ALEXANDRE DUMAS

MONTE CRISTO GRÓFJA

FORDÍTOTTA

CSETÉNYI ERZSI

HARMADIK KÖTET

TARTALOM

ÖTÖDIK KÖNYV

1 Janinából jelentik
2 A limonádé
3 A vád
4 A nyugalomba vonult pék szobája
5 A betörés
6 Isten keze
7 Beauchamp
8 Az utazás
9 Az ítélet
10 A kihívás
11 A sértés
12 Az éjszaka
13 A párbaj
14 Anya és fiú
15 Az öngyilkosság
16 Valentine
17 A vallomás
18 Apa és lánya
19 A szerződés
20 A belgiumi országút

HATODIK KÖNYV

1 A Haranghoz meg a Palackhoz címzett fogadó
2 A törvény
3 A jelentés
4 Locusta
5 Valentine
6 Maximilien
7 Danglars aláírása
8 A Père-Lachaise temető
9 Az osztozkodás
10 Az Oroszlánverem
11 A bíró
12 Az esküdtszéki tárgyalás
13 A vádirat
14 Bűnhődés
15 Az elutazás
16 A múlt
17 Peppino
18 Luigi Vampa étlapja
19 A megbocsátás
20 Október ötödike

ÖTÖDIK KÖNYV

1

Janinából jelentik

Franz olyan támolyogva és elgyötörten távozott Noirtier szobájából, hogy még Valentine is megszánta.

Villefort csak néhány összefüggéstelen szót hebegett szüntelenül, majd dolgozószobájába menekült, ahol két óra múlva ezt a levelet kapta:

> *Azok után, amik ma reggel tudomásomra jutottak, Noirtier de Villefort úr nem feltételezheti, hogy családja és Franz d'Épinay között bármiféle kapcsolat létrejöhet. Franz d'Épinay iszonyodva gondol arra, hogy Villefort úr, noha szemmel láthatóan jól ismerte a reggel elmondottakat, ezekről őt nem világosította fel.*

Aki látja a királyi ügyészt e csapás súlya alatt görnyedni, nem hiszi, hogy számított e csapásra. Azt valóban sohasem gondolta volna, hogy apja teljes őszinteséggel vagy inkább nyerseséggel feltárja az egész történetet. Annyi bizonyos, hogy Noirtier úr, akit nem érdekelt fia véleménye, sohasem vett annyi fáradságot magának, hogy Villefort előtt megvilágítsa a történteket, s így a királyi ügyész mindig azt hitte, hogy Quesnel tábornok vagy d'Épinay báró, ahogy jobban tetszik, akár a saját maga alkotta néven, akár a kapott nevén nevezik is, gyilkosság áldozata lett, nem pedig azt, hogy szabályszerű párbajban vesztette életét.

Az eddig olyan tisztelettudó fiatalembernek ez a rideg hangú levele halálosan megsebezte Villefort úr gőgjét.

Alig ért dolgozószobájába, belépett a felesége.

Mikor Noirter úr hívatta Franzot, s az kiment a szobából, a jelenlevők nem győztek csodálkozni, és Villefort-né helyzete mind kínosabbá vált, amint magára maradt a jegyzővel meg a tanúkkal. Villefort-né ekkor fogta magát, és ő is távozott, hogy, mint mondta, megtudja, mi történt.

Villefort úr csak annyit mondott neki, hogy Noirtier úr, d'Épinay úr és ő közötte valami nézeteltérés merült fel, aminek következtében Valentine-nek Franzcal tervezett házassága füstbe ment.

Ezt a hírt nagyon kellemetlen lett volna közölni a várakozókkal, ezért Villefort-né, mikor visszatért, azt a felvilágosítást adta, hogy a tanácskozás elején Noirtier urat szélütés érte, és így a szerződés aláírását néhány nappal természetesen el kell halasztani.

Noha a hír nem felelt meg a valóságnak, olyan különösen hatott a kettős csapás után, hogy a vendégek összenéztek, és szó nélkül eltávoztak.

Ezalatt Valentine boldogan, de mégis riadtan csókolta meg nagyapját, és nem győzött hálálkodni a gyenge öregembernek, amiért egyetlen csapással kettétörte azt a láncot, amelyet ő maga már feloldhatatlannak hitt. Azután kérte, hadd távozhasson, hogy szobájában kissé összeszedje magát, mire Noirtier a szemével jelezte beleegyezését.

Valentine azonban nem ment fel a szobájába, hanem végigsietett a folyosón, kiment a kis ajtón, és egyenesen a kertbe tartott. Az egymásra torlódó események tompa félelmet loptak a szívébe. Folytonosan az lebegett lelki szeme előtt, hogy Morrel egyszerre csak megjelenik sápadtan és fenyegetően, mint a ravenswoodi laird[1] a Lammermoori Lucia esküvőjén.

Valóban ideje is volt, hogy megjelenjék a kerítésnél. Maximilien, mikor Villefort urat Franzcal együtt látta a temetőből távozni, sejtette, mi fog történni. Utánuk ment, látta Franzot belépni, majd kijönni, és visszatérni Albert-rel és Château-Renaud-val. Ő tehát nem kételkedhetett tovább. Behúzódott a

[1] Skócai udvarház gazdája.

lucernáskertbe, hogy mindenre készen álljon, és bizonyos volt benne, hogy mihelyt lehet, Valentine hozzá siet.

Nem is csalódott. Szemét a kerítés hasadékára illesztve leskelődött, és csakhamar megpillantotta a fiatal lányt, aki most már nem törődve semmi szokásos óvatossággal, egyenesen a kerítéshez futott. Maximilien, amint rápillantott, rögtön látta, hogy jó hírt hoz. A lány első szavára Morrel ugrálni kezdett örömében.

- Meg vagyunk mentve! - mondta Valentine.

- Meg vagyunk mentve! - ismételte Morrel, de nem merte elhinni ezt a nagy boldogságot. - De ki mentett meg minket?

- Nagyapa. Ó, nagyon kell őt szeretnie, Morrel.

Morrel megesküdött rá, hogy szíve minden melegével szereti az öregembert. Ez az eskü nem is esett nehezére, mert ebben a pillanatban nemcsak barátja- vagy apjaként szerette az aggastyánt, hanem imádta is, mint egy istent.

- Hogyan történt a dolog? - kérdezte Morrel. - Miféle különös módszere volt?

Valentine már-már nekikezdett, hogy mindent elbeszéljen, de azután arra gondolt, hogy az egésznek a mélyén valami szörnyű titok lappang, amely nemcsak a nagyapjára vonatkozik.

- Majd később - mondta - mindent elmondok.

- De mikor?

- Mikor már a felesége leszek.

Ezzel társalgásuk olyan mederbe terelődött, amely könnyedén megfékezte Morrel türelmetlenségét: azt is belátta, hogy most be kell érnie annyival, amennyit tud, és hogy az elég is egy napra. De addig nem akart elmenni, míg Valentine meg nem ígérte, hogy másnap este viszontlátják egymást.

Valentine megígért mindent, amit Morrel akart. Most már más szemmel látta a világot, és könnyebben elhitte, hogy Maximilien felesége lesz, mint egy órával előbb azt, hogy nem megy nőül Franzhoz.

Ezalatt Villefort-né felment Noirtier úrhoz.

Noirtier úr ugyanolyan komor és szigorú tekintettel fogadta, mint rendesen szokta.

- Uram - mondta az asszony -, nem kell arról értesítenem, hogy Valentine házassága dugába dőlt, hiszen a szakítás itt történt.

Noirtier érzéketlen maradt.

- De azt már nem tudja, uram - folytatta Villefort-né -, hogy én mindig elleneztem ezt a házasságot, amelyet akaratom ellenére akartak megkötni.

Noirtier úr úgy nézett rá, mint aki bővebb magyarázatra vár.

- Most, hogy füstbe ment ez a házasság, amely az ön akaratával is szemben állt, jól tudom, olyan dologban fordulok önhöz, amelyben sem Villefort úr, sem Valentine nem emelhetne szót.

Noirtier szeme kérdően tapadt rá.

- Arra kérem, uram - folytatta Villefort-né -, mint az egyetlen, akinek ehhez joga van, mert hiszen én vagyok az egyetlen, akinek semmi érdeke sem fűződik az egészhez, arra kérem tehát, adja vissza Valentine-nek nem a szeretetét, mert abban sohasem volt hiánya, hanem az örökségét.

Noirtier egy pillanatig határozatlanul meredt maga elé: bizonyára e kérés indítóokát kereste, de nem találta.

- Remélhetem-e, uram - kérdezte Villefort-né -, hogy szándéka megegyezett az imént előadott kérésemmel?

- Igen - jelezte Noirtier.

- Ebben az esetben hálásan és boldogan távozom, uram - felelte Villefort-né.

Üdvözölte Noirtier urat és elment.

Noirtier másnap valóban elhívatta a jegyzőt: az első végrendeletet eltépték, újat készítettek, amelyben minden vagyonát Valentine-re hagyja azzal a feltétellel, hogy nem szakítják el tőle azután sem.

Voltak a társaságban olyanok, akik számolgatták, hogy Villefort kisasszonynak, mint Saint-Méran marquis-ék örökösének, akit nagyapja ismét kegyeibe fogadott, egyszer majd csaknem háromszázezer frank járadéka lesz.

Mialatt Villefort-éknál így dugába dőlt ez a házasság, Monte Cristo meglátogatta Morcerf grófot. Morcerf, hogy megmutassa Danglars iránt érzett készségét, altábornagyi díszegyenruhájában, összes érdemrendjeit felrakva, legszebb fogatával hajtatott el Danglars-hoz. Így állított be a Chaussée d'Antinra, bejelentette magát Danglarsnál, aki éppen hó végi számadásaival volt elfoglalva.

Egy idő óta ez a művelet nem a legalkalmasabb volt arra, hogy a bankárt jókedvre hangolja.

Amint megpillantotta régi barátját, Danglars igen méltóságos arcot öltött, és mereven hátradőlt karosszékében.

Morcerf, aki egyébként maga is szertartásosan merev szokott lenni., most nyájasan mosolyogva közeledett hozzá, és mivel bizonyosra vette, hogy meghitt közlése szíves fogadtatásra talál, nem sokat köntörfalazott, hanem egyenesen nekivágott a dolognak:

- Báró - mondta -, itt vagyok. Már régóta kerülgetjük egymásnak adott szavunkat...

Morcerf azt várta, hogy e szavaknál mosoly virul majd ki a bankár arcán, akinek komorságát az ő eddigi hallgatásának tulajdonította. De ennek ellenkezője történt: szinte hihetetlen, de a báró arca még ridegebbé és fagyosabbá merevedett.

Ezért hallgatott el Morcerf a mondat közepén.

- Miféle adott szóról beszél, gróf úr? - kérdezte a bankár, mintha hasztalanul kutatná emlékezetében, hogy vajon mire is céloz a tábornok.

- Ó - mondta a gróf -, ön a formák embere, kedves uram, és arra akar emlékeztetni, hogy mindent a maga rendje és módja szerint, szertartásosan kell megcsinálni. Igaza is van. Bocsásson meg. Mivel ez az egy fiam van, és mivel most akarom első ízben megházasítani, még igen járatlan vagyok ezekben a dolgokban. Nem bánom, ráállok.

És Morcerf erőltetett mosollyal állt fel, mélyen meghajolt Danglars előtt, és így szólt:

- Báró úr, van szerencsém megkérni kedves leánya, Eugénia Danglars kisasszony kezét, a fiam, Albert de Morcerf vicomte számára.

Danglars azonban nemhogy nyájasan fogadta volna e szavakat, mint ahogy Morcerf várta, hanem összehúzta szemöldökét, és nem is kínálta meg ismét székkel a grófot, aki így állva maradt:

- Gróf úr - felelte -, mielőtt megadnám végleges válaszomat, meg kell gondolnom a dolgot.

- Meggondolni! - kiáltott fel Morcerf egyre jobban csodálkozva. - Hát nem volt ideje meggondolni, hiszen idestova nyolc esztendeje, hogy először megpendítettük ennek a házasságnak az eszméjét?

- Gróf úr - válaszolta Danglars -, naponta történnek olyan események, amelyek újabb gondolkodásra késztetik az embert.

- Hogy gondolja ezt? Nem értem, báró! - kérdezte Morcerf. - Úgy értem, uram, hogy két hét óta olyan új körülmények merültek fel...

- Bocsásson meg - vágott közbe Morcerf. - Komédiázunk? Igen vagy nem?

- Hogyhogy komédiázunk?

- Úgy, hogy fejezze ki magát teljes határozottsággal.

- Magam is ezt kívánom.

- Találkozott Monte Cristo úrral?

- Igen gyakran találkozom vele - felelte Danglars, és megigazgatta nyakravalóját -, hiszen barátaim közé tartozik.

- Hát, kérem! Egyik legutóbbi látogatása alkalmával ön azt mondta neki, hogy én feledékenynek és határozatlannak mutatkozom ennek a házasságnak a tekintetében.

- Ez igaz.

- Nohát, most itt vagyok. Sem feledékeny, sem határozatlan nem vagyok, mert hiszen azért jöttem, hogy ígéretének beváltására emlékeztessem.

Danglars nem válaszolt.

- Talán megváltoztatta a szándékát - folytatta Morcerf -, vagy csak azért kényszerítene ki belőlem ezt a kérést, hogy kedvére megalázhasson?

Danglars megértette, hogy ha ebben a hangnemben folytatja a beszélgetést, könnyen megeshetik, hogy ő jár pórul.

- Gróf úr - mondta -, joggal lepheti meg tartózkodó viselkedésem, megértem ezt, és magam sajnálom a legjobban. De higgye el, parancsoló körülmények kényszerítenek reá.

- Mindez csak afféle üres fecsegés, kedves uram - jelentette ki a gróf -, és evvel csak valami jöttment ember érhetné be. Morcerf gróf azonban nem jöttment ember, és ha egy magamfajta férfi felkeres egy másik hasonlót, s adott szavára emlékezteti, de az adott szót megszegik, annyi joga mindig van, hogy ésszerű magyarázatot kérjen.

Danglars gyáva volt, de nem akart annak látszani: bántotta az a hang, amelyet Morcerf használt vele szemben.

- Az ésszerű magyarázatban nincs hiány - vetette ellen.

- Mit akar ezzel mondani?

- Hogy nagyon is megvan a jó okom, csak igen nehéz előadni.

- Megértheti, uram - mondta Morcerf -, hogy az ilyen köntörfalazással nem érem be. Egyvalamit tisztán látok mindenesetre: ön visszautasítja ezt a házasságot.

- Szó sincs róla, uram - mondta Danglars -, mindössze függőben tartom elhatározásomat.

- De remélem, csak nem hiszi, hogy eltűröm szeszélyeit, és alázatos nyugalommal lesem, hogy mikor fogad vissza kegyeibe?

- Hát, ha nem várhat, gróf úr, tekintsük terveinket semmisnek.

A gróf annyira erősen harapott ajkába, hogy az belevérzett. Így tudta csak féken tartani büszke és indulatos természetét. De érezte, hogy ebben a helyzetben ezzel könnyen nevetségessé tenné magát, s éppen ezért máris a szalon ajtaja felé indult, de azután mást gondolt és visszatért.

Homlokán felhő futott át, és a sértett büszkeség helyét valami bizonytalan nyugtalanság foglalta el.

- Nézze csak, kedves Danglars - mondta -, hosszú-hosszú évek óta ismerjük egymást, és éppen ezért némi kímélettel is tartozunk egymásnak. Ön magyarázattal tartozik nekem, és a legkevesebb, amit megkívánhatok, hogy megtudjam, miféle szerencsétlen esemény rendítette meg önt a fiam iránt érzett bizalmában.

- Nem a vicomte személyéről van szó, egyelőre csak ennyit mondhatok, uram - válaszolta Danglars, aki ismét visszanyerte előbbi arcátlanságát, mikor látta, hogy Morcerf szelídebb húrokat penget.

- Kinek a személyéről van hát szó? - kérdezte Morcerf izgatottan, és még a homloka is elsápadt.

Danglars figyelmét semmi sem kerülte el, és szokása ellenére határozottan szembenézett a gróffal:

- Köszönje meg, hogy nem magyarázom el bővebben - mondta. Morcerf gróf idegesen megremegett, kétségtelenül a visszafojtott dühtől.

- Jogom van követelni - felelte emberfölötti erővel uralkodva magán, - hogy magyarázza meg szavait A feleségem ellen van talán valami kifogása? Nem vagyok elég gazdag? Vagy talán a nézeteink térnek el annyira egymástól...

- Semmi efféle, uram - jelentette ki Danglars. - Ez megbocsáthatatlan hiba volna tőlem, hiszen mindezeket a körülményeket jól ismertem. Nem, ne is kutasson tovább, szinte szégyellem magam, amiért önnek ilyen lelki vívódást okozok. Higgyen nekem, legjobb, ha ennél maradunk. Egyezzünk meg a halasztás kifejezésben, hiszen ez nem jelent sem szakítást, sem kötelezettséget. Istenem! Semmi sem sürget bennünket. A lányom még csak tizenhét esztendős, az ön fia pedig huszonegy. Míg várunk, az idő telik, és meghozza a maga eseményeit. Olykor az egyik este még homályosnak tetsző dolgok másnapra nagyon is tisztán látszanak már. Néha így egyetlen nap alatt a leggonoszabb rágalmak is megsemmisülnek.

- Azt mondta, rágalmak, uram? - kiáltott fel Morcerf, és arca ólomszürke lett. - Engem rágalmaztak talán?

- Gróf úr, ne firtassuk tovább a dolgot, ha mondom.

- Így hát, uram, én békén tűrjem ezt a visszautasítást?

- Nekem a legkínosabb ez, uram. Igen, nekem ez még kínosabb, mint önnek, mert hiszen számítottam az ön családjával való megtisztelő összeköttetésre, és a füstbe ment házasság mindig rosszabb fényt vet a menyasszonyra, mint a vőlegényre.

- Rendben van, uram, ne beszéljünk többet róla - mondta Morcerf.

És dühében összegyűrve kesztyűjét, eltávozott.

Danglars figyelmét nem kerülte el, hogy Morcerf egyetlenegyszer sem merte megkérdezni, vajon őmiatta vette-e vissza Danglars a szavát.

Este hosszú értekezlete volt néhány barátjával, és Cavalcanti úr, aki rendületlenül a hölgyek szobájában tartózkodott, utolsónak távozott a bankár házából.

Másnap reggel Danglars, amint felébredt, behozatta az újságokat, és rögtön meg is kapta őket: hármat-négyet félretett közülük, és az *Impartial*-t vette elő.

Ennek a lapnak felelős szerkesztője Beauchamp volt.

Danglars gyorsan letépte a lap címszalagját, idegesen nyitotta ki az újságot, megvetően átfutott a párizsi társaság hírei fölött, majd a napi hírek között keresgélve, végül is gonosz mosollyal megállapodott egy kis cikknél:

Janinából jelentik.

„Helyes - mondta magában, mikor átolvasta -, ez a Fernand ezredesről szóló cikkecske minden valószínűség szerint felment attól, hogy magyarázatokat adjak Morcerf gróf úrnak."

Ugyanakkor, vagyis mikor reggel kilencet ütött az óra, Albert de Morcerf talpig feketében, annak rendje és módja szerint begombolkozva, kissé izgatottan és ideges hangon beszélve állított be a Champs-Élysées-i házba.

- Körülbelül félórája ment el hazulról a gróf úr - jelentette a kapus.

- Baptistint is magával vitte? - kérdezte Morcerf.

- Nem, vicomte úr.

- Kérem, hívja ide Baptistint, beszélni szeretnék vele.

A kapus maga ment a komornyikért, és csakhamar visszatért vele együtt.

- Barátom - kezdte Albert -, bocsásson meg, amiért kételkedem, de öntől akartam megkérdezni, vajon a gazdája valóban elment-e hazulról.

- Igenis elment, uram - felelte Baptistin.

- Az én számomra sincs itthon?

- Nagyon jól tudom, hogy gazdám mennyire szívesen látja önt, uram, és távol áll tőlem, hogy önt ne tekinteném kivételes vendégnek.

- Igazad is van, mert nagyon komoly dologban kell vele beszélnem. Mit gondolsz, későn jön haza?

- Nem, mert a villásreggelijét tíz órára rendelte.

- Helyes, egyet járok a Champs-Élysées-n, és tíz órára itt leszek. Ha a gróf úr előbb találna megjönni, mint én, mondd meg, kéretem, hogy várjon reám.

- Legyen nyugodt, uram, parancsa szerint járok el.

Albert a gróf kapuja előtt hagyta a kocsit, és gyalog indult sétálni. Mikor az allée des Veuves elé ért, mintha a gróf lovait látta volna Gosset lövöldéje előtt. Közelebb ment, és valóban ráismert nemcsak a lovakra, hanem a kocsisra is.

- A gróf úr bent van a lövöldében? - kérdezte Morcerf a kocsistól.

- Igenis, uram - válaszolta a kocsis.

A kert felől csakugyan lövések hallatszottak szabályos időközökben, mióta Albert kellő közelségben volt.

A fiatalember belépett. A kis kertben egy szolga várakozott.

- Bocsánatot kérek - mondta -, de arra kérem a vicomte urat, legyen szíves egy percig várakozni.

- Ugyan miért, Philippe? - kérdezte Albert, aki itt állandó vendég volt, s ezért nem értette, mi akadálya lehet, hogy beengedjék.

- Mert az az úr, aki most gyakorol odabent, kibérelte az egész lövöldét, és nem akarja, hogy mások lássák.

- Még te sem, Philippe?

- Tetszik látni, uram, hogy én is idekint állok a fülkém előtt.

- És ki tölti meg a gróf pisztolyait?

- Az inasa.

- A núbiai?

- Egy néger.

- Az az.

- Hát tetszik ismerni a gróf urat?

- Őérte jöttem. A barátom.

- Ó, az már más. Azonnal értesítem.

Philippe saját kíváncsiságától is sarkallva lépett be a deszkabódéba. Csakhamar megjelent a küszöbön Monte Cristo.

- Bocsásson meg, hogy ide is követtem, kedves grófom - kezdte Albert. - De először is meg kell mondanom, hogy nem az ön emberei ludasak benne, hogy idekerültem, ez csak az én tapintatlanságom

következménye. Elmentem az ön lakására, ott azt a felvilágosítást adták, hogy ön sétálni ment, de tíz órára hazatér villásreggelizni. Erre én is sétára indultam, hogy majd tíz órakor visszamegyek önhöz, de itt egyszerre csak megpillantottam a lovait és kocsiját.

- Ezek szerint remélhetem, hogy velem reggelizik?

- Nagyon köszönöm, de most nem erről van szó. Lehet, hogy jóval később reggelizünk, mégpedig talán igen vegyes társaságban, a mindenségit!

- Mi az ördögöt beszél itt összevissza?

- Kedves barátom, még ma megverekszem.

- Ön? Ugyan miért?

- Hogy megverekedjem, a kutyafáját!

- Igen, értem, de miért? Sokféle okból verekszik meg az ember, hiszen tudja.

- A becsületemért.

- Ah, úgy! Ez már komoly szó.

- Annyira komoly, hogy meg akarom kérni önt egy nagy szívességre.

- Éspedig?

- Hogy legyen a segédem.

- Hát ha ilyen komoly a dolog, ne itt tárgyaljunk róla, hanem menjünk haza, Ali, hozzál vizet.

A gróf felgyűrte kabátja ujját, kiment a lövölde előtt fekvő kis előcsarnokba, ahol a céllövők kezet szoktak mosni.

- Tessék csak bejönni, vicomte úr - mondta halkan Philippe -, valami furcsát mutatok.

Morcerf belépett. A lemezen céltábla helyett játékkártyák voltak felszegezve.

Távolról nézve Morcerf úgy látta, hogy egy teljes sor kártya van ott: az ásztól kezdve a tízesig.

- Nini, csak nem akart piquet-t játszani?

- Nem én - felelte a gróf -, hanem éppen egy csomag kártyát akartam készíteni.

- Hogyhogy?

- Hát nézze csak, amit itt lát, azok mind ászok és kettesek. Csakhogy a golyóim hármasokat, ötösöket, heteseket, nyolcasokat, kilenceseket és tízeseket készítettek belőlük.

Albert közelebb ment a kártyákhoz.

A golyók valóban teljes pontossággal és tökéletesen egyenlő távolságban kipótolták a hiányzó jeleket, és kilyuggatták a kártyalapokat azokon a helyeken, ahol festett jeleknek kellett volna lenniük. Míg Morcerf a céltáblához ért, két-három fecskét is felszedett, amelyek elég oktalanok voltak a gróf pisztolya előtt elrepülni, s amelyeket a gróf bizony keresztül is lőtt.

- Mi az ördög! - mormogta Morcerf.

- Nézze, kedves vicomte - felelte Monte Cristo, és megtörülte kezét a kendőben, amelyet Ali vitt oda neki -, csak nem henyélhetek örökké! De jöjjön, siessünk már.

Mind a ketten beszálltak Monte Cristo kocsijába, és csakhamar meg is érkeztek a 30-as szám elé.

Monte Cristo felvezette a dolgozószobájába Morcerf-t, és hellyel kínálta. Mindketten leültek.

- Most pedig beszélgessünk nyugodtan - mondta a gróf.

- Láthatja, hogy tökéletesen nyugodt vagyok.

- Kivel akar megverekedni?

- Beauchamp-mal.

- Hiszen az jó barátja!

- Többnyire jó barátainkkal szoktunk párbajozni.

- De legalább megvan rá az oka?

- Megvan.

- Mit vétett önnek?

- A tegnap esti újságban... De tessék, olvassa el.

Albert odanyújtott Monte Cristónak egy újságot, amelyet a gróf olvasni kezdett:

Janinából jelentik:

Egy mostanáig nem ismert vagy legalábbis sohasem közölt dolog jutott tudomásunkra. A város védelmére szolgáló erődítményeket egy francia tiszt játszotta a törökök kezére. A francia tiszt Ali Tepelenti vezér teljes bizalmát élvezte. A tiszt neve Fernand volt.

- Hát ugyan mi sértőt talál ebben? - kérdezte Monte Cristo.

- Hogyhogy mit találok?

- Hát persze. Mi köze önnek ahhoz, hogy egy Fernand nevű francia tiszt török kézre játszotta a janinai erődöket?

- Az a közöm van hozzá, hogy apámnak, Morcerf grófnak keresztneve Fernand.

- És édesapja Ali pasát szolgálta?

- Vagyis hogy ő küzdött a görögök függetlenségéért. Ebben van a rágalmazás.

- No, csak beszéljünk okosan, kedves vicomte.

- Magam is azt szeretném.

- Mondja csak meg nekem: ki az ördög tudja Franciaországban, hogy ez a Fernand nevű tiszt azonos Morcerf gróffal, és ugyan ki törődik manapság Janinával, amelyet, azt hiszem, 1822-ben vagy 1823-ban vettek be?

- Hát éppen ebben van az arcátlanság: hagyták, hadd teljék az idő, ma pedig visszatérnek a régen elfeledett eseményekre, hogy olyan botrányt kerekítsenek belőle, amely beszennyezheti egy magas állású férfiú nevét. Nohát én, aki apám nevét viselem, nem engedem, hogy erre a névre a gyanúnak még csak az árnyéka is ráessék. Két tanút küldök Beauchamp-hoz, mert az ő lapja közölte ezt a hírt. Beauchamp pedig meg fogja cáfolni a hírt.

- Beauchamp semmit sem fog megcáfolni.

- Akkor bizony megverekszünk.

- Nem, nem fognak megverekedni, mert ő azt feleli majd önnek, hogy a görög hadseregben harcolt legalább ötven Fernand nevű tiszt.

- E válasz ellenére is megverekszünk. Ó, ennek el kell tűnnie...

Apám, a hős katona, fényes pályája delelőjén...

- Vagy közzéteszi ezt: „Alapos okunk van hinni, hogy ez a Fernand nem azonos Morcerf gróf úrral, aki szintén a Fernand keresztnevet viseli."

- Én teljes és tökéletes cáfolatot követelek. Nem érem be ennyivel.

- És elküldi hozzá a segédeit?

- El.

- Nem teszi helyesen.

- Ez annyit jelent, hogy elutasítja az iménti kérésemet?

- Hiszen ismeri a párbajról való véleményemet. Rómában részletesen kifejtettem elveimet, nem emlékszik rá?

- És ma reggel, éppen az imént, mégis olyan foglalkozáson értem önt, kedves grófom, ami cseppet sem egyezik ezzel az elmélettel.

- Ez azért van, kedves barátom, mert én sem élhetek különálló életet. Aki bolondok között él, annak le kell szolgálnia a bolondság inaséveit is. Valami hóbortos ember egyik percről a másikra belém köthet, márpedig meglehet, hogy annak sem lesz több oka nekem jönni, mint amiért ön meg akar verekedni Beauchamp-mal. Kihívhat valami ostobaság miatt, vagy hozzám küldi segédeit, avagy megsért valami nyilvános helyen. Nohát, azt a hóbortos figurát bizony meg kellene ölnöm.

- Azt tehát beismeri, hogy ön megverekedne?

- Már hogyne verekedném meg!

- Akkor hát miért akarja, hogy én ne verekedjem meg?

- Azt nem állítottam, hogy nem szabad megverekednie. Csak annyit mondok, hogy a párbaj komoly dolog, és hogy meg kell jól fontolni.

- Vajon ő meggondolta-e, hogy sértegesse az apámat?

- Ha nem gondolta meg és ezt beismeri, akkor nincs miért haragudnia rá.

- Ó, kedves gróf, ön túlságosan türelmes!

- Ön pedig túlzottan szigorú. Nézze csak, felteszem... jól figyeljen: felteszem... Ne vegye rossz néven azt, amit mondani fogok!

- Hallgatom!

- Felteszem, hogy a hír megfelel a valóságnak...

- Egy fiú nem engedhet meg magának ilyen feltevést, ha az apja becsületéről van szó!

- Ej, istenem, olyan korban élünk, amelyben annyi mindent fel lehet tenni!

- Ez éppen a kor bűne.

- Szándékában van, hogy megváltoztassa a kort?

- Hogyne, már arra nézve, ami engem illet.

- Istenem! Milyen szigorú erkölcsbíró is ön, kedves barátom!

- Már én ilyen vagyok.

- Teljesen elzárkózik a jó tanácsok elől?

- Nem, ha jó baráttól származnak.

- Engem annak tart?

- Annak.

- Nohát, mielőtt elküldené segédeit Beauchamp-hoz, próbáljon tudakozódni.

- Kitől?

- Ej no, hát például Haydée-től.

- Nőt keverjek bele ebbe a dologba? Ugyan, mit segíthet ő nekem?

- Kijelentheti önnek például, hogy az ön édesapja nem volt oka az ő apja bukásának vagy halálának. Vagy felvilágosíthatja önt, ha véletlenül az ön apja mégis, véletlenül...

- Már megmondtam, kedves grófom, hogy ilyen feltevés közel sem jöhet hozzám.

- Ezt a módot tehát visszautasítja?

- Vissza.

- Feltétlenül?

- Feltétlenül.

- Akkor még egy végső tanáccsal szolgálok.

- Rendben van. De igazán az utolsó!

- Nem akarja hallani?

- Sőt ellenkezőleg, nagyon kérem.

- Ne küldjön egyáltalán segédeket Beauchamp-hoz.

- Hogy érti ezt?

- Menjen el hozzá személyesen.

- Ez ellenkezik minden szokással.

- Az ön ügye sem tartozik a mindennapi ügyek közé.

- És ugyan miért menjek hozzá személyesen?

- Mert ilyen módon a dolog kettőjük között marad.

- Beszéljen világosabban.

- Természetesen. Ha Beauchamp hajlandó a cáfolatra, meg kell hagyni neki, hogy az ő érdeme lehessen a cáfolat: azért az a cáfolat így is, úgy is létrejön. Ha ellenben visszautasítja ezt a javaslatot, még mindig ráér beavatni két idegent ebbe a titokba.

- Nem idegenek lesznek, hanem jó barátaim.

- A mai jó barátok holnapra ellenségek lehetnek.

- Hogy mondhat ilyet?

- Tanú rá Beauchamp.

- Így hát...

- Így hát azt ajánlom, legyen óvatos.

- Így hát úgy gondolja, hogy személyesen keressem fel Beauchamp-t?

- Úgy gondolom.

- Egyedül?

- Egyedül. Ha valakinek a hiúságától várunk valamit, vigyáznunk kell, hogy semmi baj ne érje ezt a hiúságot.

- Azt hiszem, igaza van.

- No, ennek örülök!

- Egyedül megyek el hozzá.

- Menjen. Még jobban tenné azonban, ha el se menne hozzá.

- Az lehetetlen.

- Akkor hát menjen el. Még mindig jobb lesz, mintha azt tette volna, ami szándékában volt.

- De ebben az esetben, ha minden óvatosságom, minden jóakaratom ellenére is párbajra kerülne sor, elvállalja, hogy egyik segédem lesz, ugye?

- Kedves vicomte-om - válaszolta Monte Cristo rendkívüli komolysággal -, láthatta, hogy a maga helyén és idejében mindig rendelkezésére álltam. Az a szolgálat azonban, amelyre ön felkér, túlmegy az én lehetőségeimen.

- Hogy érti ezt?

- Egyszer majd megtudja talán.

- De addig is?

- Szíves türelmét kérem erre a titkomra nézve.

- Rendben van. Franzot és Château-Renaud-t fogom felkérni.

- Kérje fel Franzot és Château-Renaud-t. Nagyszerű lesz.

- De végül is, ha megverekszem, csak ad valami leckét a kardforgatásból vagy pisztolylövésből?

- Bizony, ezt sem tehetem meg.

- De különös egy ember ön! Tehát semmibe sem akar belekeveredni?

- Végképpen semmibe.

- Akkor ne beszéljünk többet róla. Isten önnel, gróf.

- Isten önnel, vicomte.

Morcerf fogta kalapját és távozott.

A kapu előtt várta a kocsija. Haragját elfojtva, elhajtatott Beauchamp-hoz. Beauchamp a szerkesztőségben tartózkodott.

Albert elvitette magát a szerkesztőségbe.

Beauchamp szobája sötét volt és poros, már amilyenek a szerkesztőségi szobák lenni szoktak.

Jelentették neki, hogy Albert de Morcerf keresi. Kétszer is elmondatta magának a nevet, mire még mindig hitetlenkedve kikiáltott:

- Tessék!

Albert belépett. Beauchamp szinte felkiáltott, mikor látta, hogy barátja hogyan tör magának utat a papírtömegek között, és hogyan tipor gyakorlatlan lábbal az újságok között, amelyek ellepték irodájának vörös téglás padlóját.

- Erre, erre, kedves Albert-em - mondta, és kezet nyújtott a fiatalembernek. - Mi az ördög hozza önt ide? Eltévedt tatán, mint Hüvelyk Matyi, vagy villásreggelizni akar meghívni? Próbáljon kiszabadítani egy széket. Nézze csak, ott a geránium mellett, amely az egyetlen, ami arra emlékeztet, hogy más levelek is vannak a világon, nemcsak a papírívek levelei.

- Beauchamp - mondta Albert -, lapjáról akarok beszélni.

- Ön, Morcerf? Mi a kívánsága?

- Helyreigazítást kívánok.

- Helyreigazítást? Ön? Milyen tárgyban, Albert? De foglaljon hát helyet!

- Köszönöm - felelte Albert másodszor is, és könnyedén bólintott.

- Beszéljen hát.

- Olyan ügyben kérek helyreigazítást, amely családom egyik tagjának becsületébe vág.

- Ugyan már! - kapta fel a fejét Beauchamp meglepetten. - Miféle ügy az? Hiszen ez lehetetlen!

- Az az ügy, amit Janinából írtak önnek.

- Janinából?

- Igen, Janinából. Ön valósággal úgy tesz, mintha nem is sejtené, miért jöttem ide.

- Becsületemre mondom... Baptiste! Egy tegnapi számot! - kiáltott ki Beauchamp.

- Fölösleges, itt az én példányom.

Beauchamp hadarva átfutotta a cikket.

- „Janinából jelentik...”

- Megértheti, hogy az ügy igen komoly - jelentette ki Morcerf, mikor Beauchamp végzett az olvasással.

- Az a tiszt tehát rokona önnek? - kérdezte az újságíró.

- Igen - felelte Albert és elpirult.

- Mit tehetnék hát, hogy szolgálatára lehessek? - kérdezte Beauchamp szelíd hangon.

- Azt szeretném, kedves Beauchamp, ha visszavonná a cikket.

Beauchamp figyelmesen nézte Albert-t, ami sok jóindulatra vallott.

- Beszélgetésünk, úgy látom, elég hosszúra fog nyúlni - mondta -, mert az ilyen cáfolat mindig nagyon komoly dolog. Foglaljon hát helyet. Ismét elolvasom ezt a néhány sort.

Albert leült, és Beauchamp most nagyobb figyelemmel olvasta el a néhány sort, amelyet barátja kifogásolt.

- No, hát látja! - mondta Albert keményen, szinte nyersen. - Családom egyik tagját csúnyán megsértették a lapjában, és én most helyreigazítást akarok.

- Akar...

- Igenis, akarok!

- Engedje megjegyeznem, hogy egyáltalában nem parlamentáris kifejezéssel élt, kedves vicomte.

- Nem is akartam - vetette ellen a fiatalember és felállt. - Azon igyekszem hogy visszavonassam egy tegnapi cikkét, és ezt el is fogom érni. Ön eléggé jó barátom - folytatta Albert, és összeszorította az ajkát, mert észrevette, hogy Beauchamp megvetően kapja fel a fejét -, ön eléggé jó barátom, és mint ilyen, remélem, eléggé ismer, hogy megértse, ilyen tekintetben hajthatatlan vagyok.

- Ha a barátja vagyok, Morcerf, akkor végül is elfeledteti ezt velem, ha továbbra is az előbbihez hasonló hangot használ... De hát nézze, ne veszekedjünk, vagy legalábbis még ne... Ön, nyugtalan, izgatott, sértődött... Mondja meg hát, ki az a rokona, akit Fernandnak hívnak?

- Egyszerűen az apám - felelte Albert. - Fernand Mondego, Morcerf gróf, öreg katona, aki végigküzdött húsz ütközetet, és akinek magasztos sebhelyeit az utca sarával akarják bemocskolni.

- Az édesapja? - kérdezte Beauchamp. - Az már más. Így már megértem méltatlankodását, kedves Albert... Olvassuk hát el csak még egyszer...

Ismét elolvasta a cikket, és minden szót alaposan mérlegelt.

- De honnan veszi ön azt, hogy az újságban szereplő Fernand azonos az ön édesapjával? - kérdezte Beauchamp.

- Ez itt nincs benne, jól tudom. Mások azonban tudni fogják. Éppen ezért akarom, hogy a cáfolat megjelenjék.

Az „akarom” szóra Beauchamp Morcerf-re pillantott, majd ismét lesütötte szemét és elgondolkodott.

- Megcáfolja a cikket, ugye, Beauchamp? - kérdezte Morcerf egyre növekvő haraggal, bár még mindig türtőztette magát.

- Meg - felelte Beauchamp.

- Akkor minden rendben van! - jelentette ki Albert.

- De előbb meg kell győződnöm, hogy a hír nem fedi a valóságot.

- Hogy érti ezt?

- Hát bizony a dolog megérdemli, hogy világot derítsünk rá, és én meg is teszem.

- De hát mi felderítenivalót lát ebben az ügyben, uram? - kérdezte Albert szinte magánkívül. - Ha nem hiszi, hogy az apám volt, mondja meg azonnal. Ha azt gondolja, hogy ő volt, okolja meg ezt a véleményét.

Beauchamp a maga sajátos mosolyával nézett Albert-re, s ez a mosoly ki tudta fejezni az érzelmek minden árnyalatát.

- Uram - folytatta -, hiszen úgy látom, urazzuk egymást, ha ön azért jött, hogy felelősségre vonjon, mindjárt ezzel kellett volna kezdenie, nem pedig holmi barátságról és egyéb hiábavaló dolgokról fecsegni, mint amilyenekkel már egy félóra óta próbára teszi a türelmemet. Hát térjünk át erre a hangnemre?

- Igen, ha ön nem hajlandó visszavonni alávaló rágalmát!

- Egy percnyi türelmet! Csak semmi fenyegetés, vicomte de Morcerf úr! Az effélét nem töröm, még az ellenségeimtől sem, hát még a barátaimtól. Ön azt kívánja tehát, hogy megcáfoljam a Fernand ezredesre vonatkozó híradást, amelyről az imént még sejtelmem sem volt, s ezt becsületemre mondom!

- Követelem! - kiáltott Albert, s szinte már azt sem tudta, mit csinál.

- És ha ez nem történik meg, akkor megverekszünk? - folytatta Beauchamp továbbra is a legnagyobb nyugalommal.

- Igen! - felelte Albert emelt hangon.

- Hát tessék, itt a válaszom, kedves uram - mondta Beauchamp. - Ezt a cikket nem én iktattam be, nem is tudtam róla. Ön azonban a viselkedésével reá irányította figyelmemet, és most nem tágítok tőle. Addig elintézetlen marad az ügy, amíg illetékes helyről cáfolat vagy megerősítés nem érkezik.

- Uram - mondta Albert és felállt -, így hát lesz szerencsém elküldeni önhöz segédeimet. Velük beszélje majd meg a helyet és a fegyvereket.

- Rendben van, kedves uram.

- És ma este vagy holnap reggel találkozunk, ugye?

- Dehogy! Dehogy! Ha eljön az ideje, ott leszek a porondon, és nézetem szerint (s ezt jogom van kifejteni, hiszen én vagyok a kihívott fél), nézetem szerint, mondom, még nem jött el az ideje. Tudom, hogy ön jól forgatja a kardot, én is tűrhetően bánok vele. Tudom, hat lövés közül háromszor a célba talál, de magam is így vagyok vele. Jól tudom, hogy ha kettőnk között párbajra kerülne a sor, az komoly dolog lenne, mert ön bátor, és mert... én is az vagyok. Nem akarom tehát kitenni magam annak, hogy önt megöljem, vagy a keze által haljak meg, minden komoly ok nélkül. Ezért most én teszem fel a kérdést teljes ha-tá-ro-zott-ság-gal: annyira ragaszkodik-e a cáfolathoz, hogy megöl, ha megtagadom, noha kijelentettem már, és ismétlem, sőt, újra kijelentem becsületszavamra, hogy semmit sem tudtam a cikkről, és noha végül kijelentem, hogy önön kívül senki más nem találhatja ki, hogy e Fernand név mögött Morcerf gróf úr személye rejtőzik.

- Feltétlenül ragaszkodom hozzá.

- Rendben van, kedves uram, beleegyezem, hogy párbajra menjünk, de háromheti haladékot akarok. Három hét múlva itt leszek, és vagy azt mondom: a hír valóban koholmány, visszavonom - vagy azt, hogy a hír igaz, s akkor kihúzom kardomat, vagy előveszem pisztolyaimat, az ön választása szerint.

- Három hét! - kiáltott fel Albert. - Három hét, az valósággal három évszázad lesz, s addig hol a becsületem?

- Ha a barátom maradt volna, azt felelném: türelem, barátom. Ön azonban ellenségemmé lett, s így most azt mondom: mi közöm hozzá, uram?

- Rendben van, hát három hét múlva! - mondta Morcerf. - De jegyezze meg, a három hét leteltével nincs többé haladék vagy kibúvó, ami segítségére legyen...

- Albert de Morcerf úr - mondta Beauchamp, és most már ő is felállt -, csak három hét, vagyis huszonegy nap múlva dobhatom önt ki az ablakon, és önnek sincs jogában kettéhasítani engem előbb. Most augusztus 29-e van, tehát szeptember 21-én. Addig fogadjon el tőlem egy tanácsot - és ezt egy nemesember mondja -, ne marakodjunk, mint két megláncolt, dühös kutya.

Beauchamp udvariasan meghajolt a fiatalember előtt, majd hátat fordított, és átment a nyomdába.

Albert egy nagy csomó újságon töltötte ki bosszúját: szerteszét dobálta őket sétapálcájával. Azután távozott, de néhányszor még vissza-visszapillantott a nyomda ajtaja felé.

Mialatt Albert a kocsiban a párnát püfölte, amely még annyit sem vétett neki, mint az ártatlan újságpapír, egyszerre csak megpillantotta a boulevard-on áthaladtában Morrelt, aki felvetett fejjel, vidám élénkséggel lóbálta a karját, és a kínai fürdők előtt elhaladva a porte Saint-Martin felől a Madeleine felé tartott.

- Ó - mondta mosolyogva -, ez aztán boldog ember!

És ezúttal Albert nem is csalódott.

2

A limonádé

Morrel valóban nagyon boldog volt.

Noirtier úr hívatta, és ő annyira sietett megtudni e meghívás okát, hogy gyalog indult útnak, mert jobban bízott a saját lábában, mint a bérkocsis lovában. Futva haladt tehát végig a rue Meslayn, és a faubourg Saint-Honoré felé rohant.

Morrel futólépésben haladt, s a szegény Barrois alig győzte követni. Morrel harmincegy éves volt, Barrois pedig hatvan. Morrel ittas volt a szerelemtől, Barrois-t gyötörte a nagy hőség. Ez a két ember tehát, aki érdeklődése tárgyát és korát tekintve annyira ellentétben állt egymással, hasonlatos volt két olyan vonalhoz, amely háromszöget alkot: az alapnál még egymástól távol eső pontokból indulnak, s a csúcsnál összefutnak.

A csúcs maga Noirtier volt, ő hívatta Morrelt azzal a figyelmeztetéssel, hogy siessen. Ezt a figyelmeztetést Morrel szó szerint vette, Barrois legnagyobb kétségbeesésére.

Mire megérkeztek, Morrel még csak ki sem fulladt, hiszen a szerelem szárnyakat ad, Barrois azonban, aki már régóta nem volt szerelmes, Barrois bizony csak úgy úszott a verejtékben.

Az öreg komornyik külön bejáraton vezette be Morrelt, becsukta a kis szoba ajtaját, és nemsokára ruhasuhogás jelezte, hogy Valentine közeledik.

Valentine elragadó volt gyászruhájában.

Olyan édes álomnak tűnt fel mindez, hogy Morrel már le is mondott volna a Noirtier-val való beszélgetésről. De az aggastyán karosszéke csakhamar begördült, és Noirtier megjelent.

Az öregúr jóindulattal hallgatta Morrel hálálkodását azért a csodálatos közbenjárásáért, amellyel megmentette őket, őt és Valentine-t, a kétségbeeséstől. Azután Morrel tekintete kérdően pihent meg a fiatal lányon, hogy megtudja, minek köszönheti ezt az újabb kegyet. Valentine azonban félénkségében elég távolra ült a fiatalembertől, várakozott, hallgatott.

Most Noirtier pillantása esett reá.

- Megmondjam, hogy mivel bíztál meg, nagyapa? - kérdezte a lány.

- Igen - intett Noirtier.

- Morrel úr - mondta ekkor Valentine a fiatalembernek, aki majd felfalta szemével -, az én drága Noirtier nagyapám sok mindent akar önnek elmondani, ugyanazt, amit három nappal ezelőtt nekem már elmondott. Ma azért hívatta önt, hogy ezeket elismételjem ön előtt. Elismétlem tehát anélkül, hogy egyetlen szavát is megváltoztatnám, mivel nagyapa engem választott tolmácsául.

- Ó, türelmetlenül lesem minden szavát - válaszolta a fiatalember. - Beszéljen, kisasszony, beszéljen.

Valentine lesütötte a szemét: Morrel ezt igen kedvező jelnek tekintette. Valentine-t csak a boldogsága tette gyengévé.

- Nagyapa el akarja hagyni ezt a házat - mondta a lány. - Barrois most keres neki megfelelő lakást.

- De hát ön, kisasszony, akit Noirtier úr annyira szeret, és akire annyira szüksége van? - kérdezte Morrel.

- Én nem hagyom el nagyapát - felelte Valentine -, ebben már mi megállapodtunk. Az én lakásom közvetlenül az övé mellett lesz. Vagy megengedi Villefort úr, hogy Noirtier nagyapával lakhassam, vagy visszautasítja ezt a kívánságomat: az első esetben azonnal hozzá költözöm, a második esetben bevárom nagykorúságomat, amely tíz hónap múlva bekövetkezik. Akkor szabad leszek, független vagyonnal fogok rendelkezni, és...

- És...? - kérdezte Morrel.

- És a jó nagyapa beleegyezésével beváltom önnek tett ígéretemet.

Ezeket az utolsó szavakat Valentine olyan halkan ejtette ki, hogy Morrel inkább csak megsejtette semmint hallotta őket.

- Jól fejeztem ki szándékaidat, drága nagyapa? - tette hozzá Valentine, és Noirtier-hoz fordult.

- Igen - intett az öreg.

- Ha már nagyapánál leszek - folytatta Valentine -, Morrel úr eljárhat hozzám ennek a jóságos és tiszteletre méltó pártfogónknak a jelenlétében. Ha a bennünket összefűző kötelék - amelyet talán tudatlan vagy szeszélyes szívünk kezdett kialakítani - megerősödik, és reményt nyújt jövőnk boldogságához (fájdalom, mint mondják, az akadályok leküzdésében lángragyúlt szívek olykor kihűlnek a biztonság érzésében), akkor Morrel úr megkér engem, és én várok reá.

- Ó! - kiáltott fel Morrel, és már-már azon volt, hogy térdre hull az aggastyán előtt, mintha Isten előtt volna, és Valentine elé borul, mintha egy angyal lábához borulna. - Mivel érdemeltem meg ennyi boldogságot?

- Addig - folytatta a fiatal lány tiszta, komoly hangon - tiszteletben tartjuk az illendőséget, sőt szüleink akaratát, ha ugyan ez az akarat nem minduntalan azon igyekszik, hogy szétválasszon bennünket. Egyszóval, és újra elismétlem ezt a szót, mert ebben minden benne van: várunk.

- Esküszöm, uram - felelte Morrel -, hogy azokat az áldozatokat, amelyeket ez a szó reánk ró, meghozzuk, mégpedig nem lemondóan, hanem boldogan.

- Így hát - folytatta Valentine olyan pillantással, amely boldogsággal árasztotta el Maximilien szívét - semmi meggondolatlanság többé, barátom. Ne vessen árnyékot arra a lányra, aki tisztán és méltóan akarja majd az ön nevét viselni.

Morrel a szívére szorította a kezét.

Noirtier gyöngéd szeretettel nézte őket. Barrois, aki odabent maradt, mert hiszen őelőtte nem titkoltak semmit, rájuk mosolygott, mialatt nem győzte a verejtéket törülgetni homlokáról.

- Istenem, de nagyon melege is van a derék Barrois-nak - jegyezte meg Valentine.

- Hát bizonyt jócskán futottam, kisasszony - felelte Barrois. - De azt meg kell adni, Morrel úr még nálam is gyorsabban szaladt.

Noirtier a szemével a tálcára mutatott, amelyen egy korsó limonádé meg egy pohár állott. Ami a korsónak híja volt, azt egy félórával előbb Noirtier itta meg.

- Eredj csak, kedves Barrois - mondta a lány -, idd ki, hiszen látom, alig várod, hogy ihass abból a korsóból.

- Való igaz - felelte Barrois -, hogy majd szomjan halok, és szívesen megiszom egy pohár limonádét mindnyájunk egészségére.

- Igyál csak - mondta Valentine -, aztán gyere vissza.

Barrois kivitte a tálcát, és alig ért a folyosóra, látni lehetett, a maga mögött nyitva feledett ajtón keresztül, amint fejét hátrahajtva kiüríti a poharat, amelyet Valentine töltött meg neki.

Valentine és Morrel éppen búcsút vettek egymástól Noirtier úr jelenlétében, amikor a Villefort lakásába vezető ajtón megszólalt a csengő.

A csengő vendéget jelzett. Valentine a faliórára nézett.

- Dél van - mondta. - Mivel ma szombati nap van, bizonyára a doktor jön, nagyapa.

Noirtier intett, hogy valóban az orvos lesz az.

- Az orvos idejön, akkor hát Morrel úrnak távoznia kell, ugye, nagyapa?

- Igen - jelezte az öreg.

- Barrois! - szólt ki Valentine. - Barrois, gyere csak.

Az öreg komornyik hangja behallatszott:

- Rögtön megyek, kisasszony.

- Barrois lekíséri az ajtóig - mondta Valentine Morrelnek. - És most emlékeztetem egy dologra, tiszt úr, amit nagyapa már a lelkére kötött, hogy tartsa távol magát minden olyan lépéstől, amely kockára tehetné boldogságunkat.

- Megígérem, hogy türelemmel várok - felelte Morrel -, és várni is fogok.

Ebben a pillanatban lépett be Barrois.

- Ki csengetett? - kérdezte Valentine.

- D'Avrigny doktor úr - válaszolta Barrois és megtántorodott.

- No, mi bajod, Barrois? - kérdezte Valentine.

Az öreg komornyik nem felelt. Rémülten meredt gazdájára, míg görcsbe merevült kezével valami támaszt keresett, hogy el ne essék.

- Hiszen mindjárt elesik! - kiáltott Morrel.

Barrois remegése valóban nőttön-nőtt. Arcát görcsös rángások torzították el, ami igen heves idegrohamra vallott.

Noirtier tekintetében tisztán kifejeződött, milyen érzések fűtötték a szívét, mikor látta, hogy Barrois ilyen rosszul van.

Barrois néhány lépést tett gazdája felé.

- Jaj, Istenem! Istenem! Mi bajom van hát, Uram? - kérdezte. - Rosszul vagyok... Már nem is látok. Agyamon ezer tűzláng cikázik keresztül. Jaj! Ne nyúljanak hozzám! Ne nyúljanak hozzám!

Szeme valóban kidülledt és zavarossá vált, feje hátrahanyatlott, és teste többi része megmerevedett.

Valentine rémülten sikoltott fel. Morrel a karjaiba zárta, mintha valami ismeretlen veszedelemtől akarná megóvni.

- D'Avrigny úr! D'Avrigny úr! - kiáltotta Valentine tompán. - Jöjjön ide! Segítség!

Barrois megfordult maga körül, három lépést hátrált, megbotlott és lezuhant Noirtier úr lába elé. Kezét az aggastyán térdére támasztva kiáltotta:

- Gazdám! Én jó gazdám!

Ebben a pillanatban megjelent a küszöbön Villefort úr, akit a kiáltozások hoztak oda.

Morrel elengedte a félig ájult Valentine-t, majd hátrahúzódott a szoba egy távoli zugába, és csaknem teljesen eltűnt egy függöny mögött. Halálsápadtan, mintha valami szeme előtt felemelkedő kígyót látna maga előtt, le nem tudta venni tekintetét a szerencsétlen haldoklóról.

Noirtier magánkívül volt a türelmetlenségtől és a rémülettől. Lelke a szegény öregemberhez szállt, hogy segítsen rajta, hiszen az inkább barátja volt, semmint szolgája. Látni lehetett, milyen szörnyű küzdelmet folytat benne az élet a halállal: a homlokán levő erek kidagadtak, és a szeme körül még néhány élő izom ide-oda rángatózott.

Barrois arca rángott, szemét elfutotta a vér, nyaka hátrabicsaklott, öklével a padlót verte, míg merev lába annyira megfeszült, hogy talán inkább eltört volna, semmint hajoljon.

Ajkára könnyű tajték szállt, fájdalmasan zihált.

Villefort egy percig megdöbbenve meredt arra a látványra, amely azonnal megragadta tekintetét, amint a szobába lépett.

Nem vette észre Morrelt.

Némán szemlélte egy darabig, s azalatt arca elsápadt, és haja az égnek meredt.

- Doktor! Doktor! - kiáltotta azután, és az ajtóhoz futott. - Gyorsan, gyorsan, jöjjön!

- Asszonyom! Asszonyom! - szólongatta Valentine a mostohaanyját, és nekiütközött a lépcsőház falának. - Jöjjön! Gyorsan jöjjön! És hozza magával a kis üvegjét is!

- Mi történt? - kérdezte nyugodt hangján Villefort-né.

- Jaj, jöjjön! Jöjjön!

- De hol a doktor? - kiáltotta Villefort. - Miért nem jön?

Villefort-né lassan jött lefelé. Lába alatt megreccsent a padló. Egyik kezében zsebkendőjét tartogatta, amellyel arcát törülgette, a másikban kis üvege volt az angolsóval.

Amint az ajtóhoz ért, első pillantása Noirtier-ra esett, akinek arcáról szokott egészségi állapotára következtetni, leszámítva az izgalmat, amely egészen természetes ilyen körülmények között. Második pillantása a haldoklóra esett.

Az asszony elsápadt, és szeme a szolgáról úgyszólván visszapattant a gazdára.

- Az isten szerelmére, asszonyom, hát hol marad az orvos? Önhöz ment be. Mint látja, itt szélütés történt, és egy érvágással meg lehetne menteni.

- Evett valamit mostanában? - kérdezte Villefort-né, s így akarta megkerülni a választ.

- Asszonyom - mondta Valentine -, Barrois nem reggelizett, hanem sokat szaladt ma reggel, hogy eleget tegyen annak a megbízásnak, amelyet a nagyapa adott neki. Mikor hazaért, mindössze egy pohár limonádét ivott.

- Ah! - jegyezte meg Villefort-né. - És miért nem bort inkább? Nagyon ártalmas a limonádé.

- A limonádé itt volt a keze ügyében, a nagyapa korsójában. A szegény Barrois szomjas volt, abból ivott, amit éppen talált.

Villefort-né összerezzent. Noirtier le nem vette róla kutató tekintetét.

- Olyan rövid a nyaka! - jegyezte meg az asszony.

- Asszonyom - mondta Villefort -, azt kérdeztem, hogy hol van d'Avrigny úr. Az isten szerelmére, feleljen már!

- Édouard szobájában van. A gyermek kissé gyengélkedik - jegyezte meg Villefort-né, aki most már nem kerülgethette tovább a feleletet.

Villefort felrohant a lépcsőn, hogy maga hívja oda az orvost.

- Tessék - mondta a fiatalasszony, és kis üvegjét odanyújtotta Valentine-nek -, bizonyára eret vágnak rajta. Én felmegyek a szobámba, mert nem tudom elviselni a vér látását.

Ezzel férje után ment.

Morrel előjött abból a sötét sarokból, ahová rejtőzött, és ahol a nagy zűrzavarban senki sem vette észre.

- Menjen el gyorsan, Maximilien - mondta Valentine -, és várja meg, míg hívom. Menjen.

Morrel egy kézmozdulattal kérdezte meg Noirtier-t. Az öregúr, aki teljesen megőrizte hidegvérét, igent intett.

Morrel a szívéhez szorította Valentine kezét, és a titkos folyosón eltávozott.

Ugyanakkor az ellenkező oldalon belépett Villefort meg az orvos. Barrois kezdett magához térni. A válság elmúlt, fájdalmasan felnyögött, és fél térdre emelkedett.

D'Avrigny és Villefort egy pamlaghoz vitték és lefektették.

- Mit tegyünk, doktor? - kérdezte Villefort.

- Hozzanak vizet és étert. Van itthon éter?

- Van.

- Szaladjon el valaki terpentinolajért és hánytatóért.

- Menjenek! - mondta Villefort.

- Most pedig mindenki hagyja el a szobát.

- Én is? - kérdezte félénken Valentine.

- Ön is, kisasszony, főleg ön - felelte nyersen az orvos.

Valentine csodálkozva nézett d'Avrignyra, homlokon csókolta Noirtier urat és kiment.

A doktor komor arccal zárta be az ajtót mögötte.

- Nézze, nézze, doktor, már magához tér. Úgy látszik, csak valami jelentéktelen roham volt.

D'Avrigny szomorúan mosolygott.

- Hogy érzi magát, Barrois? - kérdezte.

- Kicsit már jobban, uram.

- Meg tudná inni ezt a pohár éteres vizet?

- Megpróbálom, de ne tessék hozzám nyúlni.

- Miért?

- Mert attól félek, ha csak egy ujjal is hozzám érnek, a roham megismétlődik.

- Igya meg.

Barrois átvette a poharat, szederjes ajkához emelte, és csaknem félig kiitta.

- Mije fáj? - kérdezte az orvos.

- Mindenem. Rettenetes görcsök kínoznak.

- Káprázik a szeme?

- Igen.

- A füle cseng?

- Borzasztóan.

- Mikor fogta el a roham?

- Az imént.

- Hirtelen?

- Mint a villámcsapás.

- Tegnap semmi baj sem volt? Sem tegnapelőtt?

- Semmi.

- Semmi álmosság? Semmi gyomornyomás?

- Semmi.

- Mit evett ma?

- Semmit sem ettem. Csak a gazdám limonádéjából ittam meg egy pohárral.

És Barrois a fejével Noirtier felé intett, aki karosszékében mozdulatlanul ülve szemlélte ezt a borzalmas jelenetet, anélkül hogy egyetlen elejtett szót vagy mozdulatot is elveszített volna.

- Hol az a limonádé? - kérdezte az orvos élénken.

- Odalent a korsóban.

- Hol odalent?

- A konyhában.

- Érte menjek, doktor? - kérdezte Villefort.

- Nem, maradjon csak itt, és próbálja megitatni a beteggel ezt a pohár vizet.

- De a limonádé...

- Magam hozom ide.

D'Avrigny felugrott, kinyitotta az ajtót, a személyzeti lépcsőn futva sietett lefelé, és majd fellökte Villefort-nét, aki maga is a konyhába igyekezett.

Az asszony felsikoltott.

D'Avrigny ügyet se vetett rá. Egyetlen gondolat töltötte el, a három vagy négy utolsó lépcsőfokot átugrotta, a konyhában termett, és megpillantotta egy tálcán a háromnegyedrésznyire kiürült korsót.

Úgy csapott le rá, mint sas a prédájára.

Lihegve ment fel újra a földszintre, és visszament a szobába. Villefort-né lassan felment a szobájába vezető lépcsőn.

- Ez a korsó volt itt? - kérdezte d'Avrigny.

- Ez, doktor úr.

- Ugyanebből a limonádéból ivott?

- Azt hiszem.

- Milyen ízét érezte?

- Keserű volt.

Az orvos néhány csepp limonádét töltött a markába, ajkával felszürcsölte, és miután kissé meglötyögtette a szájában, mint mikor valaki bort kóstolgat, a folyadékot a kandallóba köpte.

- Ez ugyanaz - mondta. - Ön is ivott belőle, Noirtier úr?

- Ittam - felelte az öregúr.

- És ön is keserűnek találta?

- Én is.

- Jaj, doktor úr! - kiáltott Barrois. - Újra kezdődik! Istenem, Uram, irgalmazz!

Az orvos odafutott a beteghez.

- A hánytatót, Villefort, sürgősen!

Villefort kiáltozva szaladt ki:

- A hánytatót! A hánytatót! Meghozták már?

Senki sem felelt. A házat a legnagyobb rémület ülte meg.

- Ha volna rá mód, hogy levegőt fújtassak a tüdejébe - jelentette ki d'Avrigny és körülnézett -, azzal talán megelőzhetnénk a fulladást. De nincs itt semmi, semmi!

- Ó, uram! - kiáltott Barrois. - Hát engedi, hogy meghaljak, nem segít? Jaj, meghalok, Istenem, meghalok!

- Egy tollat! Tollat kérek! - mondta az orvos.

Hirtelen meglátott az asztalon egy tollat.

Megkísérelte, hogy benyúljon a beteg szájába, aki görcsös rángások között hasztalanul próbált hányni. De a beteg állkapcsa annyira össze volt szorítva, hogy a toll nem fért közé.

Barrois-t még az elsőnél is erősebb idegroham fogta el. A pamlagról lecsúszott a földre, és a padlón egészen megmerevedett.

Az orvos hagyta, hadd peregjen le a roham, hiszen úgysem tudta enyhíteni, és odament Noirtier-hoz.

- Ön hogy érzi magát? - kérdezte kapkodva és egész halkan. - Jól?

- Jól.

- Van valami nyomás a gyomrában? Vagy nincs?

- Nincs.

- Éppúgy, mint a tabletták után, amelyeket vasárnaponként beadok önnek?

- Éppúgy.

- A limonádét Barrois készítette?

- Barrois.

- Ön mondta neki, hogy igyék belőle?

- Nem.

- Talán Villefort úr?

- Nem.

- Villefort-né?

- Nem.

- Akkor hát Valentine?

- Igen.

Barrois felnyögött, és akkorát ásított, hogy még az állkapocscsontja is megcsikordult belé. Mindez magára vonta ismét D'Avrigny figyelmét: otthagyta Noirtier urat, és a beteghez futott.

- Barrois - mondta az orvos -, tud beszélni?

Barrois néhány értelmetlen szót hebegett.

- Próbáljon meg erőlködni, barátom.

Barrois kinyitotta véres szemét.

- Ki készítette a limonádét.

- Én.

- Mikor elkészítette, azonnal felhozta a gazdájának?

- Nem.

- Otthagyta hát valahol?

- A cselédszobában, mert hívtak.

- Ki hozta fel ide a limonádét?

- Valentine kisasszony.

D'Avrigny a homlokára ütött.

- Istenem! Istenem! - mormogta.

- Doktor! Doktor! - kiáltotta Barrois, mert érezte, hogy elérkezik a harmadik rohama.

- De hát miért nem hozzák már azt a hánytatót? - kiáltott az orvos.

- Itt a pohár a kész itallal - mondta Villefort belépve.

- Ki készítette el?

- A patikussegéd, aki el is jött velem.

- Igya ki.

- Lehetetlen, doktor, már késő. Összeszorul a torkom, megfulladok! Jaj! A szívem! Jaj! A fejem... Ó, micsoda pokol!... Sokáig fogok így szenvedni?

- Nem, nem, barátom - mondta az orvos -, mindjárt vége lesz a szenvedésének.

- Ó, értem! - kiáltott a szerencsétlen ember. - Istenem! Könyörülj rajtam!

Nagyot kiáltott, majd hátrazuhant, mintha a villám sújtotta volna. D'Avrigny a beteg szívére tette a kezét, azután tükröt tartott a szája elé.

- Mi van, doktor? - kérdezte Villefort.

- Mondja meg a konyhában, hogy azonnal hozzanak ibolyaszörpöt.

Villefort máris futott le.

- Ne ijedjen meg, Noirtier úr - jegyezte meg d'Avrigny -, a beteget átviszem egy másik szobába, hogy eret vágjak rajta. Az efféle rohamok valóban szörnyű látványt nyújtanak.

Barrois-t megfogta a hóna alatt, és átvonszolta a szomszéd szobába. De rögtön után visszatért Noirtier-hoz, hogy magával vigye a maradék limonádét.

Noirtier behunyta jobb szemét.

- Valentine-t hívjam be, ugye? Valentine-t kívánja? Kiszólok, hogy küldjék be önhöz.

Villefort visszatért. D'Avrigny a folyosón találkozott vele.

- No mi az? - kérdezte az ügyész.

- Jöjjön - felelte d'Avrigny.

És bevezette a szobába.

- Még mindig eszméletlen? - kérdezte a királyi ügyész.

- Meghalt.

Villefort három lépést hátratántorodott, összekulcsolta a kezét a feje fölött, és őszinte szánalommal mondta:

- Ilyen hirtelen!

És a halottra nézett.

- Bizony ilyen hirtelen - felelte d'Avrigny -, de ezen nincs mit csodálkoznia, hiszen Saint-Méran úr és felesége is ilyen hirtelen haltak meg. Ó, az ön házában gyorsan végez a halál, Villefort úr.

- Micsoda? - kiáltott az ügyész a rémület és szörnyülködés hangján. - Megint visszatér ehhez a szörnyű gondolathoz!

- Mindig, uram, mindig! - mondta d'Avrigny ünnepélyesen. - Mert ez a gondolat egy pillanatra sem hagyott nyugton. És hogy meggyőzzem önt ezúttal igazamról, hallgasson jól ide, Villefort úr.

Villefort görcsösen összerándult.

- Van olyan méreg, amely minden nyom hátrahagyása nélkül öl. Jól ismerem ezt a mérget, tanulmányoztam hatásának minden megnyilvánulását, minden tünetét. Ezt a mérget ismertem fel az imént a szegény Barrois-nál, mint ahogy felismertem Saint-Mérannénál is. Egy módon lehet felismerni ennek a méregnek a jelenlétét: a sav által vörösre színesített lakmuszpapírt ismét kékre festi, az ibolyaszörpnek a színét pedig zöldre változtatja. Lakmuszpapír nem áll rendelkezésünkre, de nézze csak, éppen itt hozzák az ibolyaszörpöt, amelyet kértem.

A folyosón valóban lépések zaja hallatszott. Az orvos kinyitotta az ajtót, átvett a szobalánytól valami edényt, amelynek alján két-három kanálnyi szörp lehetett, azután ismét bezárta az ajtót.

- Nézze csak - mondta a királyi ügyésznek, akinek a szíve olyan hevesen vert, hogy szinte hallani lehetett. - Ebben a csészében ibolyaszörp van, itt a korsóban pedig a maradék limonádé, amelynek egy részét Noirtier úr és Barrois itták meg. Ha a limonádé tiszta és ártalmatlan, a szörp megőrzi a színét. Ha a limonádé mérget tartalmaz, a szörp zölddé válik. Tessék nézni!

Az orvos lassan belecseppentett a korsóban levő limonádéból pár cseppet a csészébe, és abban a pillanatban látni lehetett, hogy a csésze alján a folyadék zavarossá válik. Ez a zavaros tejszerűség előbb kékes színben játszott, majd a zafírkékből opálossá lett, az opált pedig a smaragd zöldje váltotta fel. Ennél a színnél meg is állapodott. A kísérlet nem hagyott fenn semmi kétséget.

- A szerencsétlen Barrois-t brucinnal vagy sztrichninnel mérgezték meg - jelentette ki d'Avrigny. - Erről felelek Isten és ember előtt.

Villefort egy szót sem szólt, csak két karját az égnek emelte, szeme zavarosan meredt előre, és mintha villám sújtotta volna, eszméletlenül zuhant egy karosszékbe.

3

A vád

D'Avrigny doktor hamarosan magához térítette a királyi ügyészt, aki úgy feküdt ebben a gyászos szobában, mint egy második holttest.

- Ó, hát a halál vert tanyát a házban! - kiáltott fel Villefort.

- Mondja inkább, hogy a bűn - válaszolta az orvos.

- D'Avrigny úr! - kiáltott fel Villefort. - Nem tudom elmondani önnek, mi megy végbe bennem ebben a pillanatban. Valami rémület, valami fájdalom, valami őrület!

- Igen - mondta d'Avrigny nyugodt komolysággal. - De azt hiszem, itt az ideje, hogy cselekedjünk. Azt hiszem, itt az ideje már, hogy gátat vessünk ennek a halandósági hullámnak. Én bizony nem bírom tovább titkolni az effélét annak a legcsekélyebb reménye nélkül, hogy a társadalom és az áldozatok nevében bosszút követelnék.

Villefort komolyan nézett körül.

- Az én házamban! - mormogta. - Az én házamban!

- Nézze csak, ügyész úr - mondta d'Avrigny -, szedje össze magát. Mint a törvény őre, hozzon áldozatot a becsület oltárán.

- Megrémít, doktor. Áldozatról beszél?

- Igen, ezt a szót használtam.

- Hát gyanakszik valakire?

- Senkire sem gyanakszom. A halál kopogtat az ön ajtaján, belép, jön-megy, mégpedig nem vakon, hanem ésszerűen, szobáról szobára megy. Nohát, én nyomon követem, felismerem az útját. Elfogadom a régi emberek bölcsességét, tapogatózom, mert az ön családja iránt táplált barátságom, az ön iránt érzett tiszteletem olyan kötelékek, amelyek bekötik a szememet. Hát tessék!

- Beszéljen, doktor, beszéljen: bátor leszek.

- Hát, uram, az ön otthonában, a háza belsejében, talán a családjában egy olyan szörnyű tünemény él, amilyet egy évszázad csak egyszer hoz világra. Locusta és Agrippina ugyan egyidőben éltek, de ez kivételes eset, és a Gondviselés haragjának tudható be, amely el akarta pusztítani a római császárságot, e bűnökbe merült birodalmat. Brünhilda és Fredegonda csak az ébredező civilizáció kínos munkájának szülöttei, amelyben az ember megtanult uralkodni a szellemen, még a sötétség küldöttjének a segítségével is. Nohát, ezek az asszonyok valamennyien fiatalok és szépek voltak. Homlokukon ott virított az ártatlanság tiszta virága, amely megvan annak a bűnös nőnek a homlokán is, aki az ön házában él.

Villefort feljajdult, összekulcsolta a kezét, és könyörögve nézett az orvosra.

A doktor azonban könyörtelen volt:

- „Keresd meg, kinek van haszna a bűntettből", tartja egy jogi axióma...

- Doktor! - kiáltott fel Villefort. - Ha tudná hányszor tévesztette meg az emberi igazságszolgáltatást ez a néhány gyászos szó! Nem tudom, úgy látom, hogy ez a bűntett...

- Ah! Hát végre elismeri, hogy bűntettről van szó?

- Igen, elismerem. Mi mást tehetnék? De hadd folytassam. Azt mondom, úgy látom, hogy ez a bűntett csak az én fejemre sújt le, nem pedig az áldozatokra. Mind e különös csapás mögött a magam számára súlyos katasztrófát sejtek.

- Ó, ember! - mormogta d'Avrigny. - A legönzőbb teremtmény a világon, minden élőlény között, aki mindig azt hiszi, hogy miatta forog a föld, őérette süt a nap, és csak őmiatta vág rendet a halál kaszája. Hangya, aki a fűszál tetejéről átkozza Istent! Hát akik életüket veszítették, azok nem veszítettek semmit? Saint-Méran úr, Saint-Méranné, Noirtier úr...

- Hogyan? Noirtier úr?

- Természetesen! Hát mit gondol, hogy ezt a szerencsétlen komornyikot akarták megétetni? Nem, nem: mint Shakespeare Poloniusa, másvalaki helyett halt meg. A limonádét Noirtier-nak szánták. Minden logika amellett szól, hogy Noirtier-nak kellett volna elfogyasztania az italt. A másik csak baleset áldozataként itta meg. És noha Barrois halt meg, Noirtier-nak kellett volna elpusztulnia.

- De hát akkor miként lehet az, hogy nem az apám lett az áldozat?

- Egy este, a kertben, Saint-Méranné halála után megmagyaráztam önnek: azért, mert szervezete már megszokta a mérget, mert a reá nézve jelentéktelen adag másra nézve halálos volt, és végül mivel senki sem tudja, még a gyilkos sem, hogy én egy esztendő óta brucinnal kezelem Noirtier úr bénaságát: annyit azonban igenis tud a gyilkos - s erről már tapasztalatból is meggyőződött -, hogy a brucin igen erős méreg.

- Istenem! Istenem! - mormogta Villefort a kezét tördelve.

- Kövesse csak a bűnös nyomát: megöli Saint-Méran urat.

- Ó, doktor!

- Meg mernék esküdni. Azok a tünetek, amelyek tudomásomra jutottak, túlságosan megegyeznek azzal, amit a saját szememmel láttam.

Villefort már nem ellenkezett, csak fájdalmasan felnyögött.

- Megöli Saint-Méran urat - ismételte az orvos -, megöli Saint-Méranné: kettős örökség volt kilátásban.

Villefort megtörölte verejtékező homlokát.

- Figyeljen jól.

- Fájdalom! - dadogta Villefort. - Nem veszítek el egy szót sem, egyetlenegyet sem.

- Noirtier úr nemrégen kitagadta önöket, az egész családot a szegények javára - hangzott az orvos kérlelhetetlen hangja. - Noirtier urat megkímélték, tőle nincs mit várni. Igen ám, de alig semmisítette meg az első végrendeletét, s alig készítette el a másodikat, lecsaptak rá, kétségkívül attól való féltükben, hogy még egy harmadikat is talál írni. A végrendelet, úgy hiszem, tegnapelőtt készült. Mint láthatja, az illető nem nagyon vesztegette az idejét.

- Kegyelem, d'Avrigny úr!

- Nincs kegyelem, uram! Az orvosnak szent küldetése van a földön, s azért megy vissza az élet forrásáig, és száll le a halál sötétségének rejtett zugaiba, hogy e küldetését betöltse. Mikor megtörtént a bűntett, és az Isten maga is elborzadva fordítja el tekintetét a bűnöstől, az orvos kötelessége rámutatni: ő az!

- Irgalmazzon a leányomnak, uram! - mormogta Villefort.

- Láthatja, hogy ön maga nevezte meg, ön az apja!

- Irgalmazzon Valentine-nek! Nézze, ez lehetetlenség. Szívesebben vádolnám önmagamat. Valentine, a gyémántlelkű, hófehér liliom!

- Nincs irgalom királyi ügyész úr! A bűntett nyilvánvaló: Villefort kisasszony saját kezűleg csomagolta be az orvosságot, amelyet Saint-Méran úrnak küldtek, és Saint-Méran úr meghalt... Villefort kisasszony maga készítette el Saint-Méranné teáját, és Saint-Méranné meghalt... Villefort kisasszony maga vette át Barrois-tól a korsó limonádét, amelyet felküldtek, és amelyet az öregúr

rendszerint reggelenként fogyaszt el. Az öregúr csak csoda következtében menekült meg... Villefort kisasszony a bűnös! Ő a méregkeverő. Királyi ügyész úr, ezennel feljelentem önnél Villefort kisasszonyt. Teljesítse a kötelességét!

- Nem védekezem többé, doktor, nem ellenkezem, hiszek önnek. De könyörületből kímélje meg az életemet, a becsületemet!

- Villefort úr - folytatta az orvos egyre növekvő erővel - vannak olyan körülmények, amelyekben átlépem az ostoba emberi óvatosság minden határát. Ha a lánya csak egyetlen büntettet követett volna el, és látnám, hogy egy másodikra akar vetemedni, azt mondanám önnek: figyelmeztesse, büntesse meg, hadd töltse el élete hátralevő részét valamelyik kolostorban, sírjon, imádkozzék. Ha egy második bűntettet is elkövetett volna, így szólnék önhöz: nézze, Villefort úr, itt ez a méreg, amelynek nincs ellenmérge, gyors, mint a gondolat, sebes, akár a villám, halálos, mint a mennykőcsapás, adja be neki ezt a mérget, s ajánlja lelkét Istennek. Ön ilyen módon megmenthetné becsületét és életét, mert hiszen önre is haragszik. És már látom is, amint közeledik az ön ágyához sajátos kétszínű mosolyával és szelíd szavával. Jaj önnek, Villefort úr, ha nem siet elsőnek lecsapni! Ezt mondtam volna önnek, ha a lánya csak két embert ölt volna meg. Csakhogy ő három haldoklást nézett végig, három halódó embert látott, három holttest mellé térdelt le. Hóhér kezébe a méregkeverőt! Hóhér kezébe! Ön a saját becsületéről beszél, fogadja meg a tanácsomat, és becsületén sohasem esik folt!

Villefort térdre rogyott.

- Hallgasson meg - mondta -, én nem vagyok olyan erős, mint ön, vagyis inkább ön sem volna ilyen erős, ha Valentine lányom helyett az ön Madeleine lányáról volna szó.

Az orvos elsápadt.

- Doktor, minden ember, akit anya hozott a világra, arra született, hogy szenvedjen és meghaljon. Doktor, én is szenvedni fogok, és várom a halált.

- Vigyázzon - felelte d'Avrigny -, mert lassú lesz... ez a halál. Látni fogja, amint előbb az apját, a feleségét, sőt, talán a fiát is eléri.

Villefort fuldokolva ragadta meg az orvos karját.

- Hallgasson meg! - kiáltott. - Szánjon meg, segítsen rajtam... Nem, a lányom nem lehet bűnös... Még ha a törvényszék elé hurcol is bennünket, ott is azt fogom mondani: nem, a lányom nem bűnös... az én házamban nem rejtőzik semmiféle bűn... Nem akarom, érti, hogy bármi bűn fészkeljen a házamban, mert ha valahova besurran a bűn, olyan az, akár a halál, nem jár egyedül. Mondja csak, mit bánja ön, ha engem megölnek?... Barátom ön? Ember ön? Van önnek szíve?... Nem, ön orvos!... Nohát, azt mondom önnek: nem, sohasem fogom a lányomat hóhér kezére juttatni!... Jaj, ez a gondolat marja a szívemet, és arra sarkall, hogy mint az őrült, körmömmel hasítsam, szaggassam szét mellemet!... És hátha téved, doktor? Ha másvalaki volt, nem a lányom! Ha egyszer csak sápadtan vádolnám önt, mint egy kísértet: gyilkos vagy! Megölted a lányomat! Ha ez bekövetkezne, én jó keresztény vagyok, d'Avrigny úr, de bizony öngyilkos lennék!

- Rendben van - felelte az orvos rövid hallgatás után -, várok.

Villefort úgy nézett rá, mintha nem hinne neki.

- Csakhogy - folytatta d'Avrigny úr lassan és ünnepélyesen -, ha az ön házanépe közül valaki megbetegszik, vagy önt éri valami rosszullét, ne hívjanak, mert többet nem jövök ide. Megosztom önnel ezt a rettenetes titkot, de azt nem akarom, hogy a szégyen és lelkifurdalás gyötörjön, és egyre terebélyesebb és nagyobb legyen, mint ahogy egyre terebélyesedik és növekszik a bűn és a szerencsétlenség az ön házában.

- Elhagy hát egészen, doktor?

- El, mert nem bírom tovább követni önt, és a vérpad lábánál megállok. Egyszer mégiscsak felfedezik ezt a rettenetes tragédiát, és véget vetnek neki. Isten önnel.

- Könyörgök, doktor.

- Mindaz a borzalom, amely bemocskolja gondolataimat, gyűlöletessé és végzetessé teszi ezt a házat előttem. Isten önnel, uram.

- Egy szót, egyetlenegy szót még, doktor! Ön elmegy, és itt hagy ebben a szörnyű helyzetben, amelyet az imént elhangzott szavai még csak fokoztak. De mit fog szólni a világ ennek a szegény öreg szolgának a pillanatok alatt történt gyors halálához?

- Az igaz - felelte d'Avrigny úr -, menjünk hát vissza.

Az orvos ment elöl, Villefort úr követte. A cselédek nyugtalanul csoportosultak a folyosókon és a lépcsőn, amerre az orvosnak kellett haladnia.

- Uram - mondta d'Avrigny Villefort-nak jó hangosan hogy mindenki hallja -, a szegény Barrois már évek óta igen sokat ült, pedig mennyire szeretett a gazdájával kilovagolni vagy kocsin beutazni Európát, valósággal megölte ez az egyhangú szolgálat az öregúr karosszéke körül. Vére megsűrűsödött, elhízott, nyaka vastag és kurta volt, hirtelen szélütés érte, és későn értesítettek.

- Igaz is - tette hozzá halkan -, legyen rá gondja, hogy azt az ibolyaszörpöt a hamuba öntse.

Az orvos kezet sem fogott Villefort-ral, vissza sem tért az elmondottakra, az egész háznép könnyei és siránkozása közepette távozott.

Aznap este Villefort cselédei összegyűltek a konyhában, és hosszan tanácskoztak, azután Villefort-né elé mentek, és elbocsátásukat kérték. Nem tudta őket visszatartani semmiféle kérés, sem az ígéret, hogy felemelik a fizetésüket. Mindenre csak ennyit feleltek:

- Elmegyünk, mert ebben a házban a halál ütött tanyát.

El is mentek valamennyien, minden kérés ellenére, és egyre azt hajtogatták, mennyire sajnálják hogy el kell hagyniuk jó gazdáikat, főleg pedig a jóságos, jótékony és finom lelkű Valentine kisasszonyt.

E szavak hallatára Villefort Valentine-re pillantott.

A fiatal lány zokogott.

Különös dolog! Az izgalom közepette, amely Valentine-t megríkatta, Villefort most a feleségére tekintett, és úgy tetszett neki, mintha az asszony keskeny ajka körül valami sötét futó mosoly villanna fel, mint azok a meteorok, amelyek baljóslatúan lobbannak fel két felhő között a viharos égboltozaton.

4

A nyugalomba vonult pék szobája

Aznap, amikor Morcerf gróf szégyenszemre és dühösen távozott Danglars-tól amit a bankár ridegsége tett érthetővé, Andrea Cavalcanti úr bodorított, kipomádézott hajjal, kipödört bajusszal, fehér kesztyűsen, együléses hintajából csaknem felállva hajtatott be a bankár Chaussée d'Antinen levő udvarára.

Tíz percig társalgott a szalonban azután ügyesen módját ejtette, hogy Danglars-t félrevonja egy ablakmélyedésbe, és ott ügyes kis bevezető után előadta, mennyire fájt neki, hogy nemes lelkű apjától ismét el kellett válnia. Apja elutazása óta, mint mondta, a bankár családja körében mint családtagot fogadták és ott feltalálta jövő boldogságának minden biztosítékát, amelyet a szenvedélyek szeszélyei fölé kell helyezni. Viszont a szenvedélyt is megtalálta szerencsére Danglars kisasszony gyönyörű szemében.

Danglars a legnagyobb figyelemmel hallgatta, hiszen már két vagy három nap óta várta ezt a nyilatkozatot, és most, mikor elhangzott, felragyogott a szeme, éppúgy, mint ahogy elkomorodott, amikor Morcerf szavait hallgatta.

De azért nem akarta csak úgy simán elfogadni a fiatalember ajánlatát anélkül hogy némi ellenvetést ne tegyen.

- Andrea úr - mondta -, nem túlságosan fiatal ön még a házassághoz?

- Dehogy, uram - felelte Cavalcanti -, vagy legalábbis nem tartom magam túlságosan fiatalnak: Olaszországban az előkelő urak általában fiatalon házasodnak. Ez igen ésszerű szokás. Az élet olyan változó, hogy legjobb megragadni a boldogságot akkor, amikor kopogtat az ajtónkon.

- Most pedig, uram, feltéve, hogy megtisztelő ajánlatát mind feleségem, mind leányom kedvezően fogadják, kivel beszéljük meg az anyagi részt? Nézetem szerint ez igen fontos dolog amelyet csak az apák tudnak megfelelően elintézni gyermekeik boldogsága érdekében - folytatta Danglars.

- Uram, az én apám okos ember, sok benne a józanság, és igen megfontolt. Előre gondolt arra a valószínű lehetőségre, hogy kedvem lesz végleg itt maradni Franciaországban mielőtt tehát elutazott, személyazonosságomat igazoló irataimmal együtt egy olyan levelet is hagyott nálam, amelynek értelmében, ha életem társát úgy választom meg, hogy neki nem lesz ellene semmi kifogása, esküvőm napjától kezdődően százötvenezer frank járadékot biztosít számomra. Ez, amennyire meg tudom ítélni, apám jövedelmének mintegy negyedrészét teszi ki.

- Én pedig - jelentette ki Danglars - ötszázezer frank hozományt szándékoztam adni leányomnak. Egyébként is ő az egyetlen örökösöm.

- Így hát minden rendjén menne - válaszolta Andrea -, feltéve, hogy Danglars báróné és Eugénie kisasszony nem utasítanak vissza. Ilyen módon százhetvenötezer frank járadékunk lenne. Tegyük még fel, hogy a marquis-tól a járadék helyett sikerülne megkapnom a megfelelő tőkét (ez cseppet se volna könnyű dolog, jól tudom, de azért mégsem lehetetlen), akkor elhelyezném önnél ezt a két-három milliót, és két-három millió, ha ügyes kézben van, mindig meghozza a maga tíz százalékát.

- Én mindig csak négy százalékot fizetek - jegyezte meg a bankár -, sőt olykor csak három és felet. De a vőmnek ötöt is adnék, és osztoznánk a nyereségben.

- Nagyszerű, kedves apósom - válaszolta Cavalcanti, akit most elragadott nagyon is köznapi modora. Ez, minden erőfeszítése ellenére, még ki-kirítt az arisztokrata máz alól, amellyel beburkolózott.

De csakhamar észre tért.

- Ó, ezer bocsánat, uram - mondta -, látja, már a reménység maga is megzavar. Mi lesz még velem, ha valósággá válik?

- De - válaszolta Danglars, aki egyáltalában nem vette észre, hogy az önzetlenül indult beszélgetés immár teljesen anyagi jelleget öltött - bizonyára van a vagyonának egy olyan része, amelyet apja nem tagadhat meg öntől?

- Melyik? - kérdezte Andrea.

- Az anyai jussa.

- No, persze, az anyai jussom, a Leonora Corsinari-féle örökségem.

- Körülbelül mennyire tehető a vagyonnak ez a része?

- Szavamra mondom, biztosíthatom róla, uram - válaszolta Andrea - sohasem jutott még eszembe, hogy ezen gondolkodjam, de legalább kétmillióra becsülöm.

Danglars-t olyanféle ujjongó szorongás fogta el mint a fösvényt, aki elveszettnek vélt kincset talált, vagy a fuldokló, aki lába alatt szilárd talajt érez a bizonytalan mélység helyett, amelyben már-már elmerült.

- Így hát, uram - folytatta Andrea, és gyöngéd tisztelettel hajolt meg a bankár előtt -, remélhetem, hogy...

- Andrea úr - felelte Danglars -, reméljen, és higgye el, ha az ön részéről nem merül fel semmiféle akadály, minden rendben van. Csakhogy - tette hozzá Danglars elgondolkodva -, mint lehet az, hogy Monte Cristo gróf úr, aki az ön pártfogója ebben a párizsi társaságban, nem jött önnel, hogy ezt a leánykérést ő terjessze elő?

Andrea alig észrevehetően elpirult.

- Egyenesen a gróftól jövök uram - válaszolta. - A gróf tagadhatatlanul igen kedves ember, de olykor bizony nagyon különös. Nagyon helyesnek tartotta ezt a lépésemet. Sőt azt is mondta, nem hinné, hogy apám akár csak egy percig is habozna, hogy a kamatok helyett a tőkét folyósítsa. Megígérte, hogy latba veti minden befolyását, hogy megkapjam a tőkét. De ugyanakkor kijelentette azt is, hogy személyesen nem vállal felelősséget semmiféle házassági ügyben. De azt meg kell adnom neki, azt is volt szíves hozzátenni, hogy sohase bántotta még úgy, hogy ilyen kérést visszautasít, mint az én esetemben, mert úgy látja, hogy a tervbe vett házasság boldognak és kiegyensúlyozottnak ígérkezik. Egyébként, ha hivatalosan nem is akar részt venni benne, mint mondotta, kész felvilágosítással szolgálni önnek, ha evégből hozzá fordulna.

- Ó, ez már helyes.

- Most pedig - mondta Andrea legkedvesebb mosolyával - befejeztem az apóssal való beszélgetést, és a bankárhoz fordulok.

- Mit akar tőle? - kérdezte Danglars, és most ő mosolygott.

- Holnapután esedékes önnél valami négyezer frankom, de apám tudja jól, hogy az elkövetkező hónapban talán több kiadásom lesz, mint amennyit kis járadékomból fedezni tudok, és ezt a húszezer frankos utalványt adta, vagyis inkább rám erőszakolta. Mint láthatja, itt az aláírása. Elfogadja?

- Akár egymillióról szóló utalványt is hozhat, azt is elfogadom - jelentette ki Danglars, és zsebre tette az utalványt. - Mondja meg, mikor lesz holnap otthon, és a pénzkihordóm akkorra megjelenik önnél egy huszonnégyezer frankos nyugtatvánnyal.

- Ha nincs ellenére, délelőtt tíz órára kérem. Minél előbb, annál jobb, mert holnap kirándulok.

- Rendben van. Még mindig az Hôtel des Princes-ben lakik?

- Igen, ott lakom.

Másnap azzal a pontossággal, amely becsületére vált a bankárnak, a huszonnégyezer frank ott volt a fiatalembernél, aki valóban kirándult, és kétszáz frankot hátrahagyott Caderousse számára.

Ez a kirándulás főleg arra való volt, hogy Andreának ne kelljen összetalálkoznia veszedelmes barátjával. Éppen ezért csak jó későn vetődött haza.

De alig tette lábát az udvar kövezetére, már ott is termett előtte a szálló portása, aki sapkáját kezében tartva, várt reá.

- Uram - mondta -, itt járt az az ember.

- Miféle ember? - kérdezte hanyagul Andrea, mintha megfeledkezett volna arról, akire éppen nagyon is jól emlékezett.

- Az az ember, akinek excellenciád azt a kis járadékot adja.

- Igen, igen - mondta Andrea -, persze, apám régi inasa. No, hát odaadta azt a kétszáz frankot, amelyet neki hagytam?

- Hogyne, excellenciás uram.

Andrea excellenciás úrnak címeztette magát.

- Csakhogy - folytatta a portás - az van benne, hogy nem akarta elfogadni.

Andrea elsápadt. Mivel azonban éjszaka volt, senki sem vette ezt észre.

- Micsoda? Nem akarta elfogadni? - kérdezte izgatott hangon.

- Nem! Beszélni akart excellenciáddal. Megmondtam neki, hogy ki tetszett kocsizni, de ő csak erősködött. Végül mégis belenyugodott, és ezt a levelet adta ide, amelyet lepecsételve hozott magával.

- Hadd lássam! - mondta Andrea.

Kocsija lámpájánál olvasta el a levelet:

Tudod, hol lakom. Holnap reggel kilenc órára várlak.

Andrea töviről hegyire megnézte a pecsétet, vajon nem törték-e fel, és avatatlan szem nem hatolhatott-e be a levél belsejébe.

A levél eredetileg úgy volt összehajtogatva, rombusz alakjában, hogy csak a pecsét feltörésével olvashatták volna el a levelet. A pecsét azonban tökéletesen érintetlen volt.

- Jól van - mondta. - Szegény ember! Igazán kitűnő, jó lélek.

Ezzel otthagyta az elképedt portást, aki nem tudta, kit bámuljon jobban, az ifjú urat vagy az öreg szolgát.

- Fogd ki gyorsan a lovat, és gyere fel hozzám - mondta Andrea a groomjának.

A fiatalember két ugrással fent termett a szobájában, elégette Caderousse levelét, sőt, még a hamuját is eltüntette.

Éppen elkészült ezzel a művelettel, amikor belépett az inasa.

- Te ugyanakkora vagy, mint én, Pierre - mondotta neki.

- Vagyok olyan szerencsés, excellenciás uram.

- Elhozták tegnap az új libériádat?

- El, uram.

- Egy kis grisette-tel van most dolgom, de nem akarom elárulni sem a rangomat, sem a kilétemet. Add kölcsön nekem a libériádat, hozd fel az irataidat is, hogy szükség esetén meghálhassak valami fogadóban.

Pierre engedelmeskedett.

Andrea öt perc múlva álruhában távozott a szállóból, anélkül hogy bárki is felismerte volna. Bérkocsiba ült, és Picpusbe hajtatott, a Vörös Ló fogadóba.

Másnap úgy ment el a Vörös Ló fogadóból, ahogyan az Hôtel des Princes-ből távozott, vagyis észrevétlenül. Lement a faubourg Saint-Antoine-on, végighaladt a boulevard-on, egészen Ménil-montant-ig, megállt bal felől a harmadik ház előtt, és lesett valakit, akitől a kapus távollétében kérdezősködhetne.

- Kit keres, szép legény? - kérdezte a szemközt levő gyümölcsárus asszony.

- Pailletin urat, mamuskám - felelte Andrea.

- Azt a nyugalomba vonult péket? - kérdezte a kofa.

- Azt, éppen hogy azt.

- Hátul az udvarban a harmadik emeleten, balra.

Andrea a mondott irányba ment, a harmadik emeleten talált egy kis csengőt; amelyet rosszkedvűen rántott meg. Rosszkedvét a többször megráncigált csengő is elárulta.

Csakhamar megjelent az ajtó rostélya mögött Caderousse ábrázata.

- Pontos vagy - mondta.

Ezzel félretolta a reteszt.

- Az ördög vigyen el! - tört ki Andreából, amint belépett.

Inassapkáját lehajította, s az a szék mellett a földre pottyant, és körbe gurult a szobában.

- Ugyan már, mit dühöngsz, fiacskám? No, nézd csak, gondoltam rád, itt ez a finom kis reggeli, csupa olyan falat, amit szeretsz! - mondta Caderousse.

Andrea orrát valóban konyhaszag ütötte meg, s az erős kipárolgás nem hatott kellemetlenül éhes gyomrára. Friss zsír és fokhagyma illata, a provence-i alsóbb néprétegek konyhájának a jellegzetessége terjengett. Ehhez járult még a sült hal, majd mindezeken felül a szerecsendió meg a szegfűszeg fanyar illata. Az illatok a tűzhelykarikán álló két mély és fedett tálból és lábasból szálltak ki, amelyek öntöttvas tűzhely sütőjében rotyogtak.

A szomszédos szobából Andrea megpillantott ezenfelül egy elég tiszta, kétterítékes asztalt, azon két, lepecsételt üveg bort, egyik zöld volt, a másik sárga, egy jókora korsó pálinkát és egy cseréptányéron elrendezett, széles káposztalevélre kirakott gyümölcssalátát.

- Mit szólsz hozzá? No, fiacskám? - kérdezte Caderousse. - Ugye, micsoda illata van? No de hiszen tudod, milyen kitűnő szakács voltam valaha! Emlékszel, hogy az emberek megnyalták a tíz ujjukat, ha az én konyhámból ehettek? Főleg neked ízlett a főztöm azt hiszem, nem vetetted meg mártásaimat.

Ezzel Caderousse nekilátott, hogy még egy kis hagymát vagdaljon.

- Jól van már, jól van már - felelte Andrea kedvetlenül. - De a kutyafádat! Ha csak azért zavartál meg, hogy együtt reggelizzünk, akkor vigyen el az ördög!

- Fiacskám - mondta Caderousse bölcselkedőn -, evés közben lehet legjobban beszélgetni. Meg azután igazán hálátlan fickó vagy: nem is örülsz, hogy együtt lehetsz a barátoddal? Én bizony sírni tudnék örömömben!

Caderousse valóban könnyezett is. De nehéz lett volna megmondani, vajon az öröm vagy a hagyma hatott-e ilyen módon a Pont du Gard régi kocsmárosának könnymirigyeire.

- Ugyan hallgass már, te képmutató! - válaszolta Andrea. - Te szeretnél engem?

- Szeretlek bizony, vagy az ördög vigyen el engem. Tudom jól, hogy ez gyengeség tőlem, de hát ez az érzés erősebb, mint én vagyok - mondta Caderousse.

- Ami azonban nem akadályoz meg abban, hogy valami galádság miatt idecitálj.

- Eredj már! - mondta Caderousse, és széles konyhakését kötényébe törülte. - Ha nem szeretnélek, csak nem viselném el azt a nyomorult életet, amelyre te kárhoztatsz? No, nézd csak, az inasod ruhája van rajtad, ennélfogva kell hogy legyen inasod. Nekem nincs és főzelékeimet saját kezűleg kell megtisztogatnom. Te undorodol a konyhámtól, mivel az Hôtel des Princes vagy a Café de Paris étterméhez vagy szokva. Nohát! Nekem is lehetne inasom, én is járhatnék saját kocsimon, én is étkezhetnék ott, ahol kedvem tartja. De hát akkor miért mondok le minderről? Csak azért, hogy ne okozzak bajt az én kis Benedettómnak. No, valld be hát, hogy megtehetném, mi?

Caderousse villogó tekintete tisztán megvilágította e mondat értelmét.

- Helyes - válaszolta Andrea -, tegyük fel, hogy csakugyan szeretsz. Akkor miért követelted, hogy idejöjjek, és veled reggelizzem?

- Hogy lássalak, kisfiam.

- Hát az mire jó? Hiszen egyszer már mindenben megegyeztünk.

- Ej, no, kedves barátom - mondta Caderousse -, hát van végrendelet záradék nélkül? De elsősorban reggelizzünk, ugye? Üljünk hát le, s kezdjük el az étkezést ezzel a szardíniával, ezzel a friss vajjal, amelyet a te kedvedért szőlőlevélre raktam, te rosszcsont! No, mi az? A szobámat nézegeted? Négy szalmaszékemet, háromfrankos festményeimet? Ejnye, mit képzelsz, ez itt bizony nem az Hôtel des Princes!

- No, úgy látom megcsömörlöttél a helyzettől, nem vagy megelégedve, pedig csak nyugalomba vonult péknek akartál látszani.

Caderousse felsóhajtott.

- No hát, nincs semmi mondanivalód? Hiszen az álmod valóra vált.

- Csak annyit mondhatok, hogy az egész csak álom maradt. A nyugalomba vonult pék gazdag ember szokott lenni, szegény kis Benedettóm, mert annak bizony életjáradéka van.

- Ej, hiszen neked is van életjáradékod.

- Nekem?

- Persze hogy neked, hiszen itt hozom a kétszáz frankodat.

Caderousse vállat vont.

- Nagyon megalázó dolog olyan pénzt elfogadni - mondotta -, amelyet nem adnak szívesen, s ez a pénz úgyis bizonytalan, akár holnap is megszűnhet. Láthatod, kénytelen vagyok nagyon takarékoskodni arra az esetre, ha befellegzik a te jó dolgodnak. Ej, barátom, a szerencse forgandó, mint ahogy a tábori papunk mondta... az ezrednél. Tudom, mennyire felvitte Isten a dolgodat, te gazfickó, feleségül veszed a Danglars leányát.

- Hogyhogy a Danglars lányát?

- Hát persze hogy a Danglars lányát! Vagy talán Danglars bárót kellene mondanom? Mintha csak azt mondanád: Benedetto gróf. Jó barátom volt Danglars, és ha nem volna olyan rossz az emlékezete, engem is meg kellene hívnia a lakodalmadra... tekintve, hogy ő is ott volt az enyémen!... Igen, igen, az enyémen! Ohó, csakhogy akkoriban nem volt ám olyan büszke úr. Csak afféle kis könyvelőcske volt annál a jó Morrel úrnál. Nemegyszer ebédeltem vele és Morcerf gróffal... Látod, milyen remek barátaim voltak, és hogy ha csak egy kissé ápolgatnám az ismeretséget, ugyanazokban a szalonokban találkozhatnánk.

- Eredj már! Az irigység szemével látod ezt a színes szivárványt, Caderousse.

- Jól van, *Benedetto mio*, tudom én, mit beszélek. Meglehet, hogy egy szép napon én is magamra öltöm kimenő ruhámat, és bekiáltom a portásnak: „Nyisson kaput, öregem!” De addig is ülj le, és együnk.

Caderousse jó példával járt elöl, és jó étvággyal látott neki a reggelinek. Nem győzte dicsérni az egyes fogásokat, amelyeket vendége elé tálalt.

Andrea is kivette részét derekasan, nekilátott az italoknak, a hallevesnek meg a fokhagymás és olajos tőkehalnak.

- Cimbora - mondta Caderousse -, úgy látom, megint csak összemelegszel régi fogadósoddal?

- Szavamra mondom, kitűnő minden - felelte Andrea. Fiatal és egészséges lévén, jó étvágya e pillanatban minden mást háttérbe szorított.

- Hát ízlik, te kópé?

- Annyira ízlik, hogy nem is értem, ha valaki ilyen jó falatokat eszik, miképpen találhatja nyomorúságosnak az életet?

- Látod, ez azért van, mert minden boldogságomat tönkreteszi egy gondolat - felelte Caderousse.

- Melyik gondolat?

- Az, hogy egy barátom kegyelemkenyerén élek, holott világéletemben megálltam a magam lábán.

- Ugyan már, ezen ne törd a fejedet - jelentette ki Andrea -, van nekem annyi, hogy kettőnknek is elég, sose búsulj rajta!

- Nem így van a dolog. Akár hiszed, akár nem, minden hónap végén lelkifurdalás gyötör.

- Milyen jó lélek vagy, Caderousse!

- Ezért történt tegnap is, hogy nem akartam elfogadni a kétszáz frankot.

- Hát beszélni akartál velem. De vajon csakugyan a lelkifurdalás miatt?

- Igen, amiatt. Meg aztán valami jó ötletem is támadt.

Andrea megremegett. Ő mindig belereszketett Caderousse ötleteibe.

- Nyomorult dolog, látod, hogy mindig a hónap végét kell lesni - folytatta Caderousse.

- Ugyan már! - jegyezte meg Andrea bölcselkedőn. Elhatározta, hogy szembeszáll cimborájával. - Hát mi másból áll az élet, mint várakozásból? Én például mi egyebet csinálok? Türelmesen várakozom én is, ugye?

- Persze, hiszen nem nyomorult kétszáz frankot vársz, hanem öt-hatezret, talán tizet, esetleg tizenkettőt. Mert te nagyon tudsz titkolózni: valamikor régen is ugyancsak rakosgattad félre a pénzecskédet, mindig volt perselyed, amit dugdostál a szegény Caderousse elől. Szerencsére, a szóban forgó Caderousse-nak jó szimatja volt.

- No, bizony alaposan elkalandoztál megint - jegyezte meg Andrea. - Újra és örökösen csak a múltról beszélsz! Ugyan, mire jó mindig ugyanazon rágódni?

- Persze, hiszen te mindössze huszonegy éves vagy, könnyen felejted hát a múltat. De én az ötvenedikben járok, nekem muszáj emlékeznem, No de sebaj, térjünk csak vissza az ügyeinkre.

- Helyes.

- Azt akarom mondani, hogy ha neked volnék...

- Mit csinálnál?

- Realizálnék...

- Micsoda? Realizálnál?...

- Persze, egy fél évre előre kikérném járadékomat, mégpedig azzal az ürüggyel, hogy választható akarok lenni, és ezért vásárolni akarok egy majort. Azután mikor markomban van a félévi pénz, kereket oldanék.

- No nézd csak, ezt nem is fundáltad ki rosszul! - jegyezte meg Andrea.

- Kedves barátom - mondta Caderousse -, egyél a főztömből, és kövesd tanácsaimat. Nem jársz rosszul sem testileg, sem lelkileg.

- De hát te magad miért nem követed azt a tanácsot, amellyel engem ellátsz? - kérdezte Andrea. - Miért nem veszed fel te is a járandóságodat egy fél évre, sőt akár egy évre is, és miért nem vonulsz vissza Brüsszelbe? Ahelyett, hogy nyugalomba vonult pékmesternek néznének, azt hinnék, hogy csődbe ment kereskedő vagy. Ez sem a legrosszabb.

- De hogy az ördögbe vonulhatnék vissza ezerkétszáz frankkal?

- Ej, Caderousse, milyen követelőző lettél! Két hónappal ezelőtt csaknem éhen haltál - jegyezte meg Andrea.

- Evés közben jön meg az étvágy - felelte Caderousse, és fogát vicsorgatta, mint valami nevető majom vagy mint egy dühös tigris. - Meg aztán nagy tervem van - tette hozzá, és korát meghazudtolóan hófehér, éles fogával nagyot harapott kenyerébe.

Caderousse tervei még jobban megrémítették Andreát, mint ötletei. Az ötletek csak csírából állottak, de a terv már maga volt a kivitel.

- Halljuk azt a tervet - mondta, - Képzelem, milyen gyönyörű lehet!

- Miért ne volna az? Vagy mondd csak, kitől származott vajon az a terv, amelynek segítségével otthagytuk Izé úr házát? Ha jól emlékszem: tőlem. Méghozzá nem is lehetett rossz a terv, hiszen itt vagyunk.

- Nem mondom - felelte Andrea -, néha jól kigondolsz egyet-mást. No de lássuk hát azt a tervet.

- Hát nézd csak - folytatta Caderousse -, tudnál juttatni nekem tizenötezer frankot anélkül, hogy egy sou-t is ki kellene adnod?... Nem, tizenötezer frank nem elég, nem lehetek becsületes emberré harmincezer frank nélkül!

- Nem - válaszolta Andrea határozottan -, ez nincs módomban.

- Úgy látszik, nem értettél meg - jegyezte meg hidegen és nagy nyugalommal Caderousse. - Úgy mondtam, anélkül hogy egyetlen sou-t is ki kellene adnod.

- Csak nem akarod, hogy lopjak, ezzel tönkretegyem mindkettőnk jövőjét, és visszakerüljünk arra a helyre?

- Ó, én nem sokat törődöm vele, hogy visszakerülök-e oda - mondta Caderousse. - Furcsa ember vagyok én, látod: olykor vágyom a pajtásaim után, nem úgy, mint te, neked nincs szíved, nem akarod viszontlátni őket!

Andrea ezúttal nemcsak megborzongott: el is sápadt.

- Ne bomolj már, Caderousse - jegyezte meg.

- Ne félj, légy nyugodt, kis Benedettóm. De mondd meg, hogyan tehetnék szert harmincezer frankra olyan módon, hogy te ne keveredj semmibe? Te csak nem akadályozol meg semmiben, ennyi volna az egész.

- Majd meglátom, körülnézek - felelte Andrea.

- De addig is emeld fel a járandóságomat havi ötszáz frankra. Az a szeszélyem támadt, hogy szeretnék egy szolgálót szerződtetni.

- Megkapod az ötszáz frankodat - felelte Andrea. - De ez súlyos feladat ám nekem, szegény Caderousse-om... te visszaélsz a helyzettel...

- Eredj már! - jelentette ki Caderousse. - Hiszen feneketlen pénzesládákból merítesz.

Andrea mintha csak erre a szóra várt volna. Szemében hirtelen fény villant fel, de csakhamar ki is hunyt.

- Már ez aztán igaz - válaszolt Andrea -, és pártfogóm nagyon bőkezűen bánik velem.

- Milyen jó ember! - mondta Caderousse. - Mennyit ad neked havonként?

- Ötezer frankot - felelte Andrea.

- Tehát annyi ezret, ahány százat te nekem adsz - folytatta Caderousse. - Igazán csak a fattyúgyerekeknek van szerencséje. Ötezer frankot havonta... Mi az ördögöt lehet csinálni ennyi pénzzel?

- Ej, istenem! Olyan hamar elfogy. Aztán meg én is úgy vagyok vele, mint te. Szeretnék egy kis tőkét gyűjteni.

- Tőkét... hát persze... megértem én azt... Mindenki azon igyekszik, hogy tőkét szerezzen.

- Hát nekem aztán lesz is.

- Ugyan honnan? A hercegedtől?

- Hát bizony a hercegemtől. Sajnos, várnom kell.

- Mire kell várnod? - kérdezte Caderousse.

- A halálára.

- A herceged halálára?

- Arra.

- Hogy érted ezt?

- Úgy, hogy végrendeletében rám is hagyott a vagyonából.

- Ez igaz?

- Becsületemre mondom!

- És mennyit?

- Ötszázezer frankot!

- Higgye, aki akarja!

- Úgy van, ahogy mondtam.

- Ugyan már! Ez lehetetlen!

- A barátom vagy, Caderousse?

- No de kérlek! Életre, halálra!

- Egy titkot akarok elárulni neked.

- Hadd halljam.

- De aztán hallgatnod kell.

- Ó, néma leszek, mint a hal.

- No, így már jó. Hát azt hiszem...

Andrea elhallgatott és körülnézett.

- Azt hiszed... Ugyan, mit félsz? Magunkban vagyunk.

- Azt hiszem, megtaláltam az apámat.

- Az igazi apádat?

- Azt.

- Nem az öreg Cavalcantit?

- Ej, hiszen az már el is utazott. Az igazit, ahogy magad is mondtad.

- És ki ez az apa?

- No hát, Caderousse, az nem más, mint, Monte Cristo grófja.

- Ugyan már.

- De bizony. Így azután majd minden világossá lesz. Nem vallhatja be nyíltan, úgy látszik, de elismertet Cavalcanti úrral, akinek ezért ötvenezer frankot fizet.

- Ötvenezer frankot azért, hogy a te apád legyen! Én féláron, sőt húszezerért, tizenötezerért is elvállaltam volna. Hálátlan fiú, miért nem gondoltál rám?

- Sejtelmem sem volt róla, hiszen ez addig történt, míg mi odalenn időztünk.

- Úgy, igaz. És azt mondtad, hogy végrendeletileg...

- Ötszázezer frankot hagy reám.

- Bizonyos vagy benne?

- Meg is mutatta. De ez még nem minden.

- Van záradéka is, mint ahogy az imént megjegyeztem.

- Valószínűleg.

- És ebben a záradékban...?

- Elismer engem.

- Ó, de jó apa, derék, jó apa! A legbecsületesebb apa a világon! - lelkendezett Caderousse, és a magasba dobott egy tányért, amelyet azután két kézzel ismét elkapott.

- Nohát! Mered még azt mondani, hogy titkolózom előtted!

- Dehogy mondom, és bizalmad becsületedre válik. És hercegi apád gazdag, igen gazdag ember?

- Meghiszem azt. Azt se tudja, mekkora a vagyona.

- Lehetséges?

- Ejnye, csak látom, hiszen a nap bármely órájában fogad engem. A múltkoriban egy bankszolga ötvenezer frankot hozott neki egy akkora tárcában, mint a te asztalkendőd. Tegnap pedig egy bankár százezer frankot hozott neki aranyban.

Caderousse egészen elkábult. Úgy rémlett neki, mintha a fiatalember hangjából a pénz csörgése hangzott volna ki, és mintha aranyak zuhataga csengene előtte.

- És te odajársz abba a házba? - kérdezte kissé együgyűen.

- Amikor csak kedvem tartja.

Caderousse kissé elgondolkodott. Szinte szemmel látható volt, hogy valamit forgat az agyában.

Hirtelen megszólalt:

- Nagyon szeretném látni azt a házat! - kiáltott fel. - Milyen szép lehet ott minden!

- Hát bizony, pompás - felelte Andrea -, annyi szent!

- Nem a Champs-Elysées-a lakik?

- Mégpedig a harmincas szám alatt.

- Igazán? - kérdezte Caderousse. - Harmincas szám alatt?

- Egészen elszigetelten álló szép ház. Előtte kert van, rá lehet ismerni.

- Lehetséges. Csakhogy engem nem a külseje érdekel ám, hanem mindaz, ami belül van: a gyönyörű bútorok! Szépek lehetnek, mi?

- Voltál valaha a Tuilériakban?

- Nem én!

- Nohát, mert ez még annál is szebb.

- Mondd csak, Andrea, ugye, ott érdemes lehajolni, ha a derék Monte Cristo leejti az erszényét?

- Ó, istenem! Nem érdemes arra várni - jelentette ki Andrea. - Abban a házban úgy hever a pénz szanaszéjjel, mint gyümölcs a kertben.

- Egyszer magaddal vihetnél oda.

- Ugyan, hogy volna ez lehetséges? Milyen ürüggyel?

- Igazad van. De most már gusztust csináltál hozzá. Feltétlenül látnom kell. Majd megtalálom a módját.

- Csak semmi esztelenség, Caderousse!

- Ajánlkozom padlót súrolni.

- Mindenütt szőnyegek vannak.

- Ó, szegény fejem! Így hát be kell érnem vele, hogy gondolatban lássam.

- Hidd el, ez lesz a legokosabb.

- Próbáld meg legalább elmondani, hogy milyen.

- Hogy gondolod?

- Ennél mi sem könnyebb. Nagy?

- Se nem nagy, se nem kicsi.

- De hogyan van beosztva?

- Ejnye! Tinta és papiros kellene, hogy lerajzoljam.

- Tessék! - mondta élénken Caderousse.

Egy régi íróasztalhoz lépett, és egy lap fehér papirost, tintát és tollat hozott oda.

- Itt van - mondta Caderousse -, rajzold le erre a papirosra, fiam.

Andrea alig észrevehető mosollyal fogta kezébe a tollat, és nekilátott a rajznak.

- A ház előtt, ahogy már mondtam, kert van. Így, látod.

És Andrea felvázolta a kert, az udvar meg a ház alaprajzát.

- Magasak a falak?

- Nem nagyon magasak, legfeljebb nyolc-tíz lábnyi magasak lehetnek.

- Nem valami okos dolog - jegyezte meg Caderousse.

- Az udvarban nagy ládákban narancsfák, pázsit, virágágyak.

- Farkaskelepce nincs felállítva?

- Nincs.

- Istállók?

- A rácsos kerítés két oldalán, ahol iderajzoltam.

Andrea folytatta a vázlatot.

- Lássuk a földszintet először - mondta Caderousse.

- A földszinten van az ebédlő, két szalon, biliárdterem, az előcsarnokba vezető lépcső meg egy kis titkos lépcső.

- Az ablakok milyenek?

- Az ablakok gyönyörűek, olyan szépek, nagyok, szavamra mondom, azt hiszem, ilyen magadformájú ember beférne bármelyiken.

- Mi az ördögnek építenek oda lépcsőt, ahol ilyen ablakok vannak?

- Minek? Hogy nagyobb legyen a parádé.

- Van faredőny?

- Van, de sohasem használják. Igazán nagy különc ez a Monte Cristo, még éjnek idején is látni akarja az eget!

- Hol alszik a cselédség?

- A cselédségnek külön háza van. Képzelj el a bejárattól jobbra egy csinos pajtát, ott tartják a létrákat, nohát ebben a pajtában egy sor szoba van a cselédség számára. Ide csengők vezetnek a szobákhoz.

- Mi az ördög! Csengők!

- Mit mondtál?

- Semmit, semmit... Csak annyit mondtam, hogy bizony drága dolog lehet csengőket felszerelni. És mondd csak, mire jók azok a csengők?

- Valamikor egy kutya sétifikált éjszaka az udvarban, de azt a kutyát elvitték az auteuili házba, tudod, ahol te is jártál.

- Igen.

- Még tegnap is azt mondtam neki: „Nem valami okosan teszi, gróf úr, mert mikor ön Auteuilbe megy s magával viszi a cselédséget is, a ház magára marad.” „Hát aztán?” - kérdezte. „Egyszer csak kirabolják!”

- És mit felelt erre?

- Hogy mit felelt?

- Igen.

- Azt felelte: „Ugyan, mit bánom én, ha egy kicsit ki is rabolnak?”

- Andrea, lehet ott valami gépezetre járó íróasztal?

- Hát az milyen?

- Az beszoríthatja a tolvaj kezét valami vasrácsba és muzsikál. Úgy hallottam, hogy a legutóbbi kiállításon is volt ilyesmi.

- Egész egyszerűen egy mahagóni íróasztala van, és abban mindig benne láttam a kulcsot.

- És nem lopják meg?

- Nem, mert nagyon megbízható emberei vannak.

- No, abban az íróasztalban aztán lehet ám pénz, mi?

- Talán van... de bizonyosra nem mondhatom.

- És hol van ez az íróasztal?

- Az első emeleten.

- Fiacskám, rajzold le nekem nagyjából az első emelet tervét is, mint ahogy a földszintet lerajzoltad.

- Annál semmi sem könnyebb.

Andrea újra kezébe vette a tollat.

- Látod, az első emeleten van egy előszoba meg egy szalon. A szalontól jobbra könyvtár és dolgozószoba, a szalontól balra hálószoba meg öltözőfülke. Az a nevezetes íróasztal ebben az öltözőfülkében van.

- Van ablaka az öltözőfülkének?

- Kettő is, itt meg itt.

Andrea két ablakot rajzolt abba a helyiségbe, amely a tervrajzon a sarokba esett, valamivel kisebb négyszögnek tüntette fel, mint a négyszögletű hálószobát.

Caderousse elmerengett.

- És gyakran jár Auteuilbe? - kérdezte.

- Készer-háromszor hetenként. Holnap például ott tölti az egész napot és az éjszakát.

- Bizonyos vagy benne?

- Oda hívott meg ebédre.

- Micsoda nagyszerű élet! - jegyezte meg Caderousse. - A városban háza van, falun pedig villája!

- Hát így él a gazdag ember.

- És odamégy ebédre?

- Valószínűleg.

- Mikor ott ebédelsz, ott is alszol?

- Ha kedvem tartja. Úgy vagyok a grófnál, mintha otthon volnék.

Caderousse úgy nézett a fiatalemberre, mintha a szíve mélyére akarna látni. Andrea azonban elővette zsebéből a szivartárcáját, kivett belőle egy havannát, nyugodtan rágyújtott, és minden mesterkéltség nélkül fújni kezdte a füstöt.

- Mikorra akarod az ötszáz frankot? - kérdezte Caderoussetól.

- Máris ha van nálad annyi.

Andrea huszonöt darab aranyat számolt ki eléje.

- Húszfrankos aranyak? - mondta Caderousse. - Nem, köszönöm.

- Mi az ördög! Talán bizony megveted?

- Sőt, ellenkezőleg, nagyon is tisztelem, de nem kell nekem.

- Hiszen nyernél rajta, ha beváltod, fajankó: az arany öt souval többet ér.

- Éppen itt a bökkenő, mert a pénzváltó könnyen követheti Caderousse pajtást, akkor pedig fülön fogják, kifaggatják, ugyan kik fizetik neki aranyban a tartozásaikat. Csak semmi ostobaságot, kicsikém: csak egyszerű pénzt, szép kerek ezüstpénzt, valamelyik uralkodó arcképével. Egy ötfrankosa bárkinek lehet.

- Értsd meg, hogy nincs ötszáz frank nálam ezüstben. Hiszen akkor hordárt kellett volna hoznom magammal.

- Rendben van! Hagyd a pénzt a portásotoknál, az rendes ember, majd tőle elhozom.

- Még ma?

- Nem, majd holnap, ma nem érek rá.

- Jól van majd holnap, Auteuilbe menet, leadom a portásnak.

- Számíthatok rá?

- Feltétlenül.

- Mert akkor már előre leszegődtetem azt a szolgálót, tudod?

- Csak szegődtesd. De ezzel be is fejezzük? Nem fogsz többé zaklatni.

- Soha.

Caderousse úgy elkomorodott hogy Andrea attól félt, végül is kénytelen lesz észrevenni ezt a változást. Ezért hát még vidámabb és gondtalanabb arcot vágott.

- Milyen jó kedved van! - jegyezte meg Caderousse. - Szinte azt hinné az ember, hogy már meg is kaptad az örökségedet!

- Sajnos, még nem!... De aznap, mikor megkapom...

- No, mi lesz akkor?

- Bíz én akkor nem feledkezem meg a barátaimról. Csak ennyit mondok.

- Éppen te! Jó emlékezőtehetséged van, mondhatom!

- Ugyan már! Azt hittem, meg akarsz sarcolni.

- Én? Micsoda gondolat! Éppen ellenkezőleg, jó, baráti tanáccsal akarok szolgálni neked.

- Miféle tanáccsal?

- Hogy hagyd itt azt a gyémántot, amelyet az ujjadon viselsz, hacsak nem akarod, hogy mindkettőnket elfogjanak! Azt akarod, hogy mind a ketten horogra kerüljünk, azért csinálsz ilyen butaságokat?

- Hogy érted ezt? - kérdezte Andrea.

- Ej no, hát libériába bújsz, inasnak öltözöl, és rajtahagysz az ujjadon négy-ötezer frank értékű gyémántgyűrűt!

- Teringettét! De jó orrod van! Miért nem mégy el ékszerbecsüsnek?

- Értek valamicskét a gyémántokhoz. Nekem is volt egy.

- Azt tanácsolom, ne nagyon dicsekedjél vele - jegyezte meg Andrea, és noha Caderousse tartott tőle, esze ágában sem volt felfortyanni, amiért barátja újra megvágta. Szó nélkül húzta le a gyűrűt.

Caderousse olyan közelről vette szemügyre, hogy Andrea előtt világos lett: a gyémánt valódiságát vizsgálja.

- Ez a gyémánt hamis - jelentette ki Caderousse.

- Ugyan, eredj már! - felelte Andrea. - Nincs kedvem a mókához.

- Csak ne mérgelődj, majd mindjárt meglátjuk.

Caderousse az ablakhoz lépett, és a gyémántot végighúzta az ablak üvegén. Hallatszott, amint a kő végigkarcolja az üveget.

- Confiteor![2] - mondta Caderousse, és a gyűrűt felhúzta kisujjára. - Tévedtem. De ezek a tolvaj ékszerészek olyan remekül tudják utánozni a drágaköveket, hogy az ember már nem is mer többé ékszeresboltot kifosztani. Ez az iparág egészen megbénult.

- No, hát végeztél? - kérdezte Andrea. - Vagy akarsz még valamit? Talán a mellényemet vagy a sapkámat? Sose feszélyezd magad bátran ki vele.

- Nem, hiszen te mégiscsak derék cimbora vagy. Nem tartóztatlak tovább, és igyekszem kigyógyulni becsvágyamból.

---

[2] Beismerem (latin). - A gyónási formula kezdete.

- Csak aztán vigyázz, ha eladod a gyémántot, nehogy megjárd vele olyanformán, ahogy az aranyak miatt féltél.

- Légy nyugodt, nem adom el.

„Holnaputánig talán” - gondolta a fiatalember.

- Szerencsés fickó vagy! - jegyezte meg Caderousse. - Otthon várnak a lakájaid, lovaid, kocsid és menyasszonyod.

- No, igen - felelte Andrea.

- Hanem, hallod-e, remélem, hogy szép nászajándékkal lepsz meg aznap, mikor nőül veszed Danglars barátom lányát.

- Már mondtam neked, hogy ezt minden igaz ok nélkül vetted a fejedbe.

- Mennyi a hozomány?

- De ha egyszer mondom...

- Egymillió?

Andrea vállat vont.

- Mondjuk, hogy egymillió - mondta Caderousse. - Akármennyi lenne is, nem sajnálom tőled.

- Köszönöm - válaszolta a fiatalember.

- Jó szívvel mondtam - tette hozzá Caderousse nagy hahotával. - Várj csak, majd kikísérlek.

- Sose fáradj.

- Dehogynem.

- Ugyan minek?

- Hát csak azért, mert az ajtón egy titkos szerkezet van. Szükségesnek véltem, hogy foganatosítsam ezt a biztonsági intézkedést. Huret és Fichet-féle zár, átnézte és javította: Gaspard Caderousse. Majd ha tőkés leszel, neked is szerelek fel ilyet.

- Köszönöm - felelte Andrea. - Majd egy héttel előbb értesítelek.

Elváltak. Caderousse a lépcsőházban maradt, míg Andrea lement a három emeleten, sőt azt is megvárta, míg az udvaron keresztülhalad. Akkor gyorsan visszasietett, gondosan bezárta az ajtót, és komoly szakember módjára tanulmányozni kezdte azt a tervrajzot; amelyet Andrea nála hagyott.

„Ez a kedves Benedetto talán nem is bánná - töprengett -, ha rövidesen örökséghez jutna, és az sem járna a legrosszabbul, aki siettetné, hogy hozzájusson az ötszázezer frankjához.”

5

A betörés

A most ismertetett beszélgetést követő napon Monte Cristo grófja valóban kirándult Auteuilbe Alival, több inassal és azokkal a lovakkal, amelyeket ki akart próbálni. Ezt az utazást, amelyre még előző este sem gondolt, sőt, Andrea maga is csak a levegőből vette, Bertuccio megérkeztekor határozta el. Bertuccio hazatért Normandiából, híreket hozott a házról meg a korvettről. A ház készen állt, a korvett pedig már egy hete megérkezett, és lehorgonyzott egy kis öbölben. Ott vesztegelt hatfőnyi legénységével, miután eleget tett minden formaságnak, s most készen állott, hogy kifusson a nyílt tengerre.

A gróf megdicsérte Bertuccio buzgalmát, és meghagyta neki, hogy készüljön fel mert ő hamarosan el akar utazni. Legfeljebb egy hónapig marad Franciaországban.

- Most pedig - mondta Monte Cristo - meglehet, hogy egy éjszaka alatt Párizsból Tréport-ba kell érnem. Szükségem van rá, hogy nyolc váltófogat várjon az úton, ami lehetővé teszi majd, hogy tíz óra alatt megtegyek ötven mérföldet.

- Eccellenza már kifejezte egyszer ezt a kívánságát - válaszolta Bertuccio. - A lovak már készen is állnak. Magam vettem és szállásoltam el őket a legalkalmasabb helyeken, vagyis olyan falvakban, ahol alig fordul meg valaki.

- Helyes - jegyezte meg Monte Cristo -, egy-két napig itt maradok, eszerint rendezkedjék be.

Amint Bertuccio távozni akart, hogy teljesítse gazdája parancsait, benyitott Baptistin. Ezüsttálcán levelet hozott.

- Mit csinál itt? - kérdezte a gróf, és tekintete végigfutott a komornyik poros ruháján. - Nem tudok róla, hogy hívtam volna.

Baptistin nem válaszolt, csak odalépett a grófhoz, és átnyújtotta a levelet.

- Fontos és sürgős - mondta.

A gróf felbontotta a levelet és olvasni kezdte:

> *Értesítem Monte Cristo urat, hogy még ma éjjel egy ember fog behatolni Champs-Élysées-i házába, hogy elrabolja iratait, amelyekről úgy tudja, hogy az öltözőben levő íróasztal fiókjában vannak. Tudom, a gróf úr elég bátor ahhoz, hogy ne értesítse a rendőrséget, mert ez nagy veszedelembe juttatná e sorok íróját. A gróf úr akár a hálószobából az öltözőfülkébe vezető ajtó hasadékánál, akár az öltözőben lesben állva, saját maga szolgáltathat magának igazságot. Sok ember és feltűnő óvóintézkedések bizonyára elijesztenék a gonosztevőt, és megfosztanák Monte Cristo urat attól, hogy megismerje az ellenségét, akit a véletlen játszott e sorok írójának kezére, és meglehet, hogy ha ez az első vállalkozás csődöt mond, e levél írója többé nem figyelmeztethetné a gróf urat, és a gonosztevő újabb kísérletbe fogna.*

A gróf első gondolata az volt, hogy valami tolvajcsel az egész, afféle durva kelepce, amely kisebb veszedelmet jelez, hogy annál nagyobbról terelje el a figyelmet. El akarta hát küldeni a levelet a rendőrségre, a névtelen jó barát kérése ellenére, vagy talán éppen miatta, mikor hirtelen az az ötlete támadt, hogy hátha valóban valami különös ellenségével áll szemben, akit csak ő maga tud felismerni, és akinek tettéből adott esetben ő tudna hasznot húzni, akár Fiesco[3] tette a mórral, aki őt meg akarta ölni. Jól ismerjük a grófot, fölösleges tehát elmondanunk, hogy merész és erős ember volt, aki a lehetetlenre is vállalkozott azzal az energiával amely a felsőbbrendű ember egyetlen jellemzője. Életmódjával, határozott fellépésével, amely nem hátrált meg soha semmi előtt, a gróf addig

[3] A hasonló című Schiller-dráma hőse.

ismeretlen gyönyört talált azokban a küzdelmekben, amelyeket olykor a természet, tehát Isten ellen, olykor pedig a bízvást ördögnek nevezhető társadalom ellen vívott.

„Nem az irataimat akarják ellopni - tűnődött Monte Cristo - hanem engem akarnak megölni. Nem tolvajok ezek, hanem gyilkosok. Az nem volna ínyemre, hogy a rendőrség beleavatkozzék a magán-ügyeimbe. Elég gazdag vagyok hozzá, hogy megkíméljem a rendőrséget ennek az ügynek a költségeitől."

A gróf visszahívta Baptistint, aki közben kiment.

- Menjen vissza Párizsba - mondotta Monte Cristo -, és hozza ki ide minden otthon maradt cselédemet... Szükségem van rá, hogy valamennyien Auteuilban legyenek.

- De otthon nem marad akkor senki sem, gróf úr? - kérdezte Baptistin.

- Dehogynem, a kapus.

- Gondolja meg, gróf úr, hogy a kapus fülkéje messze esik a háztól.

- No és?

- Hát bizony kifoszthatnák az egész lakást anélkül, hogy ő a legkisebb neszt is meghallaná.

- Ugyan ki?

- Hát a tolvajok.

- Oktondi egy ember maga, Baptistin. Ha a tolvajok kifosztanák az egész lakásomat, az feleannyi bosszúságot sem okozna, mintha valaki rosszul látja el a szolgálatát.

Baptistin meghajolt.

- Értse meg hát - mondta a gróf -, hozza ki az egész személyzetet egy szálig, de minden úgy maradjon, ahogy rendesen szokott lenni. Csak a földszinti ablaktáblákat zárja be.

- És az első emeletieket?

- Jól tudja, hogy azokat sose szoktuk bezárni. Menjen.

A gróf kijelentette, hogy egyedül ebédel a szobájában, és csak Ali szolgálja ki.

Megszokott nyugalmával és mértékletességgel evett. Ebéd után intett Alinak, hogy kövesse. A kiskapun át távozott, végigment a bois de Boulogne-on, mintha csak sétálgatna, rátért a Párizs felé vezető útra, és mire besötétedett, ott állt a Champs-Élysées-i háza előtt.

Minden sötét volt, csak a kapus lakásából szivárgott ki egy kis gyenge fény. Ez a lakás csakugyan mintegy negyven lépésnyire volt a háztól, éppen ahogy Baptistin mondta.

Monte Cristo egy fának támaszkodott, és szinte csalhatatlan tekintetével átkutatta a kettős fasort, jól szemügyre vette a járókelőket, megfigyelte a szomszédos utcákat is, hogy vajon nem leskelődik-e onnan valaki. Tíz perc leteltével már bizonyos volt benne, hogy senki sem leselkedik utána. Ekkor Alival együtt bement és a személyzeti lépcsőn, amelynek a kulcsa nála volt, belépett hálószobájába anélkül, hogy egyetlen függönyt félrehúzott vagy elmozdított volna. Még a kapus sem gyaníthatta, hogy a ház, amelyet ő üresnek vélt, visszakapta legfőbb lakóját.

Amint a gróf a hálószobához ért, intett Alinak, hogy álljon meg, azután bement az öltözőfülkébe, és alaposan átvizsgálta. Minden a szokott rendben volt, az értékes íróasztal a helyén állt, és a kulcs benne volt az íróasztal fiókjában. Kétszeresen ráfordította, majd kihúzta a kulcsot, visszatért a hálószoba ajtajához, levette róla a külön zárólemezt és belépett.

Ezalatt Ali egy asztalra helyezte azokat a fegyvereket, amelyeket a gróf kért, vagyis egy rövid karabélyt meg egy pár kétcsövű pisztolyt, amelynek egymás fölött levő két csövével éppolyan biztosan lehetett találni, akár a céllövő pisztolyokkal.

Ilyen módon felfegyverkezve, a gróf öt ember életét tartotta a kezében.

Fél tízre járt. A gróf és Ali sebtében megettek egy falat kenyeret, és megittak egy-egy pohár spanyol bort, azután Monte Cristo félretolta a faburkolat egy elmozdítható lemezét, aminek segítségével átláthatott egyik szobából a másikba. Pisztolyai és karabélya keze ügyében voltak, és Ali, aki mellette állott, olyan kis arab bárdot szorongatott, amelynek alakja a keresztes háborúk óta nem változott.

A hálószoba egyik ablakából, amely az öltözőfülke mellett volt, a gróf kiláthatott az utcára.

Két óra telt el így. A legmélyebb sötétség vette őket körül, de ennek ellenére Ali, a maga vele született képességénél fogva, és a gróf, bizonyára hosszú gyakorlata következtében, a vak éjszakában is meglátták az udvaron levő fák lombjának leggyengébb remegését is.

A kapusfülke gyenge kis világossága már régen-régen kialudt. Valószínűnek látszott, hogy a támadás, ha csakugyan terveztek ilyen támadást, a földszinti lépcsőn és nem valamelyik ablakon keresztül fog megtörténni. Monte Cristo úgy vélekedett, hogy a gonosztevők nem a pénzére, hanem az életére törnek. Így tehát a hálószobájában fogják megtámadni, és a hálószobába vagy a titkos lépcsőn vagy az öltözőfülke ablakán keresztül fognak behatolni.

Alit a lépcsőház ajtaja elé állította, és ő maga továbbra is az öltözőben őrködött.

Az Invalidusok tornyában háromnegyed tizenkettőt ütött az óra. A nyugati szél párás fuvallata továbbvitte a három óraütés panaszos rezgését.

Alig enyészett el az utolsó ütés, a grófnak úgy rémlett, mintha az öltözőfülke felől gyenge neszt hallott volna. Ezt az első zajt vagy inkább első reccsenést egy második, majd egy harmadik követte. A negyediknél a gróf már tudta, mihez tartsa magát.

Egy biztos és gyakorlott kéz azzal volt elfoglalva, hogy gyémánttal kivágja az egyik ablak üvegét.

A gróf érezte, hogy a szíve hevesebben ver. Bármennyire megedzett is bennünket a veszedelem, akármennyire is elkészültünk rá, mégis mindig ráébredünk szívünk dobogásáról és egész testünk remegéséről, hogy milyen hatalmas különbség van az álom és valóság, a terv és annak kivitele között.

Monte Cristo csak egy jellel figyelmeztette Alit. Ali megértette, hogy a veszedelem az öltözőfülke felől fenyeget, és gyorsan gazdája mellé húzódott.

Monte Cristo most arra volt kíváncsi, vajon hány és miféle ellenséggel áll szemben.

Az az ablak, amelyen a betörő dolgozott, éppen szemközt volt azzal a nyílással, amelyen át a gróf jól szemügyre vehette az öltözőfülkét. Szeme így egészen az ablakra tapadt: a homályban egy sötét árnyék rajzolódott ki. Majd az egyik ablak hirtelen teljesen sötét lett, mintha kívülről egy papírlapot ragasztottak volna rá, utána pedig az ablaküveg megreccsent anélkül hogy leesett volna. A mesterséges nyíláson kéz nyúlt be és az ablakkilincset kereste. Egy másodperc múlva kinyílt az ablakszárny, és egy ember belépeti a szobába. Egyedül volt.

- No, ez igazán merész egy gazfickó - mormogta a gróf.

Ebben a pillanatban érezte, hogy Ali gyengén megérinti a vállát. Megfordult: Ali az utcára néző ablakra mutatott.

Monte Cristo három lépést tett az ablak felé. Jól ismerte a hűséges szolga végtelenül finom érzékét. Valóban, most ő is megpillantott egy másik férfit, aki egy kapu aljában, valami sarokkőre állva tekintetével követte, hogy mi történik a grófnál.

- Helyes! - mondta. - Tehát ketten vannak: az egyik működik, a másik lesben áll.

Intett Alinak, hogy ne veszítse szem elől az utcán levő embert, és visszatért az öltözőben dolgozóhoz.

Az a férfi, aki kimetszette az ablakot, már bent volt a szobában, és kinyújtott karral igyekezett tájékozódni.

Végre úgy látszott, teljesen kiismerte magát. Az öltözőben két ajtó volt, mind a kettőt elreteszelte.

Mikor a hálószoba ajtajához közeledett, Monte Cristo azt hitte, hogy oda akar bejönni, és elővette egyik pisztolyát, de akkor rájött, hogy a betörő mindössze biztonságba akarta helyezni magát, és

elreteszeli az ajtókat. Egyszerű óvatosság volt az egész. Az éjszakai látogató mit sem sejtett arról, hogy a gróf milyen gondosan levette a tolózár tetejét, és abban a hitben volt, hogy otthon érezheti magát és nyugodtan végezheti munkáját.

A betörő, egyedülléte és biztonsága tudatában, hatalmas zsebéből elővett valamit, amit a gróf nem látott, azt a valamit rátette egy asztalkára, majd egyenesen az íróasztalhoz ment a zár után tapogatott, és észrevette, hogy várakozása ellenére a kulcs nincs benne.

Az ablakkimetsző azonban előrelátó férfiú volt, és a gróf hamarosan hallotta, amint a vason vassal motoz, azzal a zajjal, amelyet a zár kinyitása végett elhívott lakatos zörgő kulcscsomójával okoz. A tolvajok *fülemülének* nevezik ezeket a kulcsokat kétségtelenül azért, mivel boldogan hallgatják a hangját éjszakának idején, mikor a zárban megcsikordul.

- Ó - mormogta Monte Cristo csalódott mosollyal -, hiszen csak tolvaj!

De a betörő a sötétben nem talált rá a megfelelő szerszámra. Ekkor ahhoz a tárgyhoz folyamodott, amelyet az asztalkára tett, megnyomott egy rugót, mire halvány fény gyulladt ki, de ahhoz elég volt, hogy világot vessen a betörő kezére és arcára.

- No, nézd csak! - jegyezte meg Monte Cristo, és meglepetten hátrált. - Hiszen ez...

Ali felemelte a bárdját.

- Meg ne moccanj - mondta halkan Monte Cristo -, és hagyd békén a bárdodat, nincs itt már fegyverre szükség.

Majd még halkabban tett hozzá néhány szót mert bármilyen halk volt is az iménti meglepett felkiáltás, a férfi beléremegett, és mozdulatlan maradt, az ókori köszörűs pózába merevedve. A gróf még néhány utasítást adott, mire Ali azonnal lábujjhegyen távozott, és a fülke faláról leakasztott egy fekete ruhát meg egy háromszögletű kalapot. Ezalatt Monte Cristo sietve levetette kabátját, mellényét és ingét, és ablak hasadékán átszűrődő gyenge kis fénynél látni lehetett a gróf mellén egy hajlékony és testhez simuló finom páncélinget, amilyet Franciaországban talán XVI. Lajos király viselt utoljára, aki mindig a tőrdöfésektől félt, és mégis nyaktiló oltotta ki életét.

Ez a páncéling csakhamar eltűnt egy hosszú reverenda alatt, mint ahogy a gróf haja egy tonzúrás paróka mögé bújt. A parókára került a háromszögletű kalap, és ezzel a gróf is átalakult abbévá.

A betörő, mivel több neszt nem hallott, újra nekilátott, és míg Monte Cristo abbévá változott, ő visszatért az íróasztalhoz, amelynek zárja már recsegni kezdett a szerszám hatására.

- Helyes! - mormogta a gróf, mert a betörő nem ismerhette a zár ravasz szerkezetét, akármilyen ügyes volt is különben. - Helyes! Azzal bizony eljátszogathatsz egy jó darabig!

Ezzel az ablakhoz lépett.

A másik férfi, akit a sarokkövön látott állni, már leszállt onnan, és még mindig az utcán járkált. De különösképpen nemigen törődött vele, hogy akár az avenue des Champs-Élysées, akár a faubourg Saint-Honoré felől megláthatják, csak azon törte magát, hogy lássa, mi történik a grófnál, és minden figyelme arra irányult, hogy láthassa, mi megy végbe az öltözőfülkében.

Monte Cristo most hirtelen a homlokára ütött, és félig nyitott ajkán halk nevetés buggyant ki.

Azután Alihoz lépett:

- Maradj itt - mondta egészen halkan -, a sötétből el ne mozdulj, és akármilyen zajt hallasz, vagy bármi történik, ne gyere be, és ne mutatkozz addig, amíg nem szólítalak.

Ali a fejével intett, hogy megértette és engedelmeskedik. Ekkor Monte Cristo egy előre meggyújtott gyertyát vett ki egy szekrényből, és mikor a tolvaj legjobban belemélyedt a zárkinyitás munkájába, csendesen benyitott az ajtón. Gondosan ügyelt rá, hogy a kezében tartott gyertya fénye jól megvilágítsa az arcát.

Az ajtó olyan halkan nyílt ki, hogy a tolvaj semmi zajt sem hallott, de legnagyobb ámulatára látta, hogy a szoba hirtelen megvilágosodik.

Hátrafordult.

- Adj isten jó estét, kedves Caderousse úr - kezdte Monte Cristo. - Mi az ördögöt csinál itt ilyenkor?

- Busoni abbé! - kiáltott fel Caderousse.

Mivel nem értette, hogy ez a különös jelenség hogyan jöhetett be hozzá, hiszen minden ajtót bezárt, leejtette a nagy csomó tolvajkulcsot, s a megdöbbenéstől mozdulatlanul és elképedve állt a helyén.

A gróf most Caderousse és az ablak közé állt, ilyen módon elzárta a megrémült tolvaj menekülésének egyetlen útját.

- Busoni abbé! - ismételte Caderousse, és tétován meredt a grófra.

- No igen, persze hogy Busoni abbé - felelte Monte Cristo -, ő, a saját személyében, és nagyon örvendek, hogy rám ismert, kedves Caderousse úr. Ez azt mutatja, hogy jó az emlékezetünk, mert ha nem csalódom, idestova tíz esztendeje, hogy találkoztunk.

Ez a nyugalom, ez a gúny, ez a magatartás egészen megzavarta és megrémítette Caderousse-t.

- Az abbé! Az abbé! - mormogta. A kezét tördelte, és vacogott a foga.

- Így hát meg akarjuk lopni Monte Cristo grófját? - folytatta az állítólagos abbé.

- Abbé úr - mormogta Caderousse, és azon igyekezett, hogy az ablakhoz jusson, ám a gróf könyörtelenül elállta az útját -, abbé úr, kérem, nem tudom... higgye el... esküszöm...

- A bevágott ablak - folytatta a gróf -, a tolvajlámpa egy karika *fülemüle*, a félig-meddig feltört íróasztal, hiszen ez világos.

Caderousse majd megfulladt nyakkendőjében, valami sarkot keresett, ahová elbújhatna, egy rést, amelyen át eltűnhetne.

- Ugyan már - mondta a gróf -, látom, hogy maga még mindig a régi, kedves gyilkos úr.

- Abbé úr, ha ön mindent tud, azt is tudnia kell, hogy nem én voltam a gyilkos, hanem Carconte. Ezt még a bíróság is elismerte, hiszen csak gályarabságra ítéltek.

- Hát már letöltötte az idejét, hogy amint látom, azzal foglalkozik éppen, hogy visszakerüljön oda?

- Nem, abbé úr. Valaki kiszabadított.

- Az a valaki igazán remek szolgálatot tett a társadalomnak.

- Ó - felelte Caderousse -, csakhogy én megígértem ám...

- Tehát megszökött, és körözik? - kérdezte Monte Cristo.

- Sajnos! Bizony így van - felelte Caderousse nagyon nyugtalanul.

- Rút visszaesés... Ha nem csalódom, ilyen módon könnyen odakerülhet a place de Grève-re, ahol kivégzik. Sebaj, sebaj, *diavolo!* - mint ahogy az én hazámban mondják...

- Abbé úr, valami kényszerít erre... annak engedelmeskedem...

- Minden gonosztevő ezt állítja.

- A nyomorúság...

- Ugyan hagyja ezt - válaszolta megvetően Busoni -, a nyomor ráviheti arra, hogy kéregessen, hogy egy darabka kenyeret lopjon a péktől, de arra nem, hogy feltörjön egy íróasztalt egy olyan házban, amelyet lakatlannak hisz. Hát mikor Joannes, az ékszerész, leolvasott magának negyvenötezer frankot azért a gyémántért, amelyet én vittem magának, és maga meggyilkolta őt csak azért, hogy a pénz is meg a gyémánt is a magáé lehessen, arra is a szükség vitte rá?

- Bocsásson meg, abbé úr - mondta Caderousse. - Ön egyszer már megmentett engem, mentsen meg másodszor is.

- Nem nagyon merném megtenni.

- Egyedül van, abbé úr? - kérdezte Caderousse, és összetette a kezét. - Vagy csendőrök várnak rám?

- Egyedül vagyok - jelentette ki az abbé -, és megkönyörülnék magán, és futni hagynám, pedig megkockáztatom vele, hogy gyengeségem újabb szerencsétlenséget fog okozni, de akkor meg kell mondania a tiszta igazságot.

- Abbé úr - kiáltott fel Caderousse, és összekulcsolt kézzel lépett Monte Cristóhoz -, bízvást mondhatom, hogy ön az én megmentőm!

- Azt állította, hogy valaki kiszabadította a *bagnó*-ból?

- Ó, ez úgy igaz, mint ahogyan Caderousse-nak hívnak, abbé úr!

- Ugyan ki?

- Valami angol.

- Mi a neve?

- Lord Wilmore.

- Ismerem: megtudom hát, hogy nem hazudik-e.

- Abbé úr én a színigazat mondom.

- Az angol pártfogolta magát?

- Nem, nem éppen engem, hanem egy fiatal korzikait, akivel össze voltam láncolva.

- Hogy hívták azt a fiatal korzikait?

- Benedettónak.

- Az keresztnév csak.

- Nem volt más neve, talált gyerek volt.

- Az a fiatalember tehát magával együtt szökött meg?

- Igenis.

- Hogy volt ez lehetséges?

- Toulon mellett, Saint-Mandrier-ban dolgoztunk. Tetszik ismerni Saint-Mandrier-t?

- Hogyne ismerném.

- Nohát, mialatt a gályarabok aludtak déli tizenkettő és egy óra között...

- Szieszt̀ázó gályarabok! Nohát, csak sajnálja még valaki a fickókat - mondta az abbé.

- Ejnye! - méltatlankodott Caderousse. - Nem lehet ám szüntelenül dolgozni, az ember mégse kutya!

- Ez a kutyák szerencséje - jegyezte meg Monte Cristo.

- Mialatt tehát mindenki más aludt, mi egy kissé félrevonultunk, átreszeltük láncainkat egy kis reszelővel, amelyet az angol küldött nekünk, és úszva menekültünk el.

- És mi lett Benedettóval?

- Nem tudom.

- Márpedig tudnia kell.

- Igazán nem tudom. Hyéres-ben elváltunk.

Hogy nyomatékot adjon tiltakozásának, Caderousse közelebb lépett az abbéhoz, aki mozdulatlanul, nyugodtan kérdezgetve állt a helyén.

- Hazudik! - jelentette ki Busoni abbé az ellenállhatatlan tekintély hangján.

- Abbé úr!...

- Hazudik! Az az ember ma is a barátja, és könnyen lehet, hogy cinkostársak is.

- Ó, abbé úr!...

- Mióta Toulonból eljött, miből élt? Feleljen.

- Amiből tudtam...

- Hazudik! - ismételte harmadszor az abbé, még erélyesebb hangon.

Caderousse rémülten nézett a grófra.

- Maga abból a pénzből élt - folytatta Monte Cristo -, amit Benedetto adott.

- Hát igen - vallotta be Caderousse. - Benedetto egy nagyúr fia lett.

- Hogyan lehetett egy nagyúr fia?

- Természetes fia.

- És hogy hívják azt a nagyurat?

- Monte Cristo grófjának. Most éppen az ő házában vagyunk.

- Benedetto a gróf fia? - kérdezte Monte Cristo, és most rajta volt a csodálkozás sora.

- Ej, hát kénytelen vagyok azt hinni, mivelhogy a gróf talált neki valami ál-apát, mivelhogy a gróf ad neki havonta négyezer frankot, mivelhogy a gróf a végrendeletében reáhagyott ötszázezer frankot.

- Ah, úgy! - jegyezte meg az ál-abbé. Most kezdte csak érteni a dolgot. - És addig is milyen nevet visel ez a fiatalember?

- Andrea Cavalcantinak hívják.

- Akkor hát ugyanaz a fiatalember, akit Monte Cristo barátom fogadni szokott, és aki feleségül veszi Danglars kisasszonyt?

- Ugyanaz.

- És maga eltűri ezt, nyomorult, holott ismeri a fickó egész életét és gyalázatát?

- Hát csak nem állom az útját egy jó barátom boldogulásának? - felelte Caderousse.

- Igaza van, nem a maga dolga, hogy értesítse Danglars urat, hanem az enyém.

- Ne tegye azt, abbé úr!

- Ugyan miért ne?

- Mert ezzel elveszítenénk a kenyerünket.

- És azt hiszi, majd én előmozdítom a csalásukat, cinkostársuk leszek, csak azért, hogy biztosítsam az ilyen hitvány nyomorultak kenyerét, mint maguk?

- Abbé úr! - mondta Caderousse, és még közelebb lépett.

- Mindent elmondok.

- Kinek?

- Danglars-nak.

- De az irgalmát! - kiáltotta Caderousse. Meztelen kést húzott ki mellénye alól, és belédöfött a gróf mellébe. - Egy mukkot se szólsz, abbé!

Caderousse legnagyobb ámulatára azonban a tőr nemhogy behatolt volna a gróf mellébe, hanem kicsorbulva pattant vissza.

Ugyanakkor a gróf bal kezével megragadta a gyilkos csuklóját, és olyat csavart rajta, hogy a tőr kihullott a megmerevedett kézből, és Caderousse felkiáltott fájdalmában.

A gróf azonban nem törődött a kiáltással, tovább facsarta a bandita csuklóját, míg csak karja ki nem ficamodott, és Caderousse térdre esett, majd arccal a földre zuhant.

A gróf most a gyilkos fejére tette a lábát, és azt mondta:

- Nem is tudom, miért nem zúzom szét a koponyádat, te gonosztevő!

- Kegyelem! Kegyelem! - kiáltott Caderousse.

A gróf levette a lábát Caderousse fejéről.

- Kelj fel! - mondta.

Caderousse feltápászkodott.

- A teremburáját! Micsoda ökle van, abbé úr! - jegyezte meg Caderousse, elhalt karját tapogatva, mert az eleven harapófogó ugyancsak megkínozta. - A teremburáját! Micsoda ököl!

- Csend legyen. Isten erőt adott hozzá, hogy megszelídítsek egy ilyen vadállatot, mint te vagy. Isten nevében cselekszem. Emlékezz vissza erre, nyomorult, és ha most megkímélem az életedet, azzal is Isten szándékait szolgálom.

- Jaj! - nyögött fel fájdalmában Caderousse.

- Vedd ezt a tollat és ezt a papirost, és írd, amit diktálok.

- Nem tudok írni, abbé úr.

- Hazudsz! Fogd ezt a tollat és írj!

Caderousse-t leigázta az erősebb hatalom, leült és írni kezdett:

> *Uram, az a férfi, akit ön házában fogad, és akinek feleségül szánta a leányát, régi gályarab, aki velem együtt szökött meg Toulonból. Ő viselte az 59-es számot, én pedig az 58-ast. A neve Benedetto volt, de az igazi nevét ő maga sem tudja, mert sohasem ismerte a szüleit.*

- Írd alá! - folytatta a gróf.

- Vesztemet akarja?

- Ha a vesztedet akarnám, ostoba, akkor átadnálak a legelső járőrnek. Egyébként; mire ez a levél a címzetthez kerül, valószínű, hogy már semmitől sem kell félned. Írd hát alá.

Caderousse aláírta.

- Cím: *Báró Danglars bankár úrnak, rue de la Chaussée-d'Antin.*

Caderousse megírta a címet. Az abbé átvette a levelet.

- Most rendben van - mondta. - Eredj.

- Merre?

- Amerről jöttél.

- Ezen az ablakon át menjek ki?

- Ha egyszer ott jöttél be.

- Ön forral ellenem valamit, abbé úr?

- Ostoba, ugyan mit forralnék?

- Akkor miért nem nyitja ki az ajtót nekem?

- Ugyan mire volna jó felébreszteni a kapust?

- Abbé úr, jelentse ki, hogy nem akarja a halálomat!

- Azt akarom, amit Isten akar.

- De esküdjék meg rá, hogy nem üt le, amíg lefelé kapaszkodom.

- Buta és gyáva vagy!

- Mi a szándéka velem?

- Ezt én kérdezem tőled inkább. Megpróbáltam, hogy boldoggá tegyelek és nem lett belőled más, mint gyilkos!

- Abbé úr - mondta Caderousse - tegyen még egy utolsó próbát.

- Jól van! - felelte a gróf. - Ide figyelj, tudod, hogy én mindig állom a szavamat.

- Tudom - jelentette ki Caderousse.

- Ha minden baj nélkül hazaérsz...

- Ha ugyan öntől nem kell tartanom...

- Ha minden baj nélkül hazaérsz, hagyd itt Párizst, hagyd itt egész Franciaországot, és bárhol fogsz élni, amíg becsületesen viselkedel, kerek kis járadékot juttatok neked. Mert ha baj nélkül érsz haza...

- Akkor? - kérdezte Caderousse és összeborzadt.

- Tudni fogom, hogy Isten megbocsátott neked, és akkor én is megbocsátok.

- Olyan igaz, mint ahogy keresztény vagyok: amit mond, az halálos rettegéssel tölt el - hebegte Caderousse hátrálva.

- No gyerünk, siess! - mondta a gróf, és az ablakra mutatott.

Caderousse-t nem túlságosan nyugtatta meg a gróf ígérete, de kibújt az ablakon, és rálépett a létrára.

Ott remegve állt meg.

- Másszál le - parancsolta az abbé keresztbefont karral

Caderousse most kezdte megérteni, hogy itt már nincs mitől félnie, és lemászott.

A gróf az ablakhoz ment az égő gyertyával, úgyhogy a Champs-Élysées-ről jól látszott az ablakból lemászó férfi, akit egy másik férfi megvilágít.

- Mit csinál, abbé úr? - kérdezte Caderousse. - Hátha erre talál menni egy őrjárat...

Ezzel elfújta a gyertyát és folytatta útját a létrán lefelé. De mégiscsak akkor nyugodott meg teljesen, amikor lába alatt érezte a kert talaját.

Monte Cristo visszatért a hálószobájába, és gyors pillantást vetett a kert felől az utcára. Először Caderousse-t pillantotta meg, aki mikor földre ért, egy kis kerülőt tett a kertben, és létráját a fal külső oldalához támasztotta, hogy másfelé menjen ki, mint amerről bejött.

Majd a kert után a gróf az utcát vette szemügyre, és meglátta, hogy az az ember, aki addig várakozott, most végigrohan az utcán, és odaáll arra a sarokra, ahol Caderousse ki akart mászni.

Caderousse lassan lépkedett fel a létrán, és amint a legfelső fokra ért, kidugta a fejét a fal tetején, hogy meggyőződjön róla, üres-e az utca.

Senkit sem látott, semmi neszt sem hallott.

Az Invalidusok tornyában egyet ütött az óra.

Caderousse akkor lovagolva ült fel a falra, felhúzta maga után a létrát, kívülre állította a fal mellé, és hozzálátott, hogy leszálljon, vagyis inkább lecsúsztatta magát. Ezt a műveletet olyan ügyességgel vitte véghez, amely nagy gyakorlatra vallott.

De amint a lejtőre került, nem volt többé megállása. Hiába látta meg, mikor még csak a létra közepén tartott, hogy valaki a sötétben feléje rohan. Hiába látta meg, hogy egy kar a levegőbe emelkedik, amikor ő földet ér. Mielőtt még védekezhetett volna, ez a kar olyan hatalmasat döfött a hátába, hogy eleresztette a létrát és felkiáltott:

- Segítség!

Egy második döfés csaknem ugyanakkor a lágyékát érte. Végigzuhant a földön, és újra kiáltott:

- Fogják meg a gyilkost!

Végül, mikor már a földön fetrengett, a gyilkos megragadta a hajánál fogva, és most a mellébe szúrt.

Caderousse ismét kiáltani akart, de már csak nyögni tudott, és három sebéből három patakban folyt ki a vére.

A gyilkos, mikor látta, hogy már nem jön hang az áldozat szájára, a hajánál fogva felemelte a fejét. Caderousse-nak a szeme lecsukódott, és a szája eltorzult. A gyilkos, abban a hitben, hogy Caderousse kiszenvedett, visszaejtette a fejét és eltűnt.

Caderousse pedig, mikor érezte, hogy gyilkosa eltávozik, feltápászkodott a könyökére, és elhaló hangon, végső erejével kiáltozta:

- Fogják meg a gyilkost! Meghalok! Segítség, abbé úr, segítség!

A gyászos hangok messze hallatszottak el az éjszaka sötétjében.

Kinyílt a titkos lépcső ajtaja, majd a kert kiskapuja is, és Ali, gazdájával együtt, gyertyákkal sietett a haldoklóhoz.

6

Isten kezе

Caderousse még mindig siránkozva kiáltozott:

- Segítség, abbé úr! Segítség!

- No, mi a baj? - kérdezte Monte Cristo.

- Segítsen rajtam! - ismételte Caderousse. - Meggyilkoltak!

- Itt vagyunk! Bátorság!

- Jaj, végem van. Már későn jöttek. Már csak meghalni tudok. Micsoda döfések! És mennyi vér! - Ezzel elájult.

Ali és gazdája fogták a sebesültet, és bevitték az egyik szobába. Odabent Monte Cristo intett Alinak, hogy vetkőztesse le, és szemügyre vette a három szörnyű sebet.

- Istenem! - mondotta. - Olykor bizony késik a bosszú, de azt hiszem, annál tökéletesebben sújt le.

Ali kérdően nézett gazdájára, mintha azt kérdezné, mitevő legyen.

- Eredj el Villefort királyi ügyész úrért. A faubourg Saint-Honorén lakik. Hívd ide. Menet közben ébreszd fel a kapust, és küldd el orvosért.

Ali engedelmeskedett, és otthagyta az ál-abbét az eszméletlen Caderousse-szal. Mikor a szerencsétlen ismét kinyitotta a szemét, a gróf, aki néhány lépésnyire ült tőle, a szánakozás sötét kifejezésével nézte, és mozgó ajka mintha imát mormolt volna.

- Sebészt, abbé úr, sebészt! - kérte Caderousse.

- Már érte mentek - válaszolta az abbé.

- Tudom hogy úgyis hasztalan, hiszen meghalok, de talán valami kis erőhöz segít, és el tudom mondani vallomásomat.

- Miről?

- A gyilkosomról.

- Hát ismeri?

- Még hogy ismerem-e? Már hogyne ismerném, Benedetto az!

- A fiatal korzikai?

- Az.

- Volt rabtársa?

- Igen, az. Ő adta meg nekem a gróf házának tervrajzát, mert kétségtelenül abban reménykedett, hogy megölöm a grófot, s így ő lesz a gróf örököse, vagy hogy a gróf öl meg engem, s így megszabadul tőlem. Az utcán várt reám és meggyilkolt.

- Mikor orvosért küldtem, elhívattam a királyi ügyészt is.

- Későn érkezik - mondta Caderousse -, érzem, hogy elfolyik minden vérem.

- Várjon - mondta Monte Cristo.

Kiment és öt perc múlva egy kis üveggel tért vissza.

A haldokló tekintete merev rémülettel szegeződött a gróf távollétében is az ajtóra, ahonnan ösztönösen várta a segítséget.

- Siessen, abbé úr! - mondta. - Érzem, hogy újra elájulok.

Monte Cristo odalépett, és a kis üvegben levő folyadékból három-négy cseppet öntött a sebesült szederjes ajkára.

Caderousse nagyot sóhajtott.

- Ó - mondta -, az életet önti belém. Még... még...

- Két cseppel több már megölné - válaszolta az abbé.

- Jaj, csak jönne valaki, akinek feljelenthetném a nyomorultat!

- Akarja, hogy leírjam a vallomását? Azután majd aláírja.

- Igen... igen... - mondta Caderousse. A szeme csillogott arra a gondolatra, hogy még a halála után is bosszút állhat.

Monte Cristo ezt írta:

> *Meghalok, mert meggyilkolt a korzikai Benedetto, aki 59-es szám alatt rabtársam volt a touloni bagnóban.*

- Siessen! Siessen! - sürgette Caderousse. - Különben már nem bírom aláírni.

Monte Cristo átnyújtotta a tollat Caderousse-nak, aki összeszedte minden erejét, aláírta a vallomást, majd visszahanyatlott ágyára, és azt mondta:

- A többit majd ön beszéli el, abbé úr. Mondja el, hogy Andrea Cavalcantinak hívatja magát, hogy az Hôtel des Princes-ben lakik, hogy... Jaj, Istenem! Istenem! Meghalok!...

Ezzel Caderousse ismét elvesztette eszméletét.

Az abbé megszagoltatta vele a kis üveget, mire a beteg újra kinyitotta a szemét.

Bosszúvágya önkívülete alatt sem aludt ki.

- Mindent elmond, ugye, abbé úr?

- Mindent, hogyne, sőt még egyebeket is.

- Mit mond még el?

- Elmondom, hogy ennek a háznak a tervrajzát kétségtelenül abban a reményben adta át önnek, hogy a gróf megöli önt. Elmondom, hogy a grófot egy levélben értesítette a készülő betörésről. Elmondom, hogy a gróf távol volt, s ezért a levelet én kaptam kézhez, s azért maradtam itt, hogy magát bevárjam.

- Le fogják fejezni, ugye? - kérdezte Caderousse. - Ígéri, hogy le fogják fejezni? Ezzel a reménnyel halok meg, ez a remény megkönnyíti halálomat.

- Elmondom azt is - folytatta a gróf -, hogy maga mögött jött és leste magát egész idő alatt, hogy mikor távozni látta magát, a fal tövéhez szaladt és elrejtőzött.

- Hát ön látta mindezt?

- Emlékezzék vissza a szavaimra: „Ha minden baj nélkül hazaérsz, tudni fogom, hogy Isten megbocsátott neked, és akkor én is megbocsátok.”

- És mégsem figyelmeztetett? - kiáltott fel Caderousse, és megpróbált feltámaszkodni a könyökére. - Tudta jól, hogy amint innen kiteszem a lábam, rögtön meggyilkolnak, de mégsem figyelmeztetett!

- Nem, mert Benedetto kezében az isteni igazságszolgáltatást láttam, és úgy éreztem, szentségtörést követnék el, ha ellenszegülnék a Gondviselés akaratának.

- Isteni igazságszolgáltatás! Erről ne beszéljen nekem, abbé úr; ha volna isteni igazságszolgáltatás, ön tudja legjobban, hogy sokaknak meg kellett volna már bűnhődniük, és mégse bűnhődnek meg.

- Türelem! - mondta az abbé olyan hangon, hogy a haldokló beléremegett. - Türelem!

Caderousse csodálkozva nézett rá.

- Azonkívül - folytatta az abbé -, Isten irgalma mindannyiunk irányában, mint ahogy irányodban is, ez volt: Isten először atya és csak azután bíró.

- Úgy! Ön hát hisz az Istenben? - kérdezte Caderousse.

- Ha olyan szerencsétlen lettem volna, hogy mostanáig ne higgyek benne, mostantól kezdve hinnék, mikor téged itt látlak - jelentette ki Monte Cristo.

Caderousse az ég felé fenyegetett öklével.

- Hallgasd csak meg, mit tett éretted Isten, akit végső perceidben megtagadsz - mondta az abbé, és kezét a beteg fölé terjesztette ki, mintha szívébe akarná önteni a hitet. - Adott neked egészséget, erőt biztos kenyeret, sőt, jó barátokat is, vagyis olyan életet, amelyet mindenki kedvesnek találhat, akinek tiszta a lelkiismerete, és természetes vágyai vannak. Ahelyett hogy felhasználtad volna az Úrnak ezeket az adományait, amelyeket a maguk teljességében olyan ritkán ad meg, látod, mit tettél: ráadtad magad a semmittevésre, a részegeskedésre, és ittasságodban elárultad egyik legjobb barátodat.

- Segítség! - kiáltott Caderousse. - Nem papra van szükségem, hanem orvosra. Meglehet, hogy nem is vagyok halálosan megsebezve, talán nem is halok meg, hátha meg tudnak menteni!

- Annyira halálos a sebed, hogy az imént adott három csepp orvosság nélkül már régen kiszenvedtél volna. Hallgass hát ide!

- Jaj, micsoda furcsa egy pap ön, ahelyett hogy vigasztalná a haldoklókat, még jobban kétségbeejti őket - mormogta Caderousse.

- Hallgass ide - folytatta az abbé. - Mikor elárultad barátodat, Isten nem kezdett mindjárt verni téged, először csak figyelmeztetett. Nyomorba kerültél és éheztél. Életed felét irigykedéssel töltötted, ahelyett hogy munkával igyekeztél volna elérni valamit, és már-már bűntettre vetemedtél, és ezt önmagad előtt nyomoroddal akartad mentegetni, mikor Isten csodát tett veled, és énáltalam olyan vagyont küldött részedre, amelyre te, az ágrólszakadt szűkölködő, álmodban sem mertél gondolni. Ez a váratlan, nem remélt, hallatlanul nagy vagyon azonban már abban a pillanatban kevés volt neked, amikor a birtokodba került. Meg akartad duplázni. És milyen módon? Gyilkosság útján. Meg is dupláztad, de akkor Isten elhagyott, és az emberi igazságszolgáltatás kezébe kerültél.

- Nem én akartam megölni a zsidót, hanem Carconte.

- Igen - hagyta rá Monte Cristo. - Isten mindenkor irgalmas: ezúttal nem azt mondom, hogy igazságos, mert ha igazságot szolgáltatott volna, nem hagyja meg az életedet, de kegyelmében megengedte, hogy szavaid meghassák a bírákat, és megkímélték életedet.

- No, hiszen! Szép kis kegyelem, amelyik élethossziglan a gályára küld!

- Akkor bizony kegyelemnek tekintetted, nyomorult! Gyáva szíved, amely reszketve félt a haláltól, csak úgy repesett örömében, mikor megtudtad örökös szégyenedet, mert azt mondtad, magadban, amit minden gályarab: a bagnónak van ajtaja, de a sírnak nincs. És igazad is volt, mert a bagno ajtaja sosem remélt módon egyszer csak megnyílt előtted: egy angol Toulonba látogat, mivel megfogadta, hogy két embert kiment a gyalázatból. Választása reád és társadra esik. Az ég másodszor is megsegít. Pénzed is van, nyugalmad is, újrakezdheted az életedet, akit arra ítéltek, hogy életed végéig a gályarabok közt maradj. Akkor, te nyomorult, harmadszor is megkísérted az Istent. Nem vagyok elég gazdag - mondod magadban, mikor többel rendelkeztél, mint bármikor életedben. Ekkor harmadízben is bűnre vetemedel minden ok nélkül, nincs rá semmiféle mentséged. Isten belefáradt, és megbüntetett téged.

Caderousse szemmel láthatólag egyre gyengült.

- Inni - mondta. - Szomjas vagyok... elégek...

Monte Cristo adott neki egy pohár vizet.

- És ez az aljas gonosztevő Benedetto megmenekül! - mondta Caderousse, és visszaadta a poharat.

- Senki sem menekül meg, azt én mondom neked, Caderousse... Benedetto is megbűnhődik!

- Akkor hát ön is meg fog bűnhődni - jelentette ki Caderousse -, mert nem teljesítette papi hivatását... Meg kellett volna akadályoznia, hogy Benedetto engem megöljön.

- Én - mondta a gróf olyan mosollyal, amely megfagyasztotta a haldokló vérét -, én akadályoztam volna meg Benedettót abban, hogy téged megöljön, mikor te az én páncélingemen csorbítottad ki a tőrödet?!... Igen, talán ha alázatos és bűnbánó lettél volna, akkor megakadályozom Benedettót, hogy téged megöljön, de úgy láttam, hogy gőgös és kegyetlen vagy, s akkor engedtem, hadd legyen meg az Isten akarata!

- Nem hiszek Istenben! - hörögte Caderousse. - És te sem hiszel benne... Hazudsz... hazudsz!...

- Hallgass - mondta az abbé -, mert így még az utolsó csepp véred is elfolyik... Ó, hát nem hiszel Istenben, és Isten kezétől halsz meg. Nem hiszel Istenben, márpedig Isten nem kíván mást, csak egy imádságot, egy szót, egy könnycseppet, és máris megbocsát... Isten úgy is irányíthatta volna a gyilkos tőrét, hogy azonnal meghalj. De Isten adott neked még egy negyedórát, hogy magadba szállj... Szállj tehát magadba, szerencsétlen, és bánd meg bűneidet!

- Nem - felelte Caderousse -, nem, nem bánok meg semmit. Mert nincs Isten, nincs Gondviselés, csak véletlenek vannak.

- Van Gondviselés, van Isten - jelentette ki Monte Cristo -, s ennek bizonysága, hogy te itt fekszel kétségbeesetten, tagadva Istent, én pedig itt állok előtted gazdagon, boldogan, egészségesen, és Isten felé tárom ki karomat, Isten felé, akiben te nem akarsz hinni, akiben azonban a szíved legmélyén mégis hiszel.

- De hát kicsoda ön tulajdonképpen? - kérdezte Caderousse, és halódó szemét a grófra vetette.

- Jól nézz meg - mondta Monte Cristo. Fogta az égő gyertyát és saját arcába világított.

- Hát az abbé!... Busoni abbé...

Monte Cristo levette fejéről a parókát, amely elváltoztatta, és előtűnt szép fekete haja, amely olyan harmonikusan keretezte sápadt arcát.

- Ó! - mondta Caderousse rémülten. - Ha nem volna ilyen fekete a haja, azt mondanám, hogy az angol áll itt, ön lord Wilmore.

- Nem vagyok sem Busoni abbé, sem lord Wilmore - jelentette ki Monte Cristo. - Nézz meg csak jobban, erősebben nézz... Gondolj csak legrégibb emlékeidre...

A grófnak e szavaiban valami olyan delejes erő remegett, amelytől a szerencsétlen kimerült érzékei még egyszer fellobbantak.

- Ó, igen, csakugyan! - mondta. - Úgy rémlik, mintha már láttam volna, mintha már ismertem volna valaha.

- Hogyne, Caderousse, hogyne, láttál bizony, és jól ismertél.

- De hát kicsoda ön? És ha már látott, ha már ismert, akkor miért hagyja, hogy meghaljak?

- Mert téged már nem menthet meg semmi, Caderousse. A te sebeid halálosak. Ha meg lehetett volna menteni az életedet, abban az Úr utolsó irgalmát láttam volna, és apám sírjára esküszöm, hogy megkíséreltem volna visszaadni életedet, és azt, hogy a bűnbánat útjára vezesselek.

- Apád sírjára! - mondta Caderousse. Még egyszer fellobbant benne az élet szikrája, és felemelkedett, hogy jobban lássa azt az embert, aki ezt a legszentebb esküvést tette. - De hát ki vagy te?

A gróf figyelemmel kísérte a haldoklás minden pillanatát. Megértette, hogy ez volt az élet utolsó fellobbanása. Odalépett a haldoklóhoz, és nyugodt, de mégis szomorú pillantással nézte.

- Én... - mondta egészen a füléhez hajolva - én...

És félig nyitott ajkán olyan halkan rebbent elő egy név, mintha a gróf maga is félt volna meghallani azt a nevet.

Caderousse, aki térdre emelkedett, kinyújtotta a kezét, kissé hátrább akart hajolni, majd összekulcsolt kezét végső erőfeszítéssel a magasba emelte:

- Istenem, Istenem - mondta -, bocsáss meg, amiért tagadni mertelek. Te élsz, te vagy az emberek atyja az égben, és az emberek bírája a földön. Istenem, Uram, sokáig nem tudtam rólad! Istenem, Uram, bocsáss meg nekem! Istenem, Uram! Fogadj magadhoz engem!

Ezzel Caderousse lecsukta a szemét, hátrahanyatlott, utolsó kiáltás és utolsó sóhaj hagyta el az ajkát.

Tátongó sebei nem véreztek többé. Meghalt.

- Egy! - mondta titokzatosan a gróf, és mereven a holttestre nézett, amelynek arca a szörnyű haláltusa alatt alaposan eltorzult.

Tíz perc múlva megérkezett az orvos meg a királyi ügyész. Egyiket a kapus, másikat Ali vezette. Mindkettőjüket Busoni abbé fogadta, aki a halott mellett imádkozott.

7

Beauchamp

Két héten keresztül egyébről sem esett szó Párizsban, mint arról a merész betörési kísérletről, amely a grófnál történt. A haldokló vallomást írt alá, amelyben Benedettót nevezi meg gyilkosául. A rendőrség minden erejével nekilátott, hogy kinyomozza a gyilkost.

Caderousse kése, a tolvajlámpa, a nagy csomó tolvajkulcs meg a ruhák - a mellény kivételével, amelyet nem találtak meg - a törvényszékre kerültek. A holttestet a hullaházba vitték.

A gróf mindenkinek azt mondta, hogy ez a kaland azalatt esett meg, míg ő auteuili házában tartózkodott, következésképpen csak annyit tudott róla, amennyit Busoni abbé elmondott. Az abbé aznap este merő véletlenségből felkérte, hogy házában tölthesse az éjszakát, mert néhány olyan értékes könyvet akart áttanulmányozni, amely abban a könyvtárban megvolt.

Csak Bertuccio sápadt el mindannyiszor, ahányszor jelenlétében kiestették a Benedetto nevet. De senkinek sem volt rá oka, hogy egyáltalán észrevegye Bertuccio sápadtságát.

Villefort, akit a bűncselekmény megállapítása végett hívtak el, kezébe vette az ügyet, és azzal a szenvedélyes hévvel vezette a vizsgálatot, amellyel valamennyi olyan bűnügyben szokta, ahol ő vihette a szót.

De már eltelt három hét is anélkül, hogy a legerélyesebb nyomozás is eredményre vezetett volna. A társaságban már-már kezdtek megfeledkezni a grófnál történt betörési kísérletről, és arról, hogy a betörőt saját cimborája gyilkolta meg. Most már inkább Danglars kisasszonynak Andrea Cavalcanti gróffal való közeli házasságával foglalkoztak.

A házassági hír már úgyszólván nyilvánosan bejelentettnek számított. A bankár házánál már úgy fogadták a fiatalembert, mint Eugénie vőlegényét.

Írtak az idősebb Cavalcantinak, aki nagyon helyeselte, ezt a házasságot, és kijelentette, mennyire sajnálja, hogy szolgálata teljesen lehetetlenné teszi elhagynia Pármát, ahol tartózkodik, de késznek nyilatkozott kiadni a százötvenezer frank járadéknak megfelelő tőkét.

Abban megegyeztek, hogy a hárommilliót Danglars-nál helyezik el, s a bankár fogja gyümölcsöztetni. Voltak ugyan néhányan, akik a fiatalembert figyelmeztették, hogy jövendő apósának vagyoni helyzete nem egészen szilárd, mert az utóbbi időben ismételten több tőzsdeveszteség érte. A fiatalember azonban önzetlenül és teljes bizalommal hárította el ezeket a híreket, és volt olyan finom lelkű, hogy a bárónak említést sem tett róluk.

Imádta is a báró Andrea Cavalcanti grófot.

Más volt a helyzet Eugénie Danglars kisasszonynál. Mivel ösztönösen gyűlölte a házasságot, Andreát úgy fogadta, mint egy olyan eszközt, amely eltávolítja tőle Morcerf-t. De most, hogy Andrea nagyon is közel került hozzá, szemmel láthatóan idegenkedett Andreától.

Lehet, hogy a báró észrevett valamit, de mivel a fiatal lány visszahúzódását csak szeszélynek tarthatta, úgy tett, mintha semmit sem látott volna.

Ezalatt az a határidő, amelyet Beauchamp kért, lassan lejáróban volt. Albert különben is rájött, hogy Monte Cristo milyen helyesen tanácsolta, hagyja annyiban az ügyet. Azt a cikket senki sem vonatkoztatta a tábornokra, és a janinai várat kiszolgáltató tisztben senki sem ismerte fel a pairek kamarájában helyet foglaló nemes grófot.

Albert azonban mégiscsak úgy érezte, hogy sértés érte mert a néhány sorban bizony sértő szándék nyilvánult meg. Azonkívül nagyon elkeserítette az a mód is, ahogyan Beauchamp véget vetett

megbeszélésüknek. Így hát gondolatban mégis mindig a párbajjal foglalkozott, amelynek igazi- okát, ha Beauchamp beleegyezik, szerette volna titokban tartani még segédei előtt is.

Beauchamp-t nem látták Albert látogatása óta. Aki kérdezősködött felőle, annak azt felelték, hogy néhány napra elutazott.

Hol volt? Senki sem tudott róla.

Egy reggel Albert-t azzal ébresztette fel komornyikja, hogy Beauchamp úr jött hozzá látogatóba.

Albert megdörzsölte a szemét, utasítást adott, hogy Beauchamp-t vezessék be a földszinten levő kis dohányzóba, majd gyorsan felöltözött és lesietett.

Beauchamp éppen fel-alá sétált a szobában. Amint őt észrevette, megállt.

- Jó jelnek tekintem, hogy nem várta be látogatásomat, amelyre ma készültem, és saját maga jelent meg nálam, uram - kezdte Albert. - Mondja meg hát gyorsan, nyújtsak-e kezet önnek és mondjam: „Beauchamp, vallja be, hogy nem volt igaza, és legyünk továbbra is jó barátok”? Vagy egész egyszerűen azt kell kérdeznem: „Milyen fegyvernemet választott?”

- Albert - mondta Beauchamp olyan szomorúan, hogy a fiatalember megdöbbent - először üljünk le és beszélgessünk.

- Én meg éppen ellenkezőleg úgy gondolom, uram, hogy mielőtt leülnénk talán választ adna inkább?

- Albert - mondta az újságíró -, vannak olyan körülmények, ahol éppen a válaszadásban van a nehézség.

- Majd én megkönnyítem, uram, azzal, hogy megismétlem kérdésemet: visszavonja, igen vagy nem?

- Morcerf, nem érhetjük be egy igennel vagy nemmel, mikor egy olyan ember becsületéről, társadalmi állásáról és életéről van szó, mint Morcerf gróf altábornagy úr, Franciaország pairje.

- Mit kell tehát tenni?

- Azt, amit én tettem, Albert. Azt mondjuk: pénz, idő, fáradság nem számít, amikor egy egész család jó híréről és érdekeiről van szó. Azt mondjuk: nem elég a valószínűség, bizonyosság kell ahhoz, hogy két jó barátot halálos párbajban szembeállítson egymással. Azt mondjuk: ha kardot vagy pisztolyt szegezek egy olyan emberre, akivel három esztendőn keresztül mindig kezet szorítottam, legalábbis tudnom kell, miért teszem ezt, hogy nyugodt lélekkel és azzal a tiszta lelkiismerettel lépjek a küzdőtérre, amire mindenkinek szüksége van, aki kardjával védi meg az életét.

- Nohát! - türelmetlenkedett Morcerf. - Mit jelent ez?

- Ez annyit jelent, hogy Janinából érkezem.

- Janinából? Ön?

- Igenis, én.

- Lehetetlen!

- Kedves Albert, itt az útlevelem, nézze végig a vízumokat: Genf, Milánó, Velence, Trieszt, Delvino, Janina. Megbízik egy köztársaság, egy királyság meg egy császárság rendőrségében?

Albert egy pillantást vetett az útlevélre, azután csodálkozva nézett Beauchamp-ra.

- Ön Janinában volt? - kérdezte.

- Albert, ha ön idegen volna, valami ismeretlen, egy egyszerű lord, mint az az angol, aki három-négy hónappal ezelőtt felelősségre vont, és akit párbajban megöltem, hogy megszabaduljak tőle, akkor nem vettem volna magamnak ennyi fáradságot. De úgy gondoltam, hogy tartozom a megbecsülésnek ezzel a jelével. Egy hétig tartott az út oda, egy hét vissza, négy napot vett el a vesztegzár és negyvennyolc órai ott-tartózkodás. Ez kiteszi éppen az én három hetemet. Ma éjjel érkeztem vissza, és most itt vagyok.

- Istenem! Istenem! Mennyi fölösleges beszéd, Beauchamp! Miért késik azzal, amit hallani akarok öntől?

- Azért, Albert, mert igazán...

- Mintha tétovázna.

- Igen, mert félek.

- Fél bevallani, hogy becsapta a tudósítója? Ó, ne legyen hiú, Beauchamp, vallja be, hiszen senki sem vonja kétségbe a bátorságát.

- Nem erről van szó. Ellenkezőleg...

Albert rettenetesen elsápadt. Beszélni akart, de a szó a torkán akadt.

- Barátom - mondta Beauchamp nagyon gyöngéden -, higgye el, boldogan kérnék bocsánatot öntől, a lelkem mélyéből tenném. De fájdalom...!

- Mi az?

- A hír igazat mondott, barátom.

- Micsoda? Az a francia tiszt...

- Igen.

- Az a Fernand?

- Igen.

- Az az áruló, aki az ellenség kezére játszotta át a várat, amíg a pasa szolgálatában volt...

- Bocsásson meg, hogy kimondom, barátom: ez az ember az ön édesapja volt!

Albert olyan mozdulatot tett, mintha dühében rá akarna rontani Beauchamp-ra, de az nemcsak kinyújtott kezével, hanem még inkább szelíd tekintetével tartotta vissza.

- Nézze, barátom - mondta, és egy papírlapot vett elő a zsebéből -, itt a bizonyíték.

Albert kibontotta a papírlapot. Négy tekintélyes janinai polgár nyilatkozata volt arról, hogy Fernand Mondego ezredes, az Ali Tepelenti vezír szolgálatában álló kiképző ezredes, Janina várát kétezer erszény aranyért átadta az ellenségnek.

Az aláírásokat a konzul hitelesítette.

Albert megingott, és megsemmisülten rogyott le egy karosszékbe.

Most már nem volt semmi ok a kételkedésre, a családi név is betűről betűre megegyezett.

Egy percnyi néma és fájdalmas csend után a szíve összeszorult, nyakán megduzzadtak az erek, és a szeméből patakzott a könny.

Beauchamp mélységes szánalommal nézte a fájdalom rohamában vergődő ifjút és hozzálépett.

- Albert - mondta -, most már megérti, ugye? Mindent magam akartam látni, magam akartam megítélni, mert abban reménykedtem, hogy a magyarázat kedvező lesz az ön édesapjára nézve, és hogy igazságot szolgáltathatok neki. Ezzel ellentétben azonban a kapott tudósítások megállapítják, hogy ez a kiképző tiszt, ez a Fernand Mondego, akit Ali pasa emelt a katonai kormányzói rangra, nem más, mint Fernand de Morcerf gróf; ekkor visszatértem, mivel eszembe jutott az a megtiszteltetés, hogy ön valaha barátságába fogadott, és egyenesen idesiettem.

Albert még mindig ott hevert a karosszékében, kezét a szemére szorította, mintha meg akarta volna akadályozni a napfényt, hogy elhatoljon hozzá.

- Idefutottam önhöz - folytatta Beauchamp -, hogy azt mondjam: Albert, apáinknak a forradalmi és ellenforradalmi időkben elkövetett cselekedeteiért nem lehetünk felelősek. Nézze, Albert, igen kevés

olyan ember van, aki azokat a forradalmi időket, amelyben mi születtünk, úgy élte volna át, hogy valami szenny vagy vér ne tapadt volna katonai egyenruhájához vagy bírói talárjához. Albert, a világon senki sem kényszeríthet arra, hogy megverekedjem önnel, amit különben - s ezt bizonyosra veszem - az ön lelkiismerete is bűnül róna fel magának most, hogy minden bizonyíték a kezemben van, és ura vagyok az ön titkának. De felajánlom önnek azt, amit ön immár nem követelhet meg tőlem. Akarja, hogy megsemmisítsük ezeket a bizonyítékokat, nyilatkozatokat, tanúvallomásokat, amelyeknek egyedül én vagyok a birtokosa? Akarja, hogy ez a borzasztó titok kettőnk között maradjon? Becsületszavamra fogadom, hogy soha ki nem ejtem a számon. Mondja, Albert, akarja? Mondja, akarja, barátom?

Albert Beauchamp nyakába borult.

- Micsoda nemes lélek! - kiáltott fel.

- Tessék - mondta Beauchamp, és az iratokat átadta Albert-nek.

Albert idegesen ragadta meg az iratokat, összegyűrte, belehasított és darabokra akarta tépni, de akkor eszébe villant, hogy a szél magával ragadhatná valamelyik darabkáját, és egyszer napvilágra kerülhetne, s ezért a gyertyához lépett, amely még mindig égett, hogy könnyebben rágyújthassanak szivarjaikra, és elhamvasztotta az utolsó darabkáig.

- Drága barátom! Nagylelkű, jó barátom! - mormogta Albert, míg az iratokat égette.

- Feledjük el az egészet, mint valami gonosz álmot - mondta Beauchamp -, tűnjön el, mint ezek a szikrák, amelyek átvillannak ezen a megsárgult papíron, aludjék ki, mint ez az utolsó füst, amely a néma hamuból felszáll.

- Igen, igen - mondta Albert -, hogy ne maradjon egyéb, csak az örök barátság, amelyet megmentőmnek áldozok, az a barátság, amelyet gyermekeink is folytatni fognak, az a barátság, amely mindig arra fog emlékeztetni engem, hogy véremmel, egész életemmel, nevem becsületével az ön adósa vagyok. Mert ha ez kitudódott volna, Beauchamp, kijelentem önnek, golyót röpítettem volna az agyamba. Nem nem, szegény anyám! Őt nem akartam volna megölni ugyanazzal a lövéssel, amely engem a halálba küld.

- Kedves Albert! - mondta Beauchamp.

A fiatalember azonban e váratlan és nem is természetes örömkitörés után csakhamar lecsendesedett, és még jobban hatalmába kerítette valami mélységes szomorúság.

- No, mi az, mi bántja még, kedves barátom?! - kérdezte Beauchamp.

- Az - felelte Albert -, hogy valami eltört a szívemben. Nézze, Beauchamp, nem lehet egy másodperc alatt lemondani arról a tiszteletről, arról a bizalomról és arról a büszkeségről, amelyet az apa mocsoktalan neve ébresztett a fiúban. Ó, Beauchamp! Miként viselkedjem ezentúl vele szemben? Forduljak el, ha homlokon akar csókolni, húzzam el a kezemet, ha meg akarja fogni?... Nézze, Beauchamp, nincsen nálam szerencsétlenebb ember. Jaj, anyám, szegény anyám - mondta Albert, és könnyáztatta szemmel pillantott édesanyja arcképére -, mennyire szenvedtél volna, ha mindezt tudod!

- Ej, no - mondta Beauchamp, megfogva barátja mindkét kezét -, bátorság, barátom!

- De honnan is kerülhetett az az első közlemény az ön lapjába? - kiáltott fel Albert. - Valami ismeretlen gyűlölet, egy láthatatlan ellenség bujkál emögött.

- Akkor eggyel több okunk van rá, hogy bátran viselkedjünk, Albert - mondta Beauchamp. - Nyoma se legyen arcán a felindulásnak. Úgy viselje belül ezt a fájdalmat, mint ahogy a felhő hordja magában a romlást és a halált, ami végzetes titok marad mindaddig, amíg ki nem tör a vihar. Menjen, barátom, arra a pillanatra gyűjtögesse az erejét, amikor már cikáznak a villámok.

- Azt hiszi tehát, hogy még nem értünk a végére? - kérdezte Albert rémülten.

- Nem hiszek én semmit, barátom, de hát minden lehetséges. Igaz is...

- Mi az? - kérdezte Albert, amikor látta, hogy Beauchamp habozik.

- Még mindig nőül akarja venni Danglars kisasszonyt?

- Miért kérdezi ezt éppen most, Beauchamp?

- Mert valahogy úgy képzelem, hogy a szakítás vagy a házasság megkötése összefüggésben van azzal az üggyel, amely ebben a pillanatban foglalkoztat bennünket.

- Hogyan? - kiáltott fel Albert, és homloka tűzben égett. - Azt hiszi, hogy Danglars úr...

- Én csak annyit kérdeztem, hogy mi lesz a házasságával. Az ördögbe is! Ne lásson a szavaim mögött mást, mint amit mondani akarok, és ne tulajdonítson nekik nagyobb fontosságot, mint én!

- Nem - mondta Albert -, ebből a házasságból nem lesz semmi.

- Helyes - felelte Beauchamp.

Azután látta, hogy a fiatalembert ismét szomorú gondolatok gyötrik.

- Nézze, Albert - mondta -, ha rám hallgat, eljön egy kis sétára. Jót fog tenni, ha egyet fordulunk a Bois-ban, akár kocsin, akár lóháton. Azután visszajövünk, megreggelizünk valahol, és ön is megy a maga dolgára, én is a magaméra.

- Nagyon szívesen - válaszolta Albert -, de menjünk inkább gyalog, úgy érzem, jól fog esni, ha kissé kifáradok.

- Rendben van! - egyezett bele Beauchamp.

A két jó barát gyalog indult neki a boulevard-nak. Amint a Madeleine-hez értek, Beauchamp így szólt:

- Ha már itt vagyunk, nézzünk be Monte Cristo úrhoz, legalább ön is szórakozik. Nagyszerűen fel tudja villanyozni az embert, és sohasem faggat senkit. Márpedig nekem az a véleményem, hogy az olyan ember, aki nem szokott kérdezősködni, az a legügyesebb vigasztaló.

8

Az utazás

Monte Cristo felkiáltott örömében, mikor a két fiatalembert együtt látta belépni.

- Ó, remélem, hogy minden félreértés eltűnt, minden tisztázódott és elintéződött? - kérdezte.

- Úgy van - válaszolta Beauchamp -, ostoba mendemondák, amelyek önmaguktól kiégtek, és amelyek ismétlődése esetén ugyancsak erélyesen támadnánk nekik. Így tehát legjobb lesz, ha többé szóba se hozzuk.

- Albert a megmondhatója - folytatta a gróf -, hogy én is ezt a tanácsot adtam neki. Nézzék csak - tette hozzá -, én egyébként azt hiszem, most töltöttem el életem legutálatosabb reggelét.

- Mit művelt? - kérdezte Albert. - Amint látom, az iratait rendezgette.

- Az irataimat? Nem hála istennek, nem! Irataim mindig csodálatosan rendben vannak, hiszen nincsenek is irataim. Hanem Cavalcanti úr iratairól beszélek.

- Cavalcantiéról? - kérdezte Beauchamp.

- Arról bizony! Vagy nem tudja, hogy a gróf vezeti be a társaságba ezt a fiatalembert? - kérdezte Morcerf.

- Szó sincs róla, értsük meg egymást - válaszolt a gróf -, nem vezetek én be senkit, Cavalcanti urat pedig a legkevésbé.

- Aki helyettem elveszi majd Danglars kisasszonyt - folytatta Albert, és mosolyogni próbált -, és mint ahogy képzelheti, kedves Beauchamp, ez nekem szörnyű fájdalmat okoz.

- Micsoda? Cavalcanti veszi feleségül Danglars kisasszonyt? - kérdezte Beauchamp.

- No, mi az? Hát hol él ön? - kérdezte Monte Cristo. - Ön, az újságíró, a Fáma férje! Hiszen egyébről sem beszél egész Párizs!

- És ezt a házasságot ön hozta össze, gróf? - kérdezte Beauchamp.

- Én? Csak csendesen, szerkesztő úr, hogy jut eszébe ilyesmi? Szent isten! Még hogy én hozok össze valami házasságot? Akkor ön nem ismer engem. Ellenkezőleg, minden erőmmel ellene voltam, még azt is visszautasítottam, hogy rám bízzák a kérői tisztet.

- Ó, értem - mondta Beauchamp -, Albert barátunk miatt.

- Énmiattam? - felelte a fiatalember. - Szó sincs róla! A gróf a megmondhatója, mennyit kértem mindig, hogy tegye valahogy lehetetlenné ezt a házasságot, amely szerencsére füstbe ment. A gróf azt állítja, hogy nem neki tartozom érte hálával. Rendben van, így hát az ókoriak példájára oltárt emelek *Deo ignoto.*[4]

- Nézze - folytatta Monte Cristo -, annyira nem az én érdekem, hogy sem az apóssal, sem a vőlegénnyel nem vagyok valami jó viszonyban. Eugénie kisasszony, aki mint láttam, nem nagyon lelkesedik a házasságért, és észrevette, hogy nincs szándékomban megfosztani drága szabadságától, az egyetlen, aki megtartott jó barátságában.

- És úgy mondja, hogy ez a házasság már küszöbön is áll?

- Hát istenem, bizony igen, mindannak ellenére, amit mondhattam. A fiatalembert nem ismerem. Azt mondják hogy gazdag és jó családból való, az én szememben azonban mindez csak afféle mendemonda. Mindezt az unalomig ismételgettem Danglars úrnak, csakhogy ő mégis belebolondult a

[4] Az ismeretlen istennek (latin).

luccai fiúba. Annyira mentem, hogy még azt az igen komolynak látszó körülményt is közöltem vele: a fiatalembert kicserélték bölcsőjében, elrabolták kóbor cigányok, vagy elsikkasztotta a nevelője, valami ilyesféle történt vele. Annyit azonban tudok, hogy apja több mint tíz év óta elvesztette szem elől, hogy e tízesztendei kóbor élet alatt a fiú mit csinált, mit nem, csak a Jóisten tudja. Minden hiábavaló volt. Megbíztak vele, hogy írjak az őrnagynak és kérjem tőle az iratokat. Az iratok itt is vannak: Elküldöm nekik, de miként Pilátus, én is mosom a kezem.

- És d'Armilly kisasszony vajon milyen arcot fog vágni, ha megtudja, hogy megfosztják tanítványától? - kérdezte Beauchamp.

- Ej, bizony nem tudom! De azt hiszem, Olaszországba utazik. Danglars-né beszélt a kisasszonyról és kért tőlem ajánlóleveleket néhány impresszárióhoz. Írtam is a Valle Színház igazgatójának, aki némileg lekötelezettem. De mi lelte, Albert? Olyan szomorúnak látszik. Csak nem szerelmes talán tudtán kívül Danglars kisasszonyba?

- Még tudtommal sem - felelte Albert szomorú mosollyal.

Beauchamp elmerült a festmények nézegetésébe.

- De végre is - folytatta Monte Cristo -, mintha ki volna cserélve. Bántja valami? Mondja meg.

- A fejem fáj - felelte Albert.

- Ilyen esetre kitűnő orvosságot ajánlok önnek, kedves vicomte - jegyezte meg Monte Cristo. - Ez a módszer mindig segített rajtam, valahányszor valami bosszúság ért.

- Melyik az az orvosság? - kérdezte a fiatalember.

- A környezetváltozás.

- Igazán? - kérdezte Albert.

- Igazán. És lássa, ebben a pillanatban engem is bánt valami, magam is elutazom. Volna kedve velem tartani?

- Önt bosszúság érte, gróf? - kérdezte Beauchamp. - Ugyan már, micsoda?

- Ej, hát ön könnyen beszél de folyna csak olyan nyomozás az ön házában, amilyen az enyémben folyik!

- Nyomozás? Miféle nyomozás?

- Az a nyomozás, amelyet Villefort úr vezet az én kedves gyilkosom ügyében, aki valami bagnóból szökött gályarab lehet.

- Igaz, igaz! - jegyezte meg Beauchamp. - Hiszen olvastam az újságban. Ki az a Caderousse?

- Úgy látszik, valami provence-i ember. Villefort úr hallott róla, mikor még Marseille-ben élt, és Danglars úr is emlékszik rá, hogy látta valamikor. A királyi ügyész úr olyan buzgalommal viseli a szívén az ügyet, hogy mint látszik, a legnagyobb mértékben érdeklődik a rendőrfőnök úr is, és hogy hála ennek az érdeklődésnek, amelyért borzasztó hálás vagyok, mintegy két hét óta ideküldözik Párizs és a környék minden banditáját azzal az ürüggyel, hogy nem ezek gyilkolták-e meg Caderousse urat. Ebből pedig az következik, hogy ha ez így megy tovább, három hónapon belül nem lesz ebben a szép francia királyságban egyetlen olyan tolvaj vagy gyilkos sem, aki ne ismerné betéve a házam minden zegét-zugát. Így hát én át is engedem nekik mindenestül, és olyan messzire megyek, amilyen messzire csak lehet. Tartson velem, vicomte, magammal viszem.

- Nagyon szívesen.

- Tehát megegyeztünk?

- Meg. De hová megyünk?

- Már mondtam, ahol tiszta a levegő, ahol nincs mende-monda, ahol, bármilyen büszkék vagyunk is, alázatosaknak és kicsinyeknek érezzük magunkat. Szeretem ezt a megalázkodást, én, akit a mindenség urának tartanak, mint Augustust.

- Mégis, hova megy?

- A tengerre, vicomte, a tengerre. Tudja, tengerész vagyok én. Már mint kisgyermeket is a vén óceán ringatott karjaiban, és a szép Amphitrité dajkálgatott.[5] Egyiknek zöld kabátjával s a másiknak égszínkék ruhájával játszadoztam. Úgy szeretem a tengert, mint más ember a kedvesét, és ha sokáig nem láttam, vágyom utána.

- Menjünk, gróf, menjünk!

- A tengerre?

- A tengerre.

- Velem tart?

- Igen.

- Akkor hát, vicomte, ma este az udvaromon fog várni egy útikocsi, amelyben éppúgy ki lehet nyújtózni, mint az ágyban. Négy postaló lesz belefogva. Beauchamp úr, négyen is könnyedén elférnek benne. Volna kedve velünk jönni? Szívesen elviszem.

- Köszönöm, éppen a tengerről jövök.

- Hogyan? A tengerről jön?

- A tengerről vagy csaknem onnan. A Borromei-szigeteken utazgattam.

- Sebaj! Azért csak jöjjön velünk - mondta Albert.

- Nem, kedves Morcerf, értse meg, hogy ha visszautasítom a meghívást, akkor megvan rá a jó okom. Egyébként fontos, hogy Párizsban maradjak - tette hozzá halkabban -, hiszen figyelemmel kell kísérnem az újság híreit.

- Ön igazán jó barátom - jegyezte meg Albert. - Igaza van, figyeljen jól, legyen résen, Beauchamp, és igyekezzék leleplezni azt az ellenségemet, aki napvilágra hozta azt a nyilatkozatot.

Albert és Beauchamp elváltak: utolsó kézszorításuk kifejezte mindazt az érzést, amelyet egy harmadik előtt nem mondhattak el.

- Kitűnő egy fiú ez a Beauchamp! - jegyezte meg Monte Cristo, miután az újságíró eltávozott - Igaz, Albert?

- Bizony kitűnő, szíve van, és én szeretem is lelkem minden melegével. De most, hogy magunkra maradtunk, mondja meg, hová megyünk, noha nekem igazán mindegy.

- Normandiába, ha nincs ellenére.

- Nagyszerű. Falun leszünk, ugye? Nem lesz semmiféle társaság, semmiféle szomszédság?

- Lovagolni fogunk kettesben, kutyáink lesznek, velük járunk majd vadászni, és lesz egy csónakunk, hogy halászhassunk, más nem lesz.

- Éppen erre van szükségem. Csak édesanyámat értesítem, és máris rendelkezésére állok.

- De vajon bele fognak egyezni? - kérdezte Monte Cristo.

- Mibe?

- Hogy Normandiába jöjjön.

- Én? Hát nem vagyok szabad?

---

[5] A görög hitrege szerint tengei istennő, Poszeidón felesége.

- Dehogynem, hogy egyedül jöjjön-menjen, ahová akar, abba igen, azt jól tudom, hiszen eleget találkoztunk Olaszországban.

- Hát akkor?

- De hogy azzal az emberrel menjen el, akit Monte Cristo grófjának neveznek?

- De rossz az emlékezete, gróf.

- Hogy érti ezt?

- Hiszen nemegyszer mondtam már, hogy édesanyám mennyire kedveli önt!

- Az asszony ingatag, mint ahogy I. Ferenc mondta. „Az asszony olyan, mint a hullám" - jelentette ki Shakespeare. Az egyik nagy király volt, a másik nagy költő, de mindegyikük jól ismerte a nőket.

- A nőket igen. De az én anyám nem akármilyen nő, ő az igazi asszony.

- Elnézi egy idegennek, ha nem tudja megkülönböztetni tökéletesen a nyelvük minden finom árnyalatát?

- Azt akarom mondani, hogy nem nagyon osztogatja az érzelmeit, de ha valakit a szívébe zárt, az egy egész életre szól.

- Igazán? - mondta sóhajtva Monte Cristo. - És azt hiszi, kitüntetne azzal, hogy nekem más érzést szentel, mint a legteljesebb közönyt?

- Figyeljen ide! Már mondtam önnek, és megismétlem - folytatta Morcerf -, hogy önnek rendkívüli, sőt, felsőbbrendű lénynek kell lennie.

- Ó!

- Igen, mert az édesanyám nemcsak kíváncsiságból, hanem különös érdeklődésből foglalkozik önnel. Mikor kettesben vagyok vele, csakis önről folyik a szó.

- És arra inti önt, hogy óvakodjék ettől a Manfrédtól?

- Ellenkezőleg, azt mondja: „Azt hiszem, a gróf nemes lelkű ember, azon igyekezzél, hogy megszerettesd magad vele."

Monte Cristo elfordult, és nagyot sóhajtott.

- Igazán? - mondta.

- Annyira - folytatta Albert -, hogy nemcsak nem fogja ellenezni utazásomat, hanem szívből örül is majd neki, hiszen napról napra ilyesmire akar rávenni.

- Menjen tehát - mondotta Monte Cristo. - Az esti viszontlátásra. Öt órára legyen itt. Éjfélre vagy éjfél után egy órakor ott leszünk.

- Micsoda? Tréport-ban?

- Tréport-ban vagy a környékén.

- Nyolc óra alatt megtesszük a negyvennyolc mérföldet?

- Ez még sok is lesz - jegyezte meg Monte Cristo.

- Annyi bizonyos, hogy ön a csodák embere, és nemsokára nemcsak a vasutat gyűri le, ami Franciaországban nem is valami nagy dolog, de idestova gyorsabb lesz, mint maga a telegráf.

- De addig is, mivel még mindig hat-nyolc órára van szükségünk, hogy odaérjünk, legyen pontos, vicomte.

- Nyugodt lehet, mostantól kezdve semmi más dolgom nincs, mint felkészülni az útra.

- Tehát öt órára.

- Öt órára.

Albert távozott. Monte Cristo mosolyogva feléje bólintott azután mélyen elmerült gondolataiba. Végül is végigsimította a homlokát, mintha magához akarna térni álmodozásából, majd a csengőhöz lépett, és kettőt csengetett.

Monte Cristo kettős csöngetésére belépett Bertuccio.

- Bertuccio mester - mondta a gróf -, nem holnap, nem is holnapután utazom el Normandiába, mint ahogy előbb terveztem, hanem még ma este. Mostantól öt óráig több idő áll rendelkezésére, mint amennyire szüksége van. Értesítse az első állomás lovászait. Morcerf úr is velem jön. Elmehet!

Bertuccio engedelmeskedett. Egy lovas ügetett Pontoise-ba jelenteni, hogy a kocsi pontban hat órakor ér oda. A pontoise-i lovász a következő állomást értesítette nagy sietve, s az megint tovább üzent.

Hat óra múlva valamennyi állomás megkapta az értesítést.

A gróf, mielőtt elindult volna, felment Haydée-hez. Bejelentette, hogy elutazik, megmondta, hová megy, és az egész házat a fiatal lány rendelkezésére bocsátotta.

Albert pontosan megjelent. A utazás eleinte egyhangú volt, de csakhamar élénkebbé lett, már csak gyorsasága miatt is. Morcerf nem is álmodott ilyen sebességről.

- Az önök lomha postakocsija a maga kétmérföldes lassúságával, amit még hátráltat az az ostoba törvény is, amely szerint tilos engedelem nélkül megelőzni egy másik utast, s így valami beteg vagy szeszélyes utas megakaszthat siető és egészséges utasokat, lehetetlenné teszi a jó utazást - jegyezte meg Monte Cristo. - Én kikerülöm ezeket a kellemetlenségeket, mert saját postakocsimon utazom, saját lovaimmal, igaz-e, Ali?

A gróf kihajolt a kocsi ablakán, csettintett egyet a lovaknak, mire azok csaknem repülni kezdtek. A kocsi úgy dübörgött végig a sima úton, mint a mennydörgés, és mindenki megfordult utána, hogy megcsodálja ezt a lángoló meteort. Ali megismételte a csettintést, és mosolyogva mutogatta hófehér fogát, míg izmos kezében a tajtékos gyeplőszárat szorongatta, és ostorával cserdített a lovak felett. A lovak gyönyörű sörénye csak úgy lobogott a szélben. Ali, a puszták gyermeke, most igazán elemében volt, és fekete arcával, égő szemével, fehér burnuszával olyan volt a felkavart porfelhőben, mint a számum szelleme és a vihar istene.

- Ezt a gyönyörűséget még eddig nem ismertem - mondta Morcerf. - Ez a sebesség gyönyörű!

És homlokáról eltűnt az utolsó felhő is mintha a levegő, amelyet hasítottak, magával sodorta volna ezeket a felhőket is.

- De hol az ördögbe talál ön ilyen lovakat? - kérdezte Albert. - Talán saját maga tenyészti ki őket?

- Pontosan így van - felelte a gróf. - Hat esztendővel ezelőtt Magyarországon egy pompás mént találtam amely a gyorsaságáról volt nevezetes. Megvettem, már nem is tudom, mennyiért, hiszen Bertuccio fizette ki. Még abban az évben harminckét csikaja született. Útközben ugyanettől az apaméntől származó ivadékokat fogjuk használni. Valamennyien hasonlóak, tiszta feketék, csak a homlokukon villog egy-egy fehér csillag, mert a kancákat úgy válogatták össze, mint ahogy a pasa részére a háremben a kedvenc nőket válogatják.

- Csodálatos!... De mondja csak, gróf, mit csinál ennyi lóval?

- Mint látja, utazom velük.

- De hiszen nem utazik örökké?

- Ha majd nem lesz rájuk szükségem, akkor Bertuccio eladja őket, és azt állítja, hogy harminc-negyvenezer frankot nyer rajtuk.

- Hiszen nem lesz Európában elég gazdag király ahhoz, hogy meg tudja venni őket.

- Akkor eladja majd valami egyszerű keleti nagyvezírnek, aki inkább kiüríti kincstárát, csak hogy megvehesse a lovakat, mert azt reméli hogy majd csak megtelik ismét a kincstár a rabszolgák munkájából, ha alaposan a talpukra veret.

- Megmondjam, mi jutott hirtelen az eszembe, gróf?

- Mondja meg.

- Az, hogy ön után Bertuccio úr lehet Európa leggazdagabb magánembere.

- Téved, vicomte. Bizonyosra veszem, hogy ha kiforgatná a Bertuccio zsebeit, tíz sou-t sem találna bennük.

- Hogy lehet az? - kérdezte a fiatalember. - Ez a Bertuccio is valami furcsa tünemény? Ó, gróf úr, ne fokozza már a csodákat, mert bizony mondom, semmit sem fogok elhinni önnek.

- Nincsenek nálam csodák, Albert, csak számok és logika, ennyi az egész. Hallgassa csak meg ezt a dilemmát, miért lop a titkár, ha rákerül a sor?

- Ej, hát mert a természetében van - válaszolta Albert, - Azért lop, hogy lopjon.

- Hát bizony, nem így van, téved: azért lop, mert felesége van, gyermekei vannak, becsvágyak fűtik önmaga és családja iránt. Főleg pedig azért lop, mert sohasem tudhatja, mikor bocsátja el a gazdája, és meg akarja alapozni a jövőjét. Nohát Bertuccio úr egyedül áll a világban. Annyit vesz ki az erszényemből, amennyit akar, nem is kérem számon, és bizonyos benne, hogy nem küldöm el.

- Ugyan miért?

- Mert úgysem találnék nála jobbat.

- Ez hamis okoskodás, valószínűségeken alapszik.

- Szó sincs róla. Én bizonyos vagyok a dolgomban. Az én szememben az a jó szolga, akinek élete és halála fölött rendelkezhetem.

- És Bertuccio élete és halála fölött joga van rendelkeznie? - kérdezte Albert.

- Igen - válaszolta hidegen a gróf.

Vannak szavak, amelyek éppúgy lezárják a beszélgetést, mint valami vasajtó. A gróf „igen”-je ilyen szó volt.

Az út hátralevő részét egyenlő sebességgel tették meg. A harminckét ló, nyolc állomásra felosztva, nyolc óra alatt futotta be a negyvennyolc mérföldnyi utat.

Az éjszaka közepén érkeztek meg egy gyönyörű park kapujához.

A kapus ébren volt, és kitárt kapuval fogadta őket. Az utolsó állomás lovásza küldött neki értesítést.

Hajnal fél három volt, amikor Morcerf-t felvezették a lakosztályába. Fürdő és kész vacsora várta. Az inas, aki a kocsi hátsó bakján ült az egész úton, rendelkezésére állott. Baptistin, aki elöl ült a bakon, a gróf szolgálatára volt.

Albert megfürdött, megvacsorázott és lefeküdt. A tenger hullámainak édesbús zenéje ringatta álomba. Mikor felkelt, egyenesen az ablakhoz ment, kinyitotta és máris egy kis teraszon állt. Előtte a tenger, vagyis a végtelenség, mögötte pedig egy gyönyörű park, amely kicsiny erdőbe torkollott.

Az egyik, eléggé tágas öbölben szűk bordájú, magas árbocú kis korvett ringott. Az árboc tetején lobogó lengett, Monte Cristo címerével: aranyhegy emelkedik az égszínkék tenger fölé, a tetején kereszt, ami célzás is lehet a grófnak a Kálváriára emlékeztető nevére. Ezt a hegyet az aranyhegynél is értékesebbé varázsolta az Úr szenvedése és az isteni vérrel megszentelt megalázó kereszt. De éppúgy vonatkozhatott ennek az embernek személyes szenvedésére és újjászületésére is amelyet titokzatos múltja sötéten eltakart. A vitorlás körül több kis halászhajó himbálózott. Ezek a szomszédos falucskák halászaié voltak, és alázatosan várakoztak királynőjük parancsszavára.

Ott, mint mindenütt, ahol Monte Cristo tartózkodni szokott, akár csak két napig is, az élet a legnagyobb kényelemmel volt berendezve. Éppen ezért a szállás azonnal otthonosnak tetszett. A helyén volt minden, az utolsó szegig.

Albert az előszobában két puskát és minden más, vadászathoz szükséges eszközt talált. Egy magasabban fekvő földszinti szobában pedig mindenféle elmés szerszámok voltak felhalmozva, amelyeknek használatát a személyesen halászó, de türelmes és lassú mozgású, vérbeli angol halászok még nem tanulták el a francia halászoktól.

Az egész nap különféle gyakorlatokkal telt el, amelyekben egyébként Monte Cristo igen kitűnt: lelőttek egy tucatnyi fácánt a parkban, a patakokban jó csomó pisztrángot fogtak, egy tengerre néző kioszkban ebédeltek, és a könyvtárban itták meg teájukat.

Harmadik nap estefelé Albert, fáradtan ettől az életmódtól, amely Monte Cristo számára csak játéknak látszott, elaludt egy karosszékben az ablak mellett, a gróf pedig a háza mellett felépítendő üvegház tervét beszélte meg építészével, mikor hirtelen lódobogás hallatszott az országút felől, és Albert felébredt. Kinézett az ablakon és igen kellemetlenül lepte meg, hogy az udvaron saját komornyikját pillantotta meg, akit nem akart magával hozni, hogy kevesebb alkalmatlanságot okozzon Monte Cristónak.

- Miért jött ide Florentin? - kiáltott, és felugrott karosszékéből. - Csak nem beteg az édesanyám?

Ezzel az ajtóhoz rohant.

Monte Cristo szemmel követte és látta, amint a komornyikhoz lép, aki még megállítja lovát és még mindig lihegve, egy lepecsételt csomagot húz ki a zsebéből. A kis csomagban egy újság meg egy levél volt.

- Ki küldte a levelet? - kérdezte Albert idegesen.

- Beauchamp úr - válaszolta Florentin.

- Akkor hát Beauchamp úr küldte önt?

- Igenis, uram. Magához hívatott, pénzt adott útiköltségre, postalovat hozatott, és szavamat vette, hogy meg sem állok, amíg önhöz nem érek: tizenöt óra alatt tettem meg az utat.

Albert remegve bontotta fel a levelet: az első soroknál felkiáltott, és reszketve nyúlt az újság után.

De szeme előtt hirtelen minden elsötétedett, lába roskadozni kezdett, és ha a karját feléje nyújtó Florentin fel nem fogja, lerogyott volna.

- Szegény fiatalember! - mormogta Monte Cristo olyan halkan, hogy maga sem hallhatta meg a részvét e szavait. - Meg van hát írva, hogy az apák vétkéért a fiak bűnhődjenek meg harmad- és negyedízíglen.

Eközben Albert magához tért, folytatta az olvasást, megrázta verejtéktől izzadt fejét, és összegyűrte a levelet meg az újságot.

- Florentin - mondta -, megbírná még a lova az utat vissza, Párizsba?

- Hitvány, lesántult postaló ez.

- Ó, istenem! És mit csinált a család, mikor elindult?

- Elég nyugodtak voltak. Hanem mikor visszamentem Beauchamp úrtól, a grófnét könnyek között találtam. Magához hívatott, hogy megtudja, mikor tetszik hazajönni. Erre elmondtam neki, hogy Beauchamp úr önhöz küld. Első pillanatban mintha ki akarta volna nyújtani a karját, hogy visszatartson, de aztán meggondolta: „Menjen csak, Florentin - mondta -, és hívja haza."

- Igen, anyám, igen - jelentette ki Albert -, megyek légy nyugodt, és akkor jaj annak az alávalónak!... De mindenekelőtt haza kell utaznom.

Visszatért abba a szobába, ahol Monte Cristót magára hagyta.

Egészen más ember lett belőle: ez az öt perc elég volt ahhoz, hogy rányomja a szenvedés bélyegét. Mikor kiment, egészen nyugodt volt az arca, visszatérve hangja megváltozott, arcán lázrózsák égtek, szikrázó szemét kék karika vette körül, és tántorgott, mint a részeg.

- Gróf - mondta -, hálásan köszönöm kedves vendégszeretetét. Szerettem volna tovább élvezni, de hirtelen vissza kell térnem Párizsba.

- De hát mi történt?

- Nagy szerencsétlenség. De engedje meg hogy elutazzam, az életemnél is drágábbról van szó. Könyörgök, gróf, ne kérdezzen semmit csak adjon egy lovat!

- Istállóim rendelkezésére állnak, vicomte - válaszolta Monte Cristo -, de halálosan kifárad egy ilyen lovaglástól. Üljön inkább hintóba vagy bármilyen kocsiba.

- Nem, az hosszadalmas volna, azonkívül pedig szükségem is van arra a fáradságra, amelytől óvni akar: jót fog most tenni.

Albert tántorogva tett néhány lépést, mint akit golyó ért, és az ajtónál levő székre rogyott.

Monte Cristo nem vette észre ezt a második ájulást. Az ablaknál állt és kikiáltott:

- Ali, azonnal lovat Morcerf úrnak! Siessenek vele, nagyon sürgős!

Albert e szavak hallatára magához tért. Kirohant a szobából. A gróf nyomon követte.

- Köszönöm! - mormogta a fiatalember, és nyeregbe szállt. - Ön is térjen haza, amilyen gyorsan csak lehet, Florentin. Van valami jelszó ahhoz, hogy másik lovat adjanak?

- Nincs semmi, csak át kell adni azt a lovat, amelyen érkezik. Azon nyomban másikat nyergelnek önnek.

Albert már el is indult, de aztán hirtelen megállt.

- Meglehet, hogy váratlan távozásomat különösnek, esztelennek fogja találni - jegyezte meg a fiatalember. - Meg sem érti, mennyire kétségbe ejthet valakit néhány sor egy újságban. Tessék! - tette hozzá, és odadobta neki az újságot. - Olvassa el, de csak akkor, mikor már nem leszek itt, hogy ne láthassa arcom pirulását.

És míg a gróf felvette a ledobott újságot, Albert megsarkantyúzta a lovát. A paripa nem győzött ámulni, hogy van olyan lovas is, aki szükségét látja vele szemben az efféle hajszolásnak, és úgy nekiiramodott, mint a nyíl.

A gróf végtelen szánalommal nézett a fiatalember után, és csak akkor pillantott az újságba, mikor Albert egészen eltűnt a szeme elől. Ezt olvasta:

> *Az a janinai pasa szolgálatában álló francia tiszt, akiről három héttel ezelőtt az „Impartial" cikket adott közre, s aki nemcsak hogy Janina erődjeit szolgáltatta ki a törököknek, hanem saját jótevőjét is, abban az időben valóban a Fernand nevet viselte, mint ahogy tisztelt laptársunk megírta. Azóta azonban, keresztnevéhez hozzáfűzte nemesi rangját és címét is.*
>
> *Ma Morcerf gróf úrnak hívják, és tagja a pairek kamarájának.*

Így hát az a szörnyű titok, amelyet Beauchamp olyan nagylelkűen eltemetett, feltámadt, mint valami kísértet, és egy kegyetlenül jól értesült újság harmadnapra rá, hogy Albert Normandiába utazott, közreadta azt a néhány sort, amely a szerencsétlen fiatalembert csaknem az őrületbe kergette.

9

Az ítélet

Albert reggel nyolc órakor úgy rontott be Beauchamp-hoz, mint a vihar. A komornyik már tudta, hogy jönni fog, és Morcerf urat bevezette gazdája szobájába. Beauchamp éppen fürödni készült.

- Hát mit tegyünk? - kérdezte Albert.

- Szegény barátom, már vártam önt - válaszolta Beauchamp.

- Itt vagyok. Fölösleges kijelentenem, hogy sokkal lovagiasabbnak és jobb szívűnek tartom önt, semmint feltenném, hogy bárki előtt is szóba hozta a dolgot. Nem, barátom. Érzéseiről egyébként is tanúskodik a küldönc, akit hozzám menesztett. Így hát ne fecséreljük az időt üres szavakkal: sejt-e valamit, hogy honnan származik az egész ügy?

- Két szóval elmondom azonnal.

- Helyes, de előbb el kell mondania azt az alávaló árulást, minden legapróbb részletével, barátom.

Beauchamp elmesélte a szégyentől és fájdalomtól lesújtott fiatalembernek azokat az eseményeket, amelyeket mi majd híven el fogunk ismételni.

Két nappal ezelőtt ez a cikk már megjelent az Impartial-on kívül egy másik újságban is. Az ügyet még nyomatékosabbá tette, hogy az említett lap köztudomás szerint a kormányhoz tartozik.

Beauchamp éppen reggelizett, mikor szemébe tűnt a cikk. Azonnal bérkocsit hozatott, és reggelijét félbehagyva, az újság szerkesztőségébe sietett. Noha Beauchamp homlokegyenest ellenkező politikai álláspontot foglalt el, mint a vádló lap szerkesztője, az illető, mint ahogy olykor, sőt, elég gyakran megesik, meghitt barátja volt.

A szerkesztő éppen saját lapját olvasta, és gyönyörködött a cukorrépáról szóló vezércikkben, amely valószínűleg az ő szakmájába vágott, mikor Beauchamp betoppant hozzá.

- No, ha éppen kezében van az újság - mondta Beauchamp -, nem kell magyaráznom, kedves barátom, hogy mi szél hozott ide.

- Csak nem a cukornád mellett tör lándzsát? - kérdezte a kormánypárti lap szerkesztője.

- Nem - válaszolta Beauchamp -, ez a kérdés nagyon távol áll tőlem. Egészen más ügyben jöttem.

- Milyen ügyben?

- A Morcerf-féle cikk dolgában.

- Á, csakugyan? Ugye, milyen furcsa dolog ez?

- Olyan furcsa, hogy szinte a rágalmazás határán mozog, és azt is kockáztatja, hogy igen kétes kimenetelű perbe keveredik miatta.

- Szó sem lehet róla. A cikkel együtt kezünkbe került az összes bizonyíték is, és meg vagyunk róla győződve, hogy Morcerf úr veszteg marad. Egyébként közérdek, hogy leleplezzük azokat a hitvány embereket, akik méltatlanul viselik magas méltóságukat.

Beauchamp meghökkent.

- De ugyan ki bocsátotta rendelkezésükre ezeket a bizonyítékokat? - kérdezte. - Mert az én lapom amely elsőnek adott hírt az egészről, bizonyítékok hiányában kénytelen volt elállni a továbbiaktól, márpedig nekünk sokkal inkább érdekünkben áll leleplezni Morcerf, urat, mint önöknek, mivelhogy ő Franciaország pairje, és a mi lapunk ellenzéki újság.

- Istenem, ez igazán egyszerű. Nem mi futottunk a botrány után, magától jött ide. Tegnap hozzánk érkezett egy ember Janinából, magával hozta az ügy valamennyi iratát, és mikor mi vonakodtunk tőle, hogy a vádat szellőztessük, kijelentette, hogy visszautasításunk esetén a cikk egy másik lapban fog napvilágot látni. Nahát, azt csak tudja, Beauchamp, hogy egy ilyen fontos hírt nem engedhetünk ki a kezünkből. Most tehát a dolog kipattant. Szörnyűséges, és visszhangra lel majd egész Európában.

Beauchamp megértette, hogy nem segíthet rajta, és kétségbeesetten távozott, hogy hírt adjon Morcerf-nek.

Azt azonban nem írhatta meg Albert-nek, mert amit most elmondunk, az a küldönc elindulása után történt, hogy még aznap, a pairek kamarájában nagy izgalommal vették és tárgyalták a hírt a magas gyülekezetnek máskor oly nyugodt csoportjai. Csaknem valamennyien az ülés megkezdése előtt érkeztek, és meghányták-vetették a szörnyű eseményt, amely az egész közvéleményt foglalkoztatni fogja, és az előkelő testület egyik legismertebb tagjára vonatkozik.

Halkan olvasták a cikket, magyarázatokkal és visszaemlékezésekkel tarkították, amelyek még jobban megvilágították az eseményeket. Morcerf grófot nem valami nagyon szerették társai. Mint minden felkapaszkodott ember, ő is kénytelen volt bizonyos leereszkedő gőggel viselkedni, hogy rangja érvényesüljön. Az igazi arisztokraták mulattak rajta, a tehetségesebbek távol tartották maguktól, a valóban kiválóak ösztönösen megvetették. Ilyen kellemetlen helyzetben kellett most a grófnak meghoznia az engesztelő áldozatot. Mivel az Úr őt szemelte ki áldozatul, mindenki kígyót-békát kiálthat reá.

Csak éppen maga Morcerf gróf nem tudott semmiről. Nem kapta kézhez azt az újságot, amely a becsületsértő hírt hozta, és az egész délelőttöt azzal töltötte, hogy leveleket írt, és egyik lovát próbálta ki.

A megszokott időben megjelent tehát, emelt fejjel, büszke tekintettel, dölyfös tartással kiszállott kocsijából, áthaladt a folyosókon, és belépett a nagyterembe anélkül, hogy észrevette volna, hogy a teremőrök semmibe veszik, és kollégái csak tessék-lássék köszönnek neki.

Mikor belépett, az ülés már több mint egy félórája folyt.

Noha a gróf, mint már mondottuk, semmiről sem tudott, tehát nem változtatott megszokott arc-kifejezésén és magatartásán, arca és megjelenése ezúttal a szokottnál is dölyfösebbnek tetszett és jelenlétét most valamennyien olyan botrányosnak találták ebben a becsületére kényes gyülekezetben, hogy mindannyian illetlenségnek, többen hencegésnek, egynéhányan pedig sértésnek fogták fel.

Nyilvánvaló volt, az egész kamara alig várta már, hogy megkezdje ellene a támadást.

A vádat tartalmazó újság mindegyiknek a kezében volt. De mint ahogy ez már lenni szokott, mindenki habozott, hogy magára vállalja a támadással járó felelősséget. Végül is az egyik tiszteletre méltó pair, Morcerf gróf ismert ellensége, a szószékre lépett, azzal az ünnepélyességgel, amely jelezte, hogy elérkezett a várva várt pillanat.

Ijesztő csend állott be. Csak Morcerf nem tudta, miért szentelnek ilyen mélységes figyelmet annak a szónoknak, akit rendszerint nem szoktak ilyen nagy figyelemre méltatni.

A gróf nyugodtan hallgatta a szónok bevezető szavait, amelyekkel bejelentette, hogy a kamarára nézve olyan fontos, olyan életbevágó kérdésről akar beszélni, amelynél szüksége van a kollégák teljes figyelmére.

Mikor Fernand ezredes és Janina neve először hangzott el, Morcerf gróf olyan rettenetesen elsápadt, hogy az egész gyülekezeten borzongás futott végig és minden tekintet a gróf felé fordult.

Az erkölcsi sebeknek megvan az a különlegességük, hogy el lehet rejteni őket, de egészen sohasem gyógyulnak be. Amint hozzájuk érnek, újra meg újra fájdalmat okoznak, könnyen vérezni kezdenek, mindig elevenek és érzékenyek maradnak.

Az újságcikk felolvasását továbbra is mélységes csendben hallgatták végig, csak utána hangzott fel zúgó morajlás, de az is elhalt, mihelyt a szónok folytatta beszédét. A vádló kifejtette kétségeit, és

ecsetelte, hogy milyen nehéz feladat előtt áll: Morcerf úr és az egész kamara becsületéről van szó, amelyet meg akar védeni, s ezért általános vitát követelt ebben az égető, személyes kérdésben. Végül is azt kérte, hogy rögtön indítsanak vizsgálatot, mégpedig olyan gyorsan, hogy meghiúsíthassák a rágalmakat, mielőtt jobban elterjednének, és hogy Morcerf urat visszahelyezhessék abba a méltóságba, amelyre a közvélemény már régóta méltónak találta.

Morcerf olyan lesújtottnak és összetörtnek látszott e váratlan és hatalmas támadás súlya alatt, hogy alig tudott néhány szót kinyögni, és zavaros tekintettel nézett körül. Ez a rémület, amelyet éppúgy tarthattak az ártatlanság csodálkozásának, mint a bűnös szégyenkezésének, némi részvétet ébresztett iránta. A valóban nemes telkű emberek mindig készen állnak a szánalomra, valahányszor ellenségük kétségbeesése túlhalad az ő gyűlöletük határán.

Az elnök a vizsgálatra nézve szavazást rendelt el. Felállással és ülve-maradással szavaztak, és azt a határozatot hozták, hogy megejtik a vizsgálatot.

Megkérdezték a grófot, mennyi időre volna szüksége, hogy igazolására felkészüljön.

Morcerf bátorsága visszatért, mihelyt érezte, hogy e szörnyű csapás után még életben maradt.

- Pair urak - válaszolta -, nem időre van szükség ahhoz, hogy visszautasítsunk egy olyan rágalmat, amellyel ebben a pillanatban ellenem támadtak ismeretlen és sötétben bujkáló ellenségeim. Azonnal, a villámcsapás segítségével kell megadnom a választ arra a villanásra, amely egy pillanatig elkápráztatott. Miért nem onthatom ki véremet védekezés helyett, hogy bebizonyítsam: méltó vagyok rá, hogy önök között lehessek, és önökkel együtt haladhassak?

E szavak a vádlottra nézve kedvező hatást keltettek.

- Azt kérem tehát - folytatta -, hogy a vizsgálatot a lehető leghamarabb folytassák le, és én a kamara elé terjesztem a vizsgálathoz szükséges minden iratomat.

- Melyik napot határozza meg erre a célra? - kérdezte az elnök.

- Mától kezdve mindenkor a kamara rendelkezésére állok - felelte a gróf.

Az elnök csengetett.

- Beleegyezik a kamara, hogy a vizsgálatot még a mai napon lefolytassuk?

- Bele! - hallatszott az egyhangú válasz.

Tizenkét tagú bizottságot neveztek ki, hogy megvizsgálja azokat a bizonyítékokat, amelyeket Morcerf terjeszt elő. A bizottság első ülését este nyolc órára tűzte ki a kamara irodájában. Ha esetleg több ülés válik majd szükségessé, azt is ugyanebben az órában és ugyanebben a helyiségben tartják meg.

Amint ezt a határozatot meghozták, Morcerf engedelmet kért a távozásra. Össze kellett szednie a már régóta gyűjtögetett iratokat, hogy szembeszálljon ezzel a viharral, amelynek álnok és ravasz voltát már jó előre megsejtette.

Beauchamp elbeszélte a fiatalembernek mindazt, amit itt most elmondtunk: csakhogy az ő elbeszélésében élet lüktetett, a miénk ellenben holt szó maradt.

Albert hol reménykedve, hol haraggal, olykor szégyenkezve remegett meg, míg barátja beszélt, mert Beauchamp bizalmas közléséből tudta, hogy apja bűnös, és éppen azon töprengett, hogy bűnös létére miképpen tudja majd bebizonyítani ártatlanságát.

Mikor Beauchamp ideért, elhallgatott.

- És azután? - kérdezte Albert.

- Azután? - ismételte Beauchamp.

- Igen.

- Barátom, ez a szó borzasztó nehéz helyzetbe hoz engem. Tudni akarja tehát a továbbiakat?

- Meg kell tudnom mindenáron, barátom, és inkább öntől szeretném hallani, mint bárki mástól.

- Jól van! - folytatta Beauchamp. - De szedje ám össze minden bátorságát, Albert. Sohase volt nagyobb szüksége rá.

Albert végigsimította a homlokát, mintha erejéről akarna meggyőződni, mint ahogy a harcba induló is végigtapogatja páncélját, és kipróbálja kardja élét.

Erősnek érezte magát, mert lázas állapotát erőnek vélte.

- Kezdje csak! - mondta.

- Eljött az este - folytatta Beauchamp. - Egész Párizs ennek az ügynek a fordulatait leste. Sokan azt állították, hogy az ön apjának csak mutatkoznia kell, és a vád azonnal megdől. Mások azt beszélték, hogy a gróf meg sem fog jelenni. Néhányan azt bizonygatták, hogy látták elutazni Brüsszel felé, és voltak, akik a rendőrséghez fordultak, hogy megtudakolják, igaz-e, hogy a gróf kiváltotta útlevelét.

Bevallom, mindent elkövettem, hogy bejussak a terembe - folytatta Beauchamp -, ami sikerült is a bizottság egyik tagja, egy fiatal barátom révén, aki maga is pair. Hét órakor értem jött, és mielőtt még bárki megérkezett volna, beajánlott az egyik ajtónállóhoz, aki bezárt valami páholyfélébe. Egy oszlop eltakart, és teljesen homályban voltam. Minden reményem megvolt rá, hogy elejétől végig látni és hallani fogom az egész borzalmas jelenet lefolyását.

Pontban nyolc órakor már mindenki a helyén ült.

Morcerf úr akkor lépett be, amikor az óra a nyolcadikat ütötte. Néhány iratot szorongatott a kezében, és egész magatartása nyugodtnak látszott. Fellépése, szokása ellenére, szerény volt, öltözéke választékos és egyszerű. Öreg katonák szokása szerint kabátja állig be volt gombolva.

Megjelenése kitűnő hatást keltett: a bizottság legkevésbé sem volt rosszindulatú, és tagjai közül többen odamentek a grófhoz, hogy kezet szorítsanak vele...

Albert úgy érezte, hogy majd megszakad a szíve, amint ezt a sok apró-cseprő részletet hallja, de fájdalma mellett valami nagy hálát is érzett. Szerette volna megölelni azokat az embereket, akik apját becsülésük jeleivel tüntették ki, amikor becsülete forgott kockán.

Ebben a pillanatban egy ajtónálló lépett be, és levelet adott át az elnöknek.

- Öné a szó, Morcerf úr - jelentette ki az elnök, miközben feltörte a levél pecsétjét...

A gróf megkezdte védőbeszédjét, és mondhatom, Albert - folytatta Beauchamp -, hogy beszéde az ékesszólás és ügyeskedés remekműve volt. Olyan okmányokat mutatott fel, amelyek bizonyították, hogy a janinai vezír élete utolsó percéig kitüntette bizalmával, sőt, még a szultánnal való tárgyalást is rábízta, amelytől pedig élete vagy halála függött. Felmutatta a gyűrűt, a parancsnoki jelvényt. Ali pasa rendszerint ezzel a gyűrűvel pecsételte le a leveleit, és azért adta át a gyűrűt neki, hogy majd ha visszatért, akár éjjel, akár nappal beléphessen hozzá, még a hárembe is. Sajnos, a tárgyalás dugába dőlt, és mikor visszatért, hogy megvédje jótevőjét, az már halott volt. „De - mondta a gróf - olyan nagyon bízott bennem Ali pasa, hogy haldoklása közben reám bízta kedvenc hölgyét és annak a leányát „

E szavakra Albert megremegett, mert amint Beauchamp beszélt, megelevenedett előtte Haydée egész elbeszélése, s visszaemlékezett rá, hogy a szép görög lány mit mondott erről a követségről, erről a gyűrűről, és arról, miként adták el őt, és hogyan került rabszolgapiacra.

- És milyen hatást keltett a gróf beszéde? - kérdezte Albert aggodalmasan.

- Bevallom, engem meghatott, és velem együtt meghatotta az egész bizottságot - jelentette ki Beauchamp.

Az elnök közben hanyag pillantást vetett az imént kapott levélre. De alig olvasott el néhány sort, a levél lekötötte figyelmét. Végigolvasta, majd újra elolvasta, és mereven Morcerf úrra szegezte pillantását:

- Gróf úr - mondta -, ön azt állította, hogy a janinai vezír önre bízta feleségét és leányát?

- Úgy van, uram - felelte Morcerf -, de ebben is, mint minden egyébben, üldözött a balsors. Mire visszatértem, Vasziliki és leánya, Haydée már eltűnt.

- Ön ismerte őket?

- A pasával való meghitt barátságom és hűségembe vetett feltétlen bizalma megengedte, hogy több mint hússzor lássam őket.

- Van valami sejtelme arról, hogy mi lett belőlük?

- Hogyne volna, uram. Hallottam, hogy belehaltak bánatukba és talán nyomorukba. Magam sem voltam gazdag, életem egyébként is folytonos veszedelmek között telt el, s így, legnagyobb fájdalmamra, nem volt rá módom, hogy kutassak utánuk.

Az elnök alig észrevehetően összehúzta a szemöldökét.

- Uraim - mondta -, hallották és nyomon követték Morcerf gróf urat és nyilatkozatát. Gróf úr, tudná talán tanúkkal alátámasztani mindazt, amit itt előadott?

- Sajnos, nem tudom, uram - válaszolta a gróf. - Mindazok, akik a vezír környezetében voltak, és akik engem ismertek az udvaránál, vagy meghaltak, vagy széjjelszóródtak. Csak én, legalábbis úgy hiszem, hogy csakis én éltem túl ezt az irtózatos háborút honfitársaim közül. Ali Tepelentitől csak leveleim vannak, és ezeket a leveleket felmutattam önöknek. Csak ez a gyűrűm van, amelyet ő adott nekem bizalma jeléül, és itt van a gyűrű. Végül pedig a legmeggyőzőbb bizonyíték, amivel szolgálhatok, az, hogy valami névtelen támadás után semmiféle bizonyíték nem került napvilágra az én úri becsületszavam és egész katonai pályám tisztasága ellenében.

A gyülekezeten a helyeslés moraja futott végig. Abban a pillanatban, Albert, ha semmi sem jött volna közbe, apja ügye diadalmasan fejeződött volna be.

Már-már szavazásra került volna a sor, mikor az elnök kezdett beszélni.

- Uraim - mondta -, és ön, gróf úr, remélem, nem veszik rossz néven, ha meghallgatunk egy igen fontos tanút, aki saját jószántából jelentkezett. Nem vonjuk kétségbe, hogy ez a tanú - mindazok után, amit a gróf elmondott - kollégánk teljes ártatlanságát fogja bizonyítani. Tessék, itt ez a levél, amelyet erre nézve kaptam. Kívánják, hogy felolvassam, vagy úgy határoznak, hogy térjünk fölötte napirendre?

Morcerf úr elsápadt, és görcsösen szorongatta a kezében levő iratokat, amelyek megzörrentek.

A bizottság úgy határozott, hogy a levelet fel kell olvasni: a gróf pedig elgondolkodott, és semmiféle véleményt nem nyilvánított.

Így tehát az elnök felolvasta a következő levelet:

Elnök úr,
alapos felvilágosítással szolgálhatok a bizottságnak, amely azzal foglalkozik, hogy megvizsgálja Morcerf gróf altábornagy Epirusban és Macedóniában viselt dolgait.

Az elnök itt rövid szünetet tartott.

Morcerf gróf elsápadt. Az elnök kérdően nézett végig a hallgatóságon.

- Folytassa! - kiáltották mindenfelől.

Az elnök így folytatta:

Jelen voltam Ali pasa halálánál, mellette álltam utolsó perceiben is. Tudom, mi lett Vaszilikiből és Haydée-ból. Rendelkezésére állok a bizottságnak, sőt követelem is, hogy kihallgassanak. Amikor ön átveszi ezt a levelet, én már a kamara előcsarnokában leszek.

- És ki az a tanú, vagy inkább ellenség? - kérdezte a gróf, és hangja elárulta mélységes izgalmát.

- Mindjárt megtudjuk, uram - válaszolta az elnök. - Helyesli a bizottság, hogy kihallgassuk a tanút?

- Igen! Igen! - hallatszott minden oldalról.

Behívták az ajtónállót.

- Ajtónálló - kérdezte az elnök -, várakozik valaki az előcsarnokban?

- Igenis, elnök úr.

- És ki az?

- Egy nő van itt, szolga kíséretében.

Valamennyien összenéztek.

- Vezesse be azt a nőt- mondta az elnök.

Öt perc múlva ismét megjelent az ajtónálló. Minden szem az ajtóra szegeződött, sőt magam is részt vettem az általános izgalmas várakozásban - mondta Beauchamp.

Az ajtónálló mögött egy nő lépett be, hosszú fátyolba burkolva, mely egész alakját beborította.

A fátyol alól kirajzolódó alak és a kellemes illat, amely felőle áradt, elárulta, hogy fiatal és előkelő hölgy lehet, de semmi mást.

Az elnök arra kérte az ismeretlen nőt, hogy vesse le fátyolát, és csak azután látszott, hogy a hölgy görög ruhát visel. Ezen felül csodálatosan szép fiatal nő volt.

- Ő! - jegyezte meg Morcerf. - Ő az.

- Ki az az ő?

- Haydée.

- Honnan tudja?

- Kitaláltam... De folytassa csak, Beauchamp, nagyon kérem. Láthatja, hogy nyugodt és erős vagyok.

- Morcerf úr - folytatta Beauchamp - iszonyattal és meglepetéssel nézett a nőre. Az ő részére élet-halál kérdése volt, hogy mit ejt ki ez a bájos száj. A mi számunkra azonban olyan különös és furcsaságokkal teli kalandot jelentett, hogy mellette Morcerf úr megmenekülése vagy veszte már csak másodsorban érdekelt bennünket.

Az elnök helyet mutatott a fiatal hölgynek, de az fejével intett, hogy állva marad. A gróf lerogyott karosszékébe, és nyilvánvaló volt, hogy lába felmondta a szolgálatot.

- Asszonyom - mondta az elnök -, ön levelet írt a bizottságnak, és felajánlotta, hogy felvilágosításokat közöl velünk a janinai ügyben. Kijelentette azt is, hogy az események szemtanúja volt.

- Valóban így is volt - válaszolta az ismeretlen nő édes-bús hangon, amelyből keleti zengzetesség csendült ki.

- Engedje megjegyeznem - folytatta az elnök -, hogy ön még nagyon fiatal lehetett akkor.

- Négyéves voltam. De mivel azok az események a legnagyobb kihatással voltak életemre, a legkisebb részlet sem veszett el emlékezetemben, semmi sem mosódott el.

- De hát miért érintették önt olyan közvetlenül azok az események, és kicsoda ön, hogy ez a nagy katasztrófa olyan mélységes hatást keltett önben?

- Apám életéről és haláláról volt szó - felelte a fiatal lány. - Engem Haydée-nak hívnak, leánya vagyok Ali Tepelentinek, a janinai pasának és szeretett feleségének, Vaszilikinek.

A szerény és mégis büszke pirosság, amely elfutotta a fiatal lány arcát, tekintetének tüze, nyilatkozatának fensége kimondhatatlan hatást keltett a gyülekezetben.

A gróf akkor sem lehetett volna lesújtottabb, ha valami villámcsapás örvényt nyitott volna meg a lába előtt.

- Asszonyom - folytatta az elnök, és tisztelettel meghajolt -, engedjen meg egy egyszerű kérdést, amely egyáltalában nem kételkedést jelent, és ígérem, hogy ez lesz az utolsó kérdésem: tudná-e bizonyítani mindannak a hitelességét amit állít?

- Tudom, uram - válaszolta Haydée, és fátyola alól illatos selyemtáskát vett elő. - Mert itt van a születési bizonyítványom, amelyet apám állított ki, és tábornokai írták alá, itt a keresztlevelem, mivel apám beleegyezett hogy anyám vallásában nevelkedjem, ezt az iratot Macedónia és Epirus pátriárkája látta el pecsétjével. És végül (kétségtelenül ez a legfontosabb) itt a személyemről és anyám személyéről szóló eladási okmány, amely azt bizonyítja, hogy a francia tiszt El-Kobir örmény kereskedőnek eladott bennünket, jótevője feleségét és leányát, ezer erszényért, vagyis mintegy négyszázezer frankért, a Portával történt gyalázatos alku után, saját zsákmányaként.

Morcerf gróf arcát zöldes sápadtság öntötte el szeme véresen meredt ki a rettentő vád hallatára, amelyet a hallgatóság gyászos némasággal fogadott.

Haydée még mindig nyugodtnak látszott, de nyugalma még ijesztőbb volt mint haragjában lehetett volna, és átadta az elnöknek az arab nyelven írott adásvételi szerződést.

Mivel úgy gondolhatták, hogy a bemutatott iratok valamelyike arab, újgörög vagy török nyelven lehet írva, már előre értesítették a kamara tolmácsát és behívatták. A nemes pairek közül az egyik, aki az egyiptomi hadjárat alatt megtanult arabul, ellenőrizte a levél tartalmát, amelyet a tolmács fennhangon fordított:

Én, El-Kobir rabszolgakereskedő és őfelsége háremének szállítója elismerem, hogy egy gróf Monte Cristo nevű francia úrtól egy kétezer erszény értékre becsült smaragdot kaptam egy Haydée nevű tizenegy esztendős keresztény rabszolganő vételára fejében, a felséges szultán részére. A rabszolganő az elhunyt nagyúrnak, Ali Tepelentinek, Janina pasájának, és kedvenc feleségének, Vaszilikinek leánya, akit hét évvel ezelőtt időközben elhalt anyjával együtt Konstantinápolyban vettem meg egy Ali Tepelenti vezír szolgálatában állott francia ezredestől, név szerint Fernand Mondegótól.

A fent említett eladás őfelsége megbízásából történt, ezer erszény összegért.

Kelt Konstantinápolyban, őfelsége jóváhagyásával, a Hedzsra 1247. esztendejében,

Aláírás: EL-KOBIR

Jelen okiratot hitelesíteni kell a császári pecséttel, amelyet az eladó köteles megszerezni.

A kereskedő aláírása mellett valóban ott volt a császár pecsétje.

A felolvasást halálos csend követte. A grófban szinte élet sem volt már, csak tekintete, tűzben égő tekintete tapadt Haydée-ra.

- Asszonyom - mondta az elnök -, nem kérdeznénk ki Monte Cristo grófját, aki, tudtommal, jelenleg önnel együtt Párizsban van?

- Uram - válaszolta Haydée -, Monte Cristo grófja, második apám három nap óta Normandiában van.

- Dehát akkor ki tanácsolta önnek asszonyom, ezt a lépést, amelyért hálás önnek a kamara, és amely tulajdonképpen természetes is születése és az átélt szenvedések miatt?

- Uram - válaszolta Haydée - ezt a lépést egyrészt tiszteletem, másrészt fájdalmam sugallta. Noha keresztény vagyok, Isten megbocsátja nekem, hogy mindig arról gondolkoztam, hogyan bosszulhatnám meg nagy hírű apámat! Mihelyt Franciaország földjére léptem és megtudtam, hogy az áruló Párizsban lakik, minden idegszálammal figyeltem. Visszavonultan élek nemes pártfogóm házában, de csak azért élek így, mert kedvelem a csendet és a nyugalmat, hiszen ezek lehetővé teszik, hogy gondolataimmal és álmaimmal foglalkozzam. Monte Cristo grófja azonban apai gondoskodással vesz körül, és mindenről értesülök, ami a nagyvilágban történik. De én csak a távoli zajokra figyelek.

Olvasom az összes újságot, megkapom az albumokat és zenedarabokat. Ilyen módon esett meg, hogy noha senkivel sem törődöm, tudomásomra jutott hogy mi történt ma reggel a pairek kamarájában, és hogy mi készül itt ma este... Azért írtam.

- Így tehát - kérdezte az elnök - Monte Cristo gróf úr nem is tud erről a lépéséről?

- Sejtelme sem lehet róla, uram, és csak attól az egytől tartok hogy rossz néven fogja venni, ha megtudja. De azért az életemnek mégiscsak gyönyörű napja - folytatta a fiatal lány, és égnek emelte lángoló pillantását -, mert végre alkalmat találtam rá, hogy megbosszuljam apámat.

Morcerf gróf eközben egy szót sem szólt. Kollégái folyton őt nézték, és bizonyára szánakoztak is, amiért egy nő illatos leheletére így megsemmisült az egész élete. Szerencsétlensége sötéten kiült arcvonásaira.

- Morcerf úr - mondta az elnök - felismeri ön ebben a hölgyben Ali Tepelenti janinai pasa leányát?

- Nem - felelte Morcerf, és hallatlan erőfeszítést tett, hogy fel tudjon állni -, koholmány az egész, amelyet ellenségeim találtak ki.

Haydée egyre az ajtót leste, mintha várt volna valakit, de most hirtelen hátrafordult, és mikor látta, hogy Morcerf gróf felállt, rettenetes kiáltást hallatott:

- Nem ismersz meg? - kérdezte. - Hát jól van. Szerencsére azonban én rád ismerek! Fernand Mondego vagy, a francia tiszt, aki kiváló apám csapatait kiképezted. Te szolgáltattad ki a janinai erődöket! Apám Konstantinápolyba küldött, hogy a szultánnal közvetlenül tárgyalj jótevőd élete és halála felől, és hamis fermánt hoztál magaddal, amelyben apám kegyelmet kapott! Te kaptad meg e fermán segítségével a pasa gyűrűjét, amelynek láttára Szelim, a tűz őrzője, tartozott neked engedelmeskedni. Te szúrtad le Szelimet! Te adtál el bennünket, anyámat meg engem, El-Kobir kereskedőnek! Gyilkos! Gyilkos! Gyilkos! Még ott van a homlokodon gazdád kiontott vére! Oda nézzenek! Mindenki láthatja!

Ezeket a szavakat az igazságnak olyan lelkes erejével mondta, hogy minden szem a gróf homloka felé tekintett, sőt, ő maga is végigsimította homlokát, mintha most is ott érezné Ali még ki sem hűlt vérét.

- Ön tehát határozottan felismeri Morcerf urat, hogy valóban azonos Fernand Mondegóval, a tiszttel?

- Még hogy felismerem-e?! - kiáltotta Haydée. - Ó, anyám! Te azt mondtad nekem: „Te szabad voltál, volt apád, akit szerettél, és szinte királynő lehettél volna! Nézd meg jól ezt az embert, ez tett téged rabszolgává, ő tűzte lándzsája hegyére apád fejét, ő adott el bennünket, ő szolgáltatott ki mindannyiunkat! Nézd meg jól a jobb kezét, széles sebhely van rajta. Ha elfelejtenéd az arcát, felismerheted a kezéről, amelybe egyenként potyogtak belé El-Kobir kereskedő aranyai!” Még hogy felismerem-e! Merje azt mondani, hogy nem ismert rám!

Minden szó tőrdöfésként hatott Morcerf grófra, s ezzel együtt ereje is megtört. Az utolsó szavak hallatára önkéntelenül hátrakapta jobb kezét, amelyet valóban sebforradás éktelenített el, és eldugta zubbonya alá, azután hátrahanyatlott karosszékében, és mélységes kétségbeesés fogta el.

Ez a jelenet úgy felkavarta a kedélyeket, mint ahogy az északi szél dobálja ide-oda a száráról levált falevelet.

- Morcerf gróf úr - mondta az elnök -, ne hagyja el magát, feleljen: a kamara igazságérzete mindenek fölött áll, és egyenlően ítél mindenki fölött, akár az Isten. Nem engedi, hogy ellenségei letiporják anélkül, hogy alkalmat nyújtana a védekezésre. Akarja, hogy újabb vizsgálatot indítsunk? Akarja, hogy kéttagú küldöttséget menesszünk Janinába? Beszéljen!

Morcerf nem válaszolt.

A bizottság valamennyi tagja irtózattal nézett egymásra. Jól ismerték a gróf heves és hajthatatlan jellemét. Valóban rettenetes ütés béníthatta így meg ezt az embert, ha még védekezésre sem gondol.

De végre is arra gondoltak, hogy e mélységes hallgatásra, amely olyan volt, mint egy kába álom, majd csak bekövetkezik az ébredés, s az olyan lesz, mint a villámcsapás.

- Mire határozta hát magát? - kérdezte az elnök.

- Semmire! - felelte a gróf tompán és felállt.

- Ali Tepelenti leánya - folytatta az elnök - ezek szerint az igazságot mondta? Ő hát valóban az a lesújtó tanú, akinek a szemébe a bűnös nem meri azt mondani: NEM? Véghezvitte hát ön mindazt valóban, amivel vádolják?

A gróf olyan kétségbeesetten nézett maga körül, hogy még egy tigris szíve is megesett volna rajta, de a bírákat nem tudta lefegyverezni. Akkor a boltozatra emelte tekintetét, majd hirtelen visszakapta, mintha attól félt volna, hogy megnyílik, és ráveti sugarát egy második törvényszék, amelyet mennyboltnak hívnak, és egy másik bíró, akinek a neve: Isten.

Egy hirtelen mozdulattal feltépte a végiggombolt kabátját, mert fojtogatta, és úgy rohant ki a teremből, mint aki eszét vesztette. A boltozat egy pillanatig gyászos komorságával verte vissza lépteit, majd egy vágtató hintó robogása rázta meg a firenzei stílusú épület oszlopcsarnokát.

- Uraim - mondta az elnök, mikor a csend helyreállt. -, Morcerf gróf urat hitszegés, árulás és hűtlenség büntettében marasztaljuk el?

- Igen! - hangzott a vizsgáló bizottság egyhangú válasza.

Haydée ott maradt az ülés végéig, végighallgatta az ítéletet anélkül, hogy arcán az örömnek vagy a szánalomnak legkisebb jele is mutatkozott volna.

Akkor ismét magára öltötte fátyolát, méltóságos mozdulattal köszöntötte a bizottság tagjait, és olyan léptekkel távozott, mint. Vergilius istennői.

10

A kihívás

- Ekkor - folytatta Beauchamp - felhasználtam a csendet és a terem sötétségét, hogy észrevétlenül kisurranjak. Az az ajtónálló, aki nemrég bevezetett a terembe, az ajtóban várt reám. Végigvezetett a folyosókon egészen egy kis ajtóig, amely a rue Vaugirard-ra nyílik. Megtört szívvel, de mégis elragadtatva jöttem ki onnan, bocsásson meg ezért a kifejezésért, Albert: a szívem ön miatt fájt, elragadtatásomat pedig az apjáért bosszút álló fiatal lány nemes viselkedése okozta. Igen, esküszöm, Albert, akárhonnan jött is ez a leleplezés, azt állítom, lehet, hogy ellenségtől jött, de akkor ez az ellenség a Gondviselés küldötte volt.

Albert két kezébe szorította a fejét, azután szégyentől égő és könnyben ázó arcát felemelte, és megragadta Beauchamp karját.

- Barátom - mondta -, az életemnek vége, és nem mondhatom, mint ön, hogy ezt a csapást a Gondviselés mérte rám, hanem azt, hogy fel kell kutatnom azt az embert, aki üldöz. Azután, ha már megtudom, ki az, megölöm, vagy ő öl meg engem. Számítok barátságára, hogy segítségemre lesz, Beauchamp, ha ugyan a megvetés nem ölte meg szívében ezt az érzést.

- A megvetés, barátom? De hát mi köze önnek ehhez a szerencsétlenséghez? Semmi, hála istennek! Már nem élünk abban a korban, amikor egy igazságtalan balítélet a fiút tette felelőssé az apa tetteiért. Tekintsen csak vissza az életére, Albert. Rövidke élet áll még ön mögött, az igaz, de szebb hajnalhasadást el sem lehet képzelni, mint az öné! Nem, Albert; ön fiatal és gazdag, higgyen nekem, hagyja el Franciaországot. Ebben a nyugtalan életű és változó Babilonban hamar felejtenek mindent. Három-négy év múlva visszajön, akkorára már nőül vett valami orosz hercegkisasszonyt, és senkinek sem fog eszébe jutni, hogy mi történt tegnap, még kevésbé, hogy mi történt tizenhat esztendővel ezelőtt.

- Köszönöm kedves jó Beauchamp, köszönöm, hogy annyi jóindulattal mondta mindezt, de ez így lehetetlen. Elmondtam már a kívánságomat, és most, ha kell, a „kívánom” szó helyett azt mondom: „akarom”. Megértheti, hogy én, akit olyan közelről érint ez az ügy, más szemszögből nézem az egészet, mint ön. Amit ön úgy lát, hogy mennyei forrásból származik, azt én kevésbé tiszta eredetűnek vélem. Bevallom, úgy látom, a Gondviselés igen távol van az egésztől, és ez nagyon helyénvaló is, mert a mennyei jutalmazás és büntetés láthatatlan és meg nem fogható küldötte helyett kézzelfogható és látható emberre fogok találni, akin, esküszöm, megbosszulom a sok kínt, amelyet egy hónap óta végigszenvedtem. És most megismétlem, Beauchamp, vissza akarok térni az emberek közé, és ha ön még valóban barátom, mint ahogy állítja, legyen segítségemre, hogy rátaláljak az apámat sújtó kézre.

- Nem bánom! - válaszolta Beauchamp. - És ha ragaszkodik hozzá, hogy földi szemmel nézzem a dolgot, arra is hajlandó vagyok. Ha mindenáron fel akarja kutatni, ki az ellensége, segítségére leszek benne. És meg is fogom találni, hiszen ebben a hajszában az én becsületem csaknem annyira kockára van téve, mint az öné.

- Nohát akkor, Beauchamp, azonnal, máris kezdjük meg a nyomozást. Minden elvesztegetett perc egy örökkévalóság a számomra. A feljelentő még büntetlenül él, joggal remélheti, hogy nem is éri el a büntetés. De becsületemre mondom, ha ezt reméli, keservesen csalódik!

- Hallgasson hát ide, Morcerf.

- Beauchamp, úgy látom, ön sejt már valamit. Hadd halljam, talán az életemet menti meg vele!

- Nem mondom, hogy bizonyos nyomon vagyok, Albert, de már ez is fény az éjszakában: ha ezt a fényt követjük, talán célhoz érünk.

- Mondja hát! Láthatja, hogy égek a türelmetlenségtől!

- Elmondom hát azt, amit Janinából hazatérve nem akartam elbeszélni önnek.

- Beszéljen.

- Janinában tehát a következő történt, Albert: természetesen a város legelső bankjához fordultam felvilágosításért. Még ki sem ejtettem az ön apja nevét, csak éppen megemlítettem az ügyet, a bankár már így szólt:

- Ó, most már tudom, mi hozta önt ide.

- Hogy lehet az?

- Mert alig két héttel ezelőtt ugyanebben az ügyben fordultak hozzám.

- Kicsoda?

- Egy párizsi bankár, akivel összeköttetésben állok.

- Hogy hívják azt a bankárt?

- Danglars-nak.

- Ő az! - kiáltott fel Albert. - Csakugyan ő üldözi szegény apámat irigykedéseivel már hosszú ideje. Ő, az állítólagos népbarát, nem tudja megbocsátani Morcerf grófnak, hogy Franciaország pairje lett. Ott van az a minden igaz ok nélkül meghiúsított házasság is. Igen, persze, ő az.

- Kérdezősködnie kell, Albert (de nehogy elhamarkodja a dolgot!), tudakozódjék, mondom, és ha igaz a dolog...

- Igen, igen! Ha igaz a dolog - kiáltott fel a fiatalember -, akkor bizony megfizet minden szenvedésemért!

- Legyen óvatos, Morcerf, ez már idős ember.

- Éppúgy tekintettel leszek a korára, mint ahogy ő tekintettel volt családom becsületére. Ha valamiért haragudott az apámra, miért nem nyíltan szállt szembe vele? Nem, szemtől szembe nem mer kiállni!

- Albert, nem ítélem el önt, csak vissza akarom tartani kissé. Albert, óvatosan kezdjen hozzá.

- Ne féljen, egyébként ön is velem lesz. Beauchamp, az ünnepélyes ügyeket mindig tanú jelenlétében kell elintézni. Mielőtt lenyugszik a nap, ha valóban Danglars a bűnös, akkor vagy ő fejezi be életét, vagy én halok meg. De már a becsületemnek szép temetést akarok rendezni, Beauchamp.

- Az ilyen elhatározásokat azonnal véghez kell ám vinni, Albert. Danglars urat akarja felkeresni? Akkor máris induljunk.

Azonnal bérkocsit hozattak. Amint a bankár palotájához értek, megpillantották a kapu előtt Andrea Cavalcanti úr kocsiját és inasát.

- No lám csak! - jegyezte meg Albert sötéten. - Ez pompás. Ha Danglars úr nem akarna megverekedni velem, akkor megölöm a vejét. Egy Cavalcanti csak megverekszik velem!

A fiatalembert bejelentették a bankárnak, aki jól tudta, mi történt előtte való este, és nem akarta fogadni. De már késő volt, Albert követte a komornyikot, hallotta a kiadott parancsot, belökte az ajtót, és Beauchamp kíséretében behatolt a bankár dolgozószobájába.

- Mi az, uram - kiáltott Danglars -, nem áll talán jogomban azt fogadni otthonomban, akit akarok? Úgy látom, alaposan megfeledkezett magáról.

- Nem én, uram - felelte Albert hidegen. - Vannak bizonyos körülmények, és most ez áll fenn, amikor az ember köteles otthon lenni, legalábbis bizonyos személyek részére, hacsak nem akar gyávának feltűnni.

- Mit akar hát tőlem, uram?

- Azt akarom - válaszolta Morcerf közelebb lépve, és ügyet se vetett Cavalcantira, aki a kandallónak támaszkodott -, azt akarom, hogy találkozzunk egy félreeső sarokban, ahol tíz percen át nem zavar senki bennünket. Egyebet nem kérek, csak egy zugot, ahol kettőnk közül az egyik ott marad a falevelek alatt.

Danglars elsápadt, Cavalcanti megmozdult. Albert a fiatalember felé fordult.

- Ó, istenem - mondta -, hát jöjjön ön is, ha akarja, gróf úr, ez jogában áll, hiszen ön úgyszólván már a családhoz tartozik, és ilyenfajta találkát annyi embernek adok, ahány csak hajlandó elfogadni.

Cavalcanti kissé bárgyún bámult Danglars-ra, aki nagy nehezen felállt, és a két fiatalember közé lépett. Albert-nek Andrea ellen intézett támadása más mederbe terelte gondolatait, és abban reménykedett, hogy Albert látogatása mögött egyéb ok húzódik meg, mint amire előbb gondolt.

- Nézze, uram - mondta Danglars -, ha bele akar kötni ebbe az úrba, amiért ön fölé helyeztem, kijelentem, hogy a királyi ügyész elé viszem a dolgot.

- Téved, uram - mondta Morcerf sötét mosollyal -, eszem ágában sincs házasságról beszélni, és csak azért fordultam Cavalcanti úrhoz, mert egy pillanatig úgy rémlett, mintha bele akart volna avatkozni a kettőnk vitájába. Egyebekben pedig önnek igaza van - tette hozzá -, én ma mindenkibe belé akarok kötni. De legyen nyugodt, Danglars úr, öné az elsőség.

- Uram - válaszolta Danglars sápadtan a haragtól és a félelemtől -, figyelmeztetem, hogy amikor veszett kutya kerül az utamba, akkor megölöm, és semmi lelkifurdalásom sincs miatta, hiszen a társadalomnak tettem vele szolgálatot. Ha ön megdühödött, és meg akar marni, figyelmeztetem, hogy könyörtelenül megölöm. Nohát! Én tehetek az apja becstelenségéről?

- Te tehetsz, nyomorult! - kiáltott Morcerf. - A te hibád!

Danglars hátrált egy lépést.

- Az én hibám? - mondta. - Megbolondult? Hát tudtam én egyáltalában erről a görög dologról? Én? Utaztam én azokban az országokban? Talán én tanácsoltam az apjának, hogy szolgáltassa ki a janinai várat? Hogy elárulja...

- Csend legyen! - hallatszott Albert tompa hangja. - Nem közvetlenül idézte ön elő ezt a szerencsétlenséget, de a botrányt képmutató módon mégiscsak ön okozta.

- Én?

- Igenis ön! Honnan származik az egész leleplezés?

- Úgy hiszem, az újság megírta: Janinából, a kutyafáját!

- És ki írt Janinába?

- Janinába?

- Igen. Ki írt oda, és ki kért felvilágosítást az apámról?

- Azt hiszem, bárki írhat Janinába.

- Mégiscsak egyvalaki írt.

- Egyvalaki?

- Igen! Mégpedig ön!

- Kétségtelen, hogy írtam. Azt hiszem, hogy ha valaki férjhez adja a lányát, joga van tudakozódni az illető fiatalember családja felől. Ez nemcsak joga, hanem kötelessége is.

- Mikor ön írt oda, uram - jelentette ki Albert -, akkor már bizonyos volt a válasz felől.

- Én? Esküszöm, hogy soha az életben eszembe sem jutott volna, hogy Janinába írjak! - kiáltott fel Danglars őszinte határozottsággal, amire talán nem is annyira félelme ösztönözte, mint inkább az,

hogy megesett a szíve a szerencsétlen fiatalemberen. - Hát tudtam én egyáltalán Ali pasa katasztrófájáról?

- Akkor hát rávette valaki, hogy írjon?

- Természetesen.

- Sarkallták rá?

- Igen.

- Ugyan ki?... Mondja hát meg!...

- A mindenségit! Nagyon egyszerű az egész. Beszéltem az ön apjának a múltjáról, kifejtettem, hogy vagyonának eredete még mindig igen homályos. Az illető azt kérdezte tőlem, hogy hol szerezte hát Morcerf ezt a vagyont. „Görögországban" - feleltem. Ő erre azt mondta: „Nohát, akkor írjon Janinába."

- És ki adta ezt a tanácsot önnek?

- Ej, hát Monte Cristo grófja, az ön barátja!

- Monte Cristo grófja tanácsolta, hogy írjon Janinába?

- Úgy van, és én írtam is. Akarja látni a levelezésemet? Szívesen megmutatom.

Albert és Beauchamp összenéztek.

- Uram - mondta kisvártatva Beauchamp, aki ez ideig meg se szólalt -, ezek szerint ön a grófot vádolja, aki nem tartózkodik Párizsban, és ebben a pillanatban nem is igazolhatja magát.

- Nem vádolok én senkit, uram - jelentette ki Danglars - csak elmondtam az egészet, ahogy van, és szívesen elismétlem Monte Cristo grófja előtt is, amit az imént mondtam.

- Azt is tudja a gróf, hogy ön milyen választ kapott?

- Megmutattam neki.

- Tudta a gróf, hogy apám keresztneve Fernand és családi neve Mondego volt?

- Hogyne, ezt én már régen megmondtam neki, és én csak azt cselekedtem, amit bárki megtett volna a helyemben, sőt talán annyit sem. Mikor egy nappal később Monte Cristo úr unszolására Morcerf gróf eljött hozzám, hogy hivatalosan megkérje a leányomat, mint ahogy ez szokás, ha az ember végére akar járni valaminek, elutasítottam, elutasítottam teljes határozottsággal, az igaz, de minden magyarázat és hűhó nélkül. De minek is csaptam volna hűhót? Mi közöm nekem Morcerf úr becsületéhez vagy gyalázatához? Ettől se nem estek, se nem emelkedtek a részvények.

Albert érezte, hogy a vér a fejébe szalad. Semmi kétség. Danglars aljas módon ugyan, de annak az embernek a biztonságával védekezik, aki, ha nem is a teljes igazat, de legalább egy részét megmondja. Igaz, hogy nem lelkiismeretességből, hanem inkább félelemből. Egyébként mit akart Morcerf. Nem az volt most fontos neki, hogy Danglars-e a bűnös vagy Monte Cristo, az volt a fő, hogy legyen valaki, akit felelősségre vonhat a könnyebb vagy súlyosabb sértés miatt, legyen valaki, aki megverekszik vele, márpedig nyilvánvalónak látszott, hogy Danglars erre nem kapható.

Azután egyszerre csak felmerült emlékezetében sok elfeledett vagy figyelemre nem méltatott mozzanat. Monte Cristo mindent tudott, hiszen ő vette meg Ali pasa leányát, és mindennek ellenére mégis azt tanácsolta Danglars-nak, hogy írjon Janinába. Mikor már tudta a választ, beleegyezett, hogy teljesítse Albert kívánságát, és bemutatta Haydée-nak. Mikor a lány előtt állt, akkor a gróf a társalgás fonalát ügyesen Ali halálára vezette, nem ellenezte, hogy Haydée mindent elbeszéljen (kétségtelen azonban, hogy újgörögül utasította a lányt, hogy Morcerf-nek nem szabad ráismernie apjára). Egyébként nem kérte-e fel őt, Morcerf-t, hogy ne ejtse ki apja nevét Haydée előtt? Végül elvitte őt Normandiába abban a pillanatban, amikor tudta, hogy a botránynak ki kell törnie. Semmi kétség, mindez számítás volt, és bizonyos, hogy Monte Cristo egy követ fúj Morcerf gróf ellenségeivel.

Albert egy sarokba vonta Beauchamp-t, és elmondta neki gondolatait.

- Igaza van - jelentette ki Beauchamp. - Mindabban, ami itt történt, Danglars úr csak hitvány eszköz volt, s önnek Monte Cristo úrtól kell magyarázatot kérnie.

Albert hátrafordult.

- Uram - mondta Danglars-nak -, érthető, ugye, hogy most még nem búcsúzom el öntől véglegesen. De tudnom kell, helytállók-e a vádjai, és erről előbb Monte Cristo grófjával kell beszélnem.

Üdvözölte a bankárt, és Beauchamp-mal együtt távozott. Cavalcantit még csak észre sem vette.

Danglars kikísérte őket az ajtóig, és ismét biztosította Albert-t, hogy neki Morcerf gróf ellen semmi személyes gyűlöletre nincs oka.

11

A sértés

Lent a bankár kapujában Beauchamp megállította barátját.

- Várjon csak - mondta -, az imént odafent Danglars úrnál azt mondtam, hogy Monte Cristo úrtól kell magyarázatot kérnie?

- Azt mondta, és most elmegyünk hozzá.

- Gondolkozzunk csak, Morcerf, mielőtt felkeressük a grófot.

- Ugyan min gondolkozzam?

- Ennek a lépésnek a komolyságán.

- Ez talán komolyabb lenne, mint az, hogy Danglars-hoz mentünk?

- Nagyon is. Danglars úr a pénz embere, és mint tudja, a pénzemberek ragaszkodnak a tőkéhez, és nem egykönnyen párbajoznak. A másik ellenben nemesember, vagy legalábbis annak látszik. De nem fél tőle, hogy a nemesember máza alatt valami brávó rejtőzik?

- Én csak egyetlen dologtól félek: hogy olyan emberrel kerülök szembe, aki nem verekszik meg.

- Ó, legyen nyugodt - felelte Beauchamp -, a gróf ugyancsak megverekszik. Én viszont attól az egytől félek, hogy túlságosan jól tud verekedni. Csak vigyázzon ám!

- Barátom - mondta Morcerf verőfényes mosollyal -, hiszen minden vágyam ez! És lehetnék-e boldogabb, mintha apámért halhatnék meg? Ez mindannyiunkat megmentene.

- Az édesanyja belehalna!

- Szegény édesanyám - mondta Albert, és kezével eltakarta a szemét -, tudom én jól. De még mindig jobb, ha ettől hal meg, mintha a szégyen ölné meg.

- Tehát elszánta magát, Albert?

- El.

- Gyerünk hát! De gondolja, hogy megtaláljuk?

- Néhány órával eljöttöm után ő is elindult, azóta tehát már bizonyára meg is érkezett.

Kocsiba szálltak, és elhajtattak a Champs-Élysées 30. szám alá.

Beauchamp egyedül akart kiszállni, de Albert figyelmeztette, hogy ilyen rendkívüli ügyben eltekinthetnek a párbaj megszokott illemszabályaitól.

A fiatalember olyan szent ügynek kezelte az egészet, hogy Beauchamp mindenben alávetette magát barátja akaratának. Így hát engedett és követte, Albert a kapus fülkéjéből egyetlen ugrással már a lépcsőfeljáratnál termett.

Baptistin fogadta.

A gróf valóban megérkezett, de éppen fürdött, és megtiltotta, hogy bárkit is bebocsássanak hozzá.

- És a fürdő után? - kérdezte Morcerf.

- Akkor ebédel a gróf úr.

- És ebéd után?

- Alszik egy órát.

- Azután?

- Azután az Operába megy.

- Bizonyos ez? - kérdezte Albert.

- Egészen bizonyos. A gróf úr pontban nyolc órára rendelte a fogatot.

- Nagyszerű - felelte Albert. - Csak ennyit akartam megtudni.

Azután Beauchamp-hoz fordult:

- Ha van valami dolga, Beauchamp, intézze el most mindjárt. Ha találkája volna ma estére, azt is halassza holnapra. Megérti, ugye, számítok rá, hogy velem jön az Operába. Ha lehet, hozza magával Château-Renaud-t is.

Beauchamp élt az engedelemmel, s miután megígérte Albert-nek, hogy háromnegyed nyolcra érte megy távozott.

Albert, amint hazaért, értesítette Franzot, Debrayt és Morrelt, hogy szívesen venné, ha este eljönnének az Operába.

Azután meglátogatta édesanyját, aki az előző esti események óta bezáratta ajtaját, s nem mozdult ki a szobájából. A nyilvános megalázás okozta fájdalom ágyba döntötte.

Mikor Mercédès meglátta fiát, mint várható volt, zokogásba tört ki, és megragadta Albert kezét. A sírás kissé enyhítette fájdalmát.

Albert egy percig némán szemlélte anyját. A fiatalember sápadt arcán és összehúzott szemöldökén tisztán látszott, hogy a szívében kissé lelohadt a bosszúvágy.

- Anyám - kérdezte Albert -, tud róla, hogy Morcerf grófnak van valami ellensége?

Mercédès összerezzent. Észrevette, hogy fia nem azt mondta: „apámnak”.

- Édes fiam - felelte -, az olyan magas állású embernek, mint a gróf sok olyan ellensége van, akiről nem is tud. Egyébként, akikről tudunk, azok nem is a legveszedelmesebb ellenségek.

- Persze tudom, és éppen ezért fordulok az ön éleslátásához. Ön olyan okos asszony, anyám, hogy semmi sem kerüli el a figyelmét.

- Miért mondod ezt?

- Mert ön észrevette például azt is, hogy az estélyünkön Monte Cristo úr semmit sem akart fogyasztani nálunk.

Mercédès remegve könyökölt fel láztól forró karjára.

- Monte Cristo úr! - kiáltott fel. - Ugyan mi összefüggésben lehet ő az előbbi kérdéseddel?

- Tudja, anyám, hogy Monte Cristo úr úgyszólván keleti ember, és a keletiek se nem esznek, se nem isznak ellenségeik házában, hogy bosszújuk szabadságát semmi se csorbítsa.

- Monte Cristo úr a mi ellenségünk volna, azt mondod, Albert? - folytatta Mercédès, és fehérebb lett, mint ágyán a lepedő. - Ki hitette ezt el veled? És miért? Bolond vagy, Albert. Monte Cristo úr mindig csak előzékenyen viselkedett irányunkban. Monte Cristo úr megmentette az életedet, és a grófot te magad mutattad be nálunk. Ó, fiam, nagyon kérlek, ha ilyen gondolataid vannak, vesd el őket, és ha tanácsolhatok valamit, sőt többet mondok, ha kérhetlek valamire, csak az lehet, hogy légy vele jó barátságban.

- Anyám - vetette ellen a fiatalember sötét tekintettel -, önnek valami különös oka lehet rá, hogy annyira lelkemre köti, kíméljem ezt az embert...

- Nekem! - kiáltott fel Mercédès, és most éppolyan gyorsan elpirult, mint ahogy az előbb elsápadt, s csaknem utána mindjárt még halványabb lett, mint az imént volt.

- Hogyne volna, mégpedig az az oka, ugye - folytatta Albert -, hogy ez az ember nem árthat nekünk?

Mercédès megborzongott, és kutató pillantást vetett a fiára:

- Furcsán beszélsz velem, Albert - jegyezte meg -, és különösen elfogultnak látszol. Mit vétett neked a gróf? Három nappal ezelőtt vele voltál Normandiában. Három nappal ezelőtt mindketten a legjobb barátodnak tekintettük.

Albert ajkán gúnyos mosoly jelent meg. Mercédès észrevette ezt a mosolyt, asszonyi és anyai kettős ösztönével mindent kitalált. De mivel okos és erős volt, zavarát és kétségbeesését ügyesen elrejtette.

Albert nem folytatta a beszélgetést. Kisvártatva azonban a grófné szólalt meg:

- Azért jöttél, hogy megkérdezd, hogy érzem magam - mondta. - Őszintén megvallom, fiam, nem jól vagyok. Jó volna, ha itt maradnál, Albert, mert az egyedüllét nagyon rossz hatással van rám.

- Édesanyám - válaszolta a fiatalember -, tudja, milyen boldogan állnék rendelkezésére, ha egy sürgős és fontos ügy nem kényszerítene rá, hogy egész este magára hagyjam.

- Jól van! - felelte Mercédès sóhajtva. - Menj csak, Albert, nem akarom, hogy fiúi részvéted rabszolgája légy.

Albert úgy tett, mintha nem hallotta volna anyja szavait. Köszönt és távozott.

Alig csukódott be az ajtó a fiatalember mögött, Mercédès behívatta egyik meghitt inasát, és meghagyta neki, hogy kövesse Albert-t egész teste, bárhová megy is, és őt azonnal értesítse mindenről.

Azután csengetett komornájának, és noha gyengének érezte magát felöltözött, hogy minden eshetőségre készen álljon.

Az adott megbízást az inasnak nem volt nehéz teljesítenie. Albert visszatért a szobájába, és keresett gondossággal öltözött át. Tíz perccel nyolc óra előtt betoppant Beauchamp: találkozott Château-Renaud-val, aki megígérte, hogy még a függöny felgördülése előtt ott lesz a földszinten.

Mindketten Albert kocsijába szálltak, és mivel nem volt rá okuk, hogy titkolják, hová indulnak, Albert jó hangosan adta ki az utasítást:

- Az Operához!

Türelmetlenségében úgy sietett, hogy előbb ért be, mintsem a függönyt felhúzták volna. Château-Renaud a helyén ült már: Beauchamp mindenről értesítette, így hát Albert-nek nem volt magyaráznivalója. Château-Renaud olyan természetesnek találta, hogy a fiú bosszút akar állni apjáért, hogy meg sem próbálta lebeszélni róla, hanem biztosította arról, hogy mindenben rendelkezésére áll.

Debray még nem érkezett meg, de Albert tudta, hogy ritkán mulasztja el az Opera egy-egy előadását. Albert összevissza járkált a színházban, míg csak fel nem húzták a függönyt. Abban reménykedett, hogy összetalálkozik Monte Cristóval akár a folyosón akár a lépcsőházban. A csengő azonban a helyére szólította, és helyet foglalt földszinti székén Château-Renaud és Beauchamp között.

Tekintetét eközben nem vette le a két oszlop között levő páholyról, amely azonban az egész első felvonás alatt csökönyösen zárva maradt.

Végre, mikor Albert már talán századszor nézte meg az óráját, a második felvonás kezdetén nyílt a páholy ajtaja, és fekete ruhában megjelent Monte Cristo. A páholy széléhez támaszkodott, hogy szemügyre vegye a nézőteret. Nyomában volt Morrel, aki szemével nővérét és sógorát kereste. Rájuk is talált egy másodemeleti páholyban, és intett nekik.

A gróf, amint körülnézett a nézőtéren, tekintete megakadt egy sápadt arcon és két villogó szemen, amely szinte felfalta pillantásával. Noha felismerte Albert-t, de a fiatalember feldúlt arca láttára úgy tett, mintha nem vette volna észre. Leült tehát, gondosan megőrizte közönyösségét, elővette messzelátóját tokjából, és másfelé kezdett nézelődni.

Ám ha úgy tett is, mintha nem látná a fiatalembert, a gróf mégsem veszítette szem elöl, és mikor a második felvonás végén leeresztették a függönyt, csalhatatlan és biztos pillantása követte a fiatalembert, amint két barátjával együtt kimegy a nézőtérről.

Csakhamar megpillantotta Albert sápadt arcát a vele szemben levő első emeleti páholyban. A gróf érezte, hogy közeledik a vihar, és mikor hallotta, hogy kulcs fordul meg páholya zárjában, noha éppen a legvidámabb arccal beszélgetett Morrellel, azért jól tudta, mihez tartsa magát, és mindenre elkészült.

Nyílt az ajtó.

Csak akkor fordult meg Monte Cristo, és megpillantotta Albert-t halotthalványan, az izgalomtól remegve. Mögötte jött Beauchamp és Château-Renaud.

- No lám! - kiáltott fel azzal a jóindulatú udvariassággal, amely rendesen megkülönböztette a mindennapi emberek modorától. - Lám, az én lovasom célba futott! Jó estét, Morcerf úr.

Annyira ura volt magának, hogy arca a legtökéletesebb barátságot fejezte ki.

Morrelnek csak akkor jutott eszébe, milyen levelet kapott a vicomte-tól. A levélben minden magyarázat nélkül arra kérte, hogy jöjjön el az Operába. És megértette, hogy valami rettenetes dolog van készülőben.

- Nem azért jöttünk ide, hogy képmutató udvariaskodásokkal vagy álbarátsággal halmozzuk el egymást - jegyezte meg a fiatalember. - Azért jöttünk, hogy magyarázatot kérjünk, gróf úr.

A fiatalember remegő hangja alig tudott előtörni összeszorított foga közül.

- Magyarázatot? Az Operában? - felelte a gróf olyan nyugalommal és olyan átható tekintettel, mint aki mindig tud uralkodni önmagán. - Akármilyen kevéssé ismerem is a párizsi szokásokat, azt nem hittem volna, uram, hogy ezen a helyen szoktak magyarázatot kérni.

- De ha egyesek elrejtőznek otthonukban - jegyezte meg Albert -, ha nem lehet behatolni hozzájuk, hol azzal az ürüggyel, hogy fürödnek, hol asztalnál ülnek vagy alusznak, akkor azt a helyet kell megragadni, ahol éppen találkozni lehet velük.

- No, énvelem nem valami nehéz találkozni - jelentette ki Monte Cristo -, mert még tegnap, uram, ha nem csal az emlékezetem, az én vendégem volt.

- Tegnap, uram - mondta a fiatalember egészen összezavarodva -, valóban az ön vendége voltam, mert nem tudtam, kicsoda ön.

E szavakat olyan emelt hangon mondta Albert, hogy a szomszéd páholyokban ülők és a folyosón sétálgatók is meghallhassák. A páholyokban hátra is fordultak, a folyosón sétálgatók pedig megálltak Beauchamp és Château-Renaud mögött e szóváltás hallatára.

- Honnan jön ön, uram? - kérdezte Monte Cristo, a legkisebb látható felindulás nélkül. - Mintha nem volna egészen eszénél.

- Mivel megértem az ön álnokságát, uram, és meg tudom értetni önnel, hogy bosszút akarok állni, talán mégis eléggé eszemnél vagyok - mondta Albert dühösen.

- Uram, egyáltalában nem értem önt - ellenkezett Monte Cristo -, de ha érteném is, ön mindenesetre túlságosan hangosan beszél. Én itt itthon vagyok, uram, és csupán nekem van jogom emeltebb hangon beszélni. Távozzék, uram! - Monte Cristo csodálatosan parancsoló mozdulattal mutatott ajtót Albert-nek.

- Ohó, tudom ám a módját, hogy mivel lehet önt kimozdítani innen! - folytatta Albert, és görcsösen szorongatta kesztyűjét, ami nem kerülte el a gróf figyelmét.

- Helyes, helyes! - mondta egykedvűen Monte Cristo. - Ön mindenképpen össze akar tűzni velem, uram, azt már látom. De fogadjon el egy tanácsot tőlem, vicomte, és ne feledje el: nagyon rossz szokás lármát csapni, amikor párbajra hív valakit. Egyeseknek nem tesz jót a nagy zaj, Morcerf úr.

E név hallatára a csodálkozás moraja futott végig a jelenet hallgatóin. Az este óta a Morcerf név szájról szájra járt.

Albert elsőnek és mindenkinél jobban megértette a célzást, és olyan mozdulatot tett, mint aki a gróf arcába akarja dobni a kesztyűjét. De Morrel megragadta a csuklóját, Beauchamp és Château-Renaud hátulról tartották vissza, mivel attól féltek, hogy a jelenet túllő a célon.

Monte Cristo azonban fel sem állt, előrehajolt a székén, és csak a kezét nyújtotta ki. Kiragadta a fiatalember görcsösen összeszorított ujjai közül az izzadt és összegyűrt kesztyűt:

- Uram - mondta félelmes hangon -, úgy veszem, mintha ide dobta volna kesztyűjét, és golyóra csavarva fogom önnek visszaküldeni. Most pedig távozzék innen, vagy inasaimmal dobatom ki.

Albert vérben forgó szemmel, tántorogva, riadtan hátrált két lépést.

Morrel felhasználta az alkalmat, és gyorsan becsukta az ajtót.

Monte Cristo ismét kezébe vette messzelátóját, és úgy nézelődött mindenfelé, mintha semmi különös sem történt volna.

Ércből volt a szíve és márványból az arca. Morrel a gróf füléhez hajolt:

- Mit vétett ellene? - kérdezte.

- Én? Semmit, legalábbis személyesen semmit - válaszolta Monte Cristo.

- Márpedig ezt a furcsa jelenetet mégiscsak előidézte valami!

- Morcerf gróf kalandja hozta ki ennyire a sodrából a szerencsétlen fiatalembert.

- Részese ön ennek a leleplezésnek?

- A kamarát Haydée világosította fel Morcerf árulásáról.

- Hallottam róla - mondta Morrel -, de nem akartam hinni, hogy valóban Ali pasa leánya az a görög rabszolganő, akit itt, ebben a páholyban önnel együtt láttam.

- Márpedig ez az igazság.

- Ó, istenem! - mondta Morrel. - Most már mindent értek, az előbb itt lejátszódott jelenet előre ki volt tervezve.

- Hogyhogy?

- Albert írt nekem, hogy legyek estére az Operában. Bizonyára azt akarta, hogy tanúja legyek a sértésnek.

- Ez valószínű - jelentette ki Monte Cristo rendíthetetlen nyugalmával.

- És most mit csinál vele?

- Kivel?

- Albert-rel.

- Albert-rel? - folytatta Monte Cristo ugyanazon a hangon. - Hogy mit csinálok, Maximilien? Holnap reggel tíz óra előtt megölöm, olyan igaz, mint az, hogy ön itt áll, és megszorítom a kezét. Hát ezt csinálom vele.

Most Morrel ragadta meg mindkét kezével Monte Cristo kezét, és megborzongott, mikor érezte, hogy az milyen hideg.

- Ó, gróf - mondta -, annyira szereti az apja!

- Hagyjuk az ilyesmit! - válaszolta emeltebb hangon Monte Cristo, és először látszott rajta, hogy haragszik. - Hadd szenvedjen!

Morrel megdöbbenten engedte el a gróf kezét.

- Gróf! Gróf! - mondta.

- Kedves Maximilien - szakította félbe Monte Cristo -, hallgassa csak, milyen elragadóan énekli Duprez ezt az áriát:

Ó, Mathilde! Lelkem bálványa…

- Látja, Duprezt én fedeztem fel Nápolyban, és én tapsoltam neki először! Bravó! Bravó!

Morrel megértette, hogy itt hiába beszélne, és várt.

A függöny, amelyet éppen akkor húztak fel, amikor Albert jelenete bevégződött, most ismét legördült. Kopogtak az ajtón.

- Tessék! - felelte Monte Cristo anélkül, hogy hangja a legkisebb izgalmat is elárulta volna.

Beauchamp lépett be.

- Jó estét, Beauchamp úr - fogadta Monte Cristo, mintha az este folyamán még nem látta volna. - Foglaljon helyet.

Beauchamp köszönt és leült.

- Uram - fordult Monte Cristóhoz -, mint láthatta, az imént együtt voltam itt Morcerf úrral.

- Ami annyit jelent - folytatta Monte Cristo nevetve -, hogy valószínűleg együtt vacsoráztak valahol. Nagyon jólesik látnom, Beauchamp úr, hogy ön józanabb, mint a barátja.

- Uram - mondta Beauchamp -, belátom, hogy helytelen volt, hogy Albert elragadtatta magát, és saját felelősségemre kérem szíves elnézését. És most, hogy már bocsánatot kértem, tetszik érteni, a magam számára, meg akarom mondani, gróf úr, sokkal inkább úriembernek tartom önt, semhogy visszautasítaná, hogy magyarázatot adjon arról, milyen szálak fűzik a janinai esethez, és még néhány szót szeretnék mondani a fiatal görög hölgyről is.

Monte Cristo szája és szeme mozdulatával csendet parancsolt.

- Ejnye no! - mondta nevetve. - Minden reményem szertefoszlott.

- Hogy érti ezt? - kérdezte Beauchamp.

- Eddig kétségtelenül mindig valami rendkívüli embernek a hírét költötték rólam: önök szerint egy Lara, egy Manfréd, egy lord Ruthwen vagyok. Majd, mikor ezen a nézeten túl voltak, elvetették ezt az alakot, és énbelőlem egészen közönséges ember lett. Azt akarják, hogy hétköznapi, szürke személyiség legyek. Végül pedig magyarázatot kérnek tőlem. Ej no! Beauchamp úr, ne tréfáljunk!

- Márpedig vannak olyan körülmények - folytatta Beauchamp gőgösen -, amikor a becsület azt parancsolja...

- Beauchamp úr - szakította félbe a különös ember -, Monte Cristo gróf úrnak egyedül csak Monte Cristo gróf úr parancsol. Így hát, nagyon kérem, ne beszéljünk erről többet. Azt teszem, amit jónak látok, Beauchamp úr, és higgye el, az mindig helyénvaló is.

- Uram - válaszolta a fiatalember -, ilyen aprópénzzel nem lehet becsületes embereket kifizetni. A becsületet meg is kell védeni.

- Uram, magam vagyok az élő védelmező - jelentette ki Monte Cristo hidegvérrel, de a szeme fenyegető villámokat szórt. - Albertnek is, nekem is vér folyik az ereinkben, és mindkettőnknek kedvünk van kiontani azt a vért. Ezt a választ vigye meg a vicomtenak, és mondja meg, hogy holnap reggel tíz óra előtt tudni fogom, milyen színű a vére.

- Nekem tehát nem marad más tennivalóm, mint megállapítani a párbaj feltételeit.

- Az nekem teljesen mindegy, uram - jelentette ki Monte Cristo. - De az ilyen semmiség miatt kár volt engem itt az előadáson megzavarni. Franciaországban karddal vagy pisztollyal verekednek. A gyarmatokon karabélyt vesznek elő. Arábiában tőrrel dolgoznak. Mondja meg megbízójának, hogy

noha én vagyok a sértett fél, a végletekig viszem különcködésemet, és átengedem neki a fegyvernem megválasztását. Vita nélkül, ellentmondás nélkül mindenbe beleegyezem. Mindenbe, értette? Mindenbe, még a sorshúzásba is, ami pedig ostoba találmány. Én azonban nem hátrálok meg semmitől, biztos vagyok a győzelemben.

- Biztos a győzelmében! - ismételte Beauchamp, és megdöbbenten bámult a grófra.

- No, természetesen - mondotta Monte Cristo, és könnyedén vállat vont. - Máskülönben meg sem verekednék Morcerf úrral. Megölöm, ennek meg kell lennie, és meg is lesz. Csak arra kérem, hogy ma este a lakásomon mondja meg a pontos órát és a fegyvernemet. Nem szeretek senkit sem várakoztatni.

- Pisztolyt választunk, a párbaj ideje reggel nyolc óra a vincennes-i erdőben - mondta Beauchamp kissé kiesve szerepéből, mert nem tudta, elbizakodott szájhőssel vagy valami természetfölötti lénnyel áll-e szemben.

- Rendben van, uram - felelte Monte Cristo. - Most, hogy már mindenben megállapodtunk, engedje meg, hadd figyeljem az előadást, és mondja meg Albert barátjának, hogy ma este már ne jöjjön el hozzám: az efféle ízléstelen durvaság egészen fölösleges. Menjen csak nyugodtan haza, és aludja ki magát.

Beauchamp azt se tudta, hová legyen a csodálkozástól, és távozott.

- Most pedig - mondotta Monte Cristo Morrelhez fordulva - számíthatok önre, ugye?

- Nagyon természetes - válaszolta Morrel -, csak rendelkezzék velem, gróf. Hanem...

- No, mi az?

- Fontosnak tartom, gróf, hogy tudomásom legyen a valódi okról...

- Ez annyit jelent, hogy visszautasít?

- Szó sincs róla.

- A valódi ok, Morrel? - ismételte a gróf. - Ez a fiatalember vakon botorkál előre, és maga sem tudja a valódi okot. A valódi okot csak ketten tudjuk, én meg az Isten. De becsületszavamra mondom, Morrel, hogy Isten mellettünk áll ebben az ügyben.

- Ez nekem elég, gróf - válaszolta Morrel. - Ki lesz a másik segédje?

- Nem ismerek Párizsban mást, akit kitüntetnék ilyen kéréssel, mint önt, Morrel, és sógorát, Emmanuelt. Gondolja, hogy Emmanuel megteszi nekem ezt a szívességet?

- Felelek érte, csakúgy, mint magamért, gróf.

- Rendben van! Másra nincs is szükségem. Holnap reggel hét órakor nálam lesznek, ugye?

- Ott leszünk.

- Csitt! Felmegy a függöny, most már hallgassunk. Ebből az operából nem szeretek egy taktust sem elveszíteni. Olyan bűbájos zene ez a *Tell Vilmos!*

12

Az éjszaka

Monte Cristo úr szokása szerint végigvárta, míg Duprez elénekli híres *Kövess engem!* kezdetű áriáját, és csak akkor állt fel és távozott.

A kapuban Morrel megismételte ígéretét, hogy másnap reggel pontban hét órára Emmanuellel együtt nála lesz. Aztán Monte Cristo nyugodtan és mosolyogva szállt be kocsijába. Öt perccel később már otthon is volt. Nem ismerte a grófot az, akit megtévesztett volna a hang, amellyel Alinak odaszólt, mikor belépett:

- Ali, az elefántcsontagyú pisztolyaimat!

Ali behozta gazdájának a fegyvereket tokostul, a gróf pedig annyi gondossággal vizsgálta meg fegyvereit, ami egészen természetes az olyan embernél, aki egy darabka vasra és ólomra bízza az életét. Egészen különleges pisztolyok voltak ezek, Monte Cristo egyenesen azért csináltatta őket, hogy otthon célba lőjön velük. A lövéshez elég volt egy gyutacs, és még a szomszéd szobából sem lehetett meghallani, hogy a gróf lövöldözésben gyakorolja magát.

Már éppen kezébe vette az egyik pisztolyt, és egy kis bádoglemezen a célpontot kereste, mikor nyílt az ajtó, és belépett Baptistin.

De még mielőtt a komornyik megszólalhatott volna, a nyitva maradt ajtón keresztül a gróf meg-pillantott egy sűrűn lefátyolozott női alakot a szomszédos szoba félhomályában. A nő követte Baptistint.

Az asszony is észrevette őt pisztollyal a kezében, meglátta az asztalon levő két kardot is és berohant.

Baptistin a szemével kérdezte meg gazdáját. A gróf intett, mire Baptistin távozott, és becsukta az ajtót maga mögött.

- Kicsoda ön, asszonyom? - kérdezte a gróf a lefátyolozott nőtől.

Az ismeretlen asszony körülnézett, mintha meg akarna győződni róla, hogy valóban egyedül vannak-e, aztán úgy hajolt meg, mintha le akarna térdelni, könyörögve tette össze a kezét, és kétségbeesett hangon szólalt meg:

- Edmond - mondta -, ne ölje meg a fiamat!

A gróf hátrált egy lépést, halkan felkiáltott, és kiejtette kezéből a pisztolyt.

- Milyen nevet ejtett ki, Morcerf grófné? - kérdezte.

- Az önét! - kiáltotta az asszony, és felhajtotta fátyolát. - Az önét, amelyet egyes-egyedül csak én nem felejtettem el talán. Edmond, most nem Morcerf grófné jött el önhöz, hanem Mercédès.

- Mercédès meghalt, asszonyom - válaszolta Monte Cristo -, és senki mást nem ismerek ezen a néven.

- Mercédès él, uram, és Mercédès emlékezik, mert senki más nem ismerte fel önt, uram, csak ő, amint meglátta, azonnal, sőt még látnia sem kellett, ráismert a hangjára, Edmond, az első szavára. És azóta követi önt lépésről lépésre, őrzi önt, fél öntől, s neki nem is kellett kutatnia, kinek a karja sújtott le Morcerf úrra.

- Úgy gondolja, hogy Fernand-ra, asszonyom - folytatta Monte Cristo keserű gúnnyal. - Ha már egyszer felidézzük a régi neveket, idézzük fel valamennyit.

És Monte Cristo olyan gyűlölettel ejtette ki Fernand nevét, hogy hallatára Mercédès egész testében megborzongott.

- Látja, hogy nem csalódtam, Edmond! - kiáltott fel Mercédès. - És jó okom volt rá, hogy azért könyörögjek: kímélje meg fiam életét!

- Ugyan ki mondta önnek, asszonyom, hogy bántani akarom a fiát?

- Istenem, senki! De az anya lelke mindent megérez. Kitaláltam, Ma este utána mentem az Operába, és egy földszinti páholyban elrejtőzve mindent láttam.

- Hát ha mindent látott, asszonyom, akkor azt is látta, hogy Fernand fia engem nyilvánosan megsértett - jelentette ki Monte Cristo félelmes nyugalommal.

- Ó, irgalom!

- Látta - folytatta a gróf -, hogy még a kesztyűjét is az arcomba vágta volna, ha egy barátom, Morrel úr, le nem fogja a kezét.

- Hallgasson meg. A fiam is megsejtette, hogy ki ön, és önnek tulajdonítja mindazt a szerencsétlenséget, amely az apját sújtotta.

- Asszonyom - felelte Monte Cristo -, ön összetéveszti a fogalmakat. Ezek nem szerencsétlenségek, hanem mindez büntetés. Nem én sújtottam le Morcerf úrra, hanem a Gondviselés büntetése érte el.

- És miért lép ön a Gondviselés helyébe? - kiáltott fel Mercédès. - Miért emlékezik ön, ha a Gondviselés már feledett? Mit érdekli önt, Edmond, Janina és vezírje? Mit vétett önnek Fernand Mondego azzal, hogy elárulta Ali Tepelentit?

- Igaza van, asszonyom - válaszolta Monte Cristo -, hiszen ez csak a francia kapitánynak és Vasziliki leányának a dolga. Igaza van, ehhez semmi közöm, és ha megesküdtem, hogy bosszút állok, az nem a francia kapitányra, nem is Morcerf grófra, hanem Fernand-ra, a halászra, a katalán Mercédès férjére vonatkozott.

- Jaj, uram! - kiáltott fel a grófné. - Milyen szörnyű bosszú ez azért a hibáért, amelybe a végzet taszított! Mert a bűnös én vagyok, Edmond, és ha valóban bosszút akar állni, itt vagyok! Én nem bírtam elviselni távollétében rettenetes magányomat.

- De hát miért voltam én távol? - kiáltott fel Monte Cristo. - És miért volt ön olyan magára hagyatott?

- Mert önt letartóztatták, Edmond, és börtönbe hurcolták.

- És miért tartóztattak le? Miért hurcoltak börtönbe?

- Azt én nem tudom - mondta Mercédès.

- Persze, nem tudja, asszonyom, legalábbis remélem, hogy nem tudja. Nohát, majd én megmondom. Azért tartóztattak le és hurcoltak börtönbe, mivel a Réserve lugasában, az esküvőnket megelőző estén, egy Danglars nevezetű ember megírta ezt a levelet, amelyet Fernand, a halász, saját kezűleg adott postára.

Ezzel Monte Cristo az íróasztalhoz lépett, kihúzta az egyik fiókját, elővett egy színehagyott papírlapot, amelyen a tinta már rozsdaszínűvé vált, és átnyújtotta Mercédèsnek.

Danglars levele volt az, amelyet a királyi ügyésznek írt, és amelyet Monte Cristo grófja a Thomson és French cég megbízottjának álruhájában elcsent Edmond Dantès iratcsomójából aznap, amikor Boville úrnak a kétszázezer frankot kifizette.

Mercédès iszonyodva olvasta a következő sorokat:

A trón és a vallás egyik híve értesíti a királyi ügyész urat, hogy a Pharaon hajó Edmond Dantès nevű másodtisztje ma reggel megérkezett Szmirnából, mintán hajójával kikötött Nápolyban és Porto Ferrajón. A nevezettet Murat bízta meg, hogy levelet adjon át a bitorlónak, a bitorló pedig egy másik levelet küldött vele a párizsi bonapartista bizottság számára.

Bűnének bizonyítéka nyomban meglesz letartóztatása után, mert ez a levél vagy nála, vagy apjánál, vagy pedig a Pharaon hajón levő fülkéjében található.

- Jaj, istenem! - tört ki Mercédèsből, és végigsimította verejtékező homlokát. - Ezt a levelet...

- Kétszázezer frankért vettem meg, asszonyom - jelentette ki Monte Cristo. - De még nem is volt drága, hiszen ma ezzel igazolhatom magam ön előtt.

- És ennek a levélnek mi volt a következménye?

- Tudja jól, asszonyom, letartóztattak. De azt már nem tudja, asszonyom, hogy ez a rabság mennyi ideig tartott. Azt nem tudja, hogy tizennégy esztendeig voltam bezárva If várának egyik börtönében, egynegyed mérföldnyire öntől. Azt nem tudja, hogy e tizennégy év minden napján, csakúgy, mint első nap, újra és újra esküvel fogadtam, hogy bosszút állok, pedig nem tudtam, hogy ön feleségül ment Fernand-hoz, árulómhoz, s nem tudtam azt sem, hogy apám éhen halt!

- Irgalmas Isten! - kiáltott fel Mercédès és megtántorodott.

- De megtudtam mindent mikor tizennégy esztendei raboskodás után kikerültem a börtönből, és esküvéssel fogadtam meg az élő Mercédèsre és megholt apámra, hogy bosszút állok Fernand-on, és... bosszút is állok.

- Bizonyos ön abban, hogy a szerencsétlen Fernand követte ezt el?

- Lelkem üdvösségére mondom, asszonyom, úgy történt, ahogy elmondtam. De egyébként ez sem sokkal gyűlöletesebb, mint az, ha valaki, akit a franciák maguk közé fogadtak, az angolokhoz pártol, s hogy valaki, aki spanyolnak született, a spanyolok ellen harcol, mint Ali zsoldosa elárulja és meggyilkolja Alit. Ilyen tettekhez képest eltörpül ez a levél! Hiszen csak gáláns cselszövényről van szó, és bevallom, hogy megértem, ha megbocsát neki az az asszony, aki a felesége lett, amelyet azonban nem bocsát meg soha szerelmese, aki nőül akarta venni. A franciák nem bosszulták meg az árulót, a spanyolok nem lőtték le az árulót, a sírjában pihenő Ali futni hagyta az árulót. De én, akit elárult, megölt és sírba vetett, Isten segítségével kijutottam a sírból, és tartozom Istennek azzal, hogy bosszút álljak. Azért küldött engem ide, és most itt vagyok.

A szegény asszony kezébe rejtette arcát, lába megingott, és térdre roskadt.

- Bocsásson meg, Edmond - mondta -, bocsásson meg énérettem, hiszen még most is szeretem önt!

A hitvesi méltóságot elsöpörte a szerető nő és az anya szenvedélye. Homlokával csaknem a szőnyeget érintette.

A gróf odaugrott hozzá és felemelte.

Mercédès egy karosszékben ülve, könnyein át jól megnézte Monte Cristo sápadt arcát, amelyen a fájdalom és a gyűlölet fenyegető kifejezése tükröződött.

- Hogy ne tiporjam el ezt az átkozott fajzatot! - mormogta. - Hogy ne engedelmeskedjem Istennek, aki rám bízta a büntetést! Lehetetlen, asszonyom lehetetlen!

- Edmond - mondta a szegény anya, aki minden eszközét latba vetette -, istenem, ha én Edmond-nak hívom, miért nem szólít Mercédèsnek?

- Mercédès - ismételte Monte Cristo -, Mercédès! Hát igen, igaza van, még most is kedves nekem ez a név, és bizony hosszú idő óta most először hagyja el ajkamat. Ó, Mercédès, az ön nevét a fájdalom sóhajával, a szenvedés hörgésével és a kétségbeesés jajszavával ejtettem ki. Ezt a nevet mondogattam a hidegtől dermedten börtönöm szalmáján kuporogva. Ezt ismételgettem, mikor a hőség kínozott, és a börtön kőlapján hemperegtem. Bosszút kell állnom Mercédès, mert tizennégy esztendeig szenvedtem, tizennégy esztendeig sírtam, átkozódtam. És bizony azt mondom, Mercédès, bosszút kell állnom!

A gróf remegett a gondolattól, hogy végül is enged majd a hajdan imádott nő könyörgéseinek, és gyűlöletéhez segítségül hívta emlékeit.

- Bosszulja hát meg magát, Edmond! - kiáltott a szegény anya. - De a bűnösökön álljon bosszút. Sújtson hát engem, sújtsa őt, de ne álljon bosszút a fiamon!

- Meg van írva a Szentírásban - válaszolta Monte Cristo -. „Megbüntetem az atyák vétkét a fiakban harmad- és negyedíziglen.” Ha egyszer Isten a prófétának ekként sugalmazta, miért lennék én jobb, mint Isten?

- Mivel Istené az idő és az örökkévalóság, s az emberek ezzel nem rendelkeznek.

Monte Cristo nagyot sóhajtott. Ez a sóhaj hörögve szakadt fel torkán, és két kezével markolt bele sűrű hajába:

- Edmond - folytatta Mercédès, és a gróf felé nyújtotta karját - Edmond, mióta csak ismerem, mindig imádtam önt, és tiszteletben tartottam emlékét. Edmond, barátom, ne kényszerítsen arra, hogy elhomályosítsam nemes és tiszta képét, amely szívem tükrében kiolthatatlanul ragyog. Edmond, ha tudná, mennyit könyörögtem Istenhez önért, míg csak abban reménykedtem, hogy életben van, de azután holtnak véltem, fájdalom, halottnak. Azt hittem, hogy holttestét valami sötét torony mélyébe temették. Azt is hittem, hogy tetemét ledobták az örvénylő habokba, ahová a börtönőrök a rabokat temetni szokták. És sírtam! Mi mást is tehettem volna én önért, Edmond, mint imádkoztam és sírtam? Hallgasson rám: tíz év óta minden áldott éjjel ugyanaz volt az álmom. Mintha azt mondták volna, hogy ön szökni akar, hogy elfoglalta egy másik rab helyét, hogy egy halott helyére csúszott be egy zsákba, és If várának magasából az élő testet hajították le. A valóságot csak a sziklákra zuhantában kitörő sikoltása fedte fel a temetkezőknek, akik hóhérai lettek, Edmond! A fiam életére esküszöm, akiért könyörgök, Edmond, tíz esztendőn keresztül minden éjjel láttam azokat az embereket, akik egy alaktalan és ismeretlen testet vetettek le egy szikla tetejéről. Tíz álló esztendő óta minden éjjel hallom azt az irtózatos kiáltást, amelyre mindannyiszor remegve és borzongva ébredtem fel. És bizony én is, én is sokat, nagyon sokat szenvedtem, Edmond, higgyen nekem, bármilyen bűnös voltam is akkor!

- Érezte, mit jelent az, hogy míg ön távol van, az édesapja meghal? - kiáltott fel Monte Cristo a hajába markolt. - Látta az imádott nőt a vetélytárs oldalán élni, míg ön az örvény mélyén hörög?...

- Nem - szakította félbe Mercédès. - De láttam, hogy az, akit mindenkinél jobban szerettem, a fiamat akarja megölni!

Mercédès ezeket a szavakat olyan fájdalmasan, olyan kétségbeesetten ejtette ki, hogy e szavakra a gróf torkát a zokogás fojtogatta.

Az oroszlán megszelídült. A bosszúállót legyőzték.

- Mit kíván? - kérdezte. - Hogy a fia életben maradjon? Helyes. Életben marad.

Mercédès felsikoltott, mire Monte Cristo szemében két könnycsepp csillant meg. E két könnycsepp azonban hamarosan el is tűnt, mert bizonyára Isten küldte értük angyalait, hiszen ezek a könnycseppek drágábbak voltak az Úr szemében, mint Guzarata és Ophir minden igazgyöngye.

- Ó! - kiáltott Mercédès, megragadta a gróf kezét, és ajkához emelte. - Köszönöm, köszönöm, Edmond! Olyan vagy valóban, amilyennek mindig álmodtalak, amilyennek szerettelek, most már megmondhatom.

- Ez annál jobb - válaszolta Monte Cristo -, mert a szegény Edmond-t nem soká szeretheti már. A halál visszatér a sírba, a kísértet eltűnik az éjszakában.

- Mit beszél, Edmond?

- Azt mondom, mivel ön így akarja, Mercédès, meg kell halnom.

- Meghalni? Ugyan ki mondta ezt? Ki beszél itt halálról? Honnan veszi ezt a gondolatot?

- Csak nem tételezi fel, hogy ha nyilvánosan megsértettek, egy egész nézőtér szeme láttára, az ön és fia barátainak jelenlétében, mikor párbajra hívott ki egy gyermek, az diadalként kérkedhessen az én bocsánatommal? Csak nem tételezi fel, mondom, hogy akár egy percig is kedvem volna így élni? Ön után magamat szeretem a legjobban, Mercédès, vagyis a méltóságomat, vagyis azt az erőt, ami sokak fölé emelt. Ez az erő volt az életem. Ezt ön egyetlen szóval kettétöri. Meg kell halnom.

- Annak a párbajnak nem szabad megtörténnie, Edmond, ha egyszer megbocsátott.

- Meg fog történni, asszonyom - jelentette ki ünnepélyesen Monte Cristo -, csakhogy a föld nem az ön fia vérét fogja beinni, hanem az én vérem ömlik ki.

Mercédès felsikoltott, és Monte Cristóhoz rohant, de hirtelen megállt.

- Edmond - mondta -, van Isten az égben, ha egyszer ön életben van, ha viszontláthattam önt, és én szívem minden dobbanásával bízom benne. Míg az ön segítségét várom, addig is megbízom az ön adott szavában. Azt ígérte, hogy fiam élni fog. És ugye élni is fog?

- Igen. Élni fog, asszonyom - válaszolta Monte Cristo, és nem győzött rajta csodálkozni, hogy Mercédès ilyen könnyedén, minden meglepetés nélkül fogadja hősies önfeláldozását.

Mercédès kezét nyújtotta a grófnak.

- Edmond - mondta, és a szeme könnybe lábadt, amint felnézett arra, akihez szavait intézte -, milyen szép, milyen nemes cselekedet, amit véghezvisz, milyen fenséges dolog, hogy megesett a szíve egy szegény asszonyon, aki minden reménység nélkül jött el önhöz. Fájdalom, a gondok jobban itthagyták nyomukat az arcomon, mint az évek, s az én Edmond-omat már nem tudom egy mosolyra, egy tekintetre sem emlékeztetni, pedig ezt a Mercédèst valaha órákon keresztül el tudta nézegetni. Higgyen nekem, Edmond, már elmondtam, bizony én is igen sokat szenvedtem. Újra elmondom, milyen szomorú dolog örömtelenül, minden reménység nélkül leélni az életet... De mindez azt bizonyítja, hogy életünk nem ér véget itt a földön. Nem, itt még nem végződik be minden, érzem abból, ami szívemet eltölti. Ó, Edmond, újra meg újra elmondom, milyen szép, milyen nagy, milyen fenséges dolog, hogy így megbocsátott nekem!

- Most ezt mondja, Mercédès. Hátha még tudná, milyen óriási az én áldozatom? Képzelje csak el, hogy a legfőbb Lény, mikor megteremtette a világot, termékennyé tette a káoszt, csak azért állapodott volna meg a teremtés harmadrészénél, hogy egy angyal arcáról letörülje azokat a könnyeket, amelyeket majd bűneink fakasztanak halhatatlan szemében, képzelje, hogy mikor már mindent elkészített, mindent megformált, mindent termékennyé tett, akkor Isten abban a pillanatban, amikor gyönyörködhetett volna művében, ehelyett kioltotta volna a napot, és lábával visszataszította volna az egész mindenséget az örök éjszakába, s ekkor lesz némi sejtelme... vagy nem, nem, még akkor sem lesz fogalma arról, hogy mit veszítek én azzal, ha most befejezem az életemet.

Mercédès olyan tekintettel nézte a grófot, amely csodálatot, hódolatot és hálát fejezett ki.

Monte Cristo forró kezére támasztotta homlokát, mintha homloka már nem bírná el gondolatainak súlyos terhét.

- Edmond - mondta Mercédès -, már csak egyetlen szavam volna önhöz.

A gróf keserűen mosolygott.

- Edmond - folytatta az asszony -, meglátja, hogy ha a homlokom már nem is sima, ha a szemem nem csillog úgy, mint régen, ha egész szépségem elhervadt, hogy ha végül is Mercédès egész külseje nem a régi már, a szíve mégis ugyanaz!... Isten vele hát, Edmond... Már semmit sem kérek Istentől... Éppolyan nagynak és nemesnek láttam önt viszont, mint amilyen hajdan volt. Isten vele, Edmond... Isten vele, és hálás köszönet!

A gróf azonban nem válaszolt.

Mercédès kinyitotta a dolgozószoba ajtaját, és már el is tűnt, mielőtt még a gróf magához tért volna fájó és mélységes álmodozásából, amelybe az elveszített bosszú tudata kergette.

Az Invalidusok toronyórája éppen egy órát ütött, mikor Morcerfné kocsija végiggördült a Champs-Élysées kövezetén, s ez a zaj magához térítette Monte Cristo grófját.

- Esztelen vagyok - mormogta -, hiszen akkor, amikor elszántam magam a bosszúra, ki kellett volna tépnem a szívemet!

13

A párbaj

Mercédès távozása után Monte Cristo lelkében minden elsötétedett. Körülötte és bensejében egyaránt megállt minden gondolat.

Határozott, erős szelleme szinte elszunnyadt, mint ahogy a test elpihen valami nagy fáradtság nyomán.

„Mi az? - tűnődött, mialatt a lámpa meg a gyertyák szomorúan pislogtak, és a szolgák türelmetlenül várakoztak az előszobában. - Mi az? Az az épület, amelyet olyan lassan készítettem elő, annyi bajjal és gonddal építettem fel, egyetlen csapásra összedőlne, egyetlen szóra, egyetlen fuvallatra? Hát az az én, amelyről azt hittem, hogy valami, az az én, amelyre olyan büszke voltam, az az én, amelyet olyan kicsinynek láttam If várának börtönében, amelyet ismét olyan hatalmassá tudtam tenni, holnapra egy marék hamuvá lesz? Bizony, nem a test halála rettent vissza, hiszen az éltető elem pusztulása csak nyugalmat jelent, ahol minden megpihen, amire minden szerencsétlen vágyódik, az anyag nyugalma az, amelyet olyan régóta szomjaztam, amely elé indultam az éhség fájdalmas útján, mikor hirtelen felbukkant börtönömben Faria abbé. Mi a halál? Egy fokkal közelebb kerülök a nyugalomhoz, és talán kettővel közelebb a csendhez. Nem, nem a létet sajnálom én, hanem a lassan kitervelt és oly sok munkával felépített terveim rombedőltét. A Gondviselés tehát, amelyről azt hittem, hogy oltalmazza szándékomat, ellene volt inkább! Isten nem akarja hát, hogy beteljesüljön. Az a teher tehát, amelyet vállamon cipeltem, s amely csaknem olyan súlyos volt, mint a világ maga, s amelyről azt képzeltem, hogy végig kibírom, csak vágy volt, de nem volt hozzá erőm. Csak akartam, de nem volt hozzá hatalmam, és most, utam közepén, le kell tennem. Ó, tehát ismét fatalistává kell lennem, pedig tizennégy esztendei kétségbeesés és tízévi reménység istenfélővé tett.

Istenem, és mindez azért történt így, mert a szívem, amelyről azt hittem, hogy már halott, csak alélt volt, feléledt, megdobbant, s én engedtem e szívdobbanás fájdalmas érzésének, amely egy asszony hangjára kelt bennem életre!

És mégis - folytatta töprengését a gróf, és egyre jobban belemerült a rettenetes holnap sejtelmének örvényébe, amelyet Mercédès már el is fogadott -, de nem, az lehetetlen, hogy ez a nemes lelkű asszony csupa önzésből beleegyezzék abba, hogy engem megöljenek, engem, aki csupa erő és egészség vagyok! Lehetetlen, hogy az anyai szeretet, vagyis inkább az anyai önkívület idáig fajuljon! Vannak erények, amelyek bűnné válnak, ha túlzásba viszik őket. Nem, bizonyára valami regényes jelenetet talált ki, talán közénk veti magát, és az egész párbaj magasztosból nevetségessé válik.”

A gróf homlokát a büszkeség pirossága öntötte el.

„Nevetségessé - ismételte -, és engem tesz majd nevetségessé... Hogy én legyek nevetséges! Ugyan már! Akkor sokkal inkább meghalok.”

Megígérte Mercédèsnek, hogy megkíméli fia életét, s így reá nézve csak rossz fordulatot hozhat a holnap; majd így tűnődött: „Ostobaság, ostobaság, ostobaság! Puszta nagylelkűségből egy ifjú pisztolya elé álljak céltáblául! Sose fogja elhinni, hogy halálom öngyilkosság volt, márpedig tiszta emlékemnek tartozom ezzel... (Ez nem hiúság, Istenem, csak méltánylást érdemlő büszkeség!) Emlékem megérdemli, hogy mindenki megtudja: beleegyeztem, saját akaratomból történt, önszántamból történt, hogy már felemelt karom félúton megállt, és hogy ez a kar, amely olyan biztosan védett meg mások ellen, most reám magamra fog lesújtani. Meg kell lennie, hát meglesz.”

Tollat ragadott, és kivett egy iratot íróasztala titkos fiókjából. Ez az irat végrendelete volt, amelyet Párizsba érkezte után készített, és amelyhez most záradékot fűzött, hogy a kevéssé tisztánlátók kedvéért elmondja benne halála körülményeit.

- Istenem, a te dicsőségedre és a magam becsületére csinálom ezt - mondta, és az égre tekintett. - Már tíz esztendő óta úgy tekintem magam, Istenem, mint aki az isteni bosszút hajtom végre, és ne higgye

az a nyomorult Morcerf, Danglars és Villefort, hogy a véletlen szabadította meg őket ellenségüktől. Ellenkezőleg, hadd tudják meg, hogy a Gondviselés, amely már elrendelte, hogy meg kell bűnhődniük, egyedül az én puszta akaratomra másította meg elhatározását, hogy az a büntetés, amelyet idelent a földön elkerültek, igenis vár reájuk a másvilágon, és az örökkévalóságban sor kerül reá.

Mialatt ilyen módon hánykolódott e komor bizonytalanságban, mint valami rossz álomban, amelyből a fájdalom ébreszti fel, a hajnal már felderengett az ablakon, és megvilágította a halványkék papírlapot, amelyre éppen leírta a Gondviselés fenséges akaratát.

Hajnali öt óra volt.

Hirtelen könnyű nesz ütötte meg a fülét. Azt hitte, hogy valami elfojtott sóhajtást hallott. Hátrafordult, körülnézett, de nem látott senkit.

Csakhogy a halk nesz eléggé tisztán megismétlődött, s így a kétség bizonyossággá változott.

A gróf most felállt, csendesen kinyitotta a szalon ajtaját, és egy karosszékben, lecsüngő karral, megpillantotta Haydée-t. Gyönyörű arca halálsápadt volt és hátrahanyatlott. A fiatal lány keresztben feküdt az ajtó előtt, úgyhogy a gróf nem léphetett ki anélkül, hogy meg ne látta volna, habár az ifjúság álma meglepte a hosszú virrasztástól kimerült fiatal teremtést.

Haydée az ajtónyílás zajára sem ébredt fel.

Monte Cristo gyöngéd szeretettel és sajnálkozva nézett rá.

- Mercédèsnek eszébe jutott a fia, és én megfeledkeztem a lányomról! - mondta.

Szomorúan rázta meg a fejét:

- Szegény Haydée! - mondta. - Látni akart, beszélni akart velem, félt valamitől, vagy talán ki is talált valamit... Ó, nem mehetek úgy el, hogy istenhozzádot ne mondjak neki, nem halhatok úgy meg, hogy valakinek a gondjaira ne bíznám.

Vigyázva visszaült a helyére, és hozzáfűzte a záradékhoz:

Maximilien Morrelnek, a szpáhikapitánynak, régi főnököm, Pierre Morrel marseille-i hajótulajdonos fiának húszmilliót hagyományozok, amelynek egy részét átadhatja nővérének, Julienek, és sógorának, Emmanuelnek, ha nem tart attól, hogy ilyen vagyonszaporodás megzavarhatná boldogságukat. Ez a húszmillió Monte Cristó-i barlangomban van elásva, amelynek titkát Bertuccio ismeri.

Ha Maximilien Morrelnek szabad még a szíve, és nőül akarná venni Haydée-t, a janinai pasának, Alinak a leányát, akit apai szeretettel neveltem, és aki engem gyermeki ragaszkodással szeret, ezzel teljesítené, ha nem is utolsó akaratomat, de utolsó vágyamat.

A jelen végrendelet már Haydée-t tette meg vagyonom többi részének örököséül. Ez a vagyon földekből, angliai, ausztriai és hollandiai járadékokból, különböző palotáimból és házaimból s a bennük levő ingóságokból áll, és a húszmillió s a szolgáimnak hagyott összegek levonásával is meghaladja a hatvanmilliót.

Éppen leírta ezt az utolsó sort, mikor a mögötte felhangzó sikoltásra kiejtette kezéből a tollat.

- Haydée - kérdezte -, hát te elolvastad?

A fiatal leányt valóban felébresztette a hajnal világossága, felkelt és könnyű lépteivel, amelyeket még a szőnyeg is tompított, nesztelenül a gróf háta mögé ment.

- Ó, uram! - mondta, és összetette a kezét. - Miért írsz rólam ebben az órában? Miért hagyod reám minden vagyonodat, jó uram? Hát el akarsz hagyni?

- Nagy útra készülök, drága angyalom - válaszolta a gróf bánatos arccal és végtelen szeretettel -, és ha valami baj érne...

Monte Cristo megállt.

- No és? - kérdezte a fiatal lány olyan határozottsággal, amelyet Monte Cristo eddig sosem látott nála, és amelynek hallatára megremegett.

- Nohát, ha baj találna érni - folytatta Monte Cristo -, azt akarom, hogy a kislányom boldog legyen.

Haydée a fejét rázta, és szomorúan mosolygott.

- A halálra gondolsz, jó uram? - kérdezte.

- Ez pedig üdvös gondolat, gyermekem, így mondják a bölcsek.

- Ha meghalsz, uram - mondta Haydée -, hagyd másokra a vagyonodat, mert ha meghalsz... nekem már semmire sem lesz szükségem.

Ezzel fogta a végrendeletet, és négyfelé szakította, úgy szórta le a szoba közepére. Azután ez a rabszolganőnek szokatlan energia annyira kimerítette, hogy most már nem álomba merülten, hanem ájultan zuhant végig a padlón.

Monte Cristo a lány fölé hajolt, és karjába vette. Amint elnézte ezt a szép, halvány arcot, e gyönyörű, lehunyt szempárt, e karcsú, élettelen testet, most először ötlött eszébe az a gondolat, hogy talán a lány másképpen szereti őt, mint ahogy gyermek az apját.

- Fájdalom! - mormogta csüggedten. - Talán még boldog is lehettem volna!

Átvitte Haydée-t a szobájába, s a még mindig eszméletlen lányt rábízta szolgálóira. Aztán visszatért dolgozószobájába, most alaposan magára zárta, és újra leírta a széttépett végrendeletet.

Alig végzett vele, a kapu alól kocsizörgés zaját hallotta meg. Az ablakhoz lépett, és a kocsiból Maximilient meg Emmanuelt látta kiszállni.

- Helyes - mondta -, itt az ideje!

Hármas pecséttel zárta le a végrendeletet.

Kisvártatva léptek zaja hallatszott be a szalonból, s ő maga ment ajtót nyitni. A küszöbön Morrel jelent meg.

Csaknem húsz perccel korábban érkezett a kitűzött időnél.

- Talán túlságosan korán is jöttem, gróf úr - mondta. - De őszintén bevallom, hogy egyetlen pillanatra sem hunytam le a szemem, és éppúgy volt vele az egész ház. Szükségem volt rá, hogy lássam, és az ön bátorságából merítsek erőt, és magamhoz térjek.

Monte Cristo nem tudott ellenállni az igaz szeretet e tanújelének, és nemcsak kezét nyújtotta a fiatalembernek, hanem gyöngéden meg is ölelte.

- Morrel - mondta meghatottan -, szép nap ez nekem, mert látom, hogy szeret. Jó napot, Emmanuel úr. Velem jönnek hát, Maximilien?

- Hát csak nem kételkedett benne? - felelte a fiatal kapitány.

- De ha esetleg nem nekem volna igazam...

- Nézze, gróf úr, én le nem vettem önről a szememet az egész kihívás alatt, egész éjszaka az ön magabiztosságára gondoltam, és arra, hogy az igazságnak az ön oldalán kell lennie, vagy egyáltalán semmi alapja annak, hogy emberi vonásokban olvasni lehet.

- De Morrel, Albert a barátja önnek.

- Felületes ismeretség, gróf.

- Hiszen akkor találkozott vele először, amikor velem.

- Az igaz, de látja, ha nem emlékeztetne rá, eszembe se jutna.

- Köszönöm, Morrel.

Azután csengetett.

- Fogd csak - mondta a belépő Alinak -, és küldd el a jegyzőmhöz. Ez a végrendeletem, Morrel. Majd halálom után megtudja, mit tartalmaz.

- Micsoda! - kiáltott fel Morrel. - Halála után?

- Ej, hát mindenre kell gondolni, kedves barátom! De mit csinált tegnap, mikor elváltunk egymástól?

- A Tortoni vendéglőben voltam, és ahogy előre reméltem, találkoztam Beauchamp-mal és Château-Renaud-val. Bevallom, beszélni akartam velük.

- Mi célja volt ennek, hiszen már mindent megbeszéltek?

- Nézze csak, gróf, ez nagyon komoly és kikerülhetetlen dolog.

- Kételkedett benne?

- Nem. A sértés nyilvánosan történt, és már mindenki beszél róla.

- Akkor hát?

- Meg akartam változtatni a fegyvernemet, és szerettem volna, ha a pisztoly helyébe kard kerül. A pisztoly vak ám.

- És sikerrel járt? - kérdezte Monte Cristo a reménynek egy halvány sugarával.

- Nem, hiszen tudják, hogy ön milyen remek kardvívó.

- Ej! Ugyan ki árulta el?

- A vívómesterek, akiket ön megvert.

- Így hát kudarcot vallott?

- Határozottan elutasították kérésemet.

- Morrel - mondta a gróf -, sose látott még engem pisztollyal lőni?

- Soha.

- Nohát, most van még időnk, nézzen ide.

Felemelte a pisztolyokat, amelyeket akkor ejtett le, amikor Mercédès belépett, és egy treff ászt tűzött a bádoglemezre, majd négy lövéssel sorban átlyukasztotta a treff négy sarkát.

Morrel minden találatnál elsápadt.

Megvizsgálta a golyókat is, amelyekkel Monte Cristo ezt a mutatványt végezte, és látta, hogy nem nagyobbak, mint az őzserét.

- Ijesztő - jegyezte meg. - Nézze csak, Emmanuel!

Aztán Monte Cristóhoz fordult.

- Gróf - mondta -, az isten szerelmére, meg ne ölje Albert-t! Anyja is van a szerencsétlennek.

- Az igaz - felelte Monte Cristo -, nekem pedig nincs.

E szavakat úgy mondta, hogy Morrel végigborzongott.

- Ön a sértett fél, gróf.

- Ez kétségtelen. S ez mit jelent?

- Azt jelenti, hogy ön lő először.

- Én lövök először?

- Ohó, ezt kikötöttem helyesebben kiverekedtem. Éppen elég engedményt adtunk ahhoz, hogy ezt megtegyék.

- Hány lépésről?

- Húsz lépésről.

A gróf ajka körül ijesztő mosoly játszott.

- Morrel - mondta -, el ne feledje azt, amit az imént látott.

- Nem is számítok másra - felelte a fiatalember -, csak arra, hogy ön izgatott lesz, és ez menti meg Albert életét.

- Én, izgatott? - csodálkozott Monte Cristo.

- Megmentheti még az ön nagylelkűsége is barátom. Mivel tudom, milyen biztos a dolgában, bátran megkérhetem valamire, ami nevetségesen hangzanék, ha másvalakinek mondanám.

- Éspedig?

- Lője át az egyik karját, sebesítse meg, de ne vegye el az életét.

- Még ezt hallgassa meg, Morrel - mondta a gróf - nincs rá szükség, hogy bárki is biztasson, hogy kíméljem meg a Morcerf úr életét. Előre megmondhatom, hogy Morcerf úr nyugodtan fog eltávozni két barátja társaságában, míg én...

- No és ön?

- Ó, ez más dolog, engem úgy fognak elvinni.

- Ugyan már! - kiáltott fel Maximilien magánkívül.

- Úgy lesz, ahogy bejelentem, kedves Morrel. Morcerf úr megöl engem.

Morrel egészen értetlenül bámult a grófra.

- Mi történt önnel tegnap este óta, gróf?

- Ugyanaz, ami Brutusszal történt, a philippi csata előestéjén: kísértetet láttam.

- És mit tett az a kísértet?

- Az a kísértet azt mondta, hogy már eleget éltem.

Maximilien és Emmanuel összenéztek.

Monte Cristo elővette az óráját.

- Induljunk - mondta -, hét óra öt perc, és a párbajnak pontban nyolc órakor kell megkezdődnie.

Befogott kocsi várakozott az udvaron. Monte Cristo és két segédje beszállt a kocsiba.

Monte Cristo a folyosón végighaladtában megállt egy ajtó előtt és hallgatózott. Maximilien és Emmanuel illendőségből kissé előbbre mentek, és úgy tetszett nekik, mintha az ajtó mögül zokogást hallanának, amelyre Monte Cristo sóhajtással felelt.

Pontban nyolc órakor a találkozás helyén voltak.

- Megérkeztünk - jegyezte meg Morrel, és kidugta fejét a kocsi ablakán. - És mi vagyunk az elsők.

- Bocsánatot kérek, uram - mondta Baptistin, aki szörnyű aggódó arccal kísérte gazdáját -, de úgy láttam, hogy amott a fák alatt is van egy kocsi.

Monte Cristo könnyedén leugrott a hintóból, és kezét nyújtotta Emmanuelnek és Maximiliennek, hogy lesegítse őket.

Maximilien nem is engedte el a gróf kezét.

- Jól van - mondta -, ilyen legyen annak a keze, akinek élete ügye igazságától függ.

- Csakugyan, két fiatalembert látok amott sétálni, mintha várakoznának - jegyezte meg Emmanuel.

Monte Cristo nem vonta egészen félre Morrelt, csak néhány lépéssel távolabb húzta sógorától.

- Maximilien - kérdezte -, szabad még a szíve?

Morrel csodálkozva nézett Monte Cristóra.

- Nem bizalmas vallomást kérek öntől, barátom csak egyszerű kérdést adtam fel. Feleljen igennel vagy nemmel. Mindössze ennyit kérek.

- Szeretek egy fiatal lányt, gróf.

- Nagyon szereti?

- Jobban, mint az életemet.

- Hagyjuk hát - jegyezte meg Monte Cristo. - Még egy reményem szertefoszlott.

Azután nagyot sóhajtott.

- Szegény Haydée! - mormogta.

- Igazán mondhatom, gróf - kiáltott fel Morrel -, ha kevésbé ismerném, nem is hinném el, milyen bátor ember!

- Mert olyan valakire gondoltam, akitől meg kell válnom, és ezért sóhajtottam? Ugyan, Morrel, hát egy katona ilyen rosszul tudja megítélni a bátorságot? Hát az életemet félteném? Mit jelent az nekem, aki húsz évig élethalálharcot vívtam? Mit bánom én az életet vagy a halált? Egyébként, legyen nyugodt, Morrel, ezt a gyengeséget, ha valóban van, csak ön előtt nem takargatom. Jól tudom, hogy az élet egy nagy társaságbeli szalon, ahonnan udvariasan és becsületesen illik távozni, vagyis köszönni kell, és nem szabad kártyaadósságot hátrahagyni.

- Helyes, ez már beszéd - válaszolta Morrel. - Igaz is, elhozta a fegyvereit?

- Én? Ugyan minek? Remélem, azoknál az uraknál lesz fegyver!

- Mindjárt megtudakolom - mondta Morrel.

- Helyes, de semmi alkudozást nem kérek, értette?

- Ó, legyen nyugodt.

Morrel Beauchamp-hoz és Château-Renaud-hoz sietett. Ezek, látva, hogy Morrel közeledik, néhány lépést elébe mentek.

A három fiatalember üdvözölte egymást, ha nem is nyájasan, de legalább udvariasan.

- Bocsánat, uraim - kezdte Morrel -, de sehol sem látom Morcerf urat!

- Ma reggel értesített bennünket, hogy csak idekint fogunk találkozni - válaszolta Château-Renaud.

- Úgy! - jegyezte meg Morrel.

Beauchamp elővette az óráját.

- Nyolc óra múlt öt perccel, még nem vesztettünk időt, Morrel úr - mondta.

- Ó! - felelte Maximilien. - Nem is azért mondtam.

- Egyébként - szakította félbe Château-Renaud -, itt egy kocsi.

Valóban, nagy robajjal közeledett egy kocsi azon az úton, amelynek a sarkán a fiatalemberek álltak.

- Uraim - mondta Morrel -, önök bizonyára ellátták magukat pisztolyokkal. Monte Cristo úr kijelenti, lemond arról a jogáról, hogy a sajátját használja.

- Ezt az előzékenységet a gróf részéről előre láttuk, Morrel úr - válaszolta Beauchamp -, és magammal hoztam azokat a fegyvereket, amelyeket nyolc-tíz napja vettem, mikor azt hittem, hogy efféle ügyben szükségem lesz rájuk. Vadonatújak, még senki sem használta őket. Lesz szíves megtekinteni?

- Beauchamp úr - válaszolta Morrel meghajolva -, ha egyszer ön azt állítja, hogy Morcerf úr nem ismeri ezeket a fegyvereket, gondolhatja, hogy az ön szava nekem elég, ugye?

- Uraim - mondta Château-Renaud -, ebben a kocsiban nem Morcerf érkezett, hanem Franz meg Debray?

Valóban, a két említett fiatalember közeledett.

- Hogy kerülnek önök ide, uraim? - kérdezte Château-Renaud, mialatt mindegyikükkel kezet szorított.

- Azért jöttünk - felelte Debray -, mivel Albert ma reggel felkért bennünket, hogy mi is legyünk jelen.

Beauchamp és Château-Renaud csodálkozva néztek össze.

- Uraim - mondta Morrel -, azt hiszem, én értem a dolgot.

- Hadd halljuk!

- Tegnap délután levelet kaptam Morcerf úrtól, amelyben arra kér, hogy estére legyek az Operában.

- Én is - jegyezte meg Debray.

- Én is - mondta Franz.

- És mi is - mondták Château-Renaud meg Beauchamp.

- Azt akarta, hogy legyenek jelen a kihíváskor - mondta Morrel -, s hogy legyenek jelen magánál a párbajnál is.

- Igen, igen, így van, Maximilien úr - mondták a fiatalemberek. - Minden valószínűség szerint fején találta a szeget.

- De mindamellett - mormogta Château-Renaud - Albert nem jön, pedig már tíz perc késésben van.

- Már itt is van - jegyezte meg Beauchamp -, mégpedig lovon jön, vágtatva, szolgája kíséretében.

- Micsoda meggondolatlanság! - jelentette ki Château-Renaud. - Lóháton jönni pisztolypárbajra! Pedig mennyire a lelkére kötöttem mindent!

- Meg azután nézzék csak - mondta Beauchamp -, nyakkendője, fehér gallérja, nyitott kabátja és fehér mellénye van! Ugyan miért nem rajzoltatott mindjárt egy nagy fekete célpontot a gyomrára? Egyszerűbb lett volna, és hamarabb végezne!

Eközben Albert odaért az öt fiatalemberből álló csoporthoz. Mintegy tíz lépésnyire megállította lovát, leugrott és a kantárt odadobta lovászának.

A csoporthoz lépett.

Sápadt volt. Szeme vörös és duzzadt. Látszott rajta, hogy egész éjszaka egy pillanatra nem hunyta le.

Egész arcán valami nála szokatlan szomorúság ömlött el.

- Köszönöm, uraim - kezdte -, hogy eleget tettek meghívásomnak: higgyék el, mindig hálával fogok visszaemlékezni baráti szívességükre.

Morrel Albert közeledtére mintegy tíz lépésnyire visszavonult, és ott megállt.

- Önnek is köszönöm, Morrel úr - mondta Albert. - De jöjjön közelebb, egyáltalán nincs terhünkre.

- Uram - felelte Maximilien -, nem tudja talán, hogy én Monte Cristo úr segédje vagyok?

- Nem voltam benne bizonyos, de sejtettem. Annál jobb, minél több kifogástalan úriember van jelen, annál nagyobb lesz az elégtételem.

- Morrel úr - mondta Château-Renaud -, kérem, jelentse Monte Cristo gróf úrnak, hogy Morcerf úr megérkezett, és hogy rendelkezésére állunk.

Morrel éppen indulni akart, hogy eleget tegyen a megbízatásnak. Beauchamp ugyanakkor elővette a kocsiból a pisztolyokat.

- Várjanak, uraim - mondta Albert -, volna néhány szavam Monte Cristo úrhoz.

- Négyszemközt? - kérdezte Morrel.

- Nem, uram, a teljes nyilvánosság előtt.

Albert segédei meglepetve néztek össze. Franz és Debray halkan váltottak néhány szót, Morrel pedig, örülve ennek a váratlan fordulatnak a grófért ment, aki Emmanuellel az egyik oldalsó fasorban sétált.

- Mit akar tőlem? - kérdezte Monte Cristo.

- Azt nem tudom, de kéreti, hogy beszélhessen önnel.

- Csak nem kísérti az Istent valami újabb gyalázkodással? - kérdezte Monte Cristo.

- Nem hinném, hogy efféle szándékai volnának - jelentette ki Morrel.

A gróf Maximilien és Emmanuel kíséretében előre tartott: nyugodt és derült arca különös ellentétben állott Albert feldúlt vonásaival. A fiatalember is közeledett hozzá négy barátja társaságában.

Mikor három lépésnyire voltak egymástól, Albert és a gróf megálltak.

- Uraim - kezdte Albert -, lépjenek közelebb. Nem akarom, hogy akár csak egyetlen szó is elvesszen abból, amit Monte Cristo gróf úrnak mondani szerencsém lesz. Mert amit szerencsém lesz neki mondani azt, kérem, ismételjék el mindenkinek, akit csak érdekel, bármilyen különösnek találják is nyilatkozatomat.

- Hallgatom, uram - mondta a gróf.

- Uram - mondta Albert előbb gyenge, remegő hangon, de hangja egyre jobban megerősödött -, uram, én szemére vetettem önnek, hogy elhíresztelte Morcerf úrnak epiruszi viselt dolgait. Mert bármilyen nagy bűnt követett is el Morcerf gróf úr, nem hittem volna, hogy éppen önnek van jogában megbüntetni őt. Ma azonban már tudom, uram, hogy önnek megvolt ez a joga. Nem Fernand Mondegónak Ali pasa ellen elkövetett árulása adja számba e bocsánatkérő szavakat, hanem az, hogy Fernand, a halász, elárulta önt, és hogy ennek az árulásnak hallatlan következményei voltak. Azért mondom és azért nyilatkoztatom ki fennhangon: igenis, uram, önnek jogában volt bosszút állni az apámon, és én, a fia, még megköszönöm önnek, hogy nem tett ennél többet!

Ha a villám hirtelen lecsap a kis jelenet nézői közé, az sem lehetett volna váratlanabb, mint Albert nyilatkozata.

Monte Cristo lassan égnek emelte a szemét. Tekintetében végtelen hála csillogott, és nem győzött csodálkozni rajta, hogy Albert így alá tudta rendelni indulatos természetét ennek a hirtelen megalázkodásnak. Márpedig ismerte a fiatalembernek a római banditák tanyáján tanúsított bátorságát. De azonnal felismerte az egészben Mercédès kezét, és megértette, hogy ez a nemes lélek miért fogadta tegnap oly könnyedén az ő áldozatát, amelyről előre tudta, hogy meg fog hiúsulni.

- Most pedig, uram - mondta Albert -, ha úgy érzi hogy bocsánatkérésem kielégíti önt, akkor nyújtsa ide a kezét, kérem. Az olyan csalhatatlanság, mint az öné, ritka érdem, s nézetem szerint utána mindjárt legfőbb érdem, hogy bevalljuk hibáinkat. Ez a vallomás pedig egyedül engem illet. Én úgy cselekedtem, ahogyan az emberek szoktak, de ön úgy, ahogy az Isten cselekszik. Csak egy angyal menthette meg egyikünket a haláltól, s az az angyal leszállt az égből, ha nem is azért, hogy barátokká tegyen bennünket, sajnos, a végzet ezt lehetetlenné teszi, de legalább két olyan emberré, aki becsüli egymást.

Monte Cristo könnyes szemmel, megrendülten, szólásra készen nyújtotta jobbját Albert-nek. A fiatalember megragadta, és csaknem hódoló tisztelettel szorította meg.

- Uraim - mondta -, Monte Cristo úr szíves volt elfogadni bocsánatkérésemet. Nagyon meggondolatlanul viselkedtem vele szemben. A meggondolatlanság pedig rossz tanácsadó: helytelenül cselekedtem. Most már jóvátettem a hibámat. Remélem, az emberek nem fognak gyávának bélyegezni azért, amiért azt tettem, amit lelkiismeretem parancsolt. De abban az esetben, ha mégis akadna ilyen valaki - tette

hozzá a fiatalember, és büszkén felvetette a fejét, mintha mind barátaival, mind ellenségeivel szembe akarna szállni -, azon leszek, hogy más véleményre bírjam őket.

- Mi történhetett az éjjel? - kérdezte Beauchamp Château-Renaud-tól. - Úgy érzem, mintha szomorú szerepet játszanánk itt.

- Valóban, amit Albert csinált, az vagy nagyon alávaló, vagy gyönyörű - válaszolta a báró.

- No de már mit jelenthet ez az egész? - kérdezte Debray Franztól. - Hogyan, Monte Cristo grófja Morcerf úr becsületébe gázolt, és a fia mégis azt vallja, hogy Monte Cristónak igaza volt! De már én csak azt mondom, ha tíz Janina bukkanna is fel a családomban, úgy érezném, kötelességem mind a tízszer megverekedni!

Monte Cristo pedig lehajtott fejjel, lecsüngő karral, huszonnégy esztendő fájó emlékeinek súlya alatt görnyedve nem gondolt sem Albert-re, se Beauchamp-ra, se Château-Renaud-ra, sem bármelyikre a jelenlevők közül. Csak arra a bátor lelkű asszonyra gondolt, aki eljött hozzá, hogy a fia életéért könyörögjön, akinek cserébe felajánlotta a maga életét, s aki azt megmentette egy családi titok irtózatos feltárásával, noha e vallomással esetleg örökre megölhette a fiatalember szívében a fiúi szeretetet.

- Megint a Gondviselés! - mormogta. - Ó, csak most tudom igazán, hogy valóban Isten küldötte vagyok!

14

Anya és fiú

Monte Cristo grófja szomorú, de önérzetes mosollyal köszönt el az öt fiatalembertől, azután ismét beszállt kocsijába Maximiliennel és Emmanuellel.

Albert, Beauchamp és Château-Renaud csakhamar magára maradt a tisztáson.

A fiatalember két segédjére nézett, pillantása nem volt éppen félénknek mondható, de mégis mintha fürkészte volna, hogy mi a véleményük a történtekről.

- Mondhatom, barátom - jegyezte meg Beauchamp elsőnek, akár azért, mert érzékenyebb volt a többieknél, akár mivel kevésbé tudta leplezni érzéseit -, engedje meg, hogy gratuláljak: remekül oldotta meg ezt a kellemetlen ügyet.

Albert nem felelt, elmerült gondolataiba. Château-Renaud beérte azzal, hogy hajlékony pálcájával a csizmáját ütögesse.

- Nem indulnánk? - kérdezte némi kínos hallgatás után.

- Nagyon szívesen - válaszolta Beauchamp. - Csak annyi időt adjon, hogy gratulálhassak Morcerf úrnak. Igazán lovagias, ritka szép nemeslelkűségről tett tanúságot!

- Ó hogyne! - jegyezte meg Château-Renaud.

- Nagyszerű! - folytatta Beauchamp. - Hogy valaki ekkora önuralommal rendelkezzék!

- Ez bizonyos. Én bizony képtelen lettem volna rá - jelentette ki Château-Renaud cseppet sem titkolt hidegséggel.

- Uraim - szakította félbe Albert - úgy hiszem, nem értették meg egészen, hogy milyen nagyon komoly dolog történt köztem és Monte Cristo úr között...

- Dehogynem, dehogynem - vágta rá hirtelen Beauchamp - csakhogy nem minden szájtátó fogja ám megérteni az ön hősiességét, és előbb-utóbb kénytelen lesz erélyesebb magyarázatot adni, ami egészségének ártalmára lenne, és talán még az életét is kockáztatná. Elfogad tőlem egy baráti tanácsot? Utazzék el Nápolyba, La Haye-ba, vagy Szentpétervárra, ezek békés országok, ott okosabbak az emberek, és higgadtabban ítélik meg a becsületbeli dolgokat, mint a mi forrófejű párizsiaink. Ha egyszer ott van, lásson neki a céllövészetnek, gyakorolja jól bele magát a kardvívásba. Néhány év múlva térjen haza nyugodtan Franciaországba, mert vagy alaposan megfeledkeztek már önről, vagy olyan gyakorlott vívó lesz, hogy békén hagyják. No ugye, hogy igazam van, Château-Renaud úr?

- Osztozom a nézetében - jelentette ki az ifjú nemes. - Semmi sem idéz fel annyi újabb párbajt, mint egy füstbe ment párbaj.

- Köszönöm, uraim - válaszolta Albert hideg mosollyal. - Követem a tanácsukat, mégpedig nem azért, mivel ezt ajánlják, hanem mert szándékomban is volt elutazni Franciaországból. Mindannyiuknak hálásan köszönöm, hogy mint segédeim rendelkezésemre állottak. Jó mélyen bevéződött a szívembe már csak azért is, mivel az előbb elmondott szavaik után másra nem is szeretnék emlékezni.

Château-Renaud és Beauchamp összenéztek. Mindketten egyet gondoltak, és az a hang, amelyen Albert a háláját kifejezte, olyan határozottságtól tanúskodott, hogy a helyzet mindannyiukra nézve kellemetlenné válik, ha folytatják a beszélgetést.

- Isten vele, Albert - búcsúzott hamarosan Beauchamp, és hanyagul nyújtott kezet a fiatalembernek, aki azonban mélyen elmerült gondolataiba.

Nem is vette észre, hogy barátja kezet nyújtott.

- Isten vele - mondta most Château-Renaud is. Bal kezében sétapálcáját szorongatta, jobbjával üdvözletet intett.

Albert csak gépiesen mormolta: „Isten önnel!” Tekintete sokkal határozottabb volt: visszafojtott harag, büszke megvetés és nemes felháborodás tükröződött benne.

Mikor segédei kocsiba szálltak, még egy darabig szomorúan, mozdulatlanul állt a helyén. De aztán hirtelen eloldotta lovát attól a kis fától, amelyhez lovásza kötötte, könnyedén nyeregbe szökött, és galoppban indult Párizs felé. Egy negyedóra múlva már befordult a rue du Helderen levő ház kapuján.

Mikor leszállt a lováról, úgy rémlett neki, hogy Morcerf gróf hálószobájának ablakában a függöny mögött apja sápadt arcát pillantja meg. Albert sóhajtva fordult el, és saját kis pavilonja felé tartott.

Mikor belépett, még egy utolsó pillantást vetett mindarra a sok holmira, amely olyan kedvessé és boldoggá tette életét gyermekkora óta. Még egyszer megnézte a képeket, amelyekről az alakok mintha rámosolyogtak volna, és a tájak színei szinte megelevenedtek.

Azután kivette keretéből édesanyja arcképét, összegöngyölte, és üresen hagyta az aranyrámát.

Rendbe rakta szép török fegyvereit, gyönyörű angol puskáit, japán porcelánjait, karcsú serlegeit, művészi bronzfiguráit, amelyeket Feuchères vagy Barye alkotott. Átnézte a szekrényeket, mindegyikbe beléhelyezte a maga kulcsát. Minden pénzt, amit csak zsebében talált, beszórt íróasztala fiókjába, amelyet nyitva hagyott, berakta azt az ezer apróságot, amellyel tele voltak serlegei, dobozai, polcai. Leltárt készített mindenről, és ezt a leltárt az egyik asztal legszembeötlőbb helyére tette, de előbb minden könyvet és papírt leszedett az asztalról.

Noha Albert meghagyta komornyikjának, hogy hagyja magára, az e munka kezdetén mégis bejött a szobába.

- Mit akar? - kérdezte Morcerf inkább szomorúan, mint haraggal.

- Bocsásson meg, uram - válaszolta a komornyik. - Ön ugyan megtiltotta, hogy zavarjam, de Morcerf gróf úr behívatott.

- No és - kérdezte Albert.

- Nem akartam addig bemenni a gróf úrhoz, míg ön, uram, meg nem adja az utasításait.

- Ugyan miért?

- Mert a gróf úr bizonyára tud róla, hogy önt elkísértem a párbajhoz.

- Ez valószínű - jelentette ki Albert.

- És bizonyára azért hívat, hogy megkérdezze, mi történt ott. Mit feleljek akkor?

- Az igazat.

- Azt mondjam hát, hogy a párbaj nem történt meg?

- Azt mondja, hogy én bocsánatot kértem Monte Cristo grófjától. Elmehet.

A komornyik meghajolt és távozott.

Albert visszatért leltárához.

Amint ezzel a munkával végzett, az udvarból lovak toporzékolása és az ablaktáblákat is megremegtető kocsizörgés ütötte meg a fülét. Az ablakhoz lépett, és látta, amint apja kocsiba száll és elhajtat.

Alig csukódott be a kapu a gróf után, Albert édesanyja lakosztályába sietett és mivel senkit sem talált, aki bejelentse, eljutott egészen Mercédès hálószobájáig. Összeszorult a szíve attól, amit látott és amit kitalált, s állva maradt a küszöbön.

Mintha ebben a két emberi lényben egy lélek lakozott volna. Mercédès ugyanazt csinálta a saját szobájában, amit Albert most fejezett be a magáéban. Mindent rendbe rakott: csipkéket, ékszereket,

csecsebecséket, fehérneműt, ezüstöt. Minden a fiókokban sorakozott, amelyeknek a kulcsát a grófné gondosan összegyűjtötte.

Albert elnézte ezt a készülődést, megértette és felkiáltott:

- Anyám!

És Mercédès nyakába borult.

Meghatóbb képet festő sem készíthetett volna, mint amilyen látványt anya és fia nyújtottak.

Hanem azért ez a határozott elszántságra valló előkészület, amelyet Albert magára nézve természetesnek tartott, anyjára nézve megdöbbentette.

- Mit csinál, anyám? - kérdezte.

- Mit csináltál te? - válaszolt az anya.

- Ó, anyám! - kiáltott fel Albert, s a meghatottságtól alig jött szó az ajkára. - Önnél is más a helyzet, meg nálam is! Nem, ön nem szánhatta el arra magát, amit én elhatároztam, mert éppen arról akartam értesíteni, hogy búcsút mondok a szülői háznak és... és önnek.

- Én is, Albert - jelentette ki Mercédès. - Én is elutazom. Bevallom, arra számítottam, hogy a fiam elkísér. Tévedtem volna?

- Anyám - mondta Albert határozott hangon -, nem kárhoztathatom önt arra a sorsra, amelyre magamat rászántam: a jövőben név és vagyon nélkül akarok élni. Addig is, míg beletanulok ebbe a nehéz mesterségbe, kölcsön kell kérnem egy barátomtól azt a kis összeget, amelyből megélek, amíg meg nem tudom keresni a kenyeremet. Így hát, édes jó anyám, én most Franzhoz megyek, tőle kérem el azt a kis összeget, amelyre ebben a pillanatban feltétlenül szükségem van.

- Ó, szegény gyermekem! - kiáltott fel Mercédès. - Nyomorognod és éhezned kell hát! Jaj, ne mondj ilyet, hiszen kettétöröd erős elhatározásomat!

- De nem az enyémet, anyám - válaszolta Albert. - Fiatal és erős vagyok, sőt, azt hiszem, megállom a helyemet is. És tegnap megtanultam azt is, milyen hatalma van az akaratnak. Fájdalom, anyám, vannak olyan emberek, akik nagyon sokat szenvedtek, és nemcsak hogy nem haltak bele, hanem inkább új életet tudtak teremteni a boldogság roncsain, amellyel az ég kecsegtette őket, s reményeik romjain, amelyet Isten adott nekik. Megtanultam ezt, anyám, láttam ezeket az embereket. Tudom, hogy az örvény mélyéről, ahová ellenségeik taszították őket, annyi erővel és dicsőséggel emelkedtek ki, hogy úrrá tudtak lenni hajdani legyőzőiken, és most ők lökték le amazokat. Nem, anyám, nem. A mai naptól kezdve szakítottam egész múltammal, és nem fogadok el belőle semmit, még nevemet sem, mert - anyám, ön megérti ezt, ugye? - az ön fia nem viselheti annak az embernek a nevét, akinek egy másik ember előtt pirulnia kell!

- Albert, gyermekem - mondta Mercédès -, ha a szívem erősebb lett volna, én is ezt a tanácsot adtam volna neked. Mikor kifulladt a hangom, megszólalt a te lelkiismereted. Arra hallgass, fiam. Voltak barátaid, Albert, egyelőre szakíts velük, de ne essél kétségbe, anyád kedvéért! A te korodban még szép az élet, kedves fiam, hiszen alig vagy huszonkét éves. És mivel az olyan tiszta lelkű embernek, amilyen te vagy, tiszta névre van szüksége, vedd fel az apám nevét: Herrerának hívták. Jól ismerlek, Albert fiam. Bármilyen pályára lépsz, hamarosan híressé teszed a nevedet. Akkor majd még ragyogóbban léphetsz ki a világba, mint a téged ért szerencsétlenség előtt. És ha minden reményem ellenére ez nem így következne be, hagyd meg nekem legalább ezt a reménységet, hiszen számomra már csak ez az egyetlen gondolat él, nekem nincs már jövőm, és számomra a sír kezdődik e ház küszöbénél.

- Úgy teszek, amint kívánja, anyám - jelentette ki a fiatalember. - Igen, osztozom reményeiben: nem fog bennünket üldözni az ég haragja, hiszen ön tiszta, s én ártatlan vagyok. De ha már egyszer elszántuk magunkat, cselekedjünk azonnal. Morcerf úr mintegy félórája ment el hazulról. Az alkalom, mint látja, kedvező, hogy kikerüljünk minden feltűnést és magyarázatot.

- Várlak hát, fiam - mondta Mercédès.

Albert leszaladt a boulevard-ra, és bérkocsit hozott, amely majd elviszi őket a házból. Eszébe jutott, hogy a rue de Saints-Péres-en van egy csinos kis bútorozott ház, ahol édesanyja szerény, de hozzá illő lakást találna. Visszatért tehát a grófnéért.

Abban a pillanatban, amikor a bérkocsi megállt a kapu előtt, és Albert kiszállt belőle, egy ember odalépett hozzá, és levelet adott át neki.

Albert ráismert Monte Cristo titkárára.

- A gróf küldi - mondta Bertuccio.

Albert átvette a levelet, kibontotta és elolvasta.

Azután szemével Bertucciót kereste, de míg ő a levelet olvasta, a titkár eltűnt.

Albert ekkor könnyes szemmel, izgalomtól remegve ment be Mercédèshez, és szótlanul adta át neki a levelet.

Mercédès a következőket olvasta:

Albert,

ha megmondom, hogy előre láttam tervét, s tudom, hogy el akarja hagyni a házat, azt is közlöm önnel, hogy megértem nemes szívre valló elhatározását. Ön immár szabad, elhagyja a gróf házát, magához veszi édesanyját, aki épp olyan szabad, mint ön. De jól fontolja meg, Albert, ön többel tartozik neki, mint amennyit egész életében leróhatna, szegény nemes lelkű ifjú... Ne riadjon vissza a küzdelmektől, ne féljen a szenvedésektől, de kímélje meg őt attól a nélkülözéstől, amely az első időkben kikerülhetetlen lesz. Mert ő még azt sem érdemli meg, hogy az a végzetes balsors, amely ma lesújt reá, rávesse árnyékát, és a Gondviselés nem kívánja, hogy a bűnös miatt az ártatlan szenvedjen.

Tudom, hogy mindketten elhagyják a rue du Helderen levő házat, és nem visznek onnan semmit magukkal. Ne kutassa, hogyan tudtam meg, elég, hogy tudom. Érje be ennyivel.

Hallgasson rám, Albert.

Huszonnégy esztendővel ezelőtt igen vidáman és büszkén tértem vissza hazámba. Volt jegyesem, Albert, egy tiszta, ifjú lány, akit imádtam, és én menyasszonyomnak százötven aranyat hoztam, amelyet keserves munkával kuporgattam össze. Ezt a pénzt neki szántam, és mivel tudtam, hogy a tenger milyen szeszélyes, kis kincsünket elástam annak a kis háznak a kertjében, ahol apám lakott Marseille-ben, az allées de Meilhanon.

Édesanyja jól ismeri ezt a drága, szegény kis házat, Albert.

Legutóbb Párizsba jövet Marseille felé utaztam. Meg akartam látogatni a fájdalmas emlékekkel teli házat. Estére kelve ásót fogtam, és felástam azt a kis sarkot, ahová ezt a kincset eldugtam. A kis vaskazetta ugyanazon a helyen volt, senki sem nyúlt hozzá. Egy szép fügefa van a közelében, amelyet apám az én születésemkor ültetett el. Ez a fügefa vet reá árnyékot.

Albert, ez a pénz, melynek az imádott nő életét és nyugalmát kellett volna biztosítania, egy különös és fájdalmas véletlen következtében most ugyanazt a célt fogja szolgálni. Értse meg jól, mire gondolok, hiszen milliókat ajánlhatnék fel annak a szegény asszonynak, és mégiscsak azt a darabka fekete kenyeret nyújtom neki, amely ott maradt szerény fedelem oltalma alatt, ahol elszakítottak attól, akit szerettem.

Ön nemes lelkű ember, Albert, de lehet, hogy a büszkeség meg a neheztelés elvakítja. Ha visszautasít, ha másvalakihez fordul azért, amit jogom van felajánlani, akkor azt mondom, nem vall nemes lélekre visszautasítani édesanyja számára egy olyan ember segítségét, akinek apja az ön apja miatt halt borzalmas éhhalált.

A levél elolvasása után Albert sápadt volt, és mozdulatlanul várta, mit határoz az édesanyja.

Mercédès leírhatatlan kifejezéssel emelte égre a szemét.

- Elfogadom - mondta. - Jogában áll, hogy ő adja a hozományt annak, aki kolostorba indul!

A levelet keblére rejtette, majd fia karjába kapaszkodott, és olyan szilárd léptekkel, amelyre ő maga sem számított, megindult lefelé a lépcsőn.

15

Az öngyilkosság

Eközben Monte Cristo is visszatért a városba Emmanuellel és Maximiliennel.

Jó hangulatban voltak. Emmanuel nem is titkolta, mennyire örül, hogy a háborúskodás ilyen békés véget ért, és fennhangon eldicsekedett emberbaráti elveivel. Morrel a kocsi egyik sarkában üldögélt, hagyta, hadd hangoskodjék örömében a sógora. Ő maga csendben maradt, és örömét csak a szeme csillogása árulta el.

A trône-i sorompónál Bertuccióval találkoztak: ott állt, és várt mozdulatlanul, mint valami őrszem a vártán.

Monte Cristo kidugta fejét a kocsi ablakán, halkan mondott neki néhány szót, mire a titkár eltűnt.

- Gróf úr - mondta Emmanuel, mikor a place Royal közelébe értek -, nagyon kérem, tegyen le engem a kapum előtt, hogy a feleségem ne aggódjék sem ön miatt, sem miattam.

- Ha nem volna nevetséges dolog a saját győzelmünkkel kérkedni - mondta Morrel -, meghívnám most a gróf urat. De bizonyára a gróf úrnak is van kit megnyugtatni. Megérkeztünk, Emmanuel, búcsúzzunk el most barátunktól, és engedjük, hadd folytathassa útját.

- Várjanak - mondta Monte Cristo -, ne fosszanak meg így egyszerre mindkettőjük társaságától. Tessék csak visszatérni bájos kis feleségéhez, és kérem, adja át neki meleg üdvözletemet, ön pedig, Morrel, kísérjen el a Champs-Élysées-re.

- Nagyszerű - jegyezte meg Maximilien -, amúgy is dolgom van arrafelé, gróf.

- Várjunk meg a reggelivel? - kérdezte Emmanuel.

- Ne várjatok - felelte a fiatalember.

A kocsi ajtaja becsukódott, és továbbrobogtak.

- Látja, hogy szerencsét hoztam önnek? - jegyezte meg Morrel, mikor magára maradt a gróffal. - Nem gondolt még erre?

- De igen - válaszolta a gróf -, és éppen ezért szeretném örökre magam mellett tartani.

- Csodálatos! - folytatta Morrel, mintha a saját gondolataira felelt volna.

- Mi a csodálatos? - kérdezte Monte Cristo.

- Mindaz, ami most történt.

- Hát igen - felelte a gróf mosolyogva. - Eltalálta a szót, Morrel, csodálatos!

- Mert végül is Albert bátor szokott lenni - tette hozzá Morrel.

- Nagyon bátor - jelentette ki Monte Cristo -, én láttam nyugodtan aludni, mikor Damoklesz kardja csüngött a feje fölött.

- Én pedig tudok róla, hogy már kétszer verekedett, mégpedig igen derekasan - mondta Morrel. - Hogyan tudja ezt a ma reggel történtekkel összeegyeztetni?

- Ez is az ön befolyása! - mosolygott Monte Cristo.

- Albert-nek szerencséje, hogy nem katona - jegyezte meg Morrel.

- Ugyan miért?

- Bocsánatot kérni a párbaj helyszínén! - jegyezte meg a fiatal kapitány a fejét csóválva.

- Ej! - válaszolta a gróf szelíden. - Csak nem lesz ön is rabja a közönséges emberek balítéletének, Morrel? Azt csak beismeri, hogy Albert nem lehet gyáva, ha egyszer bátornak ismerjük, hogy bizonyára komoly oka volt a ma reggeli viselkedésére, és hogy éppen ez a viselkedése volt a leghősiesebb magatartás?

- Ez kétségtelen - válaszolta Morrel. - De már én csak a spanyolokkal tartok. Ma nem viselkedett olyan derekasan, mint tegnap.

- Velem reggelizik, ugye, Morrel? - kérdezte a gróf, hogy véget vessen ennek a beszélgetésnek:

- Nem lehet, tíz órakor el kell mennem.

- Talán reggelire várják valahol?

Morrel mosolygott, és a fejét rázta.

- No de valahol csak kell reggeliznie.

- De ha egyszer nem vagyok éhes - jelentette ki a fiatalember.

- Ó - mondta a gróf. - Csak két dolog veszi így el az ember étvágyát: a fájdalom (erről szerencsére nem lehet szó, hiszen jókedvűnek látom önt) és a szerelem. Mivel azonban erről már beszélt valamit, talán jogosan hiszem, hogy...

- Hát én ezt nem is tagadom, gróf - felelte vidáman Morrel.

- És nekem ezt el sem mondja, Maximilien? - folytatta a gróf olyan élénken, ami világosan megmutatta, mennyire szeretné megismerni Morrel titkát.

- Azt már ma reggel is megmutattam, hogy van szívem, ugye, gróf?

Monte Cristo felelet helyett kezét nyújtotta a fiatalembernek.

- Mióta ez a szív már nincs a vincennes-i erdőben önnel, valahol másutt van, és utána megyek - folytatta Morrel.

- Hát csak menjen - mondta halkan a gróf -, menjen, kedves barátom. De ha valami akadály gördülne az útjába, jusson eszébe, hogy van némi hatalmam, és boldog vagyok, ha ezt a hatalmat azoknak javára használhatom fel, akiket szeretek, és hogy önt igazán szeretem, Morrel.

- Köszönöm - felelte a fiatalember -, eszemben tartom, mint ahogy az önző gyerekeknek is szüleik jutnak eszükbe, ha valamire szükségük van. Ha szükségem lenne önre, és talán el is jön ez a pillanat, önhöz fordulok, gróf.

- Helyes, szavánál fogom. Tehát isten vele.

- Viszontlátásra.

Éppen odaértek a Champs-Élysées-i ház elé. Monte Cristo kinyitotta a kocsi ajtaját, Morrel leugrott a kocsiról.

A feljárónál Bertuccio várakozott.

Morrel eltűnt az avenue de Marigny irányában. Monte Cristo pedig kíváncsian sietett Bertuccióhoz.

- No, mi újság? - kérdezte.

- Az asszony elhagyja a házat! - válaszolt a titkár.

- Hát a fia?

- Florentin, a komornyikja, úgy véli, hogy ő is hasonlóképpen fog cselekedni.

- Jöjjön csak.

Monte Cristo a dolgozószobájába vezette Bertucciót, megírta azt a levelet, amelyet már ismerünk, és rábízta a titkárra.

- Menjen - mondta -, mégpedig siessen vele. És igaz is: értesítse Haydée-t, hogy visszajöttem.

- Itt vagyok - mondta a fiatal lány, aki a kocsi zajára már leszaladt. Arca örömtől sugárzott, hogy baj nélkül, épen és egészségesen láthatta viszont a grófot.

Bertuccio távozott.

Haydée e türelmetlenül várt visszatérés első pillanatában átérezte mindazt, amit a leány érez, aki imádott apját látja viszont, vagy a szerető, aki megtért kedvesének a nyakába borul.

Ha Monte Cristo öröme nem is látszott ilyen túláradónak, azért mégsem volt kevésbé mélységes. A sokat szenvedett szív számára olyan az öröm, mint a naptól szikkadt talajnak a harmat: szív és föld mohón issza be a jótékony cseppeket, de külsejük nem árul el semmit. Monte Cristo néhány napja megértett valamit, amit már réges-régen nem mert hinni: hogy két Mercédès van a világon, és hogy ő még boldog is lehet.

Boldogságtól csillogó tekintettel nézett Haydée könnyes szemébe, mikor hirtelen kinyílt az ajtó. A gróf összeráncolta a homlokát.

- Morcerf úr! - jelentette Baptistin, mintha ebben a szóban benne volna minden mentsége.

A gróf arca valóban fel is derült.

- Melyik? - kérdezte. - A vicomte vagy a gróf?

- A gróf.

- Istenem! - kiáltott fel Haydée. - Hát még mindig nincs vége?

- Nem tudom, vajon vége van-e már, drága gyermekem - mondta a gróf, és megfogta a fiatal lány kezét -, annyit azonban tudok, hogy neked nincs mitől félned.

- De hát az a nyomorult....

- Az az ember már nem árthat nekem, Haydée - jelentette ki Monte Cristo. - Csak akkor lett volna okod aggódni, ha a fiával kerültem volna szembe.

- Nem is tudod meg soha, uram, mit szenvedtem akkor - mondta a fiatal lány.

Monte Cristo elmosolyodott.

- Apám sírjára esküszöm! - mondta Monte Cristo, és a fiatal lány fejére tette a kezét. - Igen, esküszöm, ha egyikünket baj éri, az nem én leszek!

- Hiszek neked, uram, hiszek úgy, miként ha Isten szólt volna hozzám - jelentette ki a fiatal lány, és csókra nyújtotta homlokát.

Monte Cristo olyan csókkal illette ezt a tiszta, gyönyörű homlokot, amely egyszerre két szívet dobogtatott meg, egyiket hevesen, másikat gyengébben.

- Ó, Istenem! - mormogta a gróf. - Megengednéd hát, hogy még szeressek az életben?... Vezesse be a szalonba Morcerf grófot - szólt oda Baptistinnek, a szép görög lányt pedig egy titkos lépcsőhöz vezette.

Monte Cristo számára talán nem volt váratlan ez a látogatás, de olvasóinknak tartozunk némi magyarázattal.

Amíg Mercédès, mint ahogy elmondtuk, éppúgy összeírta holmiját, mint Albert a magáét, mialatt összerakosgatta minden apró-cseprő ékszerét, bezárta fiókjait, összeszedte kulcsait, hogy mindent rendben hagyjon maga után, azt nem vette észre, hogy egy sápadt és borús arc jelent meg az egyik ajtó üvegje mögött, amelyen keresztül fény hatolt be a folyosóra. Onnan nemcsak látni, hanem hallani is lehetett mindent. Aki így leskelődött, minden valószínűség mellett teljesen észrevétlenül látott és hallott mindent, ami Morcerf-nénál történt.

A sápadt arcú férfi az üvegajtón át bement aztán Morcerf gróf hálószobájába. Odabent remegő kézzel húzta félre az egyik, udvarra néző ablak függönyét. Mintegy tíz percig állt ott mozdulatlanul, némán, és saját szíve dobbanásait hallgatta. Borzasztó hosszúnak érezte ezt a tíz percet.

Akkor volt ez, amikor Albert, a párbaj színhelyéről visszatérve, megpillantotta apját, amint az az ő visszatértét leste a függöny mögül, és a fiatalember elfordította a fejét.

A gróf szeme kimeredt: jól tudta, hogy Albert vérig sértette Monte Cristót, s tudta azt is, hogy az ilyen sértést a világon mindenütt halálos párbaj követi. És Albert most makkegészségesen tért haza, tehát a grófot bizonyára megbosszulta.

E gondolatra baljóslatú arcát kimondhatatlan öröm fénye ragyogta be, mint ahogy a nap is felcsillan még egyszer, mielőtt felhőbe hanyatlik, s ez a felhő inkább a sírjanak látszik, semmint nyugvóhelyének.

De már elmondtuk, hogy hiába várta fiát a diadalmas hírrel. Elmondtuk azt is, hogy fia, mielőtt elindult a párbajra, nem akarta látni az apját, akinek a becsületét akarta megbosszulni, ezt meg is értette, de ha már egyszer tisztára mosta apja becsületét, miért nem siet hozzá, hogy karjaiba zárja?

Ekkor történt az, hogy a gróf, mivel nem látta fiát, a fia komornyikjáért küldött. Tudjuk, hogy Albert felhatalmazta komornyikját hogy nyíltan beszéljen a gróf előtt.

Tíz perccel később a lépcsőfeljárónál megjelent Morcerf tábornok, fekete kabátban, katonás gallérral, fekete nadrágban, fekete kesztyűvel. Úgy látszott, már előre kiadta utasításait, mert alig ért a lépcső legalsó fokára, kocsija már útra készen jött elő a kocsiszínből, és megállt előtte.

Komornyikja egy csuklyás katonaköpenyt tett be a kocsiba. A köpenyt a beléje burkolt két kard tartotta mereven. Azután a komornyik becsukta a kocsi ajtaját, és felült a kocsis mellé.

A kocsis hátrafordult, hogy megkérdezze, hová hajtson.

- A Champs-Élysées-re - parancsolta a tábornok. - Monte Cristo grófjához. Gyorsan!

A lovak csak úgy száguldottak az ostorcsapások alatt, és öt perc múlva megálltak a gróf háza előtt.

Morcerf úr maga nyitotta ki kocsija ajtaját, és a kocsi még jóformán meg sem állt egészen, mikor ő, mint valami fiatalember, már kiugrott belőle az oldalsó fasorba, csengetett és komornyikjával együtt eltűnt a kitárt kapuban.

Egy pillanat múlva jelentette Baptistin Monte Cristo úrnak Morcerf gróf látogatását, és Monte Cristo előbb kikísérte Haydée-t, azután utasítást adott, hogy vezessék a grófot a szalonba.

A tábornok már harmadszor mérte végig a szalont egész hosszában, mikor hátrafordultában megpillantotta Monte Cristót a küszöbön.

- Ó, hát csakugyan Morcerf úr az - jegyezte meg nyugodtan Monte Cristo. - Már azt hittem, rosszul hallottam.

- Igen, én vagyok az, valóban - felelte a gróf, és annyira összeszorította a száját, hogy alig tudott tisztán beszélni.

- Most már csak azt kellene tudnom - jelentette ki Monte Cristo -, minek köszönhetem a szerencsét, hogy ilyen korai órában itt láthatom Morcerf grófot.

- Önnek ma reggel párbaja volt a fiammal, uram? - kérdezte a tábornok.

- Tud róla? - kérdezte vissza a gróf.

- Sőt, azt is tudom, hogy a fiamnak minden oka megvolt megverekedni önnel, és mindent elkövetni, hogy megölje önt.

- Ez igaz, uram, minden oka megvolt erre! De mint látja, minden igaz oka ellenére sem ölt meg, sőt, meg sem verekedett velem.

- Pedig önben látta apja szégyenének okozóját, és tudta, hogy ön okozta azt a szörnyű szerencsétlenséget is, amely házamat sújtja.

- Ez igaz, uram - jelentette ki Monte Cristo a maga rettenetes nyugalmával. - De ez csak másodrendű ok volt, nem a közvetlen ok.

- Ön bizonyára adott neki valami magyarázatot, vagy bocsánatot kért tőle.

- Semmiféle magyarázatot nem adtam neki, és ő kért tőlem bocsánatot.

- De hát akkor minek tulajdonítja ezt a viselkedést?

- Minden valószínűség szerint annak a meggyőződésének, hogy ebben a dologban van valaki, aki nálam is nagyobb bűnös.

- És ki az az ember?

- Az apja.

- Rendben van! - mondta a gróf és elsápadt. - De még a legnagyobb bűnös sem hagyja magán száradni ezt a vádat.

- Tudom... Vártam is azt, ami ebben a pillanatban bekövetkezett.

- A fiam gyávaságára számított? - kiáltott fel a gróf.

- Albert de Morcerf úr nem gyáva - jelentette ki Monte Cristo.

- Az a férfi, akinek kard van a kezében, és így áll szemben halálos ellenségével, az az ember, ha meg nem verekszik, akkor igenis gyáva! Kár, hogy nincs itt, mert a szemébe vágnám!

- Uram - válaszolta hidegen Monte Cristo -, felteszem, nem azért jött ide, hogy apró-cseprő családi ügyeit közölje velem. Mondja ezt meg Albert úrnak, talán majd tudja, mit feleljen önnek.

- Ó, nem! Nem! - vetette ellen a tábornok, és hirtelen támadt mosolya csakhamar el is tűnt arcáról. - Nem, önnek igaza van, nem ezért jöttem! Azért jöttem, hogy megmondjam önnek, én is ellenségemnek tekintem! Azért jöttem, hogy megmondjam: ösztönösen gyűlölöm önt! Hogy úgy érzem, mintha világéletemben ismertem és gyűlöltem volna! És végül mivel ennek a századnak a fiai már nem párbajoznak, rajtunk a sor, hogy megverekedjünk... Egy nézeten vagyunk, uram?

- Tökéletesen. Hiszen mikor azt mondtam az imént, hogy előre tudtam, mi fog következni, akkor épp az ön látogatására gondoltam.

- Annál jobb... Így hát megtett minden előkészületet?

- Azok nálam mindig készen állnak, uram.

- Tudnia kell, hogy addig verekszünk, míg kettőnk közül az egyik itt marad holtan - jegyezte meg a tábornok dühösen.

- Míg csak egyikünk itt nem marad holtan - ismételte Monte Cristo grófja, és könnyedén bólintott.

- Akkor hát induljunk, segédekre semmi szükség.

- Az valóban fölösleges - felelte Monte Cristo -, hiszen olyan jól ismerjük egymást!

- Ellenkezőleg - mondta Morcerf gróf -, hiszen nem is ismerjük egymást.

- Ugyan! - mondotta Monte Cristo ugyanazzal a kétségbeejtő nyugalommal. - Nézzünk csak utána kissé. Nem ön az a Fernand nevű katona, aki a waterlooi csata előestéjén áruló lett? Nem az a Fernand nevű főhadnagy-e ön, aki Spanyolországban kémszolgálatot teljesített a francia hadseregnek? Nem ön-e az a Fernand nevű ezredes, aki elárulta, eladta és meggyilkolta jótevőjét, Alit? És nem mindebből a sok Fernand-ból lett Morcerf gróf altábornagy, Franciaország pairje?

- Ó! - kiáltott fel a tábornok, és e szavak úgy égették, mint a tüzes vas. - Ó, nyomorult, akkor hányod szememre szégyenemet, amikor talán hamarosan meg is ölsz! Nem, azt nem állítottam, hogy te nem

ismersz. Tudom jól, te démon, hogy alaposan behatoltál múltam mélyébe, olvastál is életem könyvében, noha nem tudom, miféle fáklya világánál! De azért talán még mindig több becsület van bennem, a gyalázatomban, mint benned, bárha te ragyogó külsővel rendelkezel. Ismersz te engem, tudom jól, hanem én nem ismerlek téged, te arannyal és drágakővel ékesített kalandor! Párizsban Monte Cristo grófjának neveztetted magadat. Olaszországban úgy hívtak: Szindbád, a tengerész. Máltában mit tudom én, mi volt a neved. Elfeledtem már. De én most az igazi nevedet akarom tudni, a száz neved közül, hogy legyen mit kiáltanom abban a pillanatban, amikor a küzdőtéren szívedbe döföm a kardomat!

Monte Cristo grófja rettenetesen elsápadt. Szeme sárgás fényben lobogott. Sarkon fordult, és egy ugrással szobájával szomszédos öltözőfülkében termett, s még egy másodperc sem telt bele, ledobta magáról nyakravalóját, kabátját, mellényét magára kapott egy tengerész-zubbonyt, matrózsapkát csapott a fejébe, amely alól kilátszottak hosszú, fekete fürtjei.

Így tért vissza a szobába, engesztelhetetlen haraggal, karba font kézzel, megállt a tábornok előtt, aki eddig nem tudta mire vélni a gróf eltűnését, és várt reá. Most fogvacogva és megroggyanó lábbal hátrált egy lépést, s csak akkor állt meg, mikor egyik kezével görcsösen bele tudott kapaszkodni egy asztalba.

- Fernand! - kiáltotta Monte Cristo. - Csak egyet kell megmondanom a száz nevem közül, hogy lesújtsalak vele. De kitalálod ezt a nevet, ugye? Vagy inkább emlékszel még reá? Mert minden szenvedésem, minden fájdalmam ellenére ma olyan arcot mutatok neked, amelyet megfiatalít a bosszú érzése, olyan arcot, amelyet neked nagyon gyakran kellett látnod álmaidban, mióta megházasodtál... Mióta feleségül vetted Mercédèst, a menyasszonyomat!

A tábornok hátracsukló fejjel, kitárt karral, merev tekintettel, szó nélkül meredt erre a szörnyű látványra. Azután a falnál keresve támaszt, lassan az ajtóhoz támolygott, és egyetlen panaszos, fájdalmas, szívet tépő hang fakadt fel torkán:

- Edmond Dantès!

Már nem is emberi hangon nyöszörgött, és elvánszorgott a tornácig, végigtántorgott az udvaron, mint a részeg, majd komornyikja karjába hanyatlott, mialatt alig érthetően dadogta:

- Haza! Haza!

Útközben a friss levegő és a szolgái előtt való szégyenkezés kissé magához térítették. Az út azonban rövid volt, és minél közelebb ért otthonához, annál jobban hatalmába kerítette a fájdalom.

A háztól néhány lépésnyire megállíttatta kocsiját és kiszállt. A palota ajtaja tárva-nyitva állt. Az udvar közepén bérkocsi várakozott, amely bizonyára maga is csodálkozott, hogyan került ilyen fényes helyre. A gróf rémülten nézte a bérkocsit, de nem mert kérdezősködni senkitől, hanem egyenesen a szobájába rohant.

A lépcsőn ketten haladtak lefelé a grófnak alig maradt annyi ideje, hogy beugorjon egy félreeső fülkébe, és így kikerülje őket.

Mercédès és Albert volt az. Mercédès fiára támaszkodva éppen akkor hagyta ott a házat.

Két lépésnyire haladtak el a szerencsétlen gróftól, akit a damasztfüggöny mögé rejtőzve kissé megérintett Mercédès selyemruhája.

Arcán érezte fia langyos leheletét, amint az éppen megszólalt:

- Bátorság, édesanyám! Jöjjön, jöjjön, ez már nem otthonunk többé.

A szavak elhangzottak, a léptek eltávolodtak.

A tábornok felegyenesedett, görcsösen a damasztfüggönybe kapaszkodott. Száján a legrettentőbb zokogás tört ki, ami valaha egy apa mellét szorongatta, azét az emberét, aki egy csapással veszíti el feleségét és fiát...

Csakhamar hallotta, amint becsapódik a bérkocsi ajtaja, hallotta a kocsis hangját is, majd a nehéz kocsi végiggördült az udvaron, és megremegtette az ablaktáblákat. Akkor felment a hálószobájába, hogy még egyszer lássa mindazt, amit szeretett az életben. A bérkocsi azonban eltávozott anélkül, hogy Mercédès vagy Albert feje megjelent volna a kocsi ablakában, hogy a magányos háznak, az elhagyott apának és férjnek egy utolsó pillantást, istenhozzádot, vagyis bocsánatot küldjön.

Még el sem hangzott a kerekek zaja a boltívek alatt, mikor lövés dördült el és füst tódult ki a hálószoba ablakán; az ablak megpattant a lövés erejétől.

16

Valentine

Mindenki kitalálhatja, hová ment Morrel, és kivel volt találkája. Mikor elhagyta Monte Cristót, lassacskán a Villefort-ház felé indult.

Azt mondottuk: lassacskán. Ez annyit jelent, hogy Morrelnek még több mint egy félórai ideje volt, hogy megtegye azt az ötszáz lépést. De noha ilyen fölösen sok idővel rendelkezett, mégis sietett elválni Monte Cristótól, mert egyedül akart maradni gondolataival.

Jól tudta, mikor szokott Valentine Noirtier reggelijénél jelen lenni, a fiatal lány ilyenkor bizonyos lehetett benne, hogy nem zavarják meg e kegyes kötelessége teljesítésében. Noirtier és Valentine heti két látogatást engedélyeztek neki, és most élni akart ezzel az engedelemmel.

Mikor megérkezett, Valentine már várta. Nyugtalanul, csaknem izgatottan fogta meg Morrel kezét, és odavezette nagyapjához.

Ez a nyugtalanság, amely, mint mondottuk, szinte az izgalomig fokozódott, onnan eredt, hogy hírét vette Morcerf kalandjának. Mindenki tudta (a társaságban mindig mindent tudnak), hogy mi történt az Operában. Villefort-éknál mindenki bizonyosra vette, hogy párbaj lesz belőle. Valentine finom női ösztönével kitalálta, hogy Monte Cristo segédje Morrel lesz, és a fiatalember bátorságát ismerve attól tartott, hogy Morrel a gróf iránt érzett benső barátsága következtében könnyen kiléphet passzív szerepéből.

Érthető, hogy milyen mohón kérdezgette a részleteket a fiatal lány, és Morrel kiolvashatta imádott menyasszonya szeméből a kimondhatatlan örömet, amikor meghallotta, hogy az egész ügy váratlanul ilyen szerencsés megoldással végződött.

- Most pedig - mondta Valentine, és helyet mutatott Morrelnek az öregúr mellett, míg ő maga a zsámolykára ült, amelyen Noirtier lába pihent -, most pedig beszéljünk kissé a saját ügyünkről. Azt tudja, Maximilien, hogy nagyapa nemrég arra gondolt, hogy elköltözik Villefort úr házából, és máshol fog lakni?

- Hogyne - válaszolta Maximilien -, emlékszem erre a tervre, és magam is nagyon helyeseltem.

- Nos hát helyeseljen tovább, Maximilien - folytatta Valentine -, mert nagyapa visszatért ehhez a tervéhez.

- Bravó! - mondta Maximilien.

- Hát azt tudja-e - folytatta Valentine -, milyen oka van nagyapának elhagyni a házat?

Noirtier a szemével csendre intette unokáját. De Valentine nem nézett Noirtier felé. Szeme, tekintete, mosolya, minden-minden Morrelnek szólt.

- Bármilyen oka van is rá Noirtier úrnak - kiáltott fel Morrel -, kijelentem, hogy igaza van.

- Kitűnő oka van rá - jelentette ki Valentine -, azt állítja, hogy a faubourg Saint-Honoré levegője nem tesz jót nekem.

- Úgy is van - mondta Morrel. - Hallgasson ide, Valentine. Noirtier úrnak nagyon is igaza lehet. Úgy találom, hogy mintegy két hét óta az ön egészsége nincs egészen rendben.

- Igaz, van benne valami - válaszolta Valentine. - Nagyapa lett most az orvosom, és mivel ő olyan sokat tud, nagyon megbízom benne.

- De hát végeredményben akkor mégiscsak beteg, Valentine? - kérdezte Morrel élénken.

- Istenem, betegségnek éppen nem mondhatom ezt: valami olyan általános gyengeséget érzek. Nincs étvágyam, és olyan érzésem van, mintha a gyomrom igyekezne valamihez hozzászokni, és ez nem egykönnyen megy.

Noirtier nem vesztette el Valentine egyetlen szavát sem.

- És milyen orvossággal él az ismeretlen betegség leküzdésére?

- Nagyon egyszerű a kezelés - felelte Valentine. - Reggelenként beveszek egy kanálnyit abból az orvosságból, amelyet nagyapának hoznak. Egy kanálnyival kezdtem, és most már a négy kanálnyinál tartok. Nagyapa azt állítja, hogy ez valóságos csodaszer.

Valentine mosolygott, de mosolya valami szomorúságot, valami szenvedést fejezett ki.

Maximilien szerelemtől ittasan, csendben gyönyörködött benne. Nagyon szép volt, de halványsága valami tompa árnyalatot kapott, szeme a szokottnál jobban ragyogott, és máskor gyöngyház fehérségű keze mintha most viaszból lett volna. A fiatalember Valentine-ről Noirtier-ra tekintett. Az öregúr kutató szemmel vizsgálgatta a szerelmesen ábrándozó lányt. Úgy látszott, ő is észrevette a lappangó betegség jeleit, akár Morrel, pedig ezek a jelek olyan jelentéktelenek voltak, hogy a nagyapa és a szerelmes kivételével nem is vette volna észre senki.

- De - mondta Morrel - azt hittem, hogy az a csodaszer, amelyet már négykanalanként szed, Noirtier úrnak készült orvosság, nem?

- Csak azt tudom, hogy nagyon keserű - jelentette ki Valentine -, annyira keserű, hogy bármit iszom utána, mindennek ugyanazt az ízét érzem.

Noirtier kérdően nézett unokájára.

- Igen, nagyapa - mondta Valentine -, ez így van. Az imént, mielőtt lejöttem volna hozzád, ittam egy pohár cukros vizet, és a felét otthagytam annyira keserűnek éreztem.

Noirtier elsápadt, és intett, hogy beszélni akar.

Valentine felállt, hogy odahozza a szótárt.

Noirtier kimondhatatlan aggodalommal követte lépteit.

Ekkor a vér hirtelen a lány fejébe tódult, arca lángba borult.

- No mi az? - kiáltott fel még mindig vidáman. - Hogy káprázik a szemem! Talán a nap sütött a szemembe?

Az ablakkilincsbe kapaszkodott.

- Nem is süt a nap - felelte Morrel, akit még nyugtalanabbá tett Noirtier arca, mint Valentine rosszulléte.

Valentine-hez futott.

A fiatal lány mosolygott.

- Nyugodjál meg, nagyapa - mondta Noirtier-nak -, nyugodjék meg ön is, Maximilien, semmiség az egész, már el is múlt. De figyeljetek csak: nem kocsizörgés hallatszik az udvarból?

Kinyitotta Noirtier ajtaját, a folyosó egyik ablakához szaladt, majd gyorsán visszatért.

- De igen - mondta -, Danglarsné és leánya jöttek látogatóba. Isten velük, menekülök, mert úgyis értem jönnek ide. Vagy még inkább a viszontlátásra, maradjon nagyapánál, Maximilien úr, ígérem, hogy nem tartóztatom a vendégeket.

Morrel követte a tekintetével, látta, amint becsukódik mögötte az ajtó, hallotta, ahogy felment azon a kis lépcsőn, amely Villefort-né szobájához és az övéhez vezetett.

Alig tűnt el a leány, Noirtier intett Morrelnek, hogy vegye elő a szótárt. Morrel engedelmeskedett, Valentine útmutatása nyomán hamarosan beletanult, hogy megértse az öregembert.

De bármennyire gyakorlott volt is, mivel több ízben végig kellett mennie az ábécén, tíz perc is beletelt, mire az aggastyán gondolatait a következő szavakba tudta önteni:

- Keresse meg azt a pohár vizet és a kancsót Valentine szobájában.

Morrel azonnal csengetett az új inasnak, aki Barrois utódja volt; és Noirtier nevében kiadta neki a parancsot. Az inas egy perc múlva visszatért.

A kancsó is, meg a pohár is teljesen üres volt.

Noirtier intett, hogy beszélni akar.

- Miért üres a pohár meg a kancsó? - kérdezte. - Hiszen Valentine azt mondta, hogy csak félig itta ki a poharat.

Ennek az újabb kérdésnek a kibetűzése újabb öt percbe került.

- Azt nem tudom - felelte az inas. - De a szobalány Valentine kisasszony szobájában van, meglehet, hogy ő ürítette ki.

- Kérdezze meg tőle - mondta Morrel, aki most tekintetével fordította le Noirtier gondolatát.

Az inas távozott, és hamarosan visszatért.

- Valentine kisasszony a saját szobáján keresztül ment át Villefort-néhoz - mondta. - És mivel szomjas volt, közben megitta azt a vizet, ami a pohárban maradt. A kancsót pedig Édouard úr ürítette ki, hogy tavacskát készítsen a kacsáinak.

Noirtier égnek emelte a szemét, mint az a játékos, aki mindenét egyetlen kártyára tette fel.

Ettől kezdve az öregúr le nem vette szemét az ajtóról, mereven nézte.

Valentine valóban Danglars-nét és leányát látta az imént megérkezni. A vendégeket Villefort-né szobájába vezették, mert az asszony ott akarta fogadni őket. Ezért ment tehát keresztül Valentine a saját szobáján: az ő szobája ugyanis ugyanazon az emeleten volt, mint mostohaanyjáé, és a két szobát csupán Édouard-é választotta el egymástól.

A két hölgy azzal a hivatalos merevséggel lépett be, amely elárulta, hogy látogatásuk hivatalos jellegű.

Az egyenlőrangúak azonnal felismernek minden árnyalati különbséget. Villefort-né erre az ünnepélyességre maga is ünnepélyességgel válaszolt.

Ebben a pillanatban belépett Valentine, és az üdvözlések elölről kezdődtek.

- Kedves barátnőm - kezdte a báróné, míg a két fiatal lány kezet fogott -, azért jöttem Eugénie-vel, hogy elsőnek önökkel közöljem leányomnak Cavalcanti herceggel küszöbönálló házasságát.

Danglars ragaszkodott a hercegi címhez. A népi származású bankár úgy vélekedett, hogy ez sokkal szebben hangzik, mint a gróf.

- Akkor hát engedjék meg, hogy kifejezzem legőszintébb szerencsekívánataimat - válaszolta Villefort-né. - Cavalcanti herceg igazán kiváló fiatalembernek látszik.

- Nézze - mondta a báróné mosolyogva -, ha őszinte akarok lenni, önnek, mint barátnőmnek, meg kell mondanom, hogy még magunk sem tudjuk, mi lesz a hercegből. Van benne valami különös vonás, amiről mi, franciák, az első pillanatra felismerjük az olasz vagy német nemest. Mindamellett, úgy látszik, igen jószívű, szellemes, egyebekben pedig, Danglars szavaival élve, a vagyona felséges.

- Azonkívül - mondta Eugénie, és Villefort-nénak egy albumában lapozgatott -, tegye hozzá, asszonyom, hogy ön egészen különleges módon kedveli ezt a fiatalembert.

- De azt ugye fölösleges kérdeznem - mondta Villefort-né -, hogy ön is osztozik édesanyjának ebben az érzésében?

- Én? - válaszolta Eugénie szokott határozottságával. - Szó sincs róla, asszonyom. Egyáltalán nem érzem magam hivatottnak arra, hogy egy háztartás gondjaival bíbelődjem, vagy egy férfi szeszélyeinek vessem alá magam, bármilyen is az a férfi. Az én hivatásom az, hogy művész legyek, tehát szabad legyen a szívem, szabadok legyenek a gondolataim, és egész személyem fölött magam rendelkezzem.

Eugénie e szavakat olyan magabiztosan adta elő, hogy Valentine belepirult. A félénk lány nem tudta megértem ezt a határozottságot, amelyben nyoma sem volt a női félénkségnek.

- De végül is - folytatta Eugénie -, mivelhogy mindenképpen férjhez kell mennem, akár akarom, akár nem, csak hálás lehetek a Gondviselésnek, amiért megszerezte nekem Albert de Morcerf úr ellenszenvét, mert enélkül ma egy becsületét vesztett férfi felesége volnék.

- Az igaz - jegyezte meg a báróné azzal a furcsa gyermekességgel, amelyet oly gyakran tapasztalhatunk az előkelő hölgyeknél, és melyet a polgárok közé vegyülten sem tudnak teljesen levetkőzni. - Igaz, ha Morcerf-ék nem tétováztak volna, a lányom nőül ment volna ehhez az Albert úrhoz: a tábornok nagyon ragaszkodott hozzá, személyesen el is jött, hogy megkérje a lányomat Danglars-tól, de hát szerencsésen megúsztuk ezt az ügyet.

- De - vetette ellen félénken Valentine - az apa minden bűnéért a fiúnak kell bűnhődnie? Azt hiszem, Albert úr teljesen ártatlan a tábornok árulási dolgaiban.

- Bocsásson meg, kedves kis barátnőm - jegyezte meg az engesztelhetetlen ifjú hölgy -, Albert úr részt kér a dologból, és méltónak is mutatkozik apjához. Úgy hiszem, tegnap este kihívta ugyan Monte Cristo urat az Operában, de ma a párbaj színhelyén bocsánatot kért tőle.

- Lehetetlen! - jelentette ki Villefort-né.

- Drága barátnőm - jegyezte meg Danglars-né a már említett naivsággal -, ez bizonyos. Debray úrtól hallottam, aki maga is jelen volt a bocsánatkéréskor.

Valentine is tudta az igazat, de nem szólt semmit. E néhány szó eszébe juttatta Morrelt, aki Noirtier szobájában várja, és most gondolatban ott volt vele.

Valentine-t most annyira lefoglalták gondolatai, hogy egy ideig részt sem vett a társalgásban. Még csak azt sem tudta, miről esett szó néhány perc óta, mikor Danglars-né hirtelen megérintette a karját, és kizökkentette álmodozásából.

- Mi történt, asszonyom? - kérdezte Valentine, és úgy összerezzent Danglars-né érintésére, mintha villamos áram ütötte volna meg.

- Csak nem beteg, drága Valentine? - kérdezte a báróné. - Fájdalma van?

- Nekem? - kérdezte a fiatal lány, és végighúzta a kezét égő homlokán.

- Nézzen csak bele ebbe a tükörbe. Egy perc alatt többször elsápadt és elpirult.

- Csakugyan! - kiáltott fel Eugénie. - Nagyon sápadt vagy!

- Sose nyugtalankodj, Eugénie. Már néhány nap óta így megy ez.

Noha igazán távol állt minden ravaszkodástól, mégis érezte, hogy most jó alkalma nyílt a távozásra. Egyébként Villefort-né is a segítségére sietett.

- Menjen a szobájába, Valentine - mondta. - Valóban úgy látszik, nem érzi jól magát, a hölgyek bizonyára megbocsátanak. Igyék egy pohár tiszta vizet, attól majd jobban lesz.

Valentine megcsókolta Eugénie-t, és üdvözölte Danglars-nét, aki már távozásra készen maga is felállt. Azután a lány eltávozott.

- Szegény gyermek - jegyezte meg Villefort-né, mikor Valentine eltűnt -, nagyon aggódom miatta, egy cseppet sem lepne meg, ha valami komoly baja történnék.

Valentine pedig valami önkívületfélében, amelyről nem tudott magának számot adni, keresztülhaladt Édouard szobáján, feleletet sem adott a gyerek valami rosszmájú megjegyzésére, és a saját szobáján át

a kis lépcső felé tartott. Lehaladt a lépcső fokain, de a három utolsón már nem tudott lemenni. Már hallotta Morrel hangját, mikor hirtelen elhomályosodott a tekintete, lába elvétette a lépcsőt, már nem volt annyi ereje, hogy megkapaszkodjék a karfába, a falnak dőlt, és végigesett a három lépcsőfokon.

Morrel a zajra egy ugrással az ajtónál termett, kinyitotta, és ott találta Valentine-t a lépcsőházban a földön.

Villámgyorsan karjára vette, bevitte a szobába, és leültette egy karosszékre. Valentine kinyitotta a szemét.

- Ó, de ügyetlen vagyok - mondta lázasan hadarva -, hát már meg sem tudok kapaszkodni? Megfeledkeztem róla, hogy még három lépcső van hátra!

- Nem ütötte meg magát, Valentine? - kiáltott fel Morrel. - Ó, istenem, istenem!

Valentine körülnézett: Noirtier szeméből mélységes rémületet olvasott ki.

- Nyugodjál meg, nagyapa - mondta, és mosolyogni próbált. - Semmiség az egész... Kissé elszédültem, más baj nincsen.

- Ez már a második szédülés! - mondta Morrel, és a kezét tördelte. - Vigyázzon, Valentine, könyörgök, vigyázzon!

- De ha mondom - válaszolta Valentine -, semmiség az egész, és már el is múlt. Most pedig hallgassanak meg egy hírt: egy hét múlva Eugénie megtartja az esküvőjét, és három nap múlva nagy, ünnepi eljegyzési lakomát tartanak. Mindannyiunkat meghívtak, apámat, Villefort-nét, engem... vagy legalábbis így értettem.

- Ugyan mikor foglalkozunk már mi is az ilyen részletekkel? Ó, Valentine, ön oly sok mindent keresztül tud vinni a nagyapánál, vegye rá, hogy azt felelje: *nemsokára!*

- Így hát rajtam keresztül akarja sürgetni és emlékeztetni nagyapát?

- Igen! - kiáltott fel Morrel. - Istenem, istenem! Mégpedig minél gyorsabban. Mert amíg nem mondhatom a magaménak, Valentine, mindig úgy érzem, mintha elveszíteném!

- Ó - felelte Valentine valami különös görcsös mozdulattal - ön nagyon is félénk, Maximilien, ez nem illik katonához, tiszthez, aki, mint mondják, sohasem ismerte a félelmet. Hahaha!

Rikácsoló és fájdalmas nevetésbe tört ki. Karja megmerevedett és kifordult, feje hátrahanyatlott a karosszékre, és többé nem mozdult.

A borzalom kiáltása, amelyet Isten nem engedett kitörni Noirtier ajkán, ott lángolt a szemében.

Morrel megértette. Segítséget kellett kérnie.

A fiatalember megrántotta a csengőt. A szobalány, aki Valentine szobájában tartózkodott és az inas, Barrois utódja, egyszerre rohantak be.

Valentine olyan sápadt, olyan hideg és élettelen volt, hogy nem is kellett nekik semmi magyarázat, elfogta őket az a félelem, amely állandóan ott tanyázott ebben az átkozott házban, és mindketten segítségért kiáltozva futottak végig a folyosókon.

Danglars-né és Eugénie ebben a pillanatban távoztak. Még éppen megtudták, hogy mi okozza ezt a nagy felfordulást.

- Hát nem megmondtam? - kiáltott fel Villefort-né. - Szegény kislány!

17

A vallomás

Ugyanakkor Villefort úr hangja hallatszott, amint a dolgozószobájából kikiáltott:

- Mi a baj?

Morrel a tekintetével kért tanácsot Noirtier-tól, aki már visszanyerte egész hidegvérét, és egy pillantással a kis szoba felé mutatott, ahová már hasonló körülmények között egyszer elrejtőzött.

Csak éppen annyi ideje volt, hogy vegye a kalapját, és lélekszakadva berohanjon a kis szobába. Máris hallatszottak a folyosóról a királyi ügyész lépései.

Villefort berohant a szobába, Valentine-hoz futott, és karjába kapta.

- Orvost! Orvost!... D'Avrigny urat! - kiáltott Villefort. - Vagy inkább magam megyek érte.

Ezzel kirohant a szobából.

A másik ajtón Morrel sietett ki.

Valami szörnyű emlék nyilallt a szívébe: az a beszélgetés Villefort és az orvos között, amelyet akkor éjjel hallott, amikor Saint-Méranné meghalt. Ugyanezek a jelenségek előzték meg Barrois halálát is, noha ezek már sokkal ijesztőbbek voltak.

Ugyanakkor megcsendültek fülében Monte Cristo szavai is, amelyeket mintegy két órával előbb mondott neki:

- Ha bármire van szüksége, Morrel, forduljon hozzám, jusson eszébe, hogy van némi hatalmam.

A gondolatnál is sebesebben rohant el tehát a faubourg Saint-Honoré-ról a rue Matignonba s a rue Matignonból az avenue des Champs-Élysées-re.

Villefort úr ezalatt bérkocsin d'Avrigny úr kapuja elé ért. Olyan erővel rántotta meg a csengőt, hogy a kapus rémülten ment kaput nyitni. Villefort-nak ahhoz sem volt ereje, hogy magyarázatot adjon, csak felrohant a lépcsőn. A kapus ismerte, felengedte és utána kiáltott:

- A dolgozószobájában van, királyi ügyész úr, a dolgozószobájában!

Villefort már akkorra benyitott, vagy inkább belökte az ajtót:

- Ó, hát ön az? - kérdezte az orvos.

- Én vagyok - válaszolta Villefort, és becsukta az ajtót maga mögött. - Igen, doktor, én vagyok az, és most én kérdezem öntől, egyedül vagyunk-e. Doktor, a házam valóságos elátkozott ház!

- Mi az? - mondta az orvos látszólag közönyösen, de a valóságban mélységes megdöbbenéssel. - Csak nincs megint beteg önöknél?

- De igen, doktor! - kiáltott Villefort, és görcsösen a hajába markolt. - De igen!

D'Avrigny tekintete ezt fejezte ki: „Nem megmondtam előre?"

Azután lassan, minden szót megnyomva kérdezte:

- Ki van most halálán önöknél, és milyen újabb áldozat vádolja majd Isten előtt az ön gyengeségét?

Villefort szívéből fájdalmas zokogás tört elő. Az orvoshoz lépett, és megragadta a karját:

- Valentine! - mondta. - Most Valentine került sorra!

- A leánya! - kiáltott fel d'Avrigny fájdalmas meglepetéssel.

- Láthatja, hogy tévedett - mormogta az ügyész. - Jöjjön, nézze meg betegágyán, és kérjen tőle bocsánatot, amiért meggyanúsította.

- Valahányszor csak hívott - mondta d'Avrigny -, mindig késő volt már. De nem tesz semmit, megyek. De siessünk, uram, az önökre sújtó ellenséggel szemben semmi veszteni való időnk sincs.

- Ó, most már nem fogja szememre hányni a gyengeségemet, doktor. Ezúttal kinyomozom a gyilkost és rajtaütök.

- Először próbáljuk megmenteni az áldozatot, csak azután gondoljunk a bosszúra - jegyezte meg d'Avrigny. - Tessék jönni.

A bérkocsi, amelyen Villefort idehajtatott, lóhalálában vágtatott velük vissza, és ugyanakkor értek haza, amikor Morrel kopogtatott Monte Cristo ajtaján.

A gróf a dolgozószobájában volt, és mélyen elmerült gondolataiba, mialatt Bertuccio sebtében küldött üzenetét olvasta.

Mikor Morrelt jelentették neki, akitől két órával előbb vált el, felkapta a fejét.

A fiatalembert eléggé megviselte ez a két óra; Morrel, aki vidám arccal távozott a gróftól, most feldúlt arccal jelent meg.

Monte Cristo felállt, és Morrel elé sietett.

- Mi történt, Maximilien? - kérdezte. - Holtsápadt, és a homloka csupa verejték.

Morrel inkább lerogyott, semmint leült egyik karosszékbe.

- Igen - mondta -, mert nagyon siettem. Beszélnem kellett önnel.

- Otthon, remélem, mindenki jól van? - kérdezte a gróf olyan őszinte, szívből jövő melegséggel, amelyet nem lehetett félremagyarázni.

- Köszönöm, gróf, köszönöm - válaszolta a fiatalember. Zavarban volt, nem tudta, hogyan kezdjen hozzá a mondókájához. - Igen, otthon mindannyian egészségesek.

- Akkor jól van. De valamit mégiscsak mondani akar? - folytatta a gróf egyre nyugtalanabbul.

- Igen, hogyne - felelte Morrel. - Olyan házból jövök, ahol a halál vert tanyát, és én iderohantam.

- Morcerf úréktól jön talán? - kérdezte Monte Cristo.

- Nem - válaszolta Morrel. - Meghalt valaki Morcerf-éknél?

- A tábornok az imént lőtte főbe magát - válaszolta Monte Cristo.

- Jaj, micsoda borzasztó szerencsétlenség! - kiáltott fel Maximilien.

- A grófnéra és Albert-re nézve nem - jelentette ki Monte Cristo. - Többet ér egy holt apa és férj, mint egy becsület nélkül élő apa és férj. A vér lemossa a gyalázatot.

- Szegény grófné! - mondta Maximilien. - Őt sajnálom legjobban, hiszen olyan nemes lelkű asszonynak ismerem!

- Sajnálhatja Albert-t is, Maximilien, mert higgye el, méltó fia ő az édesanyjának. De térjünk vissza az ön dolgára: ön hozzám rohant, mint mondotta. Tudnék talán segítségére lenni valamiben?

- Hogyne, szükségem van önre, vagyis azt hittem, mint valami eszelős, hogy ön segíthetne olyan körülmények között, ahol már csak Isten segíthet.

- Beszéljen hát - biztatta Monte Cristo.

- Igazán nem is tudom - mondta Morrel -, fel szabad-e fednem ilyen titkot bárkinek is. De a sors késztet rá, s a szükség kényszerít, gróf.

Morrel megállt, habozott.

- Azt tudja, hogy szeretem önt? - kérdezte Monte Cristo, és gyöngéden megfogta a fiatalember kezét.

- Milyen jó, hogy bátorságot önt belém, és valami azt súgja itt bent -, Morrel a szívére mutatott -, hogy ön előtt nem is lehet titkom.

- Úgy is van, Morrel, Isten szól a szívéből, és szívének sugallata beszél önhöz. Ismételje el hát mindazt, amit a szíve mondott.

- Megengedné, gróf, hogy elküldjem Baptistint az ön nevében tudakozódni valakinek a hogylétéről, akit ön is ismer?

- Magam is rendelkezésére állok, annál inkább rendelkezhetik szolgáimmal.

- Hiszen szinte nem is élek addig, amíg nem kapok hírt róla, hogy jobban van!

- Csengessek Baptistinnek?

- Nem, majd én magam beszélek vele.

Morrel kiment, szólította Baptistint, és néhány szót súgott neki. A komornyik futva távozott.

- Elintézte? - kérdezte Monte Cristo, mikor látta, hogy Morrel visszatért.

- El, és most talán már kissé nyugodtabb leszek.

- Tudja, hogy várom szavait - mondotta Monte Cristo mosolyogva.

- Tudom és beszélek is. Hát tessék csak ide hallgatni: egy este egy kertben álltam, sűrű bokrok mögött, senki sem sejtette, hogy ott lehetek. Ketten haladtak el mellettem. Engedje meg, hogy egyelőre elhallgassam a nevüket. Halkan beszélgettek, de engem érdeklő szavaikból nem veszítettem el egyetlen árva szót sem.

- Ez elég baljóslatúan kezdődik, főleg ha összefügg mostani sápadtságával és izgatottságával, Morrel.

- Bizony baljóslatúan, barátom! Ahhoz a kerthez tartozó házban, ahol rejtőztem, éppen akkor halt meg valaki. A két beszélgető közül, akiknek szavait figyeltem, az egyik annak a kertnek a gazdája, a másik az orvos volt. Az előbbi vallomást tett az orvosnak aggodalmáról és kétségbeeséséről, mivel egy hónap leforgása óta már a második haláleset történt a házában, mégpedig hirtelen és váratlanul, mintha csak Isten küldte volna rájuk haragjában a halál angyalát.

- Ej, ej! - jegyezte meg Monte Cristo, és mereven figyelte a fiatalember arcát, majd egy alig észrevehető mozdulattal úgy fordította a széket, hogy ő maga árnyékban maradjon, Maximilien arcát pedig jól megvilágítsa a nap.

- Bizony - folytatta Morrel -, egy hónap leforgása alatt már másodszor látogatott be a halál abba a házba.

- És mit válaszolt az orvos? - kérdezte Monte Cristo.

- Azt felelte... azt felelte, hogy ez nem volt természetes halál, és hogy nem tulajdonítható másnak, mint...

- Mint minek?

- Mint méregnek!

- Igazán? - mondotta Monte Cristo azzal a könnyed köhécseléssel, amellyel nagy felindulásait szokta palástolni, akár elpirul, akár elsápad hirtelen, akár túlságos figyelmét akarja leplezni. - Igazán ezt hallotta, Maximilien?

- Ezt, kedves gróf, ezt hallottam, sőt, az orvos még hozzátette, hogy ha még egyszer előfordulna ilyesmi, úgy érzi, kötelessége lenne törvényes vizsgálatot kérni.

Monte Cristo a legtökéletesebb nyugalommal hallgatta, de lehet, hogy ez a nyugalma tettetett volt csupán.

- Harmadszor is kopogtatott a halál - jegyezte meg Maximilien - de sem a ház gazdája, sem az orvos nem tettek jelentést. Meglehet hogy most negyedszer is belép a halál. Mit gondol, gróf, hallgatásra kötelez engem e titok ismerete?

- Kedves barátom - válaszolta Monte Cristo -, ön most olyan kalandot beszélt el, amit valamennyien könyv nélkül tudunk. Ismerem jól azt a házat, ahol mindez történt, vagy legalábbis ismerek hozzá hasonlót. Azt a házat, ahol a kert van, a családapát, az orvost és a három hirtelen és váratlan halál-esetet. Nohát, nézzen reám, én nem lestem ki semmiféle beszélgetést, mégis éppen olyan jól ismerem az egész esetet, mint ön, és nincs semmiféle lelkifurdalásom. Nincs! Semmi közöm hozzá. Azt mondja, hogy Isten haragja sújtotta a halál angyalával azt a házat. Ki mondhatná, hogy feltevése nem valóság? Ne lásson meg olyan dolgokat, amelyeket azok nem akarnak meglátni, akiknek érdekükben állna. Ha ez Istennek nem haragja, hanem igazságszolgáltatása, Maximilien, fordítsa el a fejét, és engedje, hogy Isten törvényt üljön ott.

Morrel végigborzongott. A gróf szavaiban valami gyászos komorság, valami ünnepélyesség és félelmes erő volt.

- Egyébként - folytatta a gróf egészen megváltozott hangon, úgy, hogy szinte olyan volt, mintha nem is ugyanaz az ember beszélne -, egyébként ki mondja önnek, hogy még folytatódik a dolog?

- Folytatódik, gróf! - kiáltott fel Morrel. - Hiszen ezért rohantam éppen önhöz.

- Mit tehetek hát, Morrel? Azt akarja talán, hogy jelentsem a királyi ügyész úrnak?

E szavakat Monte Cristo olyan tisztán és olyan nyomatékosan ejtette ki, hogy Morrel hirtelen felállt, és így kiáltott:

- Gróf! Gróf! Ugye tudja, kiről akarok beszélni?

- Már hogyne tudnám, kedves barátom, és ezt azzal bizonyítom be hogy az i-re felteszem a pontot is, vagyis megnevezem a szereplőket. Ön egy este Villefort úr kertjében sétált. Azok után, amiket mondott, úgy sejtem, hogy Saint-Méranné halálának estéje volt. Hallotta amint Villefort úr d'Avrigny úrral Saint-Méran úr haláláról, majd a marquise nem kevésbé csodálatos hirtelen elhunytáról beszélt. D'Avrigny úr azt mondta, hogy szerinte mérgezés, mégpedig két mérgezés történt. És ön, az ízig-vérig becsületes ember, azóta azon töpreng, vajon hogy nyugtathatja meg lelkiismeretét: ha felfedi ezt a titkot, vagy ha hallgat. Már nem élünk a középkorban, édes barátom, nincs többé szent Fehme,[6] nincsenek már vérbíróságok, mi az ördögöt akar hát tőlük? „Lelkiismeret, mit háborgatsz?" - mint ahogy Sterne mondja. Ej, kedves barátom, hagyja, hadd aludjanak mások, ha már elszenderültek, engedje, hadd pusztuljanak bele az álmatlanságba, ha nem jön álom a szemükre, és az isten szerelmére, ön csak aludjék, hiszen nincs, ami háborgassa a lelkiismeretét.

Morrel arcán szívet facsaró fájdalom jelent meg. Megragadta Monte Cristo kezét.

- De hiszen még folytatódik! Azt mondom éppen!

- Hadd folytatódjék! - válaszolta a gróf, és elcsodálkozott ezen az állhatatosságon, amelyet nem értett. Figyelmesen nézte Maximilient. - Csak hadd folytatódjék: ez valóságos atreida[7] család. Isten átkozta el őket, és el kell szenvedniük az ítéletet. El fognak tűnni mindannyian, mint azok a kártyavárak, amelyeket a gyermekek építenek, s amelyek teremtőjük legyintésére egymás után esnek el, még ha kétszázan volnának is. Három hónappal ezelőtt Saint-Méran úr, két hónappal ezelőtt Saint-Méranné, a minapában Barrois, ma az öreg Noirtier vagy a fiatal Valentine lesz soron.

- Hát tudta? - kiáltott fel Morrel olyan borzasztó rémülettel, hogy Monte Cristo beleremegett, pedig talán az égszakadás se hozta volna ki nyugalmából. - Tudta, és nem tett jelentést?

- Ej, mit bánom én? - vont vállat Monte Cristo. - Alig ismerem őket, és miért mentsem meg az egyiket a másiktól? Nem, nem, hiszen nincs közöm sem a bűnöshöz, sem az áldozathoz.

---

[6] Titkos törvényszék a XV. században.

[7] Atreusz görög mondai alak sorsüldözött családja, amelynek végzete az volt, hogy tagjai egymást gyilkolták.

- De én, én szeretem! - kiáltott fel Morrel szinte üvöltve fájdalmában.

- Kit szeret? - kiáltott Monte Cristo. Felugrott és megragadta Morrel ég felé emelt két kezét.

- Halálosan, őrülten szeretem, úgy szeretem, hogy a véremet adnám érte, hogy felszárítsam egyetlen könnycseppjét. Szeretem Valentine de Villefort-t, akit most gyilkolnak meg éppen, értse meg! Szeretem, és azt kérdem az Istentől meg öntől, hogyan menthetném meg az életét?

Monte Cristo ajkán olyan vad kiáltás tört ki, amilyet csak a megsebzett oroszlán hallat.

- Szerencsétlen! - kiáltotta, és most ő tördelte a kezét. - Szerencsétlen! Valentine-t szereted! Egy elátkozott család gyermekét szereted!

Sose látott még Morrel ilyen arckifejezést, nem látott még ilyen lángoló tekintetet. A rémület szellemét, amely olyan sokszor merült fel előtte a csatatéren vagy Algéria gyilkos éjszakáin, sohasem látta baljóslatúbb lánggal kigyúlni maga körül.

Iszonyodva hátrált.

Monte Cristo pedig e zajos kitörés után egy pillanatra lehunyta a szemét, mintha valami belső fény káprázztatná: e pillanat alatt annyi akaraterővel lett úrrá önmagán, hogy látszott, amint fokról fokra csillapodik mellének izgalmas hullámzása, mint ahogy látni lehet, amint a háborgó, tajtékos hullámok vihar után a nap erejétől szétfoszlanak.

Ez a csend, ez a magába szállás, ez az önmagával való küzdelem mintegy húsz másodpercig tartott.

Ekkor a gróf felemelte sápadt arcát.

- Látja - mondta alig remegő hangon -, látja, kedves barátom, hogyan tudja Isten megbüntetni közönyükért a legnagyobb szájhősöket, és azokat, akiket hidegen hagynak a legszörnyűbb látványok. Én, aki érzéketlenül és kíváncsian szemléltem ennek a gyászos tragédiának a kibontakozását, én, aki mint a gonosz angyal, csak kacagtam rajta, hogy mennyi rosszat követnek el az emberek a titok leple alatt (márpedig a gazdagok és hatalmasok könnyen őrizhetik meg a titkokat), én is érzem, hogy a szívembe mart az a kígyó, amelynek tekervényes útját idáig figyelmesen követtem!

Morrel tompán felnyögött.

- Rajta hát - folytatta a gróf -, elég volt a jajgatásból. Legyen férfi, legyen erős, reméljen, hiszen itt vagyok, és őrködöm ön felett.

Morrel szomorúan megrázta fejét.

- Azt mondom: reméljen! Érti? - kiáltotta Monte Cristo. - Tudja meg, hogy sohasem hazudom, sohasem tévedek. Most dél van, Maximilien, adjon hálát az Istennek, amiért délben jött, nem pedig este vagy holnap reggel. Hallgassa meg hát, mit akarok mondani, Morrel: dél van. Ha Valentine ebben az órában nem halt meg, akkor életben is marad.

- Istenem! Istenem! - kiáltott fel Morrel. - És én úgy hagytam ott, hogy csaknem haldoklott.

Monte Cristo végigsimította a homlokát.

Ugyan mi történt ebben a szörnyű titkokkal teli fejben?

Mit mondott ennek a könyörtelen és mégis oly emberi szellemnek a fény vagy a sötétség angyala?

Csak az Isten tudja!

Monte Cristo még egyszer felemelte a fejét, de most már nyugodt volt, mint az álomból ébredő gyermek.

- Maximilien - mondta -, menjen csak nyugodtan haza. Megparancsolom önnek, hogy ne tegyen egy lépést se, ne próbálkozzék semmivel, és arcán még csak nyoma se legyen az aggódásnak. Hamarosan hírt adok önnek. Most menjen.

- Istenem! Istenem! - mondta Morrel. - Egészen elrémít, gróf, ezzel a hidegvérével. Tud talán valami szert a halál ellen? Több ön, mint ember? Angyal talán? Vagy Isten?

És a fiatalember, aki soha semmiféle veszedelemben meg nem hátrált, most valami lebírhatatlan félelem hatása alatt hátrahőkölt Monte Cristo előtt.

De Monte Cristo szomorú és mégis szelíd mosollyal nézett rá, úgy, hogy Maximiliennek könny szökött a szemébe.

- Sokat tehetek, barátom - válaszolta a gróf. - Most menjen, mert szükségem van rá, hogy egyedül legyek.

Morrel e csodálatos akarat hatása alatt, amely Monte Cristo körül mindenütt megnyilvánult, nem is próbált ellenkezni. Megszorította a gróf kezét és távozott.

Csak a kapuban állt meg, hogy bevárja Baptistint, aki feltűnt a rue Martignon sarkán, és futva igyekezett hazafelé.

Ezalatt Villefort meg az orvos is elértek az ügyész lakására. Valentine még mindig eszméletlenül feküdt. Az orvos azzal a gondossággal vizsgálta meg a beteget, amelyet a körülmények megkövetel-tek, és azzal az alapossággal, amelyet a titok ismerete még jobban elmélyített.

Villefort le nem vette szemét az orvosról, és mohón leste a vizsgálat eredményét. Noirtier, aki sápadtabb volt, mint maga a beteg, és Villefort-nál is nyugtalanabbul várakozott, merő értelem és fogékonyság volt.

Végre d'Avrigny lassan megszólalt:

- Még él.

- Még! - kiáltott fel Villefort. - Doktor, micsoda borzalmas szót mondott!

- Márpedig - mondta az orvos - megismétlem, amit mondtam: még él, és én nagyon csodálkozom rajta.

- De megmenekült? - kérdezte az apa.

- Meg, ha egyszer él.

E pillanatban d'Avrigny tekintete összetalálkozott Noirtier pillantásával, amelyben olyan emberfölötti öröm csillogott, annyi hálás gondolat fénye sugárzott, hogy az orvost meghatotta.

Visszaengedte a karosszékbe az ájultan heverő fiatal lányt, akinek ajka alig látszott, annyira vértelen és fehér volt. D'Avrigny azután nem mozdult, majd újra Noirtier-ra pillantott, aki figyelemmel kísérte az orvos minden mozdulatát.

- Uram - mondta akkor d'Avrigny Villefort-nak -, kérem, hívja be Valentine kisasszony szobalányát.

Villefort elengedte leánya fejét, amelyet addig támogatott, és maga szaladt ki a szobalányért.

Alig csukódott be az ajtó Villefort mögött, d'Avrigny Noirtierhoz lépett.

- Akar valamit mondani? - kérdezte.

Az aggastyán jelentőséggel hunyta le a szemét. Mint tudjuk, ez igenlő választ jelentett az öregúr rendelkezésére álló jeladások szerint.

- Csak nekem?

- Igen - jelezte Noirtier.

- Helyes, itt maradok önnél.

Ebben a pillanatban visszatért Villefort a szobalánnyal. A szobalány mögött Villefort-né lépett be.

- De hát mi történt ezzel a kedves gyermekkel? - kiáltott fel. - Kijött a szobámból azzal a panasszal, hogy nem érzi jól magát, de az eszembe se jutott, hogy ilyen komollyá válhat a dolog.

A fiatalasszony könnyes szemmel és az igazi anya szeretetének minden jelével lépett oda Valentine-hez, és megfogta a kezét.

D'Avrigny továbbra is Noirtier-ra nézett, és látta, hogy az öregember szeme kimered, kitágul, arca elsápad, és egész testében remegni kezd. Homlokát kiverte a verejték.

- Úgy! - jegyezte meg önkéntelenül, és követte Noirtier tekintetét, vagyis Villefort-néra meredt, aki egyre ezt ismételgette:

- Jobb volna lefektetni szegénykét. Jöjjön, Fanny, fektessük csak le.

D'Avrigny úr, aki ezt az ajánlatot kedvezőnek találta, mert így egyedül maradhatott Noirtier-val, intett, hogy ez lesz a leghelyesebb, de megtiltotta, hogy bármit is adjanak neki, amit nem ő rendelt.

Elvitték Valentine-t, aki közben magához tért, de azért nem tudott sem mozdulni, sem beszélni, annyira megviselte a roham. Annyi ereje azonban mégis volt, hogy egy pillantással köszöntse nagyapját, akinek majd a szíve szakadt meg, mikor látta, hogy a beteget elviszik.

D'Avrigny követte őket, utasításokat adott, meghagyta Villefortnak, hogy bérkocsiba üljön, és maga menjen a patikushoz, a patikában a szeme láttára, készítsék el a rendelt orvosságokat, ő maga hozza haza, és leánya szobájában várjon reá.

Még egyszer szigorúan meghagyta, hogy Valentine-nek semmit se adjanak, majd visszatért Noirtier-hoz, gondosan bezárta az ajtókat, és mikor megbizonyosodott róla, hogy senki sem hallhatja őket, az öreghez fordult:

- Mondja, kérem, tud valamit unokája betegségéről? - kérdezte.

- Igen - intett az aggastyán.

- Figyeljen ide, nincs veszteni való időnk. Én kérdezek, ön pedig válaszol.

Noirtier intett, hogy kész válaszolni.

- Előre látta, hogy Valentine-t valami baj fogja érni?

- Igen.

D'Avrigny kissé elgondolkozott, majd ismét Noirtier-hoz fordult:

- Bocsásson meg azért, amit most mondani fogok - tette hozzá -, de semmiféle jelenséget nem szabad elhanyagolni e szörnyű körülmények között. Látta ön meghalni a szegény Barrois-t?

Noirtier égnek emelte a szemét.

- Tudja azt is, hogy mitől halt meg? - kérdezte d'Avrigny, és kezét Noirtier vállára tette.

- Igen - felelte az öreg.

- Úgy gondolja, hogy természetes halállal hunyt el?

Noirtier béna ajkán valami mosolyféle derengett.

- Gondolt-e arra, hogy Barrois-t esetleg megmérgezték?

- Igen.

- Úgy gondolja, hogy neki szánták azt a mérget, amelynek áldozatává lett?

- Nem.

- No most: úgy véli-e, hogy ugyanaz a kéz működik most Valentine-nél, amelyik Barrois-t megölte, mikor másvalakit akart meggyilkolni?

- Igen.

- Tehát Valentine is meg fog halni? - kérdezte d'Avrigny, és mélyen Noirtier szemébe nézett.

Figyelmesen leste, hogy ez a kérdés milyen hatással lesz Noirtier-ra.

- Nem - válaszolta az öreg diadalmas arccal, amely tévútra vezethette volna a legügyesebb jós feltevéseit is.

- Ön tehát reménykedik? - kérdezte d'Avrigny meglepetten.

- Igen.

- Miben reménykedik?

Az öregember kifejezte a szemével, hogy nem tudja megmagyarázni.

- Igaz, persze - mormogta az orvos.

Majd ismét Noirtier-hoz fordult:

- Abban reménykedik - kérdezte -, hogy a gyilkos belefárad?

- Nem.

- Akkor hát abban, hogy a méreg nem lesz hatással Valentine-re?

- Igen.

- Mert hiszen nem mondok újat önnek - folytatta d'Avrigny - ugyebár, ha kijelentem, hogy meg akarták Valentine-t mérgezni?

Az aggastyán intett a szemével, hogy ebben a kérdésben semmi kétsége nincs.

- Akkor hát miből meríti azt a reményt, hogy Valentine felépül?

Noirtier állhatatosan egy pontra szegezte a szemét. D'Avrigny követte a tekintetet: arra az orvosságos üvegre irányult, amelyet reggelenként hoztak be az öregnek.

- Á - mondta d'Avrigny, akinek hirtelen különös ötlete támadt -, csak nem az jutott eszébe, hogy...

Noirtier nem engedte befejezni.

- De igen - jelezte.

- Hogy felvértezze a méreg ellen...

- Igen.

- Lassan hozzászoktatta...

- Igen, igen, igen - intette Noirtier boldogan, amiért megértették.

- Hallotta tőlem, hogy abba az orvosságba, amelyet önnek rendeltem, brucint is tétettem?

- Igen.

- És azért szoktatta hozzá ehhez a mérghez, hogy semlegesítse a méreg hatását?

Noirtier szemében ismét a diadalmas öröm fénye lobbant fel.

- És ez sikerült is önnek! - kiáltott fel d'Avrigny. - Mert e gondos elővigyázat nélkül Valentine ma befejezte volna az életét, megölték volna menthetetlenül, irgalom nélkül. A roham igen heves volt, de a beteg ellenállt, és legalábbis ezúttal életben marad.

Az aggastyán végtelen hálával emelte égre a szemét, amelyben emberfölötti öröm lángolt.

Ebben a pillanatban visszatért Villefort.

- Tessék, doktor - mondta -, elhoztam a kért orvosságot.

- Ön előtt készítették el?

- Igen - válaszolt a királyi ügyész.

- És nem adta ki a kezéből?

- Nem.

D’Avrigny fogta a kis üveget, néhány cseppet öntött a tenyerébe és megitta.

- Rendben van - mondta -, menjünk fel Valentine-hez, mindenkinek kiadom az utasítást, ön személyesen őrködjék, Villefort úr, hogy senki se térjen el tőle.

Abban a pillanatban, amikor d’Avrigny Villefort úr kíséretében bement Valentine szobájába, egy szigorú külsejű, nyugodt és határozott modorú olasz pap bérelte ki saját használatára a Villefort úr palotájával szomszédos házat.

Senki sem tudta mi okozta, hogy a ház három lakója két órával később kiköltözködött: de az a vélemény terjedt el a környéken, hogy a ház roskadozik, összeműléssel fenyeget, az új bérlőt azonban ez nem akadályozta meg abban, hogy még aznap öt óra tájban beköltözzék szerény bútoraival.

A bérlet három, hat vagy kilenc évre szólt, és az új lakó, bevett szokás szerint, egy fél évet előre kifizetett. Az új lakó, mint már mondottuk, olasz volt, és signor Giacomo Busoninak hívták.

Azonnal munkásokat hívtak, és az elkésett éjszakai járókelők bámulva látták, hogy ácsok és kőművesek alapjától kezdve átépítik a düledező házat.

18

Apa és lánya

Mint az előző fejezetben láttuk, Danglars-né hivatalosan bejelentette Villefort-nénak Eugénie Danglars kisasszony és Andrea Cavalcanti úr küszöbönálló házasságkötését.

Ezt a hivatalos bejelentést, amely legalább látszólag valamennyi érdekelt elhatározása volt, olyan jelenet előzte meg, amelyről be kell számolnunk olvasóinknak.

Kissé visszatérünk tehát annak a napnak a reggelére, amelyen az említett szerencsétlen események lejátszódtak, és olvasóinkat abba a gyönyörűen aranyozott szalonba vezetjük el, amelyet már ismertettünk, és amely büszkesége volt tulajdonosának, Danglars báró úrnak.

Ebben a szalonban reggel tíz óra tájt pár perc óta elgondolkozva és szemmel láthatóan nyugtalanul sétálgatott maga a báró. Minden ajtónyílásra felfigyelt, és minden zajra összerezzent.

Mikor minden türelme kimerült, beszólította a komornyikot.

- Étienne - mondta -, kérem, nézze meg, miért kért meg Eugénie kisasszony, hogy a szalonban várjak rá, és kérdezze meg, miért várakoztat ilyen sokáig?

Az, hogy rosszkedvének így tanújelét adhatta, kissé lecsillapította a bárót.

Danglars kisasszony, mikor reggel felébredt, valóban arra kérette édesapját, hogy beszélhessen vele, mégpedig az aranyozott szalonban. Ez a szokatlan kérés, főleg pedig hivatalos színezete, módfelett meglepte a bankárt, nyomban engedett leánya kérésének, és elsőnek jelent meg a szalonban.

Étienne csakhamar visszatért küldetéséből.

- A kisasszony szobalánya azt mondta, hogy a kisasszony már felöltözött, és azonnal itt lesz - jelentette.

Danglars bólintott, annak jeléül, hogy meg van elégedve. Danglars társaságában, sőt, háznépével szemben is mindig a jó embert és a derék apát adta: szerep volt ez nála, amely beillett az általa játszott népszerűséghajhászó komédiába. Ezt az álarcot öltötte magára, és illett neki, mint ahogy az ókori színházakban az atyák olyan álarcot viseltek, amely jobbról nézve felfelé ívelő szájjal nevetőnek, balról nézve pedig lefelé görbülő ajakkal pityergőnek látszott.

Sietünk kijelenteni, hogy meghitt családi körben a felfelé ívelő, kacagó száj legörbült szélű, siránkozó ajakká változott, és így a derék ember is többnyire eltűnt, helyet adva a durva férjnek s a zsarnok apának.

- Ugyan mi az ördögnek akar velem beszélni ez a bolondos lány, s ha már akar, miért nem jöhet egyszerűen a dolgozószobámba? - mormogta Danglars.

Már vagy huszadszor elgondolta ezt, mikor végre nyílt az ajtó, és megjelent Eugénie. Fekete selyemruhát viselt, ugyancsak fekete, hímzett, fénytelen virágot, ünnepiesen volt megfésülve, és kesztyű is volt a kezén, mintha éppen a Théâtre Italienbe készült volna.

- No mi az, Eugénie? - kiáltott fel az apa. - És mire való ez az ünnepélyes szalon, hiszen jól megfelelt volna a dolgozószobám is!

- Teljesen igaza van, uram - válaszolt Eugénie, és intett apjának, hogy leülhet. - Két olyan kérdést intézett hozzám, amely felöleli tulajdonképpen egész megbeszélésünket. Felelek hát mind a kettőre, de minden szokás ellenére először a másodikra, mivel ez az egyszerűbb. Azért választottam a szalont megbeszélésünk színhelyéül uram, hogy kikerüljük a bankár dolgozószobájának kellemetlen benyomásait és hatását. Azok a pénztárkönyvek, ha bármilyen aranyozottak is, a várkapuk módjára lezárt fiókok, az a halom bankjegy, amely ki tudja, honnan jön, és az a csomó levél, amely Angliából, Hollandiából, Spanyolországból, Indiából, Kínából és Peruból érkezik, általában különös hatással

vannak az apa gondolkodására, és elfeledtetik vele, hogy van a világon nagyobb és szentebb érdek is, mint ügyfeleinek társadalmi állása és nézete. Ezt a szalont választottam tehát, ahol pompás keretekben láthatja vidám, mosolygós arcképét, az enyémet, anyámét és a különböző pásztorjeleneteket és megható pásztorjátékokat. Én sokat adok a kívülről jövő benyomásokra. Meglehet, hogy az ön szemében ez csak szeszélynek látszik, de hát nem is volnék művész, ha nem maradna valami kis illúzióm.

- Nagyon helyes - válaszolta Danglars úr, aki ezt a szóáradatot rendíthetetlen hidegvérrel hallgatta végig, de nem értett belőle egyetlen szót sem, mert azzal volt gondolatban elfoglalva, mint minden olyan ember, akinek hátsó gondolatai vannak, hogy miképpen lehetne összefonni saját gondolatainak szálait az éppen vele való társalgónak gondolatmenetével.

- A második pontot tehát megvilágítottam, vagy csaknem megvilágítottam - jelentette ki Eugénie a legkisebb zavar nélkül, és azzal a férfias fellépéssel, amely minden mozdulatát és beszédmódját is jellemezte -, és úgy látom, ön meg is van elégedve magyarázatommal. Most pedig térjünk rá az elsőre. Azt kérdezte, miért kértem ezt a kihallgatást öntől. Két szóval megfelelek rá. Tessék, uram: nem akarok feleségül menni Andrea Cavalcanti gróf úrhoz.

Danglars felugrott karosszékéből, és szemét égnek emelte, karját is ég felé tárta.

- Istenem, ez így van, uram - folytatta Eugénie, tovább is teljes nyugalommal. - Látom, ön nagyon csodálkozik, mert mióta ez a kedves kis ügy megkezdődött, a legkisebb ellenállást sem tanúsítottam, mert tudtam, eljön az ideje, hogy teljes és elszánt akarattal szálljak szembe azokkal, akik nem kérték ki véleményemet, és ellenszegüljek minden olyan dologban, amely ízlésem ellen való. Ezúttal azonban ez a nyugalom, ez a beletörődés, mint ahogy a filozófusok mondják, más forrásból is fakadt. Onnan, hogy mint engedelmes és szófogadó lány... - Eugénie piros ajkán könnyű mosoly jelent meg - eleget akartam tenni a kívánságának.

- No és? - kérdezte Danglars.

- Hát bizony, uram - folytatta Eugénie -, mindent megtettem, ami erőmből futatta, és most, hogy eljött a pillanat, minden megkísérelt erőfeszítésem ellenére úgy érzem, nem tudok engedelmeskedni.

- De végre is - mondta Danglars, aki nem volt valami lángész, és egészen elkábult ettől a kérlelhetetlen logikától, amelynek közönyössége olyan sok gondolkodásról és akaraterőről tett tanúságot -, mi az oka ennek a visszautasításnak, Eugénie, mi az oka?

- Az oka? - mondta a fiatal lány. - Istenem, nem mintha ez az ember csúnyább, ostobább vagy kellemetlenebb volna, mint bárki más, nem. Andrea Cavalcanti úr még megjárja valahogy azok szemében, akik egy fiatalember arcát és termetét nézik csupán. Az sem az oka, mintha a szívemet kevésbé nyerte volna meg, mint akárki: mindez egy iskolás lányhoz való ok volna, és én ennek fölötte állok. Nem szeretek senkit sem, uram, azt tudja, ugye? Így hát nem is látom be, hogy szükség volna arra, hogy megzavarja életemet egy örökös élettárs. Valahol azt mondja egy bölcs: „Semmiből sem jó a sok", más helyen pedig: „Minden értékedet magadban hordjad." Még latinul és görögül is megtanítottak ezekre az aranyigazságokra: az egyik, azt hiszem, Phaedrus, a másik Biasz mondása. Hát édes jó apám, az élet hajótörésében, mert hiszen az élet nem más, mint reményeink örökös hajótörése, a tengerbe szórom fölösleges holmimat, és saját akaratomból teljesen egyedül, következésképpen teljesen szabadon akarok élni.

- Szerencsétlen! Szerencsétlen! - mormogta Danglars, és elsápadt, mert hosszú tapasztalatból tudta, hogy most kemény akadályba ütközött.

- Szerencsétlen? - folytatta Eugénie. - Azt mondja, uram, hogy szerencsétlen vagyok? Szó sincs róla, igazán, s ezt a kitörését egészen színpadiasnak és tettetettnek látom. Ellenkezőleg, boldog vagyok, mert azt kérdezem: miben van hiányom? A társaságban szépnek találnak, s ez már ok arra, hogy kedvező fogadtatásban legyen részem. Márpedig én szeretem, ha kedvezően fogadnak: ettől kivirulnak az arcok, és akik körülvesznek, maguk is szebbeknek látszanak. A sors megáldott némi szellemmel és bizonyos relatív fogékonysággal, ami lehetővé teszi, hogy az élet általános rendjéből ki tudjam hámozni magamnak azt, amit jónak találok, és ezt bekebelezem, akárcsak a majom, mikor feltöri a

zöld diót, hogy kiszedje belőle a belsejét. Gazdag vagyok, hiszen ön Franciaország egyik leggazdagabb embere, és az egyetlen lánya vagyok, ön pedig nem ragaszkodik olyan makacsul a tervéhez, hogy mint a Porte-Saint-Martin és Gaité színpadi atyái, kitagadjon azért, amiért nem akarom unokákkal megajándékozni. A törvény egyébként előrelátóan gondoskodott róla, hogy ki ne tagadhasson, vagy legalábbis nem teljesen, mint ahogy azt a hatalmat is elvette öntől, hogy ehhez vagy ahhoz az úrhoz férjhez kényszerítsen. Így hát szép, szellemes, és mint ahogy a vígoperákban mondják, némileg tehetséges s főleg gazdag vagyok - boldog is vagyok, uram! Hogyan nevezhet hát szerencsétlennek?

Danglars, mikor látta, hogy leánya az arcátlanságig vidám és gőgös, nem tudta megtagadni durvaságát, amely azonban mindössze hangja kitörésében nyilvánult meg. Leánya kérdő tekintete előtt, e szép, összehúzott fekete szemöldök láttára óvatosan visszakozott, és azonnal lecsillapodott, mert a körültekintés vaskeze így megszelídítette.

- Mindazzal valóban rendelkezik, leányom - válaszolta mosolyogva -, amivel dicsekszik, egyet kivéve. Nem akarok durva lenni és szemébe vágni, melyik az: jobban szeretem, ha egymaga rájön.

Eugénie őszinte meglepetéssel meredt Danglars-ra, amiért kétségbe merte vonni, hogy valóban ott díszlik fején az a korona, amelyet olyan büszkén tett fel rá.

- Leányom - folytatta a bankár -, ön tökéletesen megmagyarázta, milyen érzések bírhatnak rá egy magafajta lányt arra az elhatározásra, hogy ne menjen férjhez. Most rajtam a sor elmondani, milyen okai vannak a hozzám hasonló apának, mikor férjhez akarja adni a lányát.

Eugénie meghajolt, de nem engedelmes gyermek módjára, aki meghallgatja apját, hanem úgy, ahogy a vitára kész ellenfél cselekszik.

- Leányom - folytatta Danglars -, mikor az apa arra kéri a lányát, hogy menjen férjhez, mindig megvan rá a maga jó oka. Egyeseknek például megvan az a rögeszméjük, amelyet az imént említett, vagyis, hogy unokák után áhítoznak. Meg kell mondanom, én nem tartozom ezek közé, a családi örömök úgyszólván hidegen hagynak. Bevallhatom ezt egy olyan lány előtt, akit eléggé józannak tartok ahhoz, hogy megértse ezt a közönyt, és ne rója fel bűnömül.

- Nagyon helyes - mondta Eugénie. - Beszéljünk nyíltan, uram. Ez kedvemre való.

- Általában nem osztozom az őszinteség iránt táplált feltétlen rokonérzésében - jelentette ki Danglars -, de azért alávetem magam, ha a körülmények így kívánják. Folytatom tehát. Ajánlottam férjet önnek, nem az ön kedvéért ugyan, mert eszembe sem jutott önre gondolni, mikor kiválasztottam - ön kedveli az őszinteséget, remélem, most megkapta, amit kívánt -, hanem mivel szükségem volt rá, hogy minél előbb hozzámenjen ehhez a fiatalemberhez, mert bizonyos üzleti terveket készülök kidolgozni.

Eugénie kissé türelmetlen lett.

- Ez úgy van, mint ahogy már volt szerencsém mondani, leányom, ezért nem kell megharagudnia rám, hiszen ön akarta, hogy színt valljak. Értse meg, nekem sem valami kedves dolog számtani műveletekbe bocsátkozni egy olyan művésszel, amilyen ön, aki elkerüli a bankár dolgozószobáját, mert attól fél, hogy kellemetlen vagy túlságosan prózai benyomásokat észlelhet, igen, észlelhet, ha jól tudom, ezt a filozófusok is így mondják. De abban a bankári dolgozószobában, amelybe még tegnapelőtt volt szíves bejönni, hogy elkérje tőlem a havi ezer frank zsebpénzét, kedves kisasszonykám, még az ilyen ifjú hölgyek is sokat tanulhatnának, akiknek nincs ínyükre férjhez menni. Megtanulhatják például azt, amire ideges érzékenysége miatt ebben az aranyozott szalonban fogom megtanítani, hogy a bankár anyagi és erkölcsi alapja a hitel, hogy a hitel azt jelenti számára, mint a testnek a lélegzés, és Monte Cristo úr erről egy ízben olyan előadást tartott nekem, amelyet sohasem fogok elfelejteni. Megtanulhatják, hogy a hitel elhalásával megbénul az egész test, és ez igen hamar bekövetkezik annál a bankárnál, akinek szerencséje van ilyen logikusan gondolkodó lánnyal dicsekedni.

Eugénie azonban nemhogy meghajolt volna, hanem inkább még felvetette a fejét e támadásra.

- Tönkrement? - kérdezte.

- Megtalálta a helyes kifejezést, leányom, a legtalálóbb kifejezést - jelentette ki Danglars, és körmével a mellét kotorászta, de kemény arcán ott maradt a szívtelen, de nem szellemtelen ember mosolya. - Tönkrementem! Így van.

- Ó! - mondta Eugénie.

- Igen, tönkrementem. A szörnyű titok napvilágra került, mint ahogy a tragikus költő mondja. Most pedig, leányom, hallja meg tőlem magamtól, hogyan lehet ezt a szerencsétlenséget ön által enyhíteni. Ezt most nem magamért, hanem önért mondom.

- Nem valami jó emberismerő ön, uram, ha azt képzeli, hogy magam miatt búsulok majd ezen a katasztrófán, amelyet tudomásomra hozott - kiáltott fel Eugénie. - Én nem mentem tönkre! És mit is törődném vele? Hiszen megmarad a tehetségem! Azt hiszi talán, hogy mint Pasta, mint Malibran vagy mint Grisi nem kereshetek meg annyit, amennyit valaha is adhatott volna nekem, bármekkora vagyonnal rendelkezik is, száz- vagy százötvenezer frank járadékot, amelyet majd csak magamnak köszönhetek! És ez a pénz nem úgy jut majd hozzám, mint az a hitvány tizenkétezer frank, amelyet ön mogorva arccal adott nekem, miközben egyre szememre hányta tékozlásaimat hanem ünneplések, éljenzések és virágkoszorúk kíséretében! És ha nem volna meg bennem az a tehetség, amelyben, gúnyos mosolyáról ítélve, ön kételkedik, még mindig megmarad kimondhatatlan rajongásom a független életért, amely többet ér nekem a világ minden kincsénél, és erősebben él bennem, mint maga az önfenntartás ösztöne. Nem, nem magam miatt szomorodtam el, én mindig meg tudok majd élni, hiszen könyveim, ceruzáim, zongorám s mindaz, ami nem kerül sokba, és amit mindig meg tudok szerezni, sohasem fog hiányozni otthonomból. Ha azt hiszi talán, hogy Danglars-né miatt búsulok, ebből a hitéből is ki kell ábrándulnia: vagy hatalmasan csalódom, vagy pedig anyám jó előre megtett minden óvóintézkedést e katasztrófa esetére, amely önt fenyegeti ugyan, de őt egyáltalán nem fogja érinteni. Remélem, hogy ő biztonságban van, és foglalkozhat vagyoni ügyei intézésével, én nem vettem el az idejét, mert hála istennek, szabadságszeretetem ürügyével engem teljesen magamra hagyott. Kora gyermekségem óta sok mindent láttam magam körül, uram. Sokkal jobban megértettem mindent, semhogy nagyobb hatást váltana ki belőlem ez a szerencsétlenség, mint amekkorát érdemel. Mióta csak eszemet tudom, sohasem szeretett senki. De az is tény, hogy én sem szerettem senkit, s ez így volt helyes! Most legalább ismeri a hitvallásomat.

- Így hát - mondta Danglars dühtől sápadtan, de haragját nem a sértett apai szeretet sugallta -, így hát, kisasszony, ön kitart amellett, hogy betetőzi tönkrejutásomat?

- Tönkrejutását! Hogy én tetőzöm be tönkrejutását! - mondta Eugénie. - Mit akar ezzel mondani? Nem értem.

- Akkor jó, így még van számomra egy reménysugár. Hallgasson ide.

- Hallgatom - mondta Eugénie. Merően nézett apjára, és Danglars-nak komoly erőfeszítésébe került, hogy le ne süsse a szemét a fiatal lány tekintete előtt.

- Cavalcanti úr - folytatta Danglars - hárommillió franknyi vagyont hoz a házhoz, ha a felesége lesz, és ezt a pénzt nálam helyezi el.

- Nagyszerű! - jegyezte meg fenséges megvetéssel Eugénie, és végigsimította kesztyűjét.

- Azt gondolja, hogy a nyakára hágok annak a hárommilliónak? - kérdezte Danglars. - Szó sincs róla, az a hárommillió arra való, hogy legalább tíz legyen belőle. Egy másik bankárral, üzlettársammal együtt megszereztem egy vasútépítési engedélyt. Manapság ez a legjövedelmezőbb vállalkozás. Olyan mesébe illő, közvetlen sikerre van kilátásunk, amilyennel valamikor Law vakította el a jó párizsiakat, a spekulációnak ezeket az örök bámészkodóit, a csodás Mississippivel. Számításom szerint mindössze igen kevés vasúti sínre volna szükség, mint ahogy annak idején az Ohio partján csupán egy hold szűzföld kellett. Jelzálogos befektetés lenne, ami már haladás, mint látja, mert az emberek a pénzükért legalább tíz, tizenöt, húsz, száz font vasat kaphatnának. Mához egy hétre négymilliót kell letennem a magam részéről! Ez a négymillió, kijelentem, tíz- vagy tizenkétmillióra fog megnövekedni.

- De mikor tegnapelőtt az ön szobájában jártam, uram, amire bizonyára emlékszik - folytatta Eugénie -, öt és fél millió frankot hajtott be, ez a helyes kifejezés, ugye? Még meg is mutatott nekem két kincstári utalványt, sőt, nem győzött csodálkozni rajta, hogy ilyen hatalmas értékű papír nem káprázta el a szememet, mint a villám.

- Az igaz, csakhogy ez az öt és félmillió nem az én tulajdonom, és mindössze a belém vetett bizalom bizonyítéka. Mivel népszerű bankár vagyok, rám bízták a kórházak vagyonát, és ez az öt és fél millió a kórházak tulajdona. Más időkben eszembe se jutna gondolkodni rajta, hogy felhasználjam ezt az összeget, de mivel ma már köztudomású, hogy nagy veszteségek értek, mint már említettem, a hitelem kezd kissé megfogyatkozni. Az igazgatóság bármely pillanatban számon kérheti tőlem a letétet, és ha én azt másvalamire használtam fel, bizony szégyenletes bukás az osztályrészem. Én a csődtől nem idegenkedem, higgye el, de csak az olyan csődöt kedvelem, amitől meggazdagszik az ember, nem pedig amitől tönkremegy. Ha feleségül megy Cavalcanti úrhoz, és én megkapom az ígért hárommilliót, vagy legalábbis azt hiszik, hogy megkapom, hitelem megszilárdul, és vagyonom, amely már egy-két hónap óta valami megfoghatatlan végzetszerűséggel egy alattam ásott örvénybe merült, ismét helyrebillen. Megértette?

- Teljesen. Engem akar elzálogosítani hárommillióért, ugye?

- Minél nagyobb az összeg, annál hízelgőbb önre nézve, hiszen fogalmat ad önnek saját értékéről.

- Köszönöm. Még csak egy szót, uram. Megígéri, hogy megelégszik annak az összegnek a névleges értékével, amelyet Cavalcanti úr kell hogy adjon, de magához a pénzhez nem nyúl? Ez nem önzés, hanem finomság kérdése. Abban segédkezet nyújtok önnek, hogy megmentsem a vagyonát, de nem akarok cinkosa lenni mások tönkretételében.

- De ha egyszer mondom - kiáltotta Danglars -, hogy ezzel a hárommillióval...

- Gondolja, hogy kievickél a bajból, uram, ha nem nyúl magához a pénzhez?

- Remélem, de csak azzal a feltétellel, hogy ez a házasság megszilárdítja a hitelemet.

- Ki tudná még fizetni Cavalcanti úrnak azt az ötszázezer frankot, amelyet hozományul ígért?

- Az esküvőről hazajövet azonnal kézhez kapja.

- Rendben van.

- Hogyhogy rendben van? Mit ért ezen?

- Azt értem rajta, hogy ha aláírom a házassági szerződést, teljesen szabad maradok?

- Teljesen.

- Akkor: *rendben van.* Mint mondtam, uram, így kész vagyok megesküdni Cavalcanti úrral.

- És mik a tervei?

- Ohó, ez már az én titkom. Hol volna a fölényem, ha kifecsegném a magam titkát, mikor az önét megtudtam?

Danglars az ajkába harapott.

- Tehát akkor hajlandó néhány feltétlenül szükséges hivatalos látogatásra?

- Hajlandó vagyok - válaszolta Eugénie.

- És aláírja a szerződést három napon belül?

- Aláírom.

- Akkor most én mondom: rendben van!

Danglars megszorította leánya kezét.

De csodálatosképpen, míg kezet szorítottak, az apa nem merte azt mondani: „Köszönöm, gyermekem”, a lány pedig még csak rá sem mosolygott apjára.

- Vége az értekezletnek? - kérdezte Eugénie felállva.

Danglars bólintott, jelezve, hogy nincs több mondanivalója.

Öt perccel később megszólalt a zongora d’Armilly kisasszony ujjai alatt, Danglars kisasszony pedig Brabantiónak Desdemonára mondott átkát kezdte énekelni.

Az ária befejeztével belépett Étienne, és jelentette Eugénie-nek, hogy a kocsi előállott, s a báróné várakozik rá, hogy látogatóba menjen.

A két hölggyel találkoztunk már Villefort-éknél, ahonnan eltávoztak, hogy tovább folytassák látogatásaikat.

19

A szerződés

Harmadnapra az imént elbeszélt jelenet után, azaz Eugénie Danglars kisasszony és a bankár által csökönyösen hercegnek nevezett Andrea Cavalcanti házassági szerződésének aláírására kijelölt napon, délután öt óra tájban, friss szellő remegtette meg a Monte Cristo háza előtt levő kis kert lombjait, mikor a gróf éppen távozni akart hazulról. És mialatt lovai kapálva vártak reá, s a kocsis a bakon ülve már negyedórája fogta gyeplőjüket, az az elegáns kocsi hajtott be a kapun, amelyet már jól ismerünk, főleg az auteuili estélyről, és nem is annyira kiszállt, mint inkább kirepült belőle a feljáró lépcsőjére Andrea Cavalcanti úr, aki olyan díszesen kiöltözködött, mintha valami hercegkisasszonyt akart volna feleségül venni.

A tőle megszokott bizalmassággal érdeklődött a gróf hogyléte iránt, könnyedén felment az első emeletre, és a lépcsőházban összetalálkozott vele.

A fiatalember láttára a gróf megállt. Andrea Cavalcanti nagyon nekiiramodott, és ilyenkor semmi sem tartotta vissza.

- Jó napot, kedves Monte Cristo úr! - szólt oda a grófnak.

- Nini, Andrea úr! - felelte Monte Cristo egy kis gúnyos árnyalattal hangjában. - Hogymint van?

- Remekül, mint látja. Annyi beszélnivalóm van önnel. De mondja csak: most indul, vagy most jött haza?

- Éppen indulóban voltam, uram.

- Akkor hát, hogy ne tartóztassam, ha megengedi, én is beszállok a hintajába. Tom pedig majd utánunk jön az én kocsimmal lépésben.

- Nem - válaszolta a gróf, alig észrevehető megvető mosollyal, mert csepp kedve sem volt együtt mutatkozni a fiatalemberrel. - Nem, inkább itt hallgatom meg, kedves Andrea úr. Sokkal kellemesebb szobában beszélgetni, és nincs a közelünkben kocsis, aki röptében elkapja az ön szavait.

A gróf belépett az egyik első emeleti kis szalonba, leült, majd lábát keresztbe vetve, intett a fiatalembernek, hogy ő is foglaljon helyet.

Andrea széles jókedvében volt.

- Azt tudja, kedves gróf - kezdte -, hogy ma este lesz a szertartás. Este kilenc órakor aláírjuk a házassági szerződést az apósomnál.

- Á, igazán? - jegyezte meg Monte Cristo.

- Mi az? Még nem is hallott róla? Hát Danglars úr nem értesítette önt erről az ünnepélyes eseményről?

- Dehogynem - felelte a gróf. - Tegnap kaptam levelet tőle. De azt hiszem, az órát nem írta meg pontosan.

- Az bizony meglehet. Apósom bizonyára arra gondolt, hogy ezt már mindenki tudja.

- Ön hát most boldog, Cavalcanti úr - jegyezte meg Monte Cristo. - Ennél kitűnőbb házasságra nem is gondolhatott volna. És méghozzá Danglars kisasszony igazán nagyon csinos.

- Bizony csinos - válaszolta Cavalcanti szerényen.

- És főleg nagyon gazdag, vagy legalábbis azt hiszem - jegyezte meg Monte Cristo.

- Azt hiszi, hogy nagyon gazdag? - ismételte a fiatalember.

- Úgy kell lennie. Azt mondják, Danglars úr vagyonának legalább a felét eltitkolja.

- Márpedig tizenöt-húszmilliót vall be - jelentette ki Andrea örömtől ragyogó tekintettel.

- Nem számítva, hogy olyan vállalkozásba kezd - tette hozzá Monte Cristo -, amely az Egyesült Államokban és Angliában már elcsépelt dolog, de Franciaországban teljesen új.

- Igen, igen, tudom, mire gondol: arra a vasúti engedélyre, amelyet most szerzett meg, ugye?

- Arra! Általános vélemény szerint ezen az ügyön legalábbis tízmillió nyeresége lesz.

- Tízmillió! Azt hiszi? Hát ez igazán nagyszerű! - jelentette ki Cavalcanti, aki egészen megrészegedett az aranyszavak érces csengésétől.

- Nem számítva - tette hozzá Monte Cristo -, hogy ez az egész vagyon önre marad majd, és hogy ez így van rendjén, hiszen Danglars kisasszony egyetlen gyermek. Egyébként, ahogy az édesapjától hallottam, az ön vagyona majdnem megközelíti menyasszonyáét. De hagyjuk csak kissé a pénzügyeket. Tudja-e, Andrea úr, hogy ezt az egész dolgot igen ügyesen és fürgén csinálta?

- Hát nem éppen rosszul - jelentette ki a fiatalember. - Azt hiszem diplomatának születtem.

- Helyes, akkor majd megnyílik ön előtt ez a pálya. A diplomáciát nem lehet megtanulni, ösztön dolga az egész... No és beleszeretett a hölgybe?

- Tartok tőle, hogy igen - válaszolta Andrea azon a hangon, ahogy a Théâtre Français-ban Dorante vagy Valère válaszol Alceste-nek.

- És a lány viszontszereti?

- Úgy kell lennie - jelentette ki Andrea győzedelmes mosollyal -, ha egyszer a feleségem lesz. De azért ne feledkezzünk meg egy fontos dologról.

- Melyikről?

- Hogy ebben az egész ügyben nagyon támogatott valaki.

- Ugyan!

- De bizony úgy van.

- Talán a körülmények támogatták?

- Nem, hanem ön.

- Én? Ne mondjon már ilyet, herceg - mondotta Monte Cristo, és erősen hangsúlyozta a címzést. - Ugyan mit is tehettem volna az ön érdekében? Mintha nem lett volna elég az ön neve, társadalmi állása és sok más érdeme?

- Nem - jelentette ki Andrea -, nem. És hiába is állítja, gróf úr, bizony én kitartok amellett, hogy az ön társadalmi helyzete többet nyomott a latban, mint az én nevem, társadalmi állásom és minden érdemem.

- Nagyon téved, uram - jelentette ki Monte Cristo, aki átlátott a fiatalember ravasz fogásán, és teljesen megértette szavai súlyát. - Az én pártfogásom csak akkor kezdődött, amikor tudomásomra jutott, hogy édesapjának nagy befolyása és hatalmas vagyona van. Mert utóvégre is kinek köszönhetem ezt a szerencsét, hogy megismerhettem önt, aki sohasem láttam önt, sem az apját? Két igen jó barátomnak, lord Wilmore-nak meg Busoni abbénak. Mi bátorított fel arra, nem hogy jótálljak önért, hanem hogy támogassam? Az édesapja neve, amely Olaszországban közismert és köztiszteletben áll. De én személy szerint nem ismerem önt.

Ez a nyugalom, ez a tökéletes fesztelenség tudomására hozta Andreának, hogy ebben a pillanatban az övénél izmosabb kéz fogta meg, és hogy ezt a szorítást nem egykönnyen rázza le magáról.

- Így hát apám valóban olyan dúsgazdag ember, gróf úr? - kérdezte Andrea.

- Úgy látszik, hogy igen, uram - válaszolta Monte Cristo.

- Nem tudja, megérkezett-e az a pénz, amelyet nekem nászajándékul ígért?

- Az értesítő levél már a kezemben van.

- Hát a hárommillió?

- A hárommillió minden valószínűség szerint úton van már.

- Igazán megkapom?

- Ejnye, no! Azt hiszem, mostanáig sem volt szűkiben a pénznek, uram - jegyezte meg Monte Cristo.

Andrea meglepődve elmerengett e szavak hallatára.

- Így hát - mondta, amint felocsúdott álmodozásából -, most már csak egy kérésem volna önhöz, uram, és azt hiszem, természetesnek fogja találni ezt a kérésemet még akkor is, ha esetleg kellemetlenül érintené.

- Tessék - felelte Monte Cristo.

- Vagyonom következtében igen sok előkelő ismerősre tettem szert, és ma már, legalábbis e pillanatban, sok jó barátom van. De most, hogy megházasodom, s az egész párizsi társaság figyel reám, szükségem volna egy olyan előkelő férfi támaszára, aki apám távollétében elkísér az oltárhoz, mert hiszen apám nem jön Párizsba, ugye?

- Ő már koros, teste sebesülésekkel teli, és saját kijelentése szerint az utazás mindannyiszor halálosan megviseli.

- Értem. Éppen ezért jövök önhöz kérésemmel.

- Hozzám?

- Igenis, önhöz.

- Ugyan miféle kéréssel?

- Hogy helyettesítse apámat.

- Ó, kedves uram! Nemegyszer volt szerencsém együtt lenni önnel, és mégis olyan rosszul ismer, hogy efféle kérést intéz hozzám. Kérjen kölcsön tőlem egy félmilliót, szavamra mondom, kívánsága kevésbé volna terhemre, noha ez is különös kérés volna. Tudnia kell, hiszen úgy hiszem, több ízben mondtam már, hogy Monte Cristo grófja főleg erkölcsi tekintetben nagyon lelkiismeretes, sőt, többet mondok, kételkedő és babonás, mint a keletiek általában. Még hogy én elnököljek egy házasságkötésnél, én, akinek szerája van Kairóban, Szmirnában és Konstantinápolyban? Soha!

- Hát elutasít?

- A leghatározottabban. De éppúgy elutasítanám, ha ön a testvérem vagy a fiam volna is.

- A mindenségit! - kiáltott fel Andrea csalódottan. - Mit csináljak hát?

- Ön maga mondta az imént, hogy sok barátja van.

- Az igaz is, de mégiscsak ön mutatott be Danglars-éknak.

- Szó sincs róla. Vegyük csak a dolgokat úgy, ahogy történtek: ön nálam volt ebéden Auteuilben, és maga mutatkozott be Danglars úrnak. Az ördögbe is! Ez nem mindegy.

- Igen, de ön segítségemre volt, hogy házasságom létrejöjjön.

- Hová gondol? Higgye el, nem így volt. Emlékezzék csak vissza, mit válaszoltam, amikor azt kívánta, én kérjem meg az ön számára Eugénie kisasszonyt: „Sohasem közvetítek házasságot, kedves hercegem, már ez elvi kérdés nálam."

Andrea az ajkába harapott.

- De legalább jelen lesz az esküvőn? - kérdezte.

- Egész Párizs ott lesz?

- Ó, bizonyára ott lesz.

- Akkor az egész Párizzsal együtt én is jelen leszek - jelentette ki a gróf.

- Alá is írja a szerződést?

- Ennek nincs semmi akadálya, nem látok benne semmit, ami aggodalomra adhatna okot.

- Minthogy többre nem hajlandó, be kell érnem azzal, amit ad. De még egy utolsó szavam volna, gróf.

- Mi az?

- Tanácsot kérek.

- Vigyázzon: tanácsot még nehezebben adok, mint valami más szívességet.

- Ó, ezt igazán megteheti minden kockázat nélkül.

- Tessék.

- Feleségem hozománya ötszázezer frank.

- Nekem is ennyit mondott Danglars úr.

- Mi volna helyesebb, ha átvenném ezt az összeget, vagy ha a jegyző kezében hagynám?

- Általában a következőképpen szoktak eljárni, akik úri módon akarják elintézni a dolgot: mindkettőjük jegyzője találkozót beszél meg egymással a szerződés aláírását követő másnapra vagy harmadnapra. Kicserélik a két hozományt, kölcsönösen nyugtatványt adnak róla, majd az esküvő után a milliókat az ön kizárólagos rendelkezésére bocsátják, mert ön a családi közösség feje.

- De hát - mondta Andrea rosszul palástolt nyugtalansággal -, mintha azt hallottam volna apósomtól fél füllel, hogy tőkéinket is abba a remek vasúti építkezési vállalkozásba akarja fektetni, amelyről az imént tetszett beszélni.

- Hát ez nagyszerű - felelte Monte Cristo -, hiszen mindenki azt mondja, hogy vagyonuk egy év alatt megháromszorozódik. Danglars báró jó apa, és ért az üzlethez.

- Akkor semmi baj - jegyezte meg Andrea -, minden jól megy, kivéve az ön visszautasítását, ami bizony rosszul esett.

- Ne tulajdonítsa másnak, mint aggodalmaskodásnak, amely hasonló helyzetben egészen természetes.

- Legyen hát úgy, ahogy ön kívánja - mondta Andrea. - Tehát viszontlátásra este kilenc órakor.

- Viszontlátásra.

Monte Cristo ajka sápadt volt, de azért megőrizte szertartásos mosolyát, és Andrea, a gróf minden vonakodása ellenére is, megragadta a kezét, megszorította, aztán beugrott kocsijába és eltűnt.

Az esti kilenc óráig hátralevő négy-öt órát Andrea arra használta fel, hogy ellátogasson barátaihoz, és megkérje őket, hogy fényes fogatokkal, a legnagyobb pompával jelenjenek meg estére a bankárnál. Elkápráztatta őket üzleti ígéreteivel, amelyek annál hatásosabbak voltak, mivel a kezdeményezés Danglars-tól indult ki.

Este fél kilenckor Danglars-ék nagyszalonja, a hozzá tartozó folyosó és az emelet másik három fogadóterme valóban megtelt előkelőségekkel, akiket nem éppen a rokonérzés vonzott oda, hanem inkább az a legyőzhetetlen szükség, hogy jelen legyenek mindenütt, ahol érdekes látnivaló van.

Valami akadémikus azt mondaná, hogy az ilyen előkelő estélyek olyanok, mint egy nagy virágbokréta, amely magához vonzza a csapongó pillangókat, a falánk méheket és a zümmögő darazsakat.

Szinte természetes, hogy a termek úsztak a fényárban, a számtalan gyertya fénye a selyemkárpitokat aranydísszel hintette tele, és a csupán gazdagságával pompázó berendezés ízléstelensége most teljes fényében kibontakozott.

Eugénie kisasszony elegánsan, egyszerű fehér selyemruhában jelent meg, amelyet fehér hímzés díszített. Ébenfekete hajába egy szál fehér rózsát tűzött, s ez volt minden ékszere.

De szeméből kivillant az a határozottság, amely teljesen ellentétben állott szűzies, habfehér ruhájával.

Danglars-né mintegy harminc lépésnyire tőle, Debrayvel, Beauchamp-mal és Château-Renaud-val beszélgetett. Debray most jelent meg először ismét ebben a házban, de csak a nagy, ünnepélyes alkalomra való tekintettel, és minden különleges kiváltság nélkül, éppúgy, mint bárki más.

Danglars úr képviselők és bankárok csoportja közepében az új adózásról szóló elméletét fejtette ki, amelyet akkor akart érvényre juttatni, ha úgy alakulnának a dolgok, hogy a kormányzat miniszterségre jelölné.

Andrea karonfogva sétált az Opera egyik leghírhedtebb dendijével, és mivel jól tudta, hogy igen magabiztosan kell viselkednie, meglehetős szemérmetlenül kifejtette neki jövendő terveit, és elmondta, milyen fényűző életmódot fog folytatni hetvenötezer frank jövedelmével a párizsi nagyúri és előkelő társaságban.

A tömeg úgy hullámzott a termekben, mint a türkizek, rubinok, smaragdok, opálok és gyémántok áradata.

Mint mindenütt, itt is a legöregebb asszonyok voltak a legjobban felcicomázva, és a legcsúnyábbak voltak mindig az élen.

Ha akadt is imitt-amott valami szép fehér liliom vagy kedves, illatos rózsa, bizony azt nehezen lehetett megtalálni, mert valami sarokban volt elrejtve egy fejdíszes mama vagy paradicsommadarat viselő nagynéni mögé.

E tolongásban, zúgásban, nevetgélésben percenként felhangzott az ajtónállók szava, amint egy-egy ismert pénzembert, a hadsereg valamelyik kiváló tagját vagy egy neves írót jelentettek be. Ilyenkor ezt a nevet a csoportok halk moraja fogadta.

De egy-egy kiváltságos után, aki megmozgatta az emberhullám óceánját, hányat fogadtak a megvetés közönyével vagy hahotájával!

Abban a pillanatban, amikor az alvó Endümiont ábrázoló hatalmas óra mutatója a kilences számhoz ért az arany óralapon, és a kis harang, a gépies gondolat e hű tolmácsolója, kilencedszer kondult meg, felhangzott Monte Cristo grófjának neve. E név hallatára, mintha villamos áram érte volna, az egész tömeg az ajtó felé fordult.

A gróf szokott egyszerűségével volt öltözve, fekete ruhát viselt. Fehér mellénye kiemelte domború mellkasát. Fekete gallérja különösen jól illett neki, mert még jobban kiemelte arcszíne bágyadt halványságát. Minden ékszere egy finom kis láncocska volt, amelynek vékony aranyfonala alig látszott meg a fehér mellényen.

Már az ajtóban köréje sereglettek.

A gróf egyetlen pillantással észrevette Danglars-nét a szalon egy sarkában, Danglars urat a másikban és Eugénie kisasszonyt maga előtt.

Először a bárónéhoz sietett, aki éppen Villefort-néval beszélgetett. Villefort-né egyedül jött, mert Valentine még mindig gyengélkedett. Azután, mivel útjából mindenki félreállott, Monte Cristo a bárónétól egyenesen Eugénie-hez tartott, akit olyan rövid és tartózkodó szavakkal köszöntött, hogy a büszke művésznő egészen elképedt.

Eugénie mellett Louise d'Armilly kisasszony állt, aki köszönetet mondott a grófnak azokért az ajánlólevelekért, amelyeket olyan szíves volt adni neki olaszországi barátaihoz. A leveleket, mint mondotta, haladéktalanul fel is fogja használni.

Mikor a gróf elhagyta a hölgyeket, megfordult és ott találta maga mellett Danglars-t, aki feléje tartott, hogy kezet szorítson vele.

Mikor eleget tett ennek a három társasági kötelezettségének, Monte Cristo megállt, és széjjelnézett azzal a biztos kifejezésű tekintettel, amelyet csak a nagyvilági előkelőségeknél látunk. Ez a tekintet szinte ezt mondta:

„Megtettem a kötelességemet, amivel tartoztam. Most mások is tegyék meg a magukét, amivel nekem tartoznak."

Andrea, aki egy szomszédos teremben tartózkodott, megérezte azt a hatást, amelyet Monte Cristo megjelenése a tömegben keltett, és besietett, hogy üdvözölje a grófot.

Mikor a szalonba ért, a grófot már egészen körülfogták. Megvitatták minden szavát, mint ahogy az olyan emberek kijelentéseit szokták, akik keveset beszélnek, de amit mondanak, az sohasem érdektelen.

Ebben a pillanatban léptek be a jegyzők, és irataikat letették az aranyozott fa asztalkára, amelyet az ünnepélyes alkalomra arannyal hímzett bársonyterítő borított.

Az egyik jegyző leült, a másik állva maradt.

A szerződés felolvasására készültek, amelyet fél Párizs, az ünnepségen résztvevők valamennyien alá akartak írni.

Mindenki helyet foglalt, helyesebben a nők közelebb húzódtak, a férfiak pedig, akiket Boileau szerint hidegebben hagy az erélyes stílus, megbírálták Andrea lázas tevékenységét, Danglars úr túlbuzgalmát, Eugénie közönyét és azt a könnyed magatartást, amellyel a báróné ezt a fontos ügyet fogadta.

A szerződést a legnagyobb csend közepette olvasták fel. De alig fejeződött be a felolvasás, a szalonokban folytatódott a zaj, sőt, az előbbi zsibongás még erősebb lett: a hatalmas vagyonok, a fiatal pár jövő életében szereplő milliók és a különszobában kiállított menyasszonyi kelengye és gyémántékszerek csak még jobban felkeltették az összesereglett társaság irigységét.

A fiatal férfiak szemében Danglars kisasszony szépsége erősen megnövekedett, és úgy vélték, hogy még a napot is elhomályosítja.

A nők irigyelték a milliókat, de úgy gondolta mindegyikük, hogy ők milliók nélkül is szépek.

Andreát körülfogták barátai, szerencsét kívántak, ugyancsak hízelegtek neki, úgyhogy már maga is kezdett hinni álmai megvalósulásában, és csaknem elvesztette a fejét.

A jegyző ünnepélyesen elővette a tollát, magasra emelte, és így szólt:

- Uraim, most a szerződés aláírására kerül a sor.

Először a bárónak kellett aláírnia, utána Cavalcanti apja megbízottjának, majd a bárónénak, azután a jövendő házasfeleknek, mint ahogy a pecsétes irat lehetetlen stílusa kifejezi.

A báró felvette a tollat, és aláírta az okmányt, utána a megbízott következett.

Most báróné közeledett Villefort-né karján.

- Kedves barátnőm - mondta a báróné, miközben kezébe vette a tollat -, hát nem bosszantó, hogy annak a lopási és gyilkossági ügynek váratlan fordulata miatt, amelynek Monte Cristo grófja csaknem áldozatul esett, nélkülöznünk kell Villefort urat?

- Istenem! - felelte Danglars olyan hangon, mintha csak annyit mondott volna: „Bánom is én, engem nem érdekel!"

- Istenem! - jegyezte meg Monte Cristo, és közelebb lépett. - Tartok tőle, hogy ezt akaratlanul is én okoztam.

- Hogyan? Ön, gróf? - kérdezte Danglars-né, mialatt aláírta a szerződést. - Ha csakugyan így van a dolog, vigyázzon magára, mert sohasem bocsátok meg.

Andrea fülelni kezdett.

- Tulajdonképpen pedig nem is az én hibámból történt - jelentette ki a gróf élénk érdeklődés közepette. - Ezt is meg kell állapítanom.

Mindenki odafigyelt: Monte Cristo olyan kevés beszédű volt, és most beszélni fog.

- Emlékeznek rá - kezdte a gróf a legnagyobb csendben - hogy nálam halt meg az a szerencsétlen, aki azért jött, hogy engem meglopjon, és tőlem távoztában ölték meg. Mindenkinek az a véleménye, hogy cinkostársa áldozata lett.

- Hogyne emlékeznénk - felelte Danglars.

- Hogy jobban segítségére lehessenek, letépték róla a ruhát, és egy sarokba dobták, ahol azután a rendőrség bukkant rá. A rendőrség magával vitte a kabátot és a nadrágot, hogy letétbe helyezze, de ottfelejtette a mellényt.

Andrea szemmel láthatóan elsápadt, és óvatosan az ajtó felé húzódott. Mintha a szemhatáron felhő jelent volna meg, és az a felhő vihart hordozna méhében.

- Ezt a szerencsétlen mellényt ma találták meg. Vérrel van átitatva, és a szív tájékán lyuk tátong rajta.

A hölgyek sikongtak, és többen már ájuldoztak.

- Hozzám hozták a mellényt. Senki sem tudott rájönni, hogy honnan származik. Csak én gondoltam arra, hogy valószínűleg az áldozat mellénye lesz. A komornyikom, aki utálkozva és óvatosan bontotta ki ezt a siralmas ereklyét, hirtelen észrevette, hogy a mellény zsebében papírdarabka húzódik meg. Kiszedte belőle: levél volt, mégpedig önnek címezve, báró.

- Nekem? - kiáltott fel Danglars.

- Istenem Hát igen, önnek. Sikerült kibetűznöm a vérrel mocskolt levélen az ön nevét - válaszolta Monte Cristo, az általános meglepett szörnyülködések közepette.

- De - vágott közbe Danglars-né, nyugtalanul nézve férjére - hogyan gátolja meg ez a dolog Villefort urat az eljövetelben?

- Ez is nagyon egyszerű, asszonyom - felelte Monte Cristo. - A mellény meg a levél bűnügyi bizonyítékok voltak. Mind a kettőt elküldtem tehát a királyi ügyész úrnak. Érthető, ugye, kedves báró, hogy bűnügyekben legbiztosabb a törvényes út: hátha ön ellen készült valami ravasz fondorlat?

Andrea merőn nézte Monte Cristót, és eltűnt a másik teremben.

- Lehetséges - jelentette ki Danglars. - Hiszen a meggyilkolt ember valami régi gályarab volt, ugye?

- Hogyne - felelte a gróf -, gályarab volt valamikor, Caderousse-nak hívták.

Danglars kissé elsápadt. Andrea a második termet is elhagyta, és már az előszobában volt.

- Csak tessék folytatni az aláírásokat! - mondotta Monte Cristo. - Most veszem csak észre, történetem mindenkit izgalomba hozott, és alázattal bocsánatot is kérek, báróné és Danglars kisasszony.

A báróné éppen most írta alá az okmányt, és a tollat visszaadta a jegyzőnek.

- Cavalcanti herceg - mondta az írnok -, Cavalcanti herceg, hol tetszik lenni?

- Andrea! Andrea! - ismételgette több fiatalember, ezek már olyan jó barátságba kerültek a fiatal olasz nemessel, hogy keresztnevén szólították.

- Hívják hát ide a herceget, értesítsék, hogy rajta az aláírás sora! - kiáltott Danglars az egyik ajtónállónak.

De abban a pillanatban mindenki rémülten a nagyterembe tódult, mintha valami borzasztó szörnyeteg hatolt volna be a termekbe, *querens quem devoret.*[8]

Valóban volt is mitől visszariadni, volt mitől megrémülni, kiáltozni.

[8] Keresve valakit, akit felfalhat (latin).

Egy csendőrtiszt minden terem ajtajába két-két csendőrt állított, s Danglars felé tartott a szolgálati övben megjelenő rendőrbiztossal együtt.

Danglars-né nagyot sikoltott és összeesett.

Danglars abban a hitben, hogy valami veszedelem fenyegeti - némely lelkiismeretek sohasem nyugodtak -, rémülettől eltorzult arccal nézett vendégeire.

- Mi történt, uram? - kérdezte Monte Cristo a rendőrbiztoshoz lépve.

- Uraim, melyik önök közül Andrea Cavalcanti? - kérdezte a rendőr, anélkül hogy a grófnak felelt volna.

A terem minden sarkából a rémület moraja hangzott fel.

Mindenki Cavalcantit kereste, utána kérdezősködött.

- De kicsoda hát az az Andrea Cavalcanti? - kérdezte Danglars szinte megzavarodva.

- Régi gályarab, a touloni bagnóból szökött meg.

- És miféle bűntettet követett el?

- Az a vád ellene - válaszolta a rendőrbiztos a maga érzéketlen hangján -, hogy meggyilkolta Caderousse nevezetű egykori gályarabtársát, amikor az Monte Cristo grófjától éppen kilopódzott.

Monte Cristo gyorsan körülnézett.

Andrea már eltűnt.

20

A belgiumi országút

Néhány perccel a nagy zűrzavar után, amelyet Danglars úr szalonjában a csendőrtiszt váratlan megjelenése és az azt követő felfedezés okozott, a hatalmas palota olyan gyorsan ürült ki, mintha pestis vagy kolera híre járta volna a vendégek között: néhány pillanat alatt valamennyi ajtón, minden lépcsőn, minden kijáraton, egymás hegyén-hátán tódultak kifelé, szinte menekülésszerűen. Mert ilyen körülmények között meg sem lehet próbálni a köznapi vigasztaló szavakat, amelyek a legjobb barátokat is alkalmatlanná teszik nagy szerencsétlenségek idején.

A bankár palotájában nem maradt senki más, csak Danglars, aki bezárkózott dolgozószobájába, s ott tette meg tanúvallomását a csendőrtisztnek, Danglars-né, szörnyű rémületben abban a budoárban, amelyet már ismerünk, és Eugénie, aki gőgös tekintettel és megvető ajkbiggyesztéssel vonult vissza szobájába elválaszthatatlan barátnőjével, Louise d'Armilly kisasszonnyal.

A nagyszámú cselédség, amelyet az ünnepség alkalmából még meg is szaporítottak a Café de Paris cukrászai, szakácsai és pincérei, dühös haraggal fordultak gazdáik ellen, amiért ilyen gyalázatba keveredtek miattuk. Valamennyien csoportokban álldogáltak a tálalóban, konyhákban és szobáikban, és édeskeveset törődtek szolgálatukkal, amely természetesen amúgy is félbeszakadt.

E sok különféle ember között, akiket különböző érdekek tartottak izgalomban, csupán kettő érdemli meg, hogy foglalkozzunk vele: Eugénie Danglars és Louise d'Armilly kisasszony, a két elválaszthatatlan barátnő.

Mint már említettük, a fiatal menyasszony gőgös arccal és megvető ajkbiggyesztéssel, a megalázott királynő magatartásával vonult vissza barátnője kíséretében, aki még nála is sápadtabb és izgatottabb volt.

Eugénie kulcsra zárta be maga mögött az ajtót, Louise pedig egy székre rogyott.

- Istenem! Istenem! Micsoda szörnyűség! - sopánkodott a fiatal művésznő. - De ugyan ki gyaníthatott ilyesmit? Andrea Cavalcanti úr... gyilkos...szökött gályarab... gályarab!...

Gúnyos mosoly játszott Eugénie ajka körül.

- Csakugyan, úgy látszik, ez volt a sorsom - mondta, - Csak azért menekültem meg Morcerf-től, hogy Cavalcanti kezébe kerüljek!

- Ó, ne említsd őket egy napon, Eugénie!

- Csak hagyd el, Louise, minden férfi egyformán alávaló, és boldog vagyok, hogy többet tehetek, mint azt, hogy gyűlöljem őket. Most már meg is vetem valamennyit!

- És most mitévők leszünk? - kérdezte Louise.

- Hogy mitévők leszünk?

- Azt kérdeztem.

- Azt tesszük, amit három nappal ezelőtt kellett volna tennünk... elutazunk.

- Tehát annak ellenére, hogy nem mégy férjhez, még mindig el akarsz utazni?

- Hallgass ide, Louise, irtózom a kimért, szabályos, kicirkalmazott életmódtól, amely éppen olyan, mint a mi kottapapírunk. Én világéletemben a művész életére, a szabad, független életre vágytam, azt kívántam, azt tartottam szem előtt. Amikor az ember csakis önmagának tartozik számot adni, csak önmagától függ. Ugyan minek maradnék itt? Hogy egy hónap múlva megint csak megkíséreljék, hogy férjhez adjanak? És kihez? Debray úrhoz talán, mint ahogy egy pillanatig ő is szóba jött? Nem,

Louise. A ma esti kaland remekül jött nekem, benne van minden mentségem, hiszen nem magam kerestem, még csak nem is imádkoztam érte. Maga az Isten rendelte így, és én csak áldani tudom érte.

- Milyen erős és bátor vagy! - mondta a törékeny szőke lány barna barátnőjének.

- Hát még nem ismersz? Ugyan, Louise, beszéljük hát meg a dolgainkat. A postakocsi...

- Az szerencsére már három nap óta készen áll.

- Oda rendelted, ahol fel akarunk rá szállni?

- Oda.

- Az útlevelünk?

- Tessék, itt van!

Eugénie szokott határozottságával azonnal felbontotta az iratot, és hangosan olvasta:

Léon d'Armilly úr, húszéves, hivatásos művész, haja fekete, szeme fekete, a húgával utazik.

- Nagyszerű! Hogyan szerezted ezt az útlevelet?

- Mikor Monte Cristo úrhoz elmentem a római és nápolyi színházakhoz szóló levelekért, kifejtettem neki, mennyire kellemetlen lesz majd nő létemre ilyen nagy útra egyedül menni. Tökéletesen megértett, és megígérte, hogy szerez nekem egy férfinévre szóló útlevelet. Két napra rá megkaptam ezt, és azt már magam írtam rá: „A húgával utazik."

- No, hát akkor nincs már egyéb hátra, mint összecsomagolni. Az egész különbség csak annyi, hogy nem az esküvő estéjén, hanem a szerződés aláírása estéjén szökünk meg - mondta Eugénie vidáman.

- Jól gondold meg, Eugénie!

- Ó, már én mindent meggondoltam. Már belefáradtam ám, hogy örökké csak számadásokról, hóvégi összegekről, az értékek emelkedéséről és eséséről, a spanyol papírokról és a haiti részvényekről halljak. Ehelyett, Louise, hallod-e, levegő, szabadság, a madarak éneke, Lombardia síkságai, Velence csatornái, Róma palotái, Nápoly tengerpartja várnak. Mennyi pénzünk van, Louise?

A kérdezett lány egy intarziás íróasztalból elővett egy kulccsal bezárt tárcát, kinyitotta s leszámolt belőle huszonhárom bankjegyet.

- Huszonháromezer frank - mondta.

- És legalább ugyanannyi értékű gyöngy, gyémánt és ékszer - jelentette ki Eugénie. - Gazdagok vagyunk. Negyvenötezer frankból két esztendeig is elélhetünk, mégpedig hercegi módon, vagy négy évig szerényebben. De egy fél év sem telik bele, s én a hangommal, te a muzsikáddal megkétszerezzük a tőkét. A pénzt te vedd gondjaidba, én pedig az ékszeres szekrénykét veszem magamhoz. Így aztán ha valamelyikünk el találja veszíteni valami szerencsétlenség folytán a kincsét, még mindig megmarad az, amelyik a másiknál van. És most ide az útitáskával, siessünk, hamar a táskát!

- Várj csak - felelte Louise, és Danglars-né ajtajánál hallgatózott.

- Mitől félsz?

Hogy meglepnek bennünket.

- Az ajtó zárva van.

- De hátha azt akarják, hogy kinyissuk?

- Felőlem mondhatják, ha akarják, én ugyan ki nem nyitom.

- Igazi amazon vagy, Eugénie!

A két fiatal lány lázas buzgalommal nekifogott, hogy becsomagolja mindazt a holmit, amelyet szükségesnek tartott.

- Így ni - mondta Eugénie -, most, amíg én átöltözöm, te zárd le a poggyászt.

Louise apró fehér kezének minden erejével le akarta nyomni a táska tetejét.

- Nem bírom - jelentette ki -, nem vagyok hozzá elég erős. Csukd le te.

- Igazad van! - nevetett Eugénie. - Megfeledkeztem róla, hogy én Herkules vagyok, te pedig csak a halvány arcú Omphalé vagy.

Térdével ránehezedett az útitáska tetejére, izmos, fehér kezével lenyomta, míg csak össze nem ért, és d'Armilly kisasszony beleakasztotta a kampót a zárba.

Amint ezt befejezték, Eugénie kinyitott egy fiókos szekrényt, amelynek a kulcsát magánál hordta, és kivett belőle egy vattával bélelt ibolyaszín selyem útiköpenyt.

- Látod - mondta -, mindenre gondoltam ám. Ebben a kabátban nem fogsz fázni.

- Hát te?

- Ó, én sohasem fázom, hiszen tudod. Egyébként is férfiruhában...

- Itt akarsz átöltözni?

- Természetesen.

- De lesz rá időd?

- Ugyan, ne nyugtalankodjál már, te gyáva! A házban mindenki a nagy szenzációval van elfoglalva. Egyébként mi különöset találhatnak benne, ha ilyen kétségbeesett helyzetben bezárkózom a szobámba?

- Igazad van, már meg is nyugodtam.

- Akkor gyere és segíts.

És ugyanabból a fiókból, ahonnan a d'Armilly kisasszonynak szánt köpenyt vette ki, amelyet az már magára is öltött, előhúzott egy teljes férfiöltözetet, a magas szárú cipőtől egészen a kabátig, sőt, még a szükséges fehérneműt is ott volt. Semmi fölöslegeset nem készített oda, de ki sem felejtett semmit. Mindent jó előre elkészített.

Azzal a gyorsasággal, amely elárulta, hogy nem első ízben öltött magára férfiruhát, felhúzta a férficipőt, felvette a pantallót, nyakára csavarta a nyakkendőt, állig begombolta magas nyakú mellényét, és magára vette a kabátot is, amely pompásan illett hajlékony, karcsú termetére.

- Ó, remek! Igazán nagyszerűen illik rád! - jegyezte meg Louise, és csodálattal nézte. - De vajon befére a férfikalap alá, amelyet itt látok, a te gyönyörű fekete hajad, az a pompás hajfonat, amelyet minden nő sóhajtva irigyelt?

- Mindjárt meglátod - felelte Eugénie.

Bal kezével megfogta vastag hajfonatát, amelyet csak nagy nehezen tudott átérni hosszú ujjaival, jobb kezével felkapta az ollót, és az acél egykettőre belehatolt a gazdag, gyönyörű hajtömegbe, amely leomlott a fiatal lány lába elé. Eugénie hátrahajolt, hogy a hajfonat ne érje a kabátját.

Mikor a dús fonattal elkészült, a halántékára került a sor, ott is levágta apródonként a hajfürtöket. Mindezt a legcsekélyebb sajnálkozás nélkül tette, sőt, szeme még a szokottnál is jobban és vidámabban csillogott ébenfekete szemöldöke alatt.

- Ó, a gyönyörű haj! - jegyezte meg Louise sajnálkozva.

- Ej, nem százszor jobban áll így? - kiáltott fel Eugénie, és lesimította immár férfiasra nyírt haját. - Nem találod, hogy így szebb vagyok?

- Így is gyönyörű vagy! - kiáltott fel Louise. - Na, most hová megyünk?

- Ha akarod, Brüsszelbe, az a legközelebb levő határ. Elmegyünk Brüsszelbe, Liège-be, Aix-la-Chapelle-be, átmegyünk a Rajnán egészen Strasbourg-ig, azután Svájcon keresztül a Szent-Gotthárdon át Olaszországba jutunk. Megfelel ez neked?

- Hogyne.

- Mit nézel?

- Téged nézlek. Igazán imádni való vagy így. Még majd azt hiszik, hogy engem szöktetsz.

- Hát aztán? Igazuk lesz, a kutyafáját!

- Csak nem fogsz káromkodni, Eugénie?

És a két lány, akiről mindenki azt hitte, hogy könnyben ázik az arca, egyik a saját sorsa miatt, a másik pedig barátnőjéért búsul, kacagásban tört ki. Azután eltüntették a rendetlenség legkirívóbb nyomait, amelyek elárulhatnák szökésüket.

Elfújták a gyertyákat, és a két szökevény leselkedve, fülelve, nyakát nyújtogatva kinyitotta az öltöző-szoba ajtaját, amely az udvarra vezető cselédlépcsőre nyílt. Elsőnek Eugénie indult el, fél kézzel fogta az útitáska egyik fülét. A másikat d'Armilly kisasszony két kezével is alig bírta emelni.

Az udvar üres volt. Éjfélre járt.

A kapusnál még világosság volt.

Eugénie halkan közelített, és látta, hogy a derék kapus a fülke mélyén karosszékében elnyúlva békésen alszik.

Visszafordult Louise-hoz, ismét felkapta a táskát, amelyet egy pillanatra letett, és a fal árnyékában lapulva eljutottak a boltíves kapualjához.

Eugénie elbújtatta Louise-t a kapu sarkában, hogy ha a kapus véletlenül fel találna ébredni, csak egy személyt lásson.

Azután kiállt a lámpa egész fényébe, amely az udvart világította meg:

- A kaput! - kiáltotta legszebb mély hangján, és megkocogtatta az ablakot.

A kapus csakugyan felébredt, ahogy Eugénie előre látta, és még néhány lépést előre is ment, hogy megnézze, ki távozik. De mikor látta, hogy egy fiatalember az, aki türelmetlenül ütögeti pálcájával a nadrágja szárát, azonnal kaput nyitott.

Louise is kisiklott a félig nyitott kapun, mint valami kígyó, és könnyedén kiszökkent. Eugénie látszólag nyugodt volt, pedig a szíve bizonyára sebesebben vert, mint rendesen, szintén kilépett a kapun.

Egy arra haladó hordárnak átadták táskájukat, azután megadták neki útjuk végcélja gyanánt a rue de la Victoire 36-os számú házát, és mögötte haladtak. A hordár jelenléte megnyugtatta Louise-t. Eugénie pedig erős volt, mint egy Judit vagy egy Delila.

Megérkeztek a kijelölt ház elé. Eugénie meghagyta a hordárnak, hogy tegye le a málhát, valami aprópénzt adott neki, majd bekopogott az ablakon, és elküldte a hordárt.

Az az ablak, amelyen Eugénie kopogtatott, egy előre értesített fehérneművarrónő szobájából nyílt. A varrónő még nem aludt, és azonnal ajtót nyitott.

- Kisasszony - kezdte Eugénie - hozassa ki a kocsiszínből a kapussal a hintót, és küldje el a postalovakért. Itt van neki öt frank a fáradságáért.

- Igazán mondhatom, hogy csodállak - jegyezte meg Louise -, sőt majdnem tisztellek is.

A fehérneművarrónő csodálkozva nézte, de mivel értésére adták, hogy húsz aranyat kap, nem tett semmi megjegyzést.

Egy negyedórával később megérkezett a kapus, magával hozta a kocsit meg a lovakat.

Azonnal befogott, a kapus felrakta a kocsira az útipoggyászt, és egy kötéllel meg szíjjal odaerősítette.

- Itt az útlevél - mondta a postakocsis. - Merre megyünk, ifjú uram?

- Fontainebleau felé - válaszolta Eugénie csaknem férfihangon.

- Ej no, hát mit beszélsz? - kérdezte Louise.

- Félrevezetem - felelte Eugénie. - Az a nő, akinek húsz aranyat adtunk, negyven aranyért egész könnyen elárulhat bennünket. A boulevard-on majd megadjuk az igazi irányt.

És a fiatal lány úgy ugrott fel a kocsira, amely kitűnő alvóhelyül is szolgálhatott, hogy a felhágót alig érintette a lábával.

- Mindig igazad van, Eugénie - jelentette ki az énektanárnő, és helyet foglalt barátnője mellett.

A postakocsis egy negyedórával később nekiindult az igazi útiránynak, és ostorát pattogtatva áthaladt a Saint-Martin sorompón.

- Ah! - mondta Louise és fellélegzett. - Most már elhagytuk Párizst!

- El, kedvesem, és a szöktetés szépen és tökéletesen sikerült - válaszolta Eugénie.

- Igen, és még csak erőszakot sem alkalmaztál - jegyezte meg Louise.

- Ezt enyhítő körülménynek fogom felhozni - válaszolta Eugénie.

Ezek a szavak elvesztek a kocsizörgésben, amint La Villette kövezetén haladtak.

Danglars úrnak nem volt többé lánya.

HATODIK KÖNYV

1

A Haranghoz meg a Palackhoz címzett fogadó

Most pedig hagyjuk Danglars kisasszonyt és barátnőjét Brüsszel felé robogni, és térjünk vissza a szegény Andrea Cavalcantihoz, aki olyan csúfosan felsült éppen a szerencséje küszöbén.

Ez az Andrea Cavalcanti úr fiatal kora ellenére igen ügyes és eszes ember volt.

Hiszen láttuk, hogy már az első gyanús hangokra, amelyek beszűrődtek a szalonba, lépésről lépésre közeledett az ajtóhoz, áthaladt egy-két szobán, és végül is eltűnt.

Egy körülményt azonban elfelejtettünk megemlíteni, márpedig ezt nem mellőzhetjük: azoknak a szobáknak egyikében, amelyeken Cavalcanti keresztülhaladt, közszemlére volt kitéve a menyasszony valamennyi nászajándéka, gyémántos ékszerek, kásmírsálak, velencei csipkék, angol fátyolok, szóval mindaz a csábító, kedves holmi, amelynek puszta neve hallatára minden lány szíve megdobban örömében.

E szobán áthaladtában Andrea nemcsak igen ügyes és eszes fiúnak, hanem nagyon előrelátónak is bizonyult, mert zsebre vágta a kirakott ékszerek közül a legértékesebbet.

Ezzel az útravalóval ellátva aztán Andrea úgy érezte, hogy egész könnyedén kiugorhat az ablakon, és kimenekülhet a csendőrök karmai közül.

Magas és izmos volt Andrea, mint valami antik harcos, tagbaszakadt, akár egy spártai, s így negyedóra hosszat pihenés nélkül futott, azt sem tudva, merre tart, csak az az egy cél állott előtte, hogy minél messzebb kerüljön attól a helytől, ahol elfoghatják.

Azzal az ösztönnel, amellyel a tolvajok megérzik a kültelkeket, mint a nyúl a búvóhelyét, a rue du Mont-Blanc-on áthaladva, a rue Lafayette végére lyukadt ki.

Itt lélegzetfogytán, lihegve állt meg.

Teljesen egyedül volt, balra a Saint-Lazare rét, az elhagyott mező, jobb felől Párizs terült el teljes nagyságában.

- Elvesztem volna? - tűnődött. - Nem, nem vesztem el, ha gyorsabb vagyok, mint üldözőim. Menekülésem tehát egész egyszerűen csak mérföldek kérdése.

Ebben a pillanatban észrevette, hogy a faubourg Poissonnière felől bérkocsi közeledik. A kocsis mogorván pipált, és szemmel láthatóan hazafelé igyekezett a faubourg Saint-Denis kültelkei irányában, ahol nyilván rendes állomáshelye volt.

- Hé, barátom! - szólította meg Benedetto.

- Tessék, uram.

- Fáradt-e a lova?

- Hogy fáradt-e? Ugyan mitől? Egész álló nap nem csinált semmit. Négy vacak utat tettunk meg ma, és mindössze húsz sou-s borravaló ütötte a markomat, összesen hét frank az egész kereset, és nekem tízet kell adnom a gazdának!

- Akar ahhoz a héthez még húszat keresni, itt van, látja?

- Nagyon szívesen, uram. Húsz frank, az nem kicsiség. Lássuk csak, mit kell tenni érte?

- Könnyű dolog az egész, ha a lova csakugyan nem fáradt.

- Ha mondom, úgy fog repülni, mint a szél. Csak azt mondja meg, milyen irányba menjünk.

- Louvres felé.

- Á, igen, igen, ismerem azt a vidéket: ahol az édes likőr készül?

- Az, az. Egyszerűen arról van szó, hogy utolérjem egy barátomat, akivel holnap együtt vadászom La-Chapelle-en-Servalban. Este fél tizenkettőig kellett várnia rám itt a kocsijával. De most már éjfélre jár, bizonyára belefáradt a várakozásba, és egyedül indult neki.

- Az bizony meglehet.

- Nohát, megpróbálja utolérni?

- De meg ám!

- Ha Le Bourget-ig nem érjük el, húsz frankot adok, ha pedig Louvres-ig sem, akkor harmincat.

- És ha utolérjük?

- Akkor negyvenet! - jelentette ki Andrea egy percnyi tétovázás után, de azután elgondolta, hogy ezzel az ígérettel semmit sem kockáztat.

- Rendben van! - mondta a kocsis. - Szálljon fel, és induljunk.

Andrea beszállt a kocsiba, s az egykettőre keresztülfutott a faubourg Saint-Denis-n, átvágott a faubourg Saint-Martinen, áthaladt s sorompón, és Villette végeláthatatlan házsorai közt robogott előre.

Andrea nem létező barátját természetesen nem érték utol, de azért Cavalcanti időről időre érdeklődött egy-egy elkésett járókelőnél vagy még nyitva levő kocsmában, nem láttak-e egy barna fogatú, zöld színű kocsit. És mivel ezen a síkságon rengeteg kocsi jár, a kocsik kilenctized része zöld színű, a válasz minduntalan ugyanúgy hangzott el.

Mindannyiszor azt felelték, hogy nemrég látták arra haladtában, mindössze is ha ötszáz, kétszáz, száz lépésnyire lehet. Végül is mikor utolérték, kisült, hogy nem az, amit keresnek.

Végre egy alkalommal az ő kocsijukat előzték. Azt a kocsit két postaló repítette galoppban.

- Ó! - tűnődött Cavalcanti. - Ha ilyen kocsim és két ilyen remek lovam volna, és főleg ha útlevelet szerezhetnék, hogy azon a kocsin utazhassak!

És mélyen felsóhajtott.

Abban a kocsiban Danglars kisasszony és d'Armilly kisasszony ült.

- Csak előre! Gyorsan előre! - mondta Cavalcanti. - Mindenáron utol kell érnünk a barátomat.

A szegény ló egyfolytában ügetett a sorompótól kezdve, és egészen tajtékosan ért be Louvres-ba.

- No, most már látom, hogy nem érem utol a barátomat - jegyezte meg Andrea -, és csak agyonhajszolom a lovát. Jobb lesz, ha leszállok. Itt van a harminc frankja, majd a Veres Ló fogadóban szállok meg, és beülök az első kocsiba, amelyiken szabad ülést találok. Jó éjszakát.

Andrea a kocsis kezébe számolt hat darab ötfrankost, és fürgén leugrott a kocsiról.

A kocsis jókedvűen zsebre vágta a pénzt, és lépésben indult vissza Párizs felé. Andrea úgy tett, mintha a Veres Lóhoz címzett fogadóba akarna menni, de miután egy pillanatra megállt a kapunál, s hallgatta a távolodó bérkocsi zörgését, folytatta útját gyors léptekkel előre, s két mérföldet tett meg ilyen iramban.

Akkor megállt. Egészen közel kellett lennie La Chapelle-en-Servalhoz, ahová állítólag igyekezett.

Andrea Cavalcanti nem azért állt meg, mintha kifáradt volna, hanem azért, mert végre is határoznia kellett, feltétlenül szükségét érezte, hogy valami tervet készítsen. Sem gyorskocsira, sem postakocsira nem ülhetett. Hiszen mind a kettőhöz útlevélre lett volna szüksége.

Oise megyében sem maradhatott, mivel ez volt Franciaország legjobban ellenőrzött területe. Ez tehát lehetetlen volt olyan bűnügyekben jártas ember részére, mint Andrea.

Leült az árokpartra, a fejét két kezébe fogta és gondolkodott.

Tíz perc múlva felkapta a fejét. Terve készen állott.

Jól beszennyezte porral azt a köpenyt, amelyet szökésekor az előszobából leakasztott és felöltött báli ruhájára, majd mikor beért La Chapelle-en-Servalba, nagy bátran bekopogtatott a vidék egyetlen fogadója kapuján.

Maga a fogadós nyitott kaput.

- Barátom - kezdte Andrea -, éppen útban voltam Montrefontaine-ből Senlisba, mikor a lovam, az a komisz dög, oldalt kirúgott, és én elrepültem tíz lépésnyire. Még ma éjszaka Compiègne-be kell érnem, mert különben igen aggodalmas éjszakát szerzek a családomnak. Van bérbe adó lova?

Egy fogadósnál mindig akad ilyen vagy olyan ló.

A Chapelle-en-Serval-i fogadós odahívta az istállófiút, megparancsolta neki, hogy nyergelje meg a Szürke nevű lovat, azután felköltötte fiát, egy hétesztendős gyereket, s annak kellett az utas mögé felülnie a nyeregbe, és hazahoznia a paripát.

Andrea húsz frankot adott a fogadósnak, és amint a pénzt kivette a zsebéből, kiejtett onnan egy névjegyet.

Ez a névjegy egyik Café de Paris-beli barátjáé volt. Így azután, mikor Andrea távozta után a fogadós felvette a névjegyet, szentül azt hitte, hogy lovát Mauléon grófnak adta bérbe, aki a rue Saint-Dominique 25. szám alatt lakik: ez a név és ez a cím volt feltüntetve azon a névjegyen.

A Szürke nem ment valami gyorsan, de egyenletesen és kitartóan haladt. Andrea három és fél óra alatt tette meg azt a kilenc mérföldnyi utat, amely Compiègne-től még elválasztotta. A városházi torony órája éppen négyet ütött, amikor arra a térre érkezett, ahol a gyorskocsik álltak.

Compiègne-ben kitűnő fogadó van, s még azok is emlékezetükben tartják, akik csak egy alkalommal fordultak meg benne.

Andrea, aki Párizs környékén tett kirándulásai alkalmával már tartott itt rövid pihenőt, jól emlékezett a Haranghoz és Palackhoz címzett fogadóra, hamar tájékozódott, és amint egy utcai lámpa világánál megpillantotta a fogadó cégérét, útjárabocsátotta a kisfiút, akinek valami borravalót is adott, kopogtatott a kapun, igen helyesen elgondolta, hogy még három-négy órai út áll előtte, s bizony nem fog ártani, ha egy jó kis alvással meg egy jó vacsorával felfrissíti erejét, hogy az előtte álló fáradságos útra felkészüljön.

Egy pincér nyitotta ki a kaput.

- Barátom - mondta Andrea -, Saint-Jean-au-Bois-ból jövök, ott is ebédeltem. Úgy számítottam, hogy az éjfélkor induló kocsira szállok fel, de bolond módjára bizony eltévedtem, és már négy órája bolyongok az erdőben. Nyisson ki nekem egy olyan kedves, kis, udvarra nyíló szobácskát, és küldjön fel hideg sült csirkét meg egy üveg bordeaux-i bort.

A pincér semmiféle gyanút nem fogott: Andrea a legnagyobb nyugalommal beszélt, szivar volt a szájában, kezét pedig a felöltője zsebében tartotta. Ruházata finom volt, szakálla rendbe hozva, csizmája kifogástalan. Olyan volt, mint valami megkésett környékbeli.

Mialatt a pincér a szobát hozta rendbe, felkelt a fogadósné is. Andrea a legkedvesebb mosolyával fogadta, és megkérdezte tőle, nem kaphatná-e meg a 3-as szobát, amelyben a legutóbbi compiègne-i tartózkodása alkalmával is megszállt. Sajnos, a 3-as számú szoba éppen foglalt volt, egy fiatalember lakott benne, aki a húgával utazott.

Andrea borzasztóan sajnálta, és csak akkor vigasztalódott meg, mikor a fogadósné biztosította róla, hogy a 7-es számú szoba, amelyet neki szántak, ugyanolyan fekvésű, mint a 3-as. Míg a szobára várakozott, a lábát melengette, és az utolsó chantillyi futtatásokról beszélt.

Nem ok nélkül kérte Andrea, hogy udvari szobát nyissanak neki. A Haranghoz címzett fogadó udvara a hármas folyosó-sorával igazán olyan volt, mint valami színház nézőtere, s a finom oszlopokra

felfutó jázmin és klematisz a maga természetes díszével a világ egyik legkedvesebb bejáratú fogadójává tette.

A csirke friss volt, óbort adtak hozzá, a tűz vígan lobogott: Andrea maga is meglepődött, hogy olyan jó étvággyal költötte el vacsoráját, mintha semmi baj sem érte volna.

Azután lefeküdt, és csaknem azonnal el is aludt, mégpedig olyan mély álomba merült, amilyet csak a húszévesek ismernek, még akkor is, ha a lelkiismeretük nem egészen tiszta.

Meg kell azonban mondanunk, hogy Andreának éppen meglett volna az oka a lelkifurdalásra, de a lelkiismeretét mégsem zavarta semmi.

Andrea terve, amelynek biztonságérzését köszönhette, a következő volt:

Jókor felkel, pontosan kifizeti számláit és távozik. Amint az erdőbe ér, valami paraszt házában vesz szállást azzal az ürüggyel, hogy mint festő, tanulmányokat készít. Szerez magának egy favágó ruhát meg egy fejszét, leveti a gavallér öltözékét, és munkászubbonyba öltözik. Azután sáros kézzel, ólomfésű segítségével megbarnított hajjal, arcát napbarnítottra festve olyan módon, ahogyan ezt még régi társaitól tanulta, erdőről erdőre bandukolva végre eljut a legközelebb eső határhoz, éjjel gyalogol, nappal az erdőkben vagy kőbányákban alszik, és lakott helyekhez csak olyankor közelít, amikor egy kis kenyeret akar venni magának.

Ha aztán egyszer már túl lesz a határon, jó áron eladja gyémántjait, az értük kapott pénzt hozzáteszi a mindig magánál hordott tíz darab bankjegyhez, és még így is mintegy ötvenezer frank fölött fog rendelkezni, ami az ő okoskodása szerint nem is volt túlságosan rossz helyzet...

Egyébként bizonyosra vette azt is, hogy Danglars-ék saját érdekükben igyekezni fognak minél előbb elfeledtetni szerencsétlen kalandjukat.

Hát ezért aludt el Andrea olyan gyorsan, és a fáradtságon kívül ezért volt olyan mély az álma.

Különben Andrea, hogy idejében felébredjen, nem csukta be az ablaktáblákat, de az ajtót jól elreteszelte, és éjjeliszekrényére odakészítette kis hegyes kését, amelynek élességét jól ismerte, és amelyet mindig magával hordott.

Körülbelül reggel hét óra lehetett, mikor Andreát felköltötte egy napsugár, amely langyosan és ragyogóan játszadozott az arcán.

Minden jól működő agyban van mindig egy vezérgondolat. Ez a gondolat alszik el utoljára, és ez villan először eszébe az ébredőnek.

Andrea még jóformán ki sem nyitotta a szemét, mikor már eszében volt vezérgondolata, és azt súgta neki, hogy túlságosan sokáig aludt.

Leugrott az ágyról, és az ablakhoz futott.

Az udvaron egy csendőr közeledett.

A csendőr az egész világon a legszembeszökőbb valami, még az olyan emberre nézve is, akinek semmi oka a nyugtalanságra: de az olyan ember szemében, akinek nem tiszta a lelkiismerete, a sárga, kék és fehér színű egyenruha valósággal ijesztően hat.

- Mit keres itt a csendőr? - töprengett Andrea.

Rögtön meg is adta a választ önmagának, mégpedig azzal a tiszta logikával, amelyet az olvasó már megfigyelhetett nála.

- Semmi különös sincs abban, ha egy csendőr bemegy egy vendégfogadóba. De azért öltözzünk csak fel.

A fiatalember olyan gyorsan öltözött fel, hogy látszott, nem ártott meg neki az a néhány hónapig tartó nagyvilági élet, mialatt komornyikja segítette az öltözködésben.

- Helyes - jegyezte meg Andrea öltözködés közben -, megvárom, míg eltávozik, s majd csak azután illanok el.

E szavak után Andrea ismét csizmában és nyakkendőben, szép csendesen az ablakhoz lépett, és másodszor is félrevonta a muszlinfüggönyt.

Nemcsak hogy az első csendőr nem távozott el, de a fiatalember megpillantott egy második kék-sárga fehér egyenruhát is a lépcső alján. És ez volt az egyetlen levezető lépcső. Egy harmadik csendőrlóháton és felvont karabéllyal őrt állt a nagy, utcára nyíló kapuban, az egyetlen kivezető kapuban.

Ez a harmadik csendőr keltette a legnagyobb feltűnést, mert előtte félkör alakban álltak a kíváncsiskodók, akik teljesen elállták a fogadó bejáratát.

- Értem jöttek! - volt Andrea első gondolata. - Az ördög vigye el!

Elsápadt és aggódva nézett körül.

Szobája, mint ennek az emeletnek minden szobája, csak a külső folyosóra nyílt, és arra mindenki odalátott.

- Elvesztem! - volt a második gondolata.

És valóban: abban a helyzetben, amelyben Andrea volt, az elfogatás bíróságot, ítéletet, halált, irgalmatlan és haladéktalan halált jelentett.

Egy pillanatra görcsösen megszorította két halántékát. E pillanat alatt csaknem megőrült a félelemtől.

De a sok kanyargó gondolat között hirtelen felcsillant a reménység. Elhalványult ajkára és sápadt arcára gyenge mosoly derült.

Körülnézett. Amit keresett, megpillantotta egy íróasztal márványlapján: tollat, tintát, és papirost.

Bemártotta a tollat, és kezének megparancsolva, hogy ne remegjen, az első papírlapra a következő sorokat írta:

Nincs pénzem, nem tudok fizetni, de becsületes ember vagyok, itt hagyom zálogul ezt a melltűt, amely tízszer annyit ér, mint amennyi az én tartozásom.

Bocsássanak meg, amiért hajnalban megszöktem, de nagyon szégyelltem magam!

Kihúzta a tűt nyakkendőjéből és rátette a papírlapra.

Ezek után eltolta az ajtóról a reteszt, sőt, félig ki is nyitotta az ajtót, mintha a szobából eltávozóban elfelejtette volna ismét bezárni, majd bebújt a kandallóba olyan ember módjára, aki az efféle tornászmutatványokhoz hozzászokott. Magához húzta a papír kályhaellenzőt, amely Akhilleuszt és Deidamiát ábrázolta, lábával még csizmája nyomát is elegyengette a hamuban, és nekilátott a kémény megmászásának, mert ez volt a menekülés egyetlen útja, amiben még reménykedhetett.

Ebben a pillanatban az első csendőr, akit Andrea még az udvaron pillantott meg, most a lépcső felé indult. Előtte egy rendőrbiztos, utána pedig a másik csendőr ment, aki a lépcső alján őrködött. Ez maga is segítségül hívhatta a kapuban álló csendőrt.

Nézzük, milyen körülménynek köszönhette Andrea ezt a látogatást, amelyre olyan alaposan felkészült.

Már kora hajnalban mindenirányba szétvitte a hírt a telegráf, valamennyi községben felverték a hatóságokat és a karhatalmat, hogy nyomozzanak Caderousse gyilkosa után.

Compiègne királyi székhely, Compiègne vadászváros. Compiègne helyőrséggel rendelkezik, és bőven el van látva hatóságokkal, csendőrséggel meg rendőrbiztosokkal. A vizsgálatot tehát azonnal megkezdték, amint megérkezett a telegráf útján közölt parancs, és mivel a város legelső szállója éppen a Haranghoz meg a Palackhoz címzett fogadó volt, egészen természetes, hogy a nyomozást ott kezdték meg.

A kérdéses éjszakán egyébként a városháza előtt álló őrszemek jelentése szerint (s a városháza a Harang fogadó tőszomszédságában áll), ez őrszemek jelentése alapján tehát megállapítást nyert, hogy az éjszaka folyamán több utas szállt meg a fogadóban.

Az az őr, akit hajnalban hat órakor váltottak fel, jól emlékezett arra is, hogy amikor elfoglalta őrhelyét, azaz négy óra néhány perckor, látott egy fiatalembert megérkezni fehér lovon, mögötte a nyeregben egy parasztgyerek kuksolt. A fiatalember leszállt lováról, ott hagyta a lovat meg a parasztfiút, és bekopogtatott a Harang fogadóba, amelynek a kapuja megnyílt előtte, és mögötte be is zárult.

Így hát most erre az alaposan megkésett fiatalemberre hárult minden gyanú.

És ez a fiatalember nem volt más, mint Andrea.

Emiatt indult egyenesen Andrea ajtaja felé a rendőrbiztos meg a csendőr, aki egyébként az őrsparancsnok volt. Andrea ajtaja félig nyitva állott.

- Ejnye! - mondta az őrsparancsnok, aki minden hájjal megkent, vén róka volt. - Rossz jel ám a félig nyitott ajtó! Jobban szerettem volna, ha háromszorosan el volna reteszelve!

És az Andrea otthagyott levele és melltűje valóban megerősítették ebben a szomorú feltevésében.

Andrea csakugyan megszökött.

Azért mondtuk, hogy megerősítették feltevésében, mert az őrsparancsnok nem olyan ember volt, akit egyetlen bizonyíték kielégít. Körülnézett, lehajolt és bekukkantott az ágy alá, széthúzta a függönyöket, kinyitogatta a szekrényeket, és végül is megállt a kandalló előtt.

Szerencsére Andrea olyan óvatos volt, hogy a hamuban semmiféle nyoma sem maradt.

Hanem azért arra is elmenekülhetett, és a fennálló körülmények között mindenféle kibúvóhelyet alaposan meg kellett vizsgálni.

Az őrsparancsnok hozatott tehát egy köteg szalmát meg rőzsét, jól megtömte a kandallót, mint valami mozsárágyút, és begyújtott.

A fellángoló tűzben megreccsent a kandalló belseje, a kéményből sűrű füst gomolygott s szállott az ég felé, mint valami vulkán kitörése. De várakozása ellenére a szökevény nem potyogott le sehová.

Hiszen Andrea, aki szinte gyerekkora óta hadilábon állott a társadalommal, maga is felért egy csendőrrel, még ha az a csendőr az őrsparancsnok tiszteletre méltó rangját érte is el. Előre látta, hogy begyújtanak majd a kandallóba, éppen azért felmászott a tetőig, és a kémény tövében lapított.

Egy pillanatig úgy látta, hogy megmenekült, mert hallotta, amint az altiszt két csendőrt odahívott, és jó hangosan kiáltott oda nekik:

- Itt már nincs.

De amint óvatosan kidugta a fejét, meglátta, hogy a két csendőr; ahelyett hogy eltávozott volna - mint ahogy természetes volt a jelentés után -, éppen ellenkezőleg, kettőzött éberséggel figyel.

Most ő nézett körül: a városháza, ez a tizenhatodik századbeli hatalmas épület, úgy emelkedett előtte, mint valami komor bástyafal. Jobb felől az épület ablakain át ide lehetett látni a tetőre, annak minden zegét-zugát át lehetett vizsgálni, úgy, mintha valaki egy hegy tetejéről lepillant a völgybe.

Andrea megértette, hogy valamelyik padlásablakban hamarosan felbukkan majd a csendőrőrsparancsnok feje.

Ha pedig felfedezik, akkor elveszett. A háztetőn lehetetlen volt megmenekülni a csapdából.

Elhatározta tehát, hogy visszatér a fogadóba, de nem azon a kéményen át, ahol felmászott, hanem azért hasonló úton-módon.

Szemével olyan kéménynyílást keresett, amelyen át nem hatolt ki füst, a tetőn kúszva odaért, és eltűnt a kéményben anélkül, hogy bárki is megpillantotta volna.

Abban a pillanatban nyílt a városháza egyik kis padlásablaka, és kibújt rajta a csendőrőrsparancsnok feje.

Ez a fej egy percig olyan mozdulatlan maradt, mint az épület díszéül szolgáló, kőből faragott fejek, majd a csalódás mélységes sóhajával eltűnt.

A csendőrőrsparancsnok olyan nyugodt és higgadt volt, mint maga a törvény, amelyet képviselt, és a téren odasereglett tömeg kérdéseit feleletre sem méltatva, tért vissza a fogadóba.

- No, mi újság? - kérdezte a két csendőr.

- Hát bizony, fiaim, úgy kell lennie, hogy az a gazfickó ma kora hajnalban csakugyan elinalt - válaszolta az őrsparancsnok. - De üldözőbe vesszük a Villers-Cotterets-i meg a noyoni országúton, átkutatjuk az erdőt, és kétségtelen, hogy elcsípjük.

A tiszteletre méltó csendőr alig fejezte be csendőrőrsparancsnoki méltóságához illő hangsúllyal ezt a kijelentését, mikor rémült kiáltás, majd egy csengő éles hangja hallatszott a fogadó udvarán.

- Ejha! Hát ez meg micsoda? - kiáltott fel az őrsparancsnok.

- No, ennek az utasnak ugyancsak sürgős lehet a dolga - jegyezte meg a fogadós. - Melyik szobából csengettek?

- A 3-asból.

- Szaladjon csak oda, pincér.

Most megismétlődött a sikoltás is, meg a csengetés is.

A pincér elrohant.

- Nem jó lesz - vetette ellen az altiszt, és elállta a pincér útját. - Azt hiszem, aki csenget, az nem a pincért hívja, és küldünk is hozzá egy csendőrt. Ki lakik a 3-as számú szobában?

- Az a kis fiatalember, aki postakocsin érkezett az éjjel a húgával. Kétágyas szobát kért.

A csengő most harmadszor is megszólalt, még kétségbeesettebben.

- Jöjjön velem, rendőrbiztos úr! - kiáltott az őrsparancsnok. - Jöjjön utánam, közvetlenül mögöttem.

- Tessék csak várni - jegyezte meg a fogadós -, a 3-as szobához két lépcső vezet, egy külső meg egy belső.

- Rendben van! - felelte az őrsparancsnok. - Én megyek a belsőn, az lesz az én területem. Meg vannak töltve a karabélyok?

- Meg, őrsparancsnok úr.

- Nohát akkor ti, többiek, álljatok őrt a külső lejáratnál, és ha szökni akar, tüzeljetek rá. A telegráf jelentése szerint nagy gonosztevő.

Az őrsparancsnok a biztos kíséretében csakhamar eltűnt a belső lépcsőn, nagy szörnyülködés közepette, ami az Andreáról szóló kijelentés nyomán hangzott fel az összesereglett tömegben.

A következő történt:

Andrea igen ügyesen kúszott le a kémény kétharmad részén, de amint odaért, lába valahogyan elveszítette a talajt maga alatt, és hiába kapaszkodott a kezével, sokkal gyorsabban és főleg zajosabban ért le, mint ahogy szerette volna.

Ez nem is lett volna baj, ha a szoba üres lett volna, de sajnos, a szobában laktak.

Két nő aludt egy ágyban, és ez a zaj felébresztette őket.

Arra pillantottak, amerről a zaj hallatszott, és a kandalló nyílásában egy férfit vettek észre.

A két nő közül a szőke visított olyan nagyot, hogy az egész ház csak úgy zengett tőle, a másik, a barna, a csengő zsinórjához lépett, megrántotta, és minden erejével rángatta.

Mint látjuk, Andreát balszerencse üldözte.

- Az isten szerelmére! - kiáltotta sápadtan, megzavarodva, és meg sem nézte, kihez beszél. - Az isten szerelmére, ne csináljanak lármát! Mentsenek meg! Nem akarok semmi rosszat tenni.

- Andrea, a gyilkos! - kiáltott az egyik nő.

- Eugénie! Danglars kisasszony! - mormogta Cavalcanti, és ijedtsége most megdöbbenéssé változott.

- Segítség! Segítség! - kiáltotta d'Armilly kisasszony, és kivette Eugénie tehetetlen kezéből a csengőzsinórt. Most még kétségbeesettebb csengetés hangzott fel, mint az imént.

- Mentsenek meg! Üldöznek! - könyörgött Andrea összetett kézzel.- Könyörüljenek rajtam. Ne szolgáltassanak ki!

- Már késő, hiszen jönnek - válaszolta Eugénie.

- Hát akkor rejtsenek el valahová, mondják azt, hogy ok nélkül ijedeztek, ezzel elaltatják a gyanújukat, és én megmenekülök.

A két nő szorosan egymás mellé simult, takarójába burkolózott, és nem felelt semmit erre a könyörgésre. Minden félelmük, minden ellenérzésük felébredt.

- Nem bánom hát! - mondta Eugénie. - Menjen vissza azon az úton, amerről jött, szerencsétlen. Menjen, nem áruljuk el.

- Itt van! Itt van! - kiáltotta egy hang a lépcsőházban. - Itt van, már látom!

Az őrsparancsnok valóban bekukucskált fél szemével a kulcslyukon, és meglátta Andreát, amint áll és könyörög.

Egy hatalmas csapás a puskatussal leverte a zárat, két másik a reteszt, mire az ajtó összetörve zuhant le.

Andrea az udvarra vezető folyosó ajtajához rohant, felrántotta és el akart osonni.

De ott volt a két csendőr, és felvont karabélyával célba vette.

Andrea megtorpant. Halálsápadt volt, hátratántorodott, görcsösen kezében szorongatta kését.

- Meneküljön hát! - kiáltotta d'Armilly kisasszony, mert amint ijedtsége alábbhagyott, megesett rajta a szíve. - Meneküljön hát!

- Vagy ölje meg magát! - mondta Eugénie az olyan Vesta-szűz hangján és tartásával, aki a cirkuszban hüvelykujját lefelé fordítva parancsolja meg a győztes gladiátornak, hogy végezzen földre tepert ellenfelével.

Andrea megborzongott, és olyan megvető mosollyal nézett a lányra, amely elárulta, hogy romlottsága nem értette meg a becsület e magasztos kegyetlenségét.

- Megöljem magam? - kérdezte, és elhajította kését. - Ugyan miért?

- De hiszen ön maga megmondta! - kiáltott Danglars kisasszony. - Halálra ítélik és kivégzik, mint a legnagyobb gonosztevőt.

- Ugyan már! - vetette ellen Cavalcanti keresztbe font kézzel. - Vannak még barátaim.

Az őrsparancsnok kivont karddal lépett oda hozzá.

- Ugyan, kérem - mondta Cavalcanti -, tegye csak hüvelybe a kardját, jóember, nem érdemes annyi hejehuját csinálni, hiszen úgyis megadom magam.

Ezzel odanyújtotta kezét, hogy megbilincseljék.

A két lány borzalommal látta a szeme előtt lefolyt undorító átalakulást, hogy a társaságbeli úriember miként vedlik vissza gályarabbá.

Andrea most feléjük fordult, és szemtelenül mosolyogva vetette oda:

- Nem üzen valamit édesapjának, Eugénie kisasszony? Mert minden valószínűség szerint visszatérek Párizsba.

Eugénie két kezébe rejtette az arcát.

- Ó, ó - mondta Andrea -, mit szégyenkezik? Cseppet sem haragszom, amiért postakocsin utánam jött... Hiszen már csaknem a férje lettem...

E gúnyolódás után Andrea eltávozott, és a két szökevény lányt otthagyta a szégyen és az odagyűlt tömeg megjegyzéseinek martalékául.

Egy óra múlva már mindketten női ruhában szálltak fel kocsijukba.

A fogadó kapuját bezárták, hogy megóvják őket a kíváncsi tekintetektől. De mikor a kaput ismét kinyitották, megint csak a kíváncsiak kettős sorfala között kellett végighaladniuk, és villogó tekintetek, csúf szavak követték őket.

Eugénie lehúzta a kocsi függönyeit. De ha nem látott is semmit, a röhögő hangok csak elhallatszottak hozzá.

- Ó, miért nem pusztaság a világ? - kiáltott fel, és d'Armilly kisasszony nyakába borult. Szeme ugyanazzal a dühvel lángolt, amely azt mondatta Néróval, bárcsak egyetlen feje volna az egész római népnek, hogy egy csapással vághatná le.

Másnap Brüsszelben az Hôtel de Flandre-ban szálltak meg.

Andreát még előző este bezárták a Conciergerie börtönébe.

2

A törvény

Láttuk, hogy Danglars és d'Armilly kisasszonyok milyen zavartalanul öltözhettek át és vihették véghez szökésüket. Ez azért volt lehetséges, mert akkor mindenki sokkal jobban el volt foglalva a saját gondjával-bajával, semhogy velük törődhetett volna.

Hagyjuk ott a bankárt, amint verejtékező homlokkal néz szembe a csőd kísértetével és a „tartozik" rovat hatalmas oszlopaival, és kövessük a bárónét, aki egy percig megsemmisülten maradt az öt ért csapás súlya alatt, de csakhamar felkereste rendes vigasztalóját, Lucien Debrayt.

A báróné valóban számított erre a házasságra, mert alig várta, hogy megszabaduljon az Eugénie fölött való gyámkodástól, amely lánya természetét tekintve egyre kényelmetlenebbé vált számára. Mert a hallgatólagos megegyezés értelmében, amelyre a családok belső fegyelme épül, az anya csak akkor tarthatja meg tekintélyét nagylánya előtt, ha példaképpen áll előtte, a bölcsesség és a tökéletesség megtestesítője gyanánt.

Danglars-né tehát tartott Eugénie éleslátásától és d'Armilly kisasszony tanácsaitól, és olykor el-elfogta leánya pillantását, amint megvető tekintettel mérte végig Debrayt. Ez a pillantás mintha azt jelentette volna, hogy leánya előtt nem titok, milyen szerelmi és pénzügyi szálak fűzik őt a belügyi titkárhoz, holott egy élesebben látó és mélyebb megfigyelés, éppen ellenkezőleg, bebizonyította volna a bárónénak, hogy Eugénie nem azért gyűlöli Debrayt, mert az az apai házban botránykövet jelentett, hanem mivel a lány a titkárt egyszerűen ama kétlábúak közé sorozta, akiket Diogenész nem nevezett már embereknek, és akiket Platón kétlábú, tollatlan állatok gyanánt írt körül.

Danglars-né a saját szemszögéből - és sajnos, mindenkinek megvannak a saját szempontjai, amelyek megakadályozzák, hogy észrevegyék a másokét is - végtelenül sajnálta tehát, hogy Eugénie házassága füstbe ment, nem azért, mert ez a házasság megfelelő lett volna, és biztosította volna lánya boldogságát, hanem mivel ez a házasság visszaadta volna az ő szabadságát.

Így hát, mint mondottuk, egyenesen Debrayhoz futott, aki, mint egész Párizs, jelen volt a szerződés aláírásakor és a botrány kitörésekor. Utána a klubba sietett, s ott barátaival meghányta-vetette azokat az eseményeket, amelyek ebben az órában szóbeszéd tárgyai voltak abban a pletykás városban, amelyet a világ fővárosának neveznek.

Amikor Danglars-né fekete ruhában, fátyolba burkoltan felment azon a lépcsőn, amely Debray lakásába vezetett - mindamellett, hogy a kapus biztosította róla, a fiatalember nincs otthon -, Debray azzal foglalkozott, hogy visszaverje egyik barátja érveléseit, amelyek szerint a szörnyű csapás után neki, a ház barátjának, kötelessége feleségül venni Eugénie Danglars kisasszonyt és kétmillióját.

Debray úgy védekezett, mint amikor valakinek leghőbb vágya, hogy meggyőzzék. Mert ez a gondolat már máskor is felötlött agyában, de azután, mivel ismerte Eugénie-t, független és gőgös természetét, időről időre teljesen védekező álláspontra helyezkedett, mondván, hogy ez a házasság lehetetlen, teljességgel lehetetlen. És mégis megkísértette kissé a Rossz gondolata, amely az erkölcsbírák szerint a legtisztább és legmegbízhatóbb embert is megkísérti olykor, mint ahogy a kereszt mögött is ott settenkedik a Sátán. A tea - a játék és a szemmel láthatóan érdekes társalgás közepette, amely igen komoly érdekeket vitatott meg - éjfél után egy óráig is elhúzódott.

Ezalatt Lucien komornyikja bevezette Danglars-nét. Az asszony lefátyolozottan, idegesen várakozott a kis zöld szalonban két kosár virág között, amelyet aznap reggel ő maga küldött, és amelyet - ezt meg kell mondani - Debray maga rakosgatott, rendezgetett el annyi gonddal, hogy a szegény asszony megbocsátotta a férfi távollétét.

Tizenegy óra negyven perckor Danglars-né, miután belefáradt a hasztalan várakozásba, ismét bérkocsiba szállt, és hazahajtatott.

Az előkelő hölgyeknek van valami közös vonásuk a szerencsésebb grisette-ekkel: ők sem igen kerülnek haza éjfél előtt. Danglars-né annyi óvatossággal ment be a palotába, mint amennyi gondossággal Eugénie távozott. Könnyedén, összeszorult szívvel ment fel a lépcsőn szobájába, amely, mint tudjuk, Eugénie szobája mellett volt.

Rettentően félt tőle, hogy valami magyarázkodásra kerülhet a sor. A szegény asszony, aki legalább e tekintetben tiszteletre méltó volt, ennyire bízott leánya ártatlanságában és az apai ház iránt való hűségében!

Amint szobájába ért, hallgatózni kezdett Eugénie ajtajánál, de mivel semmi neszt sem hallott, be akart menni. Az ajtó azonban zárva volt.

Danglars-né azt hitte, hogy Eugénie-t annyira kifárasztották az este izgalmai, hogy ágyba feküdt és alszik.

Behívta a szobalányt, és faggatni kezdte.

- Eugénie kisasszony d'Armilly kisasszonnyal együtt visszavonult szobájába - válaszolta a szobalány. - Együtt teáztak, azután engem elbocsátottak, hogy már nincs reám szükségük.

Akkor a szobalány is bement kamrájába, és mint mindenki, ő is azt hitte, hogy a két fiatal lány a szobájában van.

Danglars-né tehát a gyanúnak legkisebb árnyéka nélkül feküdt le. De ha a személyek felől megnyugodott is, az események annál inkább foglalkoztatták.

Amint a gondolatok egyre világosabbakká lettek agyában, a szerződés aláírásának jelenete egyre nagyobb méreteket öltött: nemcsak botrány volt, ez már valóságos zűrzavarrá fajult, nem is szégyen volt, hanem a legteljesebb gyalázat.

És ekkor önkéntelenül is eszébe ötlött a bárónénak, mennyire könyörtelen volt ő a szegény Mercédèshez, akit nemrégiben olyan nagy szerencsétlenség ért férje és fia miatt.

„Eugénie elveszett - tűnődött -, és mi is elvesztünk. Ez az eset, úgy, ahogy történt, gyalázatba borít mindannyiunkat. Mert a mienkhez hasonló társaságban a nevetségesség örökké nyílt, vérző, gyógyíthatatlan seb marad."

- Milyen szerencse - mormogta magában -, hogy Isten olyan különös jellemmel formálta Eugénie-t, pedig oly sokat remegtem emiatt!

Hálás tekintettel nézett az ég felé, ahol a titokzatos Gondviselés már jó előre felkészít az eljövendő eseményekre, és olykor valami hibából, sőt fogyatékosságból is boldogságot varázsol.

Gondolatai most, mint örvény fölött a madár, kiterjesztett szárnnyal hatoltak át a távolságon, és megpihentek Cavalcantinál.

„Az az Andrea nyomorult tolvaj, gyilkos volt, és modora mégis jólneveltségről, de legalábbis félműveltségről tett tanúságot. Úgy mutatkozott be a társaságban, mint valami dúsgazdag ember, és igen előkelő barátok vették körül."

Hogy lásson tisztán az ember az ilyen útvesztőben? Kihez lehet fordulni, ki segíthet ebben a kegyetlen helyzetben?

Első izgalmában Debrayhez futott, mint ahogy minden asszony ahhoz rohan, akit szeret, noha az gyakran vesztét okozza. De Debray is csak egy tanáccsal szolgálhatna: olyan valakihez forduljon, aki hatalmasabb, mint ő, és többet segíthet.

A báróné ekkor Villefort úrra gondolt.

Hiszen Villefort úr akarta elfogatni Cavalcantit. Villefort úr okozta könyörtelenül ezt a kavarodást az ő családjában, mintha csak valami egészen idegen családról lett volna szó.

De mégsem. Ha jól meghányja-veti a dolgot, a királyi ügyész nem volt könyörtelen ember. Foglalkozásánál fogva kötelességei rabja volt, hűséges és szilárd lelkű jó barát, aki kissé durván, de

biztos kézzel vágott bele orvosi késével a romlottság közepébe; nem hóhér volt, hanem seborvos: a világ előtt el akarta vágni azt a köteléket, amely a Danglars család becsületét egy fiatal gonosztevő gyalázatával kötötte volna össze, ha a fiatalember valóban vejükké lett volna.

Ha pedig Villefort úr - a Danglars család barátja - így cselekedett, nem volt kétséges, hogy a királyi ügyész semmiről sem tudott előzetesen, és nem volt semmiféle része Andrea üzelmeiben.

Alaposabb meggondolás után Villefort viselkedése most más megvilágításban tűnt fel a báróné előtt, s ez kölcsönösen csak javukra lehetett.

Itt azonban véget kell érnie a királyi ügyész hajthatatlanságának. Másnap a báróné elmegy hozzá, és kieszközli nála, ha nem is azt, hogy elmulassza hivatalos kötelességét, de legalább hogy legyen a lehetőség szerint a legkíméletesebb.

A báróné felidézi majd a múltat, közös emlékeiket, a bűnös, de boldog idők nevében fog könyörögni. Villefort úr elsiklik talán az egész ügy felett, vagy legalább engedi (és ehhez csak az kell, hogy figyelmével másfelé forduljon), hogy Cavalcanti megszökjék, azután az egész bűnügyet csak a bűnös árnyékán fogja megtorolni, amit úgy hívnak: *In contumaciam.*

Csak ezek után aludt el a báróné nyugodtan.

Másnap reggel kilenc órakor felkelt, és be sem csengette a szobalányát, semmiféle életjelt nem adott magáról, felöltözött ugyanolyan egyszerűen, mint előző este, lehaladt a lépcsőn, kiment a házból, gyalog sietett a rue de Provence-ig, ott bérkocsiba szállt, és elhajtatott Villefort úr házához. Egy hónap óta ez az elátkozott ház valami kórház gyászos képét mutatta, mintha pestis ütötte volna fel a fejét benne. A szobák egy része kívül-belül zárva állott. Az ablaktáblák is - csukva voltak, és csak szellőzéskor nyitották ki kissé, őket. Ilyenkor az ablakban egy-egy lakáj riadt arca jelent meg, azután ismét becsukódott az ablak, mint ahogy a sírbolt kőlapja rácsapódik a sírra. A szomszédok halkan megjegyezték:

- Vajon ma is látjuk majd, amint koporsót visznek ki a királyi ügyész úr házából?

Danglars-né végigborzongott e komor ház láttára. Kiszállt a bérkocsiból, rogyadozó térddel közeledett a bezárt kapuhoz és becsengetett.

Már háromszor húzta meg a csengő zsinórját - s a csengőnek is mintha gyászos lett volna a hangja -, akkor jelent csak meg a kapus, olyan kis rést nyitott az ajtón, amelyen át éppen csak hogy a szavát lehetett megérteni.

A kapus előtt egy előkelő hölgy állott, de a jól öltözött asszony láttára sem nyitotta ki jobban a kaput.

- Nyissa hát ki! - mondta a báróné.

- Először mondja meg, asszonyom, kihez van szerencsém - kérdezte a kapus.

- Hogy ki vagyok? Hiszen jól ismer.

- Nem ismerünk már senkit sem, asszonyom.

- Megbolondult, barátom? - kiáltott a báróné.

- Miféle ügyben tetszik jönni?

- Nahát ez már sok!

- Bocsásson meg, asszonyom, ez a parancs. Szabad a nevét?

- Danglars báróné vagyok. Hússzor is látott már.

- Meglehet, asszonyom. És most mit kíván?

- Ejnye, de különös maga! Panaszt teszek Villefort úrnál, hogy milyen arcátlan a személyzete!

- Asszonyom, ez nem arcátlanság, hanem óvatosság: ide senki sem teheti be a lábát, hacsak d'Avrigny úrtól írást nem hoz, vagy nem a királyi ügyész úrral akar beszélni.

- Nohát, nekem éppen a királyi ügyész úrral van dolgom.

- Sürgős az ügy?

- Láthatja maga is, hiszen nem is a saját kocsimban jöttem. De legyen már vége: itt a névjegyem, vigye be a gazdájának.

- Meg tetszik itt várni, míg visszajövök?

- Meg, csak menjen már.

A kapus ismét bezárta a kaput, és Danglars-nét magára hagyta az utcán.

Igaz, hogy a bárónénak nem kellett sokáig várakoznia. Egy perc múlva újra nyílt a kapu, annyira éppen, hogy a báróné beléphetett. Bement, s a kapu ismét becsukódott mögötte.

Amint az udvarba értek, a kapus, anélkül hogy szemét levette volna a bejáratról, zsebéből sípot vett elő, és belefújt.

A lépcsőházban megjelent Villefort úr komornyikja.

- Bocsásson meg, asszonyom, ennek a derék embernek - kezdte a komornyik, a báróné elé lépve -, de szigorú parancsot kapott, és Villefort úr meghagyta, mondjam meg önnek, hogy nem tehetett másként, mint ahogy cselekedett.

Az udvaron egy hasonló óvatossággal beengedett kereskedőember állott, akinek éppen az áruit vizsgálták át.

A báróné felment a lépcsőn. Erős hatással volt rá az a mély szomorúság, amely úgyszólván elmélyítette a saját bánatát; a komornyik elkísérte egészen az ügyész dolgozószobájáig, anélkül hogy egy pillanatra is levette volna róla a szemét.

Bármennyire elfoglalta is Danglars-nét az az ügy, amely idehozta, a szolganépség részéről történt fogadtatást olyan méltatlannak érezte magához, hogy panaszkodással kezdte szavait.

Villefort azonban felemelte gondsújtotta arcát, és olyan szomorú mosollyal nézett rá, hogy a zokszó az ajkára fagyott.

- Bocsássa meg szolgáimnak ezt a szigorát, amelyet nem tekinthetek bűnnek: mivel őket magukat is gyanúba fogták, ők is gyanakvókká váltak.

Danglars-né többször hallott már arról a rémületről, amely az ügyész házában úrrá lett, de ő maga sohasem tudott hinni neki, míg saját szemével nem győződött meg róla, hogy idáig fejlődhetett ez az érzés.

- Tehát ön is boldogtalan? - kérdezte az asszony.

- Az vagyok, asszonyom - válaszolta az ügyész.

- Így hát engem is sajnál?

- Őszintén sajnálom, asszonyom.

- És tudja, hogy mi hozott ide?

- A tegnap történtek miatt jött, ugye?

- Igen, uram, szörnyű szerencsétlenség történt.

- Helyesebben: baleset.

- Baleset! - kiáltott fel a báróné.

- Fájdalom, asszonyom - felelte a királyi ügyész rendíthetetlen nyugalommal -, én már csak a jóvátehetetlen dolgokat nevezem szerencsétlenségnek.

- Ej, azt hiszi talán, uram, hogy ezt elfelejtik?...

- Mindent elfelejtenek, asszonyom - jelentette ki Villefort. - A lánya majd férjhez megy holnap, ha ugyan nem még ma, egy hét múlva, ha ugyan nem holnap. És nem hinném, hogy ön Eugénie kisasszony jövendőbelije miatt aggódik.

Danglars-né megdöbbenve nézte Villefort szinte gúnyos nyugalmát.

- Barátomhoz jöttem? - kérdezte fájdalmas méltósággal.

- Jól tudja, asszonyom, hogy így van - válaszolta Villefort, és e szavakra kissé megszínesedett az arca.

Hiszen ezek a szavak más eseményekre céloztak, nemcsak arra, ami e pillanatban őt és a bárónét foglalkoztatta.

- Akkor hát legyen hozzám több szeretettel, kedves Villefort. Beszéljen velem úgy, ahogy jó baráthoz illik, nem pedig hivatalosan, és ha én nagyon szerencsétlennek érzem magam, akkor ne mondja, hogy legyen jókedvem.

Villefort meghajolt.

- Három hónap óta azt a kellemetlen szokást vettem fel, asszonyom - mondta -, ha szerencsétlenségről beszél valaki, akkor csak a magaméra tudok gondolni, és akár akarom, akár nem, mindig önző módon összehasonlítást teszek. Látja, ezért látszik nekem az ön szerencsétlensége balesetnek az enyém mellett. Ezért látom irigylésre méltónak az ön helyzetét a magamé mellett. De ha ez önnek bosszúságot okoz, hagyjuk. Mit is parancsol, asszonyom?

- Azért jöttem, barátom - folytatta a báróné -, hogy öntől tudjam meg, hogyan is áll annak az imposztornak az ügye?

- Imposztor! - ismételte Villefort. - Úgy látom, asszonyom, ön enyhíteni szeret egyes dolgokat, másokat viszont túloz. Még hogy imposztor ez az Andrea Cavalcanti úr, helyesebben Benedetto úr! Téved, asszonyom, Benedetto úr annak rendje és módja szerint gyilkos.

- Uram, nem tagadom, hogy igaza van. De minél erősebben ítéli meg ezt a szerencsétlent, annál jobban sújtja vele a mi családunkat. Nézze, feledkezzék meg róla egy kis időre, ne üldözze, inkább hagyja futni.

- Elkésett, asszonyom, már kiadtam az elfogatási parancsot.

- Jól van, hát hogyha elfogják... Gondolja, hogy elfogják?

- Remélem.

- Ha elfogják, látja, mindig azt hallom, hogy a börtönök nagyon telve vannak, akkor hagyja ott a börtönben.

A királyi ügyész a fejét rázta.

- Legalább addig, míg a leányom férjhez megy - tette hozzá a báróné.

- Lehetetlen, asszonyom. Az igazságszolgáltatásnak megvannak a maga formaságai.

- Az én számomra is? - kérdezte a báróné félig komolyan, félig mosolyogva.

- Mindenki számára - válaszolta Villefort. - Nekem éppúgy, mint bárki másnak.

- Ó! - mondta a báróné anélkül, hogy szavakkal is kifejezte volna, mit jelentett ez a felkiáltás.

Villefort velőkig ható pillantással nézte.

- Tudom jól, mire céloz - jegyezte meg. - Arra a szörnyű mendemondára gondol, hogy az engem három hónap óta gyászba borító halálesetek s a legutóbbi szerencsétlenség is, amely csodálatos módon elkerülte Valentine-t, nem természetes módon történtek.

- Nem, nem erre gondoltam - tiltakozott Danglars-né élénken.

- De igen, bizony erre gondolt, asszonyom, és ez helyénvaló is volt, mert kellett erre gondolnia, és ezt mondta magában: „Te, aki üldözöd a bűnt, felelj: miért marad körülötted annyi bűntett büntetlenül?”

A báróné elsápadt.

- Ezt gondolta, ugye, asszonyom?

- Bevallom, bizony ezt.

- Mindjárt megadom rá a feleletet.

Villefort közelebb húzta karosszékét Danglars-néhoz, azután mindkét kezével az íróasztalra támaszkodva, a szokottnál tompább hangon mondta:

- Vannak bűnök, amelyek megtorlatlanul maradnak, mert nem tudják, ki követte el őket, és attól félnek, hogy ártatlan fejet sújthatnak a bűnös helyett. De ha már tudni fogják, kik a tettesek - Villefort az íróasztalával szemben levő feszületre mutatott -, ha már ismerni fogják a kilétüket - ismételte -, az élő Istenre mondom, asszonyom, meghalnak, bárkik is azok! És most az eskü után, amelyet meg fogok tartani, asszonyom, menjen kegyelmet kérni annak a nyomorultnak!

- Ej, uram - folytatta Danglars-né -, bizonyos benne, hogy az illető olyan bűnös, mint amilyennek mondják?

- Nézze csak, itt vannak az iratai: Benedettót először ötesztendei gályarabságra ítélték okirathamisítás miatt, tizenhat éves korában. Az ifjú szép reményekre jogosított, mint látja. Onnan megszökött, és később gyilkos lett belőle.

- És kicsoda ez a szerencsétlen?

- Ej, ugyan ki tudja? Valami csavargó korzikai.

- Tehát senki sem tudakozódott utána?

- Senki. Még a szüleit sem ismerik.

- Hát az a luccai férfi?

- Az éppen olyan csaló, mint ő. Meglehet, hogy a cinkosa.

A báróné összetette a kezét.

- Villefort! - mondta a legédesebb és legszelídebb hangján.

- Az isten szerelmére, asszonyom! - válaszolta a királyi ügyész szárazon és igen szilárd hangon. - Sose kérjen tőlem kegyelmet egy bűnös számára. Mert mi vagyok én tulajdonképpen? A törvény. Van a törvénynek szeme, hogy lássa, mi szomorítja önt el? Van a törvénynek füle, hogy meghallja az ön szelíd hangját? Tud-e a törvény emlékezni az ön édes gondolataira? Nem, asszonyom, a törvény parancsol, és amikor már kiadta a parancsot, akkor lesújt. Ön azt vethetné ellenem, hogy én élőlény vagyok, nem törvénykönyv. Ember, nem pedig könyv. Nézzen rám, asszonyom, nézzen azután körül, vajon testvérnek tekintettek-e engem az emberek? Szerettek-e engem? Kíméltek? Óvtak? Kért valaki kegyelmet Villefort számára, és megadták-e azt a kegyelmet neki? Nem, nem, nem! Csak lesújtottak rám, mindig csak lesújtottak!... Ön asszony vagy szirén módjára továbbra is édes, sokatmondó tekintettel néz rám, s ettől eszembe jut, hogy pirulnom kell. Ej, igen, elpirulok attól, amit ön tud, és talán, talán még más dolgok miatt is. De mióta magam is bűnbe estem, s talán mélyebbre, mint a többiek, nohát azóta lerázom a mások ruháját, hogy meglássam alatta a fekélyt, és mindig meg is találom, sőt, többet mondok, boldogan, örömmel találok rá a gyengeség bélyegére vagy az emberi romlottságra. Mert minden olyan ember, akit bűnösnek találtam, és minden bűnös, akire lesújtottam, eleven bizonyság, új bizonyíték arra, hogy nem vagyok valami borzalmas kivétel! Jaj, jaj, jaj! Minden ember rossz, asszonyom, bizonyítsuk ezt, és sújtsunk le a gonoszra!

Villefort ezeket az utolsó szavakat olyan lázas dühvel ejtette ki, ami egészen vadul ékesen szólóvá tette.

- De - folytatta Danglars-né, még egyszer megfeszítve minden erejét - ön azt mondja, hogy az a fiatalember csavargó, árva és nincsen senkije?

- Annál rosszabb, annál rosszabb, vagy még inkább: annál jobb! Azért intézte ezt így a Gondviselés, hogy senkinek se kelljen megsiratnia.

- Hát így üldözik a gyámoltalant, uram!

- A gyámoltalant, aki gyilkol!

- Gyalázata árnyat vet az egész házamra!

- S az enyémben a halál tanyázik!

- Ó, uram! - kiáltott fel a báróné. - Ön nem ismer hát irgalmat mások iránt. Most tehát én mondom önnek, mások sem lesznek könyörülettel ön iránt!

- Helyes! - mondta Villefort, és fenyegető mozdulattal rázta öklét az ég felé.

- Legalább halassza el a szerencsétlen tárgyalását, ha már letartóztatták, halassza el a jövő ülésszakra. Akkor hat hónapunk van rá, hogy az emberek felejtsenek.

- Szó sincs róla - jelentette ki Villefort. - Még van öt napom hátra. A vizsgálat megtörtént, öt nap, az untig elég nekem. Egyébként nem érti, asszonyom, hogy nekem magamnak is felejtenem kell? Nézze, ha dolgozom, márpedig dolgozom éjjel és nappal, ha dolgozom, vannak pillanatok, amikor nem emlékezem, és ha nem emlékezem, legalább halottak módjára boldog vagyok: de ez még mindig jobb, mint szenvedni.

- Uram, ez az ember megszökött, engedje hát szökni. A cselekvés hiánya a kegyelem könnyebb fajtája.

- Megmondtam, hogy már késő! Hajnalban a telegráf szétvitte a hírt, és most...

- Uram - jelentette a komornyik belépve -, ezt a sürgönyt a belügyminisztériumból küldték.

Villefort elkapta a levelet, és gyorsan feltörte a pecsétjét. Danglars-né megremegett a rémülettől. Villefort reszketett örömében.

- Elfogták! - kiáltott fel az ügyész. - Compiègne-ben fogták el. Vége.

Danglars-né hidegen és sápadtan állt fel.

- Isten vele, uram - mondta.

- Isten vele asszonyom - válaszolt a királyi ügyész csaknem jókedvűen, és kikísérte vendégét az ajtóig. Azután visszatért íróasztalához: - No, most - mondta és jobb öklével rácsapott a levélre - már eddig van egy hamisítóm, három tolvajom, három gyújtogatóm, csak ez a gyilkos hiányzott, és az ülésszak gyönyörű lesz.

3

A jelentés

Mint a királyi ügyész mondta Danglars-nénak, Valentine egészsége még mindig gyenge lábon állott.

Kimerülten feküdt az ágyán. Mindazt, amit elmondtunk, a szobájában, Villefort-nétól hallotta: Eugénia szökését, Andrea Cavalcanti vagy még inkább Benedetto letartóztatását és az ellene emelt gyilkossági vádat.

Valentine azonban annyira gyenge volt, hogy mindez nem tett rá olyan hatást, mintha egészséges korában hallotta volna.

Csak néhány bizonytalan gondolat, egy-két határozatlan esemény kavargott beteg agyában, furcsa és futó kísértetként röppent el szeme előtt, majd megint minden elmosódott, és csak saját érzései töltötték be minden gondolatát.

Nappal még csak inkább erősebbnek érezte magát Noirtier jelenlétében. Az öregúr odavitette magát unokájához, és ott is maradt, apai pillantását le nem vette a fiatal lányról. Majd mikor Villefort hazatért a törvényszékről, ő is ott töltött egy-két órát apja és gyermeke társaságában.

Villefort hat órakor visszavonult dolgozószobájába. Nyolckor érkezett d'Avrigny úr, aki maga hozta a fiatal lány számára az éjszakára készített orvosságot.

Azután elvitték Noirtier-t.

Az orvos egy ápolónője maradt csak a beteg mellett, és csak akkor távozott mellőle, tíz-tizenegy óra tájban, mikor Valentine már elaludt.

Az ápolónő lemenet Valentine szobája kulcsát átadta magának Villefort úrnak, úgyhogy a beteghez már nem lehetett bemenni másként, csak a Villefort-né és a kis Édouard szobáján keresztül.

Morrel minden reggel eljött Noirtier-hoz, hogy hírt halljon Valentine-ről: de Morrel - s ez különös dolog volt - napról napra kevésbé nyugtalankodott.

Először is Valentine, noha rendkívüli, ideges izgatottsága továbbra is megmaradt, mégiscsak jobban volt. Azután meg Monte Cristo határozottan kijelentette neki, mikor kétségbeesésében hozzárohant, hogy ha két óra leforgása alatt nem halt meg Valentine, akkor megmenekült.

Valentine pedig életben volt, és azóta már négy nap telt el.

Az az ideges izgalom, melyről említést tettünk, még álmába is elkísérte Valentine-t, vagy még inkább abba az éber félálomba, amely az álmatlan éjszakákat követte: az éj csendjében s abban a félhomályban, amely a kandallóra helyezett alabástromtartóban álló éjjeli mécs fényében derengett, látta imbolyogni azokat az árnyakat, amelyek benépesítik a betegszobákat, s amelyeket a láz remegtet meg borzongó szárnyaival.

Olykor mintha mostohaanyja jelent volna meg előtte, amint megfenyegeti, olykor Morrel nyújtotta felé a karját, olykor megszokott életétől távol eső embereket látott, mint Monte Cristo grófja. Az önkívület e perceiben még a bútorok is mozogtak, ide-oda járkáltak. És ez így ment egészen hajnali két vagy három óráig. Akkor súlyos álom ragadta hatalmába a fiatal lányt, s ez eltartott egészen reggelig.

Aznap este, amelynek reggelén megtudta Eugénia szökését és Benedetto elfogatását, egy pillanatra ezek az események saját léte érzésében is elvegyültek, de lassacskán kezdtek elmosódni, mikor sorban eltávozott Villefort, d'Avrigny és Noirtier, s a Saint-Philippe du Roule tornyában tizenegyet ütött az óra, az ápolónő a beteg keze ügyébe helyezte azt az orvosságot, amelyet a doktor készített el. Azután bezárta a betegszobát, majd lement a cselédszobába, ahol remegve hallgatta a cselédség sopánkodó

megjegyzéseit, agyát telerakva azokkal a gyászos történetekkel, amelyek három hónap óta járták a királyi ügyész előszobájában. A gondosan bezárt betegszobában pedig váratlan jelenet játszódott le.

Mintegy tíz perce lehetett, hogy az ápolónő visszavonult.

Valentine-t már egy órája elfogta az éjszakánként visszatérő láz, s átadta magát az agy egyhangú és kegyetlen játékának, amely egyre ugyanazokat a gondolatokat vetítette elé, ugyanazokat a képeket hozta létre, és ezek a képek és gondolatok nem engedelmeskedtek az ő akaratának.

Az éjjeli mécses körül ezer meg ezer különös fény villant meg, mikor Valentine e remegő világnál úgy látta, mintha a fal mélyedésében, a kandalló mellett elhelyezett könyvszekrénynek az ajtaja lassan sarkig tárult volna.

Más alkalommal Valentine azonnal a csengőzsinórhoz kapott volna, hogy segítséget kérjen: de mostani állapotában semmi sem lepte meg. Tudatában volt hogy mindaz a látomás, amely megjelenik szeme előtt, csak lázas képzelődés szülötte. Ezt a meggyőződését onnan merítette, hogy a reggel napfényével együtt elenyészett az éjszaka minden fantomja.

Az ajtó mögött emberi arc jelent meg.

Valentine, láza következtében, alaposan hozzászokott az ilyen jelenségekhez és nem ijedt meg, csak nagy szemet meresztett, mert abban reménykedett, hogy Morrelt pillantja meg.

Az alak közeledett Valentine ágyához, majd megállt, és mélységes figyelemmel vizsgálódott.

Ebben a pillanatban a mécses fénye rávetődött az éjszakai látogató arcára.

- Nem ő az! - mormogta a lány.

És mivel bizonyosra vette, hogy álmodik, azt várta, hogy mint álomban szokott lenni, ez az ember is eltűnik, vagy más alakot ölt.

Megtapintotta a pulzusát, s mivel érezte, hogy hevesen ver, eszébe jutott, hogy e szerencsétlen látomások elűzésére legjobb szer, ha italához nyúl, mert az üdítő orvosság, amelyet az orvos idegcsillapítónak állított össze Valentine panaszaira, csillapítani szokta a lázat, és az agyat felfrissíti. Mikor ivott, utána mindjárt jobban szokta érezni magát.

Valentine tehát pohara után nyúlt, amely a kristálytányérkán állott. De míg kinyújtotta az ágyból remegő karját, a jelenés ismét közelebb jött két lépést, mégpedig olyan gyorsan, hogy a fiatal lány hallotta lélegzetét, és szinte érezni vélte keze szorítását is.

Ezúttal a képzelet vagy inkább a valóság túlhaladta mindazt, amit Valentine eddig érzett. Kezdte azt hinni, hogy ébren van, és hogy él. Tudatára ébredt, hogy józan esze birtokában van, és remegni kezdett.

Az a kézszorítás, amelyet Valentine érzett, mintha meg akarta volna akadályozni, hogy a pohárhoz nyúljon.

Valentine lassan visszahúzta a karját.

Ekkor az az alak, amelyről nem tudta levenni a tekintetét, és amely inkább védelmezőnek, semmint fenyegetőnek látszott, fogta a poharat, odalépett a mécseshez, és megnézte az italt, mintha tisztaságáról és átlátszóságáról akart volna meggyőződni.

De ezzel az első próbával nem érte be.

Ez az ember, vagy inkább ez a kísértet - mert olyan halkan járt, hogy a szőnyeg felfogta léptei zaját -, ez az ember a pohárból kiöntött egy kanálnyi folyadékot és megízlelte. Valentine mélységes megdöbbenéssel nézte, mi történik a szeme előtt.

Azt hitte, hogy az egész hamarosan eltűnik, és utána másik kép jelenik meg. De az ember, ahelyett hogy árnyékként eltűnt volna, hozzálépett, és a poharat Valentine-nek nyújtva, meghatott hangon mondta:

- Most már megihatja!...

Valentine megremegett.

Most első ízben történt meg, hogy valamelyik éjjeli jelenség ilyen elevenen csengő hangon szólal meg.

Kinyitotta a száját, hogy felsikoltson.

A férfi most ajkára tette az ujját.

- Monte Cristo gróf úr! - mormogta a lány.

A fiatal lány ijedten tágra meresztett szeméből keze remegéséből, a gyors mozdulatról, amellyel magára rántotta takaróját, tisztán látszott, hogy még mindig küzd az utolsó kétséggel a látható bizonyíték ellen. Mert Monte Cristo jelenléte ebben az órában, titokzatos, fantasztikus, megmagyarázhatatlan megjelenése a falon keresztül, mint megannyi lehetetlenség tűnt fel Valentine zavaros gondolataiban.

- Ne hívjon senkit, ne féljen - mondta a gróf -, ne legyen a szíve mélyén a gyanakodásnak vagy a nyugtalankodásnak még csak az árnyéka sem. Akit maga előtt lát - mert ez valóság és nem rémkép, Valentine -, akit maga előtt lát, a leggyöngédebb apa és a legtisztelőbb jó barát, akit csak elképzelhet.

Valentine nem talált szavakat, annyira megrémült ettől a hangtól, amely bizonyossá tette előtte, hogy az, aki szólt hozzá, nemcsak álomkép, hogy torkán akadt a szó. De rémült tekintete mintha ezt mondta volna: „Ha tiszta a szándéka, miért van itt?”

A gróf csodálatos éleslátásával megértette, mi megy végbe a fiatal lány szívében.

- Hallgasson rám - mondta -, vagy még inkább, nézzen rám: láthatja, hogy szemem vörösebb és arcom sápadtabb, mint rendesen. Ez azért van, mert négy éjszakán át le nem hunytam a szemem egyetlen pillanatra sem. Négy éjjelen át őrködtem ön felett, óvtam önt, hogy megmaradjon Maximilien barátunknak.

A beteg arcát az örömtől hirtelen vérhullám öntötte el. Mert az a név, amelyet a gróf említett, elmosta kételyeinek végső maradványát is.

- Maximilien!... - ismételte Valentine, olyan édes volt kimondani ezt a nevet. - Maximilien! Ő hát bevallott önnek mindent?

- Mindent bevallott. Azt mondta, hogy az ön élete az övét is jelenti, és megígértem neki, hogy ön élni fog.

- Megígérte neki, hogy élni fogok?

- Meg.

- Ön csakugyan azt mondta az imént, hogy őrködik fölöttem és vigyáz rám, uram. Ön tehát orvos?

- Az vagyok, mégpedig a legjobb, akit ebben a pillanatban az ég küldhetett, higgye el.

- Azt mondta, hogy virrasztott? - kérdezte Valentine nyugtalanul. - De hát hol? Nem láttam önt.

A gróf kinyújtotta karját: a könyvszekrény felé mutatott.

- Az ajtó mögött rejtőzködtem - mondta -, ez az ajtó a szomszéd házba vezet, s azt én béreltem ki.

Valentine szemérmes büszkeséggel fordította félre tekintetét, és ijedten felelt:

- Uram - mondta -, amit ön tett, az példátlan őrültség, és védelme szinte sértésszámba megy.

- Valentine - válaszolta a gróf -, egész virrasztásom alatt csak ennyit láttam: kik jöttek önhöz, miféle élelmet készítettek, és milyen italokat szolgáltak fel önnek. Később, ha ezeket az italokat veszedelmeseknek láttam, bejöttem, úgy, ahogy az imént, kiürítettem a poharát, és méreg helyett jótékony italt készítettem, amely nem halált hozott önnek, ahogy akarták, hanem életet vitt az ereibe.

- Méreg! Halál! - kiáltott fel Valentine, és azt hitte, megint csak valami lázas káprázat játszik vele. - Miket beszél ön, uram?

- Csitt, gyermekem! - mondta Monte Cristo, és ismét ajkára tette az ujját. - Azt mondtam: méreg, igen, azt mondtam: halál, és ismétlem, hogy halál, de előbb igya meg ezt. - A gróf egy piros folyadékkal teli kis üveget vett ki a zsebéből, és néhány cseppet öntött a pohárba. - És ha ezt megitta, ma éjjel már ne igyék semmit.

Valentine kinyújtotta a kezét. De alig ért a pohárhoz, rémülten kapta vissza.

Monte Cristo fogta a poharat, félig kiitta, azután átnyújtotta Valentine-nek, aki most már mosolyogva itta meg a maradék folyadékot.

- Igen, igen - mondta -, ráismerek éjszakai italaim ízére, arra az italra, amely felfrissített, és csillapította agyamat. Köszönöm, uram, köszönöm.

- Így élt hát ön négy éjszakán át, Valentine - mondta a gróf. - De hogyan éltem én? Bizony, kegyetlen órákat szerzett nekem! Szörnyű lelki kínokat álltam ki, mikor láttam, hogy poharába öntik a halálos mérget, mikor remegtem, hogy ne legyen ideje kiinni, mielőtt kiönthetném a kandallóba!

- Azt állítja, uram - folytatta Valentine a rémület tetőfokán -, hogy a kínok kínját állta ki, látva, amint halálos mérget öntenek a poharamba? De ha látta, hogy halálos mérget öntenek a poharamba, akkor azt is látnia kellett, ki önti oda?

- Láttam is.

Valentine felült ágyában, és a hímzett batiszttal eltakarta hónál is fehérebb keblét, amely az önkívület hideg verejtékétől még mindig nedves volt, de most hozzávegyült a rémületnek még jéghidegebb verejtéke.

- Látta őt? - ismételte a fiatal lány.

- Láttam - mondta másodszor is a gróf.

- Borzasztó, amit mond, uram, és pokoli dolgokat akar elhitetni velem. Mi ez? Apám házában, az én szobámban, betegágyamon még mindig meg akarnak gyilkolni? Ó, távozzék, uram, hiszen csak kísérti a lelkiismeretemet, gyalázza az isteni jóságot, az lehetetlen, ilyen nem történhet!

- Ön az első talán, akit ez a kéz agyonsújt, Valentine? Nem látta maga körül Saint-Méran urat, Saint-Mérannét, Barrois-t elpusztulni? Nem látta volna-e Noirtier urat is meghalni, ha három év óta hozzá nem szokik fokonként a méreghez, amelyet rendesen bevett?

- Istenem! - kiáltott fel Valentine. - Hát ezért követelte nagyapa már egy hónap óta, hogy osszam meg vele az orvosságát?

- És az orvossága - kiáltotta Monte Cristo - kesernyés ízű, mint a félig szárított narancshéj, ugye?

- Istenem, igen, igen!

- Ez hát mindent megmagyaráz most nekem - jelentette ki Monte Cristo. - Ő is tud a mérgezésről, sőt talán azt is tudja, ki a méregkeverő. Megóvta önt, szeretett unokáját, a halálos méreg hatásától, és a halálos méregnek ez a hatása eltompult a hozzászoktatás által! Csak így történhetett, hogy ön még életben van, amit nem tudtam megmagyarázni magamnak, hiszen négy nappal ezelőtt olyan mérget adtak önnek, amely azonnal öl.

- De hát ki a gyilkos? Ki a méregkeverő?

- És ha én kérdezném öntől: sose látott éjnek idején bejönni valakit a szobájába?

- Dehogynem. Gyakran úgy tűnt fel, mintha árnyak járnának-kelnének idebent, hol közelebb jönnek, hol eltávolodnak vagy eltűnnek. De mindig azt hittem, lázálmok csupán, sőt, mikor az előbb ön megjelent, akkor is sokáig azt gondoltam, vagy lázas önkívületben, vagy álmomban látom.

- Így hát nem is sejti, ki tör az életére?

- Nem - válaszolta Valentine. - Ugyan miért kívánná bárki is a halálomat?

- Hamarosan megtudja - jelentette ki Monte Cristo, és fülelni kezdett.

- Hogy érti ezt? - kérdezte Valentine, és borzadva nézett körül.

- Mert ma este már nincs sem lázban, sem önkívületben, mert ma este meglehetősen éber, mert íme, üti az éjfélt, és ez a gyilkosok órája.

- Istenem! Istenem! - mondta Valentine, és lassan végigsimította verejtékező homlokát.

Valóban az óra lassan és szomorúan ütötte az éjfélt. Mintha a bronzkalapács minden egyes ütése a fiatal lány szívét érte volna.

- Valentine - folytatta a gróf -, szedje össze minden erejét, erősítse meg a szívét is, fojtsa el ajkán a sikoltást, tettessen alvást, s akkor majd meglátja, meglátja!

Valentine megragadta a gróf kezét.

- Úgy rémlik, neszt hallok - mondta -, távozzék!

- Isten önnel, vagy inkább: a viszontlátásra - válaszolta a gróf.

És olyan szomorú s apai mosollyal, hogy a fiatal lány szíve csordultig telt hálával, a gróf lábujjhegyen visszament a könyvszekrény ajtajáig.

De mielőtt magára csukta volna az ajtót, még hátrafordult:

- Egyetlen mozdulatot se, egyetlen szót se, hadd higgye a gyilkos, hogy alszik, mert különben megöli önt, mielőtt időm lehetne segítségére sietni.

E borzasztó parancs után a gróf eltűnt az ajtó mögött, amely nesztelenül becsukódott utána.

4

Locusta[1]

Valentine egyedül maradt. A Saint-Philippe du Roule toronyórája után kissé késve ütötte el az éjfélt különböző időközökben két másik óra. Azután, holmi távoli kocsizörgéstől eltekintve, csend uralkodott.

Valentine minden figyelme a szobában levő faliórára irányult, amelynek mutatója a másodpercet is jelezte.

Számolni kezdte a másodperceket, és rájött, hogy szíve kétszer olyan gyorsan ver. De azért még mindig kételkedett. Az ártatlan Valentine nem tudta elképzelni, hogy valaki az ő halálát kívánhatná. Ugyan miért? Miféle szándékból? Mi rosszat tehetett, ami ellenségévé tett volna valakit?

Attól nem félt, hogy el talál aludni.

Ébren tartotta egy gondolat, az a szörnyű gondolat, hogy van a világon valaki, aki az ő életére tört, és aki még továbbra is azon lesz, hogy meggyilkolja.

Hátha most az a valaki kifogy a türelméből, mert látja, hogy méreggel nem ér célt, és mint ahogy Monte Cristo mondta, fegyverhez folyamodik! És ha a grófnak nem lenne már ideje segíteni rajta! Hátha ütött az utolsó órája! Ha nem látja soha többé Morrelt!

E gondolatra Valentine elsápadt, és egész testét hideg verejték öntötte el. Már-már meg akarta ragadni a csengőzsinórt, hogy segítséget hívjon.

De ebben a pillanatban a könyvszekrény ajtaján keresztül mintha megpillantotta volna a gróf felcsillanó szemét, s ez a szem kissé reánehezedett lelkére, és ha csak rágondolt is, olyan szégyenkezés fogta el, hogy azon tűnődött, vajon a hála érzése legyűri-e majd valaha is a gróf barátságának kínos tapintatlanságát.

Húsz perc, húsz örökkévaló perc telt el így, azután még tíz perc. Végre a falióra, amely egy másodpercet sietett, egyet kongatott érces hangján.

Ugyanakkor a könyvszekrény felől halk kaparászás adta tudtul Valentine-nek, hogy a gróf őrködik, és kéri, hogy ő is legyen résen.

És a túlsó oldalról, vagyis Édouard szobája felől valóban mintha megreccsent volna a padló. Valentine fülelt, még a lélegzetét is visszafojtotta. A kilincs megcsikordult, és az ajtó megfordult a sarkain.

Valentine eddig a könyökére támaszkodott, és már éppen csak annyi ideje maradt, hogy visszafeküdjék ágyára, és szemét karja mögé rejtse.

Azután reszketve, izgatottan, valami legyőzhetetlen félelemtől dobogó szívvel várakozott.

Valaki közeledett az ágyához, és gyengén félrelibbentette a függönyt.

Valentine összeszedte minden erejét, és halkan, egyenletesen lélegzett, mint aki nyugodtan alszik.

- Valentine! - szólalt meg egészen halkan egy hang.

A fiatal lány szíve mélyéig megborzadt, de nem válaszolt.

- Valentine! - ismételte ugyanaz a hang.

Ismét csend: Valentine szentül megfogadta, hogy nem ébred fel.

---

[1] Híres méregkeverő asszony Néró korából.

Most teljes lett a csend.

Valentine csak azt az alig hallható neszt fogta fel, amelyet egy folyadék pohárba való csepegtetése okoz. Azt a poharat az imént ürítette ki.

Ekkor kinyújtott karja védelme alatt félig kinyitotta a szemét.

Megpillantott egy fehér hálóköpenyben levő nőt amint éppen néhány csepp folyadékot önt az ő poharába valami kis üvegből.

E rövid pillanat alatt Valentine talán visszatartotta a lélegzetét az is meglehet, hogy kissé megmozdult, mert a nő nyugtalanul megállt, az ágy fölé hajolt, hogy jobban lássa, csakugyan alszik-e a lány: a nő Villefort-né volt.

Valentine-t olyan reszketés fogta el, mikor felismerte mostohaanyját, hogy még az ágy is megmozdult alatta.

Villefort-né a fal mellé húzódott, és az ágy függönye mögött lapulva, némán, nagy figyelemmel leste Valentine minden legcsekélyebb mozdulatát.

A fiatal lánynak eszébe jutottak Monte Cristo rettenetes szavai. Úgy látta, mintha a nő egyik kezében a kis üveg, a másikban pedig valami hosszú, élesre fent kés villanna meg. Valentine segítségül hívta minden akaratát, erőnek erejével behunyta a szemét. De legfélénkebb érzékszervünknek ez a mozdulata, amely rendszerint olyan egyszerűen megy, ebben a pillanatban csaknem tehetetlennek tűnt fel, Valentine-en annyira erőt vett a mohó kíváncsiság, hogy ismét kinyissa a szemét, és megtudja az igazat.

Villefort-né most már megnyugodott, mert látta, hogy Valentine szabályosan lélegzik, tehát mélyen alszik. Ismét kinyújtotta a karját, és az ágy fejénél összehúzott függönyöktől továbbra is félig eltakarva, a maradék folyadékot a kis üvegből mind beleöntötte Valentine poharába.

Utána eltávozott, de távozását Valentine-nek a legkisebb nesz sem adta hírül.

Látta eltűnni az asszony karját, mást nem vett észre: ennek a huszonöt esztendős, szép fiatalasszonynak üde, gömbölyű karját, amely a halált öntötte az ő poharába.

Lehetetlenség kifejezni, mit érzett Valentine a másfél perc alatt, amíg Villefort-né a betegszobában időzött.

A könyvszekrény felől hallatszó kaparászás magához térítette a lányt kábulatából, amely már-már dermedtségnek is beillett volna.

Erőszakkal emelte fel a fejét.

Az ajtó ismét nesztelen gördüléssel nyílt ki, és újra megjelent Monte Cristo.

- No, hát kételkedik még? - kérdezte a gróf.

- Ó, istenem - mormogta a fiatal lány.

- Látta?

- Fájdalom, láttam.

- Felismerte?

Valentine felnyögött.

- Felismertem - válaszolta - de nem tudom elhinni.

- Tehát inkább meghal, és halálba kergeti Maximilient!

- Istenem! Istenem! - ismételte a lány szinte megzavarodva. - Nem mehetnék-e el a házból, nem menekülhetnék innen?

- Valentine, az a kéz, amely üldözi, eléri önt mindenütt: arannyal megvesztegeti az ön cselédeit, és utoléri a halál, bármilyen alakban is, a vízben, amelyet a forrásból iszik, a gyümölcsben, amelyet maga szakít le a fáról.

- De hiszen azt mondta, hogy nagyapám már jó előre megvédett a méreg hatása ellen.

- Egy méreg ellen, s csak kis mennyiségű méreg ellen. De más mérget adhatnak, vagy felemelhetik az adagot.

Kezébe fogta a poharat, és megnedvesítette az ajkát.

- Látja - mondta -, már meg is történt. Most már nem brucinnal akarják megmérgezni, hanem valami egyszerű kábítószerrel. Fölismerem az alkohol ízét, amelyben feloldották. Ha megitta volna ezt az italt, amelyet Villefort-né a poharába öntött, Valentine, Valentine, már nem is élne!

- De istenem! - kiáltott fel a lány. - Hát miért üldöz ennyire?

- Ön olyan szelíd, olyan jó, annyira nem tud rosszat feltételezni senkiről, hogy ezt sem érti meg, Valentine?

- Nem - felelte a fiatal lány. - Soha életemben nem vétettem neki.

- De ön gazdag, Valentine, önnek kétszázezer frank életjáradéka van, és ezt a kétszázezer frank járadékot az ő fia elől vette el.

- Hogy érti ezt? Hiszen a vagyonom nem tőle származik, hanem a nagyszüleimtől örököltem.

- Ez bizonyos, és lám, ezért kellett meghalnia Saint-Méran úrnak és feleségének: hogy ön örökölje a vagyonukat. És ugyanezért ítélte halálra Noirtier urat is attól a naptól fogva, hogy önre hagyta az örökségét. És ezért lett volna most önön a sor, hogy meghaljon, Valentine: a cél, hogy mindent az édesapja örököljön, és hogy az ön öccse, mint egyetlen gyerek, apja örököse lehessen.

- Édouard! Szegény gyerek! Hát mindez a bűntett őmiatta történt?

- No, csakhogy megérti!

- Ó, istenem! Csak ne szálljon majd vissza az ő fejére!

- Ön igazán angyal, Valentine!

- De arról már lemondtak, ugye, hogy nagyapámat megöljék?

- Úgy gondolták, hogy ha ön meghal, és ha csak kitagadásra nem kerül sor, az örökség természetesen az öccsét illeti, és arra is gondoltak, hogy végül is fölöslegessé válik a bűntett, tehát elkövetése kétszeres veszedelmet jelentene.

- Hogyan teremhetett meg egy asszony fejében ilyen borzalmas terv? Ó, istenem! istenem!

- Jusson csak eszébe Perugia, a postafogadó kis lugasa, a barna köpenyes férfi, akit az ön mostoha-anyja az aqua-tofanáról faggatott: hát bizony ettől az időtől kezdve érlelődött agyában ez a pokoli terv.

- Uram! - kiáltott fel a szelíd lány, és zokogásra fakadt. - Látom már, hogy ha így áll a dolog, akkor én halálfia vagyok.

- Nem, Valentine, nem, mert én előre láttam mindezt a cselszövést. Nem, mert legyőztük ellenségünket, hiszen lelepleztük. Nem, élni fog, Valentine, élni fog, hogy szeressen, és hogy szeressék, élni fog, hogy boldog legyen és boldoggá tegyen egy nemes szívet. De ahhoz hogy élhessen, Valentine, feltétlenül meg kell bíznia bennem.

- Rendelkezzék velem, uram, mit tegyek?

- Vak engedelmességgel be kell vennie mindent, amit adok.

- Isten a tanúm, hogy ha nem volna senkim, sokkal szívesebben meghalnék! - kiáltott fel Valentine.

- Nem szabad megbíznia senkiben még az édesapjában sem.

- De apám csak nincs benne ebben a borzasztó cselszövésben, uram? - kérdezte Valentine összetett kézzel.

- Nincs, de azért apjának, a vádakban jártas jogtudósnak feltétlenül gyanítania kell, hogy a házában előfordult halálesetek nem egészen természetesek. Édesapja kötelessége lett volna, hogy őrködjék ön felett, ebben az órában is neki kellene az én helyemen lennie, neki kellett volna e pohár tartalmát kiöntenie, és az ő kötelessége lett volna a gyilkos kézrekerítése is. Szörnyeteget a szörnyeteg ellen - mormogta, és a mondatot egészen hangosan fejezte be.

- Uram - mondta Valentine -, mindent megteszek, hogy élhessek, mert két lény van a világon, aki halálosan szeret engem: nagyapám és Maximilien.

- Őrködöm majd felettük is, ahogy ön felett is őrködtem.

- Rendelkezzék hát velem, uram - mondta Valentine. És halkan hozzátette: - Ó, istenem! Istenem! Mi fog még velem történni?

- Bármi történik is önnel, Valentine, ne ijedjen meg. Ne féljen még akkor sem, ha elveszíti látását, hallását, tapintását, vagy ha fájdalmai vannak. Ne féljen, ha arra ébred fel, hogy nem tudja, hol van, még akkor sem, ha netán sírboltban vagy koporsóba zárva ébredne fel. Rögtön szedje össze magát, és arra gondoljon: „Ebben a pillanatban egy jó barát, egy apa őrködik fölöttem olyan ember, aki Maximilien boldogságát és az én boldogságomat akarja!”

- Ó, jaj! Micsoda szörnyű gondolat!

- Valentine, inkább feljelenti a mostohaanyját?

- Inkább százszor meghalok! Igen, igen, meghalok!

- Nem, dehogy hal meg, és ígérje meg, hogy akármi éri, nem esik kétségbe, hanem reménykedik.

- Maximilienre fogok gondolni.

- Ön az én jó kislányom, Valentine. Csakis én tudom megmenteni önt, és meg is mentem.

Valentine a rémület tetőfokán összetette a kezét (úgy érezte itt az ideje, hogy Istenhez fohászkodjon erőért), felült s imádkozni kezdett, összefüggéstelen szavakat mormolt, és nem gondolt arra, hogy fehér vállát nem borítja egyéb, mint hosszú hajfürtjei, és hogy hálóköntöse finom csipkéje alól még a szíve dobbanása is meglátszik.

A gróf gyöngéden a fiatal lány karjára tette a kezét, nyakig beburkolta bársony paplanába, és apai mosollyal mondta:

- Kislányom, higgyen az én odaadásomban, mint ahogy hisz Isten jóságában és Maximilien szerelmében.

Valentine hálás tekintetet vetett reá, és olyan engedelmes volt, mint egy gyermek.

A gróf ekkor elővette mellénye zsebéből a smaragd szelencét, levette aranyfedelét, és Valentine jobb kezébe egy borsó nagyságú, kerek kis pasztillát hullatott.

Valentine megfogta a másik kezével, és figyelmesen nézett a grófra: a rettenthetetlen pártfogó arcán valami felséges ragyogás és isteni hatalom fénye lobogott. Nyilvánvaló volt, hogy Valentine pillantása kérdést rejtett magában.

- Igen - felelte a gróf erre a kérdésre.

Valentine szájába vette a pasztillát és lenyelte.

- Most pedig a viszontlátásra, gyermekem - mondta a gróf -, megkísérlem az alvást, mert az ön élete már meg van mentve.

- Csak menjen - mondta Valentine -, ígérem, hogy bármi történjék velem, nem fogok félni.

Monte Cristo hosszan elnézte a lányt, aki lassan-lassan elaludt annak az altatónak a hatására, amelyet a gróf adott neki.

Akkor a gróf fogta a poharat, háromnegyed részét a kandallóba loccsantotta, hadd higgyék, hogy az ital hiányzó részét Valentine itta meg, azután visszatette az éjjeli asztalkára, majd a könyvszekrény ajtajához érve eltűnt, de előbb még egy végső pillantást vetett Valentine felé, aki az Úr lábánál fekvő angyal bizalmával és ártatlanságával aludt.

5

Valentine

Az éjjeli mécses még mindig égett Valentine kandallóján, de már a víz színén úszkáló utolsó olajcseppeket fogyasztotta. Vörhenyesre festette az alabástrom gömböt, és az élénken fel-fellobbanó láng már végsőket pislákolt. Ez olyan volt az élettelen tárgyak világában, mint a szegény emberi teremtményeknél a haldoklás. A fiatal lány fehér függönyére és takarójára ködös fényt vetett valami halk és szomorú derengés.

Az utcán elült minden zaj, s a csend odabent ijesztővé vált.

Az Édouard szobájába vezető ajtó egyszerre csak ismét kinyílt, és az ajtóval szemközt levő tükörben megjelent az a fej, amelyet már láttunk: Villefort-né jött be; meg akarta nézni, milyen hatása volt a méregnek.

A küszöbön megállt, figyelte az egyedüli neszt, amely e szinte halottnak tetsző szobában hallható volt, az éjjeli lámpa sercegését, aztán halkan az éjjeli asztalkához lépett, hogy meggyőződjék róla, üres-e Valentine pohara.

Mint már említettük, a pohárban maradt még egy kis ital.

Villefort-né fogta a poharat, a maradék folyadékot a hamuba öntötte, a hamut jól elkeverte, hogy a folyadék jobban beszívódjék, a poharat gondosan kiöblítette, saját zsebkendőjével ki is törülte, majd visszatette az éjjeli asztalkára.

Ha valaki tekintetével követhette volna, mi történik a szoba belsejében, láthatta volna, hogy Villefort-né tétovázik, megnézze-e Valentine-t, és odamenjen-e az ágyához.

Ez a sejtelmes félhomály, ez a csend, az éjszakának ez a borzasztó költészete bizonyára belévegyült saját lelkiismerete rémítő poézisébe: a méregkeverő asszony félt szembenézni saját művével.

Végül azonban mégiscsak rászánta magát, félrevonta a függönyt, és az ágy támlájára támaszkodva Valentine-re tekintett. A fiatal lány nem lélegzett, félig nyílt fogsora közül nem röppent ki a leheletnek már az a paránya sem, amely elárulta volna, hogy él. Elfehéredett ajka már nem remegett, szemét kékes karika vette körül, s ez mintha behatolt volna a bőre alá is, szemhéja duzzadtnak látszott, és hosszú, fekete szempillája viaszszerűen sápadt bőrére vetette árnyékát.

Villefort-né elnézte ezt a mozdulatlanságában is ékesszóló arcot. Hirtelen nekibátorodott, felemelte a paplant, és rátette kezét a fiatal lány szívére.

A szív nem vert, jéghideg volt.

Saját ujjainak lüktetését érezte: borzadva rántotta vissza a kezét.

Valentine karja lelógott az ágyról: ez a kar a válltól a könyökhajlatig olyan formás volt, mintha Germain Pillon valamelyik Gráciájáról mintázták volna. De alsókarját elformátlanította kissé valamilyen görcsös zsugorodás, és tiszta vonalú csuklója kissé mereven, szétterjesztett ujjakkal támaszkodott a mahagónifa asztalkára.

A körömágy egészen kékes színt öltött.

Villefort-né már nem kételkedett: mindennek vége volt, a szörnyű mű utolsó feladata végre befejeződött.

A méregkeverő asszonynak nem volt több tennivalója ebben a szobában. Olyan óvatosan hátrált kifelé, hogy látni való volt: még a szőnyegen hangzó lépteinek tompa zaját is sokallja. De még távoztában is félrevonva tartotta az ágy függönyét, és nem tudta levenni szemét a halál látványáról, amely erősen vonzotta, hiszen a halál nem rongálta szét, csak mozdulatlanná tette ezt a testet, s így csak titokzatos maradt, de nem hatott kellemetlenül.

Teltek a percek. Villefort-né nem tudta elengedni a függönyt, amelyet szemfödélként tartott Valentine feje fölött. Lefizette ábrándjai adóját: a bűntett ábrándját lelkifurdalás követte.

Ebben a pillanatban hangosan kezdett sercegni az éjjeli mécses.

Villefort-né e zaj hallatára összerezzent, és elengedte a függönyt. A mécses fénye kilobbant, és a szoba mélységes sötétségbe borult.

E sötétségben a falióra fél ötöt kongatott.

A méregkeverő asszony megrémült az óra ütésétől, tapogatva ment az ajtóhoz, és félelmében verejtékező homlokkal vánszorgott vissza a szobájába.

A sötétség még két óra hosszat tartott.

Lassacskán azonban sápadt reggeli fény lopakodott a szobába, az ablakredők csíkjain keresztülszűrődve. Hamarosan azután egyre világosabb lett, s a tárgyak és testek visszanyerték színüket és alakjukat.

Ebben a pillanatban felhangzott az ápolónő köhögése a lépcsőről. Az asszony tálcával a kezében belépett Valentine szobájába.

Az édesapa vagy a szerelmes első tekintetre meglátta volna, hogy Valentine meghalt. Ám ez a fizetett asszony abban a hitben volt, hogy Valentine csak alszik.

- Jól van - mondta magában, és az éjjeli asztalkához lépett -, az orvosság egy részét kiitta, hiszen a pohár kétharmad részig üres.

Aztán a kandallóhoz ment, felélesztette a tüzet, leült karosszékébe, és noha most kelt fel az ágyból, Valentine álmát felhasználva, újra elbóbiskolt néhány percre.

Csak arra ébredt fel, hogy az óra nyolcat üt.

Most már kissé elcsodálkozott, amiért a lány olyan kitartóan alszik, meg is ijedt az ágyról lecsüngő karja miatt, s mivel az alvó lány még mindig nem ébredezett, az ágyhoz lépett, és csak akkor vette észre hogy a lány ajka hideg, és keble már teljesen jéggé dermedt.

Fel akarta tenni a lecsüngő kart az ágyra, de ez a kar csak azzal a rémítő merevséggel engedett, amely már nem csalhatta meg a betegápoló szemét.

Rettentő sikoltásba tört ki.

Az ajtóhoz szaladt.

- Segítség! - kiáltotta. - Segítség!

- Mi történt? - válaszolt a lépcső aljáról d'Avrigny hangja.

Ebben az órában szokott fellátogatni ide az orvos.

- Miért kiált segítségért? - kiabált Villefort, és kirohant dolgozószobájából. - Doktor, ön is hallotta, hogy segítségért kiáltanak?

- Hogyne hallottam volni. Menjünk csak fel gyorsan Valentinehez - válaszolta d'Avrigny.

De még mielőtt az orvos meg az apa beléptek volna, benyomult oda a személyzet, amelynek tagjai ugyanazon az emeleten, a szobákban vagy a folyosókon tartózkodtak. Mikor látták, hogy Valentine halotthalvány, és mozdulatlanul fekszik, kétségbeesetten, szinte magukon kívül emelgették égnek a kezüket.

- Hívják ide Villefort-né asszonyt! Költsék fel Villefort-nét! - kiáltott a királyi ügyész az ajtóból, mintha nem mert volna belépni a szobába.

A cselédek azonban nem válaszoltak, csak d'Avrignyra figyeltek, aki a szobába érve Valentine-hez futott, és karjaiba kapta.

- Hát ez is!... - mormogta, és visszafektette az ágyra. - Istenem, Istenem, mikor elégeled már meg?

Villefort berohant a szobába.

- Mit beszél, az isten szerelmére? - kiáltott, és két karját az égre tárta. - Doktor!... Doktor!...

- Azt mondom, hogy Valentine meghalt! - válaszolta d'Avrigny ünnepélyesen, de ebben az ünnepélyes hangban volt valami fenyegető is.

Villefort úr összerogyott, mintha kettétört volna a lába, és feje Valentine ágyára hanyatlott.

Az orvos szavaira, az apa kiáltására a cselédek kétségbeesve, átkozódva menekültek. Hallani lehetett, amint gyors léptekkel végigfutnak a lépcsőn meg a folyosókon, utána az udvaron hangzott végig a nagy futkosás, majd kihalt minden zaj: az elátkozott házat egytől egyig valamennyien elhagyták.

Villefort-né reggeli pongyoláját hevenyében magára kapva nyitott be az ajtón. Egy pillanatig állva maradt a küszöbön, mintha a jelenlevőket akarta volna kikérdezni, majd néhány könnycseppet hívott segítségül.

Hirtelen előrelépett vagy inkább ugrott, és karját az asztal felé nyújtotta.

Éppen meglátta d'Avrignyt, amint kíváncsian az éjjeliszekrény fölé hajlik kezébe veszi a poharat, amelyet Villefort-né az éjszaka teljesen kiürített.

A pohár egyharmadáig telve volt valami folyadékkal, éppen úgy, mint mielőtt a maradékot a hamuba loccsantotta.

Ha Valentine szelleme jelent volna meg a méregkeverő asszony előtt, talán nem rémült volna így meg tőle.

Az italnak ugyanolyan színe is volt, mint annak, amelyet ő öntött Valentine poharába, és amelyet Valentine kiivott. Ez a méreg nem tévesztheti meg d'Avrigny urat, aki most is figyelmesen vizsgálja: csoda ez, Isten műve azért, hogy a gyilkos minden óvatossága ellenére is maradjon a bűntettnek nyoma, bizonyítéka, árulója.

Mialatt Villefort-né a rémület eleven szobra gyanánt mozdulatlanul állt, míg Villefort, fejét a halottas ágy takarójába rejtve se nem látott, se nem hallott semmit abból, ami körülötte történik, d'Avrigny úr az ablakhoz lépett, hogy jobban lássa a pohár tartalmát, és hogy ujja hegyére cseppentve megkóstolja.

- Ó! - mormogta. - Ez már nem brucin. Hát lássuk, hogy micsoda.

Az egyik szekrényhez lépett, amelyet patikának rendeztek be, és ezüst rekeszéből kis salétromsavas üveget vett elő, néhány cseppet öntött belőle az opálszínű folyadékba, amely azonnal vérvörössé változott.

- Szörnyű! - kiáltott fel d'Avrigny az igazságot feltáró bíró borzalmával és a problémát megoldó tudós örömével.

Villefort-né egyszer csak megfordult maga körül. Szeme lángban égett, aztán e láng kihunyt. Tántorogva kereste az ajtót és eltűnt.

Egy perc múlva a másik szobából egy földre zuhant test zaja hallatszott be.

De senki sem törődött vele. Az ápolónő azzal volt elfoglalva, hogy a vegytani vizsgálatot figyelje, Villefort pedig még mindig ájultan feküdt.

Csupán d'Avrigny úr követte szemével Villefort-nét, és csak ő figyelte meg gyors távozását.

Felemelte Valentine szobájának ajtófüggönyét, és az Édouard szobája után következő teremben, Villefort-né szobájában meglátta mozdulatlanul a földön feküdni az asszonyt.

- Menjen, segítsen Villefort-né asszonynak - mondta az ápolónőnek. - A hölgy rosszul lett.

- De hát Valentine kisasszony?... - hebegett az ápolónő.

- Valentine kisasszony már nem szorul segítségre - jelentette ki d'Avrigny -, hiszen Valentine kisasszony meghalt.

- Meghalt! Meghalt! - sóhajtott fel Villefort a fájdalom tetőfokán, amely annál szívettépőbb volt, mivel a bronzszívű ember számára új, ismeretlen, soha nem tapasztalt érzést jelentett.

- Meghalt! Azt mondta? - kérdezte egy harmadik hang. - Ki mondta, hogy Valentine meghalt?

A két férfi hátrafordult, és az ajtóban megpillantotta Morrelt sápadtan, kétségbeesetten s a fájdalomtól eltorzult arccal.

Elmondjuk, hogy mi történt:

Morrel a megszokott órában, a Noirtier-hoz vezető kiskapun át jött be.

A kapu, szokás ellenére, nyitva állt, nem kellett hát csengetnie, csak bejött.

Az előcsarnokban várakozott egy darabig, hívta a szolgákat, hogy vezessék fel az öreg Noirtier úrhoz.

De hívására senki sem válaszolt. Mint tudjuk, a cselédek valamennyien elhagyták a házat.

Morrelnek aznap semmi különösebb oka sem volt a nyugtalankodásra: Monte Cristo megígérte, hogy Valentine élni fog, és ez az ígéret mindmostanáig valóra is vált. A gróf minden este jó híreket vitt neki, s ezeket a híreket másnap Noirtier maga is megerősítette.

Ez a magány azonban mégis feltűnt neki. Még egyet kiáltott, harmadszor is hívta a cselédeket, de semmi választ nem kapott.

Akkor elhatározta, hogy felmegy.

Noirtier ajtaja, mint a többi ajtó is, nyitva volt.

Először az aggastyánt pillantotta meg karosszékében, megszokott helyén. Kitágult szeme valami belső rémületről tanúskodott, s azt még az arcán elömlő különös sápadtság is megerősítette.

- Hogy érzi magát, Noirtier úr? - kérdezte a fiatalember, és szíve összeszorult.

- Jól! - válaszolta az aggastyán szemével hunyorogva.

Arca azonban nyugtalanságot árult el.

- Ön tépelődik - folytatta Morrel -, szüksége van valamire. Hívjak be valakit?

- Igen - intette Noirtier.

Morrel megrántotta a csengő zsinórját. De azt ugyan rángathatta, senki sem jelentkezett. Noirtier felé fordult. Az öregember arcán egyre jobban úrrá lett a sápadtság és az aggodalom.

- Istenem! Istenem! - mondta Morrel. - De hát miért nem jön be senki? Beteg valaki a házban?

Noirtier szeme majd kiugrott a helyéről.

- De hát mi történt? - folytatta Morrel. - Egészen megijeszt. Valentine! Valentine!...

- Igen! Igen! - jelezte Noirtier.

Maximilien beszélni akart, de torkán akadt a szó. Megtántorodott és a faburkolatba kapaszkodott.

Kisvártatva az ajtóra mutatott.

- Igen, igen, igen! - folytatta az aggastyán.

Maximilien végigrohant a kis lépcsőn, amelyen két ugrással átszáguldott. Noirtier még így is szinte ezt kiáltotta tekintetével:

- Gyorsabban! Gyorsabban!

A fiatalember egy perc alatt végigrontott egy sereg szobán, amely mind éppolyan üres volt, mint a ház többi része, végre elérkezett Valentine szobájáig.

Nem kellett benyitnia, az ajtó tárva-nyitva állott.

Legelőször hangos zokogás ütötte meg a fülét. Mint valami felhőn keresztül, egy sötét alakot pillantott meg térdelve és beletemetkezve a fehér takarókba. A félelem, a halálos rémület odaszegezte a küszöbhöz.

Akkor hallotta meg a hangot, amely így szólt:

- Valentine meghalt!

És hallott egy második hangot is, amely visszhangként ismételte:

- Meghalt! Meghalt!

6

Maximilien

Villefort szinte szégyenkezve kelt fel, amiért rajtakapták ilyen fájdalomkitörésen.

Borzasztó hivatása, amelyet immár huszonöt esztendeje gyakorolt, már egészen átalakította emberi mivoltát.

Egy pillanatig zavaros tekintettel meredt Morrelre.

- Kicsoda ön, uram? - kérdezte. - Kicsoda ön, hogy elfelejti, nem lehet így belépni egy olyan házba, ahol a halál lakik? Távozzék, uram, távozzék!

De Morrel nem mozdult. Nem tudta levenni tekintetét a rendetlen ágyról és a benne fekvő halotthalvány arcról.

- Távozzék, nem hallotta? - kiáltotta Villefort, d'Avrigny pedig mellé lépett, hogy kivezesse Morrelt.

A fiatalember zavaros tekintettel meredt a halottra, a két férfira, az egész szobára, egy percig mintha habozott volna, beszélni akart, de mivel nem talált szavakat, noha egész sereg végzetes gondolat gomolygott agyában, hirtelen visszafordult, és kezével a hajába túrt.

Villefort meg d'Avrigny egy percre megfeledkeztek saját bajukról, összenéztek és szemmel követték a távozót, mintha azt mondták volna tekintetükkel:

- Ez őrült!

De még öt perc sem telt el, megreccsent a lépcső valami nehéz súly terhe alatt, és meglátták Morrelt, amint emberfölötti erőfeszítéssel, karjában emelve cipeli Noirtier karosszékét, és az öregembert felhozza az emeletre.

Amint Morrel felért a lépcsőn, letette a karosszéket a földre, és gyorsan odagördítette Valentine szobájához.

Ehhez a művelethez olyan erőfeszítésre volt szükség, amelyet csak a fiatalember szinte őrjöngő izgatottsága hozhatott létre.

De mindennél szörnyűbb látványt nyújtott Noirtier arca, mikor Morrel Valentine ágya felé gördítette székét. Ezen az arcon csak úgy világított az értelem, de érzéseit minden más helyett csak a szeme tudta kifejezni.

Villefort rémülten látta az aggastyán sápadt arcát, lángoló tekintetét.

Valahányszor csak érintkezett apjával, mindig valami borzasztó dolog történt.

- Nézze meg, mit tettek vele! - kiáltott Morrel, és egyik kezével még a hordozószék hátának támaszkodott, a másikkal Valentine-re mutatott. - Nézze, apám, nézze!

Villefort hátrált egy lépést, és csodálkozva nézett a fiatalemberre, akit alig ismert, aki azonban Noirtier-t apjának nevezte.

Ebben a pillanatban mintha az öregember egész lelke a szemében lakozott volna. Szeme véres volt, majd kidagadtak nyakerei, arca szederjes lett, mint az epileptikusoknak, aztán a vér elfutotta a nyakát, arcát és halántékát. E belső kitöréshez csak a kiáltás hiányzott.

Ez a kiáltás úgyszólván minden pórusán kitört, ijesztő volt némaságában, szívettépő ebben a nagy csendben.

D'Avrigny az aggastyánhoz sietett, és erős csillapítószert szagoltatott vele.

- Uram! - kiáltotta Morrel, és megragadta a béna öregember kezét. - Azt kérdezik tőlem, ki vagyok, és mi jogon vagyok itt. Ó, ön tudja, mondja hát meg, mondja meg!

A fiatalember hangja zokogásba fulladt.

Az aggastyán lélegzete kapkodó volt, és meg-megrázta egész mellét. Szinte olyan volt, mintha a halállal vívódók izgalma érte volna utol.

Végre könny szökött Noirtier szemébe. Szerencsésebb volt, mint a fiatalember, aki könny nélkül zokogott. Mivel fejét nem tudta lehajtani, csak a szeme záródott le.

- Mondja meg - folytatta Morrel szívet facsaró hangon - mondja meg, hogy a jegyese voltam! Mondja meg, hogy ő volt az én nemes lelkű menyasszonyom, egyetlen szerelmem ezen a világon! Mondja meg, mondja meg, mondja meg, hogy ez a holttest az enyém!

És a fiatalember valami nagy erő összeroppanásának szörnyű látványaként lezuhant az ágy lábához, és ujjaival görcsösen belekapaszkodott.

Ez a fájdalom olyan szívbe markoló volt, hogy d'Avrigny elfordult, ne lássák könnyeit, és Villefort nem kért semmi további magyarázatot, hanem kezet nyújtott a fiatalembernek. Pusztán az a delejes érzés késztette, amely közelebb visz bennünket azokhoz, akik a mi halottunkat siratják.

De Morrel nem látott semmit.

Kezében tartotta Valentine fagyos kezét, és ordítozva szaggatta fogával a takarót, de sírni nem tudott.

Jó ideig nem hallatszott más a szobában, csak zokogás, átkozódás és imádság. De még ezeken is áthallatszott valami: az a rekedtes és szakadozott hörgés, amely minden lélegzetvételkor mintha egy-egy darabka életet is kiszakított volna Noirtier melléből.

Végül is Villefort lett leghamarabb ura önmagának. Néhány percre úgyszólván átadta helyét Maximiliennek, és most ő szólalt meg elsőnek.

- Uram - mondta Maximiliennek -, ön azt mondja, hogy szerette Valentine-t, a vőlegénye volt, de én semmit sem tudtam erről a szerelemről, semmit sem tudtam az önök jegyességéről. És most én az apa, mégis megbocsátok önnek, mert látom, hogy fájdalma nagy, szívből jövő, igaz. Egyébként az én fájdalmam is sokkal mélyebb, semhogy haragnak adhatna helyet a szívemben. De, mint látja, az imádott angyal eltávozott a földről: most már nincs szüksége az emberek imádatára, hiszen ebben az órában ő már az Úr színe előtt imádkozik. Vegyen tehát búcsút, uram, a szomorú porhüvelytől, amelyet ő itt feledett közöttünk. Fogja meg utoljára azt a kezet, amely után annyira vágyott, és váljon meg tőle örökre. Valentinenek most már csak papra van szüksége, aki beszentelje.

- Téved, uram - kiáltott fel Morrel féltérdre emelkedve, mert szívében minden eddiginél élesebb lett a fájdalom. - Téved: Valentine-nek nemcsak papra van szüksége, hanem bosszúállóra is, amiért így kellett meghalnia. Villefort úr, hívassa csak el a papot, a bosszúálló pedig majd én leszek!

- Hogy érti ezt, uram? - mormogta Villefort, és megborzongott Morrel őrjöngésének újabb kitörésére.

- Úgy értem - folytatta Morrel -, hogy önben két ember lakozik, uram. Az apa eleget sírt. Most kezdje el hivatásának gyakorlását a királyi ügyész.

Noirtier szeme szikrázott, d'Avrigny pedig közelebb jött.

- Uram - folytatta a fiatalember, és tekintetével a jelenlevők megnyilvánuló érzéseit figyelte -, tudom, mit beszélek, és önök valamennyien éppolyan jól tudják, mit akarok mondani. Valentine-t meggyilkolták!

Villefort lehajtotta a fejét, d'Avrigny még közelebb lépett, Noirtier pedig igent jelzett a szemével.

- Uram - folytatta Morrel -, manapság nem lehet csak úgy eltenni láb alól egy emberi lényt, hogy számot ne kellene adnia, hogyan halt meg, még akkor sem, ha az illető nem olyan fiatal, nem olyan szép és nem olyan imádni való, mint Valentine volt. Nézze, királyi ügyész úr - tette hozzá Morrel

egyre növekvő hevességgel -, itt nincs kegyelem! Bejelentem önnek a büntettet, tessék kinyomozni a gyilkost!

Villefort-ra szegezte könyörtelen szemét. Az ügyész pedig hol Noirtier-ra, hol d'Avrignyra vetette könyörgő pillantását.

De Villefort nem talált segítséget apjában vagy az orvosban, azok éppolyan kérlelhetetlen tekintettel néztek rá, mint Morrel.

- Igen! - intett az aggastyán.

- Természetesen! - mondta d'Avrigny.

- Uram - válaszolta Villefort, és megkísérelt harcolni e hármas akarat és a saját indulata ellen -, uram, ön téved, az én házamban nem követhetnek el bűntettet. A végzet üldöz. Isten által rám rótt újabb megpróbáltatás ez. Borzasztó még csak elgondolni is, hogy itt gyilkos lehetne!

Noirtier szeme villámokat szórt, d'Avrigny szóra nyitotta a száját.

Morrel azonban kinyújtotta a karját, és csendet parancsolt.

- Márpedig én azt mondom, hogy itt igenis gyilkolnak! - kiáltott Morrel, és hangja lehalkult, de semmit sem veszített rettenetes hatásából. - Azt mondom, hogy ez már négy hónap óta a negyedik áldozat. Azt mondom, hogy egy ízben, négy nappal ezelőtt, már meg akarták mérgezni Valentine-t, és hogy ez nem sikerült, egyedül csak Noirtier úr gondosságának köszönhető! Azt mondom, hogy most vagy kettős adagot adtak, vagy más természetű mérget, és ezúttal sikerült a gyilkosság! Azt mondom, hogy ön mindezt éppolyan jól tudja, mint én, hiszen a doktor úr jó előre értesítette mindenről úgy is, mint orvos, úgy is, mint jó barát.

- Ó, ön félrebeszél, uram! - felelte Villefort, és hasztalanul próbált kimenekülni ebből az egérfogóból.

- Félrebeszélek! - kiáltott Morrel. - Akkor hát magához d'Avrigny úrhoz fordulok. Kérdezze meg őt, uram, vajon emlékszik-e még azokra a szavakra, amelyeket a kertben mondott önnek, ennek a háznak a kertjében aznap este, amikor Saint-Méranné meghalt, amikor önök ketten, abban a hitben, hogy egyedül vannak, azt a tragikus halálesetet hányták-vetették meg. A végzet, amelyről ön beszél, és Isten, akit igazságtalanul vádol, csupán egy dologról tehetnek, arról, hogy ők teremtették meg Valentine gyilkosát!

Villefort és d'Avrigny összenéztek.

- Igen, igen, emlékezzenek csak vissza - folytatta Morrel. - Azok a szavak, amelyekről önök azt hitték, hogy a csendbe vesznek, mert teljes magányban hangzanak el, az én fülembe jutottak. Annyi bizonyos, hogy nekem magamnak kellett volna feljelentenem az esetet a hatóságnak, mikor láttam Villefort úr bűnös elnézését az övéivel szemben. Akkor most nem volnék cinkosuk a te halálodban, Valentine, mint ahogy így az vagyok! Valentine! Imádott Valentine! A cinkosból azonban bosszúálló lesz. Ez a negyedik gyilkosság nyilvánvaló és szemmel látható, és ha az apád elhagy is, Valentine, én, én, esküszöm, hogy én kinyomozom a gyilkost!

De most, mintha a természet megkönyörült volna ezen az erős szervezeten, amelyet már-már megtört a saját ereje, Morrel utolsó szavai megoldották melle feszültségét: zokogásba tört ki, könnyek, régen várt könnyek ömlöttek a szeméből, a fiatalember elernyedt, és zokogva térdre roskadt Valentine ágya előtt.

Most azután d'Avrignyra került a sor.

- Én pedig csatlakozom Morrel úrhoz - jelentette ki szilárd hangon -, én is igazságot akarok. Mert a szívem összeszorul arra a gondolatra, hogy az én gyáva szolgálatkészségem felbátorította a gyilkost!

- Istenem! Istenem! - mormogta Villefort lesújtva.

Morrel felkapta a fejét, az aggastyánra nézett, és természetfölöttien lángoló szeméből kiolvasta kívánságát.

- Várjanak - mondta -, Noirtier úr beszélni akar.

- Igen - intett Noirtier annál szörnyűbben lángoló szemmel, mivel a szegény, tehetetlen öregnek minden kifejezőereje a szemében gyűlt össze.

- Ön talán tudja, ki a gyilkos? - kérdezte Morrel.

- Igen - felelte Noirtier.

- És segítségünkre lesz? - kiáltott fel a fiatalember. - Hallgassuk csak meg! D'Avrigny úr, hallgassuk meg!

Noirtier fájdalmas mosolyt küldött szemével a szerencsétlen Morrelnek. A szemnek az a gyöngéd mosolya volt ez, amely olyan sokszor tette boldoggá Valentine-t, és egészen le tudta kötni a figyelmét.

Majd, mikor úgyszólván magához szegezte a közbeszóló tekintetét, hirtelen az ajtó felé pillantott.

- Akarja, hogy kimenjek, uram? - kérdezte Morrel fájdalmasan.

- Igen - jelezte Noirtier.

- Ó, jaj! Legyen irgalommal hozzám, uram!

Az aggastyán tekintete azonban kérlelhetetlenül az ajtóra szegeződött.

- De legalább visszajöhetek? - kérdezte Morrel.

- Igen.

- Csak én menjek ki?

- Nem.

- Ki jöjjön ki velem? A királyi ügyész úr?

- Nem.

- A doktor?

- Igen.

- Egyedül akar maradni Villefort úrral?

- Igen.

- De megérti ő, amit ön mond?

- Igen.

- Ó - mondta Villefort csaknem jókedvűen, amiért ez a beszélgetés négyszemközt fog lefolyni. - Legyen nyugodt, nagyon jól megértem az apámat.

És míg ezt az örömnek azzal a kifejezésével mondta, amelyet említettünk, a királyi ügyész mégis a fogát csikorgatta.

D'Avrigny karon fogta Morrelt, és a szomszéd szobába vonta.

A házban most halotti csend lett.

Végre egy negyedóra múlva tántorgó lépések zaja hangzott fel, és Villefort jelent meg a szalon küszöbén, ahol d'Avrigny meg Morrel várakoztak, az egyik mélyen elgondolkozva, a másik pedig az izgalomtól, fuldokolva.

- Jöjjenek - mondta Villefort.

És odavezette őket Noirtier karosszékéhez. Morrel most figyelmesen megnézte Villefort-t.

A királyi ügyész arca ólomszínt öltött, homlokát széles rozsdavörös barázdák szántották végig. Ujjai között ezerfelé tépdesett toll foszlányait szorongatta.

- Uraim - mondta fojtott hangon d'Avrignynak meg Morrelnek -, adják becsületszavukat, hogy ez a szörnyűséges titok köztünk marad!

A két férfi tiltakozó mozdulatot tett.

- Könyörgök, uraim!... - folytatta Villefort.

- De hát a bűnös? - vetette ellen Morrel. - A gyilkos?... A gyilkos?...

- Legyen nyugodt, uram, igazságot szolgáltatunk - jelentette ki Villefort. - Apám felfedte előttem a bűnöst. Apám éppen olyan bosszúra szomjas, mint ön, és apám mégis arra kéri önt, akárcsak én, hogy tartsa titokban a bűntettet. Igaz, apám?

- Igen - intett Noirtier elszántan.

Morrel egy mozdulata irtózást és hitetlenséget árult el.

- Ó! - kiáltott Villefort, és megragadta Maximilient a karjánál. - Ó, uram, ha apám, a leghajthatatlanabb ember a világon, ezt kéri öntől, akkor bizonyos lehet benne, hogy Valentine halálát iszonyúan megbosszuljuk. Igaz, apám?

Az aggastyán igent intett.

Villefort pedig folytatta:

- Apám jól ismer engem, és a szavamat adtam neki. Nyugodjanak hát meg, uraim. Három napot kérek mindössze, ez kevesebb, mint amennyit a törvény követelne önöktől, és három napon belül olyan bosszút állok gyermekem gyilkosán, hogy még a legközönyösebb emberek is bele fognak remegni. Ugye, apám?

E szavak után a fogait csikorgatta, és megrázta az aggastyán merev kezét.

- Megtartják ígéretüket, Noirtier úr? - kérdezte Morrel, d'Avrigny tekintete ugyanezt a kérdést fejezte ki.

- Igen - intette Noirtier, és szemében baljóslatú öröm csillant meg.

- Esküdjenek meg, uraim - mondta Villefort, és átkulcsolta d'Avrigny és Morrel kezét -, esküdjenek meg, hogy megvédik házam becsületét, és rám bízták a bosszúállást.

D'Avrigny elfordult, és gyenge igent mormogott, de Morrel kitépte kezét az ügyész kezéből, az ágyhoz futott, ajkát Valentine jéghideg ajkára nyomta, és a kétségbeesett lélek nyöszörgésével rohant el.

Már mondottuk, hogy az egész cselédség eltűnt.

Villefort úr tehát kénytelen volt d'Avrignyt felkérni, hogy vállalja magára azt a csomó hivatalos utánjárást, amely nagyvárosainkban minden halálesettel kapcsolatos, főleg olyan esetben, amikor a halál ilyen gyanús körülmények között következett be.

Legborzasztóbb volt azonban Noirtier mozdulatlan fájdalmát látni, ezt a néma kétségbeesést, e hangtalan könnyeket.

Villefort visszatért dolgozószobájába. D'Avrigny a tisztiorvosért ment, aki a haláleset után az ellenőrző vizsgálatot is ellátja, és akit elég durva szóval halottkémnek neveznek.

Noirtier nem akarta elhagyni unokáját.

Egy félóra múlva d'Avrigny úr visszatért kollégájával együtt. A kapukat zárva tartották, és mivel a személyzettel együtt a kapus is eltávozott, maga Villefort ment kaput nyitni.

A lépcsőházban azonban megállt: már nem volt bátorsága belépni a halottas szobába.

A két orvos egyedül ment fel tehát Valentine szobájába.

Noirtier az ágy mellett ült, maga is halálsápadt volt, mozdulatlan és néma, akár a halott.

A halottkém közönyösen lépett a holttesthez, mint az az ember, aki élete felét hullák mellett töltötte, felemelte a fiatal lány takaróját és a halottnak csak az ajkát nyitotta ki félig.

- Ó! - jegyezte meg d'Avrigny sóhajtva: - Hagyja békén, bizony ez a szegény lányka meghalt.

- Ez meg - felelte lakonikus rövidséggel az orvos, és visszahajtotta a takarót Valentine arcára.

Noirtier valami tompa hörgést hallatott.

D'Avrigny hátrafordult: az aggastyán szeme villámokat szórt. A derék orvos megértette, hogy Noirtier is látni akarja unokáját. Odagördítette székét az ágyhoz, és mialatt a halottkém klóros vízzel lemosta kezét, amellyel a halott ajkát érintette, d'Avrigny feltárta ezt a nyugodt, halvány arcot, amely igazán olyan volt, mint egy alvó angyalé.

Noirtier szeme sarkában megjelent egy könnycsepp, ezzel fejezte ki háláját a jó orvosnak.

A halottkém bent a szobában egy asztal sarkán megírta a jegyzőkönyvet, s amikor e végső feladatát is elvégezte, d'Avrigny kíséretében eltávozott.

Villefort hallotta őket lemenni, és kilépett dolgozószobája ajtaján.

Néhány szóval köszönetet mondott a tisztiorvosnak, majd d'Avrignyhoz fordult:

- Most pedig még a lelkészt kéretem - mondta.

- Van talán valami ismerős pap, akit szeretne Valentine-hoz hívni, hogy mellette imát mondjon? - kérdezte d'Avrigny.

- Nincs - felelte Villefort -, hívassa el a legközelebbit.

- A legközelebbi - mondta a tisztiorvos - valami derék olasz abbé, aki nemrégiben költözött az ön szomszédságába. Jó lesz, ha elmenet beszólok neki?

- D'Avrigny - mondta Villefort -, legyen olyan szíves, kísérje ki a doktor urat. Odaadom a kapu kulcsát, hogy tetszése szerint jöhessen-mehessen. Hozza el a lelkészt, és vezesse szegény gyermekem szobájába.

- Akar talán beszélni vele, barátom?

- Egyedül akarok lenni. Megbocsát, ugye? A pap bizonyára megért minden fájdalmat, az apáét is.

Villefort úr átadta d'Avrignynak a kapu kulcsot, még egyszer köszönt az idegen orvosnak, aztán visszatért dolgozószobájába, és azonnal dolgozni kezdett.

Vannak olyan szervezetű emberek, akiknek minden fájdalmukra a munka a legjobb orvosság.

Amint az orvosok leértek az utcára, a szomszéd kapu küszöbén megpillantottak egy reverendába öltözött férfit.

- Ez az a lelkész, akit említettem - mondta a halottkém d'Avrignynak.

D'Avrigny odalépett a lelkészhez.

- Uram - kezdte -, hajlandó lenne rá, hogy nagy szolgálatot tegyen egy szerencsétlen apának, aki most veszítette el leányát? Villefort királyi ügyész úrról beszélek.

- Uram - válaszolta a pap erősen olaszos kiejtéssel -, igen, tudok róla hogy abban a házban gyakori vendég a halál.

- Akkor hát nem kell megmondanom, milyen szolgálatra céloztam az imént.

- Éppen ajánlkozni akartam, uram - felelte a pap. - Nekünk hivatásunk, hogy önként is teljesítsünk ilyen feladatokat.

- A halott fiatal lány.

- Igen, tudom, hallottam a szolgaszemélyzettől, amely futva menekült el a házból. Megtudtam, hogy Valentine-nek hívták, és már imádkoztam is érte.

- Köszönöm, köszönöm, uram - mondta d'Avrigny -, és minthogy már meg is kezdte kegyes szolgálatát, nagyon kérem, folytassa tovább. Üljön le a halott lányka mellé, és az egész gyászba borult család hálás lesz önnek.

- Megyek, uram - válaszolta az abbé - és merem állítani, hogy forróbb imádság még nem szállt az ég felé, mint az enyém.

D'Avrigny kézen fogta az abbét, és anélkül hogy találkoztak volna a szobájába zárkózott Villefort-ral, eljutottak Valentine-hez, akit csak a következő éjszaka kellett a temetkezési intézet embereinek elvinniük.

Amint a szobába értek, Noirtier pillantása találkozott az abbé tekintetével, és bizonyára valami különöset olvasott ki belőle, mert többé le nem vette róla a szemét.

D'Avrigny nemcsak a halottat, hanem az élőt is figyelmébe ajánlotta a lelkésznek, s az megígérte d'Avrignynak, hogy Valentine-ért imádkozik, Noirtier-ra pedig gondot visel.

Az abbé ünnepélyes komolysággal tett ígéretet, és bizonyára, hogy őt ne zavarják imádságában, Noirtier-t pedig fájdalmában, alig hagyta el d'Avrigny úr a szobát, nemcsak az ajtót reteszelte el, amelyen át az orvos távozott, hanem a Villefort-né szobájába vezető ajtót is jól bezárta.

7

Danglars aláírása

A következő nap szomorú, felhős reggelre virradt.

A temetkezési intézet alkalmazottai éjszaka elvégezték gyászos munkájukat, és az ágyon fekvő holttestet szemfödéllel takarták le amely gyászpompával veszi körül a halottakat, és bármit beszélünk is arról, hogy a halálban egyenlőek vagyunk, még egy végső dísszel vonják be azt, aki, míg élt, szerette ezt a pompát.

Ez a szemfödél az a gyönyörű batisztdarab volt, amelyet a fiatal lány két héttel ezelőtt vett.

Estefelé az intézet emberei maguk vitték át Valentine szobájából Noirtier-t a saját szobájába, és minden várakozás ellenére, az öregember cseppet sem ellenkezett, mikor eltávolították kedves unokája ágya mellől.

Busoni abbé hajnalig virrasztott, kora reggel pedig hazatért anélkül hogy bárkit is hívott volna.

Reggel nyolc órakor megérkezett d'Avrigny. Találkozott Villefortral, aki Noirtier-hoz készült, és elkísérte az ügyészt, hogy megtudakolja, az aggastyán hogyan töltötte az éjszakát.

Abban a nagy karosszékben találták, amely ágyául is szolgált. Nyugodtan, csaknem mosolyogva aludt.

Mindketten csodálkozva álltak meg a küszöbön.

- Látja - mondta d'Avrigny Villefort-nak, aki elnézte alvó apját -, látja, a természet le tudta csillapítani a legerősebb fájdalmat is. Azt igazán senki sem állíthatja, hogy Noirtier úr ne szerette volna unokáját. És mégis nyugodtan alszik.

- Úgy van, és önnek tökéletesen igaza van - válaszolta Villefort meglepetten. - Alszik, és ez nagyon különös, mert a legkisebb bosszúság is egész éjszakára el szokta venni az álmát.

- A fájdalom nagyon legyengíthette - jelentette ki d'Avrigny.

Mind a ketten elgondolkodva tértek vissza a királyi ügyész dolgozószobájába.

- Látja, én bizony nem aludtam - mondta Villefort, és érintetlen ágyára mutatott. - Engem nem gyengít el a fájdalom, pedig már két éjszaka le sem hunytam a szemem. Viszont megnézheti az íróasztalomat. Mennyit írtam, jóságos Isten! Mennyit írtam e két nap és két éjszaka!... Átkutattam ezt az egész iratcsomót, elkészítettem a vádiratot a gyilkos Benedetto ügyében!... Ó, munka, munka, szenvedélyem, örömöm, őrületem, csak te tudod fájdalmamat csillapítani!

Görcsösen megszorította d'Avrigny kezét.

- Szüksége van rám? - kérdezte az orvos.

- Nincs - válaszolta Villefort. - De arra kérem, jöjjön vissza tizenegy órára. Mert délben lesz... akkor viszik el... Istenem! Szegény gyermekem! Szegény gyermekem!

A királyi ügyész ebben a percben emberré vált, égnek emelte a szemét, és nagyot sóhajtott.

- Ön tehát a fogadóteremben lesz?

- Nem, egyik rokonom vállalta ezt a szomorú tisztséget. Én dolgozni fogok, doktor. Amikor dolgozom, mindenről elfeledkezem.

S valóban, a doktor még az ajtóhoz sem ért, a királyi ügyész máris munkához látott.

A lépcsőházban d'Avrigny találkozott azzal a rokonnal, akit Villefort említett. Jelentéktelen személyiség ebben a történetben is, meg a családban is, olyan ember, aki arra született, hogy mindig hasznát vegyék.

Pontos volt, fekete ruhát viselt, fekete gyászszalag volt a karján, és gyászos arccal lépett be, amelyet megőriz, míg szükség van rá, azután egyszerűen levet.

Tizenegy órakor begördültek a gyászkocsik az udvar kövezetére, és a rue du faubourg Saint-Honoré megtelt a tömeg zajával. Ezt a tömeget éppúgy érdekli a gazdagok öröme, mint gyásza, s ugyanolyan mohón sereglik valami pompázatos temetéshez, mint egy hercegnő esküvőjére.

Lassanként megtelt a gyászterem. Feltűntek régi ismerőseink, mint Debray, Château-Renaud, Beauchamp, majd az igazságszolgáltatás, az irodalom és a hadsereg jelesei. Mert Villefort úr nem is annyira társadalmi állásánál, mint inkább személyes érdemeinél fogva a párizsi társaság legelőkelőbbjeinek soraiban foglalt helyet.

A rokon az ajtóban állt, bevezette az érkezőket. A közönyösök számára bizony nagy megkönnyebbülést jelentett, hogy közönyös arc fogadja őket, mert ez nem követelte meg tőlük a hazug részvétet vagy műkönnyeket, mint ahogy ez bekövetkezett volna az apa, testvér vagy vőlegény jelenlétében.

Az ismerősök szemükkel intettek egymásnak, és egy csoportba húzódtak.

Egy ilyen csoportban állott Debray, Château-Renaud és Beauchamp.

- Szegény kislány! - mondta Debray, leróva e szomorú esemény iránt adóját, mint ahogy akaratlanul, mindenki tette. - Szegényke! Milyen gazdag és szép volt! Hitte volna ezt, Château-Renaud, mikor itt voltunk ezelőtt... mennyivel is?... Három héttel vagy legfeljebb egy hónappal, amikor tanúk lettünk volna a házassági szerződés aláírásakor, amely egyébként dugába dőlt?

- Szavamra mondom, nem hittem volna - jelentette ki Château-Renaud.

- Ismerte a kislányt?

- Morcerf-né bálján beszéltem vele egyszer-kétszer. Bájosnak, de kissé talán nagyon is szomorúnak találtam. A mostohaanyja hol van? Nem tudja?

- Egész napra annak a derék úrnak a feleségéhez ment, aki fogadott bennünket.

- Kicsoda ez az úr?

- Melyik?

- Az, aki fogadott bennünket. Képviselő?

- Nem - mondta Beauchamp. - Arra vagyok kárhoztatva, hogy tiszteletre méltó képviselőinket mindennap lássam, márpedig ennek az arcát nem ismerem.

- Szóvá tette lapjában ezt a halálesetet?

- A cikket nem én írtam, de szó esett róla. Sőt, azt is kétlem, hogy a cikk kellemesen hatna Villefort úrra, mert hiszen az van benne, hogy ha nem a királyi ügyész házában esett volna meg egymás után négy haláleset, a királyi ügyész úr bizonyára jobban foglalkozna az üggyel.

- D'Avrigny doktor - mondta Château-Renaud -, aki az anyám orvosa, azt állítja egyébként, hogy a királyi ügyész nagyon kétségbe van esve.

- Ugyan kit keres, Debray?

- Monte Cristo grófját keresem - válaszolta a fiatalember.

- Idejövet találkoztam vele a boulevard-on. Azt hiszem, utazásra készül, mert a bankárjához ment éppen - mondta Beauchamp.

- A bankárjához? Hát nem Danglars a bankárja? - kérdezte Château-Renaud Debraytől.

- De azt hiszem, az - válaszolta a miniszteri titkár kissé zavartan. - De nemcsak Monte Cristo úr hiányzik innen. Morrelt sem látom itt.

- Morrelt? Hát Morrel ismerte őket? - kérdezte Château-Renaud.

- Úgy hiszem, csak Villefort-nénak mutatták be.

- Nem tesz semmit, akkor is el kellett volna jönnie - jegyezte meg Debray. - Ugyan miről fog ma este beszélni? Hiszen a nap legfőbb eseménye ez a temetés. De csitt! Hallgassunk, itt az igazságügyminiszter úr, márpedig az illőnek tartja, hogy egy kis speech-et[2] vágjon ki a könnyező rokonnak.

A három fiatalember az ajtóhoz ment, hogy meghallgassa az igazságügyminiszter úr kis speech-ét.

Beauchamp igazat mondott. A temetésre menet valóban találkozott Monte Cristóval, aki viszont Danglars-hoz tartott a rue de la Chaussée d'Antinre.

A bankár az ablakából meglátta, amint a gróf kocsija behajt az udvarra, és szomorú, de nyájas arccal ment elébe.

- Gróf - mondta, és megfogta Monte Cristo kezét -, bizonyára részvétét akarja kifejezni. A balsors valóban nagyon sújtja házamat, s éppen ezért, amint megpillantottam önt, azt kérdeztem magamtól, vajon nem kívántam-e rosszat ezeknek a szegény Morcerféknek, ami igazolta volna a közmondást: „Aki másnak vermet ás, maga esik bele." Hát nem, szavamra mondom, nem kívántam én semmi rosszat Morcerf-nek. Talán kissé túlságosan gőgös volt egy olyan semmiből lett emberhez, mint én vagyok, de hát nincsen ember hiba nélkül. És nézze csak meg, gróf, a mi nemzedékünket igen sújtja a balsors... De bocsánat, hiszen ön nem tartozik a mi nemzedékünkhöz, ön még fiatal ember... A mi generációnk tagjai bizony nem valami szerencsések ebben az esztendőben: tanú erre Villefort, a mi puritán ügyészünk, aki most veszítette el a leányát. Tehát gondolja csak el: Villefort egészen különös módon elvesztette egész családját. Morcerf becsületét, majd életét veszítette, engem mindörökre nevetségessé tett ennek a Benedettónak a gonoszsága, azután...

- Azután mi még? - kérdezte a gróf.

- Fájdalom! Hát ön nem tudja?

- Valami új csapás?

- A lányom...

- Danglars kisasszony?

- Eugénie elhagyott bennünket.

- Istenem, mit nem mond!

- Csak az igazat, kedves grófom! Istenem! De boldog is ön, hogy se felesége, se gyermeke!

- Úgy gondolja?

- Istenem!

- És azt mondja, hogy Eugénie kisasszony...

- Nem bírta elviselni a szégyent, amelyet az a nyomorult hozott ránk, és engedelmet kért tőlem, hogy elutazhassék.

- És el is utazott?

- Még a múlt éjszaka.

- Danglars-néval?

- Nem, egy rokonnal... De hiszen azért éppúgy elveszítjük a drága Eugénie-t, mert ahogy az ő természetét ismerem, soha többé nem hajlandó visszatérni Franciaországba!

- Sose búsuljon ezen, kedves báró - mondta Monte Cristo -, az efféle családi bajok csak a szegény embert bántják, akinek minden vagyona a gyermeke volt, egy milliomos azonban egész könnyen el tudja viselni. Hiába beszélnek a bölcselkedők, a gyakorlati emberek példája meghazudtolja őket: a

[2] Beszéd (angol)

pénz mindenért megvigasztal. És ön még hamarabb megvigasztalódhat, mint bárki más, ha segítségül hívja a legfőbb balzsamot: ön, a pénzkirály, aki minden hatalmak legnagyobbikát tartja a kezében.

Danglars sandán odapislantotta grófra, hogy lássa, gúnyolódik-e vagy komolyan beszél.

- Igen - mondta -, annyi bizonyos, hogy ha a vagyon megvigasztal, akkor meg kell vigasztalódnom, hiszen gazdag vagyok.

- Olyan gazdag, kedves báró, hogy vagyona hasonlatos a piramisokhoz. Ha valaki meg akarná ingatni, nem merné, s ha merné, nem tudná.

Danglars mosolygott a gróf e jóhiszemű bizalmán.

- Ez eszembe juttatja - mondta -, hogy mikor ön belépett, éppen öt kis utalványt akartam aláírni. Ebből kettőt már alá is írtam. Megengedi, hogy a három hátralevővel is végezzek?

- Csak tessék, kedves báró, csak tessék.

Egy pillanatra csend állott be, csak a bankár tolla sercegését lehetett hallani. Monte Cristo pedig a mennyezet aranyozott cirádáit nézegette.

- Spanyolországi, haiti vagy nápolyi utalványok? - kérdezte Monte Cristo.

- Nem - felelte Danglars, hencegő nevetésével -, bemutatóra szóló utalványok, a Francia Bankhoz. Nézze csak, gróf úr - tette hozzá -, ön, aki a pénzügyek császára, ahogy én a királya vagyok, látott-e már gyakran ilyen kis papírdarabkákat, amelyeknek mindegyike egy-egy milliót ér?

Monte Cristo a kezébe vette az öt papírszeletet, amelyet Danglars dölyfösen nyújtott át, és úgy tett, mintha méregette volna. Mindegyikről ezt olvasta le:

A bank kormányzója legyen szíves rendeletemre és az általam letétbe helyezett értékpapírok terhére egymilliót készpénzben kifizetni.

DANGLARS báró

- Egy, kettő, három, négy, öt - mondotta Monte Cristo. - Ötmillió! A kutyafáját, ez már beszéd, Krőzus úr!

- Már én csak így dolgozom a pénzzel, kérem - jelentette ki Danglars.

- Csodálatos, főleg, ha - s ebben nem kételkedem - ezt ki is fizetik készpénzben.

- Hogyne fizetnék - mondta Danglars.

- Az már szép dolog, ha valakinek ekkora hitele van. Ilyesmit igazán csak Franciaországban lehet látni: öt papírdarabot, amely ötmilliót ér. Ezt látni kell, hogy el lehessen hinni.

- Kételkedik benne?

- Nem én.

- De ezt olyan hangsúllyal mondta... Nézze, ha nem restelli a fáradságot: kísérje el megbízottamat a bankba, és meglátja, hogy ugyanerre az összegre kiállított kincstári utalvánnyal jön majd ki onnan.

- Dehogy - jelentette ki Monte Cristo, és összehajtogatta az utalványokat -, dehogy teszem ezt, ez olyan érdekes dolog, hogy másképpen intézem el és magam győződöm meg róla. Hatmilliónyi hitelem volt önnél, ebből kivettem kilencszázezer frankot, és így még ötmillió és százezer frankkal tartozik nekem. Ezt az öt utalványt most megtartom, amely kétségtelenül beváltható az ön aláírására, és adok helyette egy hatmillióról szóló általános nyugtatványt, s ezzel a számlánkat rendeztük is. A nyugtatványt én már előre elkészítettem, mert be kell vallanom, hogy ma nagy szükségem van a pénzre.

Monte Cristo fél kezével zsebre tette az öt utalványt, a másikkal pedig átnyújtotta nyugtatványát a bankárnak.

Ha a villám csap le Danglars szeme előtt, az sem okozott volna nagyobb rémületet neki.

- Hogyan? - hebegte. - Miért veszi el ezt a pénzt, gróf úr? Bocsánatot kérek, ez a menhelyek pénze, letét, és megígértem, hogy még ma kifizetem.

- Hja úgy! - jegyezte meg Monte Cristo. - Az már más. Nekem nem éppen ez az öt utalvány kell, fizessen más értékben. Én csak kíváncsiságból fogadtam el éppen ezeket, hogy mindenfelé elmondhassam: a Danglars-féle bank minden határidő nélkül, minden előzetes bejelentés nélkül, még ötpercnyi halasztást sem kérve, készpénzben kifizet nekem ötmilliót! Ez már figyelemre méltó dolog lett volna. De tessék, itt vannak az utalványai, ismétlem, nekem más érték is megfelel.

Ezzel az öt papírszeletet Danglars-nak nyújtotta, aki ólomszínű arccal kapott utána, mint a keselyű, mikor kalitkájából kinyújtja a karmát, hogy megragadja a húsdarabot, amelyet el akarnak venni tőle.

Hirtelen azonban gondolt egyet, erőt vett magán és lecsillapodott.

Azután elmosolyodott, és feldúlt arcán elsimultak a redők.

- De hiszen az ön nyugtatványa is készpénz - jelentette ki.

- Istenem. Természetesen. És ha ön Rómában volna, a Thomson és French cég az én rendeletemre éppúgy szó nélkül kifizetné önnek, mint ahogy ön teszi.

- Bocsánat, gróf úr, bocsánat.

- Megtarthatom hát ezt a pénzt?

- Meg - válaszolta Danglars, és letörülte izzadt homlokát. - Tessék csak megtartani.

Monte Cristo olyan arckifejezéssel tette zsebre az öt utalványt, mintha azt mondaná:

- Ejnye, no! Jól gondolja meg: ha megbánta, még nem késő.

- Nem - mondta Danglars -, nem: tartsa csak meg nyugodtan az utalványokat. De tetszik tudni, a pénzemberek is ragaszkodnak a formaságokhoz: ezt a pénzt a kórházaknak szántam, és valahogy az volt az érzésem, hogy megrövidítem őket, ha nem ugyanezt a pénzt kapják kézhez, mintha egyik tallér nem éppen olyan volna, mint a másik. Bocsásson meg!

Igen hangos, de ideges hahotázással kezdett nevetni.

- Nincs semmi baj - válaszolta Monte Cristo kedvesen -, szépen bezsebelem.

Ezzel tárcájába rakta az utalványokat.

- De - vetette közbe Danglars. - még fennmarad százezer frank...

- Ó, ez semmiség - jegyezte meg Monte Cristo. - Hiszen maga az ázsió is körülbelül megközelíti ezt az összeget. Tartsa csak meg, és kvittek vagyunk.

- Komolyan beszél, gróf? - kérdezte Danglars.

- Nem szoktam bankárokkal tréfálkozni - válaszolta Monte Cristo olyan komolysággal, amely már-már a szemtelenség határán mozgott.

Ezzel az ajtó felé indult, mikor egyszerre csak belépett a komornyik és jelentette:

- Boville úr, a menhelyek főgondnoka.

- No, igazán idejében jöttem - jegyezte meg Monte Cristo -, még elvitték volna az orrom elől az utalványokat.

Danglars újra elsápadt, és sietve elbúcsúzott a gróftól.

Monte Cristo grófja szertartásosan üdvözölte Boville urat, és az is őt. A főgondnokot, aki az előteremben várakozott, Monte Cristo távozása után azonnal bevezették Danglars úr dolgozószobájába.

A gróf komoly arcán rövidke mosoly suhant át, mikor megpillantotta a kórházak gondnoka kezében a pénzes táskát.

Monte Cristo a kapu előtt kocsijába ült, és egyenesen a bankba hajtatott.

Ezalatt Danglars minden erejével összeszedte magát, és már teljes nyugalommal jött a főgondnok elé.

Mondanunk sem kell, hogy mosolygása és nyájassága mesterkélt volt.

- Jó napot kívánok, kedves hitelezőm - mondta -, mert fogadni mernék, hogy ilyen minőségben keresett fel.

- Eltalálta, báró úr - felelte Boville úr -, a menhelyek az én személyemen keresztül jelentkeznek. Az özvegyek és árvák az én kezemen át kérik az ötmilliónyi alamizsnájukat.

- És még azt mondják, hogy az árvák sajnálatra méltók! - jegyezte meg Danglars, továbbra is a tréfálkozás hangján. - Szegény gyerekek!

- Tehát az ő nevükben jöttem - mondta Boville úr. - Bizonyára megkapta tegnapi levelemet.

- Hogyne.

- Meghoztam a nyugtatványt.

- Kedves jó Boville uram - mondta Danglars -, ha nincs ellenére, az ön özvegyei és árvái lesznek szívesek huszonnégy óráig várakozni, mivel Monte Cristo úr, aki az imént távozott, mint tetszett látni... Mert tetszett látni, ugye?

- Láttam. No és?

- Hát bizony Monte Cristo úr magával vitte az ő ötmilliójukat.

- Hogy lehet az?

- A grófnak korlátlan hitele volt nálam, a római Thomson és French cég által. Egyszerre csak beállított kerek ötmillióért, mire én odaadtam a banknak szóló utalványt: ott vannak a tőkéim letétben. Mármost attól tartok, hogy ha egy és ugyanazon a napon tízmilliót vennék fel a bank pénztárából, a pénztáros talán furcsállaná a dolgot. Két nap múlva - tette hozzá Danglars mosolyogva -, az már más.

- Ugyan, kérem! - kiáltott fel Boville úr nagyon hitetlenkedő hangon. - Ötmilliót adott át annak az úrnak, aki az imént távozott, és aki úgy üdvözölt engem, mintha régi ismerős volna?

- Talán ő ismeri önt anélkül, hogy ön is ismerné. Monte Cristo úr mindenkit ismer.

- Ötmilliót!

- Itt a nyugtatványa. Tegyen úgy, mint Szent Tamás tett: nézze meg és tapintsa meg.

Boville úr átvette Danglars kezéből a papírlapot és elolvasta:

> *Felvettem Danglars báró úrtól ötmillió-egyszázezer frankot, amelyet tetszése szerint bármikor felvehet a római Thomson és French cégtől.*

- Hát csakugyan igaz! - mondta Boville.

- Ismeri ön a Thomson és French céget?

- Ismerem - jelentette ki Boville úr -, volt valamikor egy kis kétszázezer frankos ügyem velük. De azóta hírüket sem hallottam.

- Európa egyik legszilárdabb bankja - jelentette ki Danglars, és hanyagul íróasztalára dobta az elismervényt, amelyet visszavett Boville úrtól.

- És csupán önre volt neki ötmilliónyi hitele? Ejha! Valami nábob lehet akkor ez a Monte Cristo!

- Bizony nem tudom bizonyosan, hogy micsoda, de annyit tudok, hogy három korlátlan hitele volt: egyik nálam, a második Laffittenál, a harmadik pedig Rothschildnál - tette hozzá hanyagul Danglars. - Mint látja, engem tüntetett ki, és ázsió fejében nálam hagyta százezer frankját.

Boville úr nem győzött csodálkozni.

- El kellene mennem hozzá - mondta -, hátha tesz nálunk kegyes alapítványt.

- Tekintse úgy, mintha már meg is volna. Jótékony célra havonta több mint húszezer frankot ad.

- Nagyszerű! Egyébként például állítom majd elébe Morcerf-nét és fiát.

- Hogyhogy például?

- Egész vagyonukat a kórházaknak adományozták.

- Miféle vagyonukat?

- Egész vagyonukat, vagyis a meghalt Morcerf tábornok vagyonát.

- Miért tették ezt?

- Azért, mert nem akartak olyan nyomorult módon szerzett vagyon urai lenni.

- Hát miből fognak élni?

- Az anya vidéken éldegél majd, a fia pedig valami állást keres magának.

- Nohát, ez már túlzás! - jelentette ki Danglars.

- Tegnap intéztem el az adománylevél beiktatását.

- Mekkora volt az a vagyon?

- Nem valami sok: mindössze egymillió és két-háromszázezer frank. De térjünk csak vissza a millióinkhoz.

- Nagyon szívesen - felelte Danglars a világ legtermészetesebb hangján. - Nagyon sürgős tehát önnek ez az összeg?

- Természetesen. Holnap pénztárvizsgálatot tartunk.

- Holnap! Miért nem ezzel kezdte? Egy egész évszázad van még holnapig! Hány órakor lesz a pénztárvizsgálat?

- Két órakor.

- Küldjön ide délben - mondta Danglars szokott mosolyával.

Boville úr csak hümmögött valamit, bólintott és becsukta tárcáját.

- Ej no! Most jut eszembe - mondta Danglars -, még valami jobbat is tehet.

- Ugyan mit tehetnék?

- Monte Cristo elismervénye pénzt ér. Küldje el Rotschildhoz vagy Laffitte-hoz, meglátja, rögtön beváltják.

- De hiszen Rómában kell beváltani!

- Az igaz. Mindössze is öt-hatezer frank díjat kell érte lefizetnie.

A gondnok hátraugrott.

- Szó sincs róla! Akkor inkább várok holnapig. De nagyon könnyedén veszi!

- Egy pillanatig azt hittem, bocsásson meg, hogy valami kis hiánya van a pénztárban - jelentette ki Danglars szemtelenül.

- Ugyan! - jegyezte meg a gondnok.

- Hát kérem, az ilyesmi előfordul, és ilyenkor nem szoktak visszariadni némi kis áldozattól.

- Hála istennek, szó sincs róla! - mondta Boville úr.

- Tehát a viszontlátásra holnap, ugye, kedves gondnok úr?

- Igen, a viszontlátásra holnap. De, ugye, okvetlenül?

- Ugyan kérem, ne tessék tréfálni! Tessék csak délben ideküldeni, és a bankot addigra értesítem.

- Majd csak magam jövök el.

- Annál jobb, örülni fogok, ha viszontlátom.

Kezet szorítottak.

- Igaz is - szólt most hirtelen Boville úr -, nem megy a szegény Villefort kisasszony temetésére? A boulevard-on találkoztam a gyászmenettel.

- Nem én - felelte a bankár -, a Benedetto-ügy miatt még mindig kissé nevetségesnek érzem magam, és nemigen mutatkozom sehol.

- Bizony nem teszi helyesen. Hiszen nem az ön hibája volt az egész!

- Nézze csak, kedves gondnok úr, ha valaki olyan mocsoktalan nevet visel, mint az enyém, bizony nagyon érzékeny minden iránt.

- Mindenki sajnálja önt, higgye el, és főleg nagy részvéttel vannak a kedves lánya iránt.

- Szegény Eugénie! - jegyezte meg Danglars, és nagyot sóhajtott. - Tudja, hogy kolostorba vonul, uram?

- Nem tudtam.

- Sajnos, pedig így van! A szörnyű eset után való napon egy apáca barátnőjével elutazott: Olaszországban vagy Spanyolországban valamelyik szigorú rendbe fog belépni.

- Borzasztó!

Boville úr nem győzte vigasztalni az apát, azután eltávozott.

De még alig ért kívül az ajtón, Danglars olyan mozdulattal kiáltott utána, amelyet csak azok érthetnek meg, akik látták Frédéricket *Robert Macaire*[3] szerepében:

- Hülye!!! - Ezzel egy kis pénztárcába gyömöszölte Monte Cristo nyugtatványát:

- Csak gyere ide holnap délben - tette hozzá -, hol leszek én már akkor!

Kétszeresen magára zárta az ajtót, kiürítette a pénztár valamennyi fiókját, összeszedett mintegy ötvenezer frankot bankjegyekben, egy csomó különböző papirost elégetett, másokat előkészített, majd levélírásnak fogott, a levelet lepecsételte és megcímezte: *Danglars bárónénak.*

- Ma este - mormogta - magam teszem oda a kis öltözőasztalkájára.

Akkor a fiókból kivette útlevelét.

- Rendben van - mondta -, még két hónapig érvényes.

[3] Népszínmű-figura. Frédérick Lemaitre, a romantikus színjátszás leghíresebb színésze tette népszerűvé. Robert Macaire az aljas gonoszság megtestesítője.

8

A Père-Lachaise temető

Boville úr valóban találkozott azzal a gyászmenettel, amely Valentine-t utolsó útjára kísérte.

Komor, felhős idő volt, még enyhe szél fújdogált, de már halált hozott az elsárgult levelekre, amelyek alig-alig ültek az ágakon, és szétszórta őket a levegőben. A száraz levelek aztán ellepték a boulevard-okat.

Villefort úr, mint vérbeli párizsi, csak a Père-Lachaise temetőt tartotta méltónak arra, hogy magába fogadja egy párizsi család halandó porhüvelyét. A többi temető mind falusiszámba ment a szemében, úgy tekintette őket, mint a halál zugfogadóit. Jó társaságbeli halott csakis a Père-Lachaise temetőben nyugodhatott méltó környezetben.

Mint láttuk, örök időkre szóló sírhelyet vett ott, azon emelkedett az a sírbolt, amely olyan gyorsan benépesedett első házasságából származó rokonsága tagjaival.

A mauzóleum homlokzatán ezek a szavak voltak olvashatók:

SAINT-MÉRAN és VILLEFORT CSALÁD

Mert ez volt Valentine édesanyjának, a szegény Renée-nek az utolsó kívánsága.

A pompás gyászmenet tehát a Père-Lachaise felé tartott, a faubourg Saint-Honoré felől. Keresztülhaladt egész Párizson, majd a faubourg du Temple-on, s a külső boulevard-okon át jutott el a temetőhöz.

A húsz gyászkocsi nyomában több mint ötven hintó haladt, és az ötven hintó mögött még több mint ötszázan mentek gyalogszerrel.

Csaknem valamennyien fiatalemberek voltak, akiket villámcsapásként ért Valentine halálhíre. Mert a század fagyos hidegsége és a kor prózaisága ellenére is átérezték ennek a virágjában elhunyt gyönyörű, szűzies, imádni való fiatal lánynak egész költőiségét.

Alig értek ki Párizsból, lovas hintó vágtatott feléjük. A négy ló, mintha acélrugón járna, hirtelen torpant meg: Monte Cristo fogata volt.

A gróf kiszállt kocsijából, és a gyászmenet után haladók közé vegyült.

Château-Renaud észrevette, azonnal kiszállt ő is nyitott hintajából, és hozzá csatlakozott. Ugyanúgy Beauchamp is leugrott kis kocsijáról, és hozzájuk ment.

A gróf figyelmes tekintettel kémlelte végig a tömeget. Szemmel látható volt, hogy keres valakit. Végül már nem állhatta meg szó nélkül:

- Hol van Morrel? - kérdezte. - Tudja valaki önök közül, uraim, hogy hol van?

- Mi már töprengtünk ezen a halottas háznál is - jegyezte meg Château-Renaud -, mert egyikünk sem látta.

A gróf azután hallgatott, de egyre csak vizsgálódott.

Végre megérkeztek a temetőbe.

Monte Cristo sastekintete egy pillanat alatt végigfutott a tiszafa és fenyőcsoportokon, és nyugtalansága csakhamar megszűnt: a sötét gyertyánlombok alá egy árnyék surrant be, és Monte Cristo bizonyára felismerte benne azt, akit keresett.

Mindenki tudja, hogy folyik le a temetés a holtak e pompás városában: a világos fasorokban szétszórtan sötét csoportozatok, az ég és föld mélységes csendje, amelyet csupán egy-egy letörött ág reccsenése vagy egy sír körül lehulló lomb zavar meg, majd a papok szomorú éneke, amelybe itt-ott

zokogás vegyül egy-egy virágcsokor mögül, s a virágok alól néhány szenvedő és összekulcsolt kezű asszony alakja tűnik fel.

Az az árnyék, amelyet Monte Cristo megpillantott, gyorsan átsietett a Héloïse és Abélard sírja mögött levő, fákkal beültetett kis térségen, s megállt a halottvivő emberekkel együtt a gyászkocsi lovai mellett, ugyanakkor érve a sírhelyhez, mikor azok.

Mindenki figyelt valamire.

Monte Cristo le nem vette szemét arról az árnyékról, amelyet még közvetlen szomszédai is alig vettek észre.

A gróf két ízben is kilépett a sorból, hogy megnézze, nem nyúl-e ez az ember valami kabátja alá rejtett fegyver után.

Mikor a gyászmenet megállt, már jól fel lehetett ismerni az árnyalakban Morrelt, aki állig gombolt fekete kabátjában, ólomszínű, feldúlt arcával, kalapját görcsösen szorongatva olyan módon támaszkodott e mauzóleum fölötti dombon emelkedő fatörzshöz, hogy a kezdődő gyászszertartás legcsekélyebb mozzanatát se tévessze szem elöl.

Minden a szokott rendben folyt le. Néhányan - és persze ezek voltak a kevésbé megilletődöttek - beszédet mondottak. Voltak, akik ezt a korán kettétört életet siratták, megint mások az apa fájdalmára tértek ki. Akadt olyan ötletes ember is, aki szóba hozta, hogy ez a kislány nemegyszer könyörgött ki kegyelmet apjától olyanok számára, akiknek a feje fölött Villefort úr már ott tartotta az igazságszolgáltatás pallosát. Végül kimerítettek Malherbe-től Dupérier-ig minden szóvirágot és fájdalmas körmondatot.

Monte Cristo se látott, se hallott, helyesebben nem látott mást, csak Morrelt, akinek nyugalma és mozdulatlansága ijesztő látványt nyújtott neki, hiszen egyedül ő tudta, mi megy végbe a fiatal tiszt szívében.

- Nicsak - jegyezte meg hirtelen Beauchamp Debraynek -, hiszen itt van Morrel! De mi az ördögnek bújt el oda?

Figyelmeztették rá Château-Renaud-t is.

- Milyen sápadt - jegyezte meg Château-Renaud és megborzongott.

- Bizonyára fázik - felelte Debray.

- Dehogy - mondta halkan Château-Renaud. - Inkább azt hiszem, nagyon meg van hatva. Érzékeny lélek ám ez a Maximilien.

- Ugyan már! - jelentette ki Debray. - Hiszen alighogy ismerte Villefort kisasszonyt. Ön maga mondta.

- Az igaz. De azért jól emlékszem, hogy a Morcerf-né bálján háromszor is táncolt a lánnyal. Tudja, gróf, azon a bálon, amelyen ön olyan nagy feltűnést keltett.

- Bizony nem emlékszem - válaszolta Monte Cristo, de azt sem tudta, mire, azt sem, kinek felel, annyira elfoglalta Morrel személye.

A fiatalember arca kipirult, mint aki elfojtja vagy visszatartja a lélegzetét.

- A gyászbeszédek véget értek. Isten velük, uraim - mondta hirtelen a gróf.

Ezzel már útnak is indult, és hamarosan eltűnt, anélkül, hogy bárki is tudta volna, hová megy.

A gyászszertartás befejeződött, a jelenlevők megindultak vissza Párizs felé.

Csupán Château-Renaud kereste egy percig tekintetével Morrelt, de míg szemmel követte a távozó grófot, Morrel elhagyta a helyét, és Château-Renaud hiábavaló keresés után követte Debrayt meg Beauchamp-t.

Monte Cristo egy cserje mögé húzódott, elrejtőzött egy nagy síremlék mögött. Onnan teste Morrel legkisebb mozdulatait is. A fiatalember lassan közeledett a mauzóleumhoz, amelyet most már magára hagytak a kíváncsiak, majd a sírások is.

Morrel lassan és bizonytalanul nézett körül. De abban a pillanatban, amikor tekintete már-már elérte volna a vele szemben állót, Monte Cristo még vagy tíz lépést haladt előre, teljesen észrevétlenül.

A fiatalember térdre borult.

A gróf előrenyújtott nyakkal, kimeredt szemmel, feszülő inakkal, hogy az első adott jelre odarohanjon, továbbra is egyre közeledett Morrelhez.

Morrel homlokát a sírkőhöz támasztotta, mindkét kezével magához szorította a vasrácsot, és azt mormogta:

- Ó, Valentine!

E két szó hallatára összeszorult a gróf szíve. Még egy lépést tett előre, és Morrel vállára tette a kezét:

- Ön az, kedves barátom? - mondta. - Hogy kerestem!

Monte Cristo azt várta, hogy Morrel kifakad, szemrehányásokkal, vádakkal illeti. Csalódott.

Morrel most feléje fordult, és látszólag nyugodtan ennyit felelt:

- Láthatja - mondta -, hogy imádkoztam!

A gróf kutató szemmel nézte végig a fiatalembert tetőtől talpig.

E vizsgálódás után kissé megnyugodott.

- Akar velem visszatérni Párizsba? - kérdezte.

- Köszönöm, nem.

- De csak van valami kívánsága?

- Engedjen békén tovább imádkozni.

A gróf minden ellenvetés nélkül távozott. De most új leshelyet foglalt el, ahonnan szemmel tarthatta Morrel minden mozdulatát.

A fiatalember végül is felállt, megtörölte poros térdét, majd elindult Párizs felé, anélkül, hogy akár csak egyszer is visszapillantott volna.

Szép lassan végighaladt a rue de la Roquette-en.

A gróf hazaküldte a Père-Lachaise temetőnél várakozó kocsiját, és száz lépésnyi távolságból követte a fiatalembert. Maximilien keresztülment a csatornán, és a boulevard-okon át visszatért a rue Meslayre.

Öt percre rá, hogy a kapu becsukódott Morrel mögött, ismét kinyílt Monte Cristo számára.

A kert bejáratánál Julie állt, és nagy figyelemmel nézte, amint Penelon mester kertészi minőségében éppen a bengáli rózsákat szemezgeti.

- Monte Cristo gróf úr! - kiáltotta a fiatalasszony azzal az örömmel, amellyel a család minden tagja fogadni szokta Monte Cristót, valahányszor megjelent a rue Meslayn.

- Maximilien most érkezett haza, ugye, asszonyom? - kérdezte a gróf.

- Úgy hiszem, láttam felmenni - válaszolta a fiatalasszony. - De nagyon kérem, szólítsa csak Emmanuelt.

- Bocsásson meg, asszonyom, de nekem azonnal fel kell mennem Maximilienhez - vetette ellen Monte Cristo -, valami nagyon fontos mondanivalóm van a számára.

- Akkor csak tessék felmenni - mondta Julie, és kedves mosolyával elkísérte, míg csak a gróf el nem tűnt a lépcsőn.

Monte Cristo egykettőre fent termett a második emeleten, ahol Maximilie lakosztálya volt.

Amint felért a lépcsőházba, hallgatózott: semmiféle nesz sem hallatszott.

Mint a legtöbb régimódi házban, amelyben csak egy család lakik, a lépcsőházat csak egy üveges ajtó zárta el.

Csakhogy az üvegajtó zárjában nem volt kulcs. Maximilien belülről zárta magára, és még csak belátni sem lehetett, mert piros selyemfüggöny takarta az üvegtáblákat.

A gróf aggodalmát élénk pirosság árulta el, pedig a megindultság bizony ritkán jelent meg ennek az érzéketlen embernek az arcán.

- Mitévő legyek? - mormogta.

Egy percig törte a fejét.

- Csengessek? - folytatta töprengését. - Nem, nem! Megesik, hogy egy csengő hangja, vagyis egy látogatás zaja sietteti annak az elhatározását, aki a Maximilien lelkiállapotában van, s akkor bizony a csengő hangjára egy másik hang ad feleletet.

Monte Cristo tetőtől talpig megremegett, és mivel nála az elhatározás villámgyors szokott lenni, könyökével beütötte az egyik üvegtáblát amely csörömpölve hullt le, majd félrevonta a függönyt, és megpillantotta Morrelt, aki tollal a kezében ugrott fel íróasztala mellől az üveg csörömpölésére.

- Nincsen semmi baj - mondta a gróf -, nagyon kérem, bocsásson meg, kedves barátom. Megcsúsztam és estemben nekiütöttem könyökömet az üvegajtónak. Mivel úgyis eltört, kihasználom az alkalmat, és bemegyek önhöz. Ne zavartassa magát, ne zavartassa magát.

A gróf benyúlt a törött ablaktáblán, és kinyitotta az ajtót.

Morrel felállt, nyilvánvalóan bosszantotta a dolog, és Monte Cristo elé ment, de nem annyira azért, hogy fogadja, hanem inkább azért, hogy meggátolja a belépésben.

- Ez bizony a személyzet hibája - jegyezte meg Monte Cristo, és megdörzsölte a könyökét. - Olyan fényes a padlója, mint a tükör.

- Megsebesült, uram? - kérdezte Morrel hidegen.

- Nem tudom. De mit csinált itt? Írt?

- Én?

- Csupa tinta az ujja.

- Igaz - válaszolta Morrel -, írtam. Megesik ez néha velem, még ha katona vagyok is.

Monte Cristo kissé beljebb lépett a szobába. Maximilien kénytelen volt utat engedni neki, de legalább nyomon követte.

- Írt? - folytatta Monte Cristo, és mereven fürkészett maga körül.

- Már volt szerencsém megmondani, hogy írtam - felelte Morrel.

A gróf körülnézett.

- Pisztolyok az írószerek mellett! - mondta, és odamutatott az íróasztalra rakott fegyverekre.

- Elutazom - magyarázta Maximilien.

- Barátom! - mondotta Monte Cristo végtelenül gyöngéd hangon.

- Uram!

- Barátom, kedves Maximilien, könyörgök, csak semmi végzetes elhatározást!

- Miféle végzetes elhatározásról beszél? - kérdezte Morrel vállat vonva. - És miért volna egy utazás végzetes elhatározás?

- Maximilien - mondotta Monte Cristo -, tegyük csak le mindketten az álarcot. Maximilien, ne adja itt a nyugodt embert, és én sem tettetem a felületes érdeklődést. Meg kell értenie, ugye, hogy ha azt tettem, amit tettem, ha bezúztam az ablaktáblákat, ha behatoltam egy barátom szobájának titkaiba, megérti, mondom, hogy ha mindezt megtettem, akkor valami igen nagy nyugtalanság vagy még inkább egy szörnyűséges meggyőződés vitt reá. Morrel, ön meg akarja ölni magát!

- Ugyan! - felelte Morrel remegve. - Hogy juthat ilyesmi az eszébe, gróf úr!

- Ha mondom, ön meg akarja ölni magát - folytatta a gróf ugyanazon a hangon. - Itt is reá a bizonyíték.

Ezzel az íróasztalhoz lépett, felemelte azt a fehér papírlapot, amelyet a fiatalember egy megkezdett levélre dobott, azután megfogta a levelet.

Morrel odaugrott, hogy kikapja a kezéből.

Monte Cristo azonban előre látta azt a mozdulatot, megragadta Morrel csuklóját, és mint valami acéllánc, úgy szorította, hogy mozdulni sem tudott.

- No látja, hogy öngyilkos akart lenni! Morrel! - mondta a gróf. - Meg is írta a levélben.

- Ejnye! - kiáltott Morrel, aki a látszólagos nyugalomból minden átmenet nélkül a legnagyobb hevességbe ment át. - Ha úgy volna, ha arra szántam volna magam, hogy magam ellen fordítsam pisztolyom csövét ugyan ki akadályozhatna meg benne? Kinek volna bátorsága hozzá, hogy ebben meggátoljon? Ha azt mondom: minden reménységem elveszett, szívem kettétört, életem lángja kialudt, már csak gyász és undor van körülöttem. A föld hamuvá lett, minden emberi hang engem marcangol. Ha azt mondom: könyörületes hozzám, aki engedi, hogy meghaljak, mert ha nem enged meghalni, elvesztem az eszem, megőrülök! Ha ezeket mondom önnek, uram, ha majd látják, hogy mindezt halálos félelemmel és szívszorongva mondom, azt felelik nekem: „Nincs igaza!”? Ha megakadályozzák, én leszek a legboldogtalanabb. Mondja, uram, volna ehhez bátorsága?

- Volna, Morrel - felelte Monte Cristo olyan hangon, amelynek nyugodtsága különös ellentétben állott a fiatalember kitörésével. - Én megakadályozom.

- Ön! - kiáltott Morrel egyre növekvő haraggal és szemrehányással. - Ön, aki esztelen reménységgel hitegetett, ön, aki hiú ígéretekkel tartott vissza, áltatott, kecsegtetett, amikor valami merész, elszánt lépéssel megmenthettem volna őt, vagy legalább az én karomban halt volna meg. Ön, aki azt állította, hogy ura a szellem és anyag csodálatos erőinek, ön, aki a Gondviselés szerepét játssza, vagy inkább úgy tesz, mintha játszaná, aki azonban még annyi hatalommal sem rendelkezett, hogy ellenmérget adjon egy megmérgezett fiatal lánynak! Uram, ha nem borzadnék öntől, akkor szánnom kellene!

- Morrel...

- Igen, ön azt mondta: vessük le az álarcot, hát rendben van, én levetettem. Mikor a temetőben odajött hozzám, akkor még feleltem önnek, mert jószívű vagyok. Mikor ide belépett, hagytam, hadd jöjjön be egészen... Minthogy azonban visszaél türelmemmel, mivel még itt sem hagy nyugton, ebben a szobában, ahová úgy vonultam vissza, mintha a síromba jöttem volna, mivel újabb kínszenvedést okoz nekem, holott azt hittem, kimerítettem már valamennyit, Monte Cristo gróf, állítólagos jótevőm, Monte Cristo gróf, egyetemes mentőangyal, legyen nyugodt, látni fogja, amint barátja meghal!...

Morrel az őrület kacagásával vetette magát ismét a pisztolyokra.

Monte Cristo halálsápadtan, de ragyogó szemmel nyúlt a fegyverek után, és rászólt az őrjöngőre:

- Márpedig ismét csak azt mondom, hogy nem öli meg magát!

- Akadályozza hát meg! - vetette ellen Morrel végső lendülettel, amely éppúgy megtört a gróf acélkarjában, mint az előbbi.

- Megakadályozom!

- De végül is kicsoda ön, hogy ilyen zsarnoki módon mer fellépni szabad és gondolkodó lények ellen? - kiáltotta Maximilien.

- Hogy ki vagyok? - ismételte Monte Cristo. - Hallgassa meg: az egyetlen ember vagyok a világon, akinek jogában áll, hogy azt mondja önnek: Morrel, nem akarom, hogy apád fia meghaljon!

És Monte Cristo fenséges, átszellemült, felmagasztosult arccal, két karját keresztbe fonva közeledett a reszkető fiatalember felé, aki akaratlanul is hátrált egy lépést ennek az embernek szinte isteni lénye előtt.

- Miért beszél az apámról? - hebegte. - Miért keveri bele apám emlékét abba, ami ma történik velem?

- Mert én vagyok az, aki egyszer megmentette az apád életét, mikor öngyilkos akart lenni, mint ahogy te is meg akarod ölni magadat. Mert én vagyok az, aki azt az erszényt küldtem kishúgodnak, és a *Pharaon*-t az öreg Morrelnek. Mert én vagyok Edmond Dantès, aki valamikor a térdén ringatott téged mint gyermeket!

Morrel ismét hátrált egy lépést, megtántorodott, lélegzet után kapkodott, megsemmisülten lihegett, görnyedezett, majd ereje végképp elhagyta, és nagyot kiáltva borult le Monte Cristo lába elé.

De ez a rendkívül erős lélek hirtelen összeszedte minden erejét: felkelt, kirohant a szobából, és lefutott a lépcsőn, miközben tele torokkal kiáltotta:

- Julie! Julie! Emmanuel! Emmanuel!

Most már Monte Cristo is ki akart sietni, de Maximilien inkább megölette volna magát, semhogy kibocsássa az ajtón, amelyet becsukva tartott.

Maximilien kiáltására rémülten rohant elő Julie, Emmanuel, Penelon és még néhány szolga.

Morrel kézen fogta őket, és kitárta az ajtót.

- Boruljatok térdre - kiáltotta zokogástól elfojtott hangon. - Térdre! Apánk jótevője és megmentője áll előttetek! Ő...

Azt akarta mondani:

- Ő Edmond Dantes!

De a gróf megragadta a karját és visszatartotta.

Julie ráborult a gróf kezére, Emmanuel úgy ölelte, mint egy életmentő istent, Morrel másodszor is térdre esett, és homlokával a padlót verte.

Az ércből való ember akkor úgy érezte, mintha a szíve kitágult volna a mellében, torkából a szemébe szökött egy forró hullám, lehajtotta fejét és sírt.

A szobában néhány percig nem hallatszott más, csak zokogás és lélekből fakadó sóhajtozás. Ezeket a hangokat még az Úr legkedvesebb angyalai is harmonikusnak találták volna.

Alig tért magához Julie mélységes felindulásából, kisietett a szobából, lement az első emeletre, gyermekes örömmel futott a szalonba, felemelte a kristályburát, kivette alóla azt az erszényt, amely az allées de Meilhan-i ismeretlen útján került hozzá.

Ezalatt Emmanuel meg-megcsukló hangon mondta a grófnak:

- Mondja csak, gróf úr, miért nem tárta fel kilétét egészen a mai napig, holott hallotta, mennyit emlegettük ismeretlen jótevőnket, látta, mennyi hálával és imádattal emlékezünk reá? Ó, ez kegyetlenség volt velünk szemben, sőt, szinte azt merném mondani, gróf úr, önmagával szemben is.

- Hallgasson ide, barátom - válaszolta a gróf -, bízvást nevezhetem önt így, mert már tizenegy esztendő óta a barátom, anélkül, hogy sejtette volna. E titok leplének fellebbentését nagy esemény idézte elő, amelyet még nem ismerhet. Isten a tanúm, hogy szívem legmélyére akartam zárni e titkot mindörökre. De Maximilien kirobbantotta belőlem hevességével, amelyet már meg is bánt, bizonyos vagyok benne.

Látta, hogy Maximilien még mindig térden állva az egyik karosszéknek támaszkodik.

- Vigyázzon rá - tette hozzá Monte Cristo halkan, és jelentősen megszorította Emmanuel kezét.

- Ugyan miért? - kérdezte a fiatalember csodálkozva.

- Azt nem mondhatom meg. De nagyon vigyázzon rá.

Emmanuel tekintetével végigfutott a szobán, és megpillantotta Morrel pisztolyait.

Szeme rémülten meredt a fegyverekre, és kérdőn mutatott feléjük.

Monte Cristo bólintott.

Emmanuel a pisztolyok felé nyúlt.

- Hagyja ott - mondta a gróf.

Aztán odalépett Morrelhez, és megfogta a kezét. A nagy izgalom annyira megviselte a fiatalember szívét, hogy utána most tompa kábultság vett erőt rajta.

Julie visszatért, kezében a selyemerszénnyel, arcán két ragyogó örömkönny gördült végig, mint két hajnali harmatcsepp.

- Itt az ereklye - mondta. - Nehogy azt higgye, hogy kevésbé kedves nekem, mióta tudjuk, hogy ki volt a megmentőnk.

- Gyermekem - felelte Monte Cristo és elpirult -, engedje meg, hogy visszavegyem ezt az erszényt. Mióta ismerik valódi arcomat, nem akarok másként élni emlékezetükben, csak abban a szeretetben, amelyet kérek önöktől.

- Nem, nem! - felelte Julie, és szívére szorította az erszényt. - Kérve kérem, ne vegye el, hiszen egyszer úgyis itt hagy bennünket. Mert, sajnos, egyszer elhagy bennünket, ugye?

- Kitalálta, asszonyom - válaszolta Monte Cristo mosolyogva. - Egy hét múlva elhagyom ezt az országot, ahol igen sokan boldogan éltek, pedig megérdemelték volna az ég büntetését, az én szegény apámnak meg éhen és betegen kellett meghalnia.

Monte Cristo, míg közeli utazásáról beszélt, le nem vette a szemét Morrelről, és észrevette, hogy ezek a szavai: „Elhagyom ezt az országot", semmiféle hatással sem voltak Morrel kábultságára. Megértette, hogy még egy végső küzdelmet kell megvívnia barátja fájdalmával, kézen fogta Julie-t meg Emmanuelt, megszorította kezüket, és egy apa gyöngéd méltóságával mondta nekik:

- Drága barátaim, nagyon kérem, hagyjanak magamra Maximiliennel.

Julie-nek most alkalma volt magával vinni értékes ereklyéjét, amelyről Monte Cristo elfelejtett újra beszélni.

Gyorsan magával vonta férjét.

- Hagyjuk magukra őket - mondta.

A gróf egyedül maradt Morrellel, aki még mindig mozdulatlan volt, mint valami szobor.

- Szedd már össze magadat, Maximilien - mondta a gróf, és megérintette forró ujjával a fiatalember vállát.

- Kezdek újra ember lenni, mert már ismét szenvedek.

A gróf összeráncolta a homlokát, látszott rajta, hogy sötét kétségek gyötrik.

- Maximilien! Maximilien! - mondta. - A te gondolataid méltatlanok egy igaz keresztényhez.

- Nyugodjék meg, barátom - jelentette ki Morrel. Felemelte a fejét, és kimondhatatlanul szomorú mosollyal nézett a grófra. - Nem keresem többé a halált.

- Tehát - folytatta Monte Cristo - nem nyúlsz fegyverhez, nem esel kétségbe.

- Nem, hiszen jobb módszerem van, mint a pisztoly csöve vagy a tőr hegye, hogy kigyógyítson fájdalmamból.

- Szegény bolond, te!... Hát mi az a módszer?

- Maga a fájdalom fog megölni!

- Barátom - mondta Monte Cristo éppen olyan fájdalmasan -, hallgass meg: valamikor egy olyan kétségbeesett pillanatban, mint a tied, mert hiszen éppen olyan elhatározásra vezetett, én is öngyilkos akartam lenni. Egyszer ugyanilyen kétségbeesett helyzetben akarta apád is bevégezni életét. Ha abban a pillanatban, amikor apád a homlokára illesztette pisztolya csövét, és abban a percben, amikor én félredobtam rabkenyeremet, amelyhez már három nap óta hozzá sem nyúltam, ha akkor azt mondta volna valaki, ebben a végső pillanatban: „Élj! Mert eljön a nap, amikor boldog leszel, amikor áldani fogod az életet" Bárhonnan jött volna is a szózat, a kételkedés mosolyával vagy a hitetlenség félelmével fogadtuk volna. Pedig hányszor, de hányszor áldotta apád az életet, mikor téged megcsókolt, és hányszor áldottam én magam is...

- Ó! - kiáltott Morrel, félbeszakítva a grófot. - Hiszen ön csak a szabadságát veszítette el, apám csak a vagyonát. De én, én Valentine-t veszítettem el!

- Nézz rám, Morrel - mondotta Monte Cristo azzal az ünnepélyességgel, amely némely alkalmakkor olyan naggyá és meggyőzővé tette -, nézz rám, nincs könny a szememben, a vér nem fut lázasan ereimben, s a szívem sem ver hevesen, pedig szenvedni látlak téged, Maximilien, téged, akit úgy szeretek, mintha fiam volnál! Hidd el nekem, Morrel, hogy a fájdalom olyan, mint az élet, és mindig tartogat valami ismeretlent. És ha kérlek, ha parancsolom, hogy életben maradj, Morrel, ezt abban a meggyőződésben teszem, hogy egyszer csak hálás leszel azért, amiért életben tartottalak!

- Istenem! - kiáltott a fiatalember. - Istenem! Mit beszél, gróf? Vigyázzon, mit mond! Ön talán még sohasem szeretett?

- Gyermek! - válaszolta a gróf.

- Az igazi szerelemre gondoltam - folytatta Morrel. - Látja, én katona vagyok, mióta csak felnőttem. Elértem a huszonkilenc esztendőt anélkül, hogy bárkit is szerettem volna, mert hiszen azok az érzések, amelyek addig voltak a szívemben, nem érdemlik meg a szerelem nevét. Huszonkilenc éves koromban megpillantottam Valentine-t. Most már idestova két esztendeje szeretem, két esztendő óta olvashattam tiszta, szűzies érzéseit szívében, mint a nyitott könyvben, ahová maga az Úr írta be ezeket az érzéseket. Gróf, nekem Valentine a végtelen, hatalmas, ismeretlen boldogságot jelentette, s ez a boldogság nagyon is nagy, nagyon is tökéletes, nagyon is isteni volt erre a világra. Mivel a földi élet nem adta ezt meg nekem, meg kell mondanom, gróf, hogy Valentine nélkül nekem az élet csak gyötrelem és kétségbeesés.

- Azt mondtam, hogy remélj, Morrel - ismételte a gróf.

- Akkor hát vigyázzon, ismétlem én is - mondta Morrel - mert ön azon igyekszik, hogy meggyőzzön, ha pedig meggyőz, elveszi a józan eszemet, mert azt hiteti el velem, hogy még viszontláthatom Valentine-t.

A gróf mosolygott.

- Barátom, apám! - kiáltott Morrel magánkívül. - Vigyázzon, most már harmadszor mondom, mert megrémít az a nagy befolyás, amelyet reám gyakorol. Vigyázzon szavai értelmére, mert a szemem ismét felélénkül, a szívem megint megdobban és újraéled. Vigyázzon, mert természetfölötti dolgokat fog még elhitetni velem. Engedelmeskedném, ha azt parancsolná, vegyem le a Jairus leányának sírját borító követ, járnék a hullámok tetején, mint az apostol tette, ha ön intene nekem, hogy a hullámokon járjak. Vigyázzon, mert én önnek engedelmeskedem.

- Remélj, barátom - ismételte a gróf.

- Ó! - mondta Morrel, és legnagyobb lelkesültségéből visszazuhant a bánat mély örvényébe. - Ön csak játékot űz velem: úgy tesz, ahogy a jó édesanyák, vagy inkább azok az önző anyák, akik mézesmázos

szavakkal csillapítják le gyermekük fájdalmát, mert fárasztja őket a gyermek sírása. Nem, barátom, nem volt helyes, hogy azt mondtam: vigyázzon. Nem, ne féljen semmit, fájdalmamat olyan gondosan eltemetem szívem mélyére, olyan titokban tartom, hogy még szánakoznia sem kell majd rajtam. Isten önnel, barátom, isten önnel!

- Ellenkezőleg - mondta a gróf. - Ettől a perctől fogva mellettem és velem élsz, Maximilien, nem hagysz el, és egy hét múlva elutazunk Franciaországból.

- És még mindig azt hajtogatja, hogy reméljek?

- Azt mondom, remélj, mert tudom a módját, hogy meggyógyítsalak.

- Ön még jobban megszomorít, gróf, ha lehetséges. Ön afféle mindennapi bánatnak hiszi az engem ért csapást, és azt gondolja, hogy megvigasztal holmi köznapi szórakozással, az utazással.

Morrel megvető hitetlenséggel rázta a fejét.

- Mit mondjak még? - folytatta Monte Cristo - Én hiszek az ígéreteimben, engedd, hogy kísérletezzem.

- Gróf, ön csak meghosszabbítja haldoklásomat.

- Így hát - mondta a gróf -, te kishitű ember, nincs erőd néhány napot adni barátodnak, hogy bebizonyítsa, mit tehet! Mit tudod te, miféle hatalma van Monte Cristo grófjának?! Tudod-e, hogy mennyire parancsol a földi hatalmaknak? Tudod-e, hogy Istenbe vetett hite olyan nagy, hogy csodát várhat attól, aki azt mondta: az ember hitével hegyeket lehet elmozdítani? Várjad hát azt a csudát, amelynek elkövetkeztében bízom, vagy pedig...

- Vagy pedig... - ismételte Morrel.

- Vagy pedig, vigyázz, Morrel, mert hálátlannak foglak nevezni.

- Legyen irgalmas hozzám, gróf.

- Annyira irgalmas vagyok hozzád, Maximilien, hogy ha egy hónap alatt meg nem gyógyítalak, napra, órára pontosan, fogj a szavamnál, Morrel, magam adom kezedbe töltött pisztolyaidat, és elébed teszek egy csésze olaszországi mérget, hidd el nekem, biztosabb hatású és gyorsabban ölő mérget, mint az volt, mely Valentine-t megölte.

- Megígéri ezt?

- Meg, mivel én is ember vagyok, mert - mint ahogy már említettem - magam is meg akartam halni valamikor, sőt, még azóta is, hogy a boldogtalanság távol van tőlem, nemegyszer ábrándoztam az örök álom gyönyöréről.

- Bizonyos, hogy ezt megígéri nekem, gróf? - kiáltott fel Morrel szinte kábultan.

- Nemcsak ígérem, meg is esküszöm rá - jelentette ki Monte Cristo, és esküre emelte kezét.

- Ön tehát becsületére fogadja, hogy ha egy hónap múlva is ilyen vigasztalhatatlan leszek, megengedi, hogy szabadon rendelkezzem az életemmel, és bármit tennék is, nem fog hálátlannak nevezni?

- Egy hónap múlva, napra pontosan, Maximilien, egy hónap múlva órára pontosan, ez a dátum szent, Maximilien: nem tudom, eszedbe jutott-e, hogy ma szeptember ötödike van? Ma van pontosan tíz esztendeje, hogy megmentettem apádat az öngyilkosságtól.

Morrel megragadta a gróf kezét és megcsókolta. A gróf tűrte ezt, mintha megértette volna, hogy ez az imádat megilleti.

- Egy hónap múlva - folytatta Monte Cristo - az asztalon, amelynél ülni fogunk, néhány kitűnő fegyver és fájdalmatlan, halált hozó ital lesz. Viszonzásképpen meg kell ígérned, hogy addig várakozol, és életben maradsz.

- Ó, erre esküszöm! - kiáltott Morrel. Monte Cristo a szívére ölelte a fiatalembert, és sokáig magához szorította.

- Most pedig - mondta -, mától kezdve nálam lakol. Elfoglalod Haydée lakosztályát, s így legalább leányom helyét a fiam fogja betölteni.

- Haydée! - mondta Morrel. - Hát mi történt Haydée-val?

- Ma éjszaka elutazott.

- Elhagyta önt?

- Nem, bevár engem... Légy tehát készen, hogy átjöjj a rue des Champs-Elysées-re, és most intézd úgy, hogy távozásomat senki se vegye észre.

Maximilien lehajtotta a fejét, és engedelmeskedett, mint egy gyermek vagy egy apostol.

9

Az osztozkodás

A rue Saint-Germain des Prés egy fogadójában, amelyet Albert de Morcerf szállásul választott édesanyja és a maga számára, az első emeleti kis lakosztályt valami nagyon titokzatos személyiség bérelte ki.

Ennek az embernek az arcát még a kapus sem látta soha, sem kimenet, sem bejövet, mert télen át mindig olyan széles piros nyakravalót csavart egészen az álláig, amilyet az urasági kocsisok viselnek, akik a színházi előadások után várják gazdáikat, nyáron pedig mindig abban a pillanatban használta a zsebkendőjét, mikor a kapus fülkéje előtt elhaladt. Meg kell azonban vallani, hogy a lakók minden szokás ellenére sem firtatták ennek az embernek a kilétét. És mivel az a hír járta róla, hogy valami igen magas rangú és befolyásos ember lehet, nagy volt a tekintélye is ennek a titokzatos személyiségnek.

Rendszeresen látogatott el a házba, noha egyszer késett valamelyest, máskor meg előbb érkezett. De akár tél volt, akár nyár csaknem mindig négy óra felé jelent meg lakásában, az éjszakát azonban sohasem töltötte ott.

Tél idején délután fél négykor gondosan befűtött a figyelmes szobalány, aki a lakást gondozta. Nyáron ugyanez a szolgáló fél négykor jeget vitt fel a lakásba.

Mint mondottuk, a titokzatos személyiség négy órakor megérkezett.

Húsz perccel később kocsi állt meg a ház előtt. A kocsiból feketébe vagy sötétkékbe öltözött, de mindig sűrűn lefátyolozott nő szállt ki, mint egy árnyék suhant el a kapus fülkéje előtt, és olyan könnyed járással ment fel a lépcsőn, hogy léptei alatt a lépcső meg se reccsent.

Sohase kérdezte meg tőle senki, hogy hová megy.

Arca tehát, csakúgy, mint magáé a lakóé, teljesen ismeretlen maradt a kapu két őre, e minta-portások előtt, és ezek talán a főváros valamennyi portása között egyedüliek voltak, akik semmiféle kíváncsiságot nem árultak el.

Mondanunk sem kell, hogy a hölgy az első emeletre ment. Különös módon kaparászott az egyik ajtón, mire az ajtó megnyílt, majd újra gyorsan becsukódott, ennyi volt az egész.

Elmenőben ugyanígy történt minden, mint jövet.

Elsőnek az ismeretlen nő távozott, a fátyol most is egészen elborította arcát, beszállt a kocsijába, amely aztán hol egyik, hol másik utca végén tűnt el. Húsz percre rá az ismeretlen férfi távozott, jól bebugyolálva nyakravalójába, vagy zsebkendőjébe rejtőzködve, és szintén eltűnt.

Egy nappal később, hogy Monte Cristo grófja meglátogatta Danglars-t, a Valentine temetése utáni napon, a titokzatos lakó délelőtt tíz óra tájban érkezett, ahelyett hogy rendes szokása szerint, délután négy óra felé jött volna.

Csaknem rögtön utána, be sem várva a megszokott időközt, bérkocsi érkezett, s a fátyolos hölgy nagy sietve ment fel a lépcsőn. Az ajtó kinyílt, majd ismét becsukódott.

De még mielőtt az ajtó teljesen becsukódott volna, a hölgy hangja hallatszott:

- Ó, Lucien! Drága barátom!

Így aztán a kapus akarattanul is meghallotta ezt a felkiáltást, és most tudta meg, hogy lakóját Luciennek hívják. De mivel a kapusok mintaképe volt, megfogadta, hogy még a feleségének se mondja el.

- Mi történt, drága barátnőm? - kérdezte az a férfi, akinek a nevét a fátyolos hölgy zavarában vagy sietségében elárulta. - Beszéljen gyorsan.

- Számíthatok önre, barátom?

- Természetesen, de hiszen ezt jól tudja. De mi történt hát? Ma reggeli levele borzasztó bizonytalanságban hagyott. Írása rendetlen, sebtiben odavetett. Nyugtasson már meg, vagy pedig rémítsen meg teljesen.

- Lucien, nagy dolog történt! - jelentette ki a hölgy, és kérdő pillantást vetett a férfira. - Danglars úr az éjjel elutazott!

- Elutazott! Danglars úr elutazott! Ugyan hová?

- Azt nem tudom.

- Hogyhogy nem tudja? Hát úgy ment el, hogy nem tér vissza?

- Kétségtelenül! Este tíz órakor saját kocsiján hajtatott el a charentoni sorompóig. Ott már útra készen várta egy postakocsi, abba inasával együtt beszállt, és a kocsisának azt mondta, hogy Fontainebleau-ba megy tovább.

- No és ön mit szólt ehhez?

- Várjon csak, barátom. Levelet hagyott nekem Danglars.

- Levelet?

- Tessék, olvassa el.

A báróné egy felbontott levelet vett elő a zsebéből, és átnyújtotta Debraynek.

Debray habozott egy kicsit, mielőtt nekikezdett volna az olvasásnak, mintha ki akarta volna találni a tartalmát, vagy még inkább, mintha már jó előre állást akart volna foglalni a levél tartalmától függetlenül.

Néhány másodperc alatt végleges elhatározásra juthatott, mert belefogott az olvasásba.

Íme, ez volt az a levél, amely olyan nagyon kihozta a sodrából Danglars-nét:

Asszonyom és hűséges hitvesem!

Debray akaratlanul is megállt, és a bárónéra nézett, aki mélyen elpirult.

- Olvassa csak - mondta az asszony.

Debray pedig folytatta:

Mikor kézhez veszi ezt a levelet, nem lesz már férje! Ó, ne vegye nagyon szívére a dolgot, éppúgy nem lesz férje, mint ahogy nincsen leánya, vagyis én már a Franciaországból kifelé vezető harminc-negyven út egyikén fogok járni.

Azért mégis tartozom önnek magyarázattal, és mivel ön olyan asszony, aki megérti ezeket a magyarázatokat, meg is adom őket.

Figyeljen csak ide:

Ma reggel történetesen ötmilliót kellett hirtelenében kifizetnem, ami meg is történt. Csaknem közvetlenül ezután ugyanekkora összeg kifizetése vált volna szükségessé. Ezt már holnapra halasztottam, de én még ma elutazom, hogy kikerüljem azt a holnapi napot, amelyet csak nagy üggyel-bajjal tudnék elviselni.

Megérti ezt, ugye, asszonyom és drága hitvesem?

Azt mondom: ön megérti, hiszen éppolyan jól ismeri az ügyeim állását, mint én magam, sőt, talán jobban is, mint én, mert ha azt kutatnánk, hogy hová lett nemrég még szép vagyonomnak

nagyobbik fele, én bizony nem tudnék rá feleletet adni, míg ellenben ön tökéletesen tisztán látja a helyzetet, ebben bizonyos vagyok.

Mert a női ösztön csalhatatlan, valami különleges algebra segítségével, amelyet maguk találtak ki, még a csodát is megmagyarázzák. Én ellenben csak az egyszerű számjegyekben vagyok jártas, s mióta azok megcsaltak, semmit sem tudok többé.

Nem csodálkozott rajta olykor, hogy milyen gyorsan megyek tönkre, asszonyom?

Nem vakította el olykor aranyrúdjaim izzó szétolvadása?

Én, bevallom, leégtem. Reméljük, hogy ön talált a hamuban némi aranyat is.

Ezzel a vigasztaló reménységgel távozom, asszonyom és igen bölcs hitvesem, anélkül, hogy a lelkifurdalás legkevésbé is bántana, amiért elhagyom önt. Önnek megmaradnak a barátai, a kérdéses hamu, és mint legfőbb boldogság: a szabadsága, amelyet sietek visszaszolgáltatni önnek.

És most elérkeztünk ahhoz a pillanathoz, asszonyom, amikor még egy bizalmas magyarázattal adózom önnek.

Addig, amíg azt reméltem, hogy ön családunk jólétén fáradozik, vagy lányunk vagyonát akarja gyarapítani, bölcs ember módjára szemet hunytam. De most, hogy ebből a házból kietlen romot csinált, már nem vagyok hajlandó mások vagyonának alapjait növelni.

Gazdag volt, amikor feleségül vettem, de nem övezte önt valami nagy tisztelet.

Bocsássa meg, hogy ilyen őszintén beszélek, de mivel minden valószínűség szerint én most csak kettőnk számára tárom fel a helyzetet, nem látom be, miért mérlegeljem szavaimat.

Egyre gyarapítottam vagyonunkat, s az több mint tizenöt éven keresztül mind nagyobbra nőtt, egészen addig, míg a számomra még most is ismeretlen és érthetetlen csapások romba nem döntötték, anélkül, hogy - s ezt bízvást állíthatom - legkevésbé is hibás lettem volna benne.

Ön, asszonyom, csak azon igyekezett, hogy a saját vagyonát gyarapítsa, s ez önnek sikerült is, erről meg vagyok győződve.

Úgy hagyom el tehát most, mint ahogy elvettem: gazdagon, de kevés tisztelet közepette.

Isten önnel.

A mai naptól kezdve én is a magam számlájára dolgozom. Higgye el, hálás vagyok önnek a jó példáért, amellyel elöl járt, s amelyet követni fogok.

Odaadó, hű férje

DANGLARS báró

A báróné szemmel követte Debrayt, míg az ezt a kínos és hosszú levelet végigolvasta. Jól látta, hogy a fiatalember, minden önuralma ellenére is, hol elpirult, hol elsápadt.

Mikor végigolvasta, gondosan összehajtogatta a levelet, és mélyen elgondolkodott.

- Mit szól hozzál - kérdezte Danglars-né könnyen érthető aggodalommal.

- Mit szólok hozzá, asszonyom? - ismételte gépiesen Debray.

- Milyen gondolatokat kelt önben ez a levél?

- Nagyon egyszerű a dolog, asszonyom. Az a gondolatom támadt, hogy Danglars úr nagyon is élt a gyanúperrel.

- Ez kétségtelen. De ennyiből áll az egész mondanivalója?

- Nem értem - jegyezte meg Debray fagyosan.

- Elutazott! Végleg elment! Eltávozott, hogy soha többé vissza ne térjen!

- Ó! - mondta Debray. - Sose higgye ezt, báróné.

- Nem, ha mondom, nem jön vissza soha többé. Jól ismerem, megingathatatlan ő minden elhatározásában, ha a saját érdekéről van szó. Ha úgy érezte volna, hogy valamiben még hasznomat veszi, magával vitt volna, de itt hagyott Párizsban, ami azt jelenti, hogy elválásunk előmozdítja az ő terveit. Ez visszavonhatatlan, és én mindörökre szabad vagyok - tette hozzá Danglars-né ugyanazzal a könyörgő arckifejezéssel.

Debray azonban nemhogy felelt volna, hanem hagyta, hogy az asszony hadd aggodalmaskodjék, és merüljön gondolataiba.

- Mi az?! - tört ki végül is az asszony. - Hát nem is felel, uram?

- Csak egyetlen kérdésem volna: mihez akar fogni?

- Hiszen én is éppen ezt akartam kérdezni öntől - válaszolta a báróné szívdobogva.

- Úgy? - mondta Debray. - Tehát tanácsot kér?

- Igen, tanácsot kérek - felelte a báróné elszoruló szívvel.

- Hát ha tanácsot kér - felelte hidegen a fiatalember -, csak annyit mondhatok, hogy utazgasson.

- Utazgassak! - mormogta Danglars-né.

- Természetesen. Mint ahogy Danglars úr kifejtette, ön gazdag és teljesen szabad. Párizstól való távolléte feltétlenül szükséges, legalább úgy hiszem, a kettős botrány miatt, amelyet egyrészt Eugénie kisasszony füstbe ment házassága, másrészt Danglars úr eltűnése okozott... Az a fontos, hogy a világ szemében ön elhagyott és szegény asszony legyen, mert a csődbe ment bankár feleségének sose bocsátanák meg gazdagságát és nagyúri életmódját. Először is elég, ha mindössze két hétig marad Párizsban, mindenkinek elmondja, hogy férje elhagyta, és legjobb barátnőinek, akik majd szétviszik a hírt mindenfelé, egyre azt mesélgeti, hogyan történt az egész eset. Azután hagyja el a palotát, hagyja ott az ékszereit, ne kérjen tartásdíjat, mire mindenki csak az ön önzetlenségét fogja dicsérni. Így majd elhiszik, hogy elhagyatott és vagyontalan, mert hiszen egyedül csak én ismerem az ön vagyoni helyzetét, és kész vagyok elszámolni önnel, mint hűséges üzlettársa.

A báróné sápadtan, lesújtva hallgatta ezt a beszédet, s borzasztó rémület és kétségbeesés fogta el Debray nyugodt, közönyös hangja hallatára.

- Elhagyatott! - ismételte. - Igen, igen, igazán elhagyatott vagyok... Igaza van, uram, senki sem fogja kétségbevonni elhagyatottságomat.

Ez a büszke és szenvedélyesen szerelmes asszony csak ennyit tudott felelni Debraynek.

- De gazdag, sőt, dúsgazdag - folytatta Debray, és tárcájából iratokat vett elő, s kiteregette az, asztalra.

Danglars-né hagyta, hadd tegyen tetszése szerint, ő maga azzal volt elfoglalva, hogy csillapítsa erős szívdobogását, és hogy visszatartsa könnyeit, amelyek már-már szempillájára szöktek. De végül is győzött a méltóságérzete, és ha nem is tudta elfojtani szíve vad dobogását, de legalább könnyeit sikerült visszaparancsolnia.

- Asszonyom - mondta Debray -, mintegy fél esztendeje, hogy társak lettünk. Ön százezer frankot adott az alaptőkéhez. Ez év áprilisában társultunk. Májusban kezdtük meg vállalkozásainkat. Még májusban nyertünk négyszázötvenezer frankot. Júniusban nyereségünk felszaladt kilencszázezer frankra. Júliusban még nyertünk hozzá egymillió-hétszázezer frankot. Mint tudja, ez volt a spanyol papírok hónapja. Augusztusban, a hónap elején veszítettünk háromszázezer frankot, de 15-én már behoztuk a veszteséget, és augusztus végén helyrejöttünk. Mert társulásunk napjától számítva egészen tegnapig, amikor lezártam a számadásokat, kétmillió-négyszázezer frankunk van, vagyis fejenként egymillió-kétszázezer frank.

- Most pedig - folytatta Debray egy tőzsdeügynök módszerességével és nyugalmával pillantva zsebkönyvébe -, itt van még nyolcvanezer frank feljegyezve, a kezemben levő összeg kamatos kamata gyanánt.

- De - szakította félbe a báróné - honnan származik a kamat, ha egyszer nem forgatta ezt a pénzt?

- Bocsásson meg, asszonyom - felelte Debray hidegen -, ön felhatalmazott reá, hogy forgassam, és én éltem ezzel a felhatalmazással. Az ön kamatrésze tehát negyvenezer frank, ehhez jön a százezer franknyi befektetése, amellyel az alaptőkéhez járult, vagyis az ön részére itt van összesen egymillió-háromszáznegyvenezer frank. Már folyósítottam is az önnek járó pénzt, asszonyom, tegnapelőtt óta készenlétben van, mint látja, mintha sejtettem volna, hogy el fogok számolni önnel. Pénze itt van, fele bankjegyekben, fele bemutatóra szóló utalványokban. Azt mondtam, hogy a pénz itt van, és ez igaz is: mert mivel a magam házát nem tartottam eléggé biztosnak, a közjegyzőket nem tartottam eléggé titoktartóknak, és mivel a vagyon még hangosabban beszél, mint a közjegyzők, és mivel végül önnek semmi vásárlási vagy vállalkozási lehetősége nem lehet a házastársi közösség keretein túl, ezt az összeget, amely ma önnek egyetlen vagyona, e szekrény mélyére beépített ládában helyeztem el, és nagyobb biztonság okából a kőművesmunkát is magam végeztem.

- És most - folytatta Debray, s először a szekrényt, majd a ládát nyitotta ki -, most, asszonyom, itt van nyolcszáz darab ezres bankjegy, ami, mint látja, olyan, akár valami vastáblába kötött album. Ide teszek mellé egy huszonötezer frank járadékról szóló szelvényt, majd egyenleg gyanánt, ami, úgy gondolom, kitesz mintegy száztízezer frankot, itt van egy bankáromra szóló utalvány, és mivel a bankárom nem Danglars úr, legyen nyugodt, az utalványt ki is fizetik.

Danglars-né gépiesen átvette az utalványt, a járadékszelvényt és a bankjegyköteget.

Ez a hatalmas vagyon igazán nem látszott soknak így az asztalra kirakva.

Danglars-né száraz szemmel, de kitörni akaró zokogással szedte össze a pénzt, és az acélkazettát betette kézitáskájába, a járadékszelvényt meg az utalványt az erszényében helyezte el. Utána állva, sápadtan, némán várt egy melegebb szót, amely megvigasztalja.

De hiába várt.

- Most pedig, asszonyom - mondta Debray -, nagyszerű helyzetben van, körülbelül hatvanezer frank évjáradékkal rendelkezik, ami óriási összeg egy olyan asszony számára, aki nem vihet nagy házat mától fogva legalább egy esztendeig. Minden szeszélyét kielégítheti, nem is szólva arról, hogy ha nem tartja elegendőnek az önre eső részt, tekintetbe véve régi életmódját, nyugodtan használhatja az én pénzemet is, asszonyom. És kész vagyok felajánlani önnek, természetesen kölcsön címén, mindazt, amim van, vagyis egymillió-hatvanezer frankot.

- Köszönöm, uram - válaszolta a báróné -, köszönöm. De megértheti, hogy így is sokkal többet adott ide, mint amennyire szüksége van egy szegény asszonynak, aki már nem számít rá, legalábbis hosszú ideig, hogy ismét megjelenjen a társaságban.

Debray egy pillanatra meglepődött, de csakhamar erőt vett magán, és olyan mozdulatot tett, amellyel a legudvariasabb formában körülbelül ezt a gondolatot fejezte ki:

- Ahogy tetszik!

Lehet, hogy Danglars-né mostanáig remélt még valamit. De mikor meglátta ezt a nemtörődöm gesztust és a sunyi tekintetet, amely kísérte s főleg az utána következő hideg meghajlást és jelentős hallgatást, felkapta a fejét, kinyitotta az ajtót, és harag nélkül, de ugyanakkor minden tétovázás nélkül is sarkon fordult, és lesietett a lépcsőn. Még utolsó búcsúszóra sem méltatta azt, aki ilyen rideg tudott lenni hozzá.

- Ej mit! - mondta Debray, mikor az asszony eltávozott. - Tervnek gyönyörű, de azért csak ott marad a palotában, regényeket fog olvasni, és kártyázgatni fog, ha már többé a börzén nem játszhat.

Ismét elővette kis jegyzőkönyvét, és gondosan áthúzta benne az imént kifizetett összegeket.

„Egymillió-hatvanezer frankom marad - mondta magában, - Milyen csapás, hogy Villefort kisasszony meghalt! Az a lány minden tekintetben megfelelt volna nekem, és szívesen elvettem volna."

És hidegvérrel bevárta szokása szerint, hogy húsz perc elteljen Danglars-né távozása után, s csak akkor szánta rá magát, hogy ő is elmenjen.

E húsz percet számolással töltötte el, de az óráját kitette maga mellé az asztalra.

Az az ördögi lény, amelyet minden kalandos elképzelés több-kevesebb szerencsével megteremthetett volna, ha történetesen Le Sage már előbb meg nem alkotja a maga remekművében, Asmodi, aki leszedte a házak tetejét, hogy meglássa, mi történik belül, ugyancsak különös látvány tanúja lehetett volna, ha lekapja a rue Saint-Germain des Prés-n levő kis ház tetejét abban a pillanatban, amikor Debray számadását végezte.

A fölött a szoba fölött, ahol Debray Danglars-néval megosztozott két és félmillión, egy másik szobát szintén olyan emberek béreltek ki, akiket ismerünk, s akik eléggé fontos szerepet játszottak az elbeszélt eseményekben ahhoz, hogy érdeklődéssel forduljunk feléjük.

Ebben a szobában Mercédès és Albert lakott.

Mercédès néhány nap óta ugyancsak megváltozott. Nem mintha legnagyobb gazdagsága idején valaha is fitogtatta volna az őt körülvevő pompát, és egyszerűbb ruhában nem lehetett volna ráismerni, nem is azért, mintha olyan mély levertségbe esett volna, amelyben az ember a nyomor köntösét viseli magán, nem, Mercédès azért változott meg, mert a szeme már nem ragyogott, ajka nem mosolygott, és mert folytonos zavarában a hajdan mindig ötletes megjegyzésre nyíló szája most alig-alig ejtett ki egy-két odavetett szót.

Nem a szegénység hervasztotta el Mercédès szellemét, nem is a bátorság hiánya nehezítette meg a szegénységét.

Mercédès, mikor leszállt abból a magasságból, ahol eddig élt, beléveszett abba az új környezetbe, amelyet maga választott, akárcsak azok az emberek, akik valami ragyogó fényárban úszó szalonból egyenesen a sötétségbe kerülnek. Mercédès olyan volt, mint egy királyné, aki a palotájából leszáll egy kis kunyhóba, és nem ismer rá életére sem az agyagedény láttán, amelyet neki magának kell az asztalra tennie, sem a rossz fekvőhelyen, amely az ágyát pótolja.

A szép katalán nőnek vagy a nemes grófnénak nem volt már meg a régi büszke tekintete, bájos mosolya, mert ha körülnézett, csak elszomorító tárgyakat látott maga körül, a szoba falát egyhangú szürke papírkárpit borította, amelyet a zsugori háziurak azért kedvelnek, mert legkevésbé piszkolódik. Szőnyegnek nyoma sem volt a szobában, a bútorok azzal vonták magukra a figyelmet, hogy ízléstelenül díszesek voltak, s mindez együttvéve a maga kiabáló színeivel tönkretette a finom berendezésekhez szokott szemnek szükséges harmóniát.

Morcerf-né itt lakott, mióta eljött a palotájából. Szinte megszédült az örökös csendtől, mint ahogy az utas is megtántorodik, ha valami szakadék szélére ér. Mikor észrevette, hogy Albert titokban egyre őt nézi, hogy megfigyelje, mit rejteget a szíve mélyén, ajkát állandó mosolyra kényszerítette, s a szem mosolyának édes fénye nélkül ez bizony holt fény volt csupán, minden melegséget nélkülöző világosság.

Albert maga is igen kedvetlen volt, a régi fényűzés maradványai zavarták abban, hogy megszokja új helyzetét: kesztyű nélkül akart elmenni hazulról, de úgy találta, hogy a keze túlságosan fehér, gyalog akart bemenni a városba, de úgy érezte, hogy lakkcipője nagyon is finom ehhez.

Ezt a két nemes lelkű és okos lényt elválaszthatatlanul egybeforrasztotta az anyai és fiúi szeretet. Akkor is megértették egymást, ha egy szót sem szóltak, és még arra sem volt szükségük, hogy mint jó barátok közt szokás, megbeszéljék az anyagi helyzetüket, amelyben az élet telik.

Egyszóval Albert nyugodtan megmondhatta anyjának, aki szavaira még csak el sem sápadt:

- Anyám, nincs több pénzünk.

Mercédès tulajdonképpen sohasem ismerte a nyomort. Lánykorában ugyan maga is sokat emlegette a szegénységet, de az egészen másvalami: a szűkölködés meg a nyomor rokon fogalmak, közöttük azonban egy egész világ terül el.

A katalánok között Mercédès sok mindenfélét nélkülözött, de bizonyos dolgokban sohasem volt hiánya. Ha a hálók jókarban voltak, mindig akadt halászzsákmány. És ha eladták a halakat, volt miből fonalat venni a hálószövéshez.

Azután pedig magányosan élt, pusztán szerelmével eltelve, amely anyagi helyzetében semmi változást sem hozott, mindig csak önmagára és csak önmagára gondolhatott.

Mikor egyedül volt, Mercédès akkor a legszerényebb életmóddal is beérte: most azonban ketten voltak, és úgyszólván semmije sem volt.

Közeledett a tél, a kopár, hideg szobában nem égett a tűz, holott Mercédès a régi palotájában megszokta, hogy az előszobától kezdve egészen a budoárjáig mindenütt ezer fűtőcső terjesztette a meleget. Egyetlen szál virágja sem volt, míg azelőtt méregdrága virágokkal teli télikert virult lakosztályában.

De megvolt a fia...

Talán kissé túlzásba vitt kötelességérzetük mindmostanáig magasabb életformában tartotta őket.

Az ilyen túlzott érzés csaknem rajongás már, s a rajongás érzéketlenné tesz a földi dolgok iránt.

A rajongás azonban lecsillapodott, és az ábrándok világából le kellett lassanként szállni a köznapi életbe.

Miután már minden képzeletbeli álmot kimerítettek, rá kellett térniük a rideg valóságra.

- Édesanyám - mondta Albert, abban az időben éppen, mikor Danglars-né lefelé ment a lépcsőn -, számoljuk csak össze minden vagyonunkat, ha nincs ellenére. Tisztán kell látnom a helyzetet, hogy tervemet keresztülvihessem.

- Vagyonunk a semmivel egyenlő - jelentette ki Mercédès fájdalmas mosollyal.

- Szó sincs róla, anyám: először is van háromezer frankunk, és ebből a háromezer frankból nagyszerű életet élhetünk mi kettecskén.

- Gyermek! - sóhajtott Mercédès.

- Sajnos, édesanyám - mondta a fiatalember -, elég sok pénzt elfecséreltem már, ismerhetem hát a pénz értékét. Lássa, háromezer frank, az bizony szép kerek összeg, és én állandó, biztos jövőt építettem rá.

- Milyen könnyen mondod ezt - folytatta a szegény anya. - De először is elfogadhatjuk-e azt a háromezer frankot? - tette hozzá Mercédès és elpirult.

- Ez nem is kérdés, azt hiszem - felelte Albert biztos hangon. - Annál is inkább elfogadjuk, mert hiszen, mint tudja, anyám, az a pénz Marseille-ben az allées de Meilhanon levő kis ház kertjében van elásva. Kétszáz frankból mindkettőnk Marseille-be való utazása kifutja.

- Kétszáz frankból! - jegyezte meg Mercédès. - Ugyan hová gondolsz, Albert?

- Erre nézve kérdezősködtem ám a gyorskocsinál is, meg a gőzhajónál is, és számvetésem készen áll. Châlons-ig kocsin megy: láthatja, anyám, úgy viszem, mint egy királynőt, ez összesen harmincöt frank lesz.

Albert tollat fogott, és írni kezdett:

Kocsi ..... 25 fr.
Châlons-tól Lyonig gőzhajón ..... 16 "
Lyontól Avignonig ismét gőzhajó ..... 16 "
Avignonból Marseille-ig..... 7 "
Kiadások útközben..... 50 "

összesen ..... 114 fr.

- Vegyünk százhúszat - tette hozzá Albert mosolyogva -, láthatja, nem vagyok kicsinyes, ugye, édesanyám?

- Hát te, szegény fiam?

- Én! Hát nem látta, hogy nyolcvan frankot félretettem a magam számára? Egy fiatalembernek nincs ám annyi kényelemre szüksége. Én egyébként is tudom már, mi az utazás, eleget utaztam.

- Igen, postakocsin és az inasoddal.

- Utaztam én már másként is, édesanyám.

- Jól van, nem bánom! - mondta Mercédès. - De honnan szerzed meg azt a kétszáz frankot?

- Tessék, itt a kétszáz frank és hozzá még kettő. Az órámat eladtam száz frankért, a láncon csüngő csecsebecsékért háromszázat kaptam. Hát nem nagyszerű? A csecsebecsék háromszor annyit érnek, mint az óra. Mindig ugyanaz a nóta a haszontalan dolgok értékéről! Gazdagok vagyunk tehát, hiszen a kiszámított száztizennégy frank útravaló költség helyett kétszázötven áll a rendelkezésére.

- De a házbérrel is tartozunk ugye?

- Harminc frankkal, de azt kifizetem az én százötven frankomból. Ez rendben van, és mivel nekem mindössze nyolcvan frank útiköltségre van szükségem, láthatja, anyám, hogy fényűzően élhetek. De ez még nem minden. Mit szól ehhez, édesanyám?

Albert egy aranykapcsos jegyzőkönyvecskét vett elő, amely még régi ízlése szerint készült, vagy lehet, hogy gyöngéd emlék valamelyik titokzatos, lefátyolozott hölgytől, azok közül, akik a kis ajtón kopogtattak be hozzá. Albert a könyvecske lapjai közül kihúzott egy ezres bankjegyet.

- Hát ez mi? - kérdezte Mercédès.

- Ezer frank, anyám. Kifogástalan állapotban.

- De honnan szedted te ezt az ezer frankot?

- Hallgasson ide, édesanyám, és ne izgassa fel magát.

Albert felállt, kétfelől arcon csókolta édesanyját, aztán megállt, és hosszan elnézte.

- Nem is sejti, anyám, hogy milyen gyönyörű! - jelentette ki a fiatalember mélységes gyermeki gyöngédséggel. - Igazán mondom, ön a legszebb és legnemesebb asszony, akit valaha is láttam!

- Drága fiam - felelte Mercédès, és hiába akarta visszatartani a könnycseppet, amely már szempilláján remegett.

- Már nem is hiányzott más, csak ez a szerencsétlen helyzet, hogy szeretetem imádattá váljon.

- Nem vagyok én szerencsétlen, amíg megvan a fiam - mondta Mercédès. - És sohasem leszek szerencsétlen, amíg az enyém lesz.

- Éppen ez az! - mondta Albert. - De most következik a megpróbáltatás, anyám! Tudja-e még, miben állapodtunk meg egymással?

- Hát megállapodtunk valamiben? - kérdezte Mercédès.

- Meg, mégpedig abban, hogy ön Marseille-ben fog lakni, én pedig Afrikába utazom, ahol eldobott nevem helyett új nevet szerzek magamnak.

Mercédès nagyot sóhajtott.

- Nézze, anyám, tegnap beálltam a szpáhik közé - mondta a fiatalember, és kissé szégyenkezve sütötte le a szemét, mert ő maga sem tudta, hogy ebben a megalázkodásban mennyi magasztos fenség rejlik. - Arra gondoltam, hogy a testemmel magam rendelkezhetem, és el is adhatom. Tegnap óta helyettese vagyok valakinek. Eladtam magam, ahogy mondani szokták, és méghozzá drágábban, mint ahogy reméltem, vagyis kétezer frankért - tette hozzá, és mosolyogni próbált.

- Tehát ez az ezer frank...? - kérdezte tőle Mercédès remegve.

- Ez az összeg fele, édesanyám. A másik fele egy év múlva esedékes.

Mercédès olyan kifejezéssel emelte égnek a szemét, amelyet lehetetlen leírni, és a szeme sarkában megbújó két könnycsepp a belső izgalom hatására csendesen lefolydogált az arcán.

- A vérdíja! - mormogta.

- Igen, ha meghalok - mondta nevetve Morcerf -, de biztosítalak, édesanyám, hogy én nagyon is meg akarom ám védeni a bőrömet. Sosem volt még olyan nagy kedvem az élethez, mint éppen most.

- Istenem! Istenem! - mondta Mercédès.

- Egyébként miért is ölnének meg, anyám? Megölték-e Lamoricière-t, a délnek ezt a másik Neyét? Megölték-e Changarnier-t? Megölték-e Bedeau-t?[4] Megölték-e Morrelt, akit mi is jól ismerünk? Gondoljon csak arra az örömre, anyám, amely eltölti majd, mikor díszes egyenruhában visszatérek! Kijelentem, bizonyosra veszem, hogy pompásan fog illeni nekem az a ruha, és hogy hiúságból választottam éppen ezt az ezredet.

Mercédès felsóhajtott, és igyekezett mosolyogni. Ez a szent anya megértette, hogy nem volna helyes, ha fia egymaga viselné az áldozat egész terhét.

- Most hát láthatja, anyám - folytatta Albert -, immár több mint négyezer frank van biztosítva az ön számára. Ebből a négyezer frankból két esztendeig kitűnően eléldegélhet.

- Úgy gondolod? - kérdezte Mercédès.

Ezek a szavak olyan őszinte fájdalommal szaladtak ki a grófné száján, hogy Albert elértette igazi értelmüket. A szíve összeszorult, megfogta, és gyöngéden megszorította anyja kezét:

- Igen, élni fog, anyám.

- Élni fogok! - kiáltott fel Mercédès. - De ugye, nem utazol el, fiam?

- Elutazom, édesanyám - mondta Albert nyugodt és határozott hangon. - Ön sokkal jobban szeret engem, semhogy azt kívánná, hogy tétlenül, haszontalanul éljem ön mellett napjaimat. Egyébként is már aláírtam.

- Úgy tégy, ahogy jónak látod, fiam, én pedig Isten akarata szerint cselekszem.

- Nem azért, mert jónak látom, anyám, hanem mivel a józan ész és a szükség így követeli. Ugye, mi ketten kétségbeesett emberek vagyunk? Mit jelent az élet önnek ma? Semmit. Mit jelent nekem? Bizony nagyon keveset ön nélkül, anyám, higgye el. Mert ha ön nincs, akkor esküszöm, hogy az életem megszűnt volna azzal a nappal, amikor meg kellett vetnem apámat, és megtagadnom a nevét! De mégis élek, ha megígéri, hogy nem hagy fel a reménnyel, s ha meghagyja nekem, hogy jövendő boldogságáról gondoskodhassam, megkettőzi az erőmet. Felkeresem majd Algéria kormányzóját; nemeslelkű ember és ízig-vérig katona. Elmondom neki gyászos történetemet: megkérem, hogy időnként legyen gondja rám, és ha ezt megteszi, ha nem feledkezik meg rólam, egy fél év múlva vagy tiszt leszek, vagy meghaltam. Ha tiszt leszek, akkor az ön élete is biztosítva van, anyám, mert annyi pénzem lesz, hogy mindkettőnknek elég, s ami még több, új nevem, amelyre mind a ketten büszkék leszünk, mert ez lesz az ön igazi neve is. Ha pedig megöltek volna... ej hát, édes jó anyám, ha megöltek volna, akkor ön is meghal bizonyára, s akkor szerencsétlenségünk ezzel véget is ér.

- Rendben van - válaszolta Mercédès tiszta és sokatmondó pillantásával. - Igazad van, fiam: mutassuk meg bizonyos embereknek, akik rajtunk tartják a szemüket, és alig várják tetteinket, hogy ítélkezhessenek rólunk, mutassuk meg nekik, hogy érdemesek vagyunk a részvétükre.

---

[4] *Lamoricière* (1806-1865): francia tábornok, később hadügyminiszter. – *Changarnier* (1793-1877): tábornok, - *Bedeau* (1804-1863): Algéria főkormányzója.

- De félre a komor gondolatokkal, drága anyám! - kiáltott a fiatalember. - Esküszöm, hogy nagyon boldogok lehetünk még. Ön igen okos asszony, és tud lemondani is. Én nagyon egyszerű ízlésű lettem, nincsenek szenvedélyeim, legalábbis remélem. Ha már szolgálatban leszek, nem lesz gondom. Amint ön Dantès házába kerül, nyugodtan élhet. Próbáljuk meg! Nagyon kérem, édesanyám, probáljuk meg!

- Igen, próbáljuk meg, fiam, mert neked élned kell, neked boldognak kell lenned - válaszolta Mercédès.

- Így hát, anyám, az osztozkodás megtörtént - tette hozzá a fiatalember, és úgy tett, mintha nagyon jókedvű volna. - Még ma el is utazhatunk. Menjünk, mindjárt megrendelem helyét a kocsiban.

- Hát a tied, fiam?

- Nekem még két-három napig itt kell maradnom, anyám. Így megkezdjük az elválást, amelyet később majd meg kell szoknunk. Szükségem van néhány ajánlatra, egy-két felvilágosításra Afrikáról, és majd Marseille-ben találkozunk...

- Jól van, legyen úgy! Utazom hát - mondta Mercédès beburkolózva az egyetlen sálba, amelyet magával hozott, és amely véletlenül igen értékes, fekete kasmírsál volt. - Menjünk.

Albert sebtiben összeszedte iratait, csengetett, hogy kifizesse a harminc frankot a fogadósnak, karját nyújtotta anyjának, és levezette a lépcsőn.

Valaki előttük haladt, s a selyemruha suhogására hátrafordult.

- Debray! - mormogta Albert.

- Ön az, Morcerf! - válaszolta a miniszteri titkár, és állva maradt a lépcsőn.

Debray kíváncsisága legyőzte azt az óhaját, hogy megőrizze inkognitóját, különben már amúgy is felismerték.

Igazán különös véletlen volt, hogy ebben a jelentéktelen fogadóban találkozzék a fiatalemberrel, akinek szerencsétlen esete nemrég olyan nagy port vert fel Párizsban.

- Morcerf! - ismételte Debray.

Aztán megpillantotta a félhomályban Morcerf-né fekete fátylát és még mindig fiatalos alakját.

- Bocsánatot kérek - mondta mosolyogva -, nem zavarom, Albert.

Albert azonnal megértette, mire gondol Debray.

- Édesanyám - mondta, és Mercédèshez fordult -, ez itt Debray úr, belügyminiszteri titkár, volt barátom.

- Hogyan? Volt barátja? - hebegte Debray. - Hogy érti ezt?

- Azért mondtam így, Debray úr, mert ma már nincsenek barátaim - folytatta Albert -, és mert nem is lehetnek. Nagyon hálás vagyok hogy szíves volt felismerni, uram.

Debray két lépcsőfokot visszament, és melegen megszorította Albert kezét.

- Higgye el, kedves Albert - mondta olyan megindultan, amennyire csak tőle telt -, higgye el, hogy igaz részvéttel vagyok a sorsa iránt, és hogy mindenben rendelkezésére állok.

- Köszönöm, uram - mondta Albert mosolyogva -, de a sors csapásai mellett is eléggé gazdagok maradtunk ahhoz, hogy senkire se szoruljunk rá. Elhagyjuk Párizst, és az utazás költségein kívül még marad ötezer frankunk.

Debray arcát szégyenpír öntötte el arra a gondolatra, hogy tárcájában egymillió lapul meg. És noha ennek a józan embernek igen kevés költői érzéke volt, mégis elgondolkodott, hogy ebben a házban az imént még két asszony volt, egyikük éppen becsületét vesztve, szegényen távozott a maga másfél milliójával, amelyet a köpenye alatt rejtegetett, míg a másik, akit méltatlanul sújtott a balsors,

szerencsétlenségében is fenséges, és gazdagnak érzi magát néhány garasával. Ez a párhuzam halomra döntötte udvarias szólamait, a példa tanulsága letaposta.

Néhány általános, udvarias üdvözlő szót dadogott, és gyorsan elsietett.

Aznap a minisztériumi tisztviselők, alárendeltjei, ugyancsak megszenvedtek rosszkedve miatt.

De estére már az övé volt egy gyönyörű ház a boulevard de la Madeleine-en. Ez a ház évente ötvenezer frank jövedelmet hozott.

Másnap ugyanabban az órában, amikor Debray aláírta adásvételi szerződését, vagyis délután öt órakor, Morcerf-né gyöngéden megölelte a fiát, s az is szeretettel megcsókolta őt, azután az asszony felszállt a gyorskocsiba, amelynek ajtaja becsukódott mögötte.

Egy férfi rejtőzködött a Laffitte-féle szállítóvállalat udvarán, az egyik félemeleti boltíves ablak mögött amilyen minden iroda fölött látható. Nézte, amint Mercédès kocsiba száll, amint a gyorskocsi elindul, és látta, amint Albert távozik.

Ekkor végigsimította gondterhelt homlokát, és azt mondta:

- Ugyan hogyan tudom visszaadni ennek a két ártatlan embernek a boldogságát, amelyet elvettem tőlük? Majd csak megsegít az Isten.

10

Az Oroszlánverem

A Force börtönnek azt a részét, amelyben a legrosszabb hírű és legveszedelmesebb rabokat helyezték el, Szert Bernát udvarnak nevezték.

Maguk a rabok a saját színes nyelvükön azonban Oroszlánveremnek hívták, minden valószínűség szerint azért, mert a foglyok itt gyakran harapdálták dühösen a vasrácsokat, sőt, olykor őreiket is.

Ez a hely valósággal börtön a börtönben. A falak még egyszer olyan vastagok, mint máshol. Egy börtönőr mindennap gondosan megvizsgálja a tömör vasrácsokat, és a foglárok herkulesi termete, hideg és szúrós tekintete elárulja, hogy válogatott legények, akik tudnak uralkodni ezen a népségen, megfélemlítik őket, és túljárnak az eszükön.

A börtönudvart hatalmas fal veszi körül, amelyen ferdén siklik végig a napsugár, amikor rászánja magát, hogy behatoljon az erkölcsi és fizikai ocsmányságoknak ebbe az örvényébe. Itt, az udvar kövezetén szoktak virradattól kezdve gondterhelt, riadt, sápadt arccal, árnyakként járkálni ezek az emberek, akiknek a feje fölött az igazságszolgáltatás élesre fent bárdja csillog.

Látni lehet őket, amint a falhoz lapulnak, és leguggolnak mellette, mert a fal jól magába szívja és megtartja a nap melegét. Ott maradnak kettesével beszélgetve, de vannak magányosok is, szemüket le nem veszik az ajtóról, amely csak olyankor nyílik meg, ha valakit szólítanak e gyászos hely lakói közül, vagy ha ebbe az örvénybe újabb salakot dobnak be, amelyet a társadalom olvasztótégelye kivetett magából.

A Szent Bernát udvarnak külön beszélőfülkéje van. Hosszúkás, négyszög alakú helyiség, amelyet két részre oszt két egymás mellé helyezett rács. Ezek három lábnyi távolságra esnek egymástól, úgy, hogy a látogató ne foghasson kezet a fogollyal, és ne adhasson át semmit neki. A szoba sötét, nedves és minden tekintetben visszataszító, főleg ha elgondolja az ember, milyen szörnyű vallomások hangozhattak el a rácsok között, és rozsdásíthatták meg a vasrudakat.

De bármennyire borzalmas is ez a szoba, mégis valóságos paradicsom azokra nézve, akiknek napjai meg vannak számlálva, mert itt új erőt merítenek a visszavágyott és ismert társaságból: az Oroszlánveremből vajmi ritkán távozik valaki, aki ne hóhérkézre, a bagnóba vagy egy másik börtön cellájába kerülne!

Az imént leírt, nyirkosságtól csepegő falú udvarban, kezét kabátja zsebében tartva egy fiatalember sétálgatott, akit az Oroszlánverem lakói nagy érdeklődéssel néztek.

Úriembernek lehetett volna tartani kitűnő szabású ruhája láttára, ha ez a ruha nem csüngött volna le foszlányokban róla. Pedig a ruha még nem volt viseltes: a szöveten, itt-ott ahol érintetlen volt, látszott, hogy finom és selyem fogású, s eredeti fényét is könnyen visszakapta a fogoly simogatására, aki mindenáron új ruhát akart belőle varázsolni.

Ugyanolyan gonddal igyekezett begombolni batisztingét is, amely börtönbe kerülése óta bizony már alaposan megváltoztatta a színét, lakkcipőjét pedig olyan zsebkendő sarkával akarta megtisztogatni, amelyre címeres korona volt hímezve.

Az Oroszlánverem néhány lakója nagy érdeklődéssel nézte a fogoly piperészkedését.

- No lám, hogy szépíti magát a herceg - jegyezte meg az egyik tolvaj.

- Így is gyönyörű gyerek - jelentette ki egy másik -, és ha még fésűje és pomádéja is volna, elhomályosítaná valamennyi fehér kesztyűs gavallért.

- A ruhája új lehetett, a cipője meg vakítóan fénylik. Igazán hízelgő ránk nézve, hogy ilyen kifogástalan lakótársat kaptunk. Hanem azok a csúf zsandárok mit műveltek! Irigyek! Azért tették így tönkre a ruháját!

- Úgy látszik, valami híres fickó lehet - mondta egy másik -, hétpróbás... és nagyban dolgozhatott... Ilyen fiatal még, és máris idekerült! Nagyszerű!

E szörnyű bámulat tárgya szinte élvezettel hallotta a dicséreteket, vagy inkább csak a hangjait, mert a szavakat nem tudta kivenni.

Amint befejezte ruhája rendbe hozását, a fülke kis ablakához lépett, és megszólította az odatámaszkodó börtönőrt:

- Kérem szépen, uram, adjon kölcsön húsz frankot, hamarosan visszaadom, velem nem kockáztat semmit. Gondolja csak el, hogy olyan rokonaim vannak, akiknek több a milliójuk, mint magának a fillérje... Mindössze húsz frankot kérek, hogy külön szobát meg valami háziruhát vehessek magamnak. Borzasztóan kellemetlen nekem, hogy mindig frakkban és lakkcipőben legyek. Micsoda ruha ez, uram, egy Cavalcanti herceg számára!

A börtönőr hátat fordított neki és vállat vont. Még csak el sem mosolyodott ezekre a szavakra, amelyekre pedig mindenkinek az arca felderült volna.

Mert ez az ember elég sokféle beszédet hallott már, helyesebben: mindig ugyanazt hallotta.

- Ej, magának nincs szíve, gondom lesz rá, hogy kidobják az állásából! - mondta Andrea.

Már erre a szóra visszafordult az őr, és most már harsogó nevetésbe tört ki.

A foglyok köréje sereglettek.

- Mondtam már - folytatta Andrea -, hogy ebből a hitvány kis összegből kabátot meg külön szobát vehetnék magamnak, hogy illendően fogadhassam azt az előkelő látogatót, akit napról napra várok.

- Igaza van! Igaza van! - kiáltották a foglyok. - Az áldóját! látszik rajta, hogy tetőtől talpig úr!

- Jól van! Adjatok hát kölcsön neki húsz frankot ti - jegyezte meg a börtönőr, és most másik hatalmas vállával támaszkodott meg. - Igazán kisegíthetitek a pajtásotokat!

- Én ezeknek az embereknek nem vagyok a pajtása - jelentette ki büszkén a fiatalember. - Ne sértegessen, mert ehhez nincs joga.

A tolvajok csendesen morogva néztek egymásra. Vihar volt kitörőben, inkább a börtönőr gúnyolódása, semmint Andrea szavai miatt, és dühösek lettek az előkelő fogolyra.

A börtönőr, bizonyosra véve a *quos ego*-t, mikorra a hullámok nagyon is magasra fognak felcsapni, engedte, hadd játsszanak kedvükre a szerencsétlen kérelmezővel, és hogy ő maga is szórakozhasson az egész napi strázsálás közben.

A tolvajok már egyre közeledtek Andreához. Egyesek így kiáltoztak:

- Papucsot neki! Papucsot neki!

Kegyetlen megrugdosást jelentett ez, mégpedig nem papuccsal, hanem jól megvasalt cipővel az olyan cimbora számára, aki kiesett ezeknek az uraknak a kegyéből.

Mások angolnát javasoltak. Ez másféle szórakozást jelentett. Egy zsebkendőt megtöltenek homokkal, kaviccsal, pénzdarabokkal, összecsavarják, s azután ezek a hóhérok cséphadaróként zúdítják az áldozat vállára és fejére.

- Náspángoljuk el ezt a szép urat - mondták egyesek -, ezt a becsületes úriembert!

Andrea azonban feléjük fordult ekkor, hunyorított, nyelvével felpeckelte száját és olyat csettintett, hogy a banditák valamennyien elhallgattak erre a jelre.

Ez afféle szabadkőműves jel volt, amire még Caderousse tanította.

Ráismertek hogy közülük való.

A zsebkendők visszakerültek a helyükre, a patkós cipő a főhóhér lábára.

Néhány hang kijelentette, hogy ennek az úrnak igaza volt, hogy ez az úr a maga módja szerint igazán becsületes ember lehetett, és hogy a foglyok a gondolatszabadság hívei.

A zendülés elült. A börtönőr annyira elképedt, hogy azonnal karon ragadta Andreát, és hozzálátott, hogy megmotozza, mert az Oroszlánverem lakóinak e hirtelen megbékülését valami más jelentős megnyilvánulásnak tulajdonította.

Andrea tűrte, noha közben tiltakozott.

Hirtelen egy hang szólt be az ajtón.

- Benedetto! - kiáltott az egyik felügyelő.

Az őr elbocsátotta zsákmányát.

- Engem hívnak? - kérdezte Andrea.

- A beszélőbe! - hallatszott a hang.

- Látjátok, látogatóm érkezett. No, most majd meglátja, kedves uram, szabad-e egy Cavalcantival úgy bánni, mint valami közönséges emberrel!

Andrea úgy siklott végig az udvaron, mint valami árnyalak, kisietett a félig nyitott ajtón társai, sőt a börtönőr legnagyobb csodálata közepette.

Valóban a beszélőterembe hívták, s Andrea maga is módfelett elcsodálkozott ezen. Mert a ravasz fiatalember, mióta a Force-ba került, a legsztoikusabb hallgatásba merült, nemhogy élt volna azzal a törvényadta lehetőséggel, hogy írásban kérjen külső közbenjárást.

„Bizonyára valami hatalmas pártfogóm van - töprengett magában. - Minden erre vall. Ez a hirtelen jött gazdagság, az a könnyedség, amellyel minden akadályt el tudtam hárítani utamból, az égből pottyant rokonság, a tulajdonommá lett híres név, a felém özönlő aranyak, a legragyogóbb összeköttetések. Szerencsém cserbenhagyott ugyan pártfogóm távollétében, de nem teljesen, nem örökre! A kéz egy percre félrehúzódott, de bizonyára felém nyúl ismét, és megragad abban a pillanatban, mikor már-már azt hiszem, hogy elkap az örvény.

Ugyan miért kockáztatnék valami ostoba lépést? Még el találnám veszíteni hatalmas pártfogómat! Két mód van rá, hogy kihúzzon a csávából: titokzatos módon megszöktet a börtönőrök megvesztegetésével, vagy pedig megnyeri részemre a bírákat, s azok felmentenek. Addig pedig nem beszélek, nem cselekszem, csak ha meggyőződtem róla, hogy teljesen magamra hagytak, akkor...”

Andrea olyan tervet eszelt ki, amelyet igazán okosnak lehet tartani. A nyomorult rettenthetetlen volt, ha támadni kellett, ha pedig védekezett, erős és kitartó. A közös börtön nyomorúságát és mindennemű nélkülözését elviselte. Hanem lassanként úrrá lett rajta a természet vagy inkább a megszokás. Andrea valósággal szenvedett, amiért rongyos, piszkos, éhes volt. Unta is a dolgot.

Éppen a lelki gyötrődés e pillanatában szólította a felügyelő a beszélőbe.

Andrea szíve repesett örömében. Ahhoz még túlságosan korán volt, hogy már a vizsgálóbíró lehetett volna, ahhoz pedig késő, hogy a börtönigazgató vagy az orvos hívhatta volna. A látogatás tehát váratlan volt.

A beszélőterem rácsa mögött, ahová Andreát bevezették, ámulattól kimeredt szemmel pillantotta meg Bertuccio úr komor és értelmes arcát, aki maga is fájdalmas csodálkozással nézte a rácsot, a vaspántos ajtókat és a keresztvasak mögül felbukkanó sötét alakot.

- Á! - mondta Andrea meghatottan.

- Jó napot, Benedetto - kezdte Bertuccio a maga tompán csengő hangján.

- Ön az? - tört ki a fiatalemberből, és ijedten nézett körül.

- Hát nem ismersz meg, szerencsétlen gyerek? - mondta Bertuccio.

- Csendesen, csendesen - intette Andrea, aki tudta, hogy itt a falnak is füle van -, az isten szerelmére, ne beszéljen olyan hangosan!

- Ugye szeretnél velem négyszemközt beszélni? - kérdezte Bertuccio.

- Hogyne, persze! - felelte Andrea.

- Rendben van.

Bertuccio a zsebében kotorászott, és magához intette az egyik őrt, aki az üvegajtó mögött állott.

- Olvassa ezt el - mondta.

- Mi ez? - kérdezte Andrea.

- Parancs, hogy külön szobába vezessenek, és beszélhessek veled.

- Ó! - kiáltott fel Andrea, és nagyot ugrott örömében.

De rögtön le is csillapodott és eltűnődött:

„Megint az ismeretlen pártfogó! Hát nem feledkezik meg rólam! Igyekeznek négyszemközt beszélni velem egy külön szobában. A kezemben tartom őket... Bertucciót az a pártfogó küldte!”

Az őr beszélt egyik fölöttesével, azután kinyitotta a két rácsos ajtót, és felvezette a foglyot egy első emeleti udvari szobába. Andrea odavolt örömében.

A szoba fala fehérre volt meszelve, mint a börtönökben általában szokás. Vidám szoba volt, a fogoly szemében gyönyörűségesnek látszott: kályha, ágy, szék és asztal volt az egész fényűző berendezés.

Bertuccio leült a székre, Andrea az ágyra vetette magát. Az őr visszavonult.

- No - kezdte a titkár -, hát mi a mondanivalód?

- Hát önnek? - kérdezte Andrea.

- Beszélj előbb te...

- Dehogy, önnek lehet több a mondanivalója, hiszen azért keresett fel.

- Helyes, nem bánom. Te folytattad gonosztetteidet: loptál, gyilkoltál.

- Nézze: ha csak azért hozott be egy külön szobába, hogy ezeket megmondja, kár volt egyáltalán fáradnia. Mindezt úgyis tudom. De van olyasmi is, amit nem tudok. Erről beszéljünk, kérem. Ki küldte önt?

- Ohó, nagyon is siet, Benedetto úr!

- Ugye? Mégpedig egyenesen neki a célnak. Hagyjuk a hiábavaló fecsegést. Ki küldte önt?

- Senki.

- Honnan tudta, hogy börtönben vagyok?

- Már régóta rád ismertem abban a *fashionable* fickóban, aki olyan kecsesen hajtott végig a Champs-Élysées-n.

- A Champs-Élysées-n!... Ne erről beszéljünk. Víz... víz... mint ahogy játék közben mondják... A Champs-Élysées!... No gyerünk, beszéljünk csak kissé az apámról, jó?

- Hát én ki vagyok?

- Kedves jó uram, ön a nevelőapám... De úgy hiszem, nem öntől kaptam azt a százezer frankot, amelynek négy vagy öt hónap alatt a nyakára hágtam. Nem ön szerzett nekem apául egy olasz nemest, nem ön vitt be az úri társaságba, és nem ön hívott meg Auteuilbe egy bizonyos ebédre, amelynek az ízét még most is érzem, ahol együtt volt egész Párizs legjobb társasága, sőt, egy bizonyos királyi ügyész is, akivel jó lett volna fenntartanom az ismeretséget, mert igen jó hasznát vehetném ebben a

pillanatban... És végül nem ön vállalt kezességet értem egy- vagy kétmillióig, mikor az a végzetes eset történt, hogy kisült a turpisság... Nohát beszéljen, tiszteletre méltó korzikai, beszéljen...

- Mit mondjak?

- Majd én segítek. Te az imént a Champs-Élysées-ről beszéltél, derék nevelőapám.

- No és?

- Hát a Champs-Élysées-n lakik egy nagyon, de nagyon gazdag úr.

- Akinek a házában loptál és gyilkoltál, ugye?

- Azt hiszem.

- Monte Cristo gróf úr?

- Ön mondá, mint ahogy Racine úr írja. No, hát a nyakába boruljak, keblemre szorítsam, és azt kiáltsam: „Apám! Apám!" - mint Pixérécourt[5] úr mondja?

- Félre a tréfával - válaszolt komolyan Bertuccio -, és ezt a nevet ne említsd itt úgy, ahogy az imént merészelted.

- Ugyan már! - jegyezte meg Andrea, és kissé meghökkent Bertuccio ünnepélyes viselkedésétől. - És miért ne?

- Mert aki ezt a nevet viseli, azt az égiek sokkal jobban szeretik, semhogy egy ilyen nyomorultnak az apja lehetne, mint te vagy.

- Micsoda nagy szavak...

- És nagy következményekkel járhatnak, ha nem vigyázol magadra!

- Fenyegetések!... Azoktól nem félek... Azt fogom mondani...

- Azt hiszed, hogy magadfajta törpékkel van dolgod? - kérdezte Bertuccio olyan nyugodt hangon és olyan biztos tekintettel, hogy Andrea lelke mélyéig beléremegett. - Azt hiszed, most is minden hájjal megkent bagnóbeli gonosztevőkkel vagy ostoba tökfilkókkal van dolgod?... Benedetto, rettenetes kézben vagy, s ez a kéz feléd nyúl: használd fel. Ne játsszál a villámmal, amelyet egy pillanatra elengedett, de ismét rád zúdíthatja, ha meg akarnád zavarni szabad mozgásában.

- Az apám... Tudni akarom, ki az apám!... - ismételte Andrea makacsul. - Lehet, hogy belepusztulok, de akkor is meg kell tudnom. Mit bánom én a botrányt? Nekem az csak előnyös lehet... hírnevet... *reklámot* jelent, ahogy Beauchamp, az újságíró mondja... De ti, előkelő, nagyvilági urak, ti csak veszíthettek a botrány miatt, hiába vannak millióitok és nemesi címeretek... Nohát, ki vele, ki az apám?

- Éppen azért jöttem, hogy megmondjam...

- Ah! - kiáltott fel Benedetto örömtől csillogó szemmel.

Ebben a percben nyílt az ajtó, és belépett a börtönőr. Bertuccióhoz fordult:

- Bocsánat, uram - mondta -, de a foglyot várja a vizsgálóbíró.

- Ez az utolsó kihallgatásom - jegyezte meg Andrea a derék titkárnak. - Az ördög vitte volna el ezt az ostobát!

- Holnap újra eljövök - mondta Bertuccio.

- Jó! - egyezett bele Andrea. - Csendőr urak, rendelkezésükre állok... Kedves uram, hagyjon itt az irodában vagy tíz tallért, hadd kapjak meg mindent, amire szükségem van.

- Meglesz - válaszolta Bertuccio.

---

[5] Izgalmas, érzelgős rémdrámák szerzője (1773-1844).

Andrea kezet nyújtott neki. Bertuccio a zsebében tartotta kezét, és csak az aprópénzét csörgette meg.

- Ezt akartam mondani - jelentette ki Andrea, miközben torz mosoly jelent meg az arcán, de Bertuccio különös komolysága láttán uralkodott magán.

„Vajon tévedtem volna? - töprengett, mialatt beszállt a hosszúkás, rácsos rabszállító kocsiba, amelyet *zöldhintónak* neveznek. - Majd meglátjuk!”

- Tehát viszontlátásra holnap! - fordult Bertuccio felé.

- Viszontlátásra! - válaszolta a titkár.

11

A bíró

Emlékszünk rá, hogy Busoni abbé négyszemközt maradt Noirtierval a halottas szobában, és hogy a fiatal leány halottas ágyánál az aggastyán meg a pap virrasztottak.

Lehet, hogy az abbé kereszténi buzdító szavai, lehet, hogy szelíd felebaráti szeretete vagy talán meggyőző beszéde adta vissza az aggastyán bátorságát, mert attól a perctől kezdve, hogy beszélgetett a pappal, Noirtier lelkéből eltűnt a kétségbeesés, és helyét megnyugvás foglalta el. Olyan nyugalom töltötte el a szívét, hogy mindenkit mélységesen meglepett, mert tudták, hogy milyen odaadó szeretettel viseltetett Valentine iránt.

Villefort úr a haláleset óta nem látta apját. Az egész háznép kicserélődött: más komornyikot szerződtettek neki és másikat Noirtier mellé. Villefort-né szolgálatába két szobalány került: a kapustól a kocsisig csupa merő új arc jelent meg, s ezek valamennyien az átokverte ház különböző urainak szolgálatára állottak, és még ridegebbé tették a köztük levő érintkezést. Egyébként az esküdtszéki tárgyalásig is csak három nap volt hátra, és Villefort, dolgozószobájába zárkózva, lázasan dolgozott a Caderousse gyilkosa ellen készülő vádiraton. Ez az ügy, mint mindegyik, amelyben Monte Cristo grófja is szerepelt, nagy port vert fel a párizsi társaságban. A bizonyítékok nem voltak meggyőzőek, mert hiszen egy haldokló gályarab néhány szavas írásán nyugodtak, s ez a gályarab régi, bagnóbeli társa volt annak, akit váddal illetett, s ezt megtehette puszta gyűlöletből vagy bosszúból is: itt az egész csak a bíróság lelkiismeretén fordul meg. A királyi ügyész azzal a szörnyű meggyőződéssel végezte munkáját, hogy Benedetto bűnös, és ettől a nem könnyű győzelemtől várta hiúsága kielégülését, mert fagyos szívének már csak ez tudott némi gyönyörűséget nyújtani.

A per vádirata elkészült tehát, ami Villefort lankadatlan munkájának volt köszönhető. A királyi ügyész ezzel akarta megkezdeni a legközelebbi esküdtszéki tárgyalásokat. Így hát kénytelen volt még a szokottnál is jobban elzárkózni, hogy kikerülje a rengeteg kérelmezőt, akik mindannyian jegyet szerettek volna kapni tőle a tárgyalásra.

Olyan kevés idő telt el még azóta, hogy a szegény Valentine-t eltemették, az egész család fájdalma olyan élénk volt még, hogy senki sem csodálkozott, amiért az apa annyira elmélyedt munkájába, vagyis egyetlen szórakozásába, amely enyhületet hozhatott bánatára.

Csak egyetlenegy alkalommal látta Villefort az édesapját, mégpedig vasárnapi napon, másnapra rá, hogy Bertuccio másodízben meglátogatta Benedettót, amely alkalommal felfedte előtte apja nevét. Ez olyan pillanatban történt, amikor az ügyész a fáradtságtól elcsigázottan lesétált a kertbe. Komor gondolatokba merülve, mint valamikor Tarquinius, aki vesszőjével levágta a legmagasabb mákvirágokat, Villefort úr a pálcájával leütögette a mályvarózsák hosszú, fonnyadó szárait, amelyek úgy emelkedtek a fasor mentén, mint az elmúlt évszakban viruló virágok megannyi kísértete.

Már nemegyszer ért el a kert legvégére, vagyis ahhoz a híres rácshoz, amely az elhagyatott kertre nyílt. Mindig ugyanazon a fasoron jött vissza, ugyanolyan lépésekkel, ugyanolyan mozdulatokkal, midőn akaratlanul is feltekintett a házra, ahonnan fia kiáltozása ütötte meg a fülét. A fiú az intézetből jött meg, hogy a vasárnapot és a hétfőt anyjával töltse.

Ebben a pillanatban az egyik nyitott ablakban észrevette Noirtier urat.

Az öregúr székében odagördíttette magát az ablakhoz, hogy élvezze a még meleg napsütés utolsó sugarait, amelyek a hajnalka és a megpirosodott vadszőlő erkélyre felfutó haldokló virágait köszöntötték.

Az aggastyán tekintete mereven egy pontra szegeződött, amit Villefort nem látott tökéletesen. Noirtier-nak ez a tekintete olyan gyűlölködő és vad volt, és annyi türelmetlenség égett benne, hogy a

királyi ügyész, aki könnyen megértette e jól ismert arc minden indulatát, letért megszokott útjáról, hogy megnézze, kinek szól ez a gyűlölködő pillantás.

És akkor egy csupaszon meredező hársfacsoport alatt megpillantotta a feleségét, aki, könyvvel a kezében, időnként meg-megszakította olvasmányát, hogy rámosolyogjon a fiára, vagy visszadobja neki gumilabdáját, amelyet a gyerek a szalonból makacsul mindig kidobott a kertbe.

Villefort elsápadt, mert megértette, mit forgat fejében az aggastyán.

Noirtier még mindig ugyanoda szegezte tekintetét. De pillantása az asszonyról hirtelen a férjre esett, és most már magának Villefortnak kellett elviselnie a villámló szempár támadását, amely, ahogy tárgyát változtatta, megváltoztatta kifejezését is, noha fenyegető villanásából mit sem veszített.

Villefort-nénak sejtelme sem volt róla, hogy a szenvedélynek milyen vihara dúl odafent, éppen most kapta el fia labdáját, s intett neki, hogy egy csók váltságdíjért megkaphatja. Édouard azonban jó sokáig kérette magát. Bizonyára úgy érezte, hogy az anyai dédelgetés nem elég jutalom ennyi fáradságért. De végre mégiscsak rászánta magát, az ablakból leugrott egy napraforgó- és őszirózsabokor sűrűjébe, és izzadt homlokkal futott anyjához. Villefort-né letörölte és megcsókolta fia elefántcsontszínű, nedves homlokát. Azzal visszaküldte fiát egyik kezében a labdával, másikban pedig egy marék cukorkával.

Villefort urat úgy vonzotta valami legyőzhetetlen érzés, mint a madarat a kígyó tekintete, és elindult a ház felé; ahogy közeledett, Noirtier pillantása egyre követte, és szeme már annyira izzott, hogy Villefort úgy érezte, ez a tekintet egészen a velejéig hatol. Tekintetében kegyetlen szemrehányás és borzasztó fenyegetés villogott. Most Noirtier égnek emelte a szemét, mintha egy elfeledett esküre akarná fiát emlékeztetni.

- Nagyon kérem, uram, legyen türelemmel egy napig még - kiáltott fel az udvarból. - Amit mondtam, megmondtam.

Úgy látszott, Noirtier-t megnyugtatták ezek a szavak, mert most közönyösen másfelé nézett.

Villefort hevesen feltépte állig gombolt kabátját, amely szinte fullasztotta, jéghideg kezével végigsimította homlokát, és visszatért a dolgozószobájába.

Az éjszaka hideg és nyugodt volt. A házban mindenki pihenőre tért és aludt, mint rendesen. Csak Villefort nem feküdt le, szintén szokása szerint, mint a többiek, hanem reggeli öt óráig dolgozott, hogy átvizsgálja azokat a kihallgatási jegyzőkönyveket, amelyeket előző este készítettek a vizsgálóbírák, és hogy betekintsen a tanúvallomásokba, átfussa vádiratát, amely egyik legerélyesebb és legügyesebben megszerkesztett munkája volt, amit valaha is készített.

Másnapra, hétfőre volt kitűzve az esküdtszék első tárgyalása, Ez a reggel sápadtan és baljóslatúan virradt rá Villefort-ra. Kékes fénye odavetődött az ügyész piros tintás sorokkal teleírt papírjára. Villefort elszunnyadt egy percre, mikor lámpája utolsókat pislákolt. A sercegésre felriadt: ujja nedves volt, és a vörös tinta olyan volt rajta mintha vér volna.

Kinyitotta az ablakot: a távolban az égen széles, narancsszínű csík vonult végig, és kettévágta a szemhatáron feketén kirajzolódó sudár jegenyéket. A lucernáskertben, a gesztenyefáknál levő rácsos kapu felől pacsirta szállt az ég felé, és hajnali dala tisztán csendült fel. A hajnal nedves levegője átjárta Villefort fejét, és felfrissítette emlékezetét.

- Ma lesz a napja - mondta erőt véve magán -, ma kell lesújtani az igazságszolgáltatás pallosával mindenhová, ahol bűnösök vannak.

Pillantása akaratlanul is Noirtier ablakára esett, oda, ahol előző este látta az öreget.

A függöny le volt bocsátva.

És Villefort előtt mégis olyan elevenen állt apja alakja, hogy úgy fordult a lezárt ablakhoz, mintha az nyitva állna, és hogy szinte látni vélte a fenyegető aggastyánt.

- Igen - mormogta -, igen, légy csak nyugodt!

Feje a mellére hanyatlott, s így, lehajtott fejjel, néhányszor végigrótta dolgozószobáját, majd teljesen felöltözve rávetette magát egy pamlagra, nem annyira azért, hogy aludjék, hanem inkább hogy fáradtságtól merev s a munkától kimerült tagjait kinyújtóztassa.

Lassanként ébredezni kezdtek a házban. Villefort a szobájából hallotta az egyre növekvő zajokat, amelyek úgyszólván a ház életét jelentették. Nyíltak az ajtók, felhangzott Villefort-né csengője, amely szobalányát szólította be, hallotta a gyerek első kiáltozását, hiszen Édouard, mint minden korabeli gyerek, jókedvűen ébredt.

Most Villefort húzta meg a csengő zsinórját. Belépett új komornyikja, és behozta az újságokat.

Az újságokkal együtt egy csésze csokoládét is hozott.

- Mit hoz itt nekem? - kérdezte Villefort.

- Egy csésze csokoládét.

- Ezt én nem kértem. Ugyan kinek volt erre gondja?

- Az úrnőmnek. Azt mondta, hogy az ügyész úr ma bizonyára sokat beszél majd abban a gyilkossági ügyben, és szüksége van erősítőre.

S a szolga a pamlag mellett álló asztalra, amelyet éppúgy elborított a sok irat, mint a többit, letette az ezüst csészét.

A komornyik távozott.

Villefort egy percig komoran nézte a csészét, azután egy ideges mozdulattal egy hajtásra kiitta az egész csésze tartalmát, mintha azt remélte volna, hogy az italban méreg van, és szinte óhajtaná a halált, hogy megszabaduljon egy olyan kötelességtől, amelyet elvégezni sokkal nehezebb, mint meghalni. Azután felállt, és olyan mosollyal sétált fel és alá a szobájában, hogy bizony megrémült volna tőle az, aki véletlenül láthatja.

A csokoládé ártalmatlan ital volt, és Villefort úr nem érzett semmi különöset.

Mikor elérkezett a reggeli ideje, Villefort úr nem jelent meg az asztalnál.

Belépett hozzá komornyikja.

- Úrnőm azt üzeni, uram - mondta -, hogy az óra elütötte a tizenegyet, és a tárgyalás tizenkettőre van kitűzve.

- Hát aztán? - kérdezte Villefort.

- Úrnőm már felöltözködött: készen áll, és azt kérdezteti, hogy együtt mehet-e az ügyész úrral.

- Hova?

- Az Igazságügyi Palotába.

- Minek?

- Úrnőm azt mondja, hogy nagyon szeretne jelen lenni ezen a tárgyaláson.

- Ah! - mondta Villefort szinte ijesztő hangon. - Ezt akarja?

A komornyik hátrált egy lépést, és azt mondta:

- Ha az ügyész úr egyedül akar menni, értesítem róla úrnőmet.

Villefort egy pillanatig hallgatott, csak körmével kaparászta sápadt arcát, amelytől annál jobban elütött ébenfekete szakálla.

- Mondja meg az úrnőnek - felelte végül -, hogy beszélni szeretnék vele, és kérem, hogy várjon rám a szobájában.

- Parancsára, uram.

- Aztán jöjjön vissza, hogy megborotváljon, és segítsen az öltözködésnél.

- Azonnal.

A komornyik eltűnt, de csakhamar ismét megjelent. Megborotválta Villefort urat, és gondosan ráadta ünneplő fekete ruháját.

- Úrnőm azt üzeni - mondta, mikor végzett munkájával -, hogy várja az ügyész urat, amint elkészült az öltözködéssel.

- Megyek.

És Villefort, irataival a hóna alatt, kalapját kezében tartva, felesége szobája felé indult...

Az ajtó előtt megállt egy pillanatra, és zsebkendőjével letörülte a verejtéket ólomszínű homlokáról.

Azután benyitott.

Villefort-né egy pamlagon ült, türelmetlenül lapozgatott a folyóiratokban és újságokban, amelyeket a kis Édouard alaposan megnyirbált, mielőtt anyja még elolvashatta volna őket. Az asszony kimenőre volt öltözve. Kalapja egy karosszékre volt készítve, kesztyűjét már fel is húzta.

- Hát itt van végre, uram - mondta természetes és nyugodt hangon. - Istenem, milyen sápadt! Talán egész éjjel dolgozott? Miért nem reggelizett velünk? Hát elvisz magával, vagy magam menjek Édouard-ral?

Mint látható, Villefort-né több kérdést adott fel, hogy egyetlen választ kapjon. Villefort úr azonban mindezekre a kérdésekre hideg és néma maradt, mint a szobor.

- Édouard - mondta Villefort, és parancsoló pillantást vetett a fiúra -, menj játszani a szalonba, beszédem van anyáddal.

Villefort-né megremegett, mikor látta férje rideg magatartását, különös előkészületeit, és meghallotta elszánt hangját.

Édouard pedig felkapta a fejét, és anyjára nézett, s mikor látta, hogy az nem erősíti meg apja parancsát, folytatta ólomkatonái lefejezését.

- Édouard! - kiáltott Villefort úr olyan nyersen, hogy a gyerek felugrott a szőnyegről. - Nem hallottad? Eredj!

A fiú, aki nem szokta meg ezt a bánásmódot, sápadtan állt a helyén. Nehéz lett volna megmondani, hogy haragjában vagy félelmében sápadt-e el.

Apja odament hozzá, kézen fogta és homlokon csókolta.

- Menj, gyermekem - mondta -, menj.

Édouard kiment.

Villefort úr az ajtóhoz lépett, és kulcsra bezárta a gyermek mögött.

- Szent isten! - kiáltott a fiatalasszony, és férje lelkének legmélyére akart látni. Megpróbált mosolyogni, de ez a mosoly Villefort érzéketlensége láttára az arcára fagyott. - Hát mi történt?

- Asszonyom, hova tette a mérget, amelyet rendesen használni szokott? - kérdezte az ügyész minden kertelés nélkül, s az asszony meg az ajtó közé állt.

Villefort-né azt érezte, amit a pacsirta érezhet, amikor észreveszi, hogy feje fölött a kánya írja le halálos köreit.

Halálsápadt lett, és torkából rekedt, elcsukló hang tört elő, amely nem volt sem kiáltás, sem sóhaj.

- Uram - mondta - nem... nem értem.

Első izgalmában felszökött a helyéről, s most az elsőnél is erősebb izgalom hatására visszahanyatlott a pamlag párnái közé.

- Azt kérdeztem - folytatta Villefort teljesen nyugodt hangon -, hová rejtette el azt a mérget, amellyel megölte apósomat, Saint-Méran urat, anyósomat, Barrois-t és leányomat, Valentine-t.

- Szent isten! - kiáltott Villefort-né, és a kezét tördelte. - Hogy beszélhet ilyet, uram?

- Ne kérdezzen, hanem válaszoljon.

- A férjnek vagy a bírónak? - hebegte Villefort-né.

- A bírónak, asszonyom! A bírónak!

Elviselhetetlen látványt nyújtott az asszony halottsápadt arca, rémült tekintete és az a reszketés, amely egész testében megrázta.

- Ó, uram! - mormogta. - Ó, uram!...

Többet nem tudott mondani.

- Nem ad választ, asszonyom? - kérdezte a félelmetes bíró.

És olyan mosollyal, amely még haragjánál is félelmesebb volt, hozzátette:

- Igaz, hogy legalább nem tagadja.

Az asszony megmozdult.

- És nem is tagadhatja - tette hozzá Villefort, és az asszony felé nyújtotta kezét, mintha meg akarná ragadni az igazságszolgáltatás nevében. - Arcátlan ügyességgel vitte véghez különböző bűntetteit, de ez csak azokat csalhatta meg, akiket vakká tett az ön iránt érzett szeretet. Saint-Méranné halála óta már tudtam, hogy méregkeverő rejtőzik a házamban- d'Avrigny úr ezt tudtomra adta. Barrois halála után - Isten bocsássa meg nekem! - gyanúm egy angyalra esett. Ez a gyanú még akkor is ott ég szívem mélyén, amikor nem történik semmi bűntett. De Valentine halála óta már nincs bennem semmi kétség, asszonyom, de nemcsak én látok tisztán, hanem mások is. Tehát az ön bűntette, amelyet két ember ismer, és igen sokan gyanítanak, nyilvánosságra kerül. És mint ahogy az imént mondtam, asszonyom, már nem a férj beszél önnel, hanem a bíró!

A fiatalasszony két kezébe temette az arcát.

- Jaj, uram - dadogta -, könyörgök, ne higgyen a látszatnak!

- Csak nem gyáva? - kiáltott Villefort megvető hangon. - Az igaz, megfigyeltem már, hogy a méregkeverők gyávák szoktak lenni. Gyáva volna ön, akiben megvolt a szörnyű bátorság végignézni, hogy leheli ki lelkét két öregember meg egy fiatal lány, akiket mind ön gyilkolt meg?

- Uram! Uram!

- Gyáva volna - folytatta Villefort egyre növekvő izgalommal - ön, aki nyugodtan számolgatta négy haldoklás végső perceit, ön, aki olyan csodálatos ügyességgel és biztonsággal eszelte ki pokoli terveit, és készítette el gyalázatos italait? Ön, aki olyan alaposan kiszámított mindent, egyvalamiről megfeledkezett volna, arról, hogy mi történik, ha kiderülnek bűntettei? Ó, ez lehetetlen, és bizonyára tartogat még kellemesebb, még finomabb és gyorsabban ölő mérget, mint a többi volt, hogy segítségükkel elkerülhesse az önnek járó büntetést... Megtette ezt, ugye? Legalábbis remélem.

Villefort-né a kezét tördelte és térdre esett.

- Tudom... tudom - mondta az ügyész -, bevall mindent. De a bírónak tett vallomás, amely az utolsó pillanatban hangzik el, mikor már lehetetlen tagadni, ez a vallomás semmit sem enyhíti már a bűnösre kiszabott büntetést!

- A büntetést! - kiáltott fel Villefort-né. - A büntetést, uram? - Most már kétszer is kimondta ezt a szót.

- Természetesen. Csak nem hiszi, hogy mert négyszeresen bűnös most megmenekülhet előle? Vagy azt gondolta, hogy mivel annak az embernek a felesége, aki ezt a büntetést követeli, elkerüli a büntetést? Dehogy, asszonyom! Vérpad vár a méregkeverőre, bárki is az, főleg, ha mint az imént

mondtam, a méregkeverőnek nem volt rá gondja, hogy félretegyen magának néhány csepp igen erős mérget.

Villefort-né vad sikoltásba tört ki, és feldúlt arcát eltorzította az iszonyú és vad rémület.

- Ne féljen a vérpadtól, asszonyom - mondta az ügyész -, nem akarom önt ilyen gyalázatos halálnemre kárhoztatni, hiszen magamat becsteleníteném meg vele. Nem, ellenkezőleg, ha hallotta, amit mondtam, akkor megérthette, hogy ön nem halhat meg a vérpadon.

- Nem, nem értettem meg. Mit akar ezzel mondani? - hebegte a szerencsétlen asszony teljesen porig sújtva.

- Azt akarom mondani, hogy a főváros első ügyészének felesége nem szennyezhet be egy tiszta és mocsoktalan nevet, és nem veheti el egy csapással férje és gyermeke becsületét!

- Nem! Ó, nem!

- Akkor hát ez jó cselekedet lesz öntől, és én meg is köszönöm önnek ezt a jó cselekedetét.

- Megköszöni? De mit?

- Azt, amit éppen most mondott.

- Hát mit mondtam? Egészen elveszítettem a fejemet. Már nem értek semmit, istenem, istenem!

Összekuszált hajjal, habzó szájjal állt fel.

- Felelt-e, asszonyom, arra a kérdésemre, amelyet ide beléptemkor adtam fel önnek: hol tartja azt a mérget, asszonyom, amelyet rendesen használni szokott?

Villefort-né az ég felé emelte két karját, és görcsösen összeszorította a kezét.

- Nem, nem! - kiáltotta. - Nem, nem akarhatja ezt!

- Csak azt nem akarom, hogy a vérpadon lelje halálát, asszonyom, hát nem érti? - válaszolta Villefort.

- Kegyelem, uram, kegyelem!

- Azt akarom, hogy igazság legyen. Azért vagyok a földön, hogy büntessek, asszonyom - tette hozzá lángoló tekintettel. - Minden más asszonyt, még magát a királynét is a hóhér kezére adnám. Önhöz azonban irgalmas leszek. Önnek azt mondom: „Ugye, asszonyom, tartogat néhány cseppet a legkellemesebb, leggyorsabb hatású és legbiztosabban ölő méregből?”

- Irgalmazzon, uram, engedjen élnem!

- Gyáva is! - jegyezte meg Villefort.

- Gondolja el, hogy a felesége vagyok!

- Ön méregkeverő!

- Az isten szerelmére!...

- Nem!

- Annak a szerelemnek a nevében, amelyet érzett irántam!...

- Nem! Nem!

- Gyermekünk nevében! Ó, hadd éljek a gyermekünk kedvéért!

- Nem, nem, nem! Már mondtam. Ha életben hagynám önt, lehetséges, hogy egyszer valamikor még őt magát is megölné, mint a többit.

- Én! Hogy megölném a gyermekemet! - kiáltott fel ez a szenvedélyes anya, és Villefort felé rohant. - Hogy megölném Édouard-t?... Ó, istenem!

Irtózatos, pokoli, őrült nevetés fejezte be a mondatot, és hörgő zokogásba fulladt.

Villefort-né férje lába elé borult.

Villefort odalépett hozzá.

- Vegye tudomásul, asszonyom - mondta -, hogy ha hazatértemig nem szolgáltat önmaga igazságot, saját magam jelentem fel önt, és saját kezűleg tartóztatom le.

Az asszony remegve, lesújtottan, összetörten hallgatta. Csak a szeme élt, és szörnyű láng égett benne.

- Értsen meg - mondta Villefort. - Elmegyek, hogy halált kérjek egy gyilkos fejére... Ha hazatértemkor önt még életben találom, akkor az éjszakát már a Conciergerie-ben tölti.

Villefort-né nagyot sóhajtott, idegei felmondták a szolgálatot, és lelkileg megsemmisülten rogyott le a szőnyegre.

A királyi ügyész, mintha valami szánalomfélét érzett volna, most már kevesebb szigorúsággal nézett rá, és könnyedén meghajolt előtte:

- Isten önnel, asszonyom - mondta halkan. - Isten önnel!

Ez az istenhozzád úgy érte Villefort-nét, mint egy halálos tőrdöfés. Elvesztette eszméletét.

A királyi ügyész távozott, és maga mögött kétszeresen bezárta az ajtót.

12

Az esküdtszéki tárgyalás

A Benedetto-ügy, mint ahogy az Igazságügyi Palotában és az egész városban nevezték, óriást feltűnést keltett. Az ál-Cavalcanti, mint a Café de Paris, a boulevard de Grand és a bois de Boulogne törzsvendége, míg Párizsban tartózkodott, két-három hónapig tartó ragyogó élete során igen nagy ismeretségkörre tett szert. Az újságok hosszan írtak a vádlott előkelő életének és a bagnóban töltött idejének különböző állomásairól. Mindez főleg azokat érdekelte, akik személyes ismeretségben állottak Andrea Cavalcanti herceggel. És főként ezek igyekeztek mindenáron megnézni a vádlottak padján Benedetto urat, aki megölte saját bagnóbeli társát.

Sokak szemében Benedetto, ha nem is volt áldozata az igazságszolgáltatásnak, de mindenesetre annak tévedését bizonyította: látták néhányan Párizsban az idősebb Cavalcantit is, és remélték, hogy ismét megjelenik, és számon kéri előkelő csemetéje sorsát. Igen sokan voltak, akik hírét sem hallották annak a hírhedt, sujtásos kabátnak, amelyben az öreg beállított Monte Cristo grófjához, és így nagy hatást keltett bennük az a méltóságos külső, úrias viselkedés és nagyvilági jártasság, amelyről az öreg patrícius tanúságot tett, főleg - s ezt meg kell mondani -, ha hallgatott, és nem kellett számolnia.

A vádlottat magát a legtöbben szeretetre méltónak, szépnek, bőkezűnek ismerték, és letartóztatását hajlandóbbak voltak valami ellenség fortélyának tulajdonítani, amilyen sok akad az előkelő társaságban, ahol a nagy vagyonok a jó és rossz lehetőségeit a csodák határáig, a hatalmat pedig mesés magasságokig emelik.

Mindenki igyekezett tehát az esküdtszéki tárgyalásra. Némelyek azért, hogy élvezzék a látványt, mások azért, hogy beszéljenek róla. Már reggel hét óra óta sorban álltak a kapu előtt, és egy órával a tárgyalás megkezdése előtt a terem már megtelt kiváltságosokkal.

A tárgyalóterem nagy perek tárgyalásakor az esküdtszék bevonulása előtt, sőt gyakran utána is, erősen hasonlít egy társaságbeli szalonhoz, ahol sokan ismerik egymást, el-ellátogatnak egymáshoz, ha elég közel esik a helyük, vagy ha távol kerülnek egymástól, és sokan választják el őket - hallgatóság, ügyvédek és csendőrök -, akkor csak ülve integet egyik a másikának, hogy el ne foglalják a helyüket.

Olyan gyönyörű őszi nap volt, amely néha kárpótol bennünket az elmaradt vagy mostohán jutott szép nyári napokért. Azok a felhők, amelyeket Villefort úr hajnalban, napfelkeltekor elvonulni látott, mintegy varázsütésre szertefoszlottak, és szeptembernek egyik utolsó napja tisztán és szelíd fényben ragyogott.

Beauchamp, a sajtó egyik királya, akinek természetesen mindenütt megvolt a maga trónusa, jobbra-balra vizsgálódott. Megpillantotta Château-Renaud-t és Debrayt, akiknek sikerült meglágyítaniuk egy rendőr szívét, rábírva, hogy mögéjük üljön, ahelyett, hogy előttük állt volna, amihez joga volt. A derék rendőr megszimatolta bennük a miniszteri titkárt és a milliomost. Telve volt jóindulattal nemes szomszédai iránt, s még azt is megengedte nekik, hogy ellátogathassanak Beauchamp-hoz, és megígérte nekik, hogy fenntartja a helyüket.

- Nohát, viszontlátjuk-e a barátunkat? - kérdezte Beauchamp.

- Hát, istenem, bizony igen - válaszolta Debray. - A derék herceget! Hogy az ördög vinné el ezeket az olasz princeket!

- Márpedig ez olyan ember, akinek a családfáját Dante is megemlíti az *Isteni Színjáték*-ban!

- És az akasztófáját nem? - jegyezte meg gúnyosan Château-Renaud.

- Elítélik, ugye? - kérdezte Debray Beauchamp-tól.

- Ej, barátom - válaszolta az újságíró -, azt hinném, ezt inkább mi kérdezhetnénk öntől. Ön jobban ismeri a hivatal levegőjét, mint mi. Találkozott az elnökkel a minisztere utolsó estélyén?

- Találkoztam.

- Mit mondott önnek?

- Olyasmit, amit meglepőnek fognak találni.

- Ó, beszéljen hát gyorsan, kedves barátom, hiszen olyan régóta nem hallottam effélét.

- Nahát azt mondta, hogy Benedetto, akit mindenki furfangos mesebeli lénynek, a ravaszság netovábbjának tart, nagyon is közönséges, együgyű gazfickó, és teljesen érdemtelen arra, hogy a frenológusok megvizsgálják halála után az agyát.

- Ugyan! - mondta Beauchamp. - Pedig meglehetősen jól játszotta a herceget.

- Önnek, Beauchamp, mert gyűlöli ezeket a szerencsétlen hercegeket, és boldog, ha valami rosszat fedez fel bennük. De az én szememben már nem, mert én ösztönösen megérzem, ki a nemesember, kinek van arisztokrata őse, körülszaglászom a címert, mint a vizsla.

- Tehát ön sohasem hitt a hercegi mivoltában?

- Abban? De igen.... Hanem a hercegi méltóságában nem.

- Nem rossz - jegyezte meg Debray -, de azért biztosítom róla, hogy ön az egyetlen, mert mindenki mást megtévesztett... Még miniszteréknél is láttam.

- Hát aztán? - mondta Château-Renaud. - Mit értenek az önök miniszterei a hercegekhez?

- Ezt jól megmondta, Château-Renaud - felelte Beauchamp, és kacagásba tört ki. - Rövid a mondat, de velős. Engedje meg, hogy felhasználjam a tudósításomban.

- Csak tessék, kedves Beauchamp úr - válaszolta Château-Renaud -, csak tessék. Önnek adom a mondatot annyiért, amennyit ér.

- De - mondta Debray Beauchamp-nak -, ha én beszéltem az elnökkel, ön bizonyára beszélt a királyi ügyésszel, ugye?

- Szó sincs róla. Villefort úr egy hét óta bezárkózva él. Ez egészen természetes is: a családi bajoknak ez a különös sorozata, amelyet betetőz most leányának különös halála...

- Különös halála! Hogy érti ezt, Beauchamp?

- Ó, csak ne adja a tudatlant, csak azért, mert mindez a hivatali nemesség köreiben történt - mondta Beauchamp, és szemére illesztette monokliját, azon igyekezve, hogy az ott magától megálljon.

- Kedves uram - mondta Château-Renaud - ki kell jelentenem, hogy a monokli tekintetében ön nem veheti fel a versenyt Debrayvel. Debray, adjon csak egy kis leckét Beauchamp úrnak.

- Nini - szólalt meg Beauchamp -, nem hiszem, hogy tévednék.

- Mi az?

- Ő az.

- Ki az az ő?

- Pedig azt mondták, hogy elutazott.

- Eugénie kisasszony? - kérdezte Château-Rennud. - Már visszajött volna?

- Nem, hanem az édesanyja.

- Danglars-né?

- Ugyan, kérem! - jegyezte meg Château-Renaud. - Ez lehetetlen! Tíz nappal leánya szökése és három nappal férje bukása után!

Debray könnyedén elpirult, és követte Beauchamp tekintetét.

- Ej, hiszen az egy lefátyolozott nő - mondta -, ismeretlen asszony, valami idegen hercegnő, talán Cavalcanti herceg anyja. Hanem ön nagyon érdekes dolgokat mondott, illetve készült mondani.

- Én?

- Ön. Valentine különös haláláról beszélt.

- Igaz, igaz! De miért nincs itt Villefort-né?

- Szegény jó asszony! - jegyezte meg Debray. - Bizonyára gyógyító teát készít a kórházaknak, és szépítőszereket állít össze önmaga és barátnői számára. Tudják, hogy erre a szórakozásra évenként elkölt két-háromezer tallért, legalább így hallottam. De igaza van, vajon miért nincs itt Villefort-né? Nagyon szerettem volna látni, igen kedvelem azt az asszonyt.

- Én pedig gyűlölöm - jelentette ki Château-Renaud.

- Miért?

- Azt nem tudnám megmondani. Miért szeretünk valakit? Miért gyűlölünk valakit? Őt egyszerűen ki nem állhatom, puszta ellenszenvből.

- Vagy ösztönösen gyűlöli.

- Meglehet... De térjünk vissza ahhoz, amit az előbb mondott, Beauchamp.

- Tehát - folytatta Beauchamp - nem kíváncsiak rá, miért történik a Villefort-házban olyan gyakorta haláleset?

- Gyakorta, gyönyörű dolog - jegyezte meg Château-Renaud.

- Barátom, ezt a szót Saint-Simon is használja.

- Csakhogy ez a dolog Villefort úrnál történik. Erről van szó.

- Őszintén szólva bevallom, hogy én már három hónap óta szemmel tartom azt a gyászos házat - mondta Debray -, és Valentine halála alkalmából még tegnapelőtt sokat beszélt róla egy hölgy.

- Ki az a hölgy? - kérdezte Château-Renaud.

- Ej no, hát a miniszter felesége!

- Bocsánatot kérek - jegyezte meg Château-Renaud -, én bizony nem járok miniszterekhez, ezt átengedem holmi hercegeknek.

- Eddig csak csinos volt, de most már valósággal lángoló is lett, báró. Szánjon meg bennünket, különben felperzsel mindannyiunkat, mint egy második Jupiter.

- Meg se mukkanok többé - jelentette ki Château-Renaud. - De az ördögbe is! Legyen már irgalommal, ne vágjon így vissza.

- Azt mondom, igyekezzünk végére érni párbeszédünknek, Beauchamp. Azt mondtam tehát, hogy a hölgy tegnapelőtt tőlem kért ebben az ügyben felvilágosítást. Adjon róla magyarázatot, hogy tovább adhassam.

- Hát, uraim, ha Villefort úr házában olyan gyakorta történik haláleset - magamévá teszem a szót -, akkor abban a házban gyilkosnak kell lennie!

A két fiatalember végigborzongott, hiszen nem először gondoltak erre.

- És ki lehet a gyilkos? - kérdezték egyszerre.

- A kis Édouard.

A két fiatalember hangos nevetése nem zavarta meg az elbeszélőt, mert így folytatta:

- Igenis, uraim, a kis Édouard, ez a tüneményes gyerek, aki már úgy tud ölni, mint egy felnőtt.

- Miféle tréfa ez?

- Bizony ez nem tréfa. Tegnap szegődtettem egy inast, aki ezelőtt Villefort-éknál volt alkalmazásban. Hallgassák meg ezt.

- Hallgatjuk.

- Holnap így is, úgy is, elküldöm ezt az inast, mert rengeteget eszik, hogy behozza a félelmében tartott böjtölést, amelyben odaát volt része. Nohát, úgy látszik, hogy a kedves csemete valami olyan méregre tett szert, amelyből időnként adogat azoknak, akik nincsenek ínyére. Először Saint-Méran nagypapa és nagymama nem tetszett neki, adott hát nekik három-három cseppet az elixírjéből. Három csepp elegendő volt. Azután a derék Barrois következett, Noirtier nagypapa öreg szolgája, aki időnként rászólt a drágalátos kölyökre, akit önök is jól ismernek. A drága kis kölyök adott neki is három cseppet az elixírből. Így járt a szegény Valentine is, aki ugyan nem szidta össze, de arra meg irigykedett: adott neki három csepp elixírt, és mint a többiekkel, vele is végzett ez a szer.

- Ugyan miféle pokolbeli históriát ad itt elő? - kérdezte Château-Renaud.

- Igen, afféle másvilági történetet, ugye? - mondotta Beauchamp.

- Képtelenség - jelentette ki Debray.

- Lám - jegyezte meg Beauchamp -, máris igyekeznek mentegetni! Az ördög vigye el! Kérdezzék csak meg az inasomat, vagyis inkább azt az embert, aki holnap már nem lesz az inasom: az egész ház ezt beszélte.

- De hát hol van az az elixír? És miféle szer?

- Ejnye, eldugja azt az a gyerek!

- De honnan szerezte?

- Az édesanyja laboratóriumából.

- Az anyjának tehát méreg is van a laboratóriumában?

- Mit tudom én? Olyan kérdéseket intéznek hozzám, mint a királyi ügyész szokott. Én mindössze is csak azt ismétlem el, amit hallottam. Megmondom a forrást is, egyebet nem tehetek. A szegény ördög félelmében nem is mert ott enni.

- Hihetetlen!

- Szó sincs róla, kedves barátom, cseppet sem hihetetlen! Nem emlékszik tavalyról arra a rue Richelieu-beli gyerekre, aki azzal szórakozott, hogy meggyilkolgatta testvéreit? Gombostűt szurkált a fülükbe, mikor aludtak. Az utánunk következő nemzedék igen korán érik, barátom.

- Kedvesem, fogadni merem, hogy ön egyetlen szót sem hisz abból, amit itt elmondott!... De nem látom sehol Monte Cristo grófját - mondta Château-Renaud. - Lehetséges, hogy nem jött volna el?

- Ő már nagyon elfásult - jelentette ki Debray. - Azonkívül talán nem is szívesen jelenne meg a nyilvánosság előtt, hiszen őt is becsapta ez a két Cavalcanti. Úgy látszik, hamis ajánlólevelekkel jöttek hozzá, s ez a grófnak mintegy százezer frankjába került, amit a hercegre tábláztak be.

- Most jut eszembe, Château-Renaud úr - kérdezte Beauchamp -, hogy van Morrel?

- Háromszor voltam nála - felelte a fiatal nemes -, és Morrelnek se híre, se hamva. De úgy láttam, hogy a húga nem nyugtalankodik miatta, egészen higgadtan jelentette ki, hogy két-három nap óta nem látta, de bizonyos benne, hogy nincs semmi baja.

- Igaz is! Hiszen Monte Cristo grófja nem jöhet be a terembe - jegyezte meg Béauchamp.

- Ugyan miért?

- Mert ő is szereplő ebben a drámában.

- Talán ő is meggyilkolt valakit? - kérdezte Debray.

- Dehogy, ellenkezőleg, őt akarták meggyilkolni. Az tudják, hogy tőle kijövet gyilkolta meg a derék Caderousse urat kedves kis barátja, Benedetto. Azt is tudják, hogy az ő házában találtak rá arra a híres mellényre, amelyben a házassági szerződés aláírását megzavaró levél volt. Látják ezt a híres mellényt? Ott van azon véresen az íróasztalon, mint bizonyíték.

- Ah, nagyszerű!

- Csendesen, uraim! Bevonul az esküdtszék. Gyerünk a helyünkre!

A teremben valóban nagy zaj keletkezett. A rendőr erélyes hangon hívta helyére két pártfogoltját, az ajtónálló pedig megjelent a tanácskozóterem küszöbén, és azon a harsány hangon, amelyen már Beaumarchais korában is szokásuk volt beszélni az ajtónállóknak, így kiáltott:

- Uraim, az esküdtszék!

13

A vádirat

A bírák a legnagyobb csendben foglalták el helyüket. Az esküdtek is leültek. Villefort úr volt az érdeklődés tárgya, szinte azt mondhatnánk, az általános csodálat központja, elfoglalta a karosszékét, és nyugodt tekintettel nézett körül.

Mindenki bámulattal tekintett erre a komoly és szigorú arcra, amelynek közömbösségét az apai fájdalom sem tudta megrendíteni. Szinte bizonyos borzalommal nézték ezt a férfit, akire semmiféle emberi indulat nem volt hatással.

- Csendőrök! - mondta az elnök. - Vezessék elő a vádlottat.

E szavakra megélénkült a hallgatóság, és minden szem az ajtóra szegeződött, amelyen át Benedettónak meg kellett jelennie.

Csakhamar nyílt is az ajtó, és a vádlott megjelent.

Mindenkire ugyanazzal a hatással volt, az arckifejezése se lepett meg senkit.

Vonásai nem mutatták azt a mélységes izgalmat, amelytől elszorul a szív, s amelytől az arc halálsápadt lesz. Egyik kezében kalapját tartotta könnyedén, másikat fehér pikémellénye kivágásában, s még csak meg sem reszketett: a szeme nyugodt volt, sőt csillogott is.

Alig lépett a fiatalember a terembe, tekintete végigfutott a bírák és esküdtek sorain. Legtovább az elnökön, s főleg a királyi ügyészen időzött.

Andrea mellett helyezkedett el az ügyvédje. Hivatalból kirendelt védő volt (mert Andrea nem volt hajlandó ilyen apróságokkal vesződni, amelyeket egyáltalában nem tartott fontosnak), a fakószőke hajú fiatalember arca kipirult az izgalomtól, amely őt százszor jobban a hatalmába kerítette, mint a vádlottat.

Az elnök kérte, hogy olvassák fel a vádiratot, amelyet, mint tudjuk, Villefort ügyes és könyörtelen tolla szerkesztett meg.

Míg a felolvasás tartott - és hosszan tartott, s bizony mindenki másra nézve lesújtó hatással lett volna - a közfigyelem tárgya Andrea volt, aki ezt a súlyos terhet egy spártai lelki derűjével fogadta.

Villefort talán még sohasem volt ilyen tömör és ékesen szóló. A bűntettet a legélénkebb színekkel ecsetelte. A vádlott előéletét, átalakulását, cselekedeteinek összefüggését legzsengébb kora óta levezette úgy, ahogy csak az élettapasztalat és az emberi lélek ismerete sugallhatta egy olyan magasröptű szellemnek, mint a királyi ügyészé volt.

Pusztán ezzel az egyetlen bevezetéssel már Benedetto örökre elveszett a közvélemény szemében, úgyhogy tulajdonképpen már csak az volt hátra, hogy az igazságszolgáltatás kiszabja rá büntetését.

Andrea ügyet sem vetett a reá zúduló vádak sorozatára: Villefort úr gyakran figyelte, és kétségtelenül folytatta nála lélektani tanulmányait, mint ahogy ez szokása volt más vádlottaknál is, de egyetlenegyszer sem tudta arra kényszeríteni, hogy lesüsse a szemét, pedig ugyancsak szúrós és mélyreható tekintetet vetett rá.

Végre befejezték a felolvasást.

- Vádlott - mondta az elnök -, mi a családi és keresztneve?

Andrea felállt.

- Bocsásson meg, elnök úr - mondta tisztán csengő hangon -, de úgy látom, olyan sorrendben tetszik feltenni a kérdéseket, amilyen sorrendben én nem tudom követni. Később be akarom majd

bizonyítani, hogy kivétel vagyok a közönséges vádlottak között. Azért kérem, tessék megengedni, hogy ne a kérdések sorrendjében adjam meg a válaszomat. Én azért mindegyikre megfelelek.

Az elnök meglepetten pillantott az esküdtekre, akik viszont a királyi ügyészre néztek.

Az egész közönség körében nagy meglepődés nyilvánult meg.

Andrea azonban nem veszítette el nyugalmát.

- Kora? - folytatta az elnök. - Megfelel erre a kérdésre?

- Erre éppúgy, mint a többire is megfelelek, elnök úr, de a maga rendjén.

- Kora? - ismételte az elnök.

- Huszonegy éves vagyok, vagyis csak néhány nap múlva töltöm be a huszonegyet, mivelhogy 1817. szeptember 27-ről 28-ra virradó éjszakán születtem.

Villefort úr, aki éppen feljegyzett valamit, e dátum hallatára felkapta a fejét.

- Hol született? - folytatta az elnök.

- Auteuilben, Párizs mellett - válaszolta Benedetto.

Villefort úr másodszor is felkapta a fejét, úgy nézett Benedettóra, mintha valami Meduza-fej volna előtte, és arca ólomszínűre sápadt.

Benedetto pedig kecsesen megtörülte ajkát finom zsebkendője hímzett sarkával.

- Foglalkozása? - kérdezte az elnök.

- Először okirathamisító voltam - felelte Andrea a világ legnyugodtabb hangján -, később tolvaj lettem, és legújabban gyilkosságot követtem el.

A terem minden részéből a méltatlankodás és meglepetés vihara tört ki: maguk a bírák is megdöbbenve néztek össze, az esküdtek undorodásuknak adtak kifejezést e cinizmus hallatára, amit oly kevéssé vártak egy ilyen elegáns embertől.

Villefort úr végigsimította a homlokát, amely előbb sápadt lett, azután kivörösödött és égni kezdett.

Hirtelen felállt, megzavarodva nézett körül: nem kapott levegőt.

- Keresni tetszik talán valamit, királyi ügyész úr? - kérdezte Benedetto legkedvesebb mosolyával.

Villefort úr nem válaszolt, hanem visszaült, vagy inkább visszaroskadt székébe.

- Hajlandó volna most megmondani a nevét, vádlott? - kérdezte az elnök. - Az a keresett durvaság, amellyel elsorolta különböző bűntetteit foglalkozása gyanánt, az a furcsa kérkedés, amelyet ebben az irányban mutat, s amely miatt az emberiségnek járó erkölcs és tisztelet nevében az esküdtszék szigorúan megrója, ez okozta talán, hogy késlekedett megnevezni magát. Úgy látszik, az imént felsorolt címeivel akarja hangzatossá tenni a nevét.

- Szinte hihetetlen, elnök úr - mondta Benedetto kecses hanghordozással, a legnagyobb udvariasság hangján -, úgyszólván olvasni tetszett gondolataimban. Valóban azért, ennek a célnak az érdekében kértem a kérdések sorrendjének megbontását.

A megdöbbenés tetőfokára hágott. A vádlott szavaiban nem volt már kérkedés, sem cinizmus. Az izgatott hallgatóság úgy érezte, hogy ez a sötét felhő egy kitörni készülő villámot takar.

- Tehát - folytatta az elnök - neve?

- A nevemet nem mondhatom meg, mivelhogy nem tudom. De azt tudom, hogy kicsoda az apám, s azt meg is mondhatom.

Villefort szemét fájdalmasan vakító fény homályosította el. Arcáról nehéz cseppekben folyt le a verejték irataira, amelyeket görcsösen és rémülten markolászott.

- Mondja meg tehát az apja nevét - folytatta az elnök.

A hatalmas gyülekezet mélységes csendjét egy lehelet sem zavarta meg: mindenki feszülten várakozott.

- Az apám királyi ügyész - válaszolta Andrea nyugodtan.

- Királyi ügyész! - ismételte megdöbbenve az elnök, és nem vette észre, hogy Villefort vonásai mennyire eltorzultak. - Királyi ügyész!

- Igen, és mivel tudni akarják a nevét, azt is megmondom: Villefort-nak hívják!

Hirtelen kirobbant a felháborodás, amelyet olyan soká féken tartott a törvény iránti tisztelet, s mint a mennydörgés, úgy hangzott fel minden torokból. Maga az esküdtszék igyekezett elnyomni a tömeg e megmozdulását. A továbbra is érzéketlen Benedettóra zúduló szidalmak és sértések, a fenyegető öklök, a csendőrök mozgolódása, s annak a söpredéknek gúnyos rikoltozása, amely a zűrzavar és botrány perceiben minden gyülekezet felszínére kerül, mindez öt percig is eltartott, mielőtt az esküdtszék és az őrök helyre tudták állítani a csendet.

A zaj kellős közepén is hallani lehetett, amint az elnök így kiáltott:

- Ön játszik az igazságszolgáltatással, és polgártársai előtt a lealjasulásnak olyan példáját merészeli adni, amely még a mi romlott korunkban is ritkítja párját?

Tízen is odafurakodtak a királyi ügyész közelébe, aki mélyen lesújtva ült a helyén, vigasztalgatták, bátorították, buzgón és rokonérzéssel támogatták.

A teremben helyreállt a nyugalom, csupán egy helyen volt egy elég nagyszámú csoport, ahol igen nagy volt a mozgolódás és sugdosás.

Úgy beszélték, hogy egy asszony elájult. Repülősót szagoltattak vele, mire magához tért.

Andrea az egész kavarodás alatt mosolyogva nézte a közönséget, majd végre egyik kezével a pad támlájához támaszkodott, mégpedig igen kecses testtartással.

- Uram - mondotta -, isten ments, hogy megbántsam az esküdtszéket, és e mélyen tisztelt gyülekezet előtt hiábavaló botrányt okozzak. Azt kérdezték, hány éves vagyok, megmondtam. Megkérdezték, hol születtem, megmondtam. Megkérdezték a nevemet, azt nem mondhatom meg, mivel a szüleim elhagytak. De ha a nevemet nem mondhatom is meg, mert hiszen nincs nevem, azért bízvást megmondhatom apám nevét. És ismétlem, apámat Villefort-nak hívják, és ezt kész vagyok be is bizonyítani.

A fiatalember hangjában annyi bizonyosság, meggyőző erő és energia volt, hogy a kavarodást ismét teljes csend váltotta fel. A tekintetek egy percig a királyi ügyészen pihentek, aki a villámsújtotta ember mozdulatlanságával ült a helyén.

- Uraim - folytatta Andrea, s kezével meg hangjával csendre intett -, tartozom önöknek bizonyítékot és magyarázatot szolgáltatni szavaimról.

- De hiszen a kihallgatáskor azt mondta - kiáltott fel az elnök izgatottan -, hogy Benedettónak hívják, azt mondta, hogy árva, és azt mondta, hogy a hazája Korzika.

- A kihallgatáskor azt mondtam, amit akkor helyesnek találtam mondani, mert nem akartam, hogy veszítsen az erejéből az, aminek el kellett következnie, az az ünnepélyes hatás, amelyet szavaimnak biztosítani akartam. Most tehát elismétlem, hogy Auteuilben születtem, 1817. szeptember 27-ről 28-ra virradó éjszaka, és hogy Villefort királyi ügyész úr fia vagyok. Akarják hallani a részleteket? Azonnal elmondom. A rue de la Fontaine 28. számú ház első emeletén születtem, egy piros damaszttal kárpitozott szobában. Apám a karjára vett, és azt mondta anyámnak, hogy meghaltam. Beburkolt egy H és N betűvel jelölt asztalkendőbe, levitt a kertbe, és elevenen eltemetett.

A jelenlevőkön borzongás futott végig, mikor látták, hogy a vádlott magabiztosságának növekedésével egy időben fokozódik Villefort úr rémülete is.

- De honnan tudja ezeket a részleteket? - kérdezte az elnök.

- Azt is megmondom, elnök úr. A kertben, ahová apám eltemetett, ugyanazon az éjjelen behatolt egy ember, aki halálosan gyűlölte apámat, és már régóta leselkedett rá, hogy korzikai módra bosszút álljon rajta. A férfi egy bozótba rejtőzött, és látta, amint apám elásott valami kis ládát, s még e művelet alatt belévágta kését apámba. Majd abban a hitben, hogy az elásott ládikában valami kincset rejtett el, felásta a gödröt, és engem még életben talált. Ez az ember elvitt a lelencházba, ahol az 57-es szám alatt iktattak be. Három hónap múlva a nővére Roglianóból Párizsba utazott. Értem jött, kikért mint gyermekét, és magával vitt. Ezért van, hogy Korzikában nevelkedtem, noha Auteuilben születtem.

Csend állott be, olyan mélységes csend, hogy ha nincs az ezernyi ember feszült szorongása, azt lehetett volna hinni, hogy üres a terem.

- Folytassa - hallatszott az elnök hangja.

- Bizonyos, hogy boldogan élhettem volna ezeknél a derék embereknél, akik bálványoztak - folytatta Benedetto. - De az én gonosz természetem legyőzte mindazt a jót, amelyet nevelőanyám megpróbált a szívembe oltani. A rosszban nőttem, és elérkeztem a bűntetthez. Végre egy napon, amikor Istent káromoltam, amiért olyan rosszá tett, és olyan iszonyú sorsra kárhoztatott, nevelőapám azt mondta nekem: „Ne káromold az Istent, szerencsétlen! Mert Isten harag nélkül teremtett erre a világra! A bűn nem tőled származik, hanem apádtól. Apádtól, aki a pokolnak szánt, ha meghaltál volna, s a nyomornak, ha valami csoda következtében életben maradsz!” Ettől kezdve nem káromoltam többé Istent, hanem az apámat átkoztam. És ezért mondtam el azokat a szavakat az imént, amelyet szememre hányt, elnök úr. Ezért okoztam botrányt, amely még mindig megremegteti ezt a gyülekezetet. Ha ez is növeli bűneim számát, büntessenek. De ha meggyőztem önöket arról, hogy sorsom születésem pillanatától kezdve végzetes, fájdalmas, keserű és siralmas volt, legyenek hozzám irgalommal!

- Hát az édesanyja? - kérdezte az elnök.

- Anyám halottnak hitt. Anyám nem bűnös. Nem akartam megtudni anyám nevét, nem is ismerem anyámat.

Ebben a pillanatban zokogásba fúló éles sikoltás hangzott fel annak a csoportnak a közepéből, amely, mint mondtuk, egy asszonyt vett körül.

Az asszony súlyos idegrohamot kapott, és kivitték a teremből. Miközben vitték, az arcát elleplező sűrű fátyol félrecsúszott, és felismerték Danglars-nét.

Villefort felizgatott érzékeinek kimerültsége, fülzúgása és az agyáig hatoló zűrzavar ellenére felismerte és felállt.

- Bizonyítékot! Bizonyítékot! - mondta az elnök. - Vádlott, ne feledje el, hogy e borzalmak szövevényét a lehető legdöntőbb bizonyítékokkal kell alátámasztania.

- Bizonyítékot? - mondta Benedetto nevetve. - Bizonyítékot akarnak?

- Igen, bizonyítékot.

- Tessék! Nézzenek Villefort úrra, és mondják meg, kell-e több bizonyíték.

Minden szem a királyi ügyész felé fordult, aki az ezernyi tekintet súlya alatt támolyogva, kuszált hajjal, körmével összekarmolt arccal az emelvény korlátjához lépett.

A közönségen az elképedés moraja zúgott végig.

- Bizonyítékot kérnek tőlem, apám - mondta Benedetto -, kívánja, hogy adjak bizonyítékot?

- Nem, nem - hebegte Villefort úr fuldokolva. - Fölösleges.

- Hogyhogy fölösleges? - kiáltott fel az elnök. - Mit akar ezzel mondani?

- Azt akarom mondani - kiáltott a királyi ügyész -, hogy úgyis hiába vergődnék a halálos csapás alatt, amely lesújtott rám, uraim. Elismerem, a bosszúálló Isten kezében vagyok. Nem kell ide bizonyíték! Nincs rá szükség. Minden igaz, amit ez a fiatalember elmondott.

Komor és súlyos csend burkolta be ólomköpenyébe a jelenlevőket, akiknek haja az égnek meredt. Olyan volt ez, mint az a csend, amely a nagy elemi csapásokat szokta megelőzni.

- Ej, Villefort úr - kiáltott az elnök -, csak nincsenek rémlátomásai? Eszénél van? Meg lehetne érteni, ha ilyen különös, váratlan, irtózatos vád meg is zavarta volna az agyát! Kérem, szedje össze magát.

A királyi ügyész a fejét rázta. Foga összeverődött, mint akit lázas hidegrázás gyötör, és arca halálosan sápadt volt.

- Teljesen eszemnél vagyok, uram - mondta. - Csak a testem szenved, és ez érthető is. Bűnösnek érzem magam mindabban, amit ez a fiatalember felsorolt ellenem, és ettől a perctől kezdve otthonomban rendelkezésére állok utódomnak, a királyi ügyésznek.

E szavakkal, amelyeket tompán és fojtottan ejtett ki Villefort úr, tántorogva az ajtó felé ment, amelyet gépiesen kinyitott előtte a szolgálattevő ajtónálló.

Az egész gyülekezet némán és megdöbbenve hallgatta ezt a nyilatkozatot. Ez a vallomás szörnyű megoldást hozott azokra a bonyodalmakra, amelyek már két hét óta izgalomban tartották a párizsi társaságot.

- Nohát, mondja még valaki, hogy a drámát nem az élet szolgáltatja! - jegyezte meg Beauchamp.

- Mondhatom - mondta Château-Renaud -, már akkor inkább úgy végeznék magammal, mint ahogy Morcerf úr tette: egy pisztolylövés szinte semmiségszámba megy az ilyen katasztrófa mellett.

- Meg aztán rögtön meg is öl - jelentette ki Beauchamp.

- És még volt egy olyan pillanatom, mikor el akartam venni a lányát! - mondta Debray. - De jól tette, hogy meghalt a szegény kislány, istenem!

- Az ülést felfüggesztem, uraim - jelentette ki az elnök. - Az ügyet a következő ülésszakon tárgyaljuk. Újra át kell tanulmányozni az egészet, és másik ügyésznek kell kiadni.

Andrea teljes nyugalommal és egyre nagyobb érdeklődés közepette hagyta el a termet, csendőrök kíséretében, akik akaratlanul is némi tisztelettel vették körül.

- Nohát, mit szól ehhez, jóember? - kérdezte Debray a rendőrt, mialatt egy aranyat csúsztatott a markába.

- Lesznek majd enyhítő körülmények - válaszolta a rendőr.

14

Bűnhődés

Villefort úrnak utat nyitott a zsúfolt sorokban álló tömeg. A nagy fájdalmak annyira tiszteletreméltóak, hogy még a legszerencsétlenebb pillanatokban is az összegyűlt tömeg első mozdulata mindenkor a szánalom szokott lenni nagy katasztrófa esetén. Sok gyűlölt ember életét oltották ki zendülések alkalmával, de vajmi ritkán esett meg, hogy a halálraítéltet a jelenlevők kigúnyolták volna, még ha nagy bűnös volt is.

Villefort tehát végighaladt a nézők, az őrök, a bírák és az ügyvédek sorfala között, és bántatlanul távozott, noha saját vallomása szerint is bűnös volt, de védelmezte hatalmas fájdalma.

Vannak olyan helyzetek, amelyeket csak ösztöneink fognak fel, de értelmünk nem tud rájuk magyarázatot adni. Ilyen esetben a legnagyobb költő az, aki a legfájdalmasabb és legtermészetesebb kiáltást hallatja. A tömeg ezt a kiáltást elfogadja minden magyarázat helyett, és igaza van, ha beéri vele, sőt, még helyesebben teszi, ha magasztosnak is találja, feltéve, hogy ez a kiáltás őszinte volt.

Egyébként nehéz volna leírni azt a kábulatot, amely elfogta Villefort szívét a Palotából távoztában, nagy feladat volna ecsetelni, milyen lázasan lüktettek erei, hogyan merevedtek meg izmai, hogyan száguldozott benne a vér, és miként cibálta-tépte halandó teste minden részecskéjét a mérhetetlen fájdalom.

Villefort végigvánszorgott a folyosókon, de útján csak a szokás vezette. Ügyészi talárját ledobta válláról, nemcsak azért, mert így volt illő, hanem azért is, mivel súlyos tehernek érezte, mint Nesszosz[6] gyötrelmekben gazdag köntösét.

Tántorogva ért el a Dauphine-udvarig, ott megpillantotta a kocsiját, felköltötte a kocsist, maga nyitotta ki a kocsi ajtaját, hátravetette magát a párnákra, és némán mutatott a faubourg Saint-Honoré irányába. A kocsi elindult.

Lefolyt életének minden műve összeomlott, s a fejére hullt. Ez a súly összezúzta, és be sem tudta látni következményeit. Nem is mérlegelte, csak érezte őket, nem vette számba a törvényt, nem úgy, mint az a hidegvérű gonosztevő, aki még az ismert törvénycikket is idézi.

Szíve mélyén ott érezte Istent.

- Isten! - mormogta, de azt sem tudta, mit beszél. - Isten! Isten!

Összeomlása mögött nem látott mást, csak az Istent.

A kocsi gyorsan gördült előre. Villefort, amint ide-oda rázódott a kocsi ülésén, valami kellemetlen tárgy érintését érezte.

Odanyúlt: Villefort-né legyezője volt, amelyet az asszony ott felejtett a kocsi párnái és támlája között. Ez a legyező emléket ébresztett benne, s ez az emlék most világot gyújtott a sötét éjszakában.

Villefort a feleségére gondolt...

- Ó! - kiáltotta, mintha tüzes vas járná át a szívét.

Egy óra óta valóban nem látott mást maga előtt, csak szörnyű szerencsétlenségét, és lám, most egy második és nem kevésbé borzasztó baj ötlik fel előtte.

Nemrég még könyörtelen bírája volt ennek az asszonynak, halálra ítélte. És ez a szegény asszony, aki gyengén és védtelenül állt egy felsőbb hatalommal szemben, talán éppen ebben a pillanatban készül a

[6] Nesszosz kentaur volt, akit Héraklész halálra sebzett. A Nesszosz mérges vérébe mártott köntös halált hozó volt.

halálra, mert szörnyű félelem fogta el, lelkifurdalás gyötri, és elmerült a szégyen örvényébe, amelyet ő, a feddhetetlen erényű ember olyan ékesszólóan tárt elé!

Egy óra telt el már, mióta halálra ítélte feleségét. Ezalatt az asszony bizonyára újra átélte gondolatban minden bűnét, irgalomért könyörgött Istenhez, levelet írt, hogy térden állva esedezzék tiszta erkölcsű férjének bocsánatáért, s ezt a bocsánatot életével váltotta meg.

Villefort ismét felüvöltött fájdalmában és dühében.

- Ó - kiáltott fel, ide-oda dobálva magát a hintó selyempárnáin. - Ez az asszony maga is csak azért lett bűnössé, mivel hozzám ért. Árasztom magamból a bűnt, és ő úgy kapta meg ezt a bűnt, mint valami tífuszt vagy kolerát, vagy akár a pestist!... És én akarom megbüntetni!... Azt merészeltem mondani neki: szálljon magába, és haljon meg... Én!... Nem!... Nem! Élni fog... velem jön... Elmenekülünk, elmegyünk Franciaországból, és megyünk, ameddig csak lehet. És én még a vérpadot emlegettem neki!... Szent isten! Hogyan is mertem kiejteni ezt a szót? Hiszen énreám is a vérpad vár! Elmenekülünk... Igen, mindent bevallok neki, megalázom magam előtte mindennap, és meggyónok mindent, elmondom neki, milyen bűnt követtem el magam is... Ez a tigris meg a kígyó szövetsége lesz! Ez az asszony méltó az ilyen férjhez, amilyen én vagyok!... Élnie kell, azt akarom, hogy az én gyalázatom elhomályosítsa az övét!

És Villefort inkább lerántotta, semmint leeresztette a kocsi ablakát.

- Gyorsabban! - kiáltotta, hogy a kocsis felszökött ültéből a bakon.

A lovak félelmükben szélsebesen repítették hazáig a kocsit.

- Igen, igen - ismételte magában Villefort, amint közeledtek otthonához -, bizony ennek az asszonynak élnie kell, meg kell bánnia bűneit, és fel kell nevelnie a fiamat, szegény gyermekemet, mert az elpusztíthatatlan aggastyánon kívül ő az egyetlen, aki túlélte a család pusztulását! Szerette a fiát, és őérette tett mindent. Sohase szabad kétségbeesni olyan anya lelke miatt, aki szerette gyermekét. Bűnbánó lesz, senki sem fog tudni a bűneiről. A házamban elkövetett bűntettek, amelyek miatt máris sokan nyugtalankodnak, idővel feledésbe mennek, vagy ha valami rosszindulatú ember emlékezni találna reá, az én bűnlajstromomra vállalom. Egy-két-három bűntettel több, ki törődik vele? A feleségem elmenekül, magával viszi az aranyat, és főleg a fiamat, minél távolabb attól az örvénytől amelybe - úgy érzem - velem együtt az egész világ belezuhan. Az asszony élni fog, és boldog lesz még, hiszen minden szeretete a fiáé, és a fia sohasem fogja elhagyni. Jótettet viszek véghez, s ez megnyugtatja lelkiismeretemet.

A királyi ügyész végre nyugodtan fellélegzett, ami már réges-régen nem történt meg vele.

A kocsi megállt a palota udvarán.

Villefort a kocsi lépcsőjéről a feljáróra ugrott. Látta, hogy a cselédek csodálkoznak, amiért ilyen hamar visszatért. Egyebet nem olvasott le az arcukról. Senki sem szólt hozzá. Úgy álltak meg előtte, mint rendesen, hogy beengedjék.

Elhaladt Noirtier szobája előtt, és a félig nyitott ajtón keresztül mintha két árnyékot vett volna észre, de nem nyugtalankodott miatta, hogy ki lehet apjánál. Más nyugtalanság hajtotta. „No, csak előre!” - mondta magában, miközben felhaladt a kis lépcsőn, amely a lépcsőházi folyosóra vezetett. Ide nyílt felesége lakosztálya és Valentine elárvult szobája. „Előre, nem változott itt semmi!”

Legelőször is bezárta a lépcsőházra nyíló ajtót.

- Senki se zavarjon bennünket - mondta. - Szabadon kell beszélnem vele, vádolni akarom magamat, mindent elmondok neki...

Az ajtóhoz ment, az üveg nyomógombra tette a kezét. Az ajtó engedett.

- Nincs bezárva! Jól van, nagyszerű! - mormogta.

Belépett abba a kis szalonba, ahol Édouard-nak szoktak ágyazni. Mert a fiú, noha intézetben volt, minden este hazatért. Édesanyja sohasem akart megválni tőle.

Egy pillantással végigfutott a kis szalonon.

- Senki - mondta. - Bizonyára a hálószobájában van.

Az ajtóhoz sietett. Itt már rá volt húzva a retesz. Villefort megborzongott.

- Héloïse! - kiáltotta.

Úgy rémlett neki, mintha bentről valami bútor reccsenését hallotta volna.

- Héloïse! - ismételte.

- Ki az? - hallatszott az asszony hangja.

Villefort-nak úgy tűnt fel, mintha ez a hang gyengébb volna, mint máskor.

- Nyissa ki! Nyissa ki! - kiáltotta Villefort. - Én vagyok az!

De az ajtó sem parancsszóra, sem az aggodalmaskodó hangra nem nyílt ki.

Villefort egy rúgással felszakította az ajtót.

A budoárba vezető szoba ajtajában állott Villefort-né sápadtan, feldúlt arccal, és ijesztően merev tekintettel bámult férjére.

- Héloïse! Héloïse! - kiáltotta a férfi. - Mi történt? Beszéljen!

A fiatalasszony feléje nyújtotta erőtlen, merev karját.

- Megtörtént, uram - mondta olyan hörgéssel, amely szinte felszaggatta a torkát. - Mit akar még egyebet?

Ezzel teljes nagyságában végigzuhant a szőnyegen.

Villefort hozzárohant, és megragadta a kezét. Ez a kéz még görcsösen szorongatott egy aranydugós kristályüveget.

Villefort-né már halott volt.

Villefort az irtózattól kábultan a küszöbig hátrált, és onnan nézte a holttestet.

- Fiam! - kiáltott fel hirtelen. - Hol van a fiam? Édouard! Édouard!

Kirohant a szobából, és folyton ezt kiáltozta:

- Édouard! Édouard!

Annyi aggodalommal szólongatta, hogy a cselédség összefutott.

- A fiam! Hol van a fiam? - kérdezte Villefort. - Vigyék el hazulról, hogy ne lássa...

- Édouard úr nincs odalent, uram - válaszolt a komornyik.

- Bizonyára lent játszik a kertben. Nézzék csak meg!

- Nem, uram. Mintegy félórája úrnőm felhívta a fiát, Édouard úr bement édesanyjához, és azóta nem is jött le.

Villefort homlokát elöntötte a jeges verejték, lába rogyadozott a kőlapon, gondolatai úgy összekavarodtak a fejében, mint a törött óra belsejében a bomlott kerekek.

- Az anyjához! - mormogta. - Az anyjához!

Lassan nekiindult, egyik kezével a homlokát törülte le, a másikkal a falnak támaszkodott.

Amint a szobába ért, ismét látnia kellett a szerencsétlen asszony holttestét.

Ha Édouard-t akarta szólítani, akkor meg kellett törnie a koporsóvá lett szoba csendjét. A hangos szó szentségtörés lett volna a síri csendben.

Villefort úgy érezte, hogy nyelve megbénult.

- Édouard! Édouard! - hebegte.

A gyermek nem válaszolt. De hát hová lehetett az a gyermek, aki a cselédek szavai szerint bement anyjához, és nem jött ki onnan?

Villefort egy lépést tett előre.

Villefort-né holtteste keresztben feküdt a budoár ajtajában, és abban a szobában kellett lennie Édouard-nak is. Mintha ez a holttest őrködött volna a küszöbön nyitott, merev szemével és rémítő, titokzatos, gúnyos mosolyával.

A holttest mögött a félrehúzott függöny látni engedte a budoár egy részét, egy zongorát meg egy kék selyempamlag sarkát.

Villefort három-négy lépést ment előre, és a pamlagon megpillantotta ott fekvő gyermekét.

A gyermek kétségtelenül aludt.

A szerencsétlen embert egy pillanatra határtalan öröm járta át. A fénynek egy sugara szállt le abba a pokolba, ahol vergődött.

Most már csak át kellett lépnie a holttestet, bemennie a budoárba, karjaiba vennie a gyermeket, és elfutnia vele messzire, igen messzire.

Villefort nem volt már az az ember, akinek túlfinomult romlottsága szinte jelképezi a civilizált embert. Már halálra sebzett tigris volt, amely beletöri fogát utolsó áldozatába.

Már nem a balítéletektől, csak a kísértetektől félt. Egy ugrással átszökkent a holttesten, mintha valami égető parázs fölött lépne keresztül.

Karjába kapta a gyermeket, magához szorította, megrázogatta, szólongatta. A fiú nem felelt. Mohón rányomta ajkát a gyermek arcára, de az az arc halotthalvány és jéghideg volt. Megtapogatta merev tagjait, kezét a gyermek szívére tette: ez a szív nem dobogott már.

A gyermek halott volt.

Édouard melléről négyrét hajtott papírlap esett le.

Villefort térdre rogyott, mintha villámcsapás érte volna, és térden csúszott oda a papírért. A gyermek kicsúszott erőtelen karjából, és odagurult anyja mellé.

Villefort felvette a papírlapot, felismerte felesége írását, és mohón végigfutott rajta.

A papírlap ezt tartalmazta:

Ön tudja, hogy jó anya voltam, hiszen a fiamért követtem el bűneimet! A jó anya nem utazik el gyermeke nélkül!

Villefort nem hitt a szemének. Villefort nem hihetett józan eszében. Édouard holttestéhez vonszolta magát, újra alaposan megvizsgálta fia holttestét, mint ahogy az anyaoroszlán nézegeti elhullt kölykét.

Akkor egyszerre szívet tépő kiáltás szakadt fel a melléből.

- Isten! - mormogta. - Mindig Isten!

Ez a két áldozat megrémítette, érezte, hogy a két holttest jelenlétében borzalma nőttön-nő.

Az imént még erőt adott neki az a düh, az erős embereknek ez a hatalmas tehetsége, a kétségbeesés, a halálos félelem e legfőbb erénye, amely a titánokat arra bírta, hogy ostromolják meg az eget, és Ajaxot, hogy megküzdjön az istenekkel.

Villefort fejét lehorgasztotta a fájdalom súlya alatt, feltápászkodott térdéről, megrázta izzadságtól nedves haját, amely a rémülettől égnek állt, és az az ember, aki életében soha senkit sem szánt meg, nekiindult, hogy felkeresse apját, az aggastyánt, hogy elesettségében legyen valakije, akinek elmondhassa szerencsétlenségét, valakije, aki mellett sírhat.

Lement azon a lépcsőn, amelyet ismerünk, és bement Noirtierhoz.

Mikor Villefort a szobába lépett, Noirtier igen figyelmesen és - már amennyire bénasága ezt megengedte - a gyöngéd szeretet kifejezésével hallgatott Busoni abbéra, aki most is éppen olyan nyugodt és higgadt volt, mint rendesen.

Amint Villefort megpillantotta az abbét, a homlokához kapott. Úgy bukkant fel lelkében a múlt, mint valami hullám, amelyben a harag több tajtékot ver, mint a többi hullámban.

Eszébe jutott az auteuili ebéd harmadnapján tett látogatása az abbénál, és az abbénak nála tett látogatása Valentine halála napján.

- Ön itt van, uram? - kérdezte. - Ön tehát mindig a halál nyomában jár?

Busoni felegyenesedett. Mikor meglátta az ügyész elváltozott arcát, szemének vad tüzét, megértette vagy megérteni vélte, hogy az esküdtszék ülése lezajlott. A többiről semmit sem tudott.

- Akkor azért jöttem, hogy a leánya holttesténél imádkozzam! - válaszolta Busoni.

- És miért jött ma?

- Azért jöttem, hogy megmondjam, eleget fizetett már adóssága fejében, és hogy ettől a pillanattól kezdve azért imádkozom Istenhez, hogy ő is érje be ennyivel, mint én.

- Istenem! - mondta Villefort hátrahőkölve, az irtózat kifejezésével arcán. - Ez a hang nem Busoni abbé hangja!

- Nem.

Az abbé letépte hamis tonzúráját, megrázta a fejét, mire hosszú fekete fürtjei ismét vállára omlottak, és keretbe foglalták férfias arcát.

- Monte Cristo úr arca! - kiáltott Villefort tétova tekintettel.

- Nem is az, királyi ügyész úr, tessék csak jobban és távolabbi időkben kutatni.

- Ez a hang! Ez a hang! Hol is hallottam én először ezt a hangot?

- Először Marseille-ben tetszett hallani, huszonhárom esztendővel ezelőtt, azon a napon, amikor eljegyzését tartotta Saint-Méran kisasszonnyal. Nézzen csak széjjel az iratai között.

- Ön nem Busoni? Nem is Monte Cristo? Istenem, hát ön az én titkos, könyörtelen, halálos ellenségem! Valami nagyot vétettem ön ellen Marseille-ben, ó, én szerencsétlen!

- Eltaláltad, így történt - mondta a gróf, és keresztbe fonta karját széles mellén. - Csak keress, keress tovább!

- De hát mit vétettem neked tulajdonképpen? - kiáltott fel Villefort, akinek agyában már összezavarodott a józan ész meg az őrület abban a ködben, amely még nem maga az ébredés, de már nem is álom többé. - Mit vétettem neked? Mondd el! Beszélj!

- Ön lassú és borzalmas halálra kárhoztatott engem, megölte az édesapámat, ön szabadságommal együtt elvette tőlem szerelmemet, s a szerelemmel együtt boldogságomat is!

- Kicsoda hát ön? Kicsoda ön? Istenem!

- Annak a szerencsétlen embernek a kísértete vagyok, akit ön If várának tömlöcébe vettetett. Ennek a sírból kikerült kísértetnek megengedte Isten, hogy magára vegye Monte Cristo grófjának álarcát, elborította gyémánttal meg arannyal, hogy ön mind a mai napig ne ismerje fel.

- Ó! Most már rád ismerek! Rád ismerek! - mondta a királyi ügyész. - Te vagy...

- Edmond Dantès vagyok!

- Edmond Dantès vagy! - kiáltott a királyi ügyész, és megragadta a gróf csuklóját. - Gyere hát!

Magával vonszolta a lépcsőn. Monte Cristo csodálkozva követte, hiszen maga sem tudta, hová vezeti a királyi ügyész, de előre érezte, hogy valami újabb katasztrófa tanúja lesz.

- Nézd, Edmond Dantès! - mondta, és felesége meg fia holttestére mutatott. - Ide nézz! Eléggé megbosszultad magad!

Monte Cristo elsápadt erre az ijesztő látványra. Megértette, hogy túlment a bosszúállás jogainak határán. Megértette, hogy nem mondhatja többé:

- Isten mellettem és velem van.

Kimondhatatlan aggodalommal hajolt rá a gyermekre, kinyitotta szemhéját, megtapogatta érverését, s a gyermekkel együtt Valentine szobájába rohant, és kétszeresen magára zárta az ajtót…

- Gyermekem! - kiáltotta Villefort. - Elviszi a fiam holttestét! Ó micsoda átok! Milyen csapás! Halál reád!

Monte Cristo után vetette volna magát, de mint valami álomban, egyszerre úgy érezte, hogy földbe gyökerezett a lába, a szeme kidülledt üregéből, ujjaival a mellébe vájt, és olyan mélyre hatolt, hogy a vér is kiserkedt belőle, és megfestette körmét. Halántékán az erek kidagadtak az agyában forrongó gondolatoktól, amelyek kiáradtak koponyája túlságosan szűk boltozatából, és lángba borították elméjét.

Ez a feszültség jó néhány percig tartott, míg csak az értelem rémületes zűrzavara teljessé nem vált.

Ekkor nagy kiáltás tört elő torkából, amely csakhamar rettentő nevetésbe fulladt, s az ügyész lerohant a lépcsőn.

Egy negyedóra múlva nyílt Valentine szobájának ajtaja, és ismét megjelent Monte Cristo grófja.

Sápadtan, komoran, elszorult szívvel állt meg. E máskor olyan nyugodt és nemes arcot teljesen feldúlta a fájdalom.

Karjában tartotta a gyermeket, akit semmi sem tudott visszahozni az életbe.

Fél térdre ereszkedett, és áhítattal helyezte oda anyja mellé. A gyermek fejét az anya keblére fektette.

Majd ismét felállt, kiment és a lépcsőn megszólította az egyik inast:

- Hol van Villefort úr? - kérdezte.

Az inas nem felelt, csak a kert felé mutatott.

Monte Cristo lement, és a mutatott helyre sietett, s megpillantotta cselédei között Villefort urat, ásóval kezében, amint szinte dühvel túrta fel a földet.

- Itt még nincs - mondta -, itt még nincs.

És távolabb kezdett ásni.

Monte Cristo közeledett hozzá, és halkan megszólalt:

- Uram - kezdte szinte alázatos hangon -, elveszítette egyik gyermekét, de...

Villefort félbeszakította. Se nem hallotta, se nem figyelt reá.

- Ó, meg fogom találni - mondta. - Hiába állította, hogy nincs itt, majd csak rábukkanok, még ha ítélet napjáig kellene is keresnem.

Monte Cristo megborzadva hőkölt vissza.

- Ó! - mondta. - Ez megháborodott.

És mintha attól félne, hogy az átkozott ház ráomlik, kisietett az utcára, és most első ízben kételkedett benne, hogy joga volt megtenni azt, amit cselekedett.

- Elég már, elég! - mondta. - Mentsük meg az utolsót!

Monte Cristo hazamenet találkozott Morrellel, aki a Champs-Élysées-i palotában bolyongott, némán, mint valami árny, aki várja az Isten által meghatározott pillanatot, hogy visszatérjen sírjába.

- Készülődjék, Maximilien - mondta neki mosolyogva -, holnap elhagyjuk Párizst.

- Itt már nincs semmi tennivalója? - kérdezte Morrel.

- Nincs - válaszolta Monte Cristo -, és adja Isten, hogy ne is tettem légyen többet a kelleténél.

15

Az elutazás

A lefolyt események egész Párizst foglalkoztatták. Emmanuel és felesége igen természetes csodálkozással beszélgettek róla a rue Meslayn levő kis szalonjukban. Összefüggést kerestek a Morcerf-t, Danglars-t és Villefort-t ért hirtelen és váratlan csapások között.

Maximilien, aki látogatóba jött hozzájuk, szótlanul hallgatta beszélgetésüket, ő maga megszokott érzéketlenségébe merült.

- Hát nem azt hinné az ember, Emmanuel - mondta Julie - hogy ezek a gazdag, tegnap még olyan boldog emberek nagy vagyonuk, boldogságuk és tekintélyük megalapításakor megfeledkeztek a rossz szellemről, és hogy ez, mint Perrault meséinek gonosz tündérei, akiket nem hívtak meg valamelyik esküvőre vagy keresztelőre, hirtelen megjelent, hogy megbosszulja ezt a végzetes feledékenységet?

- Micsoda csapások! - jegyezte meg Emmanuel, mialatt Morcerf-re és Danglars-ra gondolt.

- Mennyi szenvedés! - mondta Julie, és Valentine-re gondolt, akit női ösztönével nem akart bátyja előtt megnevezni.

- Ha Isten sújtotta őket - szólt közbe Emmanuel -, az annyit jelent, hogy Isten, aki a legfőbb jó, nem talált semmit a múltjukban, amivel kiérdemelték volna a büntetés enyhítését. Elátkozott emberek voltak.

- Nem ítélsz-e elhamarkodottan, Emmanuel? - kérdezte Julie. - Mikor apám kezébe vette a pisztolyt, hogy főbe lője magát, és valaki azt mondta volna, amit te mondtál most: „Ez az ember megérdemelte a sorsát", nem tévedett volna az illető?

- De igen, csakhogy Isten nem engedte, hogy apánk meghaljon, mint ahogy azt sem engedte meg, hogy Ábrahám feláldozza a fiát. Mind a pátriárkának, mind nekünk küldött egy angyalt, aki feleútján elmetszette a Halál szárnyát.

Alig fejezte be szavait, megszólalt a csengő hangja.

Ezzel a jellel értesítette őket a kapus, hogy vendég érkezett.

Kisvártatva nyílt a szalon ajtaja, és a küszöbön megjelent Monte Cristo grófja.

A fiatal házaspár nagy örömrivalgással fogadta.

Maximilien kissé felemelte a fejét, de csakhamar ismét lehorgasztotta.

- Maximilien - kezdte a gróf, és úgy tett, mintha nem vette volna észre a különböző hatást, amelyet megjelenése a jelenlevőkben keltett -, önért jöttem.

- Énértem? - kérdezte Morrel, mintegy álomból ocsúdva fel.

- Önért - felelte Monte Cristo. - Hát nem abban állapodtunk meg, hogy magammal viszem, és nem mondtam meg még tegnap, hogy készüljön fel az utazásra?

- Készen vagyok - felelte Maximilien -, csak búcsúzni jöttem...

- Hová mennek, gróf úr? - kérdezte Julie.

- Legelőször Marseille-be, asszonyom.

- Marseille-be? - ismételte egyszerre a fiatal pár.

- Igen, és elviszem a bátyjukat is.

- Ó, csak gyógyultan hozná vissza, gróf úr! - jegyezte meg Julie.

Morrel elfordult, hogy elrejtse arca pirosságát.

- Hát észrevették, hogy valami baja van? - kérdezte a gróf.

- Hogyne vettük volna észre - felelte a fiatalasszony -, és attól félek, hogy már unja is magát a körünkben.

- Majd én szórakoztatom - folytatta a gróf.

- Készen vagyok, gróf úr - mondta Maximilien. - Isten veletek, kedveseim, isten veled, Emmanuel, isten veled, Julie!

- Miért isten veled? - kiáltott fel Julie. - Hát így akarnak indulni, minden készülődés és útlevél nélkül?

- Ezek a halogatások csak megnehezítik az elválás fájdalmát - jegyezte meg Monte Cristo -, és bizonyosra veszem, hogy Maximilien, tanácsomat megfogadva, már mindenről gondoskodott.

- Megvan az útlevelem, s a poggyászom készen áll - jelentette Morrel fásult nyugalmával.

- Nagyszerű! - jegyezte meg Monte Cristo mosolyogva. - Itt kitűnik a jó katona pontossága.

- És máris itt hagynak bennünket? - kérdezte Julie. - Még csak egy napot, egy órát sem adnak nekünk?

- A kocsim a kapu előtt vár, asszonyom. Öt nap múlva Rómában kell tennem.

- De Maximilien csak nem megy Rómába? - kérdezte Emmanuel.

- Oda megyek, ahová a gróf úr visz - felelte Morrel szomorú mosollyal. - Még egy hónapig egészen az övé vagyok.

- Istenem, Istenem! Hogy mondja ezt, gróf úr!

- Maximilien elkísér - jegyezte meg a gróf meggyőző hangján -, legyenek felőle egészen nyugodtak.

- Isten veled, húgom! - ismételte Morrel. - Isten veled, Emmanuel.

- A szívem szakad meg, ha ezt a közönyt látom - mondta Julie. - Ó, Maximilien, Maximilien, valamit titkolsz előttünk!

- Ugyan! - mondotta Monte Cristo. - Majd meglátják, hogy vidáman, nevetve, jókedvűen tér haza!

Maximilien csaknem megvető, szinte haragos pillantást vetett Monte Cristóra.

- Induljunk! - mondta a gróf.

- Mielőtt elindulnának, gróf úr - jegyezte meg Julie -, megengedi, hogy elmondjam mindazt, amit a múltkoriban...

- Asszonyom - válaszolta a gróf, és megfogta a fiatalasszony kezét -, mindaz, amit elmondhatna, nem ér fel azzal, amit a szeméből kiolvasok, ami a szíve mélyén van, s amit magam is érzek. Úgy kellett volna elutaznom, hogy viszont se lássam önöket, mint ahogy a regények jótevői szokták. Ez az erény azonban meghaladta volna az erőmet, hiszen gyenge és hiú ember vagyok, s jólesik látnom felebarátaim csillogó, vidám, gyöngéd tekintetét. Hát most útnak indulok, és annyira önző leszek, hogy azt mondom önöknek: ne feledjenek el, barátaim, mert valószínű, hogy sohasem látnak engem többé.

- Nem látjuk többé! - kiáltott fel Emmanuel, Julie arcán pedig két nagy könnycsepp gördült végig. - Nem látjuk többé! Hiszen nem is ember, valósággal egy isten hagy el bennünket, és ez az isten most visszatér az égbe, miután azért jelent meg itt a földön, hogy mindenkivel jót tegyen!

- Ne mondjon ilyen - vetette ellen Monte Cristo élénken - sohase mondjanak ilyet, barátaim. Az istenek sohasem követnek el rosszat, az istenek ott állnak meg a tettekben, ahol akarnak. A véletlen nem erősebb, mint ők, ellenkezőleg, ők uralkodnak a véletlen fölött. Nem, ember vagyok, Emmanuel, és a csodálata éppolyan igazságtalan, mint amennyire szentségtörők a szavai.

Ajkát Julié kezére nyomta. A fiatalasszony a karjába simult. A gróf másik kezét Emmanuelnek nyújtotta, majd szinte erőszakkal tépte ki magát e házból, ebből a kedves kis fészekből, ahol a boldogság vert tanyát, és egy mozdulattal maga után intette Maximilient, aki most is érzéketlen, fásult és egykedvű volt, mint Valentine halála óta mindig.

- Adja vissza bátyámnak a jókedvét! - súgta Julie Monte Cristo fülébe.

Monte Cristo megszorította a kezét, mint ezelőtt tizenegy évvel tette a Morrel dolgozószobájába vezető lépcsőn.

- Bízik még Szindbádban, a tengerészben? - kérdezte mosolyogva.

- Ó, hogyne!

- Nohát, aludjék csak nyugodtan, és bízzék Istenben.

Mint már említettük, a postakocsi kint várakozott. Négy virgonc ló rázta sörényét, és dobogott türelmetlenül a kövezeten.

A lépcső aljában Ali várta, arca fénylett az izzadságtól. Úgy látszott, hosszú út áll mögötte.

- No, hát voltál az öregúrnál? - kérdezte tőle a gróf arabul.

Ali igent intett.

- És a szeme elé tartottad a kibontott levelet, úgy, ahogy megparancsoltam?

- Igen - intett ismét tisztelettel a rabszolga.

- És mit mondott, helyesebben, mit csinált?

Ali a világosságba állt, hogy gazdája jól láthassa, és értelmesen utánozni kezdte az aggastyánt: lehunyta a szemét, mint ahogy Noirtier szokta, ha igent akart inteni.

- Helyes, elfogadta - mondta Monte Cristo. - Induljunk!

Alig mondta ki, a kocsi máris tovagördült, és a lovak patája szikrát szórt a kövezeten. Maximilien szótlanul behúzódott a kocsi egyik sarkába.

Eltelt egy félóra. A hintó hirtelen megállt. A gróf megrántotta a selyemzsinórt, amely Ali kezéhez volt kötve.

A núbiai leszállt, és kinyitotta a kocsi ajtaját.

Az éjszaka csillagos volt. Villejuif magaslatán voltak, azon a dombon, ahonnan Párizs millió fénypontja csillogott, ragyogott, mint valami sötét tenger világító hullámai. Valóban hullámok is voltak, zajosabb, hangosabb, szenvedélyesebb, mohóbb hullámok, mint a viharos óceán. Ezek nem ismernek nyugalmat, mint a hatalmas tenger hullámai. Egyre hajszolják egymást, tajtékot vetnek, elnyeli egyik a másikat!...

A gróf egyedül maradt, és keze egy intésére a kocsi néhány lépést előrement.

Sokáig elnézte keresztbe font karral ezt a nagy olvasztókemencét, ahol annyi gondolat olvadt, forrongott és alakult ki a háborgó örvényből, hogy azután megmozgassa a világot. Majd tekintete megállapodott ezen a Babilonon, amelyről annyit álmodoznak a vallásos költők és a gúnyolódó szabadgondolkodók egyaránt.

- Hatalmas város! - mormogta. Lehajtotta fejét, és kezét összekulcsolta, mintha imádkozni akarna. - Még nincs egészen hat hónapja, hogy átléptem kapuidat. Azt hiszem, Isten szelleme vezetett ide, és ő vezérel vissza innen diadalmasan. Jelenlétemnek titkát megvallottam annak az Istennek, aki egyedül tudott olvasni a szívemben. Ő tudja csupán, hogy gyűlölet és gőg nélkül, de nem minden sajnálkozás nélkül vonulok vissza. Csak ő tudja egyedül, hogy nem magamért és nem hiú okokért használtam fel azt a hatalmat, amellyel felruházott. Ó, nagyváros! A te remegő öledben találtam meg azt, amit kerestem. Türelmes bányász voltam, s azért mozgattam meg belső részeidet, hogy kiűzzem belőle a

gonoszt. Feladatomat elvégeztem, küldetésem véget ért. Most már nem nyújthatsz nekem sem örömet, sem fájdalmat. Isten veled, Párizs, isten veled!

Tekintete még egyszer végigfutott a hatalmas síkságon, mint valami éji szellem. Azután kezét végighúzta homlokán, és ismét beszállt kocsijába. A kocsi ajtaja becsukódott, s a kocsi maga hamarosan eltűnt a domb másik lejtőjén nagy porfelhő és zaj között.

Két mérföldet tettek meg némán. Morrel álmodozott, Monte Cristo pedig elnézte, amint álmodozik.

- Morrel - szólította meg a gróf -, megbánta, hogy velem jött?

- Dehogy, gróf úr. De Párizst elhagyni...

- Ha tudtam volna, hogy boldogság vár önre Párizsban, Morrel, akkor ott hagytam volna.

- Valentine Párizsban pihen, és ha elhagyom Párizst, az éppen olyan, mintha újra elveszíteném őt.

- Maximilien - mondta a gróf -, azok a barátaink, akiket elveszítettünk, nem a földben pihennek, hanem bent lakoznak a szívünkben, s Isten akarta, hogy így legyen, mert így mindig elkísérnek bennünket. Nekem két barátom van, aki mindig elkísér így mindenhová: az egyik az, aki az életet adta nekem, a másik pedig az az ember, akinek a tudást köszönhetem. Mindkettőjük szelleme bennem él. Ha valami kétség gyötör, tőlük kérek tanácsot, s ha valami jót cselekedtem, azt az ő tanácsuknak köszönhetem. Kérdezze csak meg a szíve szavát, Morrel, és tudakolja meg, helyesen teszi-e, hogy ilyen mogorva arccal jár-kél.

- Barátom - mondta Maximilien -, az én szívem szava nagyon szomorú, és nem ígér mást, csak boldogtalanságot.

- Az elcsüggedt lelkek sajátja, hogy mindent gyászos színben látnak. A lélek maga rajzolja meg a szemhatárt. Az ön lelke sötét, s az fest ön elé viharos égboltozatot.

- Lehet, hogy igaza van - felelte Maximilien, és visszasüllyedt álmodozásába.

Az utazás azzal a csodálatos gyorsasággal zajlott le, amely szintén a gróf hatalmához tartozott. Az út mentén úgy maradoztak el a városok, mint megannyi árnyék. Az első őszi szelektől hajlongó fák, mint kuszált hajú óriások, szinte elébük jöttek, és amint hozzájuk értek, azonnal sebesen el is menekültek. Másnap kora reggel megérkeztek Châlons-ba, ahol a gróf kis gőzhajója már várta őket. Egy percet sem vesztegettek, a kocsival felhajtottak a hajóra, s a két utas már fenn is volt a fedélzeten.

Gyors járású hajó volt, szinte valami indián pirognak nézte volna az ember. Két kereke olyan volt, mintha szárny lett volna, amellyel úgy siklott a víz felett, mint valami vándormadár. Morrelt magát is megrészegítette ez a gyorsaság, és olykor, amikor a szél meg-meglobogtatta a haját, mintha egy pillanatra a felhőt is elűzte volna a homlokáról.

Magát a grófot, amint egyre jobban távolodtak Párizstól, mindinkább elfogta valami szinte emberfölötti derű, és dicsfényként borította be. Olyan volt, mint a számkivetett, mikor visszatér a hazájába.

Csakhamar felbukkant Marseille fehéren, enyhén, elevenen. Marseille, Tyrus és Karthágó testvérhúga, aki örökölte tőlük a Földközi-tenger feletti uralmat. Marseille, amint öregszik, egyre fiatalabbnak látszik. Mindkettőjük szemében régi emlékeket idézett a kerek torony, a Saint-Nicolas erőd, a Puget-féle városháza, a kikötő a téglával kirakott rakodóparttal, ahol mindketten játszottak gyermekkorukban.

És mintha előre megállapodtak volna benne, mind a ketten megálltak a Canebière-en.

Egy hajó éppen akkor indult Algír felé. A ládák, a fedélzeten szorongó utasok, a rokonok tömege, az istenhozzádot integető barátok, akik mind kiáltoznak és sírnak, mindez megható látvány még azoknak is, akiknek mindennap van benne részük. Mindez a sok jövésmenés nem tudta elvonni Maximilient egyetlen gondolattól, amely abban a pillanatban fogta el, amikor lábát a part kövezetére tette.

- Tessék nézni - mondta, és karon fogta Monte Cristót -, ezen a helyen állt apám, mikor a *Pharaon* befutott a kikötőbe. A drága jó ember, akit ön mentett meg a haláltól és a gyalázattól, itt borult a

nyakamba. Még most is érzem, amint könnye végiggördült az arcomon, és nemcsak én sírtam, mindenki sírt, aki látott bennünket.

Monte Cristo mosolygott.

- Én ott voltam - mondta, és egy utca sarka felé mutatott.

Amint a gróf e szavakat mondta, abból az irányból, amerre mutatott, fájdalmas sóhajtás hallatszott, és egy asszonyt láttak, amint egy induló hajó egyik utasának búcsút integet. Az asszony sűrű fátyolt viselt. Monte Cristo tekintetével követte a nőt, mégpedig olyan izgalommal, amely könnyen feltűnhetett volna Morrelnek, ha a gróffal ellentétben nem tapad szemével a hajóra.

- Ó, Istenem! - kiáltotta Morrel. - Nem, nem tévedek! Az a fiatalember, aki a kalapjával integet, az az egyenruhás fiatalember Albert de Morcerf!

- Igen - mondotta Monte Cristo -, én is ráismertem.

- Hogy lehet az? Hiszen ön az ellenkező oldalra néz.

A gróf csak mosolygott, mint mindig, ha nem akart feleletet adni.

És tekintete visszatért a lefátyolozott asszonyhoz, aki az utca sarkán eltűnt.

Akkor fordult csak vissza a gróf.

- Kedves barátom - mondta Maximiliennek -, nincs valami tennivalója ezen a környéken?

- Szeretném kisírni magamat apám sírjánál - válaszolta tompán Morrel.

- Helyes, keresse fel, és várjon meg ott engem. Én is odamegyek.

- Hát most elhagy?

- El... Nekem is meg kell látogatnom valakit kegyeletből.

Morrel fásultan fogott kezet a gróffal, majd fejének egy mozdulatával, amelynek szomorúságát lehetetlen leírni, otthagyta a grófot, és a város keleti része felé indult.

Monte Cristo bevárta, míg Maximilien jó messzire távozik, egy helyben állt, míg csak a fiatalember el nem tűnt. Akkor indult el az allées de Meilhan felé, hogy felkeresse azt a kis házat, amelyet e történet kezdetekor ismertek meg olvasóink.

Ez a ház most is a nagy hársfasor árnyékában húzódott meg, amely a dologtalan marseille-ieknek sétahelyül szolgált. Roppant vadszőlőindák függönye borította a ház falát, a délvidéki nap hevétől megsárgult kövön az indák megfeketedtek, és szétszakadoztak a vénségtől. Két alaposan kitaposott kőlépcső vezetett a kapuhoz, amely három deszkából állott, s noha évről évre nagyobb hézagok támadtak közöttük, sohase láttak enyvet vagy festéket, hanem türelmesen bevárták, hogy a nedves idő beálltával ismét összedagadjanak.

Ez a kis ház minden ódonsága mellett is igen kedves volt, nyomorúságos külseje ellenére egész vidáman hatott, ugyanaz volt, amelyben valamikor Dantès apó éldegélt. Csakhogy az aggastyán a padlásszobában lakott, a gróf pedig az egész házat Mercédès rendelkezésére bocsátotta.

Ide ment be az a lefátyolozott asszony, akit Monte Cristo az induló hajónál búcsúzkodni látott. A nő abban a percben zárta be a kaput maga mögött, amikor a gróf megjelent az utca sarkán, úgyhogy a férfi látta is Mercédèst eltűnni, csaknem rögtön azután, hogy megpillantotta.

Monte Cristo jól ismerte a kitaposott lépcsőt. Nagyon jól tudta, hogyan nyílik ez az ódon kapu, amelyet nem kulccsal, hanem egy széles fejű szeggel reteszeltek el belülről.

Nem is kopogtatott, hanem egészen otthonosan lépett be, mint egy jó barát, mint egy szívesen látott vendég.

Egy téglával kirakott fasor végén napfényes kertecske nyílt. Ebben a kertben, a megjelölt helyen találta meg Mercédès azt az összeget, amelyről a gróf gyöngédségből azt állította, hogy huszonnégy

esztendővel ezelőtt ásta el oda. Az utcai kapu küszöbéről meg lehetett pillantani ennek a kertnek szélső fáit.

Amint Monte Cristo a küszöbre lépett, olyan mély sóhajtást hallott, amely zokogásnak is beillett volna. A sóhaj irányába tekintett, és egy virginiai jázminlugas lombjai és bíborpiros virágai alatt megpillantotta Mercédèst, aki ott ült lehajtott fejjel és sírt.

Hátravetette fátyolát, és abban a hitben, hogy egyedül van az égbolttal, arcát kezébe rejtette, és szabad folyást engedett sóhajainak és zokogásának, amelyet fia jelenléte miatt olyan sokáig visszafojtott.

Monte Cristo közelebb lépett hozzá. A homok megcsikordult léptei alatt.

Mercédès felkapta a fejét, és felsikoltott ijedtében, amint egy férfit pillantott meg.

- Asszonyom - kezdte a gróf -, ma már nincs hatalmamban, hogy boldoggá tegyem önt, de vigasztalást talán nyújthatok. Volna olyan kegyes, hogy elfogadja ezt egy régi barátjától?

- Igaz, nagyon boldogtalan vagyok - válaszolta Mercédès. - Egyedül állok a világban... Nem volt senkim a fiamon kívül, és most ő is elhagyott.

- Fia helyesen cselekedett, asszonyom - vetette ellen a gróf -, igazán nemes lélekre vall. Megértette, hogy minden ember tartozik megfizetni hazájának a maga adóját: egyesek tehetségükkel, mások szorgalmukkal, némelyek tanulással, megint mások a vérükkel róják le. Ha önnel marad, tétlenül teltek volna napjai, és nem tudta volna megszokni az ön nagy fájdalmát. Így pedig nagy és erős lesz küzdelmében a sorssal, amelyet a maga oldalára fog állítani. Engedje, hadd hozza helyre fia mindkettőjük életét, asszonyom. Merem ígérni, hogy biztos kézben van.

- Ó! - felelte a szegény asszony, és szomorúan rázta a fejét. - Azt a boldogságot, amelyről beszél, és amelyért szívem mélyéből könyörgök Istennek fiam számára, én magam bizony nem sokat fogom élvezni. Annyi minden tört össze bennem és körülöttem, hogy úgy érzem, közel állok a síromhoz. Nagyon jól tette, gróf úr, hogy elhozott ide, közel ahhoz a helyhez, ahol annyira boldog voltam. Ott kell meghalnunk is, ahol boldogok voltunk.

- Fájdalom! - felelte Monte Cristo. - Minden szava keserűen és égetően hull a szívemre, asszonyom, s annál keserűbben és égetőbben, mert igaza van, ha engem gyűlöl. Minden baját én okoztam: miért panaszkodik nekem, ahelyett hogy vádolna? Így még boldogtalanabbá tesz...

- Önt gyűlölni, vádolni, önt, Edmond... Gyűlölni, vádolni azt az embert, aki megmentette fiam életét, mert ugye az volt az ön végzetes és irtózatos szándéka, hogy megölje Morcerf úr fiát, akire az olyan büszke volt? Nézzen rám, és meglátja, van-e bennem csak egy szikrája is a szemrehányásnak?

A gróf felemelte tekintetét, és Mercédèsen nyugtatta, aki kissé felemelkedve nyújtotta feléje mindkét kezét.

- Nézzen csak rám - folytatta az asszony mélységes szomorúsággal. - Már nem jelent veszedelmet a szemem ragyogása, elmúlt az az idő, amikor Edmond Dantesre mosolyogtam, aki odafent várt reám öreg apja padlásszobájának ablakában... Azóta már sok szomorú nap telt el, s ezek a napok mély szakadékot ástak közöttem s a múlt között. Hogy önt vádoljam, Edmond, önt gyűlöljem, kedves barátom! Nem, magamat vádolom, és magamat gyűlölöm! Jaj, de nyomorult is vagyok! - kiáltotta, és kezét összekulcsolva felnézett az égre. - De megbűnhődtem!... Lelkemben élt a hit, ártatlan és szerelmes voltam, és az angyalok e hármas gazdagságával, én nyomorult, kételkedtem Istenben!

Monte Cristo feléje lépett, és némán nyújtotta a kezét.

- Nem - mondta Mercédès, és szelíden visszahúzta a kezét - barátom, ne érintsen meg. Megkímélt engem, márpedig mindazok közül, akik vétettek önnek, én voltam a legbűnösebb. A többiek valamennyien gyűlöletből, kapzsiságból, önzésből cselekedtek, én azonban gyáva voltam. Nekik vágyaik voltak, de én féltem. Nem, ne szorítsa meg a kezem, Edmond. Gyöngéd szavai volnának a számomra, érzem, de kérem, ne mondja ki őket. Őrizze meg ezeket a szavakat másvalaki számára, mert én már nem vagyok méltó rájuk. Látja... - most egészen felfedte az arcát - a bánattól már egészen megőszültem. Annyira kisírtam a szememet, hogy lila karikák övezik. A homlokomon redők bújnak

meg. Ön ellenben, Edmond, még mindig fiatal, még most is szép és büszke. Mert önnek megmaradt a hite, mert ön erős maradt, mert ön bízott Istenben, és ő meg is segítette. Én gyáva voltam, megtagadtam őt. Isten elhagyott, és most így állok itt.

Mercédès könnyekben tört ki, szíve majd megszakadt az emlékek megrázó súlya alatt.

Monte Cristo megfogta a kezét, és hódolattal csókolta meg. De Mercédès maga is érezte, hogy ebben a csókban nem volt semmi tűz, mintha a gróf egy szent márványszobrának csókolt volna kezet.

- Vannak olyan kiválasztott sorsüldözöttek - folytatta az asszony -, akik egyetlen hibájukkal tönkreteszik egész életüket. Én önt holtnak hittem, nekem is ön után kellett volna halnom. Mert hiszen egész életemben gyászt viseltem önért a szívem mélyén. És most ez a gyász egy harminckilenc éves asszonyból ötvenévest csinált. Mit ért az, hogy valamennyiünk közül csak én egymagam ismertem fel? Csak a fiamat mentettem meg. Nem kellett volna-e megmentenem azt a férfit is, bármilyen bűnös volt, akit hitvestársul fogadtam? Márpedig őt hagytam meghalni. Mit is beszélek, istenem! Én is okozója voltam halálának gyáva érzéketlenségemmel, megvetésemmel, mert nem gondoltam arra, nem akartam arra gondolni, hogy énérettem lett hitszegő és áruló! Mire volt jó, hogy elkísértem fiamat idáig, ha egyszer itt magára hagytam, és engedtem egyedül elutazni Afrika gyilkos partjára? Ó, gyáva voltam, ha mondom! Megtagadtam szerelmemet, és mint a hitehagyottak, szerencsétlenséget hozok mindenkire, aki csak körülöttem van!

- Nem, Mercédès - válaszolta Monte Cristo -, nem úgy van. Legyen jobb véleménnyel önmagáról. Nem. Ön nemes lelkű és szent asszony, és fájdalma teljesen lefegyverzett. De mögöttem, láthatatlanul, ismeretlenül, haragosan állt az Isten, akinek én csupán küldöttje voltam, s aki nem akarta megakadályozni, hogy lesújtsak a kezemben levő villámmal. De kérve kérem ezt az Istent, akinek lábánál tíz esztendő óta mindennap leborulok, tanúmul hívom ezt az Istent, hogy önnek áldoztam fel életemet, s életemmel együtt azokat a terveket is, amelyek hozzá voltak láncolva. Büszkén vallom, Mercédès, Istennek szüksége volt reám, és én életben maradtam. Vizsgálja csak meg a múltat, vizsgálja meg a jelent, kísérelje meg, hogy a jövőt is szemügyre vegye, és meglátja, hogy valóban eszköz vagyok az Úr kezében. Életem első fele abban telt el, hogy a legkegyetlenebb kínok, a legszörnyűbb szenvedések jutottak osztályrészemül, mindazokat el kellett hagynom, akik szerettek és üldöztek, akik nem is ismertek. Aztán hirtelen a börtön, a magány, a nyomor után a szabad levegő, a szabadság és olyan mérhetetlen, káprázatos vagyon birtokosa lettem, hogy igazán vak lettem volna, ha fel nem ismerem Isten ujját, mert Istennek nagy szándékai voltak velem. Ettől kezdve ezt a vagyont szent küldetés eszközének láttam. Ettől kezdve egy pillanatig sem gondoltam arra az életre, amelynek édességét ön, szegény asszony, bizony gyakorta megízlelte. Egyetlen nyugodt órám sem volt. Úgy éreztem magam, mintha tűzfelhő volnék, amelyet csak azért hajszolnak a szélviharok, hogy felégesse az elátkozott városokat. Mint a kalandvágyó kapitányok, akik veszedelmes útra indulnak hajójukkal, akik veszélyekkel teli hadjáratra készülnek, úgy készítettem én is el az élelmiszereket, teleraktam hajómat fegyverekkel, felhalmoztam a támadó és védő eszközöket, testemet hozzáedzettem a leghevesebb gyakorlatokhoz, lelkemet a legdurvább megrázkódtatásokhoz, karomat hozzászoktattam az emberöléshez, szememet a szenvedés látásához, ajkamat ahhoz, hogy mosolyogni tudjon a legborzalmasabb szenvedések láttára is. Abból a jólelkű, bízó és megbocsátásra kész emberből, aki voltam, bosszúvágyó, színlelő, gonosz ember lettem, aki érzéketlen, mint a süket és vak végzet. Akkor elindultam azon az úton, amely megnyílt előttem, keresztülvágtam a térségen, és célhoz értem: jaj volt mindenkinek, aki keresztezte utamat!

- Elég! - mondta Mercédès. - Elég, Edmond! Arra gondoljon, hogy az egyetlen, aki felismerte, szintén az egyetlen, aki megértheti önt. Edmond, az az asszony, aki fel tudta önt ismerni, az, aki meg tudta érteni, ha az a nő útjába került volna, és ön ízzé-porrá töri, bizony akkor is csak bámulni tudta volna önt, Edmond! Mint ahogy szakadék van ön és a többi ember között is, és mondhatom, a leggyötrőbb fájdalmam most is az összehasonlítás. Mert nincs a világon semmi, ami felérne önnel, semmi, ami akár csak meg is közelítse. És most búcsúzzunk, Edmond, és váljunk el.

- Mielőtt elhagynám, mondja meg, mit kíván, Mercédès? - kérdezte Monte Cristo.

- Egyetlen kívánságom van csupán, Edmond: hogy a fiam boldog legyen.

- Kérje erre az Urat, mert ő tartja kezében az emberek sorsát, kérje azt, hogy tartsa távol tőle a halált, a többi az én dolgom.

- Köszönöm, Edmond.

- És saját maga számára, Mercédès?

- Nekem nincs szükségem semmire, én két sírdomb között élek: egyik Edmond Dantèsé, aki már olyan nagyon régen meghalt. Őt szerettem! Ez a szó nem illik már az én hervadt ajkamra, de a szívemben még él az emlék, és szívemnek ezt az emlékezetét a világon semmiért oda nem adnám. A másik egy olyan ember sírja, akit Edmond Dantès ölt meg. Jogosnak érzem ezt a tettét, de azért a halottért imádkoznom kell.

- A fia boldog lesz, asszonyom - ismételte a gróf.

- Akkor én is olyan boldog leszek, amilyen csak lehetek.

- De... végre is... mit fog csinálni?

Mercédès szomorúan mosolygott.

- Azt nem hinné el, hogy úgy fogok élni, mint ahogy a hajdani Mercédès élt, vagyis hogy dolgozni fogok. Már nem tehetek egyebet, csak imádkozom, de arra nem szorulok, hogy dolgoznom kelljen. Az a kis vagyon, amelyet ön elásott valamikor, a kezembe került a megjelölt helyen. Majd kutatnak utána, ki vagyok, megkérdezgetik, mit csinálok, senki sem fogja tudni, miből élek. Mit bánom én! Ez hármónk dolga: Istené, az öné meg az enyém.

- Mercédès - mondta a gróf -, nem teszek önnek szemrehányást, de ön túlozza az áldozatot, amikor Morcerf úr teljes vagyonáról lemond, mert annak a fele önt illetné takarékossága és ébersége miatt.

- Látom már, mit akar ajánlani, de azt nem fogadhatom el, Edmond, a fiam megtiltaná.

- Őrizkedem tőle, hogy olyasmit ajánljak, ami beleütközik Albert de Morcerf úrnak az akaratába. Majd megtudom a szándékait, és aszerint cselekszem. De ha ő elfogadja azt, amit tenni szándékozom, akkor önnek sem lesz ellenvetése?

- Tudja jól, Edmond, hogy én már nem vagyok gondolkozó lény. Elhatározásom, ha ugyan van, az, hogy többé semmit sem határozok el. Isten annyira megrázott a szörnyű viharokban, hogy elveszítettem akaratomat. Az ő kezében vagyok, mint a veréb a sas karmai között. Nem akarja a halálomat, mert akkor nem élnék. Ha segítséget küld nekem, az azt jelenti, hogy Ő így akarja, és én elfogadom.

- Vigyázzon, asszonyom - mondotta Monte Cristo -, nem így kell Istent imádni! Isten azt akarja, hogy megértsük őt, és hogy vitassuk a hatalmát: ezért adott szabad akaratot nekünk.

- Szerencsétlen! - kiáltotta Mercédès. - Ne beszéljen így velem. Ha azt hinném, hogy Isten szabad akaratot adott nekem, akkor ugyan mi tartana vissza a kétségbeeséstől?

Monte Cristo kissé elsápadt, és lehajtotta a fejét, mert a fájdalomnak ez a kitörése egészen lesújtotta.

- Nem is búcsúzik el tőlem? - kérdezte, a kezét nyújtva az asszonynak.

- Ellenkezőleg, azt mondom, a viszontlátásra - válaszolta Mercédès, és ünnepélyesen az égre mutatott. - Ez bizonyítja, hogy még reménykedem.

És Mercédès remegő kezével megérintette a gróf kezét, majd felsietett a lépcsőn, és eltűnt a gróf szeme elöl.

Monte Cristo ekkor lassan kiment a házból, és ismét nekiindult a kikötő felé vezető útnak.

De Mercédès már nem látta, mikor eltávozott, noha odaállt Dantés apó kis szobájának ablakába. Tekintete a messzeségben azt a hajót kereste, amely elvitte fiát a hatalmas tengerre.

De azért szinte öntudatlanul mégiscsak ezt suttogta:

- Edmond! Edmond! Edmond!

16

A múlt

A gróf vérző szível távozott a házból, ahol Mercédèst hagyta. Úgy vált el tőle, hogy minden valószínűség szerint soha többé nem látja viszont.

A kis Édouard halála óta Monte Cristo lelkében nagy változás ment végbe. Mikor felérkezett a szelíd és tekervényes lejtőn bosszújának hegycsúcsára, a hegy másik oldalán a kételkedés örvénye nyílt meg előtte.

Sőt, ezen felül a Mercédèsszel folytatott beszélgetés annyi emléket keltett életre a lelkében, hogy még ezeket az emlékeket is le kellett győznie.

Egy olyan erős ember, mint a gróf, nem kínlódhatott sokáig ebben a szomorú hangulatban, amely a köznapi szellemek éltető ereje lehet, látszólagos ernyedtséget ad nekik, de a magasabbrendű lelkeket halálra sebzi. A gróf már-már szemrehányást tett önmagának, mert úgy érezte, hogy valami hiba csúszott a számadásába.

„Nem jó színben látom a múltat - töprengett -, ennyire igazán nem tévedhettem.

Az a cél, amelyet magam elé tűztem, esztelenség lett volna? - folytatta. - Tíz esztendeig hamis úton jártam volna? Egyetlen óra bebizonyította volna az építésznek, hogy minden reménységének műve, ha nem is lehetetlenség, de mindenesetre szentségtörés?

Nem akarom, hogy agyamba furakodjon ez a gondolat, hiszen akkor megháborodnék. Mai megítéléseimből hiányzik a múlt pontos méltatása, mert én a múltat a szemhatár másik végéről látom. Annyi bizonyos, hogy amint az idő előrehalad, a múlt, akárcsak az a tájék, amelyen keresztülmegyünk, egyre jobban elmosódik. Úgy jártam, mint azok, akik álmukban megsebezték magukat: látják és érzik sebeiket, de nem emlékeznek rá, hogy hol szerezték.

Előre hát, újjászületett ember! Előre, gazdag különc! Előre, életre ébredt alvó! Előre, mindenható álmodozó! Előre, legyőzhetetlen milliomos, láss még egyszer a nyomorult és éhező ember gyászos szemével, haladj keresztül ismét azokon az utakon, amelyekre a végzet vetett, ahova a balsors vezetett, ahol a kétségbeesés lett úrrá rajtad. Túlságosan sok gyémántot, aranyat és csillogó boldogságot ragyogtat ma az a tükör, amelyben Monte Cristo Dantèst nézi. Rejtsd el ezeket a gyémántokat, szennyezd be az aranyat, homályosítsd el a ragyogást. Gazdag, lásd meg a szegényt, szabad ember, találj rá a rabra, feltámadt ember, vedd észre a holttetemet.”

Míg mindezeket elmondta önmagának Monte Cristo, végigért a rue de la Caisserie-n. Ezen az utcán kísérte végig huszonnégy esztendővel ezelőtt egy csendes őrség az éjszakában.

Ezek a máskor kedves és vidám házak azon az éjszakán komorak, némák és sötétek voltak.

- Pedig ezek ugyanazok a házak - mormogta Monte Cristo. - Csakhogy akkor éjszaka volt, most pedig nappal van, és a napsütés ragyogása tesz mindent vidámmá.

A rue Saint-Laurent-on át ment le a rakodópartra, és a csomagmegőrző felé tartott; ez volt a kikötőnek az a pontja, ahol annak idején csónakba szállt. Egy ponyvatetős sétahajó haladt arrafelé. Monte Cristo odaszólította a gazdát, s az azonnal felé kezdett evezni olyan buzgalommal, ahogy a hajósok csak busás borravaló reményében szokták.

Az idő pompás volt, az utazás valósággal ünnepiesnek ígérkezett. A szemhatáron leáldozott a nap, vörösen és lángolón merült le a hullámokba, amelyek szinte lángba borultak közeledtére. A tenger sima volt, akár a tükör, csak olykor-olykor hasadt meg, ha halak ugráltak a felszínén, amelyek valami üldöző ellenség elől menekültek. A kis halak kibukkantak a víz tetejére, hogy egy más elemtől kérjenek segítséget. Végül a szemhatáron, fehéren és kecsesen, mint megannyi vándor sirály, a

Martigues felé igyekvő halászhajók tűntek fel, vagy a Korzikába vagy Spanyolországba induló megrakott kereskedelmi hajók.

A gróf hiába látta a gyönyörű tiszta égboltot, hiába a kecses körvonalú hajókat, hiába az aranyló fénytől sugárzó vidéket, mégis egyre csak annak a borzalmas utazásnak legapróbb részletei tűntek fel előtte: az egyetlen árva kis fény, amely a katalánoknál villant fel, az a pillanat, amikor szemébe ötlött If vára, és ő tudtára jött, hogy hová viszik, az a tusa a csendőrökkel, mikor a tengerbe akart ugrani, kétségbeesése, mikor érezte, hogy nincs menekülés, és a karabély hideg csövének érintése, amelyet a halántékához szorítottak, mint valami vasgyűrűt.

És mint ahogy a nyári hőségben kiszáradt források az őszi esőzésekkor ismét megdagadnak, és cseppenként kezdenek kibuggyanni, Monte Cristo grófja éppúgy érezte, amint bensejében cseppenként felhalmozódik az a régi keserűség, amely valamikor elárasztotta Edmond Dantès szívét.

Már nem látott ragyogó égboltot, sem kecses hajókat, sem aranyló fényeket. Az eget gyászos, komor fátyol fedte; megremegett annak az óriási, sötét sziklának a láttán, amelyet If várának neveztek, mintha csak egy halálos ellenség kísértete jelent volna meg a szeme előtt.

Megérkeztek.

A gróf ösztönösen visszahúzódott a bárka legtávolabb eső sarkába. Hiába mondta a gazda a legnyájasabb hangon:

- Kikötünk, uram.

Monte Cristo visszaemlékezett rá, hogy ugyanezen a helyen, ezen a sziklán, őrei durván megtaszigálták, és kényszerítették rá, hogy felmásszék ugyanazon az emelkedőn, sőt, egy szurony hegyével meg is bökdösték.

Dantèsnek akkor borzasztó hosszúnak tűnt fel az út. Monte Cristo most nagyon is rövidnek találta. Minden evezőcsapásra a vízcseppekkel együtt millió gondolat és emlék bukkant fel agyában.

A Júliusi Forradalom óta nem tartottak többé rabot If várában.

Csupán egy szakasznyi vámőrség székel benne, hogy elejét vegye a csempészésnek. Az érdeklődőket egy kapus fogadta, hogy megmutassa nekik a rémület házát, amelyből immár csak érdekes látnivaló lett.

És noha elmagyaráztak minden apró részletet, amikor belépett a boltozatos folyosóra, mikor lehaladt a fekete lépcsőn, mikor bevezették azokba a zárkákba, amelyeket látni kívánt, mégis hideg verejték lepte el a homlokát, amelynek jeges cseppjei a szívéig hatoltak.

A gróf megkérdezte, maradt-e még régi börtönőr a Restauráció korából: de azok már valamennyien nyugalomba mentek, vagy más foglalkozás után néztek. A kapus, aki körülvezette, maga is csak 1830 óta volt ott alkalmazásban.

Levezették saját zárkájába.

Újra látta a sápadt világosságot, amely a szűk kis ablaknyíláson szűrődik be. Újra látta azt a helyet, ahol az ágy állott, amelyet azóta elvittek onnan, és az ágy mögött látszott még Faria abbé alagútja, amely el volt ugyan falazva, de az újabb kövek megmutatták, hogy hol volt.

Monte Cristo érezte, hogy a lába roskadozik, és leült egy fazsámolyra.

- Van még más érdekes történet is a várról, mint Mirabeau bebörtönzése? - kérdezte a gróf. - Van-e valami szájhagyomány ezekről a gyászos börtönökről, amelyekről szinte el sem hihető, hogy ide valamikor élő embereket zártak be?

- Van, uram - felelte a portás -, sőt, Antoine, a régi börtönőr, éppen erről a zárkáról mondott el nekem egy igen érdekes történetet.

Monte Cristo megremegett. Ez az Antoine az ő börtönőre volt. Már csaknem elmosódott emlékezetében a neve is, meg az arca is. De amint meghallotta a nevét, újra ott állt előtte úgy, ahogy ismerte sűrű szakállával, barna mellényével és kulcscsomójával, amelynek csörgését most is hallani vélte.

A gróf hátrafordult, és szinte úgy tűnt fel neki hogy látja is a börtönőrt a folyosó homályában. A folyosót még szűkebbnek tüntette fel a portás kezében pislogó fáklya fénye.

- Parancsolja, hogy elmondjam, uram? - kérdezte a portás.

- Kérem, mondja el - válaszolta Monte Cristo.

Mellére szorította a kezét, hogy elfojtsa szíve heves dobogását, félt, hogy saját történetét fogja hallani.

- Beszéljen - ismételte.

- Ebben a zárkában - mondta a kapus - egyszer, nagyon régen, lakott egy fogoly. Nagyon veszedelmes ember volt, már csak azért is, mert igen nagy ügyességgel rendelkezett. Ugyanakkor lakott itt a várban egy másik rab is, ez nem volt rossz ember, szegény bolond pap volt.

- Úgy? Bolond volt, bolond - ismételte Monte Cristo. - Ugyan miben állt a bolondsága?

- Milliókat kínált annak, aki visszaszerzi a szabadságát.

Monte Cristo az égre pillantott, de nem látta az eget: közötte és az égboltozat között vastag kőréteg húzódott meg. Arra gondolt, hogy éppen ilyen sűrű, áthatolhatatlan réteg választotta el Faria abbé kincseit azoknak a szemétől, akiknek ő felajánlotta ezeket a kincseket.

- Láthatták egymást a rabok? - kérdezte Monte Cristo.

- Dehogy láthatták uram ez a leghatározottabban meg volt tiltva. Ők azonban kijátszották a tilalmat; utat vájtak a két zárka között maguknak.

- Ugyan melyikük fúrta azt a folyosót?

- A fiatal, ez egészen bizonyos - jelentette ki a kapus. - A fiatalember ügyes és erős volt, a szegény abbé pedig öreg és gyenge. Egyébként sem tudott volna kigondolni effélét a meghibbant agyával.

- Vakok... - mormogta Monte Cristo.

- Annyi szent, hogy az üreget a fiatal ásta - folytatta a kapus. - És ugyan mivel? Ezt senki sem tudja, de annyi bizonyos, hogy megcsinálta, bizonyság rá, hogy a nyomai még ma is megvannak. Tetszik látni?

Odatartotta a fáklyát a falhoz.

- Ni, csakugyan! - jegyezte meg a gróf az izgalomtól fátyolos hangon.

- Ennek volt köszönhető, hogy a két fogoly tudott egymással érintkezni. Ugyan mennyi ideig tarthatott ez az érintkezés? Senki sem tudja. No, egy napon az öreg fogoly megbetegedett és meghalt. Találja csak ki, mit csinált akkor a fiatal? - szakította félbe magát a kapus.

- Mondja el.

- Átvitte a halottat a maga zárkájába, belefektette az ágyába, arccal a fal felé fordította, azután visszatért az üres zárkába, betömte a nyílást, és bebújt a halott zsákjába. Hallott már valaha ilyet?

Monte Cristo lehunyta a szemét, és újra végigélte, hogy mit érzett, mikor a durva vászon, amelyen még ott érződött a hulla hidegsége, az arcát súrolta.

A börtönőr folytatta:

- Tetszik tudni, ez volt a terve: abban a hitben volt, hogy If várában eltemetik a halottakat, és mivel úgy gondolta, nem verik költségbe magukat holmi koporsóval, ha rabot temetnek, ő majd a vállával felemeli a rászórt földet. De szerencsétlenségére a várban megszokott temetés keresztülhúzta számításait: itt nem földelték el a halottakat, beérték azzal, hogy ágyúgolyót kötöttek a lábukra, és bevetették őket a tengerbe. Ez így is történt. A mi emberünket is behajították a tengerbe a szikla

tetejéről. Az igazi halottat másnap megtalálták a fiatal rab ágyában, s akkor mindent kitaláltak, mert a halottvivők elbeszélték, amit eddig nem mertek elmondani, hogy abban a pillanatban, amikor a testet ledobták a mélységbe, valami szörnyű kiáltást hallottak, de ezt a hangot rögtön el is nyelték a hullámok, amelyekben eltűnt.

A gróf kínosan lélegzett, izzadság lepte el a homlokát, és szíve összeszorult. „Nem! - suttogta magában. - Az a kétség, amely szívemben támadt, a feledés kezdete volt. Itt azonban ismét elfog a felháborodás, és újra csak bosszúra szomjazom."

- S a fogolyról többé nem hallottak semmit? - kérdezte.

- Soha, de soha. Tetszik tudni, két eset lehetséges, vagy laposan csapódott a vízbe, és mivel mintegy ötven lábnyi magasságból zuhant le, valószínű, hogy szörnyethalt.

- Azt mondta az imént, hogy ágyúgolyót kötöztek a lábára: akkor hát állva kellett leesnie.

- Vagy pedig állva esett le - folytatta a kapus -, s akkor az ágyúgolyó lehúzta a mélységbe, és a szegény ember akkor bizony ott is maradt!

- Sajnálja?

- Hát bizony sajnálom, noha a saját elemébe került.

- Hogy érti ezt?

- Úgy értem, az a hír járta róla, hogy ez a szerencsétlen a maga idejében tengerésztiszt volt, és mint bonapartista került a börtönbe.

„Igazság - mormogta a gróf -, Isten azért teremtett téged, hogy kibírjad a tüzet is, meg a vizet is. Így hát a szegény tengerész még mindig él a mesemondók emlékezetében. Elbeszélik rémséges történetét a tűzhely mellett, és aki hallja, megborzong, mikor maga elé képzeli azt a szörnyű zuhanást a tenger mélyébe."

- A nevét sose tudták meg? - kérdezte most hangosan a gróf.

- Hogy tetszik ezt képzelni? - kérdezte az őr. - Csak mint a 34-es foglyot ismerték!

„Villefort! Villefort! - mormogta Monté Cristo. - Hányszor mondhattad el ezt magadban álmatlan éjszakákon, mikor az én kísértetem nem hagyott nyugton."

- Parancsolja folytatni a nézelődést, uram? - kérdezte a kapus.

- Hogyne, főleg pedig a szegény abbé zárkáját szeretném látni.

- A 27-es számot?

- Igen, a 27-est - ismételte Monte Cristo.

Hirtelen mintha újra hallotta volna Faria abbé hangját, mikor az ő nevét kérdezte, de az csak a számát kiáltotta a falon keresztül.

- Tessék jönni.

- Várjon csak - mondotta Monte Cristo -, hadd nézzek még egyszer végig mindent ebben a zárkában.

- Ez kapóra is jön, mert a másik zárka kulcsát fent felejtettem - jegyezte meg a kapus.

- Menjen hát érte.

- Itt hagyom a fáklyát.

- Nem kell, vigye csak magával.

- De hiszen akkor sötétben tetszik maradni.

- Én a sötétben is látok.

- Akárcsak ő.

- Ki az az ő?

- Hát a 34-es. Azt mondják, annyira megszokta a sötétséget, hogy zárkája legsötétebb zugában is meglátott volna egy gombostűt.

- Tíz esztendő kellett hozzá, míg ennyire vitte - mormogta a gróf.

Az őr eltávozott, és magával vitte a fáklyát is.

A gróf igazat mondott: alig volt néhány másodpercig a sötétben, mindent éppen úgy látott, mint napvilágnál.

Körülnézett és akkor ismert rá istenigazában a zárkájára.

- Igen - mondta -, itt az a kő, amelyen ülni szoktam! Itt van a falban még a vállam nyoma is, amint belényomódott. Itt a vérem nyoma, amely akkor öntötte el homlokomat, amikor egyszer a fejemet szét akartam loccsintani a falon!... Ó, ezek a számok... emlékszem... aznap jegyeztem ide, mikor apám korát számítgattam, hogy tudjam, életben fogom-e még találni, és Mercédès korát, hogy kitaláljam, megvárt-e engem mint lány... E számadások után kissé visszatért lelkembe a reménység... Nem gondoltam az éhhalálra meg a hűtlenségre!

Keserű nevetés buggyant ki a gróf száján. Mintegy álomban látta, amint apját kikísérik a temetőbe... és Mercédèst, amint az oltár elé lép!

A fal másik felén egy felírás vonta magára a figyelmét. A zöldes falon még most is fehéren maradtak a betűk:

ISTENEM! ŐRIZD MEG EMLÉKEZŐTEHETSÉGEMET!

- Igen, igen! - kiáltott fel. - Utolsó időmben ez volt egyetlen imádságom. Már nem a szabadságomért könyörögtem, csak a józan eszemért, mert attól féltem, hogy megőrülök, és mindent elfelejtek. Istenem! Megtartottad emlékezőtehetségemet, és én emlékeztem is. Köszönöm, köszönöm, Istenem!...

Ebben a pillanatban felcsillant a falon a fáklya fénye. Közeledett az őr.

Monte Cristo eléje ment.

- Tessék követni - mondta a kapus.

Fel sem kellett menni a napvilágra, hanem végighaladtak egy föld alatti folyosón, amely egy másik zárkába vezetett.

Itt ébredt csak fel Monte Cristóban igazán ezernyi emlék.

Először is a falra rajzolt délkör ötlött a szemébe. Ennek a délkörnek a segítségével számítgatta Faria abbé az órákat. Azután meglátta az ágy maradványait. Ezen az ágyon hunyt el a szegény rab.

Erre a látványra egészen más érzések fogták el, mint saját zárkájában, nem félelem, hanem szelíd és gyöngéd érzés, a hála ömlött el a lelkén, és az arcán két nagy könnycsepp gördült le.

- Itt lakott a bolond abbé - jegyezte meg az őr. - A fiatalember pedig erről jött be hozzá. (Megmutatta Monte Cristónak a föld alatti folyosó nyílását, amelyet ezen az oldalon nem falaztak be.) A kő színéről - folytatta az őr - egy tudós rájött, hogy mintegy tíz esztendőn keresztül kellett a két rabnak erre közlekednie egymással. Szegény emberek, mennyit szenvedhettek e tíz esztendő alatt!

Dantès elővett a zsebéből néhány aranyat, és az őr felé nyújtotta, aki immár másodszor is megszánta őt, anélkül, hogy ismerte volna.

A kapus átvette a pénzt abban a hitben, hogy valami aprópénzt kapott, de a fáklya világánál észrevette, milyen nagy összeget adott neki a látogató.

- Uram - mondta -, meg tetszett tévedni.

- Hogy érti ezt?

- Aranyakat tetszett ideadni.

- Tudom.

- Tetszik tudni?

- Tudom.

- Nekem tetszik adni az aranyakat?

- Igen.

- És nyugodt lelkiismerettel megtarthatom?

- Igen.

A kapus csodálkozva nézett Monte Cristóra:

- És *becsülettel* - jegyezte meg a gróf, mint Hamlet.

- Uram - folytatta a kapus, és alig hitt a szemének -, nem értem, miért olyan nagylelkű.

- Pedig könnyen érthető, barátom - felelte a gróf. - Tengerész voltam magam is, és az elmondott történet jobban meghatott, mint bárki mást.

- Ha ön ilyen nagylelkű, uram - mondta az őr -, akkor megérdemli, hogy felajánljak önnek valamit.

- Mit adhatsz nekem, barátom? Kagylókat? Szalmából készült tárgyakat? Köszönöm.

- Dehogy, uram, dehogy. Olyan valamit, ami az imént elbeszélt történetre vonatkozik.

- Igazán? - kiáltott fel a gróf élénken. - És ugyan mi lehet az?

- Tessék nézni - jegyezte meg a kapus -, azt mondtam magamban: olyan szobában, ahol egy rab tizenöt esztendőt töltött, mindig lehet valamit találni. Elkezdtem a falban kutatni.

- Ah! - kiáltott fel Monte Cristo, mert eszébe jutott az abbé kettős rejtekhelye. - Csakugyan!

- Alaposan kikutattam a falakat - folytatta a kapus - és rájöttem, hogy az ágy fejénél és a szelelőnyílás alatt a fal kong az ürességtől.

- Igen - mondotta Monte Cristo -, igen.

- Kiemeltem a köveket és találtam...

- Egy kötéllétrát és szerszámokat, ugye? - kiáltott fel a gróf.

- Honnan tetszik tudni? - kérdezte ámulva a kapus.

- Tudni nem tudom, csak kitaláltam - válaszolta a gróf. - A rabok rejtekhelyein rendszerint efféléket szoktak találni.

- Igenis, uram - mondta az őr -, kötéllétrát meg szerszámokat találtam.

- És ezek még megvannak? - kiáltott fel Monte Cristo.

- Nincsenek, uram. Eladtam ezeket a különféle tárgyakat, mert a látogatókat nagyon érdekelték. De valami más maradt még nálam.

- Ugyan mi? - kérdezte a gróf türelmetlenül.

- Megmaradt egy könyvféle, amely vászoncsíkokra van írva.

- Ó! - kiáltott fel Monte Cristo. - Ez a könyv nálad van még?

- Azt nem tudom, hogy könyv-e - mondta a kapus. - De amiről beszéltem, az megvan.

- Eredj érte, barátom, menj - mondta a gróf. - És ha valóban az, amire gondolok, akkor nem jársz rosszul.

- Szaladok, uram.

S a vezető elfutott. Monte Cristo pedig letérdelt kegyeletes szívvel annak az ágynak a maradványai elé, amelyet a halál az ő számára oltárrá változtatott.

- Ó, második apám - mondta -, te, aki a szabadságot, a tudást és a gazdagságot adtad nekem, te, aki hasonló voltál a felsőbbrendű lényekhez, s tudtad, mi a rossz és mi a jó, ha a sírban megmarad valami belőlünk, ami megremeg a földön maradottak hangjára, ha megdicsőülésben, amelyen a holttest átesik, még lebeg valami érzés a hely iránt, ahol nagyon szerettünk vagy sokat szenvedtünk, nemes szív, hatalmas szellem, igaz lélek, egyetlen szóval, egyetlen jellel, bármilyen kinyilatkoztatással oszlasd el szívemből azt a kétséget, amely lelkifurdalássá válik, ha nem változik meggyőződéssé. Esdve kérlek annak az apai érzésnek nevében, amellyel szerettél, s annak a fiúi tiszteletnek a nevében, amellyel irányodban viseltettem.

A gróf lehajtotta a fejét, és a kezét összekulcsolta.

- Tessék, uram! - szólalt meg mögötte egy hang.

Monte Cristo összerezzent és hátrafordult.

A kapus átnyújtotta neki a vászoncsíkokat, amelyekre Faria abbé reá írta tudása minden kincsét. Ez a kézirat volt Faria abbénak az olasz királyságról írott nagy műve.

A gróf sietve átvette, és pillantása legelőször is a jelmondatra esett. Elolvasta:

Kitéped a sárkány fogát, és lábbal tiprod az oroszlánokat - mondotta az Úr.

- Ó! - kiáltott fel. - Itt a felelet! Köszönöm, apám, köszönöm!

Zsebéből egy kis erszényt vett elő, amelyben tíz darab ezresbankjegy volt.

- Tessék - mondta -, tedd el ezt az erszényt.

- Nekem tetszik adni?

- Neked adom, de csak azzal a feltétellel, hogy majd csak akkor nyitod ki, mikor én már elmentem.

Keblébe rejtette a feltalált drága kincset, amelyet drágábbnak tartott minden értéknél, azután kisietett a pincéből, és ismét bárkájába szállt. - Marseille-be! - mondta.

Távozóban még egyszer rámeredt a komor börtönre.

- Átok azokra - mondta -, akik ebbe a sötét börtönbe zárattak, és azokra is, akik elfeledték, hogy valamikor ott vergődtem bezárva.

Amint a katalánok lakhelye előtt elhaladt, arrafelé fordult a gróf, és fejét a köpenyébe burkolva egy nő nevét suttogta.

Győzelme teljes volt. A gróf kétszer is diadalmaskodott kétségein. Az a név, amelyet annyi gyöngédséggel ejtett ki, hogy az már csaknem szerelemszámba ment, Haydée neve volt.

Monte Cristo partra szállt, majd a temető felé indult, ahol Morrellel kellett találkoznia.

Tíz évvel ezelőtt ő maga is kegyeletes szívvel keresett egy sírdombot ebben a temetőben, de keresése hiábavaló volt. Ő, aki milliókkal tért vissza Franciaországba, nem tudott rátalálni éhen halt édesapja sírjára.

Morrel állíttatott ugyan keresztet a sírra, de a kereszt elkorhadt, s a sírásó befűtött vele, mint ahogy minden sírásó minden temetőben tenni szokta a régi fakeresztekkel.

A derék kereskedő jobban járt: gyermekei karja közt lehelte ki lelkét, és azok kísérték ki a temetőbe és helyezték nyugalomra a felesége mellé, aki két esztendővel előbb távozott az örökkévalóságba.

Két széles márványlap állott egymás mellett, és nevük aranybetűvel volt felírva a síremlékre, amelyet vaskerítés vett körül, és körülötte négy ciprus vetett árnyékot a sírokra.

Maximilien az egyik fához támaszkodott, és üres tekintettel meredt a két sírdombra.

Fájdalma mélységes volt, szinte az őrületig fokozódott.

- Maximilien - szólította meg a gróf -, ne oda nézzen, hanem ide!

Az égre mutatott.

- A holtak mindenütt jelen vannak - mondta Morrel. - Nem ön maga mondta ezt, mikor rávett, hogy eljöjjek Párizsból?

- Maximilien - felelte a gróf -, ön az úton arra kért, hogy töltsünk néhány napot Marseille-ben. Még mindig ez a kívánsága?

- Már nincs semmiféle kívánságom, gróf. De úgy hiszem, hogy itt kevésbé kínos a várakozás, mint máshol.

- Akkor jól van, Maximilien, mert most elhagyom önt, de magammal viszem adott szavát.

- Hátha megfeledkezem róla, gróf? - kérdezte Morrel. - Hátha elfelejtem!

- Nem! Dehogy feledkezik meg róla, hisz ön mindenekelőtt becsületes ember, Morrel, megesküdött és újra megesküszik.

- Könyörüljön rajtam, gróf! Jaj, gróf, nagyon, nagyon boldogtalan vagyok!

- Ismertem önnél boldogtalanabb embert is, Morrel!

- Lehetetlen!

- Fájdalom! - mondta Monte Cristo. - Ez a mi szegény emberiségünk egyik büszkesége, hogy minden ember azt hiszi önmagáról, hogy boldogtalanabb, mint egy másik boldogtalan, aki ott sír és nyöszörög mellette.

- Lehet-e boldogtalanabb, mint az az ember, aki elveszítette az egyetlen lényt, akit szeretett, és akire vágyott?

- Hallgasson ide, Morrel - mondotta Monte Cristo -, és szedje össze minden figyelmét egy percig, jól figyeljen arra, amit mondok. Ismertem egy embert, aki, akárcsak ön, boldogsága minden reményét egy lányban találta meg. Ez a férfi fiatal volt, öreg édesapja is élt, azt nagyon szerette, volt menyasszonya, akit imádott. Éppen esküvő előtt állott, mikor a sorsnak egy olyan szeszélyéből, amelytől még az Istenbe vetett hite is megingott volna, ha Isten később nem mutatta volna meg, hogy minden csak egyetlen cél érdekében történt, tehát a sors szeszélyéből elveszítette szabadságát, menyasszonyát, a megálmodott jövőt, amelyet már bizonyosra vett (mivel olyan vak volt, hogy csak a jelenben tudott olvasni), és egy börtönzárka mélyére került.

- Ó - mondta Morrel -, a börtönből kikerül az ember egy hét múlva, egy hónap múlva, egy év múlva.

- Tizennégy évig maradt ott, Morrel - jelentette ki a gróf, és a fiatalember vállára tette a kezét.

Maximilien végigborzongott.

- Tizennégy évig! - mormogta.

- Tizennégy évig - ismételte a gróf. - Bizony, a tizennégy év alatt rajta is nemegyszer erőt vett a kétségbeesés. Akárcsak ön, ő is azt hitte, Morrel, hogy minden ember között ő a legboldogtalanabb, és meg akarta ölni magát.

- És? - kérdezte Morrel.

- És az utolsó pillanatban egy földi lény útján nyilatkozott meg neki Isten. Mert ma már nem tesz csodát az Isten. Mert első tekintetre ő maga sem ismerte fel talán az Úr véghetetlen irgalmát (hiszen idő kell ahhoz, hogy a könnytől fátyolos szem tisztán lásson). De végül is türelmes lett és várakozott. Egyszer aztán csodálatos módon kijutott a sírból, diadalmasan, gazdagon, hatalmasan, majdnem úgy, mint egy isten. Első szavával apját kereste: apja már meghalt.

- Az én apám is meghalt - jegyezte meg Morrel.

- Az igaz, de az ön apja az ön karjában lehelte ki lelkét, szeretettől körülvéve, meg boldogan, gazdagon, megbecsülten egy hosszú élet után. Az ő apja pedig szegényen, kétségbeesve, Istenben való hitét elveszítve halt meg. És mikor halála után tíz esztendővel a fia meg akarta keresni a sírját, még a sír is eltűnt, és senki sem tudta azt mondani neki: „Itt nyugszik az Úrban az a szív, amely olyan végtelenül szeretett téged."

- Istenem! - sóhajtott fel Morrel.

- Ez a fiú tehát még sokkal boldogtalanabb volt, mint ön, Morrel, mert ez még azt sem tudta, hol van az apja eltemetve.

- De - vetette ellen Morrel -, az a nő, akit szeretett, az mégiscsak megmaradt neki.

- Téved, Morrel. Az a nő...

- Meghalt? - kiáltott fel ?Morrel.

- Még ha csak meghalt volna: hűtelen lett, feleségül ment régi vőlegénye egyik legnagyobb ellenségéhez. Láthatja, Morrel, hogy ez az ember sokkal, de sokkal boldogtalanabb volt, mint ön.

- És küldött vigasztalást Isten ennek az embernek?

- Legalább megnyugvást adott neki.

- És még boldog is lehet valamikor ez az ember?

- Reménykedik benne, Maximilien.

A fiatalember lecsüggesztette a fejét.

- Az ígéretemet állom - mondta rövid hallgatás után, és kezét nyújtotta Monte Cristónak. - De emlékezzék rá...

- Október ötödikén várom önt Monte Cristo szigetén, Morrel. Negyedikén jacht fogja várni önt Bastia kikötőjében. A jacht neve Eurus. Jelentkezzék a kapitánynál, s az majd elhozza hozzám. Rendben van, Maximilien?

- Rendben, gróf, és ígéretemet be is váltom. De ne feledje, hogy október ötödikén...

- Gyermek, hát nem tudja, mit jelent egy férfi ígérete?... Már hússzor is elmondtam, hogy ha aznap még mindig meg akar halni, segítségére leszek benne, Morrel. Isten vele.

- Elhagy?

- El, dolgom van még Olaszországban. Most magára hagyom, egyedül a bánatával, egyedül ezzel a hatalmas szárnyú sassal, amelyet az Úr azért küld kiválasztottainak, hogy elvigye őket trónusa elé. Ganimedész története nem mese ám, Maximilien, hanem allegória.

- Mikor utazik?

- Azonnal. Már várakozik a gőzhajó, egy óra múlva messze leszek öntől. Kikísér a kikötőbe, Morrel?

- Nagyon szívesen, gróf.

- Öleljen meg.

Morrel kikísérte a grófot a kikötőbe. A fekete kéményből már hatalmas felhőként gomolygott a füst. A hajó hamarosan elindult, és egy óra múlva, mint ahogy Monte Cristo mondotta, a fehér füstszalag alig látszott a keleti szemhatáron, és a leszálló esti köd is egyre halványabbá tette.

17

Peppino

Abban a pillanatban, amikor a gróf gőzöse eltűnt a Morgion-fok mögött, egy másik utas, aki Firenzéből Róma felé tartott postakocsin, éppen áthaladt Aquapendente városkán. Elég gyorsan ment, hogy nagy utat tegyen meg, de mégsem úgy, hogy gyanút keltsen.

Kabátot vagy inkább útiköpenyt viselt, amely jól összegyűrődött az úton, de a köpenyen és alatta levő kiskabátján is ott virított a Becsületrend szalagja. Erről a férfiról nemcsak ez a kettős jel, hanem kiejtése is elárulta a franciát, mikor a postakocsissal beszélt. Még egy bizonyíték volt rá, hogy a világnyelv hazájában született: nem tudott más olasz szót, csak a zenében használatos kitételeket, amelyek Figaro *goddam*-jének mintájára kifejezhetik valamely nyelv legapróbb árnyalatait is.

- *Allegro!* - mondta a postakocsisnak, a kapaszkodóknál.

- *Moderato!* - jegyezte meg minden lejtőnél.

És csak Isten a megmondhatója, mennyi kapaszkodó és mennyi lejtő van, míg az ember Firenzéből Rómába ér az aquapendentei országúton.

Ez a két szó egyébként alaposan megnevettette a derék embereket, akikhez beszélt.

Az örök város közelében, vagyis a Stortához érve, ahonnan már látni lehet Rómát, az utas egyáltalában nem érezte azt a lelkes érdeklődést, amely minden idegent elfog, és arra késztet, hogy helyéről felugorva igyekezzék megpillantani a nevezetes Szent Péter templomot, amelyet jóval előbb lehet meglátni, mint bármi mást. Nem, mindössze egy levéltárcát vett ki a zsebéből, s a tárcából egy négyrét hajtogatott papírlapot, amelyet kibontott, majd ismét összehajtott olyan óvatosan, hogy az már tiszteletnek is beillett, és csak annyit mondott:

- Helyes, megvan.

A kocsi keresztülhaladt a Porta del Popolón, balra fordult, és megállt Pastrini fogadója előtt. Pastrini mester, régi ismerősünk, levett kalappal fogadta az utast a kapuban.

Az utas leszállt, jó ebédet rendelt, megkérdezte a Thomson és French bankház címét, amit azonnal meg is kapott, hiszen ez Rómának egyik legismertebb bankja volt.

A via dei Banchin, a Szent Péter templom közelében volt.

Mint mindenütt, Rómában is nagy eseményt jelent a postakocsi érkezése. Mariusnak és a Gracchusoknak tíz késői ifjú sarja mezítláb, rongyos ruhában, de csípőre tett kézzel és karját festői tartással görbítve feje fölé, nézte az utast, a postakocsit meg a lovakat. Ezekhez a jellegzetes városi suhancokhoz még vagy ötven bámészkodó is járult Őszentsége államából, olyanok, akik körbe állva az Angyalvár hídján, onnan célba köpködnek a Tiberisbe, amikor a Tiberisben víz is van.

Mivel ezek a római gyerkőcök és bámészkodók, akik szerencsésebbek, mint a párizsiak, mert sok nyelvet értenek, de főleg tudnak franciául, megértették, mikor az utas lakosztályt kért, ebédet rendelt, és végül a Thomson és French cég után tudakozódott.

Mindennek az lett az eredménye, hogy mikor a jövevény kilépett a fogadóból a hivatalos cicerónéval, egy ember kivált a bámészkodók csoportjából, és anélkül, hogy akár az utas, akár vezetője észrevette volna, néhány lépésnyi távolságról követte az idegent, mégpedig olyan ügyesen, akár egy hivatásos párizsi titkosrendőr.

A francia annyira sietett a Thomson és French céghez, hogy még azt sem várta be, míg befogják a lovakat. A kocsinak útközben kellett utolérnie vagy bevárnia ót a bank kapuja előtt.

Előbb értek oda, mint a kocsi.

A francia belépett, vezetőjét kint hagyta az előszobában. A vezető mindjárt szóba elegyedett két-három magafajtájú foglalkozású emberrel. Ezeknek nem volt semmi mesterségük, vagy inkább ezer is volt. Ez a fajta megtalálható Rómában a bankok kapujában, a templomok, a romok, a múzeumok meg a színházak bejáratánál.

A franciával egy időben ugyanoda belépett az az ember is, aki kivált a kíváncsiskodók csoportjából. A francia becsengetett az iroda ajtaján, és belépett az első helyiségbe. Árnyéka nyomon követte.

- Thomson és French urakat keresem - mondta az idegen.

Az első irodára ünnepélyesen felügyelő hivatalnok intésére valami szolgaféle felállt.

- Kit jelentsek be? - kérdezte a szolga, és igyekezett az idegen előtt járni.

- Danglars bárót - válaszolta az utas.

- Tessék jönni - mondta a szolga.

Megnyílt egy ajtó. A szolga meg a báró eltűnt az ajtó mögött. Az az ember, aki Danglars mögött jött be, egy padon ülve várakozott.

Az írnok tovább írt még vagy öt percig. Ezalatt a várakozó ember egyetlen szót sem szólt, és meg sem moccant.

Végül megszűnt az írnok tollának sercegése a papíron. Felemelte a fejét, figyelmesen körülnézett, és mikor megbizonyosodott róla, hogy négyszemközt vannak, megszólalt:

- Hát te vagy az, Peppino?

- Én! - válaszolta kurtán a kérdezett.

- Kiszaglásztál valamit ennél a pocakos bácsinál?

- Nem volt valami nagy érdem, hiszen értesítettek róla.

- Akkor hát tudod, hogy minek jött ide?

- Hogy a csudába ne tudnám, pénzt akar felvenni. Csak azt nem tudom, hogy mennyit.

- No, hamarosan megtudod ezt is, barátom.

- Helyes. De nehogy félrevezess, mint a múltkoriban!

- Ugyan, mit beszélsz és kiről? Arról az angolról, aki nemrég háromezer tallért vitt el innen?

- Nem, annál csakugyan háromezer tallér volt, és azt meg is találtuk. Arról az orosz hercegről beszéltem.

- Hát avval mi történt?

- Ej, hát te harmincezer frankot jelentettél nekünk, és mi mindössze huszonkettőt találtunk nála.

- Ügyetlenek voltatok.

- Maga Luigi Vampa motozta meg.

- Akkor vagy kifizette az adósságait...

- Egy orosz?

- Vagy pedig elköltötte a pénzét.

- Hát ez csakugyan meglehet.

- Bizonyos. De engedj most már utánanézni, mert ez a francia még el talál intézni mindent, anélkül, hogy megtudnám, mekkora összeget kapott.

Peppino beleegyezően bólintott, és zsebéből olvasót véve elő, valami imádságot kezdett mormogni, az írnok pedig eltűnt ugyanazon az ajtón át, amely a báró meg a szolga mögött az imént becsukódott.

Mintegy tíz perc múlva ragyogó arccal jelent meg ismét az írnok.

- No, mi újság? - kérdezte Peppino a barátjától.

- Eszeden légy! - mondta az írnok. - Szép kerek összegről van szó.

- Öt-hat millió, ugye?

- Annyi. Honnan tudod?

- Monte Cristo gróf őexcellenciájának egy nyugtatványáról.

- Ismered a grófot?

- És felvehető Rómában, Velencében és Bécsben.

- Úgy van - kiáltott fel az írnok. - Honnan vagy ilyen remekül értesülve?

- Már említettem, hogy előzetes felvilágosítást kaptunk.

- Akkor mit kérdezősködöl nálam?

-. Hogy bizonyos legyek benne, valóban ez a mi emberünk.

- Persze hogy ő... ötmillió. Szép kis összegecske, ugye, Peppino?

- Az hát.

- Nekünk bizony sose lesz ennyi.

- De legalább nekünk is jut belőle egy kis morzsa - felelte bölcselkedőn Peppino.

- Csend legyen! Itt a mi emberünk.

Az írnok ismét kezébe vette a tollát, Peppino pedig a rózsafüzérét. Egyik írni kezdett, a másik buzgón imádkozott, mikor nyílt az ajtó.

Danglars ragyogó arccal jelent meg, a bankár egészen a külső ajtóig kísérte.

Danglars mögött Peppino is távozott.

A megállapodás szerint a kocsi várt Danglars-ra a Thomson és French bankház kapuja előtt. A cicerone kinyitotta az ajtót: a cicerone igen előzékeny lény, és igen sokoldalú segítséget nyújt.

Danglars beszökkent a kocsiba, könnyedén, akár egy húszéves fiatalember.

A cicerone becsukta a kocsi ajtaját, és felült a bakra a kocsis mellé.

Peppino a hátsó ülésre ugrott fel.

- Parancsolja eccellenza megtekinteni a Szent Péter templomot? - kérdezte a cicerone.

- Ugyan minek? - kérdezte vissza a báró.

- Ejnye no, hát hogy lássa!

- Nem azért jöttem Rómába hogy nézgelődjem - mondta hangosan Danglars. Majd egész halkan, kapzsi mosollyal tette hozzá: - Azért jöttem, hogy pénzt vegyek fel.

És megtapogatta pénztárcáját, amelybe egy papírlapot tett be az imént.

- Tehát akkor eccellenza most hová parancsolja?

- A fogadóba.

- A Pastrini-házba - magyarázta a cicerone a kocsisnak.

S a kocsi úgy nekiiramodott, mint valami úri hintó.

A báró tíz perc múlva már belépett a lakosztályába. Peppino pedig a fogadó előtt álló padra telepedett. Előbb azonban néhány szót súgott Marius és a Gracchusok egyik leszármazottjának, akiről már szó

volt e fejezet elején, s az ifjú sarj nekiiramodott, és amilyen gyorsan csak bírt, végigfutott a Capitolium felé vezető úton.

Danglars fáradt volt és elégedett. Elálmosodott, lefeküdt, tárcáját a feje alá tette és elaludt.

Peppinónak volt elég ideje, *Morrá*-t játszott néhány facchinóval, elveszített három tallért, és vigasztalásul megivott egy üveg orvietói bort.

Másnap Danglars kissé később ébredt, noha előző este már jókor lefeküdt. Már vagy öt-hat éjszaka rosszul aludt, ha egyáltalában aludt.

Bőségesen megreggelizett; mint ahogy meg is mondta, keveset törődött az örök város szépséges látnivalóival, délre már meg is rendelte a postalovakat.

Danglars azonban nem vetett számot a rendőrség akadékoskodásával és a postamester lustaságával.

A lovak csak két órakor érkeztek oda, a cicerone pedig csupán három órakor jött meg az aláírt útlevéllel.

Mindezek az előkészületek egész sereg bámészkodót csaltak oda Pastrini mester kapuja elé.

Nem hiányzottak a Gracchusok és Marius leszármazottai sem.

A báró diadalmasan haladt végig az összegyűltek között, akik eccellenzának szólongatták egy-egy bajoccóért.

Mivel Danglars a népszerű ember, mint tudjuk, mind a mai napig beérte vele, hogy báró úrnak szólítsák, s még soha senki sem szólította eccellenzának, ez a címzés nagyon hízelgett neki, és elosztogatott egy tucatnyi paolót ennek a szedett-vedett népségnek, sőt, ha fenségnek szólítják, hajlandó lett volna még vagy egy tucat paolót szétosztani.

- Merre megyünk? - kérdezte a postakocsis olaszul.

- Ancona felé - válaszolta a báró.

Pastrini mester lefordította a kérdést is, meg a feleletet is, és a kocsi galoppban nekiindult.

Danglars Velence felé akart menni hogy vagyona egy részét ott vegye fel, majd Velencéből Bécsbe szándékozott, ahol még a hátralékot is beváltja.

Úgy tervezte, hogy az utóbb említett városban telepszik meg, mert azt hallotta hogy ott igen jól lehet élni.

Alig tett meg három mérföldnyi utat a római mezőségen, máris leszállt az alkony Danglars nem tudta, hogy ilyen későre húzódik az utazás, különben inkább ott maradt volna éjszakára. Megkérdezte a postakocsistól, mennyi idő alatt érnek el a legközelebbi városba.

- *Non capisco*[7] - felelte a postakocsis.

Danglars bólintott, mintha ezt mondta volna: „Nagyon helyes!”

A kocsi folytatta útját.

„A legelső állomáson kiszállok” - mondta magában Danglars.

Danglars-ban még maradt a tegnap esti jóérzésből, aminek kitűnő éjszakáját köszönhette. Lágyan elnyújtózott a kettős rugójú angol hintóban. Érezte, hogy két remek ló repíti galoppban. A legközelebbi postaállomás hét mérföldnyire esett, ezt tudta. Mitévő is legyen az ember, ha bankár, és ha szerencsésen csődbe ment?

Tíz percig Párizsban hagyott feleségére gondolt, tíz másik percig leányára, aki a világot járja d’Armilly kisasszonnyal. Újabb tíz percet áldozott hitelezőinek, és azon mulatott, hogyan fogja felhasználni a pénzüket. Majd mikor már nem volt mire gondolnia, lehunyta a szemét és elaludt.

[7] Nem értem (olasz).

Olykor azonban, ha egy-egy zökkenőn megrázkódott a hintó, Danglars ki-kinyitotta a szemét egy pillanatra. De érezte, hogy egyforma sebességgel haladnak előre a római mezőségen, ahol a törött vízvezetékek úgy hatnak, mint megannyi futás közben kővé vált gránitóriás. Az éjszaka azonban hideg, sötét és esős volt, és egy félálomban levő ember jobban teszi, ha behunyt szemmel ott marad a kocsi mélyén mintsem kidugja fejét a kocsi ajtaján, és megkérdezze, hogy hol van, méghozzá olyan postakocsistól, aki úgysem felel mást, csak annyit, hogy: *Non capisco*.

Danglars tehát tovább aludt, azt mondta magában, hogy elég lesz felébrednie a postaállomáson.

A kocsi most hirtelen megállt. Danglars azt hitte, hogy végre annyira óhajtott céljához ért.

Ismét kinyitotta szemét, kinézett az ablakon, abban a hitben, hogy valami városban vagy legalább falucskában van. De nem látott egyebet csak egy düledező házat és körülötte három-négy árnyékszerű alakot.

Danglars egy percig azt várta, hogy a postakocsis, akit leváltottak, beszól hozzá a pénzéért. Úgy gondolta, hogy akkor egyúttal felhasználja az alkalmat, és felvilágosítást kér új vezetőjétől. De a lovakat kifogták, és újakat fogtak be anélkül, hogy az utastól bárki is pénzt kért volna. Danglars csodálkozva nyitotta ki a kocsi ajtaját, de egy erős kéz rögtön be is csukta, és a hintó folytatta útját.

A báró megdöbbent, és egyszerre kiment az álom a szeméből.

- Hallja! - mondta a postakocsisnak. - Hallja, *mio caro!* [8]

Ezt az olasz tudományát még abból a románcból szerezte, amelyet leánya Cavalcanti herceggel duettben énekelt.

Mio caro azonban nem válaszolt.

Danglars akkor beérte azzal, hogy kinyissa az ablakot.

- Hé, barátom! Hová megyünk? - kérdezte, és kidugta fejét az ablakon.

- *Dentro la testa!* - kiáltotta egy komoly és parancsoló hang, fenyegető mozdulat kíséretében.

Danglars megértette, hogy *dentro la testa* annyit jelentett: „Húzza be a fejét!" Mint láthatjuk, gyors előmenetelt tett az olasz nyelvben.

Engedelmeskedett, de kissé nyugtalan volt. És mivel nyugtalansága nőttön-nőtt, agya, amely utazása elején olyan üres volt, és álomba ringatta, néhány perc múltán már telve volt mindenféle gondolatokkal, amelyek bizony ébren tarthatták az utas érdeklődését, főleg a Danglars helyzetében levő utasét.

Szeme, mint nagy izgalmak pillanatában szokott lenni, élesen látott a sötétségben, de látása a megerőltetéstől később egészen bizonytalanná lett. Mielőtt elfogna bennünket a félelem, tisztán látunk. Mialatt félünk, duplát látunk, s a félelem elmúltával zavaros lesz a látásunk.

Danglars megpillantott egy köpenybe burkolt embert, aki a hintótól jobbra vágtatott a lován.

„Valami csendőr lesz - tűnődött. - Csak nem adott értesítést rólam a francia telegráf a pápai hatóságoknak?"

Elhatározta, hogy véget vet ennek a bizonytalanságnak.

- Hová visznek? - kérdezte.

- *Dentro la testa!* - ismételte az előbbi hang ugyanazzal a fenyegető hangsúlyozással.

Danglars most a bal oldali ablakhoz fordult.

A kocsi bal oldalán egy másik lovas vágtatott.

„Most már bizonyos, hogy fogságban vagyok" - állapította meg magában Danglars, és verejték lepte el a homlokát.

---

[8] Kedvesem (olasz).

Megint csak hátradűlt a hintóban, de most nem azért, hogy szundikáljon, hanem mert gondolkozni akart.

Csakhamar felkelt a hold.

A kocsi mélyéből alaposan szemügyre vette a vidéket. Ismét látta a hatalmas vízvezetéket, ezt a kőkísértetet, amelyet futólag már észrevett. Csakhogy most nem jobbról, hanem bal felől pillantotta meg.

Megértette, hogy a kocsi visszafordult, és ismét Róma felé tart.

- Jaj nekem - mormogta -, ki fognak szolgáltatni!

A kocsi továbbra is ijesztő sebességgel száguldott. Gyötrelmes óra következett, mert a szökevény minden jelről újra meg újra meggyőződött róla, hogy visszaviszik Rómába. Végül megpillantott egy sötét tömböt, és hirtelenében azt hitte, hogy nekimennek. De a kocsi kanyarodott egyet, a sötét tömb mellett haladt tovább, ami különben nem volt más, mint a Rómát övező sáncövezet.

- Ó! - mormogta Danglars. - Hát nem a városba megyünk vissza, ez annyit jelent, hogy nem a hatóság kezében vagyok. Szent isten! Szörnyű elgondolni is, csak nem...

A haja égnek állt.

Hirtelen eszébe jutottak az érdekes római rablótörténetek, amelyeket Párizsban olyan hihetetlennek tartanak. Ilyesmiről mesélt Albert de Morcerf Danglars-nénak és Eugénie-nek, mikor arról volt szó, hogy az asszonynak veje, a lánynak férje lesz a fiatal vicomte.

- Tolvajok volnának? - tűnődött.

A kocsi hirtelen valami keményebb talajon gördült tovább, mint amilyen a homokos út. Danglars megkockáztatta, hogy kinézzen a kocsi mindkét oldalán. Különös alakú síremlékek tűntek a szemébe, és gondolataiban újra felmerült Morcerf elbeszélésének minden legapróbb részlete. Ennek nyomán rájött, hogy a via Appián kell lennie.

A kocsitól balra valami völgyszerű mélyedésben kör alakú építményt vett észre.

Caracalla cirkusza volt.

A jobb oldali lovas egy szavára megállt a kocsi.

Ugyanakkor kinyílt a kocsi bal oldali ajtaja.

- *Scendi!* - parancsolta egy hang.

Danglars azonnal kiszállt. Még nem beszélt olaszul, de már megértett belőle valamit.

A báró inkább holt volt, mint eleven, amint körülnézett.

Négy ember vette körül, nem is számítva a postakocsist.

- *Di quà* - mondta az egyik ember a négy közül, és megindult lefelé egy kis ösvényen, amely a via Appiáról a római mezők egyenetlen útjaira vezetett.

Danglars ellenállás nélkül követte vezetőjét, és még hátra sem kellett fordulnia, úgyis tudta, hogy a másik három ember a nyomában jár.

Úgy rémlett neki, hogy ezek az emberek, mint megannyi őrszem, egyenlő távolságokban megálltak.

Mintegy tízpercnyi menetelés után, mialatt Danglars egyetlen szót sem váltott vezetőjével, egyszerre csak egy domb és egy bokor között állították meg. A három némán álló ember háromszöget alkotott, és ő volt a középpontjában.

Beszélni akart, de nem jött szó az ajkára.

- *Avanti* - mondta az előbbi kurta és parancsoló hang.

Ezúttal Danglars nagyon is megértette, miről van szó. Megértette vele a szó is, meg a mozdulat is, mert az az ember, aki mögötte járt, olyan durván lökte előre, hogy csaknem nekiesett a vezetőjének.

Ez a vezető nem volt más, mint a mi Peppinónk, aki a bozótos fűben teljes biztonsággal kanyargott előre ott, ahol csak menyét vagy gyík találhatta volna meg a csapást.

Peppino egy sűrű bozóttal benőtt szikla előtt állapodott meg. Ez a szikla, amely félig nyitva állt, mint valami szemhéj, utat engedett a fiatalembernek, aki eltűnt benne, mint ahogy a tündéri színjátékokban eltűnnek süllyesztőikben az ördögök.

A Danglars-t követő ember hangja és mozdulata arra kényszerítették a bankárt, hogy ő is ugyanúgy cselekedjék. Most már nem volt semmi kétség: a bukott francia bankár római banditákkal állott szemben.

Danglars mint aki két tűz közé szorult, és a félelem bátorságot önt bele, elszánta magát. Noha tekintélyes pocakja miatt nemigen volt alkalmas rá, hogy bebújjon a római mezők hasadékain, benyomta magát Peppino mögött, és behunyt szemmel csúszott le, majd talpra esett.

Amint lába földet ért, kinyitotta a szemét.

Az út széles volt, de sötét. Peppino már nem sok ügyet vetett rá, hogy rejtegesse az arcát, hiszen otthon volt, tüzet csiholt, és meggyújtott egy fáklyát.

Danglars után még két ember szállt le hátvéd gyanánt, és meglökték Danglars-t, mikor az véletlenségből megállt. Végül egy szelíd lejtőn át eljutottak egy baljóslatúnak látszó keresztúthoz.

A falakon egymás fölött sorakozó sírhelyek voltak kivájva, s a fehér kövek között úgy meresztették sötét és mélyre néző szemüket, mint a holtak koponyái.

Egy őrszem bal kezébe kapta karabélyát.

- Állj, ki vagy? - szólt az őr.

- Jó barát, jó barát! - felelte Peppino. - Hol a kapitány?

- Itt van - felelte az őr, és a válla fölött egy sziklába vájt nagy teremre mutatott, amelynek fénye nagy, boltozatos nyíláson keresztül kiviláglott a folyosóra.

- Jó zsákmány, kapitány, finom zsákmány - jegyezte meg Peppino olaszul.

Ezzel megragadta Danglars-t gallérjánál fogva, és belökte egy ajtószerű nyíláson, amelyen keresztül a kapitány lakásául szolgáló terembe lehetett jutni.

- Ez az az ember? - kérdezte a kapitány, aki nagyon figyelmesen olvasta Plutarkhosz művét Nagy Sándor életéről.

- Ő az mindenestül, kapitány, ő az.

- Helyes. Mutassa csak meg.

Erre az elég arcátlan parancsra Peppino olyan hirtelenül világította meg Danglars arcát a fáklyával, hogy az visszahőkölt, nehogy leégesse a szemöldökét.

Ez a feldúlt arc rettenetes félelemről tanúskodott.

- Ez az ember kimerült - jegyezte meg a kapitány -, vigyék az ágyába.

- Ez az ágy bizonyára az egyik falba vájt koporsóüreg lesz - mormogta Danglars. - Álmom pedig a halál lesz, amelyet a sötétben fénylő török valamelyike ad majd meg nekem.

Az óriási terem sötét mélyéből száraz fűből vagy farkasbőrből készült ágyaikról felugráltak annak az embernek a cimborái, akit Albert de Morcerf akkor lepett meg, mikor Caesar Kommentárjait, Danglars pedig akkor mikor Nagy Sándor életét olvasta.

A bankár tompán felnyögött és követte vezetőjét. Nem próbált meg sem könyörögni, sem kiabálni. Sem ereje, sem akarata, sem indulata nem volt már. Csak ment előre, mert vonszolták.

Beleütközött egy lépcsőfokba, mire megértette, hogy lépcső előtt állt. Ösztönösen lehajolt, hogy meg ne üsse a homlokát, és egy sziklába vájt cellába ért.

A cella tiszta volt, fala csupasz, de nem nyirkos, noha megmérhetetlen mélységben feküdt a föld alatt.

A cella egyik sarkában száraz fűből és kecskebőrből készült ágy állott, ha nem is megvetve, de elkészítve. Mikor Danglars megpillantotta, azt hitte, az üdvössége jelképét látja maga előtt ragyogni.

- Hála istennek! - mormogta. - Valóságos ágy!

Egy órán belül most már másodszor mondta ki Isten nevét. Ez már tíz esztendeje nem történt meg vele.

- *Ecco* - mondta a vezető.

Danglars-t a cellába taszigálta, és rázárta az ajtót.

A zár megcsikordult. Danglars fogoly volt.

Egyébként, ha nem zárták volna is rá az ajtót, magának Szent Péternek s az Isten angyalának segítsége kellett volna hozzá, hogy Szent Sebestyén katakombái őrségéből kiszabadítsa. Az őrség vezetőjében olvasóink már bizonyára felismerték a híres Luigi Vampát.

Danglars maga is ráismert a banditára, akinek létében nem akart hinni, amikor Morcerf Franciaországban előadta kalandját. Nemcsak Vampát ismerte fel, hanem ráismert arra a cellára is, amelyben valamikor Albert de Morcerf volt bezárva, és amely minden valószínűség szerint az idegenek szállása volt.

Ezek az emlékek kissé meg is nyugtatták Danglars-t. Úgy gondolta, hogy ha nem ölték meg azonnal a banditák, akkor egyáltalán nincs is szándékukban megölni.

Azért fogták el, hogy kifosszák, és mivel csupán arany volt nála, bizonyára váltságdíjat szabnak ki reá.

Úgy emlékezett, hogy Morcerf-t mintegy négyezer tallérra becsülték. Mivel úgy vélte, hogy ő sokkal fontosabb személyiségnek látszik, mint Morcerf, gondolatban nyolcezer tallérban állapította meg a saját váltságdíját.

Nyolcezer tallér, az negyvennyolcezer franknak felel meg.

Még mindig megmarad neki körülbelül ötmillió-ötvenezer frankja.

Ebből pedig mindenütt meg lehet valahogy élni.

Így szinte bizonyosra vette, hogy megússza a dolgot, mert hiszen nincs rá példa, hogy egy embert ötmillió-ötvenezer frank összegre becsüljenek... Danglars kinyújtózott az ágyán, kétszer-háromszor ide-oda forgolódott még, azután annak a hősnek a nyugalmával aludt el, akinek a történetét Luigi Vampa tanulmányozta.

18

Luigi Vampa étlapja

Minden álomból van ébredés, csak abból az egyből nincs, amelytől Danglars rettegett.

Danglars felébredt.

Az elkényeztetett párizsi úriember számára, aki megszokta a selyemfüggönyt, a finom, kárpitozott falakat, azt az illatot, amely a kandalló hamvadó fahasábjaiból árad, s amely a selyem boltozatról alászáll, a kivájt sziklaodúban való ébredés gonosz álomnak tetszik.

Amint Danglars hozzáért a kecskebőr takaróhoz, azt hihette, hogy álma a szamojédek vagy a lappok földjére vitte.

Ilyen esetekben azonban egy másodperc is elég ahhoz, hogy az ember ráébredjen a rideg valóságra.

- Igen, igen - mormogta -, azoknak a banditáknak a kezébe kerültem, akikről Albert de Morcerf beszélt.

Első dolga volt, hogy nagy lélegzetet vegyen, s így megbizonyosodjék róla, hogy nem sebesült meg. Ezt a módszert a *Don Quijoté*-ból vette, a sok könyv közül, amelyet elolvasott, az volt az egyetlen, amelyre emlékezett is valahogy.

- Nem - mondta -, sem meg nem öltek, sem meg nem sebesítettek. De az lehet, hogy kifosztottak.

Gyorsan a zsebeihez kapott. Minden érintetlen volt: a száz arany, amelyet arra szánt, hogy Rómából Velencébe utazzék rajta, szépen benne lapult nadrágja zsebében, és a tárca is ott volt kabátja zsebében, s benne hiánytalanul az ötmillió-ötvenezer frankról szóló hitellevél.

- Furcsa bandita ezek! - töprengett. - Meghagyták az erszényemet is, meg a levéltárcámat is! Úgy lesz ez, ahogy az este lefekvéskor elgondoltam: váltságdíjat fognak követelni. De hiszen itt az órám is! Nézzük csak: hány óra?

Danglars órája Bréguet-féle remekmű volt, még indulása előtt való este gondosan felhúzta, és most az óra reggeli fél hatot ütött. Enélkül Danglars igazán nem tudná, hány óra, hiszen a cellába nem hatolt be semmiféle napvilág.

Követeljen valami felvilágosítást a banditáktól? Vagy várjon türelemmel, míg ők szólalnak meg? Ez a második lehetőség okosabbnak látszott: Danglars várakozott.

Egészen délig várt.

Ajtaja előtt az egész idő alatt egy őr járkált. Reggel nyolc órakor leváltották az őrt.

Danglars-nak ekkor kedve kerekedett megnézni, ki őrködik fölötte.

Észrevette, hogy nem is napvilág, hanem némi kis lámpafény szűrődik be a rosszul ácsolt ajtó deszkahasadékai között. Az egyik ilyen nyíláson akkor kukkantott ki éppen, mikor a bandita néhány korty pálinkát ivott. A bőrtömlőnek, amelyben az ital állott, olyan szaga volt, hogy Danglars émelygett tőle.

- Piha! - mondta, és hátrahúzódott a cella mélyére.

Az itókás rablót pontban délben váltották le egy másikkal. Danglars ismét kíváncsi volt az új őrére. Újra a réshez lépett.

Ez már hatalmas, tagbaszakadt ember volt, nagy szemű, húsos ajkú, lapos orrú Góliát. Vörhenyes haja több tekercsben hullt le a vállára, mint megannyi kígyó.

- Ejha! - mondta Danglars. - Ez nem annyira embernek, mint inkább emberevőnek látszik. Én mindenesetre már öreg és elég rágós vagyok, nem lehetek valami ínyes falat.

Mint látjuk, Danglars-nak még tréfálkozni is volt kedve.

Ebben a pillanatban őre, mintha csak azt akarná bizonyítani, hogy bizony ő nem emberevő, leült szemben a cellával, átalvetőjéből fekete kenyeret, hagymát és sajtot vett elő, és azonnal falatozásnak látott.

- Az ördög vigyen el engem - mondta Danglars, amint az ajtó hasadékán át szemügyre vette a rabló ebédjét. - Az ördög vigyen el engem, ha értem, hogy lehet ilyen ronda ételt enni!

Ezzel letelepedett a kecskebőrre, amely az első őr pálinkájának szagára emlékeztette.

Danglars azonban gondolhatott, amit akart, azért a természet titkai kifürkészhetetlenek, és még a legalábbvaló étel is ingerli az üres gyomrot.

Danglars pedig hirtelen úgy érezte, hogy ebben a pillanatban az ő gyomra sincs éppen tele, s ezért már nem látta olyan csúnyának az őrt, a kenyeret nem tartotta olyan feketének, és a sajt is frissebbnek tetszett.

Végre is az a nyers hagyma, amely a vademberek szörnyű tápláléka szokott lenni, emlékeztette bizonyos mártásokra és marhahúsgszeletekre, amelyeket szakácsa kitűnően készített, mikor Danglars azt mondta neki: „Deniseau úr, készítsen mára nekem olyan jó kis zsiványpecsenyét."

Felállt és kopogtatott az ajtón.

A rabló felkapta a fejét.

Danglars látta, hogy meghallották, és megismételte a kopogtatást.

- *Che cosa?* - kérdezte a bandita.

- Nézze csak! Nézze csak, barátom - kezdte Danglars, és ujjával tovább dobolt az ajtón -, azt hiszem, ideje volna, hogy az én ebédemre is gondoljanak!

De akár mert nem értette, akár mert nem kapott utasítást Danglars élelmezésére nézve, az óriás tovább folytatta ebédjét.

Danglars úgy érezte, hogy büszkesége csorbát szenvedett, és mivel nem akart vitába keveredni ezzel az ostoba emberrel, visszafeküdt kecskebőrére, és többet meg se mukkant.

Négy óra telt el. Az óriást másik rabló váltotta fel. Danglars-nak már erősen korgott a gyomra, mire csendesen felállt, ismét kikémlelt az ajtó hasadékán, és felismerte vezetője értelmes arcát.

Valóban Peppino volt, aki azon igyekezett, hogy az őrségét a lehető legkényelmesebbé tegye, szemben ült az ajtóval, és két lába közé helyezte el agyaglábosát, amelyben illatos, meleg csicseri-borsó volt szalonnával.

A borsós lábos mellé Peppino még letett egy csinos kosárkát, telve velletri szőlővel, meg egy üveg orvietói bort.

Peppino határozottan ínyenc lehetett.

Danglars szájában összefutott a nyál e gasztronómiai előkészületek láttára.

- Nézzük csak meg - tűnődött a fogoly -, hátha ebben több lesz az emberség, mint a másikban.

Szelíden megkopogtatta az ajtót.

- Megyek már - mondta a rabló, aki gyakran járt Pastrini mesternél, és olyan alaposan megtanult franciául, hogy még a szólásokat is ismerte.

És valóban ajtót nyitott.

Danglars felismerte benne azt az embert, aki olyan dühösen kiáltott rá: „Húzza be a fejét!" De ez most nem a szemrehányások órája volt. Ellenkezőleg: Danglars a lehető legnyájasabb arcot vágta, és kedves mosollyal mondta:

- Bocsánat, uram, nekem nem szándékoznak szintén ebédet adni?

- Hogy tetszik ezt érteni? - kiáltott fel Peppino. - Csak nem éhes eccellenza véletlenül?

- Véletlenül, ez kedves - mormogta Danglars. - Éppen huszonnégy órája nem ettem... De igen - tette hozzá fennhangon - éhes vagyok, mégpedig nagyon.

- És eccellenza enni óhajt?

- De azonnal, ha lehetséges.

- Ennél semmi sem könnyebb - jelentette ki Peppino. - Itt mindent meg lehet szerezni, amit csak akar az ember. Természetesen mindent meg kell fizetni, mint minden becsületes keresztény helyen.

- Az magától értetődik! - kiáltotta Danglars. - Noha, aki letartóztatja és bebörtönzi az embert, az legalábbis élelmezéséről is gondoskodhatna.

- Ez nem szokás, eccellenza - jegyezte meg Peppino.

- Bizony, ez elég helytelen - folytatta Danglars, aki meg akarta szeretetreméltóságával nyerni őrét -, de hát én ezzel is beérem. Tálaljanak minél előbb.

- Máris hozzák, eccellenza. Mit parancsol?

És Peppino lerakta lábosát a földre, mégpedig olyan módon, hogy az étel illata egyenesen Danglars orrába csapódott.

- Tessék hát rendelni - mondta.

- Mi az, hát konyhát tartanak itt? - kérdezte a bankár.

- Még hogy tartunk-e konyhát? De milyen kitűnő konyhát!

- Szakácsokat is?

- Kiváló szakácsokat!

- Jól van, hozzanak hát csirkét, halat vagy vadat, bánom is én, mit, csak ehessek már!

- Ahogy eccellenza parancsolja: tehát csirkét rendelünk, ugye?

- Igen, csirkét.

Peppino hátrafordult, és tele tüdővel kiáltotta:

- Csirkét az eccellenzának!

Peppino hangja még ott rezgett a boltozat alatt, és máris megjelent egy fiatalember. Csinos, karcsú és derékig mezítelen, mint az antik halhordozók voltak. Ezüsttálat hozott a fején, s a tálon csirke illatozott.

- Mintha csak a Café de Paris-ban volnék - mormogta Danglars.

- Parancsoljon, eccellenza - mondta Peppino, és átvette a csirkés tálat a fiatal rabló kezéből, letette egy szúrágta asztalra, amely egy zsámollyal meg a kecskebőrös ággyal együtt az egész bútorzatát tette a kis szobának.

Danglars kést és villát kért.

- Tessék, eccellenza! - válaszolta Peppino, s egy tompa hegyű kést meg egy puszpángfa villát nyújtott át neki.

Danglars egyik kezébe vette a kést, másikba a villát, és nekifogott, hogy feldarabolja a csirkét.

- Bocsánat, eccellenza - mondta Peppino, és egyik kezét a bankár vállára tette. - Itt az a szokás, hogy étkezés előtt fizetnek, mert előfordulhatna, hogy távozáskor esetleg kifogásai lehetnének...

- Ej - jegyezte meg Danglars -, már ez aztán nem olyan, mint Párizsban szokásos, nem szólva arról, hogy minden valószínűség szerint jól megnyúznak. De ne legyünk kicsinyesek. Mindig azt hallottam, hogy Olaszországban olcsó az élet. Egy csirke Rómában tizenkét sou-ba kerülhet.

- Tessék - mondta, és egy aranyat dobott oda Peppinónak.

Peppino felvette az aranyat, Danglars pedig villájával beleszúrt a csirkébe.

- Egy pillanatig tessék még várni, eccellenza - mondta Peppino, és ismét felegyenesedett. - Egy pillanat, eccellenza még valamivel tartozik nekem.

- Hát nem megmondtam, hogy megnyúznak! - mormogta Danglars.

De elhatározta, hogy nem ellenkezik, és engedi, hogy tovább zsarolják.

- Nohát mondja csak, mennyi jár még ezért a vékonypénzű kis csirkéért? - kérdezte.

- Eccellenza adott előlegül egy aranyat.

- Egy aranyat előlegül egy csirkére?

- Természetesen, előlegül.

- Jól van... hát aztán?

- Most már csak négyezer-kilencszázkilencvenkilenc arany jár nekem.

Danglars óriási szemet meresztett erre a hallatlanul tréfás kijelentésre.

- Nagyszerű tréfa! - mormogta. - Igazán remek!

Ezzel hozzá akart fogni, hogy feldarabolja a csirkét, Peppino azonban baljával megfogta a bankár jobb kezét, és másik kezét kinyújtotta.

- Gyerünk - mondta.

- No, mi az? Nem is nevet? - kérdezte Danglars.

- Mi nem szoktunk nevetni, eccellenza - felelte Peppino olyan komolyan, akár egy kvéker.

- Mi az, csak nem került százezer frankba ez a csirke?

- Eccellenza el sem képzeli, milyen nehéz itt, az átkozott barlangokban felnevelni a csirkét!

- De már ez mégiscsak tréfás ötlet! - jelentette ki Danglars. - Nagyon mulatságos, igazán. De hagyjon most enni, mert éhes vagyok. Itt van magának még egy arany, barátom.

- Akkor már csak négyezer-kilencszázkilencvennyolc arany van hátra - jegyezte meg Peppino ugyanolyan hidegvérrel. - Majd csak végére érünk a fizetségnek szép lassacskán.

- Ohó! - mondta Danglars, felháborodva ezen az állhatatos gúnyolódáson. - Arról szó se lehet! Menjen a pokolba, hiszen sejtelme sincs róla, kivel van dolga!

Peppino intett, a fiú kinyújtotta mindkét kezét, és gyorsan visszavette a csirkét. Danglars végighevert a kecskebőrös ágyán, Peppino ismét bezárta az ajtót, és tovább ette a szalonnás borsóját.

Danglars nem láthatta, mit csinál Peppino, de ahogy a bandita csámcsogott, a fogoly előtt kétségtelenné vált, hogy milyen műveletet végez.

Világos volt, hogy eszik, méghozzá jó hangosan, és nem is nagyon jól nevelt ember módjára.

- Fajankó! - jegyezte meg Danglars.

Peppino úgy tett, mintha nem hallotta volna, még csak oda sem fordult, és bölcs lassúsággal folytatta az evést.

Danglars úgy érezte, hogy a gyomra olyan üres, mint a danaidák hordója. Nem tudta elképzelni, hogy valaha is jóllakhasson még. Hanem azért békén maradt még egy teljes fél óra hosszat. De meg kell mondanunk, hogy ez a fél óra úgy tűnt fel neki, mintha egy évszázad telt volna el.

Akkor felállt, és újra az ajtóhoz ment.

- Nézze csak, uram - szólt ki -, ne kínozzon tovább, és mondja meg, mit akarnak tőlem.

- De eccellenza, ön mondja meg inkább, hogy mit kíván tőlünk... Parancsoljon, és mi engedelmeskedünk.

- Akkor hát először is nyissa ki az ajtót.

Peppino ajtót nyitott.

- Hogy mit akarok?! - felelte Danglars. - A kutyafáját, hát enni akarok!

- Éhes, eccellenza?

- De hiszen ezt jól tudja!

- Mit parancsol enni, eccellenza?

- Egy darabka száraz kenyeret, ha már egyszer a csirke olyan méregdrága ebben az átkozott pincében.

- Kenyeret! Helyes - mondta Peppino. - Hé, kenyeret ide! - kiáltott ki.

A fiú behozott egy kis cipót.

- Tessék! - mondta Peppino.

- Mibe kerül? - kérdezte Danglars.

- Négyezer-kilencszázkilencvennyolc arany. Két aranyat már le tetszett előre fizetni.

- Micsoda? Egy darab kenyér százezer frankba kerül?

- Százezer frankba - mondta Peppino.

- De hiszen egy csirkéért is százezer frankot követelt!

- Mi nem étlap szerint, hanem szabott áron szolgálunk fel. Akár keveset, akár sokat eszik valaki, tíz adagot kér vagy csak egyet, az ár mindig ugyanaz.

- Hát még mindig folytatja a tréfálkozást? Kedves barátom, mondhatom, hogy ez így lehetetlen és ostoba dolog! Mondja meg egyenesen, hogy el akarnak veszíteni éhen, ez sokkal helyesebb lesz.

- Szó sincs róla, eccellenza, ön maga akar öngyilkosságot elkövetni. Tessék fizetni és enni.

- Miből fizessek, te hatökör? - kérdezte Danglars kétségbeesetten. - Csak nem gondolod, hogy százezer frank van a zsebemben?

- Az ön zsebében ötmillió-ötvenezer frank van, eccellenza - mondta Peppino. - Ez ötven csirke százezer frankjával, és még egy fél csirke ötvenezerért.

Danglars megremegett. Szeméről lehullt a hályog: ha valóban tréfáltak is vele, de most már mindent megértett.

Meg kell vallani, hogy most már nem is találta olyan sületlenségnek, mint az imént.

- És mondja csak - folytatta -, ha kifizetem a százezer frankot, beéri-e majd vele, és akkor jóllakhatom kedvemre?

- Természetesen - mondta Peppino.

- De hogyan fizessem ki? - kérdezte Danglars, s már szabadabban lélegzett.

- Ennél igazán mi sem könnyebb. Önnek nyílt hitele van Thomson és French uraknál Rómában, a via dei Bianchin. Tessék nekem ideadni egy négyezer-kilenszázkilenevennyolc aranyról szóló utalványt ezekhez az urakhoz, és a mi bankárunk majd beváltja.

Danglars legalább úgy akarta csinálni a dolgot, mintha a saját jószántából tenné. Fogta a tollat meg a papirost, amelyet Peppino hozott be neki, megírta az utalványt, és alá is írta.

- Tessék - mondta -, itt a bemutatóra szóló utalvány.

- És tessék, itt a csirke is.

Danglars nagyot sóhajtott, és feldarabolta a csirkét: meglehetősen soványnak találta ekkora összegért.

19

A megbocsátás

Danglars másnap ismét megéhezett. A barlang levegője, úgy látszik, jót tett az étvágyának. A fogoly úgy gondolta, hogy aznapra semmi költsége sem lesz: mint afféle takarékos ember, a csirke felét egy darab kenyérrel elrejtette a cella egy sarkában.

De alig költötte el ennivalóját, nagyon megszomjazott: erre nem gondolt.

Küzdött a szomjúság ellen, míg csak a nyelve oda nem tapadt az ínyéhez.

Mikor már nem tudott ellenállni az égető szomjúságnak, kikiáltott.

Az őr ajtót nyitott. Megint új arc állt előtte.

Úgy vélekedett, hogy jobb volna a régi ismerőssel alkudozni, s Peppinót hívatta.

- Itt vagyok, eccellenza - mondta a rabló, és készségesen ott termett, amit Danglars jó jelnek tekintett.
- Mit parancsol?

- Inni szeretnék - jelentette ki a fogoly.

- Eccellenza - mondta Peppino - meg kell mondanom, hogy Róma környékén igen nagy ára van a bornak.

- Akkor hát adjon vizet - mondta Danglars abban a reményben, hogy így el tudja hárítani ezt az újabb támadást.

- Eccellenza, a víz még sokkal ritkább itt, mint a bor. Igen nagy volt a szárazság.

- Nahát, csak nem kezdjük elölről az egész mókát?! - mondta Danglars.

Mosolygott, mintha tréfálkozna, de a szerencsétlen ember érezte, hogy a halántéka megizzad.

- Nézze, barátom - mondta Danglars, amint látta, hogy Peppino érzéketlen marad -, egy pohár bort kérek. Csak nem tagadja meg tőlem?

- Már megmondtam, eccellenza - válaszolta Peppino komolyan -, hogy nem adunk semmit kicsinyben.

- Rendben van! Akkor adjon egy üveggel.

- Milyen fajtát?

- A legolcsóbbat.

- Valamennyinek egy az ára.

- Éspedig?

- Huszonötezer frank üvegje.

- Mondja meg - kiáltott fel Danglars olyan keserűséggel, amelyet Harpagon tudott volna csak kottára tenni az emberi hang színeiben -, mondja meg egyenesen, hogy ki akarnak fosztani, akkor legalább gyorsabban végzünk, mintha így apránként tépnek széjjel.

- Lehetséges - jegyezte meg Peppino -, hogy a főnöknek ez a terve.

- De hát ki a főnök?

- Az, akihez tegnapelőtt vezettük.

- És most hol van?

- Itt.

- Szeretném látni.

- Az nagyon egyszerű.

Egy perc múlva Luigi Vampa már Danglars előtt állt.

- Ön hívatott? - kérdezte a fogolytól.

- Ön azoknak a főnöke, akik idehoztak engem, uram?

- Én vagyok, eccellenza.

- Mit kíván tőlem váltságdíjul? Beszéljen.

- Egész egyszerűen azt az ötmilliót, amelyet magánál hord.

Danglars úgy érezte, hogy ijesztő görcs állt a szívébe.

- Semmi egyebem nincs a világon, uram, ennyim maradt meg egy mérhetetlen vagyonból; ha ezt elveszik tőlem, vegyék el az életemet is.

- Megtiltották, hogy a vérét ontsuk, eccellenza.

- Ki tiltotta meg?

- Az, akinek engedelmeskedni tartozunk.

- Tehát önök engedelmeskednek valakinek?

- Hogyne, egy főnöknek.

- Azt hittem, hogy ön az egyetlen főnök.

- Én ezeknek az embereknek vagyok a főnöke, de nekem másvalaki a főnököm.

- És az a főnök is engedelmeskedik valakinek?

- Igen.

- Kinek?

- Istennek.

Danglars elgondolkodott.

- Nem értem önt - jelentette ki.

- Az lehetséges.

- És az a főnök hagyta meg, hogy így bánjanak velem?

- Az.

- Mi a célja vele?

- Azt nem tudom.

- De az erszényem így kiürül.

- Az valószínű.

- Nézze - mondta Danglars -, akar egymilliót?

- Nem én.

- Kétmilliót?

- Nem.

- Hárommilliót?... Négyet?... Nem hallja? Négyet adok oda, ha ezzel a feltétellel szabadon engednek.

- Miért kínál négymilliót azért, ami ötmilliót ér? - kérdezte Vampa. - Hiszen ez uzsora, bankár uram, vagy én nem értek hozzá.

- Vegyenek el mindent! Vegyenek el mindent, ha mondom! - kiáltott Danglars. - És öljenek meg!

- Ugyan, kérem, csillapodjék le, eccellenza, csak felizgatja magát, és olyan étvágya lesz utána, hogy naponként felfal egymilliót. Legyen kissé takarékosabb, a kutyafáját!

- De ha már nem lesz miből fizessek! - kiáltott Danglars kétségbeesve.

- Akkor bizony éhezni fog.

- Éhezni fogok? - kérdezte Danglars elsápadva.

- Nagyon valószínű - válaszolta Vampa egykedvűen.

- De hiszen azt mondta, hogy nem akarnak megölni?

- Nem is.

- És mégis azt akarják, hogy éhen haljak?

- A kettő nem ugyanaz.

- Ej, nyomorultak! - kiáltott Danglars. - Keresztülhúzom aljas számításaitokat. Ha meg kell halnom, haljak meg azonnal. Kínozhattok, bántalmazhattok, meg is ölhettek, de nem kapjátok meg az aláírásomat.

- Ahogy tetszik, eccellenza - jegyezte meg Vampa.

Ezzel távozott a cellából.

Danglars pedig üvöltve vetette magát a kecskebőrös ágyra.

Kik ezek az emberek? Ki lehet az a láthatatlan főnök? Miféle tervük lehet vele? És ha mindenki kiválthatja magát, miért ő az egyetlen, aki ezt nem teheti meg?

Igen, igen, a halál, a gyors és erőszakos halál kitűnő mód volna rá, hogy megcsalja ádáz ellenségeit, akik érthetetlen bosszúvággyal üldözik.

Igen ám, de meghalni...

Hosszú pályafutása alatt Danglars most először gondolt a halálra vágyódással és félelemmel. De elérkezett az a pillanat, amikor erre a könyörtelen kísértetre kell gondolnia, aki benne él minden élőlényben, s aki szíve minden dobbanására azt mondja neki: „Meg fogsz halni!”

Danglars olyan volt, mint azok a fenevadak, amelyekbe az üldözés új erőt önt, mivel kétségbeejti őket, s néha éppen ezen a kétségbeesésen keresztül menekülnek meg.

Danglars szökésre gondolt.

Csakhogy a fal maga a szikla volt, a cellából kivezető egyetlen kijáratnál egy ember olvasott, és mögötte fegyveres alakok jöttek-mentek.

Az az elhatározása, hogy megtagadja aláírását, két napig tartott. Azután ennivalót kért, és felajánlott érte egymilliót.

Remek vacsorát szolgáltak fel neki, és elvették a millióját.

Ettől kezdve a szerencsétlen fogoly élete örökös kicsapongásból állt. Annyit szenvedett, hogy több szenvedésnek már nem akarta kitenni magát, és minden követelést elfogadott. Tizenkét nap múlva, egy délután, mikor úgy ebédelt meg, mint valaha boldog napjaiban szokott, számadást készített, és rájött, hogy annyi bemutatóra szóló utalványt adott már ki, hogy mindössze ötvenezer frankja maradt.

Akkor hirtelen különös változáson ment keresztül: ő, aki kidobott ötmilliót, most meg akarta menteni a megmaradt ötvenezer frankot. Semhogy feláldozta volna ötvenezer frankját, inkább elhatározta, hogy nélkülözni fog, olyan reménységeket táplált, amely már az őrülettel volt határos. Ő, aki olyan

régen megfeledkezett Istenről, most reá gondolt, és azzal vigasztalódott, hogy Isten olykor csodát szokott tenni, hogy a föld alatti üreg beomolhat, hogy a pápai carabinierik felfedezhetik ezt az elátkozott rejtekhelyet és segítségére jöhetnek, hogy akkor neki még mindig megmaradna ötvenezer frankja, hogy ötvenezer frank elég nagy összeg ahhoz, hogy az embert megmentse az éhenhalástól. Arra kérte Istent, tartsa meg neki ezt az ötvenezer frankot, és imádság közben sírva fakadt.

Így telt el három nap, s ezalatt Isten neve szüntelenül ott volt, ha nem is a szívében, de legalább az ajkán. Időközönként voltak pillanatok, amikor magánkívül volt, amikor azt hitte, hogy egy ablakon keresztül egy szegényes szobában szegény öregembert lát haldokolni valami rossz ágyon. Az az aggastyán is éhen halt.

A negyedik napon már nem is volt emberi lény, hanem csak egy élő holttest. Felszedte a földről a legapróbb morzsákat is, amelyeket régebbi étkezéseikor elhullatott, és hozzáfogott, hogy felfalja a gyékényt, amely a földet borította.

Akkor könyörögni kezdett Peppinónak, mint ahogy az őrangyalunkhoz könyörgünk, hogy adjon neki valami ennivalót. Egy falat kenyérért felajánlott neki ezer frankot.

Peppino nem válaszolt.

Az ötödik napon a cella ajtajához vonszolta magát.

- De hát maga nem keresztény? - kérdezte, és térdre rogyott. - Meg akarja ölni felebarátját, aki Isten előtt a testvére?

„Ó, régi barátaim, régi barátaim!" - mormogta magában.

És arccal a földre bukott.

Majd ismét felkelt, és kétségbeesetten szólalt meg:

- A főnököt! - kiáltotta. - A főnököt!

- Itt vagyok! - válaszolta Vampa, és hirtelen ott termett előtte. - Mit kíván még?

- Itt az utolsó aranyam - dadogta Danglars, átnyújtva tárcáját -, és hagyjon élnem itt, ebben a barlangban. Már nem kívánkozom a szabadság után, nem akarok mást, csak élni!

- Akkor hát nagyon szenved? - kérdezte Vampa.

- Szenvedek, kegyetlenül szenvedek!

- Márpedig vannak olyan emberek is, akik önnél is többet szenvedtek.

- Nem hinném.

- Márpedig úgy van. Hát akik éhen haltak.

Danglars arra az öregemberre gondolt, akit önkívületben látott maga előtt, amint az szegényes szobájában fájdalmasan nyögött az ágyán.

Homlokát a kőpadlóhoz ütögette és felnyögött.

- Igen, igaza van, vannak, akik még nálam is többet szenvedtek, de azok legalább mártírok voltak.

- Megbánta legalább a bűneit? - kérdezte egy komor és ünnepélyes hang, aminek hallatára égnek meredt Danglars minden hajaszála.

Meggyengült szeme igyekezett tisztán megkülönböztetni a tárgyakat, és a rabló mögött megpillantott egy köpenybe burkolt férfit, aki beléveszett egy kőoszlop árnyékába.

- Miféle bűnt kellene megbánnom? - hebegte Danglars.

- Azt a gonoszságot, amelyet elkövetett - jelentette ki ugyanaz a hang.

- Hogyne, hogyne, megbántam! Megbántam! - kiáltott Danglars.

És lesoványodott öklével verte a mellét.

- Akkor megbocsátok önnek - mondta a férfi. Ledobta a köpenyét, és előrelépett a világosságba.

- Monte Cristo grófja! - mondta Danglars, s az irtózattól még sápadtabb lett, mint amilyen az éhségtől és nyomortól volt egy perccel azelőtt.

- Ön téved, nem vagyok Monte Cristo grófja.

- Kicsoda hát ön?

- Az vagyok, akit ön eladott, kiszolgáltatott, meggyalázott. Az vagyok, akinek a jegyesét eladta. Az vagyok, akin ön keresztülgázolt, hogy magasra törhessen. Az vagyok, akinek az édesapja ön miatt halt éhen, aki önt is éhenhalásra ítélte, aki azonban megbocsát önnek, mert ő maga is bocsánatra szorul. Edmond Dantes vagyok!

Danglars felsikoltott és lerogyott.

- Keljen fel - mondta a gróf -, senki sem bántja önt. Két cinkosának nem volt ilyen szerencséje: az egyik megőrült, a másik meghalt! Tegye el a megmaradt ötvenezer frankját, ezt önnek adományozom. A kórházaktól ellopott ötmilliót már pótolta egy ismeretlen kéz. Most pedig tessék enni és inni. Ma este az én vendégem. Vampa, mikor ez az ember egészen jóllakott, akkor bocsássa szabadon.

Danglars ott maradt fekve a földön, míg csak a gróf el nem távozott. Mikor ismét felemelte a fejét, már csak egy elsuhanó árnyat látott, amely eltűnt a folyosón, s amely előtt a banditák mind meghajoltak.

Ahogy a gróf parancsolta, Vampa kiszolgálta Danglars-t. A legjobb bort, Olaszország legszebb gyümölcseit hozatta be neki, azután felültette saját kocsijára, az országútig vitte, ahol egy fához támasztva magára hagyta.

Danglars ott maradt hajnalig, azt sem tudta, hol van.

Reggelre kelve észrevette, hogy egy patak partján üldögél: szomjas volt, elvánszorgott a patakhoz.

Mikor lehajolt, hogy igyék, észrevette, hogy a haja teljesen megőszült.

20

Október ötödike

Este hat óra felé járhatott az idő. Az opálosan derengő égboltozatról gyönyörű őszi napfény szórta le aranysugarát a tenger kék hullámaira.

A nappali hőség fokozatosan csökkent, és már érezni lehetett a könnyű szellőt, amely olyan volt, mint a délvidék melegéből újjáébredő természet lehelete, édes fuvallat, amely felüdíti a Földközi-tenger partvidékét, s egyik partról a másikra hordozza a fák illatába vegyülő fanyar tengerszagot.

Ezen a véghetetlen tavon, amely Gibraltártól a Dardanellákig és Tunisztól Velencéig terjed, egy nemes formájú, könnyed jacht siklott végig az alkonyat leszálló szürkületében. Úgy úszott, mint a hattyú, mikor kitárja szárnyát a szélnek, és szinte a víz színén lebeg. Gyorsan és kecsesen haladt előre, s nyomában csillogó barázda úszott.

A hanyatlóban levő nap lassanként eltűnt a nyugati szemhatáron. De mintha csak a mitológia ragyogó álmait akarná valóra váltani, minden hullám tetején kigyúltak apró lángocskái. Mintegy ezzel jelezte, hogy a tűz istene lepihent Amphitrité keblén, aki hiába akarta elrejteni kedvesét égszínkék köpenye ráncai mögé.

A jacht sebesen haladt előre, noha úgy tűnt fel, a szélnek annyi ereje sincs, hogy összeborzolja egy fiatal lány hajfürtjeit.

A hajó orrán egy magas, napbarnított arcú, erősen figyelő férfi állott, és nézte, amint egyre közeledik egy kúp alakú szárazföld, amely úgy emelkedik ki a hullámokból, mint valami óriási katalán süveg.

- Ez volna Monte Cristo szigete? - kérdezte komor és mélységesen szomorú hangján az utas, akinek szolgálatában állhatott éppen a kis jacht.

- Igen, ez az, eccellenza - válaszolt a hajósgazda -, rögtön megérkezünk.

- Megérkezünk! - mormogta az utas kimondhatatlan szomorúsággal. Majd halkan hozzátette még: - Igen, ez lesz a kikötő.

Ismét elmerült gondolataiba, arcán olyan bánatos mosoly ült, amely szomorúbb volt minden zokogásnál.

Néhány perc múlva hirtelen fellobbanó, majd rögtön kialvó fény villant fel a szárazföldön, és puskadurranás hangja hatolt el a jachthoz.

- Eccellenza - mondta a gazda -, ez jeladás volt a szigetről. Akar eccellenza személyesen válaszolni rá?

- Miféle jeladás? - kérdezte az utas.

A gazda a sziget felé mutatott, amelynek belsejéből magányosan és fehéresen egyre szélesedő füstsáv szállt felfelé.

- Igen, igen! - mondta, mintha mély álomból ébredezne. - Adja csak ide.

A hajósgazda átadott neki egy töltött karabélyt. Az utas elvette, szép lassan felemelte, és a levegőbe lőtt.

Tíz perc múlva bevonták a vitorlákat, és horgonyt vetettek egy kis kikötőtől ötszáz lépésnyíre.

A csónak már a tengeren himbálózott négy evezőssel meg egy kormányossal. Az utas beszállt a csónakba, de nemhogy a csónak farába ült volna le, amelyet kék szőnyeggel terítettek le az ő számára, inkább keresztbe font karral állva maradt.

Az evezősök félig felemelt evezővel vártak, mint a madarak, mikor szárnyukat szárítgatják.

- Rajta! - mondta az utas.

A nyolc evező egyszerre csapott le a tengerbe, de egyetlen csepp vizet sem szórt szét. Azután a csónak szép simán nekiiramodott. Egy perc múlva egy kis öböl természetes beszögellésében voltak. A csónak alja már finom homokhoz horzsolódott.

- Eccellenza - mondta a kormányos -, lépjen fel két emberünk vállára, ők majd kiviszik a partra.

A fiatalember tökéletesen egykedvű mozdulattal felelt erre az ajánlatra. Felhágott a csónak peremére, és belecsúszott a vízbe, amely övéig ért neki.

- Ó, eccellenza, ezt nem tette helyesen, az úr össze fog szidni bennünket - mormogta a kormányos.

A fiatalember csak tovább haladt a part felé. Két matróz ment előtte, ezek a legjobb utat mutatták neki.

Mintegy harminc lépésnyire már partot értek. A fiatalember egy száraz helyen lerázta a vizet a lábáról, és körülnézett, hogy merre menjen, mert már egészen besötétedett.

Amint hátrafordult, egy kéz nehezedett a vállára, és egy hang hallatára megremegett.

- Jó napot, Maximilien - mondta a hang. - Pontos volt, köszönöm!

- Ön az, gróf? - kiáltott fel a fiatalember olyan mozdulattal, amely mintha örömet árult volna el, és mindkét kezével megszorította Monte Cristo kezét.

- Mint látja, pontos voltam, akárcsak ön. De ön csuromvíz, barátom: át kell vedlenie, mint ahogy Kalüpszó mondta Télemakhosznak. Jöjjön csak, van itt egy jó kis lakás az ön számára, ott majd elfelejt minden fáradtságot és hideget.

Monte Cristo észrevette, hogy Morrel hátrafordul, és ezért nyugodtan várt.

A fiatalember csakugyan meglepetéssel látta, hogy azok a matrózok, akik ide kísérték, egy szót sem szóltak, ki sem fizette őket, s mégis eltávoztak. Sőt, már az evezők csapódását is hallani lehetett, amint a csónak visszafelé ment a kis jachthoz.

- A matrózokat keresi? - kérdezte a gróf.

- Természetesen, hiszen semmit sem adtam nekik, mégis elmentek.

- Sose törődjék ezzel, Maximilien - nevetett Monte Cristo - megegyeztem a hajósokkal, hogy a szigetemre díjtalanul vállalják az áru- és személyfuvarozást. Előfizettem rá, mint ahogy a civilizált országokban mondják.

Morrel csodálkozva nézte a grófot.

- Gróf - mondta -, ön nem ugyanaz, aki Párizsban volt.

- Hogy érti ezt?

- Úgy, hogy itt nevetni láttam.

Monte Cristo homloka hirtelen elborult.

- Jól tette, hogy figyelmeztet önmagamra, Maximilien - mondta. - Boldog voltam, amiért viszontláttam önt, és megfeledkeztem róla, hogy minden boldogság mulandó.

- Nem, nem, gróf! - kiáltott Morrel, és újra megragadta barátja mindkét kezét. - Ellenkezőleg: ön nevessen, legyen boldog, és bizonyítsa be, hogy az élet csak a szenvedőknek rossz. Ön könyörületes, ön jószívű, nagylelkű, barátom, és csak azért mutatja magát jókedvűnek, hogy belém is bátorságot öntsön.

- Nagyon téved, Morrel - jelentette ki Monte Cristo -, én valóban boldog voltam.

- Akkor hát megfeledkezett rólam. Annál jobb.

- Hogy érti ezt?

- Ön tudja, barátom, mit mondott a cirkuszba lépő gladiátor a felséges császárnak, s ugyanazt mondom most én is önnek: „Üdvözöl az, aki a halálba indul.”

- Hát nem vigasztalódott meg? - kérdezte Monte Cristo különös pillantással.

- Csak nem gondolta komolyan, hogy megvigasztalódhatom? - felelte Morrel keserűen.

- Figyeljen rám - mondta a gróf -, igyekezzék megérteni, amit mondok, Maximilien, jó? Ön nem tekint engem közönséges embernek, sem holmi nagyszájú teremtésnek, aki üres fecsegést hallat. Mikor azt kérdem, megvigasztalódott-e, olyan ember intézi önhöz ezt a kérdést, aki előtt az emberi szívnek már nincsen titka. Morrel, szálljunk le együtt az ön szíve legmélyére, és vizsgáljuk csak meg. Ott van-e még benne a szenvedésnek az a dühös türelmetlensége, amelytől az emberi test úgy felszökik, mint az oroszlán, mikor holmi szúnyog csípi meg? Benne lappang-e még az a pusztító szomjúság, amely csak a sírban nyer enyhülést? Érzi-e még mindig azt a kimondhatatlan bánatot, amely az élőt kikergeti az életből, és halálba üldözi? Vagy ez már csak a kimerült bátorság gyengesége, az a csüggedés, amely elfojtja a remény minden világítani akaró sugarát? Az emlékezet elvesztése ez, amely a könnyek tehetetlenségére vezet? Kedves barátom, ha így van, ha nem tud sírni, ha úgy észi, hogy megdermedt szíve immár meghalt, ha már nincs hite másban, csak Istenben, nem lát egyebet, csak az égboltot, barátom, akkor tegyük félre a szavakat, amelyek nem fogadják be a lelkünkből áradó értelmet. Maximilien, ön bizony megvigasztalódott, ne panaszkodjék többé.

- Gróf - felelte Morrel szelíd és mégis szilárd hangon -, hallgasson rám, úgy figyeljen rám, mint olyan emberre, aki a föld felé mutat ujjával, de az égre tekint: azért jöttem, hogy barátom karjában leheljem ki lelkemet. Bizonyos, hogy vannak, akiket szeretek: szeretem a húgomat, Julie-t, szeretem a férjét, Emmanuelt is, de szükségem van rá, hogy erős kar táruljon ki felém, és rám mosolyogjon valaki életem végső pillanatában. A húgom könnyekbe törne ki, és elveszítené eszméletét, szenvedését látnám, pedig már eleget szenvedtem, Emmanuel kiragadná kezemből a fegyvert, és fellármázná az egész házat. De ön, gróf, akit ígérete köt, ön, aki több, mint ember, ön, akit istennek neveznék, ha nem volna halandó, ön szelíden és gyöngéden vezet majd el a halál kapujáig, ugyebár?

- Barátom - mondta a gróf -, még mindig van egy kétség bennem: olyan kevés ereje volna, hogy csupa büszkeségből fitogtatja a fájdalmát?

- Nem, látja, egészen nyugodt vagyok én - felelte Morrel, és kezét nyújtotta a grófnak -, érverésem se nem erősebb, se nem gyengébb, mint egyébkor. Nem, úgy érzem, utam végére értem, nem megyek tovább. Ön azt mondta, várjak és reméljek. Tudja-e, mit tett velem, szerencsétlen bölcs ember? Vártam egy hónapon át, vagyis végigszenvedtem egy hónapot! Reméltem! (Az ember szegény és nyomorult teremtés!) Mit reméltem? Azt nem tudom, valami ismeretlen, lehetetlen, esztelen dologra vártam! Valami csodára... Mire? Csak Isten tudná megmondani, ő, aki értelmünkbe oltotta azt az őrületet, amelyet mi reménységnek nevezünk. Igen, vártam. Igen, reménykedtem, gróf, és egy negyedórája, mióta beszélgetünk, ön tudtán kívül százszor is összetörte, megkínozta a szívemet, mert minden egyes szava azt bizonyította, hogy számomra nincs többé reménység. Ó, gróf! Milyen édesen és lágyan pihenek majd a halál nyugalmában!

Ezeket az utolsó szavakat olyan határozottsággal ejtette ki Morrel, hogy a gróf beleborzongott.

- Barátom - folytatta Morrel, mikor látta, hogy a gróf nem felel -, ön október ötödikét jelölte ki végső határidő gyanánt... Barátom, ma van október ötödike...

Morrel kivette az óráját.

- Kilenc óra, még három órát élhetek.

- Rendben van - válaszolta Monte Cristo. - Jöjjön velem.

Morrel gépiesen követte a grófot, és már bent jártak a barlangban, de Maximilien még mindig nem vette észre, hol van.

Egyszerre csak szőnyeget érzett a lába alatt. Ajtó nyílt meg előtte, illatos levegő szállt felé, és szemét erős világosság ütötte meg.

Morrel megállt, habozott, hogy tovább menjen-e. Sehogy sem tetszett neki ez a nagy fényesség és pompa, amely kitárult előtte.

Monte Cristo szelíden magával vonta.

- Nem volna ínyére - kérdezte -, hogy úgy töltsük el ezt a három órát, mint hajdan a rómaiak, akiket Néró, császáruk és örökösük halálra ítélt, s akik fejükön virágkoszorúval, heliotrop és rózsa illatával szívták magukba a halált?

Morrel mosolygott.

- Ahogy akarja - felelte. - A halál mindig halál marad, vagyis feledés, vagyis nyugalom, az életnek, tehát a szenvedésnek is teljes megszűnése.

Leült. Monte Cristo vele szemben foglalt helyet.

Abban a csodálatos ebédlőben voltak, amelyet már leírtunk, s ahol márványszobrok állottak, fejükön gyümölccsel és virággal megrakott kosarat tartva.

Morrel álmodozva nézett körül, és minden valószínűség szerint semmit sem látott.

- Beszéljünk úgy, ahogy férfiakhoz illik - mondta, és mereven a grófra szegezte pillantását.

- Beszéljen - válaszolta Monte Cristo.

- Gróf - folytatta Morrel -, ön mindent tud, amit ember csak tudhat, és nekem úgy tűnik fel, mintha egy magasabbrendű világból szállt volna le hozzánk.

- Ebben van valami igazság, Morrel - jegyezte meg a gróf szomorú mosollyal, amely olyan nagyszerűen illett neki. - Arról a bolygóról szálltam le, amelyet fájdalomnak neveznek.

- Mindent elhiszek önnek, amit mond, gróf, anélkül hogy szava értelmének mélyére akarnék hatolni. És bizonyság rá az is, hogy életben maradtam, mikor ön azt mondta, hogy éljek, s hogy csaknem reménykedtem, mikor azt mondta, hogy reménykedjek. Ezért merem megkérdezni öntől azt is, mintha már egyszer meghalt volna: fáj-e a halál, gróf?

Monte Cristo a gyöngédségnek egy meghatározhatatlan kifejezésével tekintett Morrelre.

- Igen - mondta. – Bizonyos, hogy nagyon fáj, amikor erőszakosan eltöri azt a halandó burkot, amely olyan állhatatosan ragaszkodik az élethez. Ha tőrdöféssel hasítja fel testét, ha egy ostoba golyóval, amely mindig kész célt téveszteni, behatol az agyába, amelynek legkisebb rázkódása is kimondhatatlan fájdalmat okoz, bizony akkor szenvedni kell, és gyűlölettel hagyja itt az életet, amelyet kétségbeesett haláltusájában is sokkal jobbnak talál, mint a drága áron megfizetett nyugodalmat.

- Igen, értem - mondta Morrel -, a halálnak, csakúgy, mint az életnek, megvannak a maga titkos fájdalmai és örömei: csak meg kell ismerni őket.

- Eltalálta, Maximilien, kimondta a döntő szót. A halál, aszerint, hogy jól vagy rosszul találjuk el az útját, lehet szelíd és gyöngéd, mint a dajka, de lehet ellenség is, aki erőszakkal tépi ki a lelket testünkből. Majd egyszer, ha már ismét eltelik mintegy ezer esztendő, mikor már ismerni fogják a természet minden pusztító erejét, hogy az emberiség jólétének szolgálatába állítsák, mikor majd az ember tudni fogja, mint ahogy ön az előbb mondta, a halál titkait, akkor a halál maga is olyan édes és gyönyörűséges lesz, mint az álom, ha kedvesünk karjában szenderedünk el.

- És ha ön meg akarna halni, gróf, tudná a módját, hogy így váljon meg az élettől?

- Tudnám.

Morrel a kezét nyújtotta.

- Most már értem - mondta -, miért itt adott nekem találkozót, ezen az óceán közepén álló magányos szigeten, ebben a föld alatt levő palotában, ebben a sírboltban, amelyet még a fáraók is megirigyelhetnének: azért, mert szeret engem, ugye, gróf? Azért, mert eléggé szeret ahhoz, hogy olyan halállal

ajándékozzon meg, amelyről az imént beszélt, egy haláltusa nélküli halállal, amely megengedi, hogy ajkamon Valentine nevével, és az ön kezét szorítva hunyjam le a szememet mindörökre?

- Úgy van, eltalálta ezt is, Morrel - mondta a gróf egyszerűen -, magam is így gondoltam.

- Köszönöm. Az a gondolat, hogy holnap már nem kell szenvednem, jólesik szegény szívemnek.

- Nem sajnál semmit? - kérdezte Monte Cristo.

- Nem - válaszolta Morrel.

- Még engem sem? - kérdezte a gróf mélységes megindulással.

Morrel megakadt. Tiszta szeme elhomályosult, majd hirtelen szokatlan fénnyel gyúlt ki. Nehéz könnycsepp tolult szemébe, és végiggördült az arcán, ezüstös barázdát hagyva maga után.

- Mi az? - mondta a gróf? - Fájdalmat okoz önnek itt hagyni a földet, és mégis meg akar halni?

- Ó, könyörgök! - kiáltott fel Morrel elfulladó hangon. - Egy szót se többet, gróf, ne hosszabbítsa meg szenvedésemet!

A gróf azt hitte, hogy Morrel ingadozik.

Ez a hit egy pillanat alatt felélesztette benne azt a szörnyű kétséget, amely If várában már egyszer elfogta.

„Az a célom, hogy ennek az embernek visszaadjam a boldogságát - gondolta magában. - Ezt az egészet úgy tekintem, mint valami mérlegre vetett súlyt, amely helyrebillenti a romlás serpenyőjét. Most ha csalódnám, ha ez az ember nem eléggé boldogtalan ahhoz, hogy megérdemelje a boldogságot! Istenem! Mi lenne így belőlem, aki csak akkor tudom elfelejteni a rosszat, amit okoztam, ha jót teszek helyette?”

- Hallgasson ide, Morrel - mondta -, látom, hogy fájdalma mérhetetlenül nagy. De ön hisz Istenben, és nem teheti kockára lelki üdvösségét.

Morrel szomorúan mosolygott.

- Gróf - felelte -, jól tudja, hogy nem lelkesedem a költészetért. De esküszöm, hogy a lelkem már nem az enyém.

- Nézze, Morrel - mondta Monte Cristo -, azt tudja, hogy nekem semmiféle rokonom nincs az egész világon. Megszoktam, hogy önt úgy tekintsem, mintha fiam volna. Hát azért, hogy a fiam életét megmentsem, feláldoznám örömmel a magamét, vagyonomat természetesen annál inkább.

- Mit akar ezzel mondani?

- Azt akarom mondani, Morrel, hogy ön meg akar válni az élettől, mert nem ismeri mindazt az élvezetet, amelyet az élet nyújthat annak, akinek nagy vagyona van. Morrel, én csaknem százmillióval rendelkezem, én ezt a vagyont önnek adom. Ekkora vagyonnal mindent elérhet, amire csak vágyik. Ha ambíciói vannak, nyitva áll ön előtt minden pálya. Mozgassa meg a világot, változtassa meg a világ arcát, kövessen el esztelenségeket, még bűnöző is lehet, ha éppen úgy adódik, de éljen!

- Gróf, ígéretét adta nekem - válaszolta Morrel hidegen. - És - tette hozzá elővéve óráját - már fél tizenkettőre jár.

- Morrel! Hová gondol? A szemem előtt? Az én házamban?

- Engedjen hát távozni - mondta Maximilien ismét elkomorodva -, vagy azt kell hinnem, hogy nem önmagamért, hanem saját kedvteléséből szeret.

Felállt.

- Rendben van - jegyezte meg Monte Cristo akinek az arca felderült e szavaknál. - Ön így akarja, Morrel, és hajthatatlan. Hát úgy van, mélységesen boldogtalan, és azt mondta, hogy csak a csoda gyógyíthatná meg. Üljön hát le, Morrel, és várjon kissé.

Morrel engedelmeskedett: most Monte Cristo állt fel, és egy gondosan bezárt szekrényből, amelynek kulcsát állandóan nyakában viselte kis aranyláncon, elővett egy csodálatosan faragott és csiszolt kis ezüst ládikát, amelynek sarkait négy, ívben hajló alak díszítette. E kariatidákhoz hasonló nőalakok szenvedő szárnyalásukkal az égbe vágyó angyalokat jelképezték.

A ládikát letette az asztalra.

Kinyitotta, kivett belőle egy aranyszelencét, amelynek fedele titkos rugó nyomására nyílt ki.

A szelencében félig száradt, pépszerű anyag volt; a színét nem lehetett meghatározni a fényezett arany, a zafírok, rubinok és smaragdok ragyogása miatt, amelyek megtöltötték a szelencét.

Égszínkék, bíbor- és aranyszínben csillogott.

A gróf kivett belőle egy keveset egy kis ezüstkanállal, átnyújtotta Morrelnek, és hosszan nézett reá.

Akkor látszott, hogy annak az anyagnak zöldes színe van.

- Ez az, amit ön kért tőlem - mondta. - És én ezt ígértem oda.

- Még mint élő - mondta a fiatalember, és átvette Monte Cristótól a kiskanalat -, egész szívemből mondok érte köszönetet.

A gróf másik kanálkát vett elő, és még egyszer merített az aranyszelencéből.

- Mit csinál, barátom? - kérdezte Morrel, és megragadta a gróf kezét.

- Remélem, Morrel - felelte Monte Cristo mosolyogva - hogy Isten megbocsát nekem, amiért éppen úgy meguntam az életemet, mint ön, és mivel most adódik rá alkalom...

- Megálljon! - kiáltotta a fiatalember. - Hiszen ön szeret és önt szeretik, s hisz a reménység erejében, ó, ne tegye meg azt, amit én akarok tenni. Bűnt követne el vele. Isten önnel, nemes és nagylelkű barátom, mindent elmondok Valentine-nek, mit ön érettem tett.

Morrel lassan, de minden habozás nélkül lenyelte, vagy inkább élvezettel ette meg a titokzatos szert, amelyet Monte Cristo adott át neki, csupán bal keze rándult meg kissé, amelyet a grófnak nyújtott.

Mindketten hallgattak. Ali nesztelenül közeledett, és figyelmesen letette eléjük a dohányt meg a nargilékat, felszolgálta a kávét és eltűnt.

A márványszobrok kezében levő lámpák lassanként halványulni kezdtek, és Morrel már nem tartotta olyan áthatónak a füstölő serpenyő illatát.

Monte Cristo vele szemben ült, s onnan az árnyék sötétjéből figyelte. Morrel nem látott mást, csak a gróf villogó szemét.

A fiatalemberen végtelen fájdalom vett erőt. Érezte, hogy a nargilé kiesik a kezéből, minden tárgy észrevétlenül elveszítette alakját és színét. Zavaros szeme előtt mintha megnyíltak volna a falak, akárcsak ajtók vagy függönyök lettek volna.

- Barátom - mondta -, érzem, hogy meghalok. Köszönöm.

Nagy erőfeszítést tett, hogy még egyszer kezet nyújtson a grófnak, de erőtlen keze lehanyatlott.

Most úgy rémlett, mintha Monte Cristo mosolygott volna, már nem azzal a különös és félelmes nevetésével, amely több ízben sejtette vele e hatalmas lélek mélységes titkait, hanem azzal a jóságos együttérzéssel, amilyennel az apák néznek kisgyermekükre, ha az lázasan félrebeszél.

E pillanatban a gróf mintha megnőtt volna. Alakja még egyszer akkora lett, tisztán kirajzolódott a vörös kárpiton. Hátravetette fekete haját, és büszkén állt ott, mint azok az angyalok, akikkel a gonoszokat ijesztik az utolsó ítélet eljövetelekor.

Morrel lesújtva és sokkal szelídebben fordult meg karosszékében. Ereiben lágy zsibbadás ömlött el. Homloka mögött összevissza kavarogtak a gondolatok, akárcsak a kaleidoszkóp forgó képei.

A fekvő, felizgatott, lihegő Morrel teljesen erőtlen volt már, levegő után kapkodott, és már semmi elevent nem érzett magában, csak ezt az álmot: úgy tetszett, mintha dagadó vitorlákkal szállana abban a ködös delíriumban, amely után a halálnak nevezett másik ismeretlen következik.

Még egyszer megkísérelte, hogy kezét nyújtsa a grófnak, de most már meg sem tudta mozdítani a kezét. Utolsó istenhozzádot akart mondani, nyelve azonban olyan nehéz volt már szájában, mint a sírboltra nehezedő kőlap.

Szeme olyan bágyadt volt, hogy akaratlanul is lecsukódott: de lehunyt szemhéja mögül látta, hogy megmozdul egy kép, amelyet felismert, noha azt hitte, hogy sűrű sötétség veszi körül.

Mintha a gróf odalépett volna az ajtóhoz és kinyitotta volna.

Nagy fény özönlött be a szomszéd szobából, vagy inkább egy csodálatos palotából, és elárasztotta azt a termet, ahol Morrel átadta magát az édes haldoklásnak.

Akkor úgy látta, hogy a terem küszöbén, a két szoba között levő ajtóban, csodálatos szépségű nőalak jelent meg.

Sápadt volt, és szelíden mosolygott.

Olyan volt, mint az irgalom angyala, aki előzi a bosszúállás angyalát.

„Máris a mennybolt nyílik meg előttem? - gondolta a haldokló. - Ez az angyal ahhoz a másikhoz hasonlít, akit elveszítettem."

Monte Cristo a fiatal nőnek megmutatta azt a pamlagot, ahol Morrel pihent.

A nőalak a fiatalember felé közeledett, összetette a kezét, és ajkán mosoly lebegett.

- Valentine! Valentine! - kiáltotta Morrel lelke mélyén.

Ajkára azonban nem jött hang. És mintha minden erejét ebbe a belső izgalomba sűrített volna össze, nagyot sóhajtott, és lehunyta a szemét.

Valentine odasietett hozzá.

Morrel ajka ismét megmozdult.

- Önt szólítja - jegyezte meg a gróf. - Önt hívja álma mélyén az, akihez ön hozzá akarta kötni a sorsát, de akitől a halál el akarta választani. Szerencsére azonban ott voltam én, és legyőztem a halált! Valentine, a földi életben többé nem szabad elválniuk egymástól. Mert lám, ő a sírba sietett, hogy önt viszontlássa. Nélkülem most mind a ketten holtak volnának. Én visszaadom önöket egymásnak: bárcsak Isten javamra tudná be ezt a két életet, amelyet megmentettem!

Valentine megragadta Monte Cristo kezét, és ellenállhatatlanul túláradó örömében az ajkához emelte.

- Igen, igen, köszönje csak meg - mondta a gróf -, újra meg újra hálálkodjék, és ismételje el előttem, hogy boldoggá tettem! Nem is sejti, milyen szükségem van rá, hogy bizonyos legyek benne.

- Igen, lelkem mélyéből mondok hálát önnek - jelentette ki Valentine -, és ha kételkedik benne, hogy hálám őszinte szívből fakad, kérdezze csak meg Haydée-t, kérdezze meg drága testvéremet, Haydée-t, aki Franciaországból való távozásunk óta állandóan azzal tartotta bennem a lelket, hogy önről beszélt, és erről a boldog napról, amely ma csakugyan rám is virradt.

- Hát megszerette Haydée-t? - kérdezte Monte Cristo, és hiába igyekezett elfojtani izgalmát.

- Egész szívemből!

- Nézze, Valentin - mondta a gróf-, nagy kérésem volna önhöz.

- Hozzám? Szent isten! Csakugyan érhetne engem az az öröm, hogy valamiben szolgálatára lehessek?

- Hogyne. Ön testvérének nevezte Haydée-t: hadd legyen testvére a valóságban is, Valentine... Adják neki mindazt, amiről azt hiszik, hogy nekem tartoznak vele. Védelmezzék, Morrel és ön, mert - a gróf hangja elfulladt -, mert a jövőben Haydée egyedül áll a világban.

- Egyedül a világban! - ismételte egy hang a gróf mögött. - Ugyan miért?

Monte Cristo hátrafordult.

Haydée állt mögötte sápadtan és reszketve, halálos megdöbbenéssel nézve a grófra.

- Mert holnaptól kezdve szabad leszel, gyermekem - válaszolt a gróf. - Mert holnaptól kezdve elfoglalod a világban azt a helyet amely megillet téged, mivel nem akarom, hogy az én végzetem reád is nehezedjék. Hercegi leány! Visszaadom hajdani gazdagságodat és apád nevét.

Haydée elsápadt, széttárta áttetsző kezét, mint a szűz aki Istennek ajánlja magát, majd könnytől fátyolos hangon mondta:

- Így hát, uram, el akarsz hagyni?

- Haydée! Haydée! Fiatal vagy, szép vagy, felejts el mindent, még a nevemet is, és élj boldogul!

- Helyes - válaszolta Haydée -, parancsodat teljesíteni fogom, uram. Elfelejtem még a nevedet is, és boldog leszek.

Hátrált egy lépést, hogy visszavonuljon.

- Istenem! - kiáltott fel Valentine, és Morrel hátrahanyatlott fejét a vállára fektette. - Hát nem látja, Haydée mennyire sápadt, nem érti, mennyire szenved?

Haydée szívet tépő hangon mondta:

- Miért kívánod, testvérem, hogy ő megértsen engem? Ő az én uram, s én a rabszolgája vagyok. Neki jogában áll, hogy ne lásson semmit.

A gróf megborzongott erre a hangra, amely szíve legtitkosabb rejtekéig hatolt. Szeme találkozott a fiatal lány tekintetével, és nem bírta elviselni Haydée szemének csillogását.

- Istenem! Istenem! - mondotta Monte Cristo. - Hát valóban igaz volna az, amit csak sejtettem eddig? Haydée, ön csakugyan boldog volna, ha nem kellene elhagynia engem?

- Fiatal vagyok - válaszolta a lány szelíden -, szeretem az életet, amelyet te mindig olyan édessé tettél számomra, és sajnálnék meghalni.

- Ez annyit jelent, hogy ha én elhagylak, Haydée...

- Meghalnék, uram, természetesen!

- Hát szeretsz?

- Nézd, Valentine! Azt kérdezi, hogy szeretem-e? Valentine, mondd meg neki, szereted-e Maximilient!

A gróf úgy érezte, tágul a keble, és a szíve majd meghasad a boldogságtól... Széttárta a karját, Haydée pedig örömsikoltással borult a nyakába.

- Igen, igen, szeretlek! - mondta. - Úgy szeretlek, mint apámat, testvérbátyámat, férjemet. Úgy szeretlek, mint az életemet, az istenemet, mert nekem te vagy a legszebb, a legjobb és a leghatalmasabb minden emberi lény között!

- Legyen hát minden az akaratod szerint, drága angyalom! - mondta a gróf. - Isten, aki mellettem állt ellenségeimmel szemben és diadalra segített, Isten, látom jól, nem akarja, hogy győzelmem végén mindent megbánjak. Meg akartam büntetni önmagamat, de Isten megbocsát nekem. Szeress hát, Haydée! Ki tudja? Szerelmed talán majd elfeledteti velem mindazt, amit el kell felednem.

- De miről beszélsz, én uram? - kérdezte a fiatal lány.

- Azt mondom, hogy egyetlen szavad jobban megvilágított mindent, Haydée, mint húsz esztendő lassú bölcsessége. Csak te vagy nekem minden ezen a világon, Haydée. Te fűzöl az élethez, általad tudok szenvedni, általad lehetek boldog.

- Hallod, Valentine? - kiáltott fel Haydée. - Azt mondja, hogy csak általam szenvedhet! Általam, aki odaadnám érte az életemet!

A gróf magába szállt egy pillanatig.

- Megsejtettem volna az igazat? - mondta. - Ó, istenem! Nem tesz semmit! Jutalom vagy büntetés, alávetem magam sorsomnak. Gyere, Haydée, gyere...

Átkarolta a fiatal lány derekát, kezet szorított Valentine-nel és eltűnt.

Csaknem egy óra telt el, s ezalatt Valentine némán, vággyal teli szemét Morrelre szegezve ült mellette. Végre érezte, hogy Maximilien szíve dobogni kezd, alig észrevehető sóhaj száll el ajkáról, és a fiatalember egész testén végigfutott az a könnyű borzongás, amely az élet visszatértét jelzi.

Végre kinyílt a szeme is, de először merev és kifejezéstelen volt. Kisvártatva visszatért a látása is, s vele együtt az öntudat, s az öntudattal a fájdalom érzése.

- Ó! - kiáltott kétségbeesve. - Hát még élek? Megcsalt a gróf!

Az asztal felé nyúlt, és megragadott egy kést.

- Barátom - mondta Valentine imádni való mosolyával -, ébredj hát fel, és nézz már kissé rám is.

Morrel nagyot kiáltott, és magánkívül, de még egyre kétségek között, mintha valami mennyei látomás lebegne a szeme előtt, egyszerre térdre esett...

Másnap, a nap első sugarára, Morrel és Valentine kart karba öltve sétáltak a tengerparton. Valentine elbeszélte Morrelnek, hogyan jelent meg a szobájában Monte Cristo, hogyan leplezett le előtte mindent, hogyan fedte fel neki a bűntettet, és végül hogyan mentette meg csodálatos módon az életét, miközben mindenkivel elhitette, hogy meghalt.

Nyitva találták a barlang nyílását, és mindketten kimentek. Az égbolt hajnali kékjén még ott csillogtak az éjszaka utolsó csillagai. Ekkor Morrel egy sziklacsoport félhomályában megpillantott egy embert, aki jelre várt, hogy közeledjék. Morrel megmutatta ezt az embert Valentine-nek.

- Ó, hiszen ez Jacopo - mondta a lány -, a jacht kapitánya.

Odaintette Jacopót maga és Maximilien mellé.

- Akar valamit mondani? - kérdezte Morrel.

- Ezt a levelet kell átadnom önöknek, amelyet a gróf úr hagyott itt.

- A gróf! - mormogták egyszerre a fiatalok.

- Igen. Tessék elolvasni.

Morrel kibontotta a levelet, és ezt olvasta benne:

Kedves Maximilien,

az öbölben horgonyoz és várja önöket egy kis evezős hajó. Jacopo elviszi önöket Livornóba, ahol Noirtier úr várja unokáját. Meg akarja áldani, mielőtt az oltár elé lépnek. Mindaz, ami ebben a barlangban található, barátom, a Champs-Elysées-i házam és a tréport-i kastélyom lesz a nászajándék, amelyet Edmond Dantès ad gazdája, Morrel fiának. Villefort kisasszony lesz szíves elfogadni mindennek a felét, mert kérve kérem, hogy azt a vagyont, amely megtébolyodott apja és szeptember végén mostohaanyjával egy időben elhunyt öccse részéről reá esett, ossza szét Párizs szegényei között.

Morrel, annak az angyalnak, aki őrködni fog az ön élete fölött, mondja meg, hogy néha-néha mondjon el egy imát valakiért, aki, miként a Sátán, egy percre Istennek képzelte magát, de keresztényi alázattal belátta, hogy a legfőbb hatalom s a véghetetlen bölcsesség egyedül csak Isten kezében van. Imádságai talán megenyhítik majd azt a lelkifurdalást, amelyet a szíve mélyén érez.

És most, Morrel, lehull a lepel arról a titokról, amely az ön iránt tanúsított viselkedésemet érthetetlenné tette: nincs ezen a földön sem boldogság, sem boldogtalanság, a két fogalmat csak összehasonlítani lehet. Csak aki a legnagyobb fokú boldogtalanságot átérezte, az tudja átérezni a legnagyobb boldogságot is. Halálraszántnak kell lennie, Maximilien, hogy megtudja, milyen jó is élni!

Éljenek hát, és legyenek boldogok, szívemnek drága gyermekei, és ne feledjék el soha, hogy mindaddig, amíg Isten kegyes lesz fellebbenteni a leplet az ember jövőjéről, addig minden emberi bölcsesség ezekben a szavakban rejlik:

„Várni és remélni!”

Barátjuk
EDMOND DANTÈS
Monte Cristo grófja

Míg Valentine ezt a levelet olvasta, amely hírül adta neki apja megtébolyodását és öccse elhunytát, amikről nem volt tudomása, elsápadt, kebléből fájdalmas sóhaj tört ki, és néma, de gyötrelmes könnyek folytak végig arcán. Bizony, nagy árat fizetett a boldogságáért.

Morrel nyugtalanul nézett körül.

- De - mondta - a gróf túlzásba viszi a nagylelkűséget. Valentine beérte volna az én szerény vagyonommal is. Hol van a gróf? Vezessen el hozzá.

Jacopo a szemhatár felé mutatott.

- Mi az? Mit akar ezzel mondani? - kérdezte Valentine. - Hol van a gróf? Hol van Haydée?

- Oda nézzenek - mondta Jacopo.

A két fiatal arra tekintett, amerre a tengerész mutatott, és pillantásuk arra a sötétkék vonalra esett, amely a szemhatáron elválasztotta az égboltozatot a Földközi-tengertől, s ott megpillantottak egy fehér vitorlát, amely akkora volt, mint egy tengeri sirály szárnya.

- Elutazott! - kiáltott fel Morrel. - Elutazott, isten vele, barátom, apám!

- Elutazott! - mormogta Valentine. - Isten veled, barátnőm! Isten veled, testvérem!

- Ki tudja, viszontlátjuk-e valaha is őket? - jegyezte meg Morrel, és megtörölte könnyező szemét.

- Barátom - mondta Valentine -, nem az imént üzent-e nekünk a gróf, hogy minden emberi bölcsesség belefér e szavakba: *„Várni és remélni!”*

VÉGE